

Barabási László

AZ EMBERISÉG TÖRTÉNELME

IV. kötet

Az új vallások, népek

FRÍG Kiadó

-ősi titkok kiadója -

A hátlapon a fenti szöveg plusz a standard szövegek

A következő a TARTALOM

ISTEN MOSTOHA GYEREKEI

Furcsa bevezető 2

Visszapillantás 12

Az áldott nap – 20

Változó világ – 32

    Fény és árnyék – 39

    A bibliai kereszténység – 45

    Az Iszlám – 52

    Om mani padme hum – 57

ATILLA HUNJAI – 67

A sötét középkor 83 -

A BIRODALMAK – Bizánc –97

    Kazária – 101

A szlávok -115

    Bolgárok – 119

    Horvátok – 122

    Szerbek –131

    Csehek – 133

    Lengyel – 140

Furcsa bevezető

Több mint két esztendeig taszajgattam ezt a kötetet gépemben. Mikor azt hittem, hogy minden világos, újabb tények bukkantak elém. Teljesen megváltoztatták eddigi értékeléseimet. Első szakaszban úgy nézett ki, hogy a kereszténység volt az egész világalakulás mozgató ereje. Aztán kiderült, hogy nem. Sőt, szenvedő alanya máig. A mozgató háttér erő ma is Babilon szellemisége, mely szinte 5000 éve fertőzi az emberiséget. Minél nagyobb és összetettebb egy rendszer annál inkább ki van téve a babiloni vírusnak. Nem pusztítja el hordozóit, de átalakítja azzá, ami sohasem szeretne lenni.

Próbáltam megérteni, hogy mi is történt. A kőkorszaktól Babilonig egyetlen szellemiséggel találkozunk. Az egyénnek teljes szabadsága van mindaddig, míg a saját közössége érdekeit szolgálja. Bármit tehet, ami nem sért, károsít másokat. Halmaz rendszerekben élnek. Például – család, nemzetség, nemzet vagy tízes, falu, vidék, szék, székelyföld, királyság. De vehetnénk germán, frank, hispán, kínai, vagy akár maya, inka példákat.

A) Úgy néz ki, hogy a **közösségek mintha egy összetartó védő burában éltek volna**. Ebben a hangyabolyhoz hasonló rendszerben megvolt az egyénnek, a csoportnak a meghatározott feladatköre. Ismerték egymás gondolkodását, munkáját, és ha valamelyik lemaradt, társai rögtön segítségére siettek. Egymáshoz több szálon át kapcsolódtak. Gyakorlatilag végtelen láncot alkottak. Nevezhetjük ősközösségnek, aranykornak, paradicsomi állapotnak, ideális társadalomnak, de a lényegen ez mit sem változtat.

B) Az egész rendszer olyannak tűnik, mint amikor a kamaszlány mesebeli hercegről álmodozik. El is vettem volna a gondolatokat, ha nem sietnek a segítségemre a fizikusok. Ők manapság annyira szokatlan következtetésekre jutnak, hogy hetekbe telik, míg befogadja az ember tudata. Tisztázták, hogy az anyag az energia egyik - alacsonyabb rezgésű - formája. Az általános, a folytonos anyag - amely végtelen és mindent betölt - számunkra

érzékelhetetlen. Ennek a véges, jól körülhatárolt formáját kvantumos anyagnak nevezik. Ebből áll össze az általunk ismert anyagi világ.

Mi is ez lényegében? Mi jellemzi? Tömege van, összetett szerkezetű (elektron - pozitron, proton – elton, és ezek kötött állapotban lévő elegye a két neutrínó típus), gravitációs, páronként elektromos vonzó és taszító hatása van. **Zárt rendszereket alkotnak, melyet egy energia héj, burok véd.**¹ Mi atomként, összekapcsolva molekulaként már rég ismerjük. Annak ellenére, hogy erős energiahéja van kapcsolódási képességgel rendelkezik. Ebből áll a kő, levegő, növény állat, ember, bolygónk, naprendszerünk, tejutunk, stb. Ugyan azon felépítést (struktúra) találunk a pirinyó és az óriási rendszerekben. Ugyanúgy viselkednek minden szinten. Az egészséges társadalom sem kivétel. De **ha az egyensúly megbomlik** elébb-utóbb robbanáshoz vezet, **elpusztul**. Az atomtól a társadalomig.

Az őstársadalom tökéletesen beleilleszkedett az anyagi világba, amelyhez lényegében tartozunk. Részbe volt. Nem akarta „legyőzni” a természetet. Benne élt. Óvta épp úgy, mint önmagát. Az egyedek, a társadalom szerkezeti elemei épp olyan kölcsönhatásban léteztek, mint az atomrészecskék.

De olyan magas szintű szellemi kapcsolata volt saját tejutunk (lehet, hogy tovább is) milyenségével, energia rendszerével, amiről ma még (vagy már?) alig álmodunk. Csak sejtjük, de nagyon kevesen értik. Én sem.

Mi a legmeghökkenőbb? Az ember azt hinné, hogy nagyon földhöz ragadt gondolkodásuk volt. Hát nem. Napjainkban két érdekes jelenségre derült fény. Az első, hogy ez az ősközösségi szellemiség a világ minden pontján az elége zárt népeiségek körében ma is él. Gondoljunk csak a székelység körében szokásos kalákákra. A Japánban fennmaradt hagyományra, hogy a bankigazgatók szuper autóikkal felmennek a domb vagy hegyoldalokon lévő teraszos rizsföldjeikre, levetkőznek ingre-gatyára, és beállnak az iszapba. Rizst palántálnak, vagy épp gyomlálnak. De vehetnénk a világ bármelyik pontját, még az olyan államokban is, mint az állítólagosan egy nyelvű, és egységes Franciaország. Ha a különböző tájegységek lakóit tanulmányozzuk, rájövünk, hogy

---

¹ Miért vastagítottam meg? Mert ilyen energia burok védi az összetartó családokat, nemzetségeket, sőt jószomszédokat is. De ilyen burokkal rendelkezik az önmagára büszke egységes tudatú nemzet is. Ugyanilyen szerepe van a föld mágneses burkának. Stb.

megvan ez az összetartás. Mindemellett, megtartották a francia államnyelvhez nem nagyon hasonlító „tájnyelvet” (?).

A második az egyszerű emberek fantasztikus, megmagyarázhatatlan filozófiai, társadalmi, sőt csillagászati tudása. Mikor elkezdtem tanulmányozgatni a csillagképeket, a kapcsolódó fogalmakat, a világ legkülönbözőbb pontjain - kiderült, hogy szinte hajszálpontosan ugyanazt mondják mindenhol. De nem a mai tudomány szóhasználatával. Erre rátett még egy lapáttal a sumér, vagy akár az inka, az ír, az északi népek, a tibetiek töredékeiben fennmaradt tudásrendszere, amely olyan dolgokat állít, melyeket ma a modernnek mondott tudomány részleteiben kezd felfedezni. Honnan ez az ősi tudásrendszer? Miért maradt fenn az elég zárt közösségekben, és miért tűntek el a „modern, civilizált” területeken?

Mikor a vallásokat tanulmányozzuk, kiderül, hogy csak formai eltéréseket találunk, lényegit nem. Mintha egy közös töről fakadna az egész. Látszólagos titkok. Mi az oka? Létezik egy szellemiség. Már az atom szintjén – a neutrínó. Cselekvési képesség. Vonzás, taszítás, fehér-fekete, jó és rossz. És ez egyforma törvényszerűségek alapján működik az összetettebb rendszerekben is

Ezek alakították ki a viselkedésmódokat, a gondolkodásbeli változásokat az egész világon. Egy adott pillanatig.

Babilon népességének megjelenésétől a közösségi szellem a világ egy sarkában kezd eltűnni.² Helyébe az egyéni érdek lépik. Ez lassan terjed. Ettől a perctől megjelennek a háborúk, amikor erőszakkal igyekezünk hatalmat nyerni mások fölött. Meghökentő és váratlan az ősi szellemiség emberei számára. Felkészületlenül találja őket. Aztán fellépnek ellene. Magas szellemiségű egyének, csoportok igyekeznek megállítani ezt a veszélyes átalakulást. Az egyéni érdekeket előtérbe toló csoportok mind újabb és újabb eszközöket vetnek be. Az első a hazugság a múlt megmásítása. Legkorábban, Egyiptomban, Babilonban találkozunk vele, majd magas fokra emelték a latin Rómában, Bizáncban. És napjainkban is fokozottan alkalmazzák.

Mi a lényege? Bármilyen nyelven és formában gondoltak a Teremtőre – mióta meg tudjuk érteni a ember viszonyulását az égiekhez – létezett a szentháromság. Megbízható jó szülők és a nagy testvér – a világügyelő (Krisztus). De... **Az új vallásfilozófiában egy bosszúálló vén mostoha apa jelenik meg.**

---

² Az okok bővebben az előző kötet második fejezetében található.

Tőle védi az emberek családját az anya és fiú. Ők megmaradtak igazi rokonként. Hozzuk fohászkodunk – könyörögj érettünk!

Miután egyetlen fegyver sem volt elég az ősi gondolkodás, vallás, a vele összefonódó jogszokások letörésére „zseniális” ötletként elpusztították az ókori írásokat, tudományos eredményeket, vallási felfogást, és az emberek szellemi szintjét a földre szorították. Ma ezt a jelenséget mindenki az egyházak tevékenységének tulajdonítja. De mikor mélyebben belepillantunk, rájövünk - maguk az új hitek is csak eszközként szolgáltak.

Kiknek? Nagyon távoli időkből kell indulnunk. Százezredekkel korábban már árutermelés folyt. Kőeszközöket állítottak elő, és raktározták. Élelemért, ruházati cikkekért eladták, majd hosszabb kereskedelmi útvonalon szállították – például- az ékszerként, de csereeszközként szolgáló borostyánkővet, pattintott kőeszközöket. Tehát termelés és kereskedelem volt. Árut halmoztak fel. Végül is tőkével rendelkeztek. Ez a tőke annak a közösségnek a tulajdona volt, amelyiknek tagjai előállították. Fejlődött a technika. Jött a csiszolt kő– és a bronz – korszak. Már több élelmet, ruházatot, és egyéb anyagi javakat állítottak elő, mint amennyire feltétlen szüksége volt a közösségeknek. Ezzel egyidőben a babiloni hódítókkal megjelenik az az embercsoport, amely hadsereget hoz létre, és erővel elveszi az emberek termékeinek egy részét. Központosított államot alkot, írott törvényeket hoz. Ezzel megbontja az évezredek során logikusan kialakított rendet. Szerencsére csak egy kis területen. Az ősnépek fellépnek ellenük.

(1) Megszüntetik a babiloni államot. Gonosztevőknek nézik őket. (Szerintem jogosan.) Aztán a jövevények újra megerősödnek. Ők válnak támadókká, saját környezetükben. De mindig gondjuk volt. Egyedül álltak. Addig a pillanatig, míg a Balkánra felhozott új nép, a görög, nem csatlakozott gondolkodásukhoz amely az egyént helyezte előtérbe a közösséggel szemben. Ez ellen felléptek a perzsák.

(2) Az állam, és az őt támogató kereskedelem új területeket kutat. A görögök beszivárognak Itáliába, ahol tökéletes megértésre találtak az éppen látványosan elszaporodott latinoknál. Létrejön az agresszív, hódító Római Birodalom. Az ősnépek az Erdélyből származó gótokat küldik Itáliába és Ibériába, akik ezer évig fenntartják a visszaállított ősi rendet.

(3) De a kereskedelem, tőkefelhalmozás, más ember munkájának elrablása hihetetlenül jó üzlet volt. A nagy kereskedelmi gócpontban, Bizáncban kispekulálták az évezredekig használatos

stratégiát. Új, a régihez hasonló, de eszmeiségében nagyon is eltérő vallást kell létrehozni. Tönkre kell tenni a régi hit alapját, az ősnyelvet. Meg kell törni az egyén határtalan bizalmát Teremtőjében. Félelmet kell ültetni belé.

Ebben a kötetben megpróbálom bemutatni, hogy miként, és miért sikerült az emberiséget javarészt szolgaságba taszítani. A cél az ősi gondolkodás megszüntetése volt. Mert a világ falvaiban a mai napig is őrzik az ősi gondolkodást, életmódot. Azzal párhuzamosan, hogy hatékonyabb technikai eszközöket használnak mindennapjaikban.

Az új rendszer igazi haszonélvezői mindig a háttérben maradtak. A balhét az egyházak vitték, viszik el ma is. Alapjában ők az ősi tudásrendszer tovább vivői, melynek mára már csak formai rendszerének töredékei maradtak meg. Az elbutított emberrel mindent el lehet művelni. Természetes gondolkodásából fakadó biztonságérzete megszűnt. Helyébe bizonytalanság, félelem lépett. Ha a zöldek ma felemelik hangjukat a világkatasztrófával fenyegető szennyezések miatt, őket tartjuk ellenségnek. A katasztrófák valódi okozóit babonás tisztelettel imádjuk. Ők az istenségek, mert nagyon sok pénzük van. Kormányokat, országokat vásárolnak meg. Mikor valaki megpróbálja megállítani őket, az rögtön szélsőséges, nacionalista, terrorista, vagy finomabb árnyalatokban délibábos.

A sötétség korszaka lassan kezd szürkülni. Az emberek fejében világosság kezd derengeni, annak ellenére, hogy nagyon olcsón bevitték mindenkinek a lakásába az elhülyítési eszközöket. A dallamtalan, ordító „zene”, az erőszakkal teli szuperfilmek, a gazdasági világkép magyarázgatása, belénk sulykolása ellenére - az emberek ébredeznek.

Húsz évvel ezelőtt, ha valaki csak néhány mondatot idézett volna azokból a tényekből, melyeket ma is csak érinteni merek jelen kötetünkben, megborzadva fordultam volna el tőle. Az is igaz, hogy nem ajánlom senkinek, aki nem érzi elég nyitottnak magát. Nem lesz könnyű olvasmány, sőt nagyon megrázó, mellbevágó dolgokat mutatok be a hivatalos változatok mellett. Keresem az okokat. Nem állítom, hogy akár egy százalékát is fel tudtam tárnai. De azt igen, hogy nagyon sokan ki fogják bővíteni mindazokat, amit leírtam.

Egyetlen könyvvel sem töltöttem el annyi időt, mint ezzel a kötettel. Sőt, azt is állíthatom, hogy teljes világképem átalakítására volt szükség ahhoz, hogy leírhassem a következtetéseimet. Gyűlt az anyag. Először négyezer oldalon felül jártam. Aztán rájöttem, hogy ez engem meggyőzött, de senki sem fogja elolvasni. Neki kellett keseredni, és leszűkíteni egy elolvasható könyv terjedelméig. Közben a legnagyobb baj az, hogy csak úgy ömlenek az újabb felfedezések.

A bibliai kereszténységről kiderült, hogy ha látszólagos szellemében nem is, de módszereiben, gyakorlatában híven követi a több ezer éves őshitet egy-két átalakítással. Megdöbbenő, hogy menetközben nagyon eltávolodott egymástól a keresztény eszmeiség és gyakorlat. Hiába igyekeztek a tényleg vallásos, a hívek javát szolgáló papok fenntartani a vallás szakrális jellegét, mert az egyre erősödő feudális, majd polgári, később kapitalista gazdasági vezetők eszközeivé váltak a különböző területek kolostorai, sőt püspökségei is. Nem a legrátermettebb személyek váltak vallási vezetőkkel, hanem a társadalom élére felkapaszkodott családok csemetéi, lekötelezettjei. Ma számunkra ez furcsának tűnik, mert napjainkban legalább a családi kapcsolatok nyílt felhasználása megszűnt. De akad más eszköz bőven.

Ezzel szemben ott találjuk a parókiákon az emberek között felnőtt, és oda visszatért papokat, akiknek a hívek nem ellenségek, nem idegenek, hanem saját véreik, testvéreik. Ez nagyfokú kettősséget okozott a piramisformára felépített egyházszervezet, és a síkban működő parókiarendszer között. Az elsőnek a hézagai tették lehetővé a bibliai kereszténységre eleinte nem jellemző inkvizíció létrejöttét. Az utóbbi irányzatnak köszönhetjük, hogy a bibliai kereszténység világvallássá vált.

A bibliát nagyon megnyirbálják még Bizáncban. A kidobott részeket nevezzük apokrif írásoknak. Ezzel az új kereszténység nagyrészt elvesztette az égre emelkedő szakrális jellegét. Materialista vallássá vált. Megszöktünk Teremtőnk udvarából s ezzel a paradicsomból is kiűztük magunkat. Az isteni eszmeiség első és legfontosabb parancsolatát, hogy **ne ölj** elfelejtettük, sőt hősi tettként fogtuk, fogjuk fel a gyilkosságot, a szegényebb emberek kifosztását, megcsalását. Vajon ez az egyház érdeke volt?

Gombamódra kezdtek szaporodni a különböző kolostorok. Mindenik valamire szakosodva. Érdekes - sem az inkvizíció, sem a bűnbocsátás, sem a kolostorok gyakorlata nem bibliai keresztény találmány. Évezredekkel korábban megtaláljuk keleten. Ami

Európában új, az a gyors nyelvvaltoztatás igénye a különböző területeken, ahol szláv, latin, és később germán népeket hoznak létre a szakrális tevékenység, vagyis az istentiszteletek, és ennek alapja – a Biblia - különböző fordításai által. Ugyanez történik az iszlám vallás keretében. Az arab nyelvű Korán népeket hoz létre.

Van egy közös vonása az iszlámnak és a kereszténységnek. Megjelenésükkel megindulnak a háborúk, új népek megjelenése és eltávolodása egymástól. Az is igaz, hogy évszázadok telnek el, amíg a mindenre kapható erők rájönnek, hogy miként kell felhasználni a szent könyveket, hogy abból kizárólag nekik legyen hasznuk. Miként kell a gondolkodást úgy átalakítani, hogy az embernek megszűnjön az a beállítottsága, hogy ismeri saját teremtőjét, az Istent, és ez hitté váljon. (A székelyek ma is **ismerik** az Istent. Közmondás: hinni csak a templomban kell.)

Eleinte nagyon dühös voltam az egyházra. Mára én is megvilágosodtam, mint Buda (Buddha). Már sajnálom az egyházat. Azért is, ami ellene, azért is, ami benne történt, történik. Ugyanis az egyház az enyém, a miénk. A legősibb hitet hozta el napjainkig. Változatos formában, nagyon sok mindent félremagyarázva. De mégis ez az egyetlen forma a világ nagy részén, amelyik fennmaradt a több évezredes szellemi értékekből.

Az írás hazudik, a szó igaz – tartja a keleti közmondás. Az az igaz, ami le van írva – tartja a kereszténység. Nem a ruha teszi az embert – mondja a magyar. A ruha teszi az embert – mondja a német. Két - egymástól fényévnyi távolságra lévő - gondolkodás. A kolostorok, katonák, polgári vezetők feladata volt a több ezer éves írásjelek átalakítása, elpusztítása. Ezekből hozták létre, etruszk közvetítéssel a latin ábécét, görög közvetítéssel a cirillt és sémi közvetítéssel a Korán betűit.

Megkezdődhetett a lehető leggátlástalanabb, legszemtelenebb történelemhamisítási kampány, melyet a világ eddig átélt. Az egyiptomi fáraók módszereit átveszik a görögök. Legérdekesebb példája az Iliász. Az események i.e. 13. században történtek. A pelazgokra jellemző, hogy szájhagyomány útján őrzik meg a történetet. Időközben megjelennek a görögök. Írást is hoznak létre számukra az őslakósok. Az i.e. 6. század végén Peiszisztratosz, athéni vezető jegyezteti le a mondákat. Ugyanakkor egységes szerkezetbe illeszteti a cselekményt. Belekerült Athén és Boiotia, mint aktív részesei az Iliász eseményeinek. Vagyis ők magukat

belehelyezik a korai történelembe. Aztán kitalálják, hogy Homérosz, a vak költő műve a nagy eposz. Utódaik elkövetnek egy hibát. Nem tűntetik el Thuküdidész értekezéseit, aki mindezeket leírja.

Nemcsak ők a görög eposz teremtők. Jönnek a bizánciak. Minden olyan írást megsemmisítenek, ami a legkisebb mértékben is eltér világgépüktől.³ Különös gonddal a pelazg feliratokat. Meglévő legendákra új szereplőket telepítenek, leírják, és lassan visszaszivárogtatják az új keresztények közé.

Ezt átveszi a középkori keresztény világ. Legjobb példa a Grimm testvérek által összegyűjtött germán mitológia világa. Mikor olvasod, lassan-lassan kezd kinyílni a bicska a zsebedben. Az ember körül élő, jóindulatért jóindulattal felelő környező világ fokozatosan átalakul egy durva, ellenséges, félelmet keltő világgéppé. Mindenki harcol és gyilkol. Az a legnagyobb hős, aki a legtöbb embert öli meg. Óriási a szemléletváltás.

Még egy nagyon fontos tényező. Mikor a különböző királyságok kialakításánál keresgélisz, rájössz egy ma már nemzetközi szinten is sokat hangoztatott jelenségre. Volt egy európai központ, amelynek szelleme kisugárzott. Egyben hosszú ideig fék is volt. Ez volt a Magyar Királyság. Létrejöttét nem Szent Istvánnál kell keresni. Valami befolyásolta a magyarokat, hogy nagy pompával megkoronázzák az új típusú vezetőt. Ellenben sosem vették nagyon komolyan az átalakuló világ megnyilvánulásait. Megtehették. Nem csak egész közép- és kelet-Európa gazdasági-politikai ereje állt mögöttük, hanem ha szükség lett volna rá, nyugodtan megmozdíthatták volna nyugat- és közép-Ázsia népességét is. Hogy birodalom lett volna a Magyar királyság? Szó se róla. Mint ahogy a suméroknak sem volt birodalmuk. De akkor miről írok?

Megint kezdem a lineáris vagy mellérendelő társadalom önszervezésével. Alapja a család, nagycsalád, nemzetség. Gazdasági alapja eleinte a vadászatra, halászatra, gyűjtögetésre, eszközkészítésre szakosodott csoportok, később a parasztgazdaság. Egy szűk területen tizenöt-huszonöt gazdaság alkot egy tízes⁴. Majdnem önellátó egység. A tízesek egy települést alkotnak, amelyik tökéletesen önellátó egység. És most kapaszkodjunk meg! Ha három

---

³ Bővebben a Bizánc c. fejezetben.

⁴ A magyar társadalom, helyenként máig is élő szóhasználatával írom le a szervezési módot, mert könnyebben megértjük. Ellenben ha valaki le akarná fordítani más nyelvre ott is megvannak a rájuk jellemző kifejezések. Kivétel lehet helyel-közzel a nagyon későn nyelvet váltott, hagyományukat veszített népek esete.

tízes alkot egy falut, mindeniknek megvan a szokásrendben a sajátos csak rá vonatkozó önálló intézkedési csokra is. Ezt hogy értem? A szokás-jogrendszer az emberért van. Önmagába foglalja a vallási, gazdasági és ezek után a katonai és politikai tevékenységet. Az ember a természet része. **Nem akar uralkodni rajta. Benne él. Alkalmazkodik hozzá.** A tízeseknek nevezett kisebb csoportok különböző természeti adottságokkal rendelkező földeket művelnek meg. Hosszú időn át kialakult bennük, hogy mikor mit lehet vetni egy adott területen. A szomszéd tízesben ez néhány nap eltéréssel történik. Más a talaj vízviszonya, máshonnan fúj a szél, egyik déli, másik északi fekvésű, stb. Mivel az ember élete a nap pályájától, vagyis az évszakok változásától függ, az évkeresztben⁵ apró változásokat eszközölnek, amelyek mindenik tízes számára egyedi.

Több falu alkot egy vidéket, mindenik önálló szokásrendszerrel. Ellenben összeköti őket a környező tájegység. A székek, járások több vidéket fognak egybe. A székek számára hívták össze az országgyűléseket. Az „ország” gyakorlatilag nemzetségi közösség, akkora népesség élettere, amely bármikor ki tudott állítani egy komoly hadsereget, vagy tument⁶. Ezt nevezhetjük Marx után törzsnek. De ha csak Erdélyt vesszük, elég sok „székelyföldet” tudunk felsorolni. Síkvidékeken nevezik ezeket inkább nemzetségi területeknek

Kik állnak a nemzetségi-területek élén? Olyan személyek, akik az adott népesség között rendelkeznek egy portával (telek, rajta a családi ház és gazdasági épületek), egy tízes bennszülött tagjai, ennél fogva egy vidéknek, egy széknek a teljes jogú gyerekei. Választással kerülnek gazdasági feladatkörbe (tízesfelelős, erdő-, legelő-, falu-, stb.-, bírók), ítélőbírák, falutól a szék- és ország-bírákig. A katonai parancsnokok a tizedestől a szék- és a hadsereg-parancsnokig. Minden tisztséget egy évig tölthetett be egy személy. Ellenben közmegegyezéssel korlátlan időig vissza lehetett választani egy- egy feladatkörre valakit, vagy egy családot, nemzedékeken át.

És most kapaszkodjunk meg. Mi név szerint is ismerjük jó néhány család nevét, akikben évszázadokon át tökéletesen megbíztak eleink: Csák (... Máté földjén ti vagytok az Isten –

---

⁵ Karácsony – szent Iván nap = a kereszt hosszú szára. Tavaszi – őszi- napjegylenlőség a rövid szár. Az évi tevékenységeket a négy pont között tervezték. Botokra körbe rótták és a nap állásától függően kezdődtek a mezőgazdasági tevékenységek napnyi pontossággal.

⁶ 10000 harcos és a segéderők.

ugyebár!), az Amadék, Kőszegiek, Erdélyben a Sándor családból származó Aporok, és még sorolhatnám. Ezek a nemzetségi vezetők alkották az uralkodói tanácsot. Ők döntöttek a király személyéről, vagyis arról, hogy kit választanak királynak. De arról is, hogyha a király nem jól végezte a dolgát, azonnal félreállították, és mást tettek helyébe. A király nem volt tejhatalmú uralkodó. Koronázáskor a főuraknak esküdött fel⁷, ezzel együtt azoknak a nemzetségeknek, melyeket a főurak képviseltek. A királyokat a köznemesség, a bárók, a prelátusokból álló Országgyűlés választotta, és a Királyi Tanács ellenőrizte minden lépését.

Még egy nagyon érdekes jelenség. Nem apai, hanem az anyai ág volt a fontosabb a származásban. Csaba királyfi a nagy hun birodalomba - Korezmibe ment feleséget keresni, Álmos anyja is ugyanonnan származik. Az Árpád-házi királyok Antiochiától Szicíliáig, Észak-Európától Aragóniáig keresték gyerekeik anyját.⁸ A Habsburg ház jelszava volt – háborúzzanak mások, te boldog Ausztria nősülj. S ha az utóbbi időben feltárt anyagokat nézzük a földre leszállt Krisztus urunk anyja sem volt a nekünk bemagyarózott alsó népcsoportból származó akárki.

A király szakrális vezető. Isten akaratának felügyelője az általa ellenőrzött területeken. Az emberi tévelygések helyreállítója. Kimondottan erre elhívatott családokból választották. Szent vérből (keleten azt a kifejezést használták, hogy szent csontból) származó kellett legyen.

A középkori változások miatt a korona és a bárók érdekei elég eltérőek voltak. Európa történetébe először 1222-ben egyesség jön létre a király és a bárók között. Ezt mi úgy ismerjük, mint II. András arany bullája. Ez meghatározta mindkét fél pontos jogait és kötelességeit. Gyakorlatilag ez az első ismert európai alkotmány. Az aranybula tartalmazott egy olyan kitétet, amelyet a későbbi erre a mintára készített más nemzeti alkotmányok nem. A királyi hadakhoz tartozó személyek, pontosabban a királyi vazallus birtokokon élők adómentességet kaptak és kötelező módon katonáskodniuk kellett a koronás fő hívására. Felettük csak a király vagy a nádor ítéltetett. **Írásba foglalták ellenállási jogukat a királlyal szemben, ha az megszegte a bulla előírásait.** Területeik épp olyan sérthetetlenek voltak, mint a bárók által vezetett vidékek. Sőt... Például

---

⁷ Egész Európában, kivétel nélkül. Helyenként példákat is bemutatok.

⁸ Érdekes térképet közöl A magyarok krónikája melyet Glatz Ferenc állított össze – 87. old. Annak ellenére, hogy olyan birodalmakat jelez be a térképre, amelyek még nem léteztek az Árpád háziak korában.

kihangsúlyozza Székelyföld, jász és kun vidékek, palócok teljes területi egységét, függetlenségét. Érdekesség, hogy sokkal szigorúbb önállóságuk, területi sérthetlenségük volt, mint a főnemesi vezetés alatt álló nemzetségeknek. Az arany bulla kitételei hozták létre azt a lehetőséget, amelynek alapján Magyarország lakosságának nagyrésze nemesi jogokat élvezhetett. És ezeket a jogokat nagyon is megvédte az országgyűlés, királyi tanács minden körülmények között egész a XIX. század közepéig.

Van egy másik jellegzetessége Magyarországnak, és ez a szent korona. Szent István előtt évezredekkel ugyanezt a koronatípust használták a pártus vagy a hettita királyok. A másik, hogy mindenki igyekezett ellopni vagy szó szerint, vagy legalább szimbolikusan. Hol tudunk koronás államfőkről? Ahol a társadalmi átalakulások központi féket igényeltek. Ott a betegséget gyógyító népek alkottak központosított katonai szövetségeket, vagyis királyságokat. Vagy ott, ahol már nagyon beteg lett az emberi társadalom.

Ha Nyugat-Európa történelmét nézzük, mintha állandóan a Magyar Királyság gyakorlatát másolnák. Könnyen el is lehetne fogadni, mert ez volt hosszú időn át (jóval az u.n. honfoglalás és Szent István előtt) az egyetlen igazán jól szervezett gazdasági, politikai, katonai nagyhatalom. Nem nevezhettük a 19. sz.-ban kialakított fogalmak szerint királyságnak, hanem eleinte nemzetségi, majd nemesi köztársaságnak, annak ellenére, hogy koronázott királyai voltak. Úgy képzeljük el, mint a mai angol vagy svéd ország-vezetési modelljét. A második oka, hogy vallástürelmük lévén mintaként állt az őshitüket, társadalom-szervezetüket feladni kényszerülő nyugati nemzetségek előtt. A harmadik, hogy a középkori, sőt az újkori ember még a XIX. század elején is tudta, hogy Európa egész lakossága egyetlen ősnépből származik. .

A bibliai kereszténység előretörésével a magyar királyság felügyelete alatt maradtak szervezeti keretei. A király megtartotta a püspökök kinevezésének jogát. A templomok a közösségek tulajdonában voltak és még a katolikus felekezeteknél is választották a papokat. Ezt a mintát követték a francia és a spanyol királyok később. Érthető. Hasonló társadalmi, gazdasági és vallási alapokról indulva intézkedéseik is ugyanolyan jelleget igényeltek.

Furcsa dolgot állítok? Nem hiszem. Nagyon sok régi kápolna, sőt katedrális van Európa szerte, amely az ősi fényvallás céljait szolgálták. Ezekben csak az istentisztelet eszközei és alap dogmái változtak. A külsőségek, szervezeti keretek nem.

Visszapillantás

Népek, nyelvek megjelenése és kialakulása. Igaza van-e a bibliának, hogy volt egy ősnép és egy ősnelv, melyet Istentől kaptunk? Aztán Babilonban minden összezavarodott. Ez érdekelt már évek óta.

Különösen érdekesnek tűnt, hogy **manapság Európában mindenki bizonygatja a saját hun-szkíta eredetét**. Ha ez igaz, akkor Moszkvától Londonig, Stockholmtól Madridig bármely nép büszke gyereke vagy, ha meglátsz egy magyart, vedd le a fejedőt, és illendően köszönts a nagypapát!

És végül kiderült, hogy igazuk van. Erről szól ez a kötet.

*

Ha a világon szétnézünk, rengeteg tárgyi emlék maradt ránk, melyeknek jelenlétére ma sincs elfogadható magyarázat. Például a Szfinx, a piramisok, a hatalmas sziklatömbökből épített fennsíkok. Indián városok négyezer méter fölött. Indiai szikla templomok. Ezek az épületek olyan energia és munka igénnyel készültek, amely ma is meghaladja az emberiség teljesítő képességét.⁹

Olyan anyagokat használtak, és olyan gyártási titkokat ismertek, amelyekre mi is csak napjaink csúcstechnológiája keretében bukkantunk rá, helyel-közzel, melyek nagy része a huszadik század technikai és tudományos forradalmának eredménye.

Külön foglalkoztunk a megmagyarázhatatlan térképekkel. Pld. Piri Reis török admirális 1513-ban készült világatlaszán az Antarktisz térképét ábrázolja. Eredetileg olyan időszakban készült, amikor még nem borította jég a földrészt.

Mi a legfurcsább ezeken a térképeken? Az első az, hogy pontosan használják a földrajzi hosszúságot. Ennek mérése csak 1776 után vált lehetségessé számunkra, miután John Harison átadta az angol koronának hordozható, megbízható óráját (kronométer). A második, hogy a gömb felületét pontosan vetítették síkra, amihez a Bolyai által felállított térmértanból ismert gömbháromszögnyi számításokra van szükség.

---

⁹ Ha valakit bővebben érdekel a valós emberi múlt ajánlom Varga Csaba „Az elme eredete” című könyvét.

Még ezeknél is furcsább az a térkép, amelyet Á. N. Csuvirov a Baskír Állami Egyetem fizika tanszékének vezetője talált 1999-ben az Urál vidékén. Alapja dolomit réteg, rá a domború részt diopszid üveggel öntötték, erre néhány milliméter vastagságú kalcium porcelánból készült védő réteg került. Készítői nekünk szánták. Elhelyeztek rajta két kagylót. Ezzel jelezték korát. A kagylók és más tudományos mérések egyöntetűen 50-120 millió évet jeleznek.

Újabb titkok övezik azt a tényt, hogy a sumérok pontosan ismerték a naprendszer bolygóit, azok tömegét, pályáját, forgás idejét. Sőt egyik másik bolygóról bővebb ismereteik voltak, mint ma nekünk. Ezen kívül bemutatják a lombik bábiket és leírják a 'béranya' fogalmát.

Emellett van egy feltételezés, amelyről számtalan elemző anyag jelent meg, hogy a földön velünk párhuzamosan olyan civilizáció létezett, amelyről mi még nem is álmodhatunk. Nyomai fennmaradtak egy - egy Európától elszigetelt népnél, mint például a tibetiek, hinduk, Dél-Amerikai indiánok, afrikai törzsek. ¹⁰

*

Ma a régészet értékeléseit segíti a modern fizika, sőt számtalan más, magas szintű tudományág is. A másik ilyen eszköz a mai nyelvészet. Legújabb eredményeik nem csak megkérdőjelezik, hanem egyszerűen a mesék birodalmába utalják a hivatalos történelemírást.

Több kutató elemezte a nyelveket. Közöttük ma az olasz Mario Alinei vagy Angela Marcantónió, akik rákényszerültek, hogy megtanulják a magyar nyelvet ahhoz, hogy az ősnelveket tanulmányozhassák. Varga Csaba filmrendező utazásai során rájött, hogy a 40-15 ezer éves régészeti leleteken hasonló jelek vannak. Az emberiség szerencséjére a rendező úr kitűnő számítógépes szakember is. Szigorú matematikai logikával látott a kérdés tisztázásához. Talán ő volt a legjobban meglepődve mikor számítógépén lassan körvonalazódni kezdett, hogy minden írás a Kárpát medencére vezethető vissza. Az eredmények számtalan próbálkozás után is vitathatatlanoknak bizonyultak. ¹¹

---

¹⁰ A fenti rész az „Ősi titkok” című kötet összefoglalója.

¹¹ Mikor hosszabb „pihentetés” után elővettem e kötet anyagát utolért egy hír – az olasz Michelangelo Noddeo Budapesten óriási tömeg előtt ismertette angol nyelven írott könyvét melynek címe: Minden ábécé édesanyja a rovásírás. Ő már a harmadik etruszk ivadék a 21. sz-ból, akiben felizzik az ősi pannon vér. Könyvével félredobhatja az összes eddigi „tudományos” sületlenséget. Érdekes módon nem a Varga Csaba könyvéből vette az ötletet, hanem vele párhuzamosan jutott ugyan arra az eredményre. Véletlen? Nem. Számtalan hasonló esetet ismerünk a tudományos kutató munkák történelméből. (pld. Bolyai-Lobacsevszkij, Marconi-Popov)

Varga Csaba, mikor a különböző népek írásait összehasonlította rájött, hogy az ókori népek azonos nyelvet kellett használjanak. Tanulmányozni kezdte a magyar nyelvet. Felfedezte, hogy egy hihetetlenül pontos belső logikával gyökrendszerből felépült önfejlesztő nyelv. Mikor megjelent „A magyar szókinccs titka” című kötete - a szakemberek rádöbbenek, hogy a 19. sz.- ig hangoztatott ősnép - magyar nyelvrokonság, kézzel fogható valóság. Előszedték a régebbi nyelvészek munkáit s csupán rendszerezni kellett ahhoz, hogy egy világos képet alkossunk a mai ember születési helyéről, kirajzásáról. Eredményeiket alátámasztotta a genetika, a zenetörténet, az antropológia, hematológia, sőt maga a régészet is.

-A Kárpát-medencei írás - Varga Csabától. (Kérlek, tedd be.)

-Szöveg Az emberiség első ismert ábécéje, minden későbbi írás anyja.

Létezett egy egységes Eurázsiai nyelv, társadalmi szervezet, vallás, jogszokások, életmód. Az emberi történelem legdemokratikusabb, emberségesebb formája. Mai szóhasználatunkkal elmondhatnánk, hogy létezett egy egységes Eurázsiai „birodalom”. Ez így is van meg nem is. Hiába beszélünk szkíta, hun, kazár, kínai, kelta, indiai vagy akár magyar birodalmakról.

Maga a birodalom szó feltételezi, hogy valaki birtokolja, tulajdonának mondhatja valamely nép életterét. Ilyennel a sumérok, majd az egyiptomiak megjelenéséig nem találkozunk. A mai értelemben vett vezetésről ott sem. Nincsenek trónöröklő vezető családok. Sőt a vezetési feladatköröket elég sokszor évente újrapasztással felújítják.

Éveken át erről beszéltem különböző kongresszusokon. Végül megkerestek orosz szakemberek, hogy arról érdeklődjenek, ismerem-e Lev Gumiljov munkáit. A Leningrádi kutató ugyanezt állította előttem legalább egy évtizeddel.

Forgatni kezdtem a görög és latin mondákat. Meglepődtem, hogy milyen pontosan leírják az őstörténelmet. Csupán el kell olvasni. Annál meglepőbb mélységeket tárnak fel a vallási hiedelmek. Kiderült, hogy nem csak a nyelv volt egységes, különböző nyelvjárási eltérésekkel, hanem az ősvallás is. Könnyen meg lehet találni nyomait, módszereit, kultikus kellékeit, szertartásait, vallás-filozófiáját. A legmelegpőbb az számomra, amikor mindezek skáláját ott látom az ortodoxia és a római katolicizmus ünnepeiben, istentiszteletében. E vallás rendszer mindennapi gyakorlata összesíti az emberiség ősi kultikus tárházát. A nyitott gondolkodású budista,

mohamedán vagy akár a Nagy Szellem imádói, ha ésszel közelednek hozzá rövid időn belül rájönnek, hogy az övékkel azonos vallással találkoznak.

Időközben eszembe jutott, hogy életem során nagyon sok nemzet, nemzetiség viseletét ismertem meg. A soknemzetiségű Romániában a különböző területen élő románok is más és más jellegű viseletet hordanak. A székelyeknél vidékenként, sőt falvanként látunk eltéréseket. Az erdélyi magyaroknál szintén. Érdekesnek tűnt számomra, hogy az erdélyi szászok viselete a tőlük elég távol lévő Nyugat-Erdélyi magyarokéhoz hasonlít. Csángók, jászok, székelyek viselete mellett szinte azonosnak tűnik a lengyelek, sőt a ruszinok ruházata.

És nemcsak a nyelv, és az eszközök bizonyítják, hogy egy nyelv volt, és egy nemzet. A textíliák, a bútorok, kerámiák díszítő elemi még inkább erről tanúskodnak. Meg arról is, hogy bizony, ha nagyon rég váltak el egymástól az embercsoportok, közös gondolkodásuk még akkor is megmaradt.

*

Az emberiség történelmének, vallásának tanulmányozásakor mindent és mindenkit beszorítottunk egy-egy skatulyába. Megkerestük a különbségeket és elválasztottuk egymástól az összefüggő dolgokat. Óriási munka volt és hatékony. Az elmúlt majdnem ötezer esztendő alatt ez a módszer segítette az uralkodni vágyókat, hogy csatarendbe állítsák az embereket. Ennek alapján villogtak, majd később dörögtek a fegyverek. Ennek alapján adtunk különböző neveket azonos népeknek.. Aztán kitaláltuk a népvándorlásokat. Kicsavartuk a nomadizáló állattenyésztés értelmét és megszültük a vándor népeket. Minél nagyobb a kavár, annál jobban lehet a zavarosban halászni. Minél jobban el lehet különíteni az embereket egymástól, annál könnyebben lehet összeugrasztani őket.

A legjobb példája ennek a latin-római birodalom vagy később a Habsburg ház jelszava – divide et impera, vagyis oszd meg és uralkodj. A továbbiakban megnézzük, hogy kik és hol használták érdekeik szempontjából kitűnő eredménnyel ezt a módszert.

Volt egy másik irányzat is. Az új vallások és nyelvek létrehozása. Tűzzel, vassal való térítés.

Ezen módszereknek első nagy megnyilvánulásai Babilon hódító háborúi, Nagy Sándor, Róma, a középkori birodalmak.¹² Végül a két világháború napjainkban és a hosszú évtizedek óta folyó háborúk a földgolyón.

Minden esetre elérkeztünk ahhoz az időszakhoz, amikor napjaink népeinek eredetét besorolását már nem lehet hatalmi szóval hamisítani. Vissza kell adni a Bibliának is eredeti értelmét. Mert nagyon sok mindenre figyelmeztet. A tények azt mutatják, hogy akár Darwin majmaiból, akár a sumér lombikokból vagy a Bibliai Isten parancsából jött létre az ember - az nagyon rég volt. Az igazat megvallva számomra az Isteni teremtés tűnik a legelfogadhatóbbnak. Lehet ateistáskodni mégis a széky észjárás tűnik a legelfogadhatóbbnak:

Imádkozó embernek tartották Csibi Lajost Ditróban. Közel lakott a templomhoz, s ha tehette mindig ott volt a reggeli rorátékon. Minden vasárnap buzgón énekelt a nagy templomban, gyónt, áldozott. Sohasem káromkodott. Annál többet a világháborút, s az orosz fogságot megjárt komája. Ilyenkor az állandóan kegyeskedő ember figyelmeztette.

- Komám, ne szidd az Istent!

- Miért ne szidnám. Egyáltalán tudja-e valaki, hogy van-e Isten vagy nincs.

Lajos bá elgondolkodott.

- Te Ferenc, lehet, hogy nincs Isten. De ha mégis van, akkor ajánlatosabb jóban lenni vele.

Az is az isteni teremtés felé vezet, hogy mióta ember van a földön ugyanazt a Teremtőt, Istenanyát és a Nagy Tanítót tiszteli különböző formákban és nevek alatt az egész világon. Ahogy a pereskedő széky mondta „tudja azt János, s az egész város”

Az előző kötet bemutatja a népeket, akik nem váltottak nyelvet. A mai napig az ősnyelvet beszélik. Mindenki felöltik a kérdés akkor miért nem értik meg egymást. Erről eszembe jut, hogy én még vezettem nagyon öreg Ford gépkocsit. Elől gyönyörű petróleum lámpákkal, kézzel működtethető trombitával, faküllős kerekekkel. Ma is egy Ford gépkocsival járok, tudom hogy egyazon gyárnak a terméke, de azóta sok víz lefolyt a Dunán.

Minden jel arra mutat, hogy ezen emberek hatvan és negyven ezer évvel ezelőtt kerültek mai életterükre. Az időpontnak is

---

¹² Vagy legalábbis amit ezekről írnak. Még akkor is ha javarésze kitalált figyelemelterelő mese.

megtalálták a tudósok az okát. Úgy hetven nyolcvanezer évvel ezelőtt egy természeti katasztrófa öt - tízezer főre csökkentette az emberiséget. Húsz huszonötezer esztendő kellett, míg az emberek létszáma annyira megnövekedett, hogy megkezdődtek a nagy kirajzások.

Számbeli gyarapodásukkal mind újabb és újabb életteret foglaltak el. Ennek módozatát leírtam az előző kötetben.¹³ Egy lassú, de biztos folyamat volt. Ma mindenütt ott vagyunk a világban.

Kezdjük a legrégebbiekkel, legtávolabbikkal. Az első név, amelyet megtalálunk a Keleti-Kárpátokban, Kínában és az Andokban egyaránt az a csángó. Mikor rájöttem, hogy a világ három pontján ma is tökéletesen azonos szabású, szövésmintájú ruhákban öltöznek a név értelmét kezdtem keresni. A **csáng** szó folyóvizet, patakot is jelent eredetileg. A **hu** forrást. Őseink szimbolikus nyelvén a forrásból kirajzó emberiségként jelölték meg a csángókat. Az Andokban élő csángóság, de az aymara, kecsua és más indiánnak nevezett nép hatvanezer éven át tökéletesen megőrizte az ősnyelvét, viseletét. Ugyanúgy, mint a magyar.

Mai csángó viselet a kárpátokból, de ugyanilyen az Andok kanyarban, vagy Ázsiában.

Nézzünk át Afrikába. Legtöbb kutató ide helyezi az ember megjelenését. Lehet. De az is biztos, hogy a nagy kirajzás Afrika felé is éppúgy megindult, mint a többi földrészekre. A mi szemünkben Afrika a négereket jelenti. Csak egyetlen gond van. Miután jól megvizsgáljuk az afrikai embereket, kiderül, hogy nagyrészüket az un. Europoid típushoz tartozik. Magyarul - nem néger. Helynevek,

---

¹³ Ádám ősei

törzsnevek, sőt a számtalan ragozó szógyökökből felépülő nyelv is bizonyítja a népesség származási helyét.

De hasonló a helyzet a két nagy óceán szigetein. Ahol még az őslakosság saját nyelvét beszéli, az ragozó és szógyökökből épül fel.

Mi történt Euráziában? A továbbiakban csak velük foglalkozunk. Bevezetésként csak annyit, hogy uralkodó embertípus a turanoid és ennek ikertestvére a kaukázusi fajta. Magyarország területén a kirajzás időszakából ismert szeletai műveltség népességére jellemző az M 173/EU18-as ősgén. Ez ma is kimutatható csonka Magyarország lakosságának 13 százalékában.

Honnan rajzoltak ki az emberek? A világ véleménye a turánra mutat. Engem egyetlen dolog zavar. A **túr-án** szó **új fennsíkot** jelent. Hol volt a régi? A görögök által megőrzött legendák, a turáni népek mondái, és számos hasonló anyag a Kárpát medencébe helyezi a bölcsőt. Sőt a második, név szerint ismert anyanemzetség származását, technikai, tudományos felfedezéseit a Hargita hegységhez kötik. Ez a nagy nemzetség a nyugati hunok, vagyis – a szkíták. Annak ellenére, hogy az elmúlt évezred folyamán legszívesebben eltörölték volna még emléküket is, nagyon sokat tudunk róluk. Még az utolsó nagy „bum” előttről származnak. Ők a nyilas csillagkép népe. Ők Nimród Ménrót apánk emberei. Ők őrizték meg az ősi törvényeket, melyek – ha töredékeiben is – napjainkig fennmaradtak. Közvetlen leszármazottjaik a legrégebb népek, akiket megőriztek Eurázsia hegyei, fennsíkjai.¹⁴

Közös vonásaik – az ősnyelv és az ősi törvények használata. .

A szkíták déli ágát képezték a pelasgok és a közülük külön megnevezett népességet Jász, Jón, kun, filiszteus (a latinosan - ősnyelven Raba). A mai hinduk ősei a Dekánok v. deli kánok, Dravidák, kikkel azonos nyelvet beszélnek a Sziámiak. És sorolhatnám oldalakon át.

*

Ókori görög és latin történetírók az íjfeszítő szkítákat tartják a legősibb népnek Eurázsia területén. Velük egyidőben megnevezik a szikuli, szikulusz (Siculi, Siculus) ősnépet. Írják még szakáknak szkhitulusznak (schitululus) is, vagyis kimondottan szkítának.

A „szkítaságból” kiszakadt népek a túrán vidékéről, a Kárpátok közül, a sumérok és az akkádok. Velük azonos nép az óegyiptomi. A

---

¹⁴ Bővebben a sorozat II. kötetében

Kárpát medencéből származnak az etruszok is, akik nem váltanak sem nyelvet, sem társadalmi szervezetet.

A Kelet Európai és Ázsiai népeket még hun-szittyá népeknek is nevezzük.

A Duna medencébe élő szkíta ág, az aga törzs már az Egyiptomi írásokban is megjelenik. Ugyancsak az Erdélyi szkítákból származnak a lappok, gallok, a galaták, kelták, ibérek.¹⁵

Később megjelenő népnemek a szkíta-hunokra aggatott besenyő, kun, kipcsak és az avar.

Visszapillantva Ázsiára ott találjuk a szakákat, mint a szkíták egyik társadalmi rétegét. Nevük foglalkozás név. A germánok szászai, a magyarok székelyei, a japánok szamurájai, a hinduk szakjai, a sumérek sicili-ei, a perzsák szakái egyazon népréteg, a szkítaság, elsősorban települések, határok védelmére szakosodott, része.

A fenti megállapításokat erősen aláhúzzák Dr. Árkai László a Montreali Mc Gil Egyetem professzora által ismertetett genetikai kutatások. Ezt hozzávetve - Kodály zenetörténeti felméréseivel valamint Baráth Tibor következtetéseivel - hol található a világon az ősnyelven megfejtendő felíratok, valamint a Penfield bizottság által feltérképezett vércsoportok eredményeivel - a következő öt nagy területen található mindez együtt. *1. Magyarországon és Közép Ázsia Ural környékén, de nem a mai szláv területeken, 2. A Távolság Keleten Kínában és Japánban, 3. Közép Afrikában, 4. Az amerikai Indián vidékeken és 5. Skóciában.*"

AZ ÁLDOTT NAP

Gyerekkoromban tűzön sütt a nap, a felnőttek mindég bezavartak az árnyékba. Jó székelyes szófordulatokkal kezdtem szidni a perzselő napot. Mindenki riadtan kezdett kiabálni rám: „Ilyet ne mondj, a napról!” A nap az mindég áldott, akkor is ha tél van és gyengén süt, akkor is ha nyár, és perzsel.

A nap az egyedüli, amelyik az életenergia feltétlen biztosítója a földön. Egyedüli, az Egyetlen Nagy ajándéka a föld, az emberiség számára.

---

¹⁵ Ebben a kötetben még találkozunk az ugyancsak innen indult gótokkal,

A világ minden vallásában megtaláljuk a Nagy Teremtőt, aki láthatatlan, mindenütt jelenlévő. Ő hozza létre a napot, hogy a földet melegítse, a láthatatlan Isten nagyon is jelenlévő anyagi előfordulását. Bármilyen vallás istenségei ide vezethetők vissza. Többször emlegetem a turáni legendák Teremtőjét, Nagy boldogasszonyát, Világügyelőjét. Nézzük meg, hogy ez az ősi szentháromság, hogyan jelenik meg különböző vallásokban a világ különböző pontjain.¹⁶

A Teremtő Atya testetlen, láthatatlan és mindenütt ott van, ezért nem ábrázolható.

Adonáj - A sémita hitvilágban azt jelenti, hogy „Uram”, feltámadó pogány Isten megszólítása ugyanúgy, mint a későbbi már megszemélyesített görög Adonisz. De van egy kimondhatatlan neve JHVH vagyis Jahveh, (Jehova) amelyből jön a latin Jupiter, de ez már korábban az egyiptomi Jah holdisten nevében is jelentkezik. Nevezik El Shaddáj-nak, a „hegyek Istene” vagy a „keblek Istene”. A sumérben Ninhurszág volt a világ hegykötője-úrnő.

Adonájt még nevezik Elohimnak. Későbbi, mert ha az Elohim nevet az ősnyelvhez legjobban hasonlító magyar nyelven kiolvassuk, rögtön kibukik eredeti értelme, az „élő hím” fogalom. Több Isten egybevonásából keletkezik. Nincs neme és mégis van.

A gnosztikus Jusztinosz Elohim mellé társítja a női Edemet. Elődjei Barbelonak nevezik az isten párját, aki nem más, mint pld. a grúzoktól ismert napisten. Értelme – kör, kerék, fényes láng.

Allah Az ember arra gondolna, hogy ki tudja, milyen titokzatos név, pedig egyszerű. **Ő is Él**, de érdekes módon ötvöződik, a kőrisha tiszteletéhez. A szent kőrish, vagyis körish, magjai szárnyacskákhoz hasonlítanak, és forognak, mikor a földre hullnak. Megtaláljuk az északi népek világfajaként, a görögök szent fajaként, vagy akár a székely szent ligetek központi szereplőjeként. Héberül a neve Élah. Ágai között kereste Ábrahám, a zsidók és arabok ősapja istent. Már korábban hold istenként tisztelték. Ez annyira beléjük ivódott, hogy a félhold ma is az iszlám országok szimbóluma. Naptárunk ma is a hold járásához igazodik. Mohamed a Kába kő tiszteletét is bevezette, amelyik kimondottan a napkultuszhoz kapcsolódik.

Ki hinné, hogy a Hettita napisten szent neve **Istanu, Están**. Ma is a székely így nevezi az István névre keresztelt személyeket. Vajon Vajk miért kapta az István nevet?

---

¹⁶ Az alább ismertetett anyagot bővebben megtalálhatják Jankovics Marcell: A nap könyve Soli Deo Gloria című fejezetében. Csokonai Kiadó 1996, 243-320 old.

Phatuvcsung, Észak-Indiában a teremtő isten. A kezdetekben csak a fény létezett, az energia egy olyan magas intelligenciával rendelkező léte, amely maga volt az isten. Amikor kinyitotta szemeit, létrejött a világegyetem és a föld számára a nap, valamint a hold.

Tengri. Ezzel a fogalommal azonos a mi Tengri ősszavunk, jelentése: az isten fogalmát az éggel azonosítja, de nemcsak nálunk. A kínaiak Tien-nek, a sumérok Dingir-nek nevezték. A sumér szó jelentett csillagot, istent, később ebből származik a tündér, és a tenger szavunk. Az utóbbi végtelenséget jelent, sokat. Például – „tenger virág nyílik tarkán körülötte”. Mindezek a fogalmak végtelenek, mint az isten.

Hunabku Hunapku (nekem úgy hangzik, hogy hun-apu, vagy hun kapu, vagyis az eredet forrása) a maják teremtő istene. Mindenható, és mindenütt jelen való. Nem ábrázolták, mert arctalan és testtelen. Ugyanilyen a hindu mitológiában Pradszápati

Taj-Ji Az ó-kínaiaknál jelentése: hatalmas egység, egyetlen, egy. Az I. e. 3. századtól irt szövegekben csillagnév. A sarkcsillagot nevezték még így. A világtengelyt is megszemélyesítő maja

Huralkán azték **Teszkatlipoka** feladat köreit foglalja magába. Ez nem is furcsa. Előző kötetünkben többször vonultattunk fel bizonyítékokat, hogy a kínai meg az amerikai őslakosok vallása, kultúrája, szinte teljesen azonos.

A **Tien**, vagyis ég a kínaiaknál minden létező teremtője. Azonos a mi Jó Istenünkkel. Kegyes, igazságos, az emberek tényleges őse. Ugyanilyen tulajdonságai vannak a kecsua indiánok istenének, **Virakocsának**.

*

A fentiekben láttuk az elvont, nem anyagi Teremtőt, aki létrehozta a világegyetemet, és természetesen a mi galaxisunkat, naprendszerünket, földünket. Ő a **Teremtő Lélek**.

Az Egyesült Államok délnyugati részén élnek a földművelő hoppi indiánok. Szűrjük át a materialista gondolkodásunkon a legendáikat.¹⁷

„Úgy mesélik, hogy kezdetben nem volt más, csak a végtelen tér és **Tajova**, a teremtő. Valójában kezdet sem volt, sem vég, mivel idő sem volt. Nem volt semmi, aminek formája lehetne, és nem volt élet, csak mérhetetlen úr. Minden más csak Tajova „agyában” létezett. Aztán Tajovában, a végtelenben megfogant a véges.

---

¹⁷ Az idézetek Jankovics Marcell a Nap könyve kötetének 255-58 oldalairól.

Vagyis létezett a végtelen tér anyagi világ nélkül. De mégis volt **valaki**. A fizikusok szerint az anyag bizonyos rezgésszámon létező energia. Mögötte hatalmas intelligencia áll. Tehát nem valami, hanem valaki.

Idézem Max Planck Nobel díjas atomfizikust.¹⁸ „Az anyag csak önmagában nem létezik. Minden anyag csak egy bizonyos erő által keletkezik és létezik, amely erő az atomrészecskéket rezgésbe hozza, és azt az atom legparányibb naprendszereként összetartja. De mivel a világűrben sem egy intelligens, sem egy örök erő nem létezik, azt kell feltételeznünk, hogy e mögött az erő mögött egy intelligens szellem létezik.”

A hoppik Tajovának, mi Tengrinek, keleti rokonaink Terminek nevezik. Mit állítanak a fenti idézetben? Hogy idő sem volt? Mielőtt nevetni kezdenénk jusson eszünkbe Einstein híres mondása: „A múlt, jelen és a jövő közötti különbség csak illúzió, még ha oly makacs is.” De honnan ismerhették a hoppik, a nem anyagi Teremtőt? Akik e sorozat első kötetére még emlékeznek (két párhuzamos kultúra létezett a földön) rögtön megértik.

Tajova, először Szótuknangot teremtette meg, biznyságul, így szólván hozzá: 'Megteremtettelek, mint az első megszemélyesült hatalmat és eszközt, hogy megvalósítsd az élettal kapcsolatos tervemet a végtelen térben. Én vagyok a bácsikád. Te vagy az unokaöcsém. Menj most, és helyezd el ezeket a világokat a megfelelő rendben, hogy együtt tudjanak működni egymással, összhangban, az én elképzelésem szerint.'" (WATERS, 1963: 3.)"

Miért kellett egy közbeeső gyűrű, egy közvetítő az anyagi világ teremtéséhez? Megint a fizikusok segítenek megérteni. Egy fiatal ismerősöm kötetét forgatom.¹⁹ „... magasabb energiaszint és a hozzá tartozó magasabb frekvencia képes létrehozni alacsonyabb energia szintet és alacsonyabb energiát.” (de fordítva nem) Mit is akar mondani ezzel a szerző? Az emberi társadalom gondolkodási szintje is rétegződik. Például - aki jobban bírja szürke állománnyal, érettségizik, egyetemet végez és tegyük fel, hogy gépkocsit tervez, vagy gyártását irányítja. Mások gépkocsivezetők lesznek. A tervező mérnök nyugodtan megszerzi a jogosítványt és vezet. A sofőr, saját felkészültségi szintjén, sohasem fog tervrajzokat készíteni egy típus továbbfejlesztéséhez. A mérnök képzését magas felkészültségű professzorok végzik. A gépkocsivezetőjét oktatók. A

¹⁸ Az anyag lényege c. előadásán hangzott el Firenzében.

¹⁹ Balogh Béla A végső valóság hetedik kiadás 43-52. old.

szintek itt is különböznek. Nem biztos, hogy a professzor urakból hatékony oktatók válnának. Pedig az emberek gondolkodási szintjében nincsenek kozmikus eltérések.

Mit jelent bővebben az 'összhangban' megjegyzés? A mi szintünkön azt, amit fentebb leírtam. De fokozhatnánk tovább a föld, a tejút, vagy akár a világegyetem szintjéig. Mégis maradjunk abban, hogy a Teremtő a fizikai élet létrehozásához első fokon, egy üzemvezető mérnököt teremtett. Ezt a legendák megszemélyesítik. A naphoz, holdhoz, de legtöbb esetben az ősanyához (Nagyboldogasszony) kötik.

Más, későbbi legendák már egyenesen egy titokzatos, ma már láthatatlan ős napot tartanak teremtőnek. „A kolumbiai deszana indiánok hite szerint a Nap teremtő és ősapa, aki – nővérével, a Holddal együtt – öröktől fogva van. Ez a napisten nem a mi Napunk, hanem egy „ős Nap”, akit „Nap Atyá”-nak hívnak, aki, mint Uránosz és Kronosz, visszavonult egy paradicsomféle másik világba, Ahpikondiába. Ő sem vesz részt a teremtésben, hanem Tajovához hasonlóan képviselőjén keresztül, aki nem más, mint a testet öltött, fejünk felett ragyogó Nap.”

És nyomon követhetjük a testetlen, láthatatlan, de szellem folytán hatalmas teremtő erő jelenlétét az összes vallási 'legendákban'. Véletlen egybeesés az egész világon? Próbáljunk normálisan gondolkodni! A mi galaxisunk, benne a napunk Teremtő atyánk ajándéka a fizikai síkon lévő gyermekei számára. Érzékszerveinkkel felfogható, látható, értelmezhető. Biztonság. Mint a kisgyerek számára a szülői ház.

A nap pályája évente rendszeresen bővül, majd szűkül. Vele együtt a nappalok és éjszakák aránya. Kétszer a nappal és az éjjel ugyanannyi időt tart. (napéjegyenlőség) Kitűnően lehet ábrázolni a kereszttel. A két félévet – a bővülőt és a csökkenőt) a különböző irányú szárral ábrázolt horogkereszttel. Mindkét szimbólum jelen van az összes ábrázolásokon, amit ember készített a barlangrajzoktól napjainkig.

*

De nemcsak a napot kaptuk teremtőnktől.

„Az embernek, ha energiát merít a 'Naptól' – más szóval, ha segítséget kap istentől -, azt vissza kell adnia. Születéskor minden ember energiacsomagot, lelket kap Ahpikondiából, amit a deszanák kozmikus anyaméhnek tartanak. Amikor az ember meghal, az energia visszatér oda, nehogy a Földön rossz lélekként, vadállat

képében reinkarnálódják... Mint mesélik, az ősnap elsőként a Tejutat teremtette meg, csak azután a Nap égitestet, akivel együtt a Földet, majd Ahpikondát hozták létre végül, pedig benépesítették a világokat szellemekkel és élőlényekkel. Mitológiájuk szerint az első halandó férfi anyja a Nap leánya volt, akit apja a földre küldött, hogy a nemi élet titkaiba beavassa az embereket.”

Röviden így is meg lehet fogalmazni. De félreérhető. Nem szexi partira tanítgatja a világot, hanem az Életfenntartó termékenység fontosságát, szakrális jellegét érteti meg az új teremtményekkel. Minden előfordulási formának a maga szintjén. Ezt meg is érthették. Erről tanúskodnak a kőkorszaki 'Vénusz' leletek. Nem pornó szobrok, hanem legszentebb tisztelgés az anyaság előtt, legyen az ember, állat, vagy növény magjának kifejlődése. Eurázsiaiban nevét is tudják az ősnap, vagyis Termi leányának. Első fokon ő minden élőlény anyja - Nagyboldogasszony,.

És mi a helyzet Egyiptomban? „Az újbirodalmi idők legfőbb állami napistenségének, Amonnak a nevét ők maguk értelmezték (...) Az *Elrejtett*”-nek, vagyis Amont láthatatlan istenként fogták fel. Az egyiptológusok szerint azért kapta ezt a nevet, mert eredetileg a láthatatlan szélben rejtőző erőt testesítette meg.

Az Aton-kultusz gyökerei még régebbi időkre nyúlnak vissza. Sem a kép (napkorong sugárkezekkel), sem a név (Aton) „*nem teljesen új az egyiptomi vallásban. A kezekkel ellátott napkorong egyszer II. Amenhotep idejében is megjelenik, s a sokkezű Napistent már a Középbirodalom koporsószövegei is említik(...)*”²⁰

*

Már helyben vagyunk. Az emberiség szellemi fejlődését is maga a Nap biztosítja. Nem az ős, a teremtő, hanem az égen látható nap. Nálunk, a turáni legendákban Világügyelőnek nevezik. Az Atya hozta létre, és a Nagyboldogasszony nevelte fel. Ott, és akkor jön a Földre ahol, és amikor az embereknek szüksége van rá. Ő a nagy tanító. A papok szertartásaikon foltos párdúc bőrét terítik vállukra, mely a Napot szimbolizálja. Az egyiptomi fáraóktól, a keleti párducbőrös lovagoktól Árpád-apánkig ugyanazt a jelzöt viselték, ugyanazon okból. Az amerikai „sárga” jaguárt is ő teremtette meg.

A vallási vezetők elsősorban az Istennel kapcsolatot tartó személyek. Később, a háborúk megjelenése után, a hadvezérek sem lehettek akárkik. Nekik is kozmikus származásukat kellett mutatniuk

---

²⁰ Jankovics Marcell 261. oldal

azoknak, akiknek az élére álltak. Igen ám, de ők a halálhozók. A foltos párduc az élet jele. Így az alvilág, a halál jele lett a fekete párduc. Az alvilág urának, Nergálnak a szolgája. És itt újból helyben vagyunk. A „honfoglalás kori” nyeregtakarókra Nergál fejet hímeztek. A Csíksomlyói szűzanya lába alatt is az van. Ott, az élet győzelmét szimbolizálja a halál fölött.

És mit ad Isten, Ménrót apánkat is megtaláljuk a nyugati kontinensek legendáiban. Sőt Csaba királyfi csillagösvényét is. Ugyanúgy, mint a tibeti Shambala kultuszban.

„A deszanák és rokonaik világmodellje egy óriása kvarckristályt formázó hatszögű csillagzat, ami a Tejút egy részét és az Oriont is magába foglalja. [...] A deszana sámánhitben Orion az Állatok Ura, természetfölötti vadőr. Ő a nagy vadász, aki az égen látható, amint a Tejúton jár, mely az ő ösvénye; hol egy vadat, hol egy füzér halat, hol egy gyümölcsös kosarat cipel. Így jelzi a különböző betakarítási időszakokat. (...) Nyilvánvaló, hogy a legfontosabb konstelláció az **Orion**. Orion férfi: **az Ősapa**, a **Hős**, a **Vadász**, a **Bűnös**, végül az **Áldozat**. De minden évben újra visszatér, és amikor az emberek megpillantják őt, a feltámadottat az égen, a sámánok emlékeztetik őket mindarra, amit a csillagzat megjelenít”²¹

Nem a világ kicsi. Nagy az isten. Allah Akbar, ahogy az iszlám hívei mondják.

*

A turáni legendák a teremtő leányának tartják az Élet Anyját, a **Nagyboldogasszonyt**. Minden élőlény létrehozóját e földön. Kihangsúlyozzák, hogy ennek, a mi anyagi világunknak teremtette Termi. Nagyon régi legendakör, mert az első fennmaradt szakrális tárgyi emlékek a kőkorszakból a „Vénusz”-nak nevezett szobrocskák.

Igen ám, de ezeken a szobrokon jelrendszerek vannak. Dr. Maria Gimbutas litván régésznő, aki 4 jelet azonosít szakmája eszközeivel, több tízezer évre vezeti vissza eredetüket. Azt is megállapítja, hogy nem annyira betűk, inkább fogalom vagy név tartalmuk van a jeleknek.

A törökországi Catal Hüyük feltárásakor előkerült nagytestű anyaszobrok (10-en felül) fotelben ülő hölgyet ábrázolnak vastag combokkal, nagy mellekkel, akinek a combjai közt egy gyerekfej

---

²¹ Jankovics Marcell 263. oldal

látható. James Mellaart szerint üzenetet tartalmaz, melynek értelme „az asszony szül”. A két térdén azonban a jellegzetes ”három” jelzés látható és így együtt a három elem kiadja az ősmagyar szimbólumként ismert hármashalom, harszág jelzést.

A nagytestű „Vénusz”

Varga Csaba sumér jelekből összeállítja a hármashalom fölött lévő fordított háromszög alapján, melynek az aljában egy vonás vagy vágás van a nén-harszág - anyni, mint Istenanya országa - fogalmat. Mi Boldogasszony anyánknak nevezük. A sumér Bau Istenanyát jelent, a Dug pedig hőst, szentet. A Baudug Bódog - boldogat. Vagyis a sumérek már használják a Boldogasszony kifejezést. A bibliában is (Luk.1,48) megtaláljuk Szűz Mária hálaénekeiben „íme mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék”.

Még egy érdekes szobrocska. Egyiptomi sas fej, magasra emelt karok, mely örömet fejez ki, szinte absztraktnak nevezhető csinos és nagy medencéjű nőt ábrázol, amelyik egységében a búzamagra emlékeztet. Neve Mag, a termékenység vallás istennője. A hieroglifák ismeretében tökéletesen el tudjuk olvasni, hogy minek is hívták. Ezzel eljutottunk újból egy elvont fogalomhoz. Ezek a szobrocskák a termékenységet, életet jelentik, legyen az emberi, növényi, de akár állati is. Ez a fogalom szent. És ameddig a teremtő Atya égnek-földnek teremtője a nagy végtelenség atyja, addig a Boldogasszony kizárólag a föld számára életadó anya. Érdekes módon jelentkezik ez a mai magyar keresztény hitgyakorlatban.

Imáink, könyörgő énekeink, elsősorban a Szűzanyához szólnak. Ahhoz a Szűzanyához, aki Magyarország védőszentje. Mióta ember él a földön. Ő az ősi szentháromság második legjelentősebb tagja. A bibliai kereszténységben is fennmarad, és sokszor kiszorítja a szentháromságból a szentlélek fogalmát, amelyik gyakorlatilag benne van Krisztusban.

*

Az ősi szentháromság harmadik tagja a Világügyelő. Újból a turáni legendával igyekszem érthetően bemutatni.

A Teremtő Isten létrehozta az Élet Anyját, azt a teremtményét, aki benépesítette bolygónkat. Fűvek, fák, állatok, ember. Mai szóhasználattal - működött az egész élővilág bonyolult hálózata - a bioszféra. A növényevők legeltek, a húsevők vadásztak, a bogarak is élték a maguk életét. De volt egy bökkenő. Az ember. Amilyen környezetbe volt, úgy viselkedett. Gyökereket kapart ki a földből, növényeket gyűjtött – azzal táplálkozott. Ha farkas farkába került, akkor vadászott és más állatok húsát ette. Azon állatcsoport nyelvét használta, amelyikkel azonosult. Igen ám, de ez nem felelt meg annak a célnak, amely szerint egy magasabb rendű élőlényé kellett válnia.

Nagyboldogasszonyunk panaszolta az Úrnak. A legenda nem folytatja a további fejleményeket, csak arról tudósít, hogy az Élet Anyja kiment a háza elé és látott egy gyönyörű sárga virágot. Letépte, kendőjébe fogta és bevitte a házba. Mikor a kendőt kibontotta egy síró-rívó csecsemőt talált benne, akit felnevelt. Ő a világügyelő Urunk. Mindég ott és akkor jön a földre, ahol és amikor szükség van rá. Legtöbbször barlangba születik és nevelőanyja neve Maja, Mirjam, Mária, ami gyakorlatilag anyaméhet jelent ugyanúgy, mint maga a barlang, ahol születik. A születése is érdekes, mert nagyon sok legendában sárga fényből keletkezik. Ő tanítja meg az embert beszélni, eszközt használni, tüzet, sőt házat építeni, közösségbe viselkedni és ő emeli fel az ember fejét a csillagok felé. A korai legendák kihangsúlyozzák világrajöttét és nem a születését. Az Életanyja és a Világügyelő Férfi egyaránt az Atya teremtményei. Nem vérszerinti rokonok. Az Anya nevelő, nem szülő.

A következőkben néhány példával próbáljuk követni, hogy hol, mikor, milyen néven jelenik meg.

Keresgéltem legjellegzetesebb feladatkörét. Az első, hogy az emberek szellemi, társadalmi fejlődését segíti elő. Ugyanakkor jelentős szerepe van az élővilág fejlődésében, újratermelésében. Itt

feladatkörei kiegészítik az anya feladatkörét. Szimbólumai között megtaláljuk a phaloszt, a rakétaszerű tornyokat, és nem utolsósorban a dárdát, nyílat. Szent állata a sólyom, amit mi kerecsensólyomnak, vagy karácsonymadárnak, ősi szóhasználatunkkal turulnak nevezünk. Mégis azonosítják kossal, bikával, hallal stb. Mindezek a külsőségek arra utalnak, hogy a Világügyelő egyben a Napot is szimbolizálja.

És kit találunk a legkorábbi személyiségként hasonló jegyekkel? A Nyilast. Nimród, vagy számunkra Ménrót apánkat. Később, a sumérok megjelenésével a Gilgames nevet kapja. A görögöknél Herkules. Tegyük hozzá a görögök által használt jelzöt, hogy ő a pelazg Herkules. A szkíták, kelták, gallok ősapja. A suméroknál kettéválik Nimród szerepköre, és a mindennapokban megjelenik Dumuzi, Damasek néven, aki a görögöknél Demeter. (Érdekes módon az utóbbiaknál a földanya szerepkörét tölti be.) Mindig tavaszisten, és termékenységjelkép.

Babilonban Marduk a napgyerek, aki a tavaszi napéjegyenlőségben anyja fölé kerekedik. Legyőzi a káoszt, és rendet teremt a társadalomban. Miért van ez így? Mert **Babilonig a termékenység alapvető tényezője**, vagy inkább személyisége a **Nagyboldogasszony**. Mint ilyen, a **papjai is nők**. Itt vezetik be először a férfiuralmat, és ezért győzi le Marduk a legősibb társadalmi rendet. A görögöknél, akik történelmük második felében átveszik a babiloni legendákat, Zeusz Héliosztól örökli napisten jellegét, miután legyőzi apját. De a korábbi kultúrákban ez nincs meg. Hórusz, a sólyomfejű egyiptomi isten maga is feltámadó Napisten. Körtáncal köszöntik reggelente a papok, és nagyobb ünnepeken az egész lakosság. Ugyan úgy, mint Indiában Manut, aki szintén napisten, annak ellenére, hogy a későbbi legendák ráaggatták a vízözön utáni Noé szerepkörét is. Azonban tökéletesen nyomon követhető világügyelői tevékenysége. Az indiaiak szerint ő írja le először a társadalmi törvényeket. A Folyamközben ugyancsak a vízözön utánra teszik az írott törvények megjelenését, de három különböző személyhez kötik. Legismertebb számunkra Hamurabi. Híres törvény oszlopán a Napisten diktálja számára a törvényeket, mert ő az igazság őre. Napjainkban is él még nagyon sok nép hagyományában, hogy a napra esküsznek.

Még maradjunk egy keveset a naptáncoknál. Hórusz isten tiszteletére járt körtánc neve a mai napig is fennmaradt. A balkáni népek, és a kárpátokon kívül élő románok hórának nevezik. Hórusz

egyben megkapja az Ég Bikája jelzőt is, ugyanis évezredek át nem változik a neve, de változnak a csillagképek, amelyekben a Nap lenyugszik. Az aztékoknál ugyanilyen szerepköre van a Tollaskígyónak, akit ők Kecatkoatlak neveznek, a maják Kukulkánnak. Érdekes, hogy a maja népnév méhet, fullánkot, napsugárt jelent.

Kínában a császár egész évben követte a Taót, vagyis a Nap útját. Ötévenként, tavasszal a keleti országrészekbe látogatott, nyáron délen, ősszel nyugaton és télen északon.. Amikor nem járta az országot, az évszakokkal egyidőben költözött át a császári palota négy különböző szárnyába. „A császárt nemcsak a Nappal, hanem az Ég közepével, a Sarkcsillaggal is azonosították. Ezért az alattvalóknak észak felé fordulva kellett leborulnia előtte.”²²

Az aztékok első napistene, Teszkatlipoka is, egyben a Göncöl és az éjszakai Nap megszemélyesítője.

A honfoglalás kori szkíta, hun és magyar díszítéseken többször megjelenik egy mesebeli, de sólyomhoz hasonló hatalmas madár, amely egy meztelen hölgyet tart maga előtt. Sokan szaporodási, párzási szimbólumnak veszik, de az egész Euráziában elterjedt motívumokból egyet sem találtam, amit tényleg ide lehetne sorolni. Úgy néz ki mindegyik ábrázolás, hogy a madár óvva tartja a nőt, mintha magasabb régiókba akarná vinni. Őseinknek ezek a szimbólumok nem voltak pornók, perverzek, mert agyuk másképp működött, mint a miénk. Természetesnek, az élet normális folyásának tartották, és tisztelték az új életek létrehozását.

Felcsíki faluban egy kislány vezeti a kecskét. Meglátja a plébános úr.

- Hova viszed az állatot Lina?
- A bakhoz.
- Hát nincs neked bátyád?
- Van három is, de egy sem berreg kecskét.

Babilonban változik ez a felfogás, de szerencsére szinte négyezer év kellett elteljen, hogy általánossá váljon először Európában, majd a világban. Az ábrázolt madaraknak a neve, például a kusán indiai fejedelmek pénzein, „Nap-szerű”. A Garuda, Visnu háta-madarának jelzője „Ráma napszeme”. Kínai neve Feng-huang (tűzfésű), és a tűzhez tartozik. Az arabok napmadara a rukh, a perzsáké a pávasárkány.

---

²² Jankovics Marcell, i.m. 59. oldal

A latinoknál a pontifex maximus – értelme legnagyobb hídverő – végeredményben a Napisten papja volt. Mikor valaki elmondja, hogy a magyarok napimádók voltak, elfelejti hozzátenni, hogy az egész világ az. Hogy a Nap és a Hold termékenységi jelképként is megjelenik, ez magától értetődik. A Hold a föld, az anyaság szimbóluma, a Nap a megtermékenyítő energia. Kettőjük egyesüléséből jön létre minden anyagi életforma.

A napistenek mindég megjárják az alvilágot, s reggelre feltámadnak. Barlangban születnek. Ugyan úgy, mint Krisztus az istállóknak használt názáreti barlangban. Ő is ugyanúgy meghal és feltámad, mint bármelyik napisten a világon. Ő a mai emberiségnek is tanítómestere.

Minden istentisztelet, rituálé, amit eddig megismerhettünk e köré a szentháromság köré zárkózik fel. Ez a kereszténység nagy előnye. Új társadalmi helyzetben átmentette a legősibb hitet.

*

A világ legendáit összevetve kiderül, hogy az Atya mindenütt szellemi. Nincs fizikai megjelenése. Mi néha nagyszakállú öregnek ábrázolgatjuk képzőművészeti alkotásokban.

Annál valóságosabb az életadó anyaisten, akit ma Szűzanya néven tisztelünk. Az emberiség nagy tanítója felveszi az ősi Krisztus nevet.

Ennek ellenére szabályszerű családokat alkot belőlük az anyagi léthez ragaszkodó emberi képzelet. Csak Egyiptommal példázzuk.

A helyi isteneket kis létszámú mennyei kíséret és családjuk vette körül, ez utóbbival triászokat alkottak. Ozirisz a feleségével, Ízisszel és a fiúkkal, Hóruszal.

Thébában - Amon, Mut és Honszu

Memphisben - Ptah, Szahmet és Nofertum.

Esznában - Hnum, Neith és Szobek.

Hermupoliszban - Nun, Naunet és Atum.

Denderában - Hórusz, Háthor és Ihi volt a megfelelő „szent család”.

A fentiek ismeretében óhatatlanul torlódik elő a gondolat, hogy volt-e egyáltalán politeizmus (több istenimádás). Vagy inkább az egész egy belemagyarázás, értetlenség szüleménye. Az anyaistennő feladatköreit megnevezve új istennő nevek születnek. Nálunk például a boldogasszonynak hét feladatköre van, de az ősi népi gondolkodás a bibliai szűzanya feladatkörét jelöli meg, és nem készíti isteneket belőle. Ezt alkalmazta a mai kereszténység.

Pillantsunk rá Krisztus fogalmára. Mindenki királynak, meg egyéb hasonló fogalomnak fordítja. A krisztián keresztényt jelent. Olyan vallást, amely a keresztet tiszteli. És ezzel helyben vagyunk. A kereszt hosszú szára az év karácsonytól nyári napfordulóig tartó szakaszát jelöli. A rövidebb a két napéjegyenlőség közötti szakaszt. A legrégebbi szobron előtt áll a Világügyelő, két kezét áldásra emelve. Megáldja az embert, az esztendőt. Ebből csavartuk a keresztre feszített Krisztus urunkat. Miért, mikor, és kik? De ki kell hangsúlyozni. **Az ősi szentháromság az emberért volt. Biztonságot és bizalmat jelentett az isten édes gyermekeinek.**

A fentebb vázolt vallási formát nevezzük napimádásnak, fényvallásnak, de valójában ez fedti az őskereszténység fogalmát. Egy roppant magas szintű szellemi-anyagi tudás, viselkedésminták ősi tárházát. Ennek elengedhetetlen alapeszméit, kultikus kellékeit vitte tovább a bibliai kereszténység. Már amennyire engedték a feltörekvő új urak.

Berényi László Géza előadásait olvasom. (WWW. Koristen. Hu) A kereszt fogalmát követi logikus összefüggés rendszerben. Az őshit világábrázolását vezeti le a kör-is-ten ismeretéből. Az alvilágtól az egekig. Benne van a föld mozgása a nap körül és a napé a galaxisban. „Szent István koronázása alkalmából kiadott emlékérmén ... „oldalnézeti világmodell” láthatunk.

Középen az uralkodói lánzsza látszik, ez lenne a szimmetriaTeNgely. Balodalt három KöR ismerhető fel (a világgömb három nézetben), a lánzsára kötött szalagok a szellemi szférát (v.ö.: szél, szellem, szalag) képviselik (iZ) . A jobboldalon ugyanez a képlet ismétlődik (tartalmi szimmetria) : a felhőből kinyúló KaR (a KöR), a felhőből (felső világ) származik a víz (iZ). Az egytengelyű dualitás (a KöRiSTeN) láthatóan több módon is megjeleníthető, a képrás nagy variációs lehetőséget biztosított.” Állítja a szerző. Ezt értékelve – szent királyunk az ősi napvallásra tett hitet egy újszerű írásmód (latin) felhasználásával egyidőben.

VÁLTOZÓ VILÁG

Régi, hagyományos forrásanyagok felhasználásával, és a legújabb kutatásokkal egyaránt igyekeztem bemutatni az előző kötetekben egy hihetetlen helyzetet. - Valamikor volt egy ősnép. Ez elterjedt az egész világon. Vitte magával anyagi és szellemi kultúráját. Nem ismerte a háborút, sehol e világon. Szigorú jogszokásai évezredek mélységéből származtak.

Életmódjának lényege, hogy minden csoport, vagy család megszerezte az önmaga számára szükséges napi ételmet. A

csalásban előállították a ruházatot. Csak az eszközgyártók szakosodtak.

Az ősnép életének hangsúlyozottan közösségi jellege volt. Mint a hangyák, méhek társadalmának. Egy részük élelemszerzéssel foglalkozott. Más részük ruhát készített, feldolgozta a behordott nyers élelmet, gondozta az utódokat. A települést, szűkebb életterületet csak egy bizonyos nagyságig bővítik. Amikor a környező vidék növény és állatvilága változni kezd a település miatt – tovább állnak. Egy-két napi járőföldnyire hozzák létre az új telepeiket. (Ilyenkor általában kettéválik a nemzedékek alatt már megszorodott közösség.) Visszaadják a vidéket a természetnek, melynek ők is részei.

Az egyén a közösség része. Így nevelik, és így gondolkodik. Másképp nem is tudott volna. Számára nem létezett az én, csak a mi. A történészek már korábban rájöttek erre, ezért nevezték a legrégebbi kort ősözösségnek. A különböző tevékenységek vezetőit kitermelték maguk közül. Addig volt az élen, míg ő volt a legsikeresebb. A javakat egyenlően osztották el, senki sem tarthatott meg többet, mint amennyi neki jutott.

I.e. 5000 körül a békés ősnép településein megjelennek a védősáncok. A Himalája nyugati lejtőitől a Kárpátok keleti oldaláig. Vagyis az ember háborúzni kezdett. A legfontosabb adataink mégis későbbi időkből vannak, amikor a Folyamközön egy ismeretlen nyelvű és szokású nép kezébe ragadja a hatalmat a sumér városállamokban. Hadsereget hoz létre, adót fizettetett, és megjelenik az általunk ismert állam.

De miért? Egy új életforma jelentkezett. A juhtenyésztők - alapközösségük nem haladta meg egy kis család keretét. Ennyit tudott eltartani egy nyáj, melyet még ínségesebb körülmények között is lehetett legeltetni. A pásztornépeknek nem volt idejük textilnövényeket termelni, feldolgozni. Aki a nyáj mellett élt, látástól-vakulásig dolgozott. Reggel és este fejni kellett. Napközben, míg egy legeltetett, a többiek feldolgozták a tejet mielőtt az kihűlt volna. Egyiküknek állandóan értékesíteni kellett nyáron a tejtermékeket, amelyért ruházatot, eszközöket cserélt. Amellett, hogy nagyon lekötött emberek voltak, mindennapi tevékenységük az állandó cserekereskedelem függvénye is volt. Így alakult ki a mi mostani világunk értékrendszere. A nagyobb közösség fogalma egy családra szűkült. A vezetési módozatokat már nem szabályozták az évezredek tapasztalatok. A család vezetését a mindig életfontosságú feladatokat elvégző személy látta el. Nem biztos, hogy az anya – mint eddig.

A közösségi érdeket felváltotta a kis család érdeke. A cserekereskedelemben minél jobb üzletet kellett kötni. Az volt a legjobb, ha jóval értéken felül sikerült végrehajtani a cserét. Megjelent a hazugság. A legelőkért néha kemény összecsapások folytak a nyájak tulajdonosai között. Már ember támadt emberre. A hangyatársadalmat felváltotta a farkasok közössége. A gyűjtögető életmóddal szemben terméktöbblet felé jutottak. Lehetőség volt arra, hogy egyik-másik család szükségén felüli tartalékokkal rendelkezzen. De az kimondottan a család vagyona volt, és nem a közösségé. Minél nagyobb lett a termelékenység, annál inkább kihangsúlyozódott ez a helyzet. Ennek szellemiségében élünk ma, akkor is, ha mindig magunkban hordozzuk a hangya létformát.

Eddig az ősi íratlan szokások az ember védelmét szolgálták. Az új államok leírt törvényei az embert szolgálóvá tették. Azért vált lehetővé ez a fordulat, mert a termelő eszközök fejlődésével terméktöbblet jött létre. Lehetővé vált, hogy katonák, papok ne vegyenek részt a mindennapi termelőmunkában. Ilyenné váltak a sumér városok és egyiptom is.

A vezetők feladatkörét örökölték utódaik. Az egyszerű ősvallás alapja megmaradt, de az eddig tisztelt ősök szellemisége helyét átvették a helyi istenek.

Megindulnak a történelemhamisítások. Egyiptomban az egymást követő dinasztiák leveretik a kőoszlopokról az előtűk uralkodók neveit. Mezopotámiában a feliratok azt hirdetik, hogy a központosító király miként rakott hegyeket a legyőzött népek soraiból levágott fejekből.

Az írott történelem folyamán először találkozunk valós népvándorlással, amikor a Himalájából elvándorolnak a juhásznépek, másodsor, mikor Egyiptomból menekülnie kell Ehnaton híveinek. Ugyanezt az embercsoportot később Babilon ejti fogságba. Nyelvcserére kényszeríti. Babilon urai, a hódító sémik lesznek a mai arabok ősei, és Babilon után beszélhetünk a zsidók szellemiségéről. Később kialakulnak a sémi népek, akik az ősnyelv és az új nyelv keveredéséből jönnek létre. Ez lett a kereskedelem nyelve is.

A sémik és a zsidók után egy újabb nép jelenik meg. I.e. 900-800 körül - a görögök - befogadják a pelazgok. Az általunk ismert első olimpiai játékokon már, mint majdnem teljes jogú nép jelenik meg.

Írást készítettek számukra. Létrejöttétől beszélhetünk (jókorra fenntartással) az Ókori Görögország írott történelméről, amit i. e. 776-

tól számíthatjuk. Azután bekebelezi Róma (146), és provinciává alakítja át. Ez alatt a **370 év** alatt építik fel a görögök városaikat, gyarmataikat, írják drámáikat, hőskölteményeket, háborúznak, hódítanak? Elég jól kihasználták az időt. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy mások szinte semmit sem tettek ez alatt az idő alatt. (?)

Mégis volt egy jelenség, amire rá lehetett építeni a görög „gyarmatosítás” eszméit. A kereskedő, kézműves ősnépek szívesen fogadták a munkaerő beszivárgást. Így a görögök eleinte evezősként, majd más tevékenységekben szakosodva velük járták a hagyományos útvonalakat. Leszakadoztak egyik másik telepen. Ott maradva családot alapítottak és végül görög negyedeket. Ebből később megjelent az elmélet a civilizációt terjesztő görögökről. Ez a jelenség ma is folyik például Nyugat-Európában vagy az Amerikai Egyesült Államokban.

Babilontól nyugatra továbbra is fennmaradnak a főleg mesterségekkel, kereskedéssel foglalkozó tájegységek. Ma államalakulatoknak nevezzük, melyek központjai egy-egy kultikus hely. De valójában az ősi társadalom alapszabályai keretében működő társadalmi rendszer volt.

A keleti partsávon éltek a sekelesek²³, akiket Föníciaiként ismerünk. Keleten a sumérokkal határosak, délen az egyiptomiakkal. A legkorábbi idők szárazföldi kereskedő és hajós népe. Ezt a legkorábbi időt nagyon is komolyan kell venni, mert ahogy megjelenik a tartós anyagokra történő írás, nevük egyaránt előbukkan a sumér és az egyiptomi feliratokon. Az, hogy a legrégebbi időkben kereskedtek szintén elfogadható vélemény. Aránylag nagyobb mennyiségű és súlyú árukat csak vízi úton tudtak szállítani. Nem is csekély távolságokra. Ha a Fekete erdőn megpakoltak egy csónakot, hajócskát, azzal eljutottak akár a Don felső folyásáig vagy a Dnyeszteren lehetőségük volt, hogy megközelítsék Észak-kelet Európa tengerpartjait.²⁴ De ha a Duna deltából délre fordultak nyugodtan eljuthattak Föníciába, Egyiptomba vagy akár Szudánba. S hogy az emberek rendelkeztek vízi eszközökkel még a pattintott kőkorszakban is, bizonyítja a Szatmárcsekei hajós temető. Több tízezer éves hajós hagyományt őrizget ott a helyi lakosság.

Fönícia őslakóit tulajdonképpen Egyiptom déli határain túlról származtatják a történészek.

---

²³ Szállítók. Szekeresek?

²⁴ Ezen az útvonalon jártak később a vikingek fordított irányba.

A sumérok Mat-Aharrinak, hátsó országnak nevezték a Földközi-tenger mellékét, hol egy vörösbarna népség lakott Ismeretlen időktől. Az ők életterükben mutatták ki a legkorábbi kikötőket. Ezt a fogalmat a mai modern értelmében használhatjuk. Védett öblökben mólókat, raktárakat építettek. Ők használják először a világon a fenéksúlyt hajóiknál. Ez azt jelenti, hogy útjaik java részét tengeren tették meg, és hogy előnybe részesítették a vitorlát az evezőkkel szemben.

Lakosait nevezték PUNI, PANI, FENNI, FENIKI néven. De érdekes, hogy a finneknek a neve előfordul PHINI, FENNI és FENI formában. Ezek kísértetiesen hasonlítanak a PANNONI (Pan-honi) névvel.

Nem nevezhetjük őket külön népnek. Az ősnéphez tartoznak. A legjellegzetesebb vallásuk - a Baál kultusz - meg azt jelzi, hogy i. e. 6600 és 4400 között már régi lakósok azon a területen és állandó kapcsolatuk van az Erdélyi őslakossággal. Ennek bizonyítékait a Baál kultuszt bemutató részben soroltam fel.²⁵ Igaz, hogy később hat rájuk a babiloni sémik szokásai, nyelve. Ők is részben babiloni fogságban voltak a zsidókkal együtt. Azonban kereskedőkként már ismerniük kellett a sémi nyelvet, azoknak, akik a kelet felőli szárazföldi kereskedelemmel foglalkoztak. Az általuk korábban használt sarkcsillag (a hattyú csillagképből) alapján könnyű kiszámítani, hogy i.e. 2800 előtt már régi hajósok voltak.

I. e. 3100 körül jelzik az első sémi beszivárgásokat. 2700 tól fél évezredig sémi uralkodók vezetik Babilont. Az elamiták több mint 1000 évig véget vetnek ennek az állapotnak, de később újból sémi vezetés jut hatalomra. Az 1135-ben Egyiptomból kivonuló zsidókat 586-ban Babilonba hurcolják 538.-ig. Ekkorra teszik a nyelvváltást. Ekkor íródik az eredeti ószövetség. Közben megjelentek Afrika északi partjairól a görögök, majd az Albán hegyekből a latinok. Gondolkodásuk azonos a Himálájából leereszkedett sémikével.

Az új, szokatlanul zavaros, agresszív életmód, gondolkodás ellen mindég felléptek a szomszédok. Láttuk, hogy i.e. 2280-ban az elamiták megszüntetik a sémi vezetést a folyamközön. Később újra

---

²⁵ III. kötetben.

visszaáll. Ekkor egy nagyobb tömbbe szerveződött, államalakulatnak is nevezhető ősnép csoport lépik fel ellenük. Megkezdődnek a görög-perzsa háborúk.

Perzsia, a médek, mádok – magasak – hazája nem egységes nemzetállam. A tőle nyugatra terjeszkedő új társadalmi forma ellensúlyozásaként jött létre. Mai gondolkodásunkkal államszövetségnek, federációs államformának nevezhetnénk. Valójában egy hatalmas törzsszövetség lánc.

Később más nemzetségek állnak a rendfenntartás élére. Az önálló pártus állam körülbelül i.e. 247-ben válik királysággá, amelyben nagy szerepet kaptak a **parnok**, (dák vagy daha törzsek, nevük asszonyt jelent, mert matriarchátusban élnek), és a **masszagéták**, akik az új állam legfőbb haderejét tették ki az első időben

A pártus birodalom nyelve állítólag görög, szarmata, hindu és más nyelvek keveréke volt. A fennmaradt nyelvemlékek mégis egy egységes nyelvet mutatnak, mely ragozó. Természetes, hogy nagyon közeli rokonságot mutat a Körösi Csoma Sándor által feltárt szanszkrit nyelvvel, amit a székely kutató annakidején ősmagyar nyelvnek vélt. Nem tudta, hogy csupán az egyik változata a hun - sumér -szkíta ősnyelvnek.

Kissé furcsának tűnik, hogy mindenfelé rokon nyelvű népeket találunk. Furcsának, mert az a történelem, amelyet számunkra tanítanak, kínos igyekezettel összeállított zavaró állomás. Mint amilyenekkel a vasfüggöny mögött fütyöléssel, motorzajjal s egyéb hasonló 'kellemes' hangokkal igyekeztek megakadályozni a „Szabad Európa”, vagy más nyugati adók hallgatását.

Legnyilvánvalóbb példája az igazság elterelésének, Korezm.

Miért emlegetjük manapság annyit ezt az államot? A mai napig is állnak hatalmas épületeik, melyeket városaikban emeltek.²⁶ Írásuk, kultúrájuk vetekedett a kínaival. Kézművességük csodálatra méltó volt. Ha az emberi kultúra főbb központjait be akarnák mutatni, nagyon elmaradna mögötte a vele kortárs görög és római civilizáció.

---

²⁶ Másképp a mai fogalommal városnak nevezett településeket (védőfalak nélkül) náluk találjuk meg legkorábban

Roppant óvatosan kell kezelni a Korezmről közölt információkat. Olyan jól kialakult már az emberek fejében a vad, lóháton élő, sátrakba lakó vérszomjas hunok képe. Azoké, akik a fa tetejéről potyogtak a lovak hátára, és ahogy megindultak Ázsia legkeletibb részéből rögtön fel akarták falni Európát.

Ezekről a hunokról kiderülhet, hogy hatalmas városaik voltak, ragyogóbbak, mint az akkori Róma vagy akár Athén. Hihetetlen technikai szintet képviseltek. Na nem! Nem szabad az emberek fejét megkeverni! 1000 év kemény butító munkája veszne kárba.

Mi okozta a sötétség erőinek előretörését?

*

A Folyamközben létrehozott kultikus központok városállamokká alakultak át. A bő terméshozam lehetővé tette a szakosodást. A hatvanas évek történetírásában azt mondtuk, hogy az ókorban 60 ember többleterméke el tudta tartani a hatvanegyediket. Eleinte csak a legmagasabb szintű, papi tevékenységeket végző személyeket tartották el adományokból. I.e. 2700-tól a sémi vezetés megteremti a Folyamközben az államot. Katonákat tart, adót szed, és uralmát elősegítő törvényeket hoz. Ettől a perctől ott megszűnik az aranykor.

A törvények, a jogszokásokkal ellentétben már nem a közösségek, hanem a hatalmat bitorlók érdekeit szolgálják.

Eddig a pontig a társadalom igyekezett az egyénnek minél nagyobb fejlődési lehetőséget biztosítani. Úgy tartották, hogy az egyén része egy hatalmas egésznek, amely maga a Föld, magasabb fokon a Világegyetem. Ennek az egyénnek öntudata volt, és társadalmi helyzetét felkészültségi szintje határozta meg. Az adottságai alapján elért szint tisztelet tárgyává tették tulajdonosait.

Például a japán Bushidó-kódban az egyik bekezdés figyelmezteti a szamurájt, hogy ne szóljon bele a nálánál magasabb rangú személyek beszédébe, ha azok épp a törvényekről szólnak. Ezt legjobban akkor érthetjük meg, ha a kínai képzésrendszert tanulmányozzuk, mely nagyon sok tanuláshoz, vizsgához köti az egyén előmenetelét a társadalmi ranglétrán.²⁷

A Babilonban kialakult új világ nem vette figyelembe az egyén lehetőségeit. Csak a vezetők szükségletei érdekelték őket. Náluk jelenik meg az a jelenség, amit Marx társadalmi elnyomásnak, az egyén kizsákmányolásának nevezett. Ehhez a rendszerhez új ideológia, eszmevilág szükségeltetett. Új istenkép. Eltűnt a Jó Tengri,

---

²⁷ Bővebben a III. kötet „Kína” fejezetében mutattam be

a Teremtő. Helyét elfoglalta a mérges, bosszúálló Isten, akit az egyénnek szeretnie kellett, és félni tőle. Az ember az isten rabszolgájává vált. Igyekeztek minél alacsonyabb szellemi szintre szorítani. Ennek a következménye lett a sötét középkor, a hamisított okiratokból felépített történelem, és napjaink zavaros gondolkodása, a társadalom, vallás, eszmék terén.

Fény és árnyék

A történetírás két nagy részre osztja az emberiség múltját. A történelem előtti idők, és az írott történelem kora. Nagyon ravasz egy húzás. Az érzik ki belőle, hogy a sumérok előtt az emberiségnek nem volt történelme. Őket még be lehet gyömöszölni a Biblia által jelzett i.e. 4000-be, amikor Ádámot teremtette az Úr. Tehát a sumér ember Ádám közvetlen utóda. Vagy tán nem is? Sugalmazni lehet, hogy kik voltak korábban, majd csak azután a sumér. Végül, nem lehetett a sumérokat letagadni, mivel előkerültek az ékiratos agyagtáblák. Írásuk volt.

Amikor napfényre kerültek olyan emberek bukkantak rá, akiknek a szavahihetőségét nem lehetett megkérdőjelezni. Angol lordok. Ha azt állítjuk, hogy valótlan szöveget beszélnek, kétségek merülnek fel az összes eddigi állításokkal szemben, melyek az utóbbi évezredben mindig tekintélyvel alapultak. Minden történelmi munka magas társadalmi elismerésben részesülő személyektől vett idézetekre támaszkodik. Most ezek a személyek azt állították, hogy Babilon előtt létezett egy magas kultúra. Végül meg is fejték az agyagtáblák írásjeleit, nyelvét. Mire felébrednek a szolgálatos szemek és fülek, már nem lehet letagadni létüket. Az értékelésekre kellett vigyázni. Arra, hogy mit is szabad a kutatók elé tárni ezekből a táblákból. A mai napig sem fejtették meg még 10%-át sem. De arra vigyáztak, hogy a ládák évekig álljanak a múzeumok udvarán, hogy szétmálljanak az írások.

Mégis a sumér agyagtáblák óriási rést ütöttek a beton-szilárdnak hitt történetírás falain. Mindaddig kereskedők, papok, katonák, akik eljutottak a világ valamelyik sarkába, szó nélkül elhitték, hogy vademberekkel találkoztak. Aki nem az európai civilizáció eszköztárát, gondolatvilágát használta, vadembernek minősült. Ki lehetett irtani. Fegyverrel lehetett vadászni rájuk, mert állatok voltak

csupán.²⁸ Rájuk nem vonatkozott a Biblia első számú parancsa: Ne ölj! Ha állat volt, akkor minden gond nélkül el lehetett pusztítani. Az 1500-1600-as években az útra kelt nyugati nemesség írástudatlan, alacsony szinten álló egyénekből tevődött össze. Ősi kultúrájukat elvesztették, a kereszténység eszméiből meg szinte semmit sem sajátítottak el. Ők voltak a katonák, hadvezérek, sőt a tábori papok is. A döntő tényezők.²⁹

A technikai fejlődés, a hajózás igényei miatt azonban elég elterjedt iskolahálózatok jöttek létre Európában. A papokat képző kollégiumok mellett természettudományi szakok indultak. Megjelentek fizikusok, mérnökök, akik a gazdasági élet számos területén vezető szerepet kaptak. Egy mészárosnak nem lehetett elmondani, hogy a földből előkerült nagyméretű lábszárcsont elefánttól származik. Egy mérnöknek sem lehetett elmagyarázni, hogy a hatalmas építkezéseket állati sorban lévő egyedek tervezték meg, építették fel.

A legjobb szakemberek több nyelvet beszéltek. Tisztelték az észet. Amikor a világ különböző részein értelmes egyénekek találkoztak, nem nézték állatnak. Egy adott pillanatban érzékelték, hogy tőlük eltérő, de mégis magas kulturális szinten állnak a távoli vidékek lakószói.

A döntő csapást mégis a 18. század végtől a geológia mérte az ősi gondolkodásra. Megindult a világ minden sarkában a magas értékeket képviselő kőzetek kutatása. Bankok, bányavállalatok, de még a Vatikán is kutatócsoportokat pénzelt a világ különböző pontjain.

Mit fedeztek fel ezek az emberek a 19-20. században?

Elsősorban azt, hogy az Édenkert, vagy az aranykor, nem néhány hétig vagy évig létezett, hanem jó néhány évezredig. Talán még ennél is több ideig. A geológusok módszereiből tanulnak a történészek, és megjelenik a szakszerű régészet. Önálló tudományág, mely bizony alaposan meg-megcáfolja az irodai történészek állításait. Lassan kialakul egy kép. Az a társadalom, melyet Marx ősközösségi társadalomnak nevez, létezett. Valódi demokráciában éltek. Senkitől se vették el viszonzatlanul munkájának gyümölcsét. Az ősi vallási eszmék egyszerűen kizárták annak lehetőségét, hogy kialakuljon egy alá- és fölélrendeltségre épült állam.

---

²⁸ Még a 20. sz.-ban is a bushmannokra szabályszerű kilövési engedélyeket adtak, mint a vaddisznókra.

²⁹ Hihetetlennek tűnik? A háború alatt számtalan szovjet „hadimérnök” jó lakatos, vagy hegesztő volt civilben, de írni, olvasni azt nem tudott.

Babilonban és Egyiptomban elsősorban az ősvallást kellett átalakítani, és óvatosan őrködni, nehogy újraéledjen az emberek tudatában. És ez lassan de biztosan folytatódott.

*

A termelőeszközök fejlődésével Babilon egy óriási társadalmi kísérleti teleppé vált. Megjelennek az eltartott vezetők, katonák, s a kitarított örömlányok. A világ többi részén feleszmélnek, hogy ez egy beteges folyamat. Felkészülnek a védelemre. De nem fizetett katonasággal. Az egész társadalom megtanulja a fegyverek forgatását is. Így jelenik meg az ősközösségi társadalmakból, az ősi szakrális-törvénykezést megtartó katonai demokrácia. Hatalmas fegyveres erők jelenlétét igazolják a feliratok, ásatások, mondák egyaránt. Mégsem pusztítják el a számukra szokatlan társadalmat. Mi ennek az oka? Megint az ősvallás.

Minden egyénnek Istentől kapott lelke van, és a Nagyboldogasszonytól származik földi teste. Tehát mindenki a Teremtő és a Nagyboldogasszony gyermeke. Mindenkinek megvan egy feladatköre, amiért e Földre jött. Nem szabad az isteni akaratot külső beavatkozással megváltoztatni. Mégis volt olyan ismeretkörük, amelynek alapján igyekeztek ezt a rohamos romlást megakadályozni.

Náluk is születtek félkegyelműek. Velük másképp bántak. Igényeik, bánásmódjuk is mások voltak egy félkegyelművel szemben, mint a társadalom egészséges tagjaival. Eltűrték és vigyáztak rá, hogy minél kevesebb bajt okozzanak. **Ilyen félkegyelműeknek látták az osztálytársadalom tagjait. Igyekeztek mindig egy bizonyos területre szorítani tevékenységüket. Ahol a baj felütötte a fejét, azt mindig alaposan körülzárták. Amolyan ősi vesztegzárt vontak köréjük.**

Az állítólagos szuper római birodalom, vagy Bizánc, sokat dicséret tevékenysége valójában mindig szűk keretek közé szorult. Az eszközök, ezzel a munka termelékenység, napról-napra fejlődött. A kereskedők, kézművesek, katonák társadalma egyre inkább megerősödött. Középpontjába a jövedelem, a pénz, a kincsek felhalmozása került. Egyre inkább elmélyült a gazdagok és szegények közötti különbség. Igen ám, de ennek nem volt egy ideológiai alapja. Minden ősvallás, legyen az napkultusz, tűzimádás, Baál kultusz formában az ősi társadalmi egyenlőség szellemét sugározta. Nagyon nehéz egy olyan embert igába hajtani, aki tudja, ismeri saját értékeit. Egy új vallásra volt szükség.

Égetővé vélt a kérdés a 3. század körül, mert egy veszedelmesen új irányzat kezdett terjedni.

A Krisztus előtti próféta, a Nagy Tanító által hirdetett eszmék fellazították az emberek hitét az ősi szövegekben.³⁰ Nemsokára a Megváltó figyelmeztette az embereket az előttük álló korszak veszélyeire. Felkészítette. A már kialakult társadalmi helyzetben belső katasztrófát jelentett volna, ha eszméi teljes valójukban gyökeret vernek. Nem volt új vallási irányzat. Az ősnépek által eddig is ismert Atya, Istenanya, Világügyelő szentháromságán alapuló ősvallás szellemiségét vitte tovább egy lépéssel a kialakult helyzet igényei szerint. A Világügyelő újabb földre jöveteleként fogadták a hívek.

Az újszövetségből kisugárzó szellemiség megerősítette, sőt megtisztította az eddigi korszakokban rátelepedett elhajlásoktól az ősi hitet. Ez veszélyessé tette a Babiloni gyakorlaton alapuló társadalmak számára. Ellensúlyozni kellett.

Különösen Bizáncnak volt fontos egy új gondolkodás elterjesztése. Kereskedői a Földközi-tengertől keletre lévő területekről hozták áruikat, és hajón hordták szét a Gibraltári-szorosig. A fekete tengeren könnyen eljutottak Kelet-Európa nagy folyóinak vízi útjaira. Munkaerőre, piacokra volt szüksége. A nemzetségi társadalmaktól ezt nem kaphatta meg.

A kényszerűség továbbfejlesztette a babiloni eszméket. Kialakult az új viszonyok szülte változata, amelyet ma bizánci politikának nevezünk. Vagyis az, hogy senkiben ne bízz, és mindenkit ott csapj be, ahol lehet. Fegyverek erejével nem tudtak hódítani, nem is akartak. Inkább fizettek a védelemért. Ebben az időben voltak ott görögök, de annál több zsidó, arab, és az átalakult kereskedővidékek minden területéről odasereglett emberek. A hivatalos nyelv a görög. Vallásaik, templomaik számát meg sem lehet határozni.

Ilyen körülmények között kezd a városvezetés azon dolgozni, hogy hozzanak létre egy egységes vallást, amely mint annak idején a Baál kultusz, összefogja a lakosságot. A vallás terjesztésével egyidőben növekedni fog Bizánc befolyási területe is.

Nekik egy olyan ideológia kellett, amely a központból irányított. Mindaddig ilyen nem létezett. Mindenik kultusz a meglévő helyi istenségeket előnyben részesítette. Látszólagos napimádók a

---

³⁰ Júda – első himnusza i.e. 76.-ban jelenik meg, amikor a zsidó társadalom politika, szellemi válságban volt. Igyekeznek később összemosni eszméit a Megváltó szellemiségével, mert Júda a tagozódott társadalom szellemi támogatója. Ő az Újító. Az első messiás, akit egyre inkább emlegetnek manapság.

központi égitestet részesítették isteni tiszteletben, de annyira felaprózva eseményekre, hogy nem lehetett elválasztani a földművesek mindennapjaitól. A kézművesek, kereskedők tevékenysége nem kötődött ennyire az évszakokhoz.

Központosított vallásnak néz ki az indiai ősi maniteizmus. Nagyon elterjedt volt ebben a korban. Különböző formákat öltött. A buddhizmus is később. Egyetlen baj volt ezekkel, hogy az egyén korlátlan szabadságát hirdette, s nem tűrt el semmilyen kötöttséget. Azon kívül a földi életet iskolának, - a testet semmibe véve - hirdette a lélekvándorlás alapeszméjét. Nem lehetett szellemi kényszerítő erőként felhasználni.

Az új próféta hite, amely a zsidóság között kezdett elterjedni, még ennél is „rosszabb” volt. Hívei képesek voltak meghalni hitükért, mely mélységesen elítélte a vagyoni tagoltságú társadalmat. Egy ilyen felfogással rendelkező embert nem lehetett kényszeríteni, hogy más érdekében dolgozzon. Egyszerűen nem lehetett megfélemlíteni. Azonban annyira elterjedt, hogy nem tudták félresöpörni. Ugyanilyen népszerűségnek örvendett a mithraizmus, az ismert napvallás, ahol a Jézushoz hasonló személy és a Földanya egyaránt jelen volt.

Ellenben volt egy olyan vallási-eszmei irányzat, melyet rabságban, a legmélyebb elnyomás közepette hoztak létre a zsidók. Azzal a céllal, hogy népüket minden eszközzel megóvják a beolvadástól, eltűnéstől. A hívek nélkül maradt pap már nem pap. Valahogy rá kellett venni hitsorsosaikra, hogy ne hagyják el a számukra külön szolgálatot teljesítő istent. Mert ha igen, az büntet, bosszút áll, és jaj annak ki nem követi vallási előírásait. Ugyanakkor felkészítették híveiket az új megosztott társadalom gyakorlatának meglovagolására. Félelemmel, előírásokkal tartották egybe őket. És sikeresen.

És ezt leírták. Szó szerint másolták, sokszorosították. A Gibraltárban élő zsidó ugyanazt a Tórát olvasta, mint a kazáriai, vagy akár a kínai. Még ennél is fontosabb volt, hogy ugyanazon nyelven. Ez biztosította a szentírások nyelvének fennmaradását, és általános használatát mindenhol, ahol a hívek éltek. Erre figyeltek fel a bizánciak, később a franciák, spanyolok. Alkalmazták, és új népeket hoztak létre.

*

Most pillantsunk bele, hogy miként is jött létre a zsidó nép ideológiai kézikönyve, ezt hogyan használták fel a bizánciak a keresztény Biblia megalkotásához.

A Biblia béli ószövetséget, a babiloni fogság idején írják. Vagyis ott, abban az országban, ahol Egyiptom legnagyobb ellenségei élet-halál urai. A zsidóknak egyetlen fegyverük van a túlélésre – nemzeti tudatuk. Ezt úgy kellett belecsoportosítani saját népükbe, hogy ne hívják ki maguk ellen rabtartóik haragját. Ezért vonultatták be magukat Egyiptomba, hogy elmondhassák – ők csak foglyok voltak ott is. Arról, hogy bevándoroltak semmilyen okirat, régészeti lelet nem tanúskodik, csupán az ószövetség beszél róla.³¹

Aki végigélt jó pár esztendő idegen elnyomás alatt, diktatúra közepette, az tökéletesen megérti, hogy miről is szólnak az Ószövetségben leírt események. Azt is, hogy miért **így** írták le.

A zsidó történelmet tartalmazó és az erkölcsformáló elbeszélések mellett, ugyanolyan jelentős szerepe volt a Jehova tiszteletén alapuló egyistenhitnek.

Ezeknek s más későbbi műveknek összefoglalása a biblia, „a könyv”, a világ legolvasottabb és legnépszerűbb könyve, minden szent érzelem legbővebben csörgedező forrása. VT.

*

Az ószövetséggel párhuzamosan Jézus híveinek mozgalma egyre nagyobb teret hódított. Jeruzsálem elfoglalása után a zsidó családok nagy része menekült. A Boszporusz partján, Rómában, az Adriai-tenger nyugati, Afrika északi partvidékén, Hispániában hatalmas zsidó telepek jöttek létre. Kézművesek, kereskedők, írnokok, papok. Nagyrészüket óhitű zsidó volt.

Más részük az új hit követői közé tartozott. Vallási tevékenységük az óhitű zsidók erős ellenállását váltotta ki. De a más hiten lévőkét is. Ezért közösségeik titokban találkoztak. Szoros kapcsolatot tartottak egymással levelezés útján. Szinte minden közösségből kikerült egy-egy próféta. Egymáshoz írt leveleiket a címzettek sokszorosították, átadták más közösségeknek is. Ők nem rendelkeztek olyan hagyományos szentírással, mint az Ószövetség. Míg az ortodox zsidók közömbösek voltak más népek isteneivel szemben, ők határozottan megtagadtak minden másságot, nem voltak hajlandók áldozni azon államok isteneinek, ahol éltek. Emiatt üldözéseknek voltak kitéve.

Különösen Rómában volt nagymértékű az új hit üldözése. Az elkorcsosult, diktatórikus császárság fő tartópillére a több istenhit

---

³¹ Lásd – a III kötet – Változó világ – Fönícia és a Zsidók, című fejezetét.

alapuló római vallás volt. A Jézus követői nem vettek részt a bálványképek és a császári szobrok imádatában. Ezért szentségtörés és felségsértés címén állították őket bíróság elé. Vallásukat nem fogadták el törvényes vallásként. Gyülekezéseiket szigorúan büntették. Egyszerűen úgy bántak velük, mint összeesküvőkkel.

Mégis, minél nagyobb volt az üldözés, annál jobban növekedett a számuk. Az ősnépek is állandó nyomást gyakoroltak az új eszme híveit pusztító Rómára. A szó legvalósabb értelmében. Gyakorlatilag kezdték szétverni a birodalmat. Miért? A sokféle néven megnevezett ősvallás már születése előtt 2000 évvel várta a megváltót. Az ősnépek sajátjuknak tartották.

Nagy Konstantin jön rá először, hogy nem szabad üldözni őket, hanem a császárság szolgálatába kell állítani és ezzel lecsendesíthetők a mindenfelől rájuk törő katonai erők. Kiadja a milánói rendeletet, mellyel a kereszténységet is államvallássá nyilvánítja.

Az Újszövetség híveinek vallásáról van szó, egészen a Niceai zsinatig. Állítólag ott és akkor Bizánc illeszti egymás mellé a két zsidó vallást.

A római birodalom kettéválása után a keleti császárok környezetében lévő kereszténység egyre inkább teret hódít. A császár maga a tűzimádók főpapja volt. Ellenben édesanyját kereszténynek tartják.

Mivel Konstantinápolyban nagyszámú ortodox zsidó is élt, a császár egymás mellé ültette a különböző felekezetek papjait, akik a legfontosabb szentírásaik felhasználásával összeállították az egyetlen szent könyvet, a Bibliát. Az is igaz, hogy a bibliával egyesített eszmék megjelenése után teljesen eltűnnek nyugaton Krisztus követői. Beleolvadnak az új hitbe? Kiirtották őket? Az őszövetség hívei megmaradnak a mai napig.

Az újhitűek istentisztelete még eléggé kiforratlan volt, nem volt megcsontosodva, dogmákkal körülövezve. Nagyon sok szakrális külsőséget átvesznek a mithraizmusból, az egyiptomi papok pompázatos rítusaiból, a keleti őskereszténység kiforrott gyakorlatából és magukévá teszik az őshit ünnepeinek évi ismétlődését. Ezzel mindenki számára elfogadhatóvá, szimpatikussá válnak.

Én ezt így ismertem. Leírtam. Azonban mostanában egyre többen hangoztatják, hogy a bibliát csak 1000 után állították össze.

Akkortól beszélhetünk a mai kereszténységről. Nagyon sok érvet sorolnak fel emellett. Logikus, konkrét adatokon alapuló tények sorát.

A BIBLIAI KERESZTÉNYSÉG

Az alábbiakban követjük az ismert változatot.

Az új vallás elsősorban görög és latin nyelvterületeken terjedt el. Volt egy egységes szentírásuk, melyet úgy neveztek „a könyv”. Sokan állítják, hogy az első században keletkezett és nem Nagy Konstantin idején. Mások egy évezreddel későbbre datálják keletkezését. Tehát ne keressük születési évét.

Biblia («a könyvek»), Szentírás ('Agia grajh), azoknak az iratoknak gyűjteménye, melyeket a keresztény vallás teljes hitelességű okmányainak tekintetnek, s melyek a következő két csoportra oszlanak:

1) az ó-szövetségi v. ó-testamentumi könyvek. Történelmiek (Mózes öt könyve, Tóra). Prófétai, történelmi és jövendölési könyvek (Józsuá, Bírák, Sámuel és királyok könyvei, Ézsaiás, Jeremiás, Ezechiél, Hozseás, Haggé, Zachariás és Malakiás jövendölései). Költészeti, profétai és történelmi szentiratok (Zsoltárok, Példabeszédek, Jób, Énekek éneke, Siralmak, Prédikátor, Dávid, Ruth, Krónikák, Ezsdrás, Nehémiás és Eszter könyve).

. Az ó-szövetségnek legrégebb fordítása a görög «hetvenek»-é, a septuaginta, melyben számos héber kifejezés van és az eredetitől sokban eltér. Neve onnan származik, hogy a monda szerint 70 görög műveltségű zsidó tudós készítette 72 nap alatt az Alexandria mellett levő Pharos szigeten a Kr. e. 3-ik század első felében, az Alexandriában lakó, de héberül már alig értő zsidók zsinagógái használatára.

2) A görög nyelven írt új-testamentumi, új-szövetségi könyvek. Történelmiek (Máté, Márk, Lukács és János evangéliuma Jézus életéről, apostolok cselekedetei Lukácstól). Tanító jellegűek (Pál 13 levele és Jakab, Péter, János és Júdás úgynevezett 7 közönséges levele) Jóslatok - János apostol Jelenési könyve, az apocalypsis.

(Figyeljük meg a fenti kijelentést „görög nyelven írt új-testamentumi, új-szövetségi könyvek”. Miért? Krisztus apostolai egyszerre meggörögültek? Vagy inkább Pál apostol eszméi kerülnek a bibliába, aki krisztust még képen sem látta.)

„Közöttük legrégebb időből valók Pál levelei, melyek Kr. u. 50–64 között íratlak, s a melyekben ez az erőshitű apostol kevés görög műveltséget és még kevesebb stilisztikai finomságot mutat”. PL.

Időre nézve legközelebb áll e levelekhez Jézus tanítványának, a Patmus szigetéről való János apostolnak apocalypsise, az ó-szövetségi jövendölési könyvek szellemében írva. Még Jeruzsálemnek Titus által való lerombolása (70) előtti. Későn vették fel a szent könyvek közé. Ezért került az evangéliumok végére.

A négy evangélium közül a Márké, Lukácsé és Mátéé egy szorosabban összefüggő csoportot képeznek. Márk evangélista Péter apostol tanítványa volt és valószínűleg már az első században, de Jeruzsálem lerombolása után írta evangéliumát.

Lukács maga mondja, hogy evangéliumának megírásában sok előde volt. És hogy Márk is felhasználta ezeket, azt több helynek szószerinti egyezése bizonyítja. Ugyanő írta evangéliumának kiegészítése gyanánt az Apostolok cselekedeteit. Máté evangélista, műve bővebb az előbbieknél.

Az említett háromtól elütő jellegű János evangéliuma, mely inkább a keresztény tant kifejtő irat. E mellett sok új adatot említ föl Jézus életéből, ami azt mutatja, hogy törzsöke régibb eredetű, és csakis egy szemtanútól, éspedig Krisztusnak János nevű tanítványától származhat. De a nevét viselő evangélium sok újabb adatot, eseményt tartalmazó mai formájában nem tőle, hanem egy későbbi írótól, a 2-ik század kezdetén Ephesusban élő János presbitertől származhat. A Jakab, Péter, János és Júdás nevét viselő levelek már képzetebb nyelvezete sokkal későbbi időkre utal.

Egészben véve az újszövetség könyveinek nyelve jelentékenyen eltér az Attikai ógörögtől. A nyelvhasználat a közép- és újkori görög nyelvet jellemzi. (!)

Tehát valami sántít az ó- és az új-szövetséget egybefogó biblia első századnak tudott keletkezésében. A birodalom nyugati felén nehezebben fogadják el az új irányzatot. A rómaiaknál nem volt egységes régebbi latin bibliafordítás. Ismert az úgynevezett Itala (Augustinus, de doctr. christ. 2, 14, 15) számos, gyakran nem papi fordító műve, egymástól eltérő görög szövegek alapján. Ezen fordítások színhelye valószínűleg Afrika.

382-ben Damasus pápa megbízta Hieronyust az addigi fordítások alapos ellenőrzésével, amelyet a héber és görög szöveg

alapján a régibb fordítások lehető tekintetbevételével 390–405-ig részenként közzé tett. Ez vált általánossá, Vulgatává.

*

A biblia nem tartalmazza az összes keresztény írásokat. Ami kimaradt azt **Apokrif könyvek**nek nevezik. Ide sorolják azokat az iratokat, melyek az ó- és újszövetségi kánon bezárása után részint héber, részint arab, görög és latin nyelven kerültek forgalomba, de gnosztikus jellegük miatt a bibliai kánonba nem kerültek be. Miért maradtak ki? Például az újjászületés ősi hite. Ha újjá születés lehetőség van előző életed hibáinak kijavítására. Az isten nem őrzi minden lépésedet, nem jutsz a pokolra. A szentéletű Origenes egyházatya tanai épp ezt tartották fenn. De az utcalányból császárnővé kapaszkodott Theodora teljhatalmat akart. Azon kívül nem éppen apáca életet élt. Hatalma volt hozzá. Repült az újjászületés tana. A biblia imitt amott mégis említi az istentől kapott lelket az emberben, állatban.

Tartalmuk és általános jellemvonásaik alapján az apokrif iratokat is három osztályba sorolhatjuk:

Az ó-szövetségi:

1. Történelmiek - Ezsdrás könyve (görögül), Makkabeusok első könyve (héberül) valamint a 2., 3. és 4. könyv. Judit könyve és az Eszter könyvéhez csatolt adalékok, pld. Mardokéus álma, Hámán rendelete stb.
2. Tanító jellegűek - Tóbiás könyve. Szirák fiának, Jézusnak bölcsessége. Salamon bölcsességkönyve. Manassé imája.
3. Prófétai utánzatok - Báruk könyve és Jeremiás levele Dániel könyvének függeléke Ezsdrás 4. könyve, apokalipszise. Mindezek a Krisztus előtti II. vagy III. század termékei. Legtöbbször görög nyelven.

[A Glasgowi Vallásmúzeumban lévő biblia lap](#)

Az újszövetségi:

A már elveszett s csak névleg ismeretes „ál” evangélium: Héber evangélium, mely a Máté evangéliumának másolata (Epiphanius. XXX, 13); továbbá a Jakab, Barnabás, Filep, András és Taddeus neve alatt ismert iratok. Ilyenek narratio de legali Christi sacerdotio, aztán Evglm Evae, Genna Mariás (görögül).

A ránk maradt darabok: Historia Josephi fabri; Protevangelium Jacobi; Pseudo Johannis liber de dormitione Mariae; Evglm Thomae, Evglm infantiae salvatoris. Evglm Nicodemi; Liber S. Johannis apocryphus, mely a középkori katarusok köréből került ki.

Eltűnt apostoli akták: Acta Pauli, Petri, Judícium Petri és Anabathmoi Jakobou.

Fennmaradt akták: Acta Petri et Pauli, Passió Petri et Pauli, aztán Pál és Tekla, Barnabás, Márk, Timoteus, Titus. András, Pál és András, András és Bertalan, Máté, Tamás, Taddeus, Filep aktái, a római Kelemennek tulajdonított Klementiák. A hamisítottnak tartott levelek közül felemlítendő: Jézusnak V. Abgar edesszai királlyal folytatott levelezése, melynek eredménye a király megtérése volt; továbbá Pál apostolnak a korinthusiakhoz, laodiceaiakhoz irt, de eltűnt levelei és Senecával folytatott levélváltásai stb.³²

---

³² A biblia bemutatása a Pl. első kiadása alapján készült.

Álljunk meg egy kicsit az apokrifoknál. Hogy miért mellőztek egyes írásokat, miért nem kerültek be a bibliába. Egyszerű. Az új vallásban gyakorlatilag semmi sem új. A régi vallási felfogásokat ötvözték egybe. A régi rituálékat alkalmazták tovább is. Látszólag semmi sem új, de gyakorlatilag az egész vallási felfogás alapeszméjét változtatták meg, egy-két lényegtelennek tűnő módosítással. Például az ősi szentháromságból lett Atya-Fiú-Szentlélek. Eltűnt az Anya. Mellékszerepet kapott, amolyan dajkaként. Emiatt gyűlt meg a bajuk Atillával, aki a niceai zsinatot is felügyelte, és be kellett vegyék a Szűzanya kultuszát a kánonba. Amikor a római püspök ellenkezett, meglátogatta hadaival. Ez elég volt ahhoz, hogy a mai ortodoxiára és katolicizmusra egyaránt jellemző legyen a kihangsúlyozott Mária kultusz.

*

A Biblia szolgáltatta azt az ideológiai alapot, amelyre rá lehetett építeni a változó társadalom szerkezetét. Meg tudta győzni az embereket, hogy alárendeljék magukat „Isten akaratának”(?). De a szent könyv létrehozása még nem jelentette annak gyakorlatba ültetését is. Konstantinus császár tudta, hogy a római birodalom csak úgy maradhat fenn, ha egy egységes, erős egyházi szervezet támogatja. Ezért 325-ben Nicaea városában összehívta az első egyetemes zsinatot, amely megfogalmazta az alapvető keresztény hittételeket, „hitvallást” is. A számos hitvallásból sűrítette a trienti zsinat az öt parancsolatot, amelyet egyenlő erőre emeltek a tízparancsolattal. Éspedig:

1. az anyaszentegyház szokott ünnepeit megüljed
2. ünnepnap misét becsületesen hallgass
3. bizonyos napokon a parancsolt böjtöket megtartsd, és a húseledeltől magadat megtartóztasd
4. bűneidet minden esztendőben meggyónjad, s legalább Húsvét táján az oltári szentséget magadhoz vedd
5. tiltott napokon menyegzőt ne tarts

Az ősi kereszténység, vagy másképp - fényvallás - hagyományait folytatják az egyházi bíróságok. A papok, püspökök nemcsak egyházi, hanem polgári természetű ügyekben is ítéleztek eleinte. Tevékenységét nyolctagú ülnöki testület segítette, de egyben ellenőrizte is.

Egyházi ügyekben különböző büntetéseket szabtak ki. Maga a gyónás is egyfajta bíraskodás. Végén vezeklést ír elő a pap

(penitencia). Előírtak egyházi fenyítékeket, és büntetéseket. Ez súlyosabb esetekben lehetett exkommunikáció, vagyis az egyházközségből való kirekesztés. Ez a szentségekből való kizárással jár. Lehetett személyes, vagy egy egész közösségre vonatkoztatott.

A konstantinápolyi zsinat (381) a keresztény vallás alapjaként hirdette meg a Szentháromságban (Atya, Fiú, Szentlélek), Krisztus feltámadásában, a halottak feltámadásában, és a síron túli életben való hitet.³³

De még egy évezred múltán is használatban voltak az őskeresztény bibliák, a különböző népek anyanyelvén. Tudjuk az inkvizíciós jegyzőkönyvekből.

*

Kialakítottak egy erős központosított egyházszerkezetet, melynek élén az egyházmegyéket kormányzó püspökök álltak. Ezek fölött voltak a pátriárkák, akiket más szóval pápáknak is neveztek. Először Konstantinápolyban, Alexandriában, Antiochiában, és Jeruzsálemben székeltek. De megtaláljuk a mai Spanyol országban Galíciában, később a francia Avignonban, Rómában, stb. Ezt a területet fogta át az új, keresztény egyház. A különböző területek politikai élete befolyásolta a pátriárkák vallás-szervezeti hétköznapijait. A négy keleti pátriárkát alárendelték az államnak. Legnagyobb jogokkal a bizánci császár-püspök rendelkezett. Az állam vezetője, egyben a főpap is volt. Ez tökéletesen megegyezett az ősi jogszokásokkal.

A vallástörténelem szerint, a római pátriárkátus pápasággá alakult át. I. Leó pápa (440-461) az egyetemes zsinat határozatának latin fordításába beiktatta az eredetiben nem szereplő mondatot: „A római egyháznak mindig megvolt az elsősége.”³⁴ Ezzel megindult a hatalmi harc a keleti és a nyugati keresztények között.

A feudalizálódó társadalom jellege tökéletesen visszatükröződött az új egyházban. Az ősnépek demokráciáját felváltotta a központi vezetés. Az ortodoxiánál államonként, míg a római pápaság egy nemzetközi központi ideológiai, sőt politikai vezetést igyekezett összekovácsolni.

---

³³ Ekkortól ered a keresztény hitvallás, amit Hiszek egy...-ként emlegetnek a hívők.

³⁴ Világtörténet, Bp. 1963, 266. oldal. Ez a mindig még ma sem tisztázódott, hogy ténylegesen mikortól is. A legújabb vélemények, hogy a római pápaság, csupán a 15. sz. -tól alakul meg.

Az ortodox egyház a mai napig is hivatalos államegyházként szerepel minden olyan országban, ahol az ortodox hívek többségben vannak. Önálló (autokefalos), de hit dolgában egységben élő egyházakból áll. Ezek: a konstantinápolyi, alexandriai, antiochiai, jeruzsálemi, szinai, ciprusi, görögországi, oroszországi, bolgárországi, montenegrói, bosznia-hercegovinai, (volt osztrák-magyar egyházból alakult) a szerb, román, és a bukovinai-dalmát egyház.

Róma külön utakon járt. Eleinte a világi uralkodókkal egyenlő hatalmat követelt. Ennek alátámasztását szolgálta a II. István pápa által készített „Konstantinus adománylevele”. E később hamisított oklevél szerint a császár a római püspököt saját hatalmával azonos hatalommal ruházza fel, nekiadja Rómát, az itáliai városokat, és az összes nyugati tartományokat, míg maga visszavonul Keletre, Konstantinápolyba.

A 10. század közepétől állították össze (!), az un. Pszeudo-Iszidor-féle dekretaliákat, azaz olyan hamis okmányok gyűjteményét, amelyek a római püspök hatalmát igyekeztek biztosítani a többi püspökök felett. Ugyanezek az oklevelek eltiltották a világi uralkodók beavatkozását az egyházi ügyekbe, sőt meghirdették a követelést, hogy a világi uralkodók is álljanak egyházi hatalom alatt. Ezekben jelenik meg először a pápák csalhatatlanságáról szóló tétel is, amit majd az 1870. évi vatikáni zsinat dogmaként fogadott el.³⁵

A két különböző területen tevékenykedő papi csoportok ellentétes gazdasági élettérbe képviselték híveiket. 1054. július 16-tól számítjuk az egyházszakadást. Keleten az ortodox egyház, nyugaton a Római Katolikus.

Mindezek mellett mégis sokkal nagyobb befolyása volt az egyházi nyelvnek. Miután keleten megalkotják a szkláv nyelvet, nyugaton kibővítik, a kor szintjére emelik mint egyházi nyelvet, a latint. A katolicizmus és az ortodoxia épp a nyelvnek köszönheti erejét. A liturgikus nyelv fogalma, melyet az Istentiszteletnél használtak eredetileg, óriási hatással volt Európára. Ez egész sor nép nyelvét megváltoztatta.

A leghatásosabb fegyvernek az ősi írások kiátkozása és a liturgia írásának monopolizálása bizonyult. Aki nem papi körökben tanult meg írni, olvasni, annak levágták a kezét és kiszúrták a szemét, ha írni, olvasni mert. Az ősi írásokkal lejegyzett

---

³⁵ Jegyezzük meg - A 10. század közepétől

misekönyveket elégették, a papokat kötelezték a latin, vagy szláv nyelvű misekönyvek használatára. Ez nagyon hosszú folyamat volt. Erdélyben az 1600-as évektől kezdődő Habsburg vérengzések fő célja volt a régi egyházi és világi okiratok elpusztítása. Helyüket a tonna számra gyártott visszadátumozott „okiratok” foglalták el. Ezzel párhuzamosan folyt a népek történelmének kitörülése tudatukból és egy propagandisztikus céllal kitalált történelem tudatosítása.

Ma, mikor a bajorországi Illig Herbert széleskörű szakember gárdája vizsgálni kezdte a régi „okiratokat” egyetlen olyan 10. század előtti „eredeti” okmányra sem talált, melynek a pergamenje, vagy papírja ne a 11. század után készült volna.

A későbbiekben megértjük, hogy miért. Azt most előrebocsátom, hogy az okirat hamisítási hullámok csekély része kötődik a pápasághoz. Szinte teljes mértékben a világi urak gazdasági fennhatósági körében lévő kolostorokban készültek. A legújabb kutatások szerint kolostoronként évi 100-130 „korabeli” okiratot hamisítottak jól visszadátumozva.

De a keleti egyház sem marad sokkal Róma mögött. Nagyon keményen dolgoztak, gondolkoztak. Bíborbanszületett Konstantin császárként és egyházfőként összegyűjteti az összes régi okiratot, „lemásoltatja”. Ez a másolás halála után is folytatódik az ortodox kolostorokban és más helyeken (pld.Bécs). Az ógörög filozófusok, történészek munkái átültetődnek az újabb bizánci görögre, és a kolostorokban maradnak. Legalábbis egyetlen eredeti mű sem került elő napjainkig, lemásolásuk után. Egyetlen olyan eszme sem, amely zavaró lett volna az új állítások sorára. Ugyanakkor „naptárreformot” is végrehajt a császár. Beiktat 300 évet az akkor használatos naptárba. Napjaink kutatásai szerint úgy VII. és X. század közötti időszak az, amely nem létezett. Ide nagyon sok érdekes „eseményt” lehetett beszúrni. Más eseményeket ide-oda csúsztatni. Ez nagyon jó ötletnek bizonyult. Róma sem tiltakozott ellene. Sőt. A későbbi mohamedánoknak is nagyon jól jött ez a 300 év.

Az iszlám

A bizánci biblia elfogadásának idején a mai Arábiai-félszigeten lakott törzsek két részre oszlottak. Az észak-arábiaiakra és dél-arábiaiakra vagy jemeniekre. Jemen területén sok régi kereskedőváros volt, mely jóval az arabok kialakulása előtt keletkezett. Vezetőik, nemességük a kabirok (Szabír, kabar – tehát sumér származékok). Városi tanácsokat, *Miszvad*-okat hoztak létre. Ők gondoskodtak a csatornák és gátak javításáról, vizek elosztásáról. Tevékenyen részt vettek az átmenő kereskedelemben, mely Kínától, Korezmen és Indián át Bizáncig húzódott. Sőt, egészen a Földközi-tenger medencéjének délnyugati részéig. Délen, Etiópiáig voltak kapcsolataik. A kereskedelmi útvonalak mentén alakultak ki Áden, Mokka, Mekka. A Bizánc felé eltérő úton Medina, Damaszkusz városok.

A törzsi és nemzetségi viszonyok nagyon keményen megmaradtak. Sőt napjainkban is élnek.

Az árja népeknek van egy tulajdonsága, mindenkit tisztelnek, megtanulják mások nyelvét, s ezért beleolvadnak környezetükbe. Ez történt a sémi törzsek által lakott területeken is. A sémik átvették a turániak szokásait, amazok megtanulták az új nyelvet. A legrégebb dél-arab nyelv arameus írásokkal kb. 2800 évvel ezelőtről hagyott ránk emléket. Később, mégis az északi nyelvből fejlesztették ki a mai irodalmi arabot.

Ősvallásuk természeti vallás. Minden törzsnek megvolt a maga toteme, istene. Megvolt az anyakultusz, női isteneikről égitesteket neveztek el, mint Lat, Uzzan, Manat. Tisztelték Mekkában a Kábakövet. Környékén évente nagyvásárt tartottak, mely egyben zarándokidőszak is volt. A másik nagyvárosban, amit az iszlám előtt Jathrib-nak neveztek, három zsidó vallású és két arab ősvallású törzs lakott. Az iszlám után neve a *Város*, arabul *Medina* lett.

A főistent arabul al-Ilah, szíriül Alaha néven nevezték, ebből alakul ki az Allah. A 6. században terjedt el a *hanif*-ok vallása, ötvözve az őskeresztény és zsidó vallás elemeit.

Kr.u. az 5. Században Transzjordánia területén kialakul az első arab állam. Imitt-amott tehát jelen volt egy-egy arab közösség, melynek van egy aránylag egységes nyelve, de egyéb szempontból nagyon szétforgácsolódtak.

*

Az arab egységet a Mekkából elinduló vallás teremti meg. Látszólag a judaizmus, kereszténység, hanifok tanítása és az ősarab kultusz keveredéséből jött létre. Megalapítója a *kureis* törzs *hasimita*

nemzetségéből származó Mohamed. Kereskedő ember lévén³⁶ nagy ismeretségi körrel rendelkezett és fő segítője az apósa volt. Azonban Mekka vezetői, élén Abu Szufiánnal, féltették a Kába-szentély tekintélyét, mely Mekka politikai és kereskedelmi sikereit biztosította. Elüldözték Mohamedet híveivel, akik 622-ben áttelepednek (Hidzsra) Medinába. Ettől számítják az éveket a mohamedánok. Ott a prófétát Abu Bekr és Omár kereskedők segítik. Ezeket és utódaikat *anszár* (segítőnek), míg az áttelepedőket *muhadzsírnak* nevezik. Háborút indítottak Mekka ellen. Az ommaja nemzetségéből származó Abu Szufjan titkos tárgyalásokon egyezsége lépett velük 630-ban. Mohamedet elismerték prófétának és Arábia politikai vezetőjének. A Kábát átalakították mohamedán főtemplommá. Legszentebb tárgyát, a fekete követ, melyet állítólag Gabriel arkangyal hozott le a Földre, imádat tárgyává tették.

A mohamedanizmus öt kötelezettséget rótt a muzulmánokra.

1. Nincs más isten Allahon kívül s Mohamed, Isten prófétája.
2. Jövedelmének 1/40-ed részét adóként (zakát) befizetni.
3. Ramadán hónapi böjt.
4. A Mekkába zarándoklás (hadzs) kötelezettsége. Akinek erre lehetősége van.
5. A belső hitetlenség ellen vívott szent háború (dzsihád – később veszi fel mai értelmét).

A zsidókkal, keresztényekkel és Zoroaszter híveivel szemben vallási adó fejében türelmet gyakoroltak.

A Korán Mohamed halála után Oszmán kalifa alatt íródott. A hagyomány szerint az Isten nyilatkoztatta ki Mohamednek, követői lejegyezték, és 114 fejezetben írták meg.

*

Ezt így tanultuk, tudjuk, mondjuk. Mostanában sokat hangoztatják, hogy a mohamedanizmus az ariánus kereszténységből fejlődik ki. Sőt maga Mohamed, Arius püspök tanítványa volt. „Az iszlám rendkívüli gyorsasággal történt terjedését nem isteni csoda, hanem valami egészen más tette lehetővé” – írja Uwe Topper, Illig munkatársa. Az angyal-krisztológia tekintetében tökéletesen megegyezik a két vallás. Azt állította az arianizmus, hogy az Isten nem hasonlít semmiféle lényhez, tehát nem lehet fia sem és nem lehet senkinek a

---

³⁶ Ne gondolják tévedésnek a fenti mondatot. Ismerem az állítást, hogy pásztor ember volt, de társadalmi kapcsolatait, összeköttetései, szellemi képességei nem nagyon idézik a nyájával mindig elkülönülő pásztor személyiségét.

fia. A Korán 112. szúrájában ezt ugyanígy kimondja. S ez az iszlám egyik legfontosabb vallási üzenete.

Most számoljunk egy kicsit. Arius 313-ban hirdette meg mozgalmát. Mohamed próféta fellépése 610-re esik. A kettő között 297 év a különbség. A két próféta halálozási dátuma, Arius 336 - Mohamed 632, tehát ha az időbetoldást kivesszük, Arius túléli a prófétát. Azért itt is van egy *de*. Melyik dátummal zsonglörködtek eleink? Mit akartak eldugni ezzel?

Tehát a két vallás ugyanazon gyökérből származik. De szinte bizonyos, hogy nem azon okokból, amelyeket imitt-amott találgatunk. Ha tudjuk, hogy az ariánus kereszténység közel állt az **ősi** maniteizmushoz³⁷, akkor már nem is annyira tulajdonítjuk a fegyverek erejének a mohamedanizmus gyors terjedését.

Az arab hódításokat a próféta kísérei és Omár kalifa utódai indították el. A meghódított területeken katonai táborokat létesítettek és ide hozták a harcosok a lehető négy feleségüket és számtalan ágyasukat, amit a Korán megenged. Hogy ne pusztuljon éhen az elesett harcosok családja sem, a földeket az ősi törvényekhez hasonlóan a faluközösségek kapták, nem az egyén. A családok, és a hadjáratok során elfogott rabszolgák is biztosították a munkaerőt. Hogy mennyire munkaerő volt a rab, azt a *gulam* szó jelentése is igazolja. Ez jelentett *ifjút, legényt, rabszolgát, katonai szolgát*, míg maga a *rab* vagy *hadifogoly* fogalmát a *mameluk* szó fejezte ki. A korán szerepe ugyan az volt közelkeleten, mint a bibliáé Európában. A nyelve népeket hozott létre ugyanúgy, mint a latin, vagy a szláv. Ugyanakkor türelmesebb a más hitűekhez, mint a kereszténység.

Az arabok kereskedelmükhöz, hadjárataikhoz szükséges technológia, kézművesség, tudomány, művészet fejlesztésére komoly gondot fordítottak. Az ilyen jártasságokkal, tehetséggel rendelkező egyének nagy megbecsülésnek örvendtek körükben vallási vagy nemzetiségi hovatartozásuktól függetlenül. A mágusok tudományát igyekeztek átvenni és sikerült is nekik. Bármilyen szerepet is játszottak Kelet-Európa és Ázsia történelmében, Nyugat-Európa nekik köszönheti az ősi kultúra újjáéledését. *

Miért a Folyamközön jött létre az Iszlám? Az első idegen nyelvű nép itt jelenik meg, s ami a legfontosabb, itt ver gyökeret. Babilon az a

---

³⁷ A következő fejezet tárgya. Itt csak annyit, hogy a korán is írásba rögzíti az ősi jogszokásokat, mint 4000 évvel korábban Manu indiában.

város, amelyről a Biblia is azt mondja, hogy összekeverte az Isten az emberek nyelvét.

Láttuk, hogy Mohamedet és az iszlámot a városokban élő kézművesek és kereskedők segítették hatalomra. Magát a Koránt is a próféta utódai rögzítik írásban.³⁸

Két nagy irányzatot ismerünk az iszlám keretében, ami területileg nem különült el, mint az ortodoxok és a katolikusok. Mohamed vejének, Alinak a pártja, a sííták, a beduinokat (állattenyésztők) és a földművelőket képviselte megalakulásakor. Az Omajjád-dinasztia - amely a földesurak és a kereskedők érdekeit képviselte - ideológiája viseli a szunnita nevet. Megjelenik a szufizmus, amely bizonyos mértékig a keresztény aszketizmus, de annál inkább a buddhista eszmék hatását mutatja. A tudás útjával kezdődik és továbbmegy a megvilágosító tudásig. Vallja, hogy a megvilágosult lélek isteni tulajdonságokat nyer. Ők az aszkétákat nem szerzeteseknek, hanem arabul fakíroknak, perzsául derviseknek nevezték.

A kalifák idején az iszlám terjedése egy hatalmas, több államból összetevődő arab befolyási övezetet (nem birodalmat) hozott létre. Az összekötő kapocs a vallás volt. A 9. században szétesik önálló államokká, írják a történelemkönyvek. De az a birodalmi legenda, amely magába foglalja Egyiptomtól Közép-Ázsiáig, Örményorszáig, Azerbajdzsánig. Az egész területet, és ez számomra nagyon gyanús. Olyan időszakban létezett, amelyet mesterségesen ültettek a naptárba. Tény, hogy az iszlám terjedése sokkal látványosabb volt, mint a bibliai kereszténységé. Az is igaz, hogy ugyan úgy fegyverrel, kereskedőkkel, papokkal történt mindkét vallás „elfogadtatása”.

Mindkét új vallás háttérbe szorította a nőket, és a férfiak uralmát igyekezett szentesíteni.

*

Állítólag a Hidzsra, vagyis az a dátum, amitől az iszlám keletkezését számítjuk, 622-re tehető. Tehát 297 évre a niceai zsinat után. Vagyis a mi Bibliánk három évszázaddal korábban állt össze, mint a mohamedánok szent könyve. Itt megint van egy zavaró körülmény. **Gyakorlatilag 614 és 911 között nem történt semmi.**

---

³⁸ Érdekes módon ábrázolják Gábrriel arkangyalt, aki a szent Kába követ hozta le az égből. Egy eredeti Korán kéziratban pillantottam meg, s először azt hittem Gábor deákot rajzolták oda a Gül babából.

Nem történhetett, mert ez az időszak nem létezett. Igen ám, de akkor a Hidzsra és a niceai zsinat ugyanabban az esztendőben történt.

És mit ad Isten, Kézai Simon „A magyarok cselekedetei” című művében utal rá, hogy Atilla 451-ben Gallia déli vidékein Amir-al-Mu’Nimin szultánnal vívott háborút. Maga a név a hívők fejedelmét jelenti. Csaba királyfi, Khorezmben a kálok közül választ feleséget. Igen, de ezek a kálok muzulmánok voltak. 150 évvel a Hidzsra ideje előtt.

*

Om mani padme hum

Az új vallások terjedése nem volt olyan zökkenőmentes, mint ahogy a fenti fejezetek alapján gondolnánk. Keleten inkább Bizánci „diplomáciával”, nyugaton többnyire kemény parancsszóval, büntetésekkel. A keleti létrehozott egy új nyelvet – a szlávot. A nyugati felhasználta a korábban már valamennyire kicsiszolt latint.

Az is igaz, hogy a latin nyelv első felbukkanása, és a kereszténység uralkodó vallássá válása között eltelt idő alatt elége kibővült. Szókészletének zöme az etruszkból került a latinba.³⁹ Mondáik, vallásuk szintén az ősnép hagyatékából jelenik meg. Például Róma alapítása. Abban Romulus, Mars fia és Jupiternek védenca. Mellettük van Quirinus. Ez a háromság azonos az Eurázsiai népek háromosztatú ideológiájával. A társadalmat is három osztályra tagolják: papokra, harcosokra, és állattenyésztőkre-földművesekre. Romulus és Remus ikerpár, és története korábban ismert Sargon, Mózes, Kürosz és más személyiségek történetéből is. A

---

³⁹ Nem véletlen, hogy napjainkban, sőt az elmúlt hat év alatt három olasz tudós robbantotta be az Etruszk nyelv „magyar” eredetét, a kaukázusi és az „indoeurópai” népek azonosságát, valamint a világ írásjeleinek eredetét a Hun-székely rovásjelekből. Nyelvük közel áll az ősnyelvhez, annak ellenére, hogy bizonyos fokig eltérő a nyelvtanuk.

barázdahúzással történő városalapítás szintén egy általános keleti legenda. Az emberáldozat is. Őseredetű, kozmogónikus áldozatot tükröz (nálunk is fennmarad a Kőműves Kelemenné balladájában).

Az ősi szikuli mitológiájának lényege fennmaradt Titus Livius első két könyvében is. A szabin nők elrablása juttatja eszünkbe Hunor és Magor népének asszonyszerzését.

Mircea Eliade összehasonlítja mondavilágukat a skandináv mitológiával.⁴⁰

A római vallásosságra jellemző az éves ciklus szabályossága, az évszakok rendezett sora. Legfontosabb volt az ősi, házi kultusz. Középpontjában a házi tűzhely.⁴¹ Legfőbb tevékenysége az ősök tisztelete. Kultikus keretet kapott **Manes**, a halottak istene rendszeres rituálékban. Két nagy ünnep volt, a februári parentalia és a májusi lemuria. Az első ünnep idején zárva voltak a templomok, az oltárokon eloltották a tüzet, és nem tartottak semmi ünneplést.⁴² A holtak visszatértek a Földre, és a sírokra helyezett táplálékokat fogyasztották. Fekete babbal fogadták őket, majd felkérték „Atyáim Manese távozzatok innen!” Manesnek ígérik harc esetén az elhullt ellenséget, ugyan úgy, mint az ősnép Nergálnak. Tehát az ősök és halottak kultusza olyan, mint bárhol a világon. A tűz őrzését lányokra, a Vesta szüzekre bízzák, amely a szikuluszokra, etruszokra jellemző. Jóslást, lóáldozatot csak a beavatottak végezhettek. Mint augurok emlegetik őket, és a Tarquiniusokat szinte kilúgozzák a későbbi okiratokból. Pedig az igazán latinos Jupiter, Junó és Minerva

---

⁴⁰ Mircea Eliade Vallási hiedelmek és eszmék története, Osiris Kiadó, Bp. 1999, 90-93 oldal

⁴¹ Ugyanúgy, ahogy a kőkorszaki őseinknél.

⁴² Gyergyóban, a szkíta – székelyeknél. Szentiván napján tartották. Meghalt az év. Kioltottak minden tüzet. Majd két szűz-legény fát dörzsölve élesztette újra. Majd az esztendő jelképező négyküllőjű tüzes kerekeket eresztettek le a Bot-vára oldalán.

hármasságát ők vezetik be. Jupiter az Atya. Junó az Anya, Minerva a szellemi irányító. „Neve valószínűleg itáliai (a mindenféle szellemi tevékenységet jelentő indoeurópai Men gyökből): a rómaiak azonban etruszk közvetítéssel kapták.”⁴³

A szikulik, és hosszú ideig az etruszkok is, matriarchátusban élnek. A halotti feliratok az elhunytak anyai leszármazását jelölik. A férfisírokat fallosszal díszítették, az asszonyokét ház alakú kővel. Tehát az asszony magát a házat, az otthont jelentette. Csak a latin korban fordul meg a helyzet.

Az etruszk vallás nemcsak átfogóbb, bővebb, mint a szikuli, hanem titokzatosabb is. Tiszteletük középpontja a gyereket ölében tartó **Álom** istennő. A madonna, vagyis a minden vallásban központi imádatnak örvendő Élet Anyja. Érdekes személyiségek voltak a lukumók. Magas beavatottsággal rendelkező, mindég ugyanazon területre visszaszülető táltosok. De nem gyerekkorban találják rá, mint Tibetben, hanem hosszú utat kellett megtenniük, míg férfiként visszataláltak korábbi életterükhöz.

Másik érdekes keleti kapcsolódás. A latinok azt tartották, hogy Vegoia⁴⁴ nimfa, vagy Tages (barázdából pattant elő, gyermeki külseje volt, és öregember bölcsessége⁴⁵) titkos könyveket adtak az etruszkoknak, természetfölötti kinyilatkoztatásokkal. Három osztályba sorolták: a villámok könyve, a rituálék könyve, és a jósök könyve.⁴⁶ Semmiben se különböznek a káldeus papok könyveitől. Ezért a keresztény egyház még másfél ezer év elmúltával is kínos gonddal

---

⁴³Mircea Eliade i.m. 102. oldal

⁴⁴Turán etruszk földistennőt nevezték így a latinok.

⁴⁵Egyazon külső, mint Kínában Lao-ce az „öreg gyermek”

⁴⁶Az etruszkokról, isteneikről az „Ádám ősei” c. kötet Siculik és etruszkok – fejezetében.

őrzi magát a 'káldeus' befolyástól. Megtaláljuk bennük a halottak könyvét, a lelkek megistenülését stb. Számtalan isten és istennő kapott helyet a latin-római vallásban. Kultuszukat a főbb papok testülete ellenőrizte, irányította. Élén a pontifex maximus.⁴⁷

A római hitvilág, ha töredékesen is, de fennmaradt. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a kereszténység teljes győzelme előtt nem merték megsemmisíteni a rájuk vonatkozó iratokat. Utána meg miért? Annál inkább kitörölték, kiégették az emberek fejéből minden emlékét a körülöttük élő népek vallásainak.

*

„A Rómától keletre eső részek uralkodó vallása a mithraizmus volt. Nagyon fontos, hogy kultusza a Mezopotámiában és Kisázsziában élő mágusok körében fejlődött ki”.⁴⁸ Kultikus könyveit, sőt majdnem minden erre vonatkozó leírást megsemmisítettek. Ellenben nagyon sok kőbe vésett ábrázolás maradt fenn.

Ezekről tudjuk, hogy Mithra, minden évben bezárkózik egy barlangba, és innen jön elő karácsony napján. A Napisten jelképe. Szintén hármis misztérium jelkép. Papjaik beavatása a kereszttel kezdődik, és végül izzó vassal jelölik meg homlokát vagy állát. „Mithra misztériumait tárgyalva elkerülhetetlen, hogy ne idézzük Ernest Renan híres mondatát: 'Ha a kereszténységet csírájában megállította volna valami halálos kór, a világ mithraistává válik.’”⁴⁹

A manicheizmus vallásgyakorlata sokkal korábban alapvallás volt a germánoknál, avaroknál, és jelen volt egész Közép és Kelet-

---

⁴⁷ A kínai császár, az Egyiptomi fáraó, a fő inka mindannyian a legfőbb hídverők a hívek és az ég erői között. (ponti=híd, fex=készítő, maximus=legtöbb, legfőbb)

⁴⁸ Mircea Eliade i.m. 253

⁴⁹ Mircea Eliade i.m. 256

Ázsiában. Igenám, de ez nem más, mint az ősi – Indiában máig is fennmaradt - maniteizmus, amely azonos az őskereszténységgel. Fényvallásnak is nevezik. Később próbálják szépítgetni, ariánusnak nevezni ezt, de a kettő távolabb áll egymástól, mint Makó Jeruzsálemtől.

Maniteista kereszt Baktriai-Margiana lelet kb. 4000 éves.

*

Mit is neveznek maniteizmusnak? Mi is valójában?

Forog az imamalom. Mormolják a szöveget: *Om mani padme hum*. Senki sem ismeri eredetét. Csak annyit tudnak róla a tibetiek, hogy nagyon fontos, az ősidőkből ránkmaradt szent szöveg.

Az amerikai indián Manituhoz fohászkodik. Ő a tejút ura. Az ókori Egyiptomban Menész fáraó az isteni eredetű király. Ebben csak az az érdekesség, hogy a hieroglifák olvasata szerint nem ezt a görög nevet kapjuk, hanem szép tisztán kiadják a Ménes nevet. A Ménes mellett mi használjuk a Monyas szót is. Tojás, amelyből a magasságos eget, a naprendszert származtatják keleti rokonaink, az egyiptomiak, a hinduk. És tojást tettek a 'honfoglalás' kori magyar sírokba helyezett női személyek kezébe.

A vallástörténet határozottan állítja egy Maniteista őskeresztény áramlat létezését közel-keleten. Mások azt állítják, hogy ez a legkorábbi keresztény vallási irányzat, melynek csak utórezgései az összes többi vallás. Mégis úgy néz ki, hogy elég késői kitaláció.

Mi az oka, hogy a keleti Maniteizmus és az amerikai Manitu valamint az egyiptomi Meness vagy Ménes nevek, a tibeti “Om **Mani padme hum...**” a mi Mén – röt - unk annyira egyformák? És miért annyira egyformák az étellel-halállal kapcsolatos elképzelések? Mert létezett egy egységes őskultúra.

Mindenikben benne van a Man, mén, vagyis az ősnyelv magasság szava ugyanúgy, mint a keresztény ámenben. Ott találjuk a lámák Mani falainak nevében, amelyre szent szövegeiket írják. A mandarin szóban (miniszter). A védákban előbukkanó Manu, az emberek atyja. Amolyan Noé szerepe van, de valamivel több annál. Ki Ő?

A legősibb hindu hitvilág szerint Brahma - a teremtő - szakaszosan hozza létre azt a világot, amiben élünk. A naprendszerünkben az élet 4,32 milliárd évig tart. Ez egy világnap. Feloszlik ezer földi korszakra, vagyis egyenként 4.320.000 földi évre. Ezt juga ciklusnak nevezik.

Hetvenkét ciklus idején egy nagy uralkodó szellem irányítja naprendszerünk életét. Ennek az uralkodónak a neve (funkciónév) Manu. Uralkodási ideje manvantara, (Manun belüli korszak) ami 308.571.428 évig tart. Ezután következik a ciklus éjszakája és újból a nappal, melynek élére újból a földi élete során magasra fejlődött, megtisztult emberi szellemet emelnek Manu rangjára. A jelenlegi Manu olyan magasrendű, és tiszta szellem volt földi életében, hogy Visnu isten hal képében öltött testet, és úgy mentette át a jelenlegi korszakba.

Ha lefordítjuk ezt a mi gondolkodásunkra, Manu a teremtő atya által kinevelt, a föld, és szomszéd bolygóinak sorsát felügyelő isteni

lény. Érdekes, hogy nem istenből lett ember, hanem épp fordítva.⁵⁰ Ez azonban nem zárja ki, hogy a Világügyelővel azonosítsuk, akit a Turáni legendákból ismerünk.

Akár az amerikai indián, vagy a tibeti és a szanszkrit szavakat nézzük mindenik tartalmi értéke megfelel az egyiptomi mani-ménes, a magyar mén, az indián Mani-tu szavak értelmével. **Ennyi véletlen nincs.** Egyiptomban Mani írja le a társadalmi szervezet működéséhez szükséges törvényeket.

Miért tűnik annyira fontosnak e név megjelenése a világ különböző pontjain? Ezek a népek a nagy katasztrófák első szakaszában már különváltak. Ekkor jelentek meg a földbe eltemetett testek. Testek, melyet visszaadnak a földanyának. Ki tudjuk mutatni a kultikus tevékenységüket. Barlangok falán fennmaradtak táncoló csoportok, kozmikus szimbólumok.

Mi a közös az eddig felsorolt területek hiedelmében? Az, hogy feltételeznek egy kézzel nem fogható, szemmel nem látható mozgatóerőt minden élőlényben. A lelket. A lélek nem földi eredetű. A teremtő atya egy része, nevezhetjük ezt sejtnak, fájlnak a számítógépünkből, kozmikus energiának. Mindegy. A lényeg az, hogy érzékeljük fogalmát. Minden élőlény az Atyától nyer a fogantatás pillanatában egy ilyen életerőt, lelket. Amikor az egysejtű osztódni kezd az új sejtmagba, beleszáll a lélek. Amikor a virágporszál a bibére, beleszáll a lélek is. Az állatoknál, embernél ugyanúgy a fogantatás pillanatában megjelenik a lélek. És nem öncélú mozgatóerőként kerülnek a növényekbe, állatokba, emberbe.

Körtánc a mai Románia területén (Hora), Erdélyi cigánytánc, Olasz körtánc? És még folytathatnám a felsorolást. Manu tiszteletére tartott „mise” Indiában.

---

⁵⁰ Máhábhárata – Bharata nagy nemzetsége - elbeszéli Dr. Baktay Ervin – Tericum Kiadó 1994 (bevezetőjének 18-19. old. Kivonatolva)

A magyar hitvilágban a lélek határozta meg az ember jellemét. Benne van ma is a nyelvünkben, mint annyi más fogalom, amit csak ma kezdünk újra megérteni. Például: Nagylelkű, Lelketlen. A lélek lakhelyét a szívben tudták, a két fogalmat párhuzamosan használjuk ma is – Nagyszívű, Szívtelen, Jószívű, Gyenge szívű, Bátor szívű...

Az ősi hitvilágban úgy tartották, hogy a földet és még nagyon sok hasonló ilyen jellegű égitestet azért hozta létre Atyánk, hogy az isteni lélek részei tapasztalatokra tegyenek szert az anyagi világban. Miután egy bizonyos szinten elegendő információt szereznek, egy magasabb szintre lépnek. Például, amelyik a mohában élt virágos növénybe kerül, innen fába, majd állatba, végül emberbe.

Bármelyik formájában lehetősége van az isten utáni végtelen vágyát kifejleszteni és feljutni akár a legmagasabb régiókba. De lehetősége van alacsonyabb rendű életformát választani. Sőt, ha életét nem úgy éli le, hogy pozitív tulajdonságokat szerezzen, visszatér alacsonyabb életformákba.

Az itteni létforma olyan számára, mint egy ruha a testünkön. Kinőjük, elhasználjuk és minden esetben újat öltünk magunkra. Így szerintük a nagy pusztulások, katasztrófák idején az ember vagy az állat fizikai léte szűnik meg csupán. Élete megmarad.

A keresztény és mohamedán valláson kívül a világ összes vallás-filozófiája tényként kezeli a lélekvándorlást.

Ha ez a felfogás benne marad az emberek tudatába, akkor nincs keresztényi belenyugvás, türelem. Nincs birkaként terelgethető hívek nyája. Nincs feudális társadalmi keret. A nemzetségektől elrabolt magánbirtokok. De nincs mesés jövedelmeket biztosító pénzforgalom sem.

Van még egy jelenség, amiről nem nagyon beszélünk. Évezredekken át a vezetők gazdasági, politikai feladatköre

összefonódott a szakrális tevékenységgel. Az emberek elvárták a vezetőktől, hogy számukra nyugalmat biztosítsanak. A változások mindig nyugtalanságot, bizonytalanságot szültek. Kínai átok: **szüless újra változó időben**. Kegyetlen átok. Én személyesen két változó időt értem meg.

A székelyek középkori történelmét tanulmányozva figyeltem fel egy érdekes jelenségre. Azon családok, melyek nemzedékeken át úgy végezték feladataikat, hogy a közösség meg volt elégedve velük, tekintélyre tettek szert, és egy olyan nimbuszra, mely biztonságérzetet keltett környezetükben. A feudalista tulajdonrendszer előretörésével az ár tetején hulladékok úsztak. Igyekeztek úgy sodródni, hogy a legjobb helyekre kerüljenek. Ismerős - mi? Fél évszázad alatt kétszer éltük át.

A pápaság igyekszik a világi vezetésben nagynevű újkeresztén családokat kialakítani. Az új típusú vezetés, épp alacsony származása miatt, alacsonyabb képzettséggel rendelkezett. Sőt. Az egyén nem született magasabb beavatásokat nyert lélekkel. Nem olyan szinten nevelték őket a családban, hogy felülről figyelje meg az élet jelenségeit, és logikusan intézkedjen. Ennek az egyenes következménye a dogmatizmus, az erőszakos fellépés, és a nagyfokú elbutulás lett. Beköszöntött a sötét középkor, amely nagyon visszadobta Európa gazdasági, szellemi fejlődését.

*

Kész a biblia. A papok imádkoznak, esketnek, keresztelnek, temetnek és főleg istentiszteleteket tartanak minden vasárnap. Így tűnik ma. Európa néhány sarkában megjelennek az új hit papjai, hittérítői. Lassan, lassan terjed az új hit. De tényleg lassan. Az 1300-as évek közepéig imitt, amott. Aztán egyszer csak berobban. Megkezdődnek a vallásháborúk.(!) Na ne! Kíváncsi lennék én arra a Győri papra, amelyik hadat szervez a Szombathelyiek ellen, mert másképp mondják a Miatyánkot.

Folytak a legpiszkosabb hatalmi harcok, de mindenkinek kellett egy indok. Ott volt a vallás. És emelkedtek a zászlók. A politikusok, pénzemberek, vagyis a világi vezetők szépen elbújtak a pap bácsi háta mögött. Ha valami jól sikerült pompáztak vele. Ha baj volt mutogattak az egyházi emberekre. Fizetett ideológusok, történelemhamisítók hada lebzsel az udvarokban. És írták a történelmet, az egyházi véleményeket, szidták azokat, akik nem akartak fejet hajtani. Így aztán sosemvolt „vallások, történelmi

események” születtek. És háborúk melyek nyomorúságot, szenvedést zúdítottak Európára, később a világra.

Hosszú ideig nem tudták kiirtani a Maniteista őskereszténységet. Eleinte a nyugati uralkodók próbálják Olaszországba, Franciaországba, Németországba áttéríteni az embereket. Érdekes kihatása volt ennek a középkori magyar gazdasági életre. Az Albigenseknek is nevezett holland követői tömegesen telepedtek át Magyarországra, a vallástürelem földjére.

Ami északon Albigens, az délen Bogomil.

*„Péter bolgár cár uralkodása idejében (927-968), egy Bogomil nevű bolgár pap tartott fenn és melyhez a délszlávok nagy része tartozott. A bogomil-vallás Olasz-, Francia-, és Németországban is jelen volt Manichái, Pöblicani, Patareni, Cathari, Albigenses, Texerantes, Tisserantes nevek alatt. **A szentírásból csak az újtestamentumot ismerték el, a régiben szerintük az ördög uralkodott.** Templomaik nem voltak, a misét és a keresztet⁵¹ nem ismerték el. Ők magukat keresztényeknek nevezték (christiani, boni, homines). Az egyházi hierarchiát elvetették, papjaik csakis a közösség választott meghatalmazottjai voltak. Aki ismeri ezen tévtannak káros következményeit a családra és társadalomra értheti, hogyan lehetett a törököknek a XIV. és XV. században az egész Balkán-félszigetet oly könnyen elfoglalni. PL.*

A fenti állítást, miszerint a maniteista vallás balkáni ága miatt foglalták el a törökök azt a vidéket, szeretném kiegészíteni. Nagy Lajos királyunk attól lett 'nagy', hogy lehető legkeményebb irtó-hadjáratot folytatott a balkáni népek ellen az újkereszténység jegyében. Északon a lettektől a belgákig mindenütt ott voltak hittérítő kardjai. De ezt folytatta Zsigmond király is. Természetesen, más nyugati hadakkal együtt. Aztán igyekezőnk megmagyarázni, hogy mennyire nem értették meg a krisztusi hitet az északi reformátorok. És különösen a déli bogumilok, akik tévelygéseik miatt behódoltak a törököknek, hogy megszüntethessék a soraikban állandóan dúló keresztény testvérek „jóindulatának” megnyilvánulásait. Arról sem beszélünk, hogy a törököt nem érdekelte – ki miként vet keresztet.

*

---

⁵¹ A keresztet elismerték, csak éppen Krisztus nem volt felszegezve rá. Előtte állt és kezét áldásra emelve segítette sikeressé tenni a napévet. Kőralakú templomaikba telepedtek később az újkeresztények, mohamedánok egyaránt.

Érdeemes megnézni a bogumilizmus⁵² kihatását Nyugat-Európára.

Franciaország 1022-ben - Róbert király meggyújtja az első máglyát az „eretnekek” alatt. Az, ott kathar néven ismert, mozgalom továbbterjed. Átfogja Itália területét, Provencet, a Rajna vidékét egész a Pireneusokig. Ezen időben születik Szent Domokos, aki később III. Ince pápát felkéri egy eretnekség elleni rend felállítására. Eleinte hitvitákkal próbálnak győzni, de végül 1207 novemberében III. Ince meghirdette az első ismert keresztes hadjáratot, az albigensek ellen. Az északi nagyurak tudták, hogy a győzelem után megkapják az albigens nemesek birtokait. A burgundi herceg, Bar, Nevers, Champagne és Blois grófjai vettek részt a történelem egyetlen győzelmes keresztes hadjáratában.

A francia király saját területén azért fogott fegyvert, hogy hatalmát kiterjeszthesse dél felé. Sikerült is, de egyben elpusztították a trubadúr költészetet, s az akkor még virágzó déli őscivilizációt.

Minél szentebbek lettünk, annál kiszolgáltatottabbak. A Toulousi zsinat 1222-ben megtiltotta akár a latin, akár a helyi nyelvű Biblia birtoklását. Az egyedüli megtűrt szövegek a breviárium, a zsoltárkönyv és Szűz Mária órás könyve volt latin nyelven. Ezzel megkezdődött a gallok, kelták latinizálása. A latin írás és nyelv monopóliuma alakította ki a ma ismert latin nyelvcsaládhoz tartozó népeket. A keresztény államokban azonban egy érdekes gyakorlat is hozzájárult a nyelvváltásokhoz. Az egyház, és a pápa körül csoportosuló feudális urak kivették a hatalmat minden olyan vezető kezéből, aki nem hódolt be a bibliai keresztényégnek. A behódolt vezetők csak a liturgia nyelvén voltak hajlandók alárendeltjeikkel beszélni. Aki nem hajtott fejet, szolgaságba került. A későbbiekben látni fogjuk a különböző népek kialakulásának folyamatát.

ATILLA HUNJAI

A kereszténység létrejöttének elfogadott helye, Bizánc. Mint Birodalom az első évezred elején aránylag kis részt mondhat

---

⁵². A Bogumil. Jelentése – isten előtt fejet hajtó, alázatos.

magáénak még Európából. Az állítólagos nagy bizánci birodalom Nagy Konstantinus idején lehet, hogy császári központ volt⁵³, de gyakorlatilag nem sokkal haladta meg területe a kikötő környékét. Tőle észak-nyugatra már ott találjuk a bolgár-magyarok gyepűit, amit egy kis nagyzolással lehetne országnak, birodalomnak nevezni. De a mai felfogásunkkal azonosítható országokat egy kezünkön megszámolhatnánk.

A görögöknél az ősnép nem hagyta mentére a lassan elfajuló vidéket. Az athéni demokráciát szkíta rendfenntartók őrizték. Maga a szküthosz szó városi rendőrt is jelent. Az állítólagos nagy görög gyarmatok a Fekete-tenger partvidékén, Kisázsiaiban és a Földközi-tenger medencéjében tartalmaznak görög feliratokat, mert szép csendesen elhallgatjuk, hogy nemcsak görög feliratok voltak. Amikor megtalálták régebb a pelazgok nyomát, azonnal elpusztították. Rómából ismerjük, hogy meszet égettek a gyönyörű etruszk szobrokból, emlékművekből. Akkor állították meg ezt a folyamatot, amikor már nem nagyon maradt nyilvános helyeken etruszk feliratozás. Ez jónéhány évszázaddal később történt, mint a római császárság kettéválása.

Róma terjeszkedése egy darabig látszólag nem ütközött akadályokba. De nem vettek figyelembe egy fontos tényezőt. Szomszédaikat.

Az új hit furcsaságaival, társadalmi következményeivel szemben először a hunok léptek fel. Életterük Kelet-Ázsiától Nyugat-Európáig tartott. Több olyan véleménnyel találkoztam, hogy a legősibb lakosság - a piktek - is hunok lettek volna. S ezt nem magyar történészek állítják. Az ilyen jellegű kutatásokra nekünk nincs sem pénzünk, sem bátorságunk.

---

⁵³ A hangzatos titulusok lélektani hatása elég nagy. De ha figyelembe vesszük, hogy mi van mögötte, rögtön megfordul az értékelés. A mai Romániában a volt hivatalos királyon kívül létezik az erdélyi cigányok királya és a havasalföldi romok császára. Pompázatos ünnepeket szerveznek, palotáik vannak. De jobb ha belülről nem nézzük meg.

www.turkicworld.org a török

világszervezet által közölt térkép

Ma már elég pontosan tisztázódtak a népnevek. Keleten évezredek óta létezik egy nagy szakrális hun központ – Ordos. Óriási terület, nagy fallal körülvéve.⁵⁴ Nyugat felé haladva már keresztelgetik őket. Ismerjük szkíta, kelta, gall, gót neveiket.

De kik a szkíták? Mit jelent a név? Eszembe jutott egy öreg székely kutató mondása. „Értelmetlen név nincs, csak értelmét vesztett név”⁵⁵ A szkíta nevet íjlesztőként magyarázzák. Vegyenek elő egy ógörög szótárt az okosok és mutassák be az összetett szó két tagját, mert én nem találtam hasonlót. Az idézett kutató nyugdíjas ugyanezt tette. De rájött hogy a görögben nem is **sz.** hanem **s** hangot használtak. (nyelvükben nem volt sz. dzs. stb.) Az –ita utótag népet jelent – izmaelita, hettita sémita, amorita, szibarita... De az sk? „Jelentése nem lehet, mert magánhangzótlán. Néma.”⁵⁶ Végül kiderül, hogy a 'szik', 'szaka' szavak elgörögösítése. Ezzel már helyben vagyunk. Idézi Herodotoszt: „a perzsák minden szkítát szakának hívnak”. Hát így születnek a népnevek. Valóban a szkíták a nyugati hunok.

Tőlük kelnek tájra a kelták. Innen indulnak a gótok. A Fekete-tenger északi partjain, a Kárpát-medence dunai tartományaiban élő nemzetségek voltak. Egyazon nyelvi, szellemi, anyagi kultúrában élő embereket különböző neveken ismerjük. A szarmaták, és közülük az a népesség, amelyet matriarchátusi társadalmuk miatt dákoknak neveztek. A karpok, akiket a római írók gétaként is emlegetnek,

⁵⁴ Meg lehet nézni a falakat az internet műhold felvételein.

⁵⁵ Orbán Dezső – Grandpierre Attila Fejezetek a székelység történetéből. Kárpátia kiadó BP. 2009. 22. old.

⁵⁶ I. m. 33. old. (az –ita szerintem földit jelent, pontosabban ta = táj, természet és az –i toldalékot ismerjük.)

alánok. Eddig őket tudtuk azonosítani.⁵⁷ A Dnyeper és a Volga vidékén élő népek egy része is köztük van. Nyugodtan leírhatjuk, hogy a szkíta-hun népek kapták a rendfenntartási feladatokat. Gyűjtőnevükön „gót”-ként ismerjük.

A 3. században a „gétaként szereplő carpok, alánok, dákok között létrejött azoknak a Fekete-tengeri törzseknek a hatalmas szövetsége, amelyeket az antik szerzők közös névvel gótoknak neveznek. A későbbi római írók szerint, a gótokat illetve az elsőség abban a törzsszövetségben is, amely a 3. Század derekán támadt Rómára. A későbbi gót királyok udvarában élő történetírók (Cassiodorus és Iordanes) igyekeztek uralkodójuk kedvében járni, és ezért dicsőítették a – szerintük – réges régóta fennálló Gót Birodalmat. Valójában a gótság is csak egyik alkotóeleme volt annak a törzsszövetségnek, amely a geta-dák-sarmata törzseket is magába foglalta. A 3. Századi írók – klasszikus kori görög szerzők nyomán – gyakran említik őket a szkíta gyűjtőnéven.” VT.

Az idézethez csak annyit tennék hozzá, hogy meglehet – volt egy gótnak nevezett „germán” törzs is s szövetségben. De az is meglehet, hogy akkor kerül bele Cassiodorus és Iordanes műveibe miután a germánok áttértek a bibliai kereszténységre. Az ismert tény, hogy különösen Iordanest nagy előszeretettel irogatták át a XIV. sz.-tól.

Tehát szkíta népekből állt össze a gót törzsszövetség. Később ezeket germán népek kiáltották ki, és külön etnikumként tárgyalja minden történelmi könyv. Az igaz, hogy Európa több pontján találkozunk velük, például északon Gotland szigete is viseli nevüket. Lehet germánoknak nevezni őket. Két okból is. Az első, hogy a germánok is az Eurázsiai, pontosítsunk, a kelta-népek szerves részét képezték. Azonos tárgyi és szellemi kultúrával rendelkeztek. A második, hogy néhány évszázadon át a gótok előtt, északról Rómát a germánok s a gallok tartották féken.

Vagyis a hun-szkítaság nyugati ága. Az észak német falvak lakói ezt tudják a mai napig is. Rojkóné Bakos Ibolya Svájci kutató nemrég helyszínen ellenőrizte a hírt és kis kötetében fényképeket közöl a falvakban álló Attila szobrokról.⁵⁸

---

⁵⁷ Világtörténet, II. kötet, 807-808. oldal.

Legismertebb kultikus központjuk a Déli-Kárpátokban Szarmiszegetuza. A legendás Arthur király népe is szarmata, keleten Szibíria (Szibéria) északi részéig követhetjük nyomukat.

⁵⁸ Rojkóné Bakos Ibolya: Hunok nyomdokain Németországban és Hollandiában, Heraldika Könyvkiadó, Budapest

Felveti könyvében, hogy Sopron környékén a hallstadti időkből származó várfalakat tártak fel. Erről rögtön eszembe jutott, hogy a névadó lelőhelyeken (Hallstadt) csúcsos hun süvegeket találtak, amiket ki is állítottak. Ne felejtsük el, hogy a vasat, először a világon, a hét hun nemzetség, vagyis a hettiták alkalmazták.

Leírja a Niederrinsinger-i utazását. A helység a Fekete-erdő délnyugati részén fekszik. Kitűnő bortermelő vidék. A polgármester „hunok kinézésű férfi”. Fischer Ottóhoz irányította az „Atilla Felsen”-i borok híres értékesítőjéhez. Szőlőseik fölött örököl Atilla sziklája. Úgy tartják, hogy „Atilla kincse, sőt az arany, ezüst és vaskoporsó is ott lehet elásva a nyolc méter magas domb aljában”. A falu tornaterme mellett, egy útkereszteződésnél 25 tonnás, 2, 5 méter magas óriási Atilla fej áll. Kiderül a beszélgetésből, hogy rengetegen érdeklődnek a hun mondavilágról, eredetről.

Akkor mi a helyzet a pusztító, idegen hunok hivatalosan kialakított képével? Hollandiában is ugyanilyen helyzetekkel találkozott a könyv szerzője. Kiknek volt Isten ostora Atilla?

Hun ruhákba öltözött német csoport, akik Atilla utódainak vallják magukat.

A híres Bizánc, s a még híresebb Róma adót fizetett a bulgár-magyaroknak, hunoknak, avaroknak, gótoknak. A 3. század közepén indultak a gótok. Lerohanják Alsó-Moesiát, Trákiát. Decius római császár seregét a mocsarak közé csalták, s ott szinte teljesen megsemmisítették. Gallus, az új császár 'támogatás' fizetésére kötelezte magát. Azonban valami nem tetszett, mert 3 év múlva újból támadtak. 258-ban Görögországot, Kisázsziát elfoglalják. Az antik szerzők szerint a 267-es hadjáratban ötszáz hajó és több százezer

harcos vett részt. Állítólag II. Claudius császár Naissus városa mellett szétverte a gót sereget. Ez meglehet, de ők nyugodtan éltek továbbra is a Dnyeszter folyó mentén, ahol népüket keleti osztro-gótokként emlegetik.⁵⁹

Ez megint egy meggondolandó állítás, mert a gót szövetség területén keresztény és arab források egyaránt egy nagy birodalmat, Kazáriát jelzik. Különösen a senki által figyelembe sem vett korabeli zsidó történészek adnak pontos leírást a Kazár Birodalomról. Számunkra az sem mellékes, hogy később erről a területről jön át a hét törzs Pannóniába. Talán ők is gótok (is) voltak? Vagy esetleg szimbiózisba éltek, vagy germán nyelvtanárokként működtek? Egyik sem.⁶⁰ Mert a nevek nagyon kavarnak. Ettől az időszaktól azt írják, hogy a „barbárok” letelepednek azokra a területekre, ahol végigvonulnak.

A provinciákban egyre több „barbár” népet jeleznek. Nyugaton a piktek, skótok, szászok takarítják ki a légiókat a Brit szigetvilágból. Galliában az alemannok, burgundok, frankok állítólag elfoglalják a földeket. Valentinianus büntető alakulatai mindent felégettek és elpusztítottak, de mindhiába. A nagy könyvünk szó szerint írja: **„A germán, szláv, szarmata, maurus törzsszövetségek egyre erősödtek, növekedtek.”**⁶¹ Mauritániában Firmus törzsfőnök mellé átpártolt a római katonaság egy része is. Érthető is, ha ismerjük a légiók toborzásának módját. Csak a tisztek és az altisztek voltak római polgárok. A Duna mentén is ugyanez a helyzet. 378-ban Valens egy gót „felkelést” akart leverni, amikor Hadrianopolis mellett 40.000 római katona maradt a csatatéren. Fritigernus hadai nyugaton az Alpokig, keleten Konstantinápolyig hatoltak. Végeredményben ez okozta a római birodalom végleges kettéosztását. Bizánc valahogy kifizette a ráeső adókat, de Róma nem volt ilyen szerencsés. Alarich, 410. augusztus 24-én elfoglalta Rómát. Ez volt a Nyugat-Római Birodalom végnapja.

A gótok mindent elpusztítanak útjukban, olvassuk a történelemkönyvekben. De akkor honnan jelennek meg a gyönyörű gótikus stílusú épületek? Dél-Franciaország korai építkezései ma is gyönyörködtetik a szemet. Az ott élő lakosság az alánoktól származik, akik szintén a szövetség tagjai. Ugyanígy építkeztek a szarmaták is. Honnan a gót stílus?

---

⁵⁹ Világtörténet - II: 808 old.

⁶⁰ Bővebben a gótok című fejezetben.

⁶¹ i.m. 824. old.

Az északi germán vidékeken, ahol soha római légió nem járt, gyönyörű „római” építkezéseket találunk. Ez így is van, abban az esetben, ha a római megnevezés alatt az etruszk-pelazg kultúrát értjük. A germánoknak is ugyanolyan magasfokú kultúrája volt, mint az ősnép többi tagjának, bárhogyan is tagadtuk napjainkig. El kell felejtetni a dedós propaganda által fenntartott bősátrakban élő, torzonborz barbár népekről kialakított képet.

Foglaljuk össze a fent írtakat. Szkíta törzsek szövetsége gót néven északkelet felől támadja a római és a bizánci birodalmat egyaránt. Rómát elfoglalják. Északon a győztes germánok hatalmas élettere található. Tőlük nyugatra gallok, kelták, szászok, délre mórok. Csak az ibérekről van néma csend. Ők jó katolikusként, a keresztény világ csendőreként, később kiérdemelték, hogy róluk ne írjanak „rosszat”.

Mélységes a csend arról is, hogy 400 körül a későbbi Székelyudvarhely melletti Budváránban székelő Zandír bán létrehozza tíz törzs részvételével az Onogur szövetséget. Gyakorlatilag Bizánc szájkosarát, vagy inkább zablóját. Árpád utáni időkben is erről a területről indul Bizánc ellen a had, Kadosa, vagy Kadocsa vezérrel az élen, amelyben Botond vitéz is szolgált.

*

De térjünk vissza még egy kicsit keletebbre. A gótok uralják. A szkíta törzsszövetség. Akik egyben germánok is, (?) s Észak-Európa tengerpartjain is ott vannak. Aztán hirtelen megjelenik egy hatalmas hun birodalom, amelynek adót fizet Bizánc és Róma egyaránt, még Atilla apjának idejéből. Emeletes területeken éltek ezek? Egymás fölött? Az egyik megjelent, a másik eltűnt. Nézzük meg Atillát. Évekkel ezelőtt már rácsodálkoztam a körülötte gyűrűződő állításokra.⁶²

1808-ban a „Hármas Kis Tükör” írja: „A magyarokkal ugyanazon egy nyelvű nemzet, a régi szittyáknak tagadhatatlan maradékai 374. esztendő táján jöttek Magyarországra.”

A Tarihi Üngürüş ezt az eseményt 373-ra teszi. A szkíta népek ittléte a mai kutatások tükrében egész más képet mutat. Hunor és Magor népe 6500-7000 évvel ezelőtt érkezett ide. Itt olyan lakosságot talált, akiknek a nyelvét értette. De miért jöttek ide? Már írtuk, hogy ekkor jelenik meg az emberiség történelmében a háború. Segítséget nyújtanak itt élő testvéreiknek. Ez többször megtörtént azután is, de

---

⁶² Székely magyar történelem, Atillától napjainkig, Frig Kiadó Bp.

mi csak a fent leírt bejöveteleket ismergetjük el. Eszünkbe sem jut – ha annyszor jöttek hova lettek?

Hunorék után eltelik néhány ezer év. A Pannon-medencéből délre húzódik a lakosság egy része. Őket nevezük etruszkoknak. Fantasztikus mezőgazdasággal, kézművességgel áldotta meg őket a Fennvaló. A mai Belgium és Svédország területén is Hunor és Magor népét tartják a mezőgazdasági termelés meghonosítójának.

Aztán megérkezik Atilla is. Ide. A Pannon-medencébe. Lehet, hogy kora tavasszal született, és épp Afrikából hozta a hazavándorló gólya? Miért vándoroltatják a papíron született történelmi 'tények' nagymesterei?

Még néhány éve azt állítottuk, hogy a magyaroknak a hunokhoz és az avarokhoz semmi közük. Az én véleményem is ez volt. Hiába neveznek minket Hungáriának. Hiába az avarokat várkunoknak. Aztán elkezdtem olvasgatni, gondolkodni s szép csendesen megvilágosultam, mint Buda.

Van egy székely mondás: „Akinek nincs, annak nem is megy el...” Mert ma újból kezdjük, hogy miért jött Balambér király Pannóniába, vagy utána Kattar-Kádár a Volga-Don környékéről. A szakirodalom velük együtt uralkodóknak jegyzi Ul-Din-t, Mundzuk-Bendegúzt, de annak testvéreit Oktárt és Rugát, valamint az utóbbi fiát Edihunt (Edikon). A nyugati történészek sokat emlegetik Odoakert és Hunulfust, valamint unokáját Tulnát. Ismerjük még Mamást és Atakánt, Atilla nagybátyjait. Ez a két hun „király” Theodosius császár udvarában annak pénzén élte a „nyugati” életet, amit a hunok megalázónak tartottak, és Atilla parancsára mindkettőt kivégezték. „Tudósítanak” a régebbi leírások.

17.-Hun pénzérme. Tessék jól megfigyelni, mintha Mikszáth Kálmán

táblabíró urát ábrázolná.

De egy ilyen rövid idő alatt honnan ez a nagy királybőség a hunok között? Számottevő lenne még akkor is, ha ezek pünkösdi

királyok lettek volna. Ez abban az esetben, ha úgy fogjuk fel a hun birodalmat, mint egy központosított államot, melynek van egy királya, aki fején koronával vágat ide-oda, s villogtatja kardját. Ez nem így volt. Az óriási területeken élő hun nemzetségek, ágak, családok békeidőben nem foglalkoztak egymással. Élték saját hétköznapijait. Háború esetén törzsekbe, törzsszövetségekbe tömörültek. Ez azt jelentette, hogy harcképzett fegyvereseinek legtöbb 1/3-át az induló hadműveletekhez küldte. Ezen szövetségek tagjai nem alárendelő, hanem mellérendelő viszonyban voltak egymással. Ha vezetőik úgy határoztak, hogy nem vesznek részt a háborús idők tevékenységében, akkor egyszerűen félreálltak. Nem lehetett kényszeríteni őket. Nézzünk meg egy ilyen példát.

Bizánc igyekezett őket verni a hun törzsek közé, és rávenni egyiket-másikat, hogy vonja ki magát a folyó vagy bekövetkezendő hadműveletekből. A kaukázusi hunok fővezére, Abars, a kelet-római követek híreire feldühödve kihirdette országa semlegességét. Ugyanez történt az akazirok-kal, akikhez Bizánc gazdag aranykincseket és más értékes ajándékokat küldött. Majdnem minden vezért megajándékoztak.⁶³ Nem tudni, hogy kifelejtették-e az idős Kuridak-ot, vagy az nem vette el, de lényeg az, hogy azonnal értesítette Atillát. A király nemsokára ott is termett. Az idős hun fejedelem megértette, hogy szükség van népére, és rögtön felhagyott függetlenségi terveivel. Atilla egyre duzzadó hadával az akazirok ellen vonult, és kivégeztette a megingott vezéreket. Az egész terület élére fővezérnek Abars fiát, a 18 éves Ellák-ot javasolta.

Számtalan hadjáratot ismerünk Atilla életében. De mindeniken nem vehetett részt. Nem is kellett. Egy háború megvívása elsősorban azoknak a nemzetségeknek volt a feladata, amelyekhez legközelebb lakott az ellenfél. Ha segítségre volt szüksége, hívta a szomszédokat is. Ez a szokás több mint ezer évig fennállt még Atilla halála után is, például a székelyeknél. A hadműveletek időzítése, elindítása volt többnyire a központi területen lévő Nagy Király feladata. Hogy mennyire központi volt Atilla helyzete, az kiderül az alábbi történetből is.

Theodosius bizánci császár kezdte szervezni a hun központi hatalom elleni összeesküvést. Megígérte a körülötte lévő törzseknek, hogy nekik fizetik ezután az adót, ha segítik őket. Igen ám, de közben a két római birodalom területén élő népek mozgolódnak kezdtek.

---

⁶³ Nete-ne. A korrupció nem mai találmány.

Aetius, aki abban az időben a Római Birodalom legnagyobb hadvezére volt, gyorsan rávette a császárt, küldjön követeket Rugához. Azt tudták, hogy a király valahol a mai Belgrád közelében tartózkodik. Mikor a követek odaértek, nem engedték, hogy leszálljanak a lóról, mert a király is lóháton fogadta őket. De nem Ruga. Néhány nappal azelőtt meghalt, s a hunok Atillát választották királynak. Erről ők nem tudtak, mert útközben nem akadt egyetlen hun sem, aki ellátta volna hírekkel az idegeneket. Priskos írja le az eseményeket: amikor a követek hangoztatni kezdték, hogy milyen gazdag és gyönyörű ajándékokat hoztak, Atilla egy intéssel elnémította őket, és tökéletes latinsággal közölte velük a következőket „Rajtatok múlik, hogy háborút vagy békét akartok. Én háborúra indultam, de a békét megkaphatjátok feltételeim teljesítésével, amelyek a következők: 1. Mától kezdve nem adtok több segítséget sem a fellázadt hun törzseknek, sem a hunok ellenségeinek. 2. Azonnal kiadtok minden hun lázadót és szökevényt, aki római területen van. 3. Ugyan úgy kiadtok minden római hadifoglyot, aki a lázadókkal hazatért, vagy megváltjátok őket fejenként 8 arany solidus fizetésével.... 6. Császárotok eddig 25200 arany solidus adót fizetett évente a hun királynak. Mától kezdve ennek dupláját, vagyis 50400 solidust fizettek évente.”

Mikor azok alkudni próbáltak csak annyit mondott: „A választ most, itt – előttem – azonnal meg kell adni...” Ebből kiderül, hogy Atilla újonnan választott király volt, de egyáltalán nem volt újonc a külügyekben sem, hogy a hadvezetéséről ne is beszéljünk. Ezért is választották meg királynak. Hadjáratai idején bátyjára, Budára, bízta a pannóniai részek vezetését, akivel társkirály volt. Arra a Budára, akit másfél százada siratunk, hogy Atilla megölte és a testét a Dunába dobta. Ez nem történelmi tévedés vagy elírás. Ez szemenszedett hazugság. Ezt Jordanes találta ki (ha nem más jóval később), és írja le állítólag, Kr.u. 551.-ben a „Gótok Története” című munkájában. Ő kezdi Atillát úgy nevezni, hogy testvérgyilkos, akinek sem elődje, sem utódja nincs.

Mégis mi lehet a történelmi igazság Buda haláláról?

II. Theodosius bizánci császár felkelést robbantott ki, és megtámadták a hunok dunai, tengeri kikötőit, tárházait, hajóit. Minden történelmi forrás egybehangzóan állítja, hogy Atilla és Buda együtt szállják meg Illyricumot és Trákiát. A csata Cherson-nál zajlott Mikor azonban a tengerpartok elfoglalását írják le a régebbi történészek, már csak Atillát említik, és Budát nem. Még Jordanes sem mondja,

hogy visszatért volna Buda a Krím félszigeti Cherson-ból. Ugyanezen években, 441-442-ben, folyik a hunok perzsiai hadjárata, ahol Atilla nem vesz részt, mert az akazir és a kaukázusi hun seregekkel végeztette a feladatot. De Buda sem. Tehát Buda halála a hadjárat trákiai szakaszában következhetett be.

Nem csak minket foglalkoztatott Buda halála. A Nibelung ének szerint Attila udvarában Krimhilda (Kriemhild), felszólítja a lovagokat, hogy álljanak sorompóba Hagen⁶⁴ ellen. Bosszulják meg Siegfried halálát Buda vállalkozik, de a lovagi torna előtt Hagen szolgája Volker dalnok leszúrja Budát.

*

Más csodás meséket is tulajdonítanak Jordanesnek. Állítólag ő írja le, hogy a catalauni csatában elpusztultak a hunok, és eltűnik a Hun Birodalom. Jordanesre fogjuk, de ez több mint bizonyos, hogy a XIV. század utáni történelem kitalálók hamisításai, amit Jordanes nevéhez kapcsolnak. Ebben az időben még Aetius kérésére, Atilla hun birodalma élmezte a nyugat-római birodalom maradványát, és védte is. Aetius többször segítséget kért tőle. Atilla serege többször nyugatra indult emiatt. Így „veszített” 451-ben csatát Catalaunnál. Jordanes szerint közel 200000 hun harcost temettek el itt. Csak az érdekes az egészben, hogy a mai Locus Mauricus néven ismert területen óriási ásatásokat szerveztek, és nem találtak legalább egy hun harcost, vagy akár egy kilógó lólabát. De azért állítólag találtak egyetlen-egy „valamit”. De hogy az a valami milyen hun izé lehet, arról a mai fák sem szólnak.

Mégis miért kellett a catalauni csatát 451-re tenni? Mert azon év augusztusában újból összeült a niceai zsinat. A hun csapatok az új kelet-római császár, Marcianus, szerződészegése miatt, vagy másért, épp ezen a területen tartózkodtak. Ez kitűnik a zsinat által összeállított okiratokból. A Niceaban összegyűlt zsinat megerősíti a paulinus keresztény kánonba a hunok istenasszonyának tiszteletét, akit Krisztus anyjának, Máriának, és mindezek tetejébe Napba Öltözött Asszonynak nevez. Tehát megjelenik „hitükben” a hun Istenanya az őskeresztény Nagyboldogasszony. A nem létezett catalauni csata 451 júliusának első hetében kellett volna lezajlódjon, míg a niceai zsinat 451 augusztusában volt. Hát hogy is lehetne elismerni, hogy egy őskeresztény katona iránti félelemből veszik be a kánonokba az Istenanya tiszteletét. Hogy senkinek eszébe se jusson,

---

⁶⁴ Az eposz negatív alakja.

el kellett küldeni Atillát Catalanaumig. Ott is úgy el kellett rendezni, hogy hatalmas „tragédia” érje. Ezen gondolkozzanak a kíváncsiskodók. De azon is, hogy az egész sokkal később kitalált „történelem” alaposan összehangolt meséje.

De ennél cifrább dolog is van. Azt állítják, hogy a csata után, 452-ben, az elpusztult hun sereg Róma ellen vonul. Leó pápa járul Atilla elébe békeajánlással, amit a hun király el is fogadott. Azt is megírták, hogy miért. Mert az Isten a pápa mögé állítja Szent Pétert és Pált hatalmas kardokkal, s ettől bizony a mi Atillánk úgy megriadt, hogy lóhalálában békét kötött. Csak azt nem értem, hol volt Péter és Pál a gyíklesőkkel, amikor a gótok, vandálok felprédálták Rómát?

Hasonlítsuk csak össze az időpontokat. Fentebb megvastagítottam a gót uralom kezdetének időpontját Rómában. A III. sz. közepe és több mint egy évezredig tart. Attila egy évszázad múlva megy oda. Fegyelmezetlenek voltak a gót vezetők?

Hát igen. Ezek a kitalációk a XI-XIV. századtól indulnak, de a XIX. században érik el csúcspontjukat. Az 1848-as szabadságharc és az ezt követő terrorévek nemzetközi visszhangja ellensúlyozásaként egész Európát megtöltötték azokkal a történelmi „művekkel”, melyeknek fő témája az volt, milyen barbárok is voltak a hunok és a magyarok. A bécsi kamarilla tollforgató zsoldosai rémmeséket találtak ki. Jó pénzért irogathattak. Voltak közöttük franciák, németek, de akadtak magyarok is szép számmal.

A francia Thierry Amadés, aki pedig csodálta Attilát, állandóan negatív színben tünteti fel. Ezeket szedhette össze másoktól 1856-ban. Jordanes püspöknek tulajdonított „keresztény legendákat” használnak még a Magyarok is, de sosem az ősz gesztákat, vagy a népi emlékeket.

Jellegzetesen magyar sajátosság Heltai Gáspár, Kolozsvárról. Úgy tanulunk róla, mint aki nélkül sose lett volna magyar kultúra. Éppen csak nem kell kezicsókolomot köszönnünk a könyvnek, amikor Heltaira nyílik ki. A mi nagy művelőnk 1526 után Michelsbergben katolikus plébánosként működött. Helth néven. Miután rájött, hogy a katolicizmus nem sokat hoz a konyhára egy plébánosnak, áttért a református, majd az unitárius hitre, és átköltözik Erdélybe. Nagy hévvel védi a vallást. Nagy magyar a törökkel szemben. Körmönfont ravaszágú üzletember, akit legfőképpen a haszon érdekelt. „Gyönyörűen” leírja Atilla halálát. „Atillának számtalan sok asszonyállati valának.” Aztán leírja, hogy mekkorát lakmározott „és minekutána a sok erős bortól és az új házasságnak szertelen

munkáitól igen meghevült volna, elaluvék hanyattan. És álmába elered az orra vére és a torkába méne allá, és megtöllék a torka véle, és az önen vérében megfullada... Vala kedig Atilla, hogy meghala, 124 esztendős.” Ha Heltait olvassa az ember, rögtön érzi, hogy ez a teljes igazság. Ha valaki 124 éves korában fiatal menyecskéhez jut, persze, hogy az új házasságban erősen szertelen munkát kell végezzen. Megerőlteti a munkavégző szervet, így aztán elered belőle a vér, amitől „megfullada”. Érdeemes elővenni Heltait, s végigolvasni, hogy miként ölik meg egymást a hunok, és miként foglalja el Alarik a gepidák királya Hunniát.

A magyar írók és művészek különböző képpen fogadták ezeket a meséket. Például Gárdonyi Géza kabarészövegként elemezte őket, jót derülve logikátlan logikájukon, hozzá nem értésükön. Arany János tragédiaként érte meg ezt a kort. Egymás után születő balladái sikolyok az ég felé – ne hagyj magyarok Istene! De valamiért hagyta ideig-óráig. Talán azért, hogy saját bőrünkön tapasztalhassuk milyen a gyáva népek sorsa. Milyen a nemzetárulók jövője. De nemcsak én állítom, és tudom, hogy a híresen-hírhedt Kelet- és Nyugat- Római Birodalom a hunok vazallusa volt, jóval Atilla előtt. Sőt utána is. Idézzünk újból:

„Ez a helyzet vehető ki a nyugati krónikások írásaiból, akik tulajdonképpen semmi konkrét adatot nem akarnak rögzíteni Atilla és a Hun Birodalom előnyére, és csak minden áron kisebbíteni akarják azt a valóságot, hogy a Kr.u.-i 441-447. évek között Atilla hun birodalmának vazallusa volt úgy a Nyugati-, mint a Kelet Római Császárság...” PL

De végtére tallózgassunk kicsit Atilla „birodalmában”.

Az Északi-tengertől a Földközi-tengerig tartott. Ázsia legkeletibb pontjától az Atlanti-óceánig. Később ezért akarta Dzsingisz kán a végső tengerekig küldeni hadát, hogy visszaállítsa a hun birodalmat. Ők bezzeg tudták. A törökök ma is ismerik az ősi birodalom határait. Ez kopik le idővel, sajnos elég gyorsan, a mai csonka Magyarorszáig.

Mi az oka ennek a nagy bizonygatási kampánynak? Nézzük meg Keleten. Beszéltünk az akazírokról. A nyugati történészek a-**kazár**-nak olvassák. A Kazár Birodalmat hun alapításnak tartják. Ebből a birodalomból származik Árpád népe, a lengyelek, az oroszok, a kozákok és a ma élő zsidóság 98 %-a. Atilla halála után papíron itt sokan végigmennek. Arról azonban mélyen hallgat a fáma, hogy Csaba távozásával egyidőben tevékenykedik a keleti

székelység vezetője, Zandír bán által létrehozott onogur törzsszövetség. A naptár eltolódás miatt, vagy másért, ugyanezen név alatt ismerjük azt a székely vezért, aki Árpád fegyverbarátja volt, és elébe ment a Csigla mezőre, bevezettette a magyarokat pannóniai telephelyeikre, és utódai nagyon keményen a kezükben tartották Erdély sorsát mindaddig, míg a Habsburg ház le nem tarolt minket a 18. sz. elején.

Theophylactos írja, hogy a Don-Kubán folyamköz és a Fekete-tenger partjai közt települt várkun és szkíta törzsek szövetségben voltak Atilla fia, Dengezik népével. Nyugaton Edihun fia, Odoaker, Romulus Augustulust (az utolsó császárt) trónjától megfosztotta és a római császárság romjain egy új típusú államot alapított (Kr. u. 476.). A régi intézményeket érintetlenül hagyván, a földnek egy harmadát elosztotta katonái közt. Őt tartják Itália első királyának. Minden áron gótnak akarják elkönyvelni. Az is igaz, hogy ma már a hunokat is germánoknak minősítik. Ez épp akkora igazság, mintha azt mondanák, hogy apám tőlem származik.

Odoaker neve eredetileg Odu-Aki. Értelme az urál-altáji nyelvek alapján „mindenütt jelenvaló”. Törzse a turci-lingi. Szent Szeverinről is nagy a csend. E hun pap nevét ma már csak a Szerémség, Szörénység viseli. Sokat segítette Odoakert, és a császárral együtt ő is az akkori világ vezetői közé tartozott, mint római „pápa”⁶⁵. Ő építette újra a lerombolt Rómát és a Vatikáni központ kezdete - a magyar zarándokház - is az ő nevéhez fűződik.

Csak szemelgetünk az Atilla utáni időkben, amiből kifelejtik a szarmatákat. A szar-mata értelme királyi föld. Településeik tízezer számra találhatók, de a mai napig egyetlen településüket sem tártuk fel. Annak idején még csak néhány hete dolgoztam a Csíkszeredai Múzeumnál, amikor egy osztrák csoport jött megnézni a szentkirályi ezüst kincsleletet. Életemben akkor láttam először a tárgyakat. Megkérdezték tőlem, hogy melyik népé volt. Rápillantottam, és közöltem, a szarmatáké. Másnap elmondtam az elődömnek, mire a felcsíki székely elvigyorodott. „Elvti! nekünk ez dák kincs.” Dadogni kezdtem, de Pali bácsi leintett. „Hallgasson rám, s nyugodtabban alszik.” Arról is csak mostanában kezdtünk el beszélni, hogy Dacia fővárosa Sarmisegetusa a szarmaták szigetének egyik zuga. Az ő nevüket viseli a Sarmaság Erdélyben. Ők alapították

---

⁶⁵ Benne van a később összeállított pápák jegyzékében.

Szilágydebrecent, Hajdúdebrecent, sőt magát Debrecent is. S még sorolhatnám.

Mi miért nem hallottunk mostanáig ezekről? Miért nem írták meg történészeink? Mert nem ismerték? Mert nem merték. És ma sem merik.

A történelem társadalomtudomány. Mindig valakinek az érdekeit szolgálja. Ezt már első évben megtanítták a marxi-lenini eszmék alapján működő egyetemeken. Aki nem fogadja el munkaadóinak eszmevilágát, az repül. Legismertebb eset nálunk, amikor Hóman Bálint miniszter úr azért bocsátotta el azonnal a tanszékről a professzor urat, mert elég meggondolatlan volt, és összehasonlította a magyar és a maya szót. Csak úgy megjegyzem, hogy magyarul tudó japán kollegáim népnevünket mindig úgy írják: maya-r.

A mindenkori hatalmasok nem válogatnak módszereikben, hogy az igazságot elhallgattassák. Miért? Mert a hatalmas őskultúra veszélyt jelentett a középkori Európa új uraira. Ők úgy teremtették meg hatalmukat, hogy tönkretették az európai civilizációt (ahol tehették), és bevezették a lehető legdurvább nacionalista, gazdasági és vallási diktatúrákat. Egész rendszerük arra irányult, hogy minden megszerzhető anyagi javakat a kezükbe kaparintsanak. Persze, hogy számukra óriási veszélyt jelentett egy olyan társadalom, melynek minden lakója írástudó és fegyverforgató ember volt. Technikai szempontból is messze túlszárnyalták az uralkodni vágyókat. Gondolkodásuk, életmódjuk a kalmárszellem ellentéte volt. Miattunk nem tudtak terjeszkedni.

21.-Hun régészeti leletek: Ordosi hun férfi alföldi bőgatyában. : **Lovas szobor a mai Oroszország területéről**

Hun körsír nyugat Európából.

A sötét középkor

Februárban vagyunk. Az állatok ára lecsökkent, s itt az ideje feltölteni a fagyasztóládákat. Két ló és egy hatalmas disznó bánja szándékunkat. Az állatok minden darabját felhasználjuk. Amit nem esz meg ember, azt lefagyasztjuk a kutyáknak. Szépen adagokba csomagoljuk. Összeőröljük egyrészt kolbásznak, szaláminak. Csomagokba kerül a levesnek való, a sülték, rántott húsok alapanyaga. Szalonna, sonka páclében. Kétnapi kemény munka után

minden nagyjából rendeltetési helyére kerül. Megkezdődik a leltározás.

A kutyáknak 47 csomag került a fagyasztóba. Sonkából 4 darab, csavart hús 2, füstre 11 szál májas, 9 szál véres, 1 nagy gömböc, 1 kiscömböc. Kocsonyának való 7 csomag. Feltöltve 52 szál kolbász, és 12 rúd szalámi. Szalonnából 6 tábla. És folytatódik a leltár. Szépen összeáll a termékek mennyisége, milyensége.

Észre sem vesszük, hogy minden lépésünket figyel a körülöttünk totyogó kis unoka. Egyszer megrázza a nagyanyja szoknyáját.

„Mama! Gyere, mutasd meg a pacikat, és a malacot.”

„Itt van, látod, ezek a kolbászok, szalonnák, gömböcök, sonkák. Ezek készültek a pacikból és a malacból.”

A kislány mérgesen ránk néz. Nem érti, miért hazudunk neki. Ez itt élelem. Se nem paci, se nem malac.

És itt van a nagy titok elrejtve. Így hozták létre pár száz év alatt azt a mese és legendasorozatot, amelyet ma történelemnek ismerünk. A valóságból nagyon sok elemet felhasználtak, miután az élő történelmet leszúrták, eleresztették a vérét, megnyúzták, feldarabolták, bepácolták, megőrölték, feltöltötték, felfüstölték, és felleltározták. Ez a végtermék került a mi asztalunkra, akarom mondani a mi történelemkönyveinkbe, és történelmi ismereteinkbe.

Ezek az ismeretek logikusak, összefüggőek, szépen összeszerkesztettek, és nagyon is hihetőek. Nem világlik ki belőlük, hogy a véres-hurka eredetileg az egész szervezet életének a táplálója volt. Ki gondolná a kolbászokról, hogy a külső része táplálékcsatornából – vékonybélből készült. Benne izmok, kövérség. A nagygömböc külső része az állat gyomra, a kiscömböcé a víz hólyag. Belül vese, lép, kövérség, bőrdarabkák, húscsontok csontlével összekötve.

Na most, próbáljuk meg a késztermékből összeállítani, hogy milyen élőlényből is készült. Évszázadok múltán.

A feldolgozóknak csak a végtermékek leltára maradt. Tudományosan ezt mások is megfogalmazták. Azt is közölték, hogy milyen szerepe van a leltárnak.

*

„A történetírás finom tudomány, mocsaras vidékhez hasonlóan süppedős és folyékony. De kemény gerinccel rendelkezik. Ez pedig

az évszámítási váz, amelyben – mint valami nagy szekrényben – sorakoznak az elrendezett események.”⁶⁶

A bajor kutató egy egész sor példával világítja meg, hogy mikortól, és kiknek a hatására kezdték használni ezt az időgerincet. Végeredményben ez épp olyan egyezményes, és minden komolyabb tudományos alapot nélkülöző mértékegységek, mint az általánossá vált kilogramm, méter vagy a kamra, amibe az élelmet bepakoljuk. Az általunk ismert időléc is aránylag nemrég keletkezett. Amikor létrehozták, elkezdtek belerakosgatni az eseményeket. Igen ám, de legtöbbször nem a valós sorrendben és „feldolgozva” – ezt egyétek.

Elég sok más pontból kiinduló időszámításról tudunk. „A Gergely-féle naptárreform 1582-ben rögzítette a jelenleg is érvényes számvázat.”⁶⁷ A korábbi eseményeket aztán kevergették, mint a pakli kártyáit. Úgy rakosgatták, hogy kijöjjön a pasziánsz. A magyarázatok alátámaszthatják az állításokat. Nézzünk két példát. Az első Makedón Nagy Sándor. A hódító. Első sorban belénk csöpögteti az erősebb jogát. Az ököljogot. Aki győz, annak minden szabad. Másik fő szerepe a „történelmi ténynek”, hogy magyarázatot adjon a nagy területen megtalálható „görög” építkezésekre. Az nem számít, hogy a néhány századig fennálló görög birodalom is mese. Elfogadottá vált, és mindannyian „tudjuk”. Az ortodoxiának szüksége volt a dicsőséges múltra. Hát gyártott egyet.

A második mese, amely nyugatra teszi a „nagyságot” Nagy Károly birodalma egy nem létező időben. I. Ottórol mintázzák utódai. Régészeti nyoma semmi, de annál több „okirat” támasztja alá.

*

Az emberiség történelmét, a világtörténelmet mintegy kétszáz év óta rendszerint három nagy korszakra szokták osztani. Ókor, amely a világ kezdetétől a nyugat római birodalom végleges bukásáig (Kr. u. 487) terjed, azután a középkort, mely a Ny- római birodalom bukásától Amerika felfedezéséig (1492) lefolyt századokat foglalja magában; és végre az Újkort, amely 1492-től egész a mai napig ér le. Némely szerző az újkort a Reformációtól (1517) keltezi és a francia forradalom kitöréséig (1789) innen legújabb kornak, jelenkornak szokták egy negyedik korszakba foglalni.

„A tudomány azonban már rég túlhaladta ezen beosztást. A geológiai tanúságtétele szerint legalább is 20 millió év óta létezik már az emberiség e földteke területén; más felől az egyiptológiai és az

⁶⁶ Uwe Topper: Kitalált történelem – naptárunk titkai, Allprint Kiadó, 2008, 387. oldal

⁶⁷ I.m. 395. old.

asszirológia oly írott tanúságtételeket, műemlékeket stb. világítottak meg, amelyek kétségtelenné teszik, hogy úgy Egyiptomban, mint Babilóniában Kr. e. már legalább 5000 esztendővel magas fokú kultúra, sőt már Kr. e. 11 000 évvel is létezett oly műveltség, amely míg kifejlődhetett, az évezredek egész hosszú sorának kellett lefolynia”. PL.

Nagyon érdekes a fenti, egy évszázaddal korábbi, vélemény. Azt állítja, hogy a középkornak nincsenek olyan lényegesen jellemző vonásai, amelyek akár Amerika fölfedezésével, akár a Reformáció korszakával megszűntnek tekinthetők. Az európai társadalmi szervezet megmaradt - még közel három századon át egész 1879-ig, vagyis a francia forradalom kitöréséig - történelmileg fejlett, hűbériségen, kasztszerű rendiségen és államot domináló egyházi tekintélyen alapuló „keresztény” alakjában.

1789-től azonban 1815-ig, tehát 26 év alatt nagyobb átalakulásokon mentek át az európai szárazföld államai s nemzeti társadalmi a modern állameszme hatása alatt, mint az előtt egy egész ezred év folyamában.

*

Ha valaki veszi a fáradságot, és a történelmi eseményeket egy-egy ország keretében tanulmányozza, furcsa jelenségekre figyel fel.

A korai bibliai kereszténység tárgyi emlékei hiányoznak. Ha be is mutatnak régi épületeket, templomokat, azok egy más jellegű kereszténység jelenlétét bizonyítják. Egy olyan ősi egyistenhívő vallását, amely legalább négy évezreddel korábban alakult ki,⁶⁸ és amelyiknek leszármazottja az általunk ismert keresztény és mohamedán vallás. Szakrális tevékenységében, ünnepeiben, külsőségeiben, de alapfilozófiájában is csak egyetlen lényeges pontban tér el az őskereszténységtől a bibliai. Míg az első az Istenbe vetett bizalomra alapoz, addig a mi vallásunk az Isten-félelmet teszi középponttá. Az őskeresztény ismeri az istent, mi hiszünk.

Az európai emberiség egy része úgy kezdett viselkedni, mint a kamasz fiú, aki elégedetlenkedni kezd az apjával szemben. Rájön, hogy az egyik ember szebb, a másik erősebb, a harmadik jobb sportoló, a negyedik gazdagabb és így tovább. Más követendő

---

⁶⁸ Az el nem pusztított írásokból fennmaradt, pontosan követhető, sőt tartalmában, formájában a mai kereszténység tökéletesen körvonalozódott őse. De legendákból, régészeti leletekből, távoli népek vallásainak összehasonlításából kiderül, hogy szinte egyidős az eszközhasználó emberrel.

példákat keres magának. Aztán ha a szerencséje is elhagyja, kaphat egy mostoha apát.

A legnagyobb baj, ha elveszti anyját is. Az új vallás igyekezett a nőt háttérbe szorítani. Kihagyni a Nagyboldogasszony, az Istenanya szerepét. Jó okuk volt rá. Az ősvallás képviselői elsősorban nők voltak. Az ír, skót, angolszász druidák, a szkíta-magyar tordák, tárkányok többnyire nők voltak. De a gall Sile na gCioch vagy az angol Sheela na Gig (óriások lánya) azonos a kőkorszaki madonnákkal, a Kukutén Erősd kultúra istenasszonyával – és ami a legérdekesebb - keresztény templomokból kerültek elő napjainkban. A jog alkalmazása mindég a nőt illette. Az északi államokban az ősvallás sokkal tovább tartotta magát, mint Ny.-Európa déli felén. A kereszt eredetileg az év négy legfontosabb napját jelölte. A téli és a nyári napfordulót és a két napéjegyenlőséget. A holland Hieronymus Bosch (kb. 1450-1516), Keresztre feszített néven ismert, ma Velencében található képe Júliát ábrázolja a kereszten. A nyári napforduló szimbólumaként.⁶⁹

De a női istenségekkel, papokkal, sámánokkal mióta meg tudjuk állapítani valamely vallás filozófia alapját, mindig a termékenységkultusz áll a legszorosabb összefüggésben. És ez magától értetődő. Őseink nem akartak a természet urai lenni. Tudták, hogy részei a földgolyó életvilágának, sőt a világegyetemnek. Ahhoz, hogy megéljenek, fontos volt a fűmag, a búza, az állatok és az életlánc legfelsőbb fokán az emberek termékenysége. Minden élet forrása egy kis magocskából indult. Ezt fogadta be az anyaföld és az anyaméh egyaránt. A magocska az indulás, de a kiteljesedés egy hosszabb titokzatos folyamat. A Nagy Anya – a földi bioszféra – sikerességét összekötötték a magvetővel. Számos keresztény templomban a mai napig is ott találunk egy-egy kis képecskét, amint szórják a tavaszi magot.

A németek figyelnek fel először arra, hogy az ősi városmagokban egy-egy Nikolaikirche, vagyis Miklós-templom áll. „vagy a város legrégebbi negyedét Nikolaiviertelnek hívják, néha még akkor is, ha nincs ilyen templom. Ez Osnabrüctől kezdve Lippstadtton valamint Brandenburgon át Berlinig és a pomerániai Anklamig tapasztalható.”⁷⁰

---

⁶⁹ Mi Luca napként ismerjük. A kép a korai kereszténység érdekes színtartója. Uwe Topper idézett kötetében alaposan elemzi az alkotás tárgyának miertjét.

⁷⁰ Uwe Topper, i.m. 249 old.

Ha nem futunk el Németországig, nálunk is megtaláljuk december 6-án a Mikulás napot. Keresztény kultúránk szerint Szent Miklós püspök emléknapja. Minden gyerek nagyon várja. Nemsokára jön a karácsony. A karácsonyfa, vagyis az ősi életfa.

Mi ma úgy tudjuk, hogy német hatásra jelent meg nálunk. De vajon a sumér életfa, a székely népi hagyományok több helyen is használt életfája mind átvétel? Ez a szimbólumkör az egész világon megtalálható. Azt köszönték meg vele, hogy a Fennvaló kirendelte az eltelt esztendőben is a mindennapi betevő falatot, és tavaszig még van tartalék.

Hogy termékenységünnep volt, az is bizonyítja, hogy „a Jelenések Könyvében a nikolaiták azok a pogány keresztények, akik a zsidó ételölírásokat és a szexuális prűdériát nem akarták figyelembe venni. A „középkorban” azokat a papokat nevezték így, akik a papi nőtlenség bevezetését követően nem akarták elhagyni a feleségüket.”⁷¹ Az 1500-as évek elején, német nyelvterületen létrejött egy nagy nikolaita közösség, mely mint keresztény szekta a 19. századig fennmaradt. Imaházai oromzatát Nap díszítette. Ezek közül az anabaptistákat ismerjük jobban.

De ki is lehetett ez a Miklós bá? Nálunk a mackót szólítjuk így becenéven.⁷² A németeknél Nöck a vizek pogány istene. Költeményeket írtak róla, zenés műveket. „A mark-vend területen Nix (Nick) a férfi vízszellem, egyébként a nixek a nőnemű szellemek, vagy Nick női kísérői. Az angolok bátran emlékeznek Nickre, aki a jó öreg ördög, 'dear old Nick' (kedves öreg Nick) Isten ellenzéke, de bizalmasa is, és nem sátáni alak.”⁷³

A német északon Nikolai a tengerészek, halászok és kereskedők patrónusa; így áll ezeknek a templomoknak az oltárszentelésre vonatkozó keresztény szövegeiben. Ezzel a vizek istenének beolvasztása megtörtént. A Miklós templomok mellett a Mária templomok a legrégebbi keresztény istentisztelet színhelyei Németországban.”⁷⁴

Természetesen a Miklós templomok nagy része a Hamza szövetség területén található. A tengeri kereskedelemre szakosodó városok London, Brügge, Riga, Novgorod, sőt Archangelszk, Stockholm, Köln területén mindenütt a legfőbb szentként találjuk az

---

⁷¹ I.m 251 old.

⁷² Több nemzetségünk totemállata

⁷³ Megdőbentően azonos a viszonyuk a sumér Enki – Enlil istenpárosával.

⁷⁴ I.m. 252. old.

ősi vízistent. Az is igaz, hogy a Hamza városok központját vend városoknak is hívták. Vagyis nem voltak keresztények. Jogrendszerüket lübecki jognak nevezték, amelyet másképp 'igazságvallás'-ként is emlegetnek.

A legnagyobb népszerűségnek örvendő keresztény szent maga a Szűzanya. Amíg eleinte igyekeztek kihagyni az újkereszténységből mindent, ami női, később az Ágoston-rendi szerzetesek esküje a következő szöveggel végződött:

„Engedelmeskedem a mindenható Istennek és a mindenkori Szűz Szent Máriának.” Vagyis az Atyára és az Anyára esküdtek.

Ismert az egész világon a termékenységkultusz. Legyen az bármilyen vallás. A kereszténységben sem tűnt el. Európa, Afrika, és különösen Dél-Amerika zarándoktemplomaiban ma is tovább él. A Szűzanyához kapcsolódik. De fennmaradt a nyoma a lélekvándorlás ősi hitének is. Az elzászi Andlauban például gyerekre vágyó asszonyok lovagolnak a kőből készített medvéken. Az új emberi élet születésének nemcsak a fizikai kapcsolat a biztosítéka. Az élőlény lelkes lény. Valahonnan lélekre van szüksége. Ha nincs szabad emberi lélek, amely reinkarnálódik, akkor az állati lelkek csoportjából kéri az élet lehetőségét. Ez nemcsak a kereszténységben maradt meg, hanem a még mindig tevékenykedő sámánnök rituáléiban is.

A németek „szkíta” táncai, a moriszkók rituális táncai mind termékenységi jellegűek voltak. A németeknél a Moriskentanze⁷⁵ kedvelt polgári mulatság volt. Megmaradt a marokkói berbereknél. Magyaroknál két formában is. A „búj, búj zöld ág, zöld ág” és az „elvesztettem zsebkendőmet” kezdetű gyerekdaloknak nevezett dallamokra járt táncok ma is a székely lakodalmak kedvenc mozzanatai közé tartoznak. A másodikat párnás táncnak is nevezik. Ugyanezen néven ismert a nyelvet váltott kunok – a moldvai és havasalföldi románok – körtánca a perinica (párnácska). Elégge illedelmes, de meleg, sőt felfűtött hangulatot eredményez.

Az anyaság szentségnek számított. Áldott állapotban volt a kismama. Csak napjainkban lett terhes. Egyiptomban Ízis és Hórusz, a hettitáknál Telephinus istenasszony szobra az anyaság jelképe. Fennmaradt a mai napig, pusztai madonna néven. Számtalan példánya ismeretes, a Vatikáni Múzeumtól Dél-Amerikáig, Csíksomlyóig.

---

⁷⁵ Mariska tánc? Miért? Később rájövünk.

Aztán jött a világ egyik sarkába a pásztorok gondolkodása. Az átalakult Keleten, nemcsak Babilonban, de Görögországban is például, a templomi prostitúció az istentisztelet részét képezte. Ennek ellensúlyozására vezették be a zsidók, arabok, a nők hihetetlen kiszorítását a társadalmi életből. Megfosztották döntéshozatali jogaiktól. Ketrecbe zárt háziállatokként kezelték.⁷⁶ Másképp nem tudták végrehajtani eszméik terjedését.

Az állatfigurák is az újjászületés jelképei voltak. Mindenütt megtaláljuk a szkíta szarvast. Nálunk természetes, hogy a Tejúton lévő csillagkép, mely a legősibb szkíta-magyar hagyományok része. A mai nyugat-európai kultúrában sok hálószobában a hitvesi ágy fölé teszik a szarvas ábrázolást. Ő az erdő istensége, amely termékenységet, örömet és egészséget hoz.

Az a magyar kifejezés, hogy valakit felszarvaznak, valahonnan ered. Tudunk arról, hogy karácsony, vagy János nap előtti éjszakákon⁷⁷ a rászorult hölgyek szabadban, főleg hegycsúcsokon rendezett pompás ünnepségeken vettek részt. Közös lakoma, féktelen tánc, és szerelmi aktus segítette elő a baj elmúlását. Mert a gyerektelenség tragédiát jelentett a család számára. Épp úgy, mint a terméketlen föld. És ez általános volt a világon. Még nem is olyan rég. Ahol nem terjedt el a folyamközi gondolkodás ott a nők társadalmi szerepe megmaradt. Indonéziában, Amerikában a bevándorolt európaiak között a nő választott (választ) férjet magának. És mi volt Európában?

„Az országban a tényleges hatalmat a boszorkányok gyakorolták, mert elődeink a Mindenható anyaistenségben hittek. Őket Holdénak (kedvesnek – ahogy ma is becézik a férjek felségeiket) nevezték.

Sok fontos templomot, sőt dómot és apátságot is eredetileg nők vezettek. Például Elzászban. Quedlingburg kolostortemploma (vezetőnöje a birodalmi vezetők közé tartozott), vagy Herford apátsági templomának apátnője a német birodalom legnagyobb hatalommal bíró asszonyai egyike. Püspöki és fejedelmi rangja volt, és Krisztus földi helytartójának tekintették.’ Teológiailag tehát egyenjogúvá tették a pápával.”⁷⁸

---

⁷⁶ Legalább is mi így tudjuk. De a zsidó, az arab családokban a nőt, az anyát mindég magasfokú tisztelet vette körül.

⁷⁷ Amikor a legrövidebb és amikor a leghosszabb a nap.

⁷⁸ Uwe Topper I. m. 256. old.

Az említett templom portálján Krisztus nem férfi, hanem Kriszta, kinek hajviselete, arca, ruházata, taglejtése egyértelműen nőt mutat. Ezek után érthető, hogy miért is volt az a hatalmas nőüldözés, hogy végül a 20. század elején érijünk el oda, hogy a nőket valamennyire egyenjogúnak tekintsék a törvények. Ezzel magyarázható majd az a jelenség, hogy az inkvizíció nagyrészt „boszorkány” üldözéssel kapcsolatos.

Mindenre képesek voltunk, hogy ezt elfeledtessük. De higgyék el kérem, nem a papok. Egy öreg plébános mondta nekem a legkeményebb diktatúra idején – „Jól jegyezze meg! Ateista pap nincs. S aki isten gyermekének tudja magát, az nem mocskolja az atyát. Sem a szüzanyát.”

Sokat szalmázunk Krisztus urunk személyéről, tanítványairól. Halászok, parasztok, útszéli örömlányok. De, a Megváltó halála után, szó nélkül fogadja a római császár a Mária Magdolna által vezetett pártus küldöttséget, akik Krisztus meggyilkolását kérik számon. A császár meg is bosszulja. Nem tehet mást, mert a törvények kötelezik. Ha Mária Magdolna csak egy útszéli céda lett volna? A pártusok rábízták volna a küldöttség vezetését, amit csak a beavatott mágus papok tehettek? Akkor mi miket irogatunk Mária Magdolnáról? És főleg miért?

Vajon a papok találták ki? Nem hiszem. De azt igen, hogy a bibliai történetekbe nagyon sok szerencselovag belepiskált megrendelésre. És fogcsikorgatva, de a papok le kellett nyeljék.

*

Nagyon sokan a nyugati kereszténység elterjedését a 14-15. századra teszik. Az észak-európai államokban sokkal későbbre. Számomra ez nagy elégtételt jelentett, mert a keleti székelység történelméből ismerem, hogy bizony nem Szent Istvánnal váltunk mi bibliai kereszténnyé.

Mindig nagyon büszkén használtam az 1332-1337-es pápai tizedjegyzéket⁷⁹, sorolgattam az árpádkori várakat a Keleti Kárpátok csúcsain. De aztán a várakról kiderült, hogy megfigyelőpontok, csillagvizsgálók, kultikus helyek voltak. A pápai tizedjegyzék valóságosságáról jobb, ha most nem beszélünk. Annyit tudunk, hogy 1437-ben lázadás tört ki Erdélyben a papságnak fizetendő tized miatt. 1442-ben Hunyadi János 32 család tevékenységét vonja ki a hadikötelezettségek alól, hogy az átalakított csíksomlyói zárda és

---

⁷⁹ Ortvai Tivadar: Magyarország XIV. századi egyházi földrajza, Bp. 1892

ferences templomépítési munkálatait, majd később fenntartását elősegítse. Ekkoriban jelennek meg Csíkban a ferencesek. Róluk tudjuk, hogy elsősorban hittérítő munkát végeznek. A zárda építése még 1506 és 1530-ban folyik.

A helyi főurak is nagyon furcsán viselkednek. A később eredményes katolikus vezetőnek ismert Lázár András a gyergyói katolikus papokat elkergette, majd visszahívta, és az oltárait újraépítette. Csíkban 11 plébános volt, és ebből csak négy volt nőtlen. A háromszéki esperes egyáltalán nem alkalmazott parókiáin legényember papokat. Hogy ez a helyzet megszűnjön, a szárhegyi Lázárók áthívták Csíkba, és levágták. Ma is az erdőt „Paphalála” néven ismerik. A moldvai Bakóban lévő zárdát elpusztították, vagy lehet, hogy csak a terjeszkedő új hitre alakították át, mert IV. Jenő pápa 1439-ben külön hivatkozik rá, hogy helyreállítsák, és Moldvában, Havasalföldön, meg a székelységben igyekezzenek papokat állítani.

Minden esetre a legrégebb templomok építészeti jellegzetességei számos kérdőjelet vetnek fel. Ilyen a csíkrákosi egyhajós csarnoktemplom. Többször újraépítették, de a mai napig is tele van „pogány” jelképekkel. A csíksomlyói kegytemplom eredeti kövei is napkultuszra mutatnak. De sorolhatnánk a csíkkarcfalvi templomot a dombon, vagy a csíkszentmihályi megfigyelőpontra épített templomot, a csíkszentgyörgyi bástyás, várfallal körülvett templomot, vagy a számtalan, hegycsúcson található kápolnát. Kivétel nélkül ősi kultikus helyekre telepített, és legkorábban az 1400-as évek végétől kezdnek átalakulni keresztény építkezésekké.

1591-ben Báthory András a pápához intézett emlékeztetőjében (Memoriale) Csíkban 17 katolikus papot jelöl, közülük 12 nő. Említi, hogy nagyon sok a 10-20 éves fiatal, aki nem részesült keresztségben. Az egész Székelyföldön mindössze 24 katolikus pap volt.

Ez után igyekeztek rendbe tenni az esperesi hivatalokat és a parókiákat. Az espereseket bevonták a törvénykezésbe is. Minden esetre a székek vezetői igyekeztek támogatni az új hit papjait. Petki István csíki főkapitány rendeletei meghatározták a papoknak járó kötelező juttatásokat. Béreket és földeket egyaránt. De, határozatot

hoz a paráznaságban élők⁸⁰ megbüntetéséről, a templomoknál és kápolnáknál részegeskedőkről.

Az egész Székelyföldön alig találsz az 1700-as évek előtt épített templomot. Ha igen, akkor mindig meg lehet határozni, hogy bizony ezek eredetileg naptemplomok voltak.

Az is kezd előbukkanni, hogy nem az egyház a változások haszonélvezője. Sőt, az egyház mindig a világi vezetők jóindulatától függött. Akié a hatalom, azé a vallás.

Maga a pápaság sem épp olyan töretlen, Rómához kötött egység, mint ahogy ismerjük. Az első, tényleges pápai központnak nevezhető hely Avignon 1307-től.

„A pápák listáját nagyon későn – 1450 után – és gyorsan készítették el. Az egyházi hierarchia kezdetén minden nagy régióknak saját pápája volt.”⁸¹ Ismerjük a spanyol galíciai pápát, az efézusit, az alexandriait. Például a Trier, Köln és Mainz területén lévő érsekségek szintén komoly bírói, katonai és világi hatalommal rendelkeztek. A mai napig sem tisztázódott, hogy ezek katolikusok, vagy „eretnekek” voltak. Ugyanis a 15. századi katolikus írásokból kiderül, hogy az eretnekeknek is ugyanazon időben megvolt a saját hierarchiájuk, melyet a 15. századtól egyszerűen bekebelezett az új vallási irányzat.

„...kb. 1443-ban – kezdtek el azon gondolkodni, hogy megírják a pápák történetét, de előbb kísérleti jelleggel összeállítottak egy listát. Amíg mindez az írásokban is „igazolhatóvá” vált, újabb évszázad telt el.”⁸²

*

Miért lett hirtelen a fényvallás alapeszméjéből egy önmarcangoló, az eddigi hagyományokat nagyrészt felrúgó eszmevilág? Mostanában mindinkább emlegetik a naptárral kapcsolatos hirtelen eltolódásokat 1260, 1350 évszámokhoz kötve. A Föld mintha visszaugrott volna pályáján. Ez furcsának tűnik nekünk, mert megszoktuk, hogy az óra is a földmozgás után irányul. Oka: a Nap mágneses terének hirtelen felerősödése megrántotta a földgolyónkat, és ha nem is nagymértékben, de módosította pályáját. Kétszer egymás után. Ez hatalmas viharokkal, földrengésekkel,

---

⁸⁰ Olyan családok, akik nem bibliai keresztény papok előtt kötötték össze életüket. De itt van még egy furcsaság. Hasonló események soráról szóló inkvizíciós jegyzőkönyvek 400 évvel korábbi dátumozásokkal látnak napvilágot még manapság is.

⁸¹ Uwe Topper i.m. 278.

⁸² U.a. 280. old.

szökőárakkal járhatott.⁸³ Megváltoztatta egy bizonyos fokig a bioszférát. Utána nemsokára bevágott a nyugat-európai lakosság egyharmadát kipusztító kolerajárvány.

Mit gondolhatott a középkori ember? Hogy valami baj van a vallásával. Megharagudott rá az Isten. Valamit gyorsan változtatni kell. Ahogy a kisgyerek az anyjához bújjik, miután az megfenyítette, és igyekszik jelezni, hogy tudja, valamit rosszul tett, ugyanígy viselkedtek az emberek. Bűnbánatot tartottak, igyekeztek valamiképp kiengesztelni az Urat. Körülbelül ekkor alakulhatott ki a bosszúálló Isten, a szurkos-üstöket rotyogató pokol, és az emberi elesettség, tehetetlenség fogalma. Úgy néz ki, hogy a fő csapás Európát sújtotta. Más vidékeken vagy kisebb volt a népsűrűség, vagy szilárdabb volt az ősvallás szelleme. Mert a földgolyót átfogó nagy társadalmi változások itt kezdtek felerősödni. Innen terjedt át napjainkig, az egész világra.

Miért kapták fel a világi vezetők az új vallási irányzatot? Kitűnő alkalom volt, hogy átalakítsák a gazdasági, társadalmi szokásokat, törvényeket és a hatalmat a saját kezükbe kaparinthassák. Itt elsősorban az új típusú gazdasági vezetőkre kell gondolnunk. Ekkor jelennek meg minden szinten az öröklődő vagyonok, feladatkörök.

Miért fogadta el a nép az új vallást? Azért, mert ha tartalmában volt is változás, a főbb alaphittételekben, és a formai, gyakorlati istentiszteleti cselekvésekben - nem. Egy érdekes kettősséggel találkozunk. Amíg a csúcson elsőrendű érdeknek a világi vezetők igénye számított, addig a parókiák szintjén, az új hit papjai is a hívek érdekét szolgálták.⁸⁴

Elég lassan terjedt az új hit. A megerősödött új központokkal szemben kemény ellenállás lépett fel. Évtizedeken, évszázadon át tartó „vallásháborúk” törtek ki. Északon hódított a reformáció. Ott is sokszor karddal, vagy égő máglyákkal. Az emberek rettegtek, és nem tudták végezni mindennapi feladataikat. Félték a betörő hadaktól, a tömegeket átfogó katasztrófáktól. Eltűnt a megszokott mindennapok belső logikája. Hangos, pillanatnyi helyzetek szülte szószólók

---

⁸³ Miután ezeket a sorokat leírtam gondolkodtam, mert nem ismertem semmilyen kézzelfogható bizonyítékot erre vonatkozóan. Aztán került. Egy éjszaka a Discovery adó bemutatta, miként építik az alagutat a Boszporusz fenekén Konstantinápoly és a keleti part között. Az építők panaszkodtak, hogy mennyire visszafogja őket a régi kikötő helyén előkerült óriási leletanyag mentése. A régészek szerint egy kb. 700-1000 évvel korábbi természeti csapás kidobta a hajókat az alacsony mólóra és iszappal, hordalékkal be is fedte őket. Tehát tényleg volt egy világméretű rándulás. A föld forgásirányába. Ez okozta a nyugat felé zúduló szökőárakat. A japán legendák is megismétlődő katasztrófát említenek.

⁸⁴ Furcsa mód a pápák javarészt az alsó papság magatartásával azonosultak. Ezért is éltek nagyon rövid ideig megválasztásuk után.

irányítása alá kerültek. Ezek hol ide, hol oda vezették csoportjaikat. Európában kemény káosz uralkodott, amelyet nem kell leírni, mert minden történelemkönyv arról szól.

Ha megfigyeljük napjaink történelmét, mikor felbukkan egy diktátor, legyen az Lenin, Hitler vagy Sztálin, a legelső dolga a vallás embereit széttúzni, a keresztény eszméket mással helyettesíteni.

Eltüntették a valós történelmet. A Habsburg-ház és a cár ideológusai kezdték gyártani az ősnépek múltját eltagadó elméleteket. Komoly politikai célzattal. Míg a Habsburgokat a magyar öntudat akadályozta már évszázadok óta közép-európai terjeszkedésükben, addig a Romanovok folytatva a Nagy Péter által elkezdett ideológiai hadjáratot, az északi népek múltját igyekeztek eltörölni. Részben. A szocialista „forradalom” himnusza kimondja a végcél. „A múltat végképp eltörölni.” (Internacionálé) A másik felén igyekeznek „dicső múltat” építgetni. Legtöbbször olyanokat, amelyet bármikor meg lehet dönteni. Például a románok számára összeállított dák elmélet célja, hogy egy ragyogó nagy nép leszármazottjaként ideológiai fegyvert kovácsoljanak Havasalföld, Moldva és Erdély lakosságának átalakításához. Nekik nem lett volna szükség a mondvacsinált hősi múltra. Csak az övéket kellett volna meghagyni.

De mások is kapaszkodtak. A rómaiak Trójában találták meg illusztris gyökereiket. A spanyol főurak vizigót származásukat hangsúlyozták ki. A franciák mérlegelték, hogy vajon a gall vagy a frank eredetük biztosítja-e nekik felsőbbrendűségüket. Eszükbe sem jutott, hogy a kettő ugyanazon kelta nemzetségnek különböző megnevezése. Az angolok nem tudták, hogy ők brittek, angolszászok, viking és normann utódok-e. Így aztán gyökereiket egy elveszett héber törzsben igyekeztek megtalálni.

A németek állították, hogy a vizigótok, frankok, angolszászok végeredményben germán nemzetségek. Megint részgazság. Mindannyian kelta utódok.

Megerősítették a nyelvészetet, és „egzakt tudománynak” kiáltották ki. Épp úgy, mint a matematikát. Annak ellenére, hogy olyan szinten művelték, mint a második osztályos gyerekek a szorzótáblát. A németek először turáni származással kacérkodtak. Aztán, előtérbe került az indo-európai, vagyis az árja-elmélet. Ezzel kirekesztették magukat Európa nagyobb nemzeteinek családjából. Mivelhogy a nyelvészet nem tűnt elég meggyőzőnek, az antropológia (embertan) vált egy újabb „csalhatatlan, egzakt” tudománnyá. Megszületik az északi faj, a felsőbbrendű ember elmélete. Annak ellenére, hogy a

németek jó része bizony a déli embertípushoz tartozik. Annyira elteltek az új eszméktől, hogy mikor a nyakukba akasztották Hitlert, annak könnyű dolga volt a nemzeti-szocialista diktatúra bevezetésekor.

Miért írtam le mindezeket? Mert a történelem nemcsak események sorozata. Komoly ideológiai háttér igyekszik biztosítani a multik uralmát. Mindent, és mindenkit igyekeznek tönkretenni, ami, vagy aki a legkisebb mértékben is zavarja köreiket.

Hogy miként folyik ez az átnevelés? Egy Rákosi korból származó anekdota jutott eszembe. Nagy ünnepség van, és a tömeg előtt irányít egy elvtárs.

„Na most, énekeljük a Föl, föl...”

Az emberek kezdik is:

„Föl, föl vitézek a csatára.”

Az elvtárs kétségbeesetten hadonászik:

„Ne, nem jó! Ne azt énekeljék, ahol vitézek vagyunk, hanem azt, ahol rabok.”⁸⁵

Hihetetlennek tűnik? Nézzük meg jobban az okát.

Bíró László mérnök barátom átküldte nekem a Milánói Műszaki Egyetem „Modellek és természeti erőforrás – gazdálkodás” című kurzus anyagából az 1991-es öbölháború gazdasági elemzését. Ebből kiderült, hogy a háború 40 milliárd US dollárt emésztett fel, akkor, amikor a dollár erősebb volt az eurónál. Ebből negyedét (10) az USA fizette. Háromnegyedét (30) az arab országok, különösen Kuvait és Szaúd-Arábia.

Honnan jött ez a pénz? Az olaj hordónkénti ára a háború előtt 15 dollár volt. Ez felugrott 42 dollárra. 60 milliárd dollár extraprofitot eredményezett. Ennek fele az olajkutakkal rendelkező államokhoz, a másik fele a kitermelést felügyelő multikhoz került. Kik az olajvállalatok tulajdonosai? Közép-Keleten a „7 Sister” (Shell, Tamoil, ESO...) kezében van. Ebből 5 az amerikai állam tulajdona. Így 21 milliárd USA állami bevétele, 9 milliárd ugyanott a magánszektorban. A háború költségeit leszámolva még maradt 20 milliárd a távoli „igazságbajnokoknak”. Az arab nemzetek összes pénze ráment a háborúra. Végül is az egész vérengzést, pusztítást mi fizettük. Ön kedves olvasó, én, stb. Amikor feltankoltuk a gépkocsinkat, vagy felgyújtottuk a villanyt, mindig fizettük a háborút.

---

⁸⁵ Föl, föl, ti rabjai a földnek – az Internacionálé kezdő sora.

De még van egy érdekesség. Az USA még nyert 49 milliárd dollárt a fegyverekből. Kizárólag USA cégek készítették a háborúban felhasznált ruhákat, fegyvereket, lőszert, járműveket, élelmet stb.

Most gondoljunk bele, hogy miért is tört ki az iraki, és az afganisztáni háború? Az utóbbinál egy olyan bábkormányt kellett volna létrehozni, amely beleegyezett volna egy 2500 kilométer hosszú USA tulajdonú kőolaj vezeték létesítésére az ország területén. Irakban nem Saddam Husszein volt a fő célpont, hanem Szaúd-Arábiának kellett megszüntetni a legfőbb olajszállító helyzetét.

A hosszú embargónak köszönhető nyomor következtében évente 300.000 gyerek halt éhen. Kit érdekel? Miért haltak éhen az olajkutak mellett az iraki gyerekek? Miért kellett Venezuelában fegyvert fogjanak az emberek, hiszen hatalmas természeti kincsekkel rendelkezik mindegyik állam? Ha megfizették volna az olajat, valamit visszajuttatnak a lakosságnak is, akkor egy nagyon kis részt csökkent volna a profit.

Ez a jelenség végigkíséri történelmünket, az első babiloni háborúktól napjainkig. Minél jobban terjedt a háttérből mozgó tőke befolyási övezete, ereje, annál nagyobb szerencsétlenségek sújtják azon területek lakóit, amelyekre ráteszik a kezüket.

A BIRODALMAK

Bizánc

Hatalmas birodalom. Császárság. Átveszi Róma helyét. A bibliai keresztényég bölcsője. Hihetetlenül magas kultúra. Minden a lehető legkiválóbb történelmében. Attól a perctől, ahogy a Római Birodalom átteszi székhelyét Bizáncba. Előzmények nélkül? Nem éppen.

Az előző kötetben bemutattuk, hogy a görögök gyúródtak, könyököltek és telepeik a legtöbb kikötőben, kereskedelmi központban jelen voltak. Mikor Róma latinosodni kezd fontos háttér szerepe volt a két új nép egymásra találásának a dolgok alakulásában.

Bizánc akkor még Karthágó melletti vidéki terület. A nagy kereskedelmi központ lerohanása után megjelenik a mai Rodostó helyén egy település ugyanazon a néven.

A római birodalom Kr. u. 305-ben kettéválik. A nyugat római birodalom széthull. Visszaállnak az ősi nemzetségi területek teljesfokú jogai.

A nagy Római Birodalom természetellenes társadalmi képződmény volt. Hiába igyekezett a szenátus fenntartani az ősi jogszokásokat. **A különböző vidékekről beömlő pénz, élelem és minden elképzelhető anyagi javak tömege felületessé tette a birodalom legfelsőbb rétegeit. Az erkölcsi züllés, nemtörődömség, annak a tudata, hogy ők a környező világ urai, egy adott pillanatban állandó politikai zavargásokat eredményezett. A császári címet a légiók és a testőrség osztogatták. Pontosabban árusították.**⁸⁶

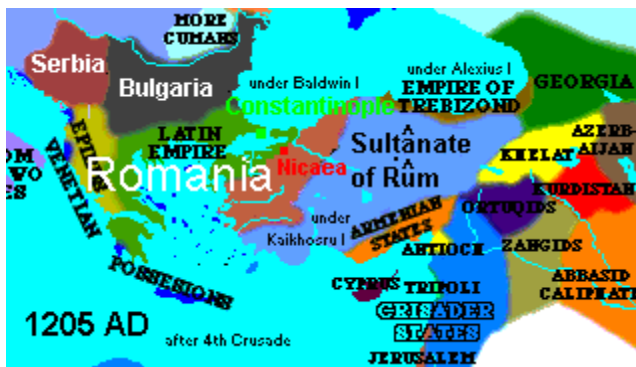
A birodalom kettéválásától számítják az ókor végét is.

*

A keleti rész gyakorlatilag 1453-ig fennállt. A történelmi állítások ellenére Bizánc sohasem volt egy olyan politikai, de különösen területi tényező, mint ahogy később leírogatták. Az erejét a bibliai kereszténység biztosította. Létét az élénk kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatai tartották fenn. Császárai igyekeztek a nagy birodalmak uralkodó családjaiból nőszülni, vagy lányukat oda férjhez adni. Különösen szoros volt a viszony Kazáriával és Magyarországgal. Kereskedelmi kapcsolataik Abesszíniától Kínáig, Indiáig terjedtek. Kosmas Indikopleustés, alexandriai kereskedő munkáiból tudjuk, hogy például a Kelet-Afrika és Kína között folytatott kereskedelem központja Ceylon szigete volt, hogy a mai Irán volt a legnagyobb versenytársa délkeleten Bizáncnak.

---

⁸⁶ Amikor az utolsó simításokat végeztem a kötetben akkor vettem észre, hogy Róma bukásának körülményei kísértetiesen hasonlítanak a mai világhelyzethez. Kicsiben. De riasztó. Ma nem a légiók, hanem a nemzetközi tőke érdekei emelik, vagy buktatják a kormányokat a világon. Pontosabban árusítják.

A Konstantinápoly környékén, a tartományokban részben megmaradt az ősi mezőgazdasági jogrendszer. A birtokokat nagyobb egységekre osztják, amely azonban közösségi tulajdon. Nem fizetnek adót, de katonáskodnak.

A területi tulajdonrendszer jelentős része állami földtulajdonba ment át. Ezt szétosztották a feudális urak között, akik exkusszea (kizárólagossági) jogot, azaz adómentességet élveztek. Világi urak, területi egyházak, kolostorok egyaránt. A földeken dolgozó jobbágyok ellenben adót fizettek az államnak. Itt már ötvöződik a legrégebb gazdasági tulajdonrendszer a kialakuló feudális viszonyokkal.

Eleinte nem nevezhető államnak. Gazdasági zóna volt az általunk ismert Rodostó vidékén. Ez terjedt ki lassan a kikötő felé.

Jövedelme a kézművességből és kereskedeleből származott. Korábban Téba és Korinthosz híresek voltak a selyemszövetek készítéséről. Ugyanakkor a fazekas és üvegekészítő iparokról. A kisázsiai part menti városokban virágzott a fegyverművesség, takácsmesterség. Maga a főváros az ékszer és zománckészítés, valamint a drága szövetek előállításának központja maradt. Kereskedelmi partnerei természetes szomszédai, Szíria, Transz-Kaukázia, elsősorban Örményország, Kazária. Nyugat felé Velence, Pizza.

Bármit is írtunk, írunk róla, de első időszaktól az anarchia, korrupció, bizonytalanság, belső hatalmi harcok jellemezték a város és környékének életét. Legtöbbször feudális anarchiának nevezik a kort, de nem az volt. A feudalizmusra jellemző birtokrendszer Bizáncban gyakorlatilag kiegészítő tevékenység volt. Az átmeneti korok fejetlen útkeresése – a hatalom megragadása minden áron, ez volt a fő cél. A nyugati birodalmat szétrobbantó életmód átköltözött keletre.

Minden kavargott. A vidék lakossága nem vette fel a kereszténységet. A városban élő keresztények között több irányzat

harcolt az elsőbbségért. Ortodoxok, ariánusok, monofiziták, nesztoriánusok. Különböző területek püspökei hol ehhez, hol ahhoz a felekezethez tartoztak. Ez az állapot több mint 130 évig tartott. A várost uraló pártok váltogatták a császárokat. Belső harcokat, felkeléseket robbantottak ki. Mint később Lenin Oroszországában.

A fordulópontot Jusztiniánusz császár trónralépése jelentette, „programjának első pontja az volt, hogy a törvények erejével juttassa érvényre a rendet mind az államban, mind az egyházban”.⁸⁷ 529-ben megjelenteti a Codex Justinianust. Aki nem vette fel az ortodox keresztény hitet, annak elkobozták a vagyonát. Az Athéni iskolát bezárták. Tanárai Perzsiába menekültek. 532-ben belső lázadás tört ki a pártok közötti villongások miatt. Theodora császárnő Belizár és Narcesz tábornokokkal lemészároltatta a lázadókat. Ezzel biztosította a belső békét. Ugyanazon évben békét köt Perzsiával, és ezzel biztonságossá teszi a keleti és Észak-keleti kereskedelmi utakat. Ez után nyugat felé irányította Belizár tábornok seregét, hogy visszaállítsa a régi római birodalom hatalmát. Gyakorlatilag a kereskedelmi útvonalak biztonságát. Később Nárceszt, az eunuchot is utána küldte hatalmas haderővel.⁸⁸ Jusztiniánusz idejében érte el legnagyobb kiterjedését az állam, amit mi ma Bizánci birodalomnak nevezünk. 82 éves korában halt meg 565-ben.

„Annak ellenére, hogy Jusztiniánusz zavaros helyzetet hagyott maga után, műve nem ment tönkre, s egészen 602-ig érintetlenül megmaradtak azok a határok, amelyet ő biztosított *Rhómaniának*.”⁸⁹

Nagyon rózsaszín Justinianus kora. Csak az a baj, hogy ez az állapot nem maradt fenn. Aztán jön a magyarázat. Negyven év múlva az Iszlám-terjeszkedés gyakorlatilag felszámolja az addig jól működő Földközi-tengeri érdekeltségeket.

Keleten és Délen a kalifák foglalják el azokat a területeket, amelyeken eddig virágzó kereskedelmi központjai voltak Bizáncnak. Gyakorlatilag a politikai hatalmat is befolyásolták. Nyugaton Szicília, a keltibérek és az itáliai városok megerősödése következett be.

Mégis akadtak sikeres császárok. Mikor? A valós időben? Gyakorlatilag ekkor kezdődik a kikötő államvezető szerepe?

---

⁸⁷ Louis Bréhier Bizánc tündöklése és hanyatlása Bp. 1999.

⁸⁸ Ez így mind szép leírva. De Itália és Hispánia területén már 300 esztendeje ott vannak a gótok. Legalább is ezt írják. A két nagy terület mellett Bizánc katonai ereje szóba sem jöhetett. Megint másolóasztalon született események.

⁸⁹ U.o. 41. old. A franciásan írt nevet olvasd - Románia. Később még visszatérünk rá.

A legjelentősebb III. Leó, aki katonából lett császár. Fia, Konstantin, 733-ban feleségül vette a kazár kagán leányát. A kazárok, biztosították Azerbajdzsánt, a Derbent-hágót - a Kaukázus fő útvonalát. 740-ben megverik Szulejmánt, és kiszorítják Kis-Ázsia nyugati részéről. Hozzá fűződik a képromboló mozgalom, amely kemény belső ellentétet támasztott az ortodox egyházban.

A magyar olvasó számára hiányérzetet keltene, ha nem említenénk meg Bíborbanszületett Konstantin császárt. Bizánc életének is egy érdekes színfoltja. És most jól figyeljünk!

Gyerekkorában apja megkoronáztatja, de „Konsztantinosz Porphürognétosz... 25 éven keresztül volt címzetes császár, anélkül, hogy valaha is bármiféle köze lett volna az államügyek intézéséhez, jöllehet már 38 éves volt.”⁹⁰

Fiatal korában foglalkozott zenével, festészettel, jogászokat, iparművészeket gyűjtött maga köré. Énekeket írt, kórusokat vezényelt, sőt nyelvészkedett is. Mindenből egy keveset. Mikor császár lett, hatalmas leltárba foglaltatta Bizánc összes vagyonát, hagyományait, történetírását, néprajzi ismereteit. Úgy írják, hogy levéltáros császár volt. Megpróbált egy olyan történelmi enciklopédiát összeállítani, amely felöleli az emberi tudás összes ágát. Munkacsoportokat hozott létre. Írnak az 53 könyvből álló történelmi enciklopédiáról, **amelyből csak a követségek kivonata (26-27 kötet) maradt meg.** Létrehozta a szertartások könyvét. A themák könyve a birodalom gazdasági irányítását tartalmazza. Neki tulajdonítják a De administrando imperio, a birodalom kormányzásáról, amit fiának, Romanosznak készített. Soha senki nem említi 1611-ig, amikor állítólag Párizsból előkerül. Száz év múlva Bécsben fordítják horvátra, németre

A magyarokkal nagyon jó viszonyt igyekezett fenntartani. „Kétségtelen, hogy megújították a magyarokkal 943-ban kötött szerződést... 948 táján Theophülaktosz patriarcha Hierotheosz személyében püspököt is szentelt Magyarország számára.”⁹¹

Mert eddig jól megdicsértük a császárt. Állítólag ő volt az írott történelem meghamisításának középkori nagymestere. Az Árpádféle „honfoglalási” mese túlmagyarázása keltette fel először gyanúmat. Amit tőle származtatnak, az a besenyő támadás magyarázata. Napjainkban amerikai kutatók pontosan behatárolták a besenyők életterét térben és időben. Törzsek, azok vezetőinek nevét stb.

---

⁹⁰ U.o. 170. old.

⁹¹ U.O. 175. old.

Kiderült, hogy a kazáriában lévő hét törzstől nyugatra és a keleti-Kárpátoktól keletre lévő területen éltek. Tehát semmiképp sem hajthatták maguk előtt a magyarokat. Ír az oroszokról, akikről az ő halála után 400 évvel beszélhetünk először.

Élete nagyrészt könyvek, írások és udvari intrikák között töltötte híres császárunk. Rájött, hogy az írott szónak hihetetlen erőt lehet adni. Kitalált egy érdekes bizánci húzást, amit később mindenki utánozott. Arra hivatkozva, hogy az eredeti görög nagybetűs írás (majuszkula)⁹² elavult, mindent átíratott kisbetűs abc.-re (minuszkula). „Ez olyan tevékenység volt, amely mindig csendesen magától zajlott le. Abból indulunk ki, hogy mindig csak egy eredeti iratot másoltak le, majd azután többnyire azt meg is semmisítették. Ez a cselekmény tervezést, vezetést és központosítást követelt. Még évtizedekkel Konstantin halála után is azzal foglalkoztak az írnokok, hogy a korszakalkotó császár által megparancsolt akciót befejezzék.” Herbert Illig bajor kutató még megjegyzi. „Az, amit Bizánccról és múltjáról tudunk, teljes egészében Konstantin tevékenysége következtében, a IX. században alakult ki.” A Frankfurti kutató és csoportja jön rá, hogy bizony őfelsége még 300 évet is betoldott a naptárba, hogy saját szempontjából szépítgethesse a múltat, irányíthassa a jövőt. Mostanában pedig az derült ki, hogy mindezek jól meggondolt fedő mesék, amit a **későbbi** történelemhamisítók találtak ki. Évszázadokon át.

*

Nem beszélhetünk Bizánccról, mint katonai hatalomról.⁹³ Ezt ellensúlyozza gazdasági ereje és ravasz politikája. Elég gyenge katonai erejét mindég zsoldos hadakkal pótolta. Északról állandóan a besenyők, bolgárok támadásaitól kellett tartani (ezért is írták később, hogy a magyarokat is a besenyők űzték nyugat felé). A nagybesenyő törzseknek a mai Bukaresttől Kijevig volt a telephelye, a kisbesenyőké a mai Bosznia. Kelet felől a szeldzsuk törökök támadták. 1071-ben Alp Arslán szeldzsuk szultán szétveri a bizánciakat, szövetségeseikkel együtt, a manzi-kerti csatában. Ezzel a keleti birtokait teljesen elveszti. Nyugaton Róbert normann herceg ugyanazon évben elfoglalja Bari városát, a görög kereskedők utolsó itáliai támaszpontját.

---

⁹² A pelazgok által létrehozott görög abc.

⁹³ A Justinianus féle hadjáratok sajnos Konstantin írnokainak asztalán születtek, jóval később.

Nem nagyon irogatnak arról, hogy északon a Duna két partja mellett a kereskedők, kézművesek hatalmas telepei működtek. Összekötő vidékük a nyugati területekkel Dalmácia volt.

Bizánc falai

Jöttek a kereszties háborúk. A nyugati hadak visszahódították a törököktől a volt birodalom déli részeit. Velük érkeztek a kereskedők is. Konkurenciájukkal szinte megölték a bizánci ipart és kereskedelmet. Felkelések robbantak ki ellenük. Az állam mégis tartotta magát, mert kazárok, magyarok, sőt a német császár is támogatja a bizánci dinasztiákat. Ugyanis Bizánc mindig a jelentősebb államokból kérte ki császárnőit. Amikor Angelosz Izsákot testvére megfosztja trónjától, Sváb Fülöp német császár vissza akarja helyezni. Felkéri a keresztiesek vezérét, Montferrati Bonifácot, hogy hatoljon be hadaival, és helyezze vissza trónjára apósát. Az be is hatolt a városba, el is pusztították hadai, s így jött létre 1204-ben a latin császárság mely gyakorlatilag Bizánc jogutódja a török hódításokig. Vagyis 799 évig volt görög császárság.

Mégis miért tartjuk olyan nagyra a bizánci birodalmat? Mert tényleg nagy volt? Katonai gyengesége ellenére, gazdasági hatalma, kereskedőinek tudása tette nagyra. Mindig kialakította maga körül a rokonsági kapcsolatokat. Az első, igazán jól szervezett nemzetközi politikai kémhálózat náluk fejlődött ki. De ők honosították meg az emberiség történelmében a tisztességtelen, szavahihetetlen, a cinizmuson is túlmenő politikai hazugságok módszerét. A bizánci politika megnevezés ma egyenesen becsületsértésnek számít. Pedig sokan alkalmazzák. Az azonban bizonyos, hogy nagyon átgondolt, pontosan végrehajtott társadalmi, politikai, de különösen vallási lépéseik tartották fenn a kereskedővárost. Legalábbis így tanultuk. Tudjuk!?

A legjobban bevált módszerük első lépése a két zsidó felekezet összebékeltetése a Biblia által, melyekbe az evangélistákon keresztül bekerültek a Tórák is. Terjeszteni lehetett a zsidók, görögök, és később a latinok között. A környező népek ellenben nem voltak hajlandók istent imádni számukra idegen nyelveken.

A 9. században jól képzett nyelvészek Bizáncban létrehoznak egy koraközépkori eszperantót. Vagyis egy könnyű nyelvet, amely fülbemászó, szinte ráragad arra, aki hallja. Ennek ábécét is készítének, mely nagyon is hasonló volt az ősnépek által használt ábécéhez. Ez lett a liturgia új nyelve. Az új nyelven gyakorló híveket az Isten rabjainak, vagyis szklávoknak nevezték. Ez a kifejezés a 19. századig élt, amikor átalakították szláv formára.

Több előnye volt. A szláv nyelven megírt Bibliát bármely népből kikerült pap az új nyelven tanulta. Elsősorban nyelvtanát kellett megszoknia, mert szókészletének nagy részét az ősnyelv szavaiból merítették. Nem voltak merevek a nyelv megtanításakor. Jórészt minden áttértett nép, az addig beszélt nyelve sajátosságaihoz idomította. Ezért gyorsan terjedt.

A műnyelv létrehozását mély titokként kezelik a mai napig is. Valamit azonban mégis el kellett ismerni. Így aztán megszületett a püspök testvérpár által létrehozott szláv írás története. Megnyugtató a magyarázat. El lehet mesélni, hogy Ádám apánk Tóth volt, csak éppen írni nem tudott. Aztán arra is megtanították.

KAZÁRIA

Az örökké bajban lévő, másra szoruló kikötővárosból hatalmas birodalmat gyártottak papíron. Ennek fordítottja Kazária történelmének bemutatása.

Eltűnnek Atilla hunjai. Felszárítja őket a reggeli nap. Azonnal a semmiből, az innen-onnan gyorsan megjelent népekből a hun-szkíták életterében összeáll Kazária. Legalább is így állítják be. Sokat vitatott ország, mely állítólag a Fekete-tengertől északra egy kis területen feküdt. Lakossága kazárok, besenyők, avarok, magyarok, stb. Vallási szempontból őskeresztények, bizánci keresztények, mohamedánok és zsidók. Abban a kicsinek leírt országban minden volt, mint egy jó boltban. Erről a területről indult „honfoglalásra” Árpád népe, bíborban született Konstantin császár szerint. Amit eddig tudunk róla a nagykönyvekből, azt nagyjából őfelsége tollából származtatják.

Amit az arabok írnak róluk, azok eléggé az érett szőlőt ugató róka hangjait idézik. Sokszor az orrukra koppintnak a kazárok, s ezért számukra savanyú a szőlő. Konstantin császár írásairól pedig alaposan kiderült, hogy ő az atyja a középkortól napjainkig tartó nagy történelem-hamisításoknak. Neki is savanyú volt a hun szőlő. Attila után az avaroknak és Kazáriának fizették az adót, az égis dicsért bizánci birodalomban. A bizánci vezetők mindig igyekeztek beházasodni Kazária családjába. Ugyanúgy, mint később a magyar vezető családokba, amint a hun-szittya birodalom súlypontja visszakerült a Kárpát-medencébe.

Ha előveszünk egy térképet és látjuk rajta a Fekete-tenger melletti maroknyi Kazáriát elgondolkozunk, hogy hol is lehetett a fővárosuk. És mi volt az oka, hogy a hatalmas gazdasági, politikai, katonai erővel rendelkező Kiev és a Dnyeper mellett lévő várrendszer hozzá tartozott a délen szerényen meglapuló államocskához. Mind a huszár a csizmához. Mély csend van Moszkva, Novgorod, Szamara környékéről, de ugyan úgy a lengyel síkságtól az Ural hegységig. Mintha ebben az időszakban, ha volt is lakósság azok állítólag szórvány szláv törzsek lettek volna. Félig-meddig igaz is. Ott voltak a későbbi szlávok szkíta ősei.

Már jóval a VII. sz. előtt a Kaspi-tenger partján Kaukáziának ÉNy-i részében nagy hatalmat gyakoroltak, majd az Azovi-tenger mellékére kiterjeszkedtek, sőt a tauriszi félszigetet hatalmuk körébe vonván, egészen a Kárpátokig hatoltak. Ezen kiterjedésben Kazárország határai voltak a IX. század második felében: északon az ideális vonal, melyet a Jaiktól Dnyeper és Bugig húzva gondolunk; keleten a Jaik, a Kaspi-tó (melyet Kazár-tengernek is neveznek), délen a Kaukázus és a Fekete-tenger, nyugaton a Dnyeper és időről-időre az Al-Duna. Az Etil torkolatánál volt a fejedelmek megerősített székes fővárosa. PL.

Egy kis államocska, a fentiek szerint, amely a Káspi tenger észak-nyugati részében volt. De az Azovi tenger mellé is kiterjeszkedtek, eljutottak a Kárpátokig. Északon gyakorlatilag a Balti tengerig. Igen ám de más források szerint a Barents tengeren is vígan hajókáznak viking barátaikkal együtt. Nyelvük, szokásaik azonosak a Bolgár-, és a Baskír-magyarokkal. Életterük is összefolyik.

Kazária térképe angol történészek szerint. Szerintem Csak a délnyugati része a mai Moldova területétől Korezmgig. Hiányoznak a mai Kazah és az eloroszosodott Szkíták területei.

Kik voltak ők? Akiktől a Fekete-tenger partjától Kínáig, Szibériáig jártak a karavánok? **Mindez a hun birodalom állítólagos eltűnése után.** Keverik kavarják a cári udvartól Hunfalviéig, bizánci és római főpapoktól a dicsőséges szovjetunióig mindenki.

A mai orosz szakemberek kezdtek rájönni, hogy ők nem is annyira szlávok, mint szkíták. Tisztázták, hogy a sok népnév általában egyetlen nyelvet beszélő népet jelöl. Arra is rájöttek, hogy létezett egy óriási egységes eurázsiai népesség. Ahogy az orosz szakemberek kezdtek pedzeni az ilyen elméleteket, nálunk is hirtelen felröppent a jelszó „taváris konyec” vagyis elvtársak vége. Szerencsére nem mindenki kapta be a horgot. Bakai Kornél régészprofesszor, és múzeumigazgató egy személyben nem „felejtette” el az orosz nyelvet. Nagyon keményen olvasgatta az újdonságokat. Ezért annyira pontosan felmérte a helyzetet, jóval más történészek előtt, hogy ahhoz újat nem nagyon lehet hozzátenni ezen a területen.

„Minden ismert anyag arra mutat, hogy a kazárok a kaukázusi szabírok, a kaukázusi onogurok és a barszlok (alánok) törzseiből „jöttek létre”, akik viszont a hun népek közé tartoztak. A perzsa pehlevi és az arab források a kaukázusi hunokat mindig kazárnak

nevezik. Gumiljov még pontosabban fogalmazott: „a kazárok, a hunok leszármazottai...”⁹⁴

Tehát Bakay professzor úr és a híres Lev Gumiljov a kazárokat hun leszármazottaknak tekintik. Jogosan. Ha már a későbbi korokban a szkítákat letagadgatjuk, nem lehet azt tenni, hogy lekicsinyeljük a hunokat is. Másképp a két nép között annyi a különbség, mint annak idején a kelet németek és a nyugat németek között.

A kazárokat nevezik törököknek is, Herakleios császár szerint. A császárról az örmény krónikák kiemelik, hogy egyetlen lányát ajánlja a kazár király számára feleségül.

Csuvas tájszólása mai napig is fennmaradt. Létezett egy Autonóm Csuvas Szovjet Köztársaság. Ebben az időszakban gyakorlatilag a birodalomhoz kötik egy sor nép ottlétét. Hunok, alánok, burtászok, szabírok, ujugurok, bolgárok, magyarok, baskírok, szaragurok, onogurok, utigurok, kutrigurok, tarniakok, kotragurok, kabarok, zabandarok, besenyők, oguzok, kunok, kipcsákok. Kavarnak a nevek, a vélemények, hogy senki se igazodhasson el közöttük.

*

A kazároknak - mivelhogy nem lehet letagadni őket, - szerepüket kellett csökkenteni. A legegyszerűbb az volt, hogy kis jelentéktelen államocskának mutatták be, érdektelennek. Teljesen nem tűntették el, mint a Bizánci görögök a pelazgokat. Ellenben sehol a világon nem foglalkoznak vele az említés szintjén túl. Népnemek, sőt egy nagy ország – Kazahsztán, viseli ma is a nevét olyan helyen, ahol állítólag nem éltek kazárok.

A Kazár Birodalom, vallási szempontból déli részen mohamedán, nyugaton bizánci keresztény, keleten és északon szír keresztény⁹⁵ népességű volt. Nyelvi szempontból minden jel arra mutat, hogy az egységes ősnyelvet beszélték.

Érdekesen mutatták be családjaik életmódját két századdal korábban.

„Lakásaik, úgy látszik könnyen szállítható sátrak voltak, kivéve a három nagy székvárost, melyek közül az egyikben a király, a másikban a királyné lakott. Voltak falvaik is, melyekben a telet

⁹⁴ Bakay Kornél : Őstörténetünk régészeti forrásai, Miskolci Bölcsész Egyesület – 1999 , 76-78.old.

⁹⁵ Szír kereszténységet emleget a „Világ Történet”. Burkolt formában szól, az ősi kereszténységről, a régi és nem mondvacsinált Maniteizmusról.

töltötték, míg tavasszal hol nyájaikat legeltették, hol ismét híres gyümölcsöseiket gondozták.” PL.

Zechi Validi szerint kizárólag sátrakban élnek. „A királyi sátor nagyon nagy is, befogad vagy ezer embert vagy még többet is”.

Csodálattal ecsetelik, hogy, kitűnő arany és ezüstművesek.⁹⁶ Hatalmas jövedelmet biztosít számukra a kereskedelem. A Dalmát partoktól a Duna déli részén haladó kereskedelmi út Kazáriáig vezet. Hihetetlenül szorgalmas, dolgozó emberek. Az állítólag nem létező városok téglából épült fallal voltak megerősítve. Mindennapi életüket komoly technikai szintet bizonyító építkezésekkel tették könnyebbé. Például a főváros Itil, a Volga két partján épült részét hajóhíd kötötte össze.

Hatalmas, téglából épült városaikat mostanában kezdik feltárni. A városok körül gyümölcsöskertek, szőlősök. A városon belül is elkülönülnek az udvarok. Az udvaron műhelyek, istállók, lakás, kút. És minden téglából, ízléses kivitelezéssel. Pénzverdjük volt. A kazár érmék elterjedettsége azt bizonyítja, hogy értékesebbek voltak a környező államok pénzeinél. Ugyanis nagyon sokat elástak belőle, a környező országok lakószáma. Kincsképző eszköznek tartották.

Ibn Hawkal az „Istakhri is” című művében leírja, hogy mit látott Kazáriai útján.

„Korzban (Kazáriában) van egy bizonyos Aszmid (Szamandár) nevezetű város, amihez annyi kert és gyümölcsös tartozik, hogy Darabandtól Szeririg az egész területet kertek és ültetvények borítják, amelyek mind ennek a városnak a birtokai. Azt mondják, vagy negyvenezer van belőlük. Ezek közül sok szőlőt termel”

A királyi kincstár legfőbb bevételi forrása a külkereskedelem volt. A kereskedelmi karavánok valódi nagyságát, amelyek rendszeresen közlekedtek Közép-Ázsia és a Volga-Ural tájék között, Ibn Fadlar is jelzi: „emlékszünk rá, hogy a karaván, amelyikhez Gurganban a missziója csatlakozott, „5000 emberből és 3000 teherhordó állatból állt.”

„Egyik másik fontos kereskedelmi útvonal a Kaukázuson át Örményországba, Grúziába, és Perzsiába vezetett. A növekvő forgalom egy harmadik útja a rusz kereskedelmi flotta útja volt, le a Volgán a Kazár-tenger keleti partjaihoz, ez értékes prémeket

---

⁹⁶ Természetesen. Szkíta nép. A fémkor megjelenése óta olyan magas szinten művelik az ötvösművészetet, amihez még ma sem értünk fel a modern eszközök segítségével.

szállított, ami után nagy volt a kereslet a moszlim arisztokrácia körében.” VT.

Különösen a méz és a gyertyaviasz ragadta meg az arab krónikások képzeletét. Így ír Muquaddaszi: „Kazáriában sok a birka, a méz és a zsidó.”

Közép-Ázsia legújabb régészeti szenzációi közé tartozik az, hogy közlésre kerültek a hatalmas halomsírokból kiásott leletek leírásai. Egy-egy ilyen sírkamrából sokszor 20-40 kg összsúlyú arany ékszerek kerültek elő.

„A Kaspi-tótól a Csendes-óceánig kell alaposan áttekintenünk a kontinenst. Vegyük sorba a legfontosabb lelőhelyeket: a Kaspi-tó délkeleti csücskénél Djam, ettől keletre Nisapúr. Nemrégiben a nisapúri ásatásokon előkerült egy ún. Magyar típusú szablya, a szibériai szrosztkini szablya édestestvére. Éppen ott, ahol a magyarság ősi területeit keressük... Az Ob és az Irtis egybefolyásától délre, az Irtis partján fekszik Tobolszk, ahol az ún. szibériai aranyak zöme előkerült.”⁹⁷

Az Ob folyó felső folyásánál van a Barlabinszk fennsík és a Barlabinszkájá nevű város. Mellette Vengerszkovo (Magyari) és fölötte hantik, mansik autonóm köztársasága. Érdekességként itt találjuk a Vas-Ugun folyót, melynek forrásvidéke fontos érclelő hely ma is. Ha a térképet nézzük, a következő helységekre bukkanunk (természetesen szlávosodott formában): Kolozsov-ka, Kalanda (ugyan úgy hegyhát, mint Székelyudvarhely mellett), Patak, Vengerovo (Magyari), Balatna (Balaton?!), Kemény-na-obi, Barna-ul, Napos, Kárászok, Borzos. Az egész vidék a szibériai hunok területe volt kb. 3000 évvel ezelőtt is. Nagy rénszarvas csordákat tartottak. Bölényekre vadásztak, melyek hatalmas nyájokban legelésztek a vidéken. Ugyanolyan jelenséggel találkozunk, mint az Észak-amerikai „Indián” törzseknél.

„A szkíták képezték a nagy eurázsiai kultúra gerincét. Kr.e. III. évezredtől tudunk a jelenlétükről. Az ásatások azt mutatják, hogy fejlett ötvös, de egyáltalán művészeti alkotásokat hoznak létre. Híresek a szarvasábrázolásaik. Nem jellemző rájuk az emberáldozat. A legszebb példája ennek: „A Tuvai-medencében 1971-1974 között feltárt Arzsan-I kurgán hatalmas sír építménye... Érdekességként említtem meg, hogy itt található Turán helység is...”⁹⁸

⁹⁷ B.K. i. m., 47.old. Másképp Szibériát az orosz Szabíriának ejti.

⁹⁸ B.K. i. m., 59.old.

Az altáji régészeti emlékek az ún. majemiri kultúrába tartoznak. A leghíresebb lelőhelyek: Pazyrik, Rugyenkó...

Pazyrikben... A kurgán kőhalma alatt középen helyezkedett el a négyzetes sírgödör... Itt építették meg megmunkált gerendákból a 9-24 nm-es sírkamrát, amelynek magassága 120-200 cm volt... A sírkamra falát és padlóját színes nemez és gyapjú szőnyegek borították. Mindez eszünkbe juttatja Attila nyári palotáját. Az egyik sírkamrában csodálatosan faragott lábú (tigris- és lúd-ábrázolásokkal) asztal is volt, tehát ismerték a "szoba-berendezéseket" is. A sírkamra a halott háza, tehát nyilvánvalóan az élők háza is ilyen volt! Ez nagyon fontos számunkra a jurta-elmélet miatt!⁹⁹ ...

„...Az első pazyriki sírban tíz aranyárga és pej paripa hullája volt, gyönyörűen felszerszámozva. A többi sírban 14, 16, sőt 22 ló maradványa volt. A legkisebb ló-áldozatnál sem volt a leölt lovak száma kevesebb 5-7-nél. Az ún. mongol kislovacsákra egyáltalán nem hasonlító magas növésű, erős hátságok Fergánából, Baktriából vagy Iránból származtak! Nagyon érdekes, hogy az áldozati lovakat a sírban, éppen úgy, mint 1400 év múlva a magyar sírokban is, egy hegyes csákánnyal verték homlokukra, a koponyájukra ott tátongtak a lyukak. Ezeknek a gyönyörű versenylovaknak a fülében tulajdonjegyek (vágások) voltak, tehát a.) magántulajdonban voltak, b.) nem az eltemetetté volt valamennyi, mert más és más jegyek voltak a lovakon (vagy csak különböző lókereskedőktől vásárolt paripák voltak).”¹⁰⁰

„A lovak gyomrában zabot és más természetű takarmányt találtak, „amely egyértelműen istállózó tartást mutat és persze földművelést és állandó megtelepedést. Az ún. nomád-elméletnek egyébként maguk a temetők is tökéletesen ellentmondanak. Miért

---

⁹⁹ Tisztázzuk itt a jurta és egyáltalán a vándornépek fogalmát. Maga a vándor nép az újkori cigányok mintájára azonosított fogalom. Azok a szerencsétlenek, akik nem tudtak letelepedni valahol, szekerekkel kóboroltak a világban. Mint olyan, hogy sátorlakó vagy vándor nép nem létezett soha, sehoh. Az amerikai indiánokat is a fehérek üldözése készítette sátrakba. Minden népnek megvolt a téli szállása, mely kő, vályog vagy faházakból épült. Nyáron legeltetés, halászat-, vadászati idején kiköltöznek aránylag távoli területre, amely 10-20 km-re is lehetett a lakhelyüktől és innen hordják be a télire előkészített élelmet. Egyes esetekben az állatokkal télen kint maradnak. Ilyenkor azokon a részeken idővel házakat építenek, és település jön létre.

. Nomád pásztorkodás ma is van Erdélyben. A Fogarasiak a nyár vége felétől kezdnek leereszkedni juhaikkal a Kárpátok oldalán, míg az első hó a síkságon ott nem leli őket. Akkor hazatérnek.

¹⁰⁰ B.K. i. m., 60, 61.old.

létesítettek volna gondosan ápoltság nagy temetőket, ha ezer km-ekre elkóboroltak volna?”¹⁰¹

A nyeregtartókat turul-ábrázolásokkal díszítették. Piros nemezre fából kifaragott, vékony aranylemezekkel borított vagy bőrből kivágott turulokkal. A lovakat a sírban szarvasnak maszkírozták, mert ők a szarvas népének tartották magukat (Csodaszarvas?!).

„...Mind a szarvas, mind a hal, mind az állatküzdelmi jelenetek urartui és mezopotámiai (asszír) eredetűek, tehát túl a szellemi tartalmon, jelzői az eredetnek is... A rendkívül nagyszámú lóállományt nemcsak a sírok mutatják, hanem egykori kínai források is megemlítik, hogy a szkíta-szakáknak (s itt nem a fejedelmekre gondoltak), rendszeren 4-5 ezer lóból álló méneseik voltak.

Szkíta királyság van i.e. IV. sz.-ban Krím félszigeti központtal is. „Skirulos király saját nevével ellátott pénzeket veretett.”¹⁰² Egyetlen feltárt sírboltban 1300 arany ékszert találtak.

Később „Batbayan Bezmer hun vezér a kazár uralom alatt maradt Szkítaföld helytartója lett i. sz. 655-ben.”¹⁰³

Az eltemetett személyek embertanilag europidok, azt mutatják az emberábrázolások is. A hajviseletükre jellemző, hogy a fejüket borotválták, a férfiak a nyakszirt felett hagytak meg egy varkocsot, az asszonyok a fejtetőn nagy fonatokat.”¹⁰⁴

Itt meg kell említsük, hogy Orbán Balázs leírása szerint még a múlt században a székely öregek ugyanilyen „üstököt” viseltek. Az asszonyok viselete is azonos a miénkkel. Az én tanítónőmnek is ugyanilyen nagy fonatokból csavart hajkoronája volt Gyergyóban, 1955-ben. De a menyecske még ma is „felkontyolják”, ahol magyarok vannak a világon.

Két fejedelmük volt: a főkirály (khagán) és a mellékkirály (bég, isa). A tényleges hatalmat a második gyakorolta (mint a magyaroknál a Kende és Gyula), mint végrehajtó hatalommal felruházott fejedelem. A katonák kizárólag lovasokból állottak. Maga

---

¹⁰¹ B.K. i. m., 62.old.

¹⁰² Világtörténet II./415

¹⁰³ Széna Béla közlése – 2007

¹⁰⁴ B.K. i. m., 62.old.

a főtörzs 10,000 lovast állított ki, de tartottak rendes páncélos zsoldos sereget (7000 főnyit), sőt jó pénzért maguk is elmentek zsoldosnak. Taktikájuk főereje, gyors rohamokban, cselvetésekben rejlett.

A kazár történelmet is keményen hamisították. Állítólag miután 740-ben a vezetők felveszik a zsidó hitet 960 körül József a zsidó bég lett az alkirály. Előkerült egy levele, amellyel furcsa dolog történhetett, mert említi (-k?), hogy fő törekvése az oroszok előnyomulását megakadályozni, de már 5 évvel később az oroszok győztek, sőt Sarkal várát is lerombolták. Akkor elveszett az Azov-tenger melléke is, csak a Krímben tartották magukat a K. 1016-ig, amikor a görögökkel egyesült oroszok Tamatarcha Motiszlávnak vezetése alatt végleg fölülkerekedtek. Igen ám, de még ebben az időben nem beszélhetünk orosz népről és ezért az orosz–görög fegyverszövetségről sem. De arról igen, hogy egy létező levelet „kozmetikáztak” később, aztán az eredeti eltűnt.

Még 1438-ban is, Ulu Machmet, az arany horda kánja külön Kazár kánságként jelöli Kazáriát. Az oroszok 1552-ben kezdik meg hadműveleteiket ellenük, de csak 1708-ban állították föl a Kazán kormányzóságot.

Turkónyi Sámuel még találkozott velük (1723.). Magyarországon emléküik számos helynévben maradt meg (Kaza, Kazar, Kozárd, Kazárvár részint Varasd vármegyében, részint Szolnok-dobokában; Kozár [Nagy-, Kis-, Rác] Baranya; (Kozári Vas, és Kozárd Nógrád), sőt a honfoglalást követő időben egy egész vidékről a Maros és Szamos közt azt írják, hogy ott kozár népek laktak. Székelyföldön az Udvarhely melletti Pálfalvától - Etédig húzódó falvak sorát tartják

kazár származásúnak. Milyen népeket sorolnak még Kazária lakósaiként?

„**Kabarok**, A kara-kazárok három nemzetségükkel csatlakoztak a magyarokhoz. Őket nevezzük kabaroknak.

Kozákok harcos törzs, melynek neve az idők folyamán külön etnikus fogalommá fejlődött, az orosz nyelvben «szabad ember» értelemben használják. Két nagy csoportra oszlanak: kis-orosz és nagy-orosz kozákokra.

A kis-orosz vagy csernomori kozákok, első említése 948. A Dnyeper deltája körül laktak. A Dnyeper keleti és nyugati területein, észak felé egész Kijevig. Megkülönböztetik őket, mint. zaporozseci (vagyis folyammenti) és ukrajnai (vagyis határőrvidéki) kozákokat. A folyam mentén, halászással meg hajózással foglalkoztak.

A zaporozsecieknél úgy a földbirtok, mint a nyáj közös tulajdon, s e mellett a közület minden tagja szabad és egyenlő jogokkal rendelkezik. Csak midőn háborúba mentek, választottak maguknak vezért (Atamán, Kocsevoj), kinek diktátori hatalmat adtak. Az ukrajnai kozákok a lengyelekhez tartoztak. De midőn a lengyelek vallásukat megtámadták, és jobbágyokká akarták őket tenni, Bulyba Tárász atamán vezérlete alatt fölkeltek és több ízben megverték a lengyeleket. Az ellentét később is véres háborúra vezetett. Chmielnickij Bogdán atamán több győzelmet aratott a lengyelek fölött s kényszerítette János Kázmér királyt, hogy a kozákok régi jogait és szabadságát megerősítse. De miután a lengyelek úgy ezt, mint a későbbi (Biala-Cerkijev, 1650) szerződést megszegték, Chmielnickij az orosz cárhoz (Alexej Mihajlovics) fordult, s 1653-ban

szövetséget kötött vele Moszkvában, mely alapján Ukrajna Oroszországhoz csatoltatott. Utánuk a zaporozseci kozákokra került a sor, kik 1775. jutottak orosz uralom alá. Az oroszok a mai napig kivételezett hadi nemzetnek tekintik őket.

Erkölcseikben szigorúak; szeretik a tisztaságot, nagyon takarékosak és józanok. Természetük kitartó, az éhséget hetekig elbírnák, de akkor egyszerre kitörnek, és tobzódásukban osztoznia kell annak, aki barátjuk akar maradni. Kitűnő lovasok s egy részük állandóan be volt osztva a rendes orosz hadseregbe különleges alakulatként. Egészen a XX. sz.-ig falvaik (sztanicák) kötelesek évenként bizonyos számú legénységet kiállítani, kiket ugyan az állam fizet és lát el, de fegyverzetet, egyenruhát és lovat maguknak kell beszerezniük. Fegyverzetük még a 19. sz.-ban is lándzsa, puska és sajátos ólomgombos bőrostor (nogájka), mely hasonlított ahhoz, minőt a régi krónikások a hunok és avarok fegyvereiül írnak le. Tisztjeik a kozák nemességből származtak (lófők).

Nem írta le senki, hogy a kozák és a székely hadi szervezet egyetlen pontban tért el egymástól. Amíg a székelyeknél az egyes századhoz tartozó harcosok névsoránál jelölik a helységet, ahonnan való, a kozákoknál csak a nevet írják. Azonos a hadkötelesség saját felszereléssel, a közös földek, vezérválasztás, adómentesség. A cári hatalom és később a szovjetek a mai napig is széleskörű autonómiát biztosítanak a kozák vidékeknek. Ma is az orosz hadsereg elit alakulatait képezik.

Kunok (Comani, Cumani, Kipcsak), az ural-altájiak, turániak közé tartoztak, nevük ebben a formában 750. körül a Volga és Jajk, valamint a Kaukázus vidékein tűnik föl először. A bizánciak

guzoknak, uzoknak, a magyarok kunoknak, az oroszok Poloveceknek, palócoknak nevezik. Kuma partjain laktak, hol több helynév emlékeztet rájuk. Daghesztánban Khunsak város és kerület hol az avarok (várkunok) kánjai laktak Anonimus azonban 889.-ben szerepelteti Kijevnél a hét kun vezért. A hét kun nemzetséget IV. László is említi.

A Dalmát, később a Genovai kereskedők, a latin egyházi emberek érdekesnek tartották meg is tanulni nyelvüket. Ennek köszönhetjük az 1303-ból való Petrarca-kódexet, mely a főbb kun szavakat és szólásokat tartalmazza. (Codex Cumanicus. Kiadta gr. Kuun Géza.) Ezzel szemben azonban figyelmet érdemel, hogy a Havasalföldi és Moldvai területek nyelvjárásában kevés a töröknek nevezett hatás, ellenben ezernél többre megy a magyarral azonos szavak száma.

Ne felejtjük el a mostani kazahokat, akiknek állama szinte akkora területen fekszik, mint az Európai Unió.

A szlávok

Nagyon érzékeny téma a szlávok megjelenése, kialakulása. A ma szláv nyelvet beszélő népek nagyobb részt ortodoxok. Tehát világos, hogy a kereszténységet bizánci hatásra vették fel. Egy részükről el is ismerik, hogy melyik nyelvről tértek át a szlávra. Legjellegzetesebb példája ennek a mai bolgár nyelv. Ékes magyar nyelven beszélő lakosságot aránylag rövid idő - egy-két nemzedék alatt - áttérítettek egy új nyelvre.

*

Aki összlávokról beszél a 10. század előtt, az gondolkodás nélkül régi propaganda szövegeket szajkóz. Ne felejtjük el, hogy **614 és 911 között nem beszélhetünk semmilyen történelmi eseményről.** Érdekes vélemények keringtek a szlávok megjelenéséről. Az oroszok azt állították, hogy egy kis bátor nép a pripjatyi mocsarakban jött

létre, majd állandóan növekedett és néhány évszázad alatt kitöltötte az egész kelet-európai területet. Arról is írhatnának, hogy a Sziriuszról hozták kicsi zöld emberkék őket a mocsarakba. Tudniillik ez is épp annyira hihető, mint az hogy a mocsári ludakból fejlődtek ki. Uwe Topper megállapítja „nem akarom tovább színezni a képet, hiszen túlságosan is antikizáló. Természetesen ennek a képnek köze van a politikához és a politikusok céljait kiszolgálva készült. (...) mindenek előtt azt kell megtanulnunk, hogy takarékosan és korlátozottan bánjunk a faj vagy a nép fogalmával, mivel ezek csak irodalmi műtermékek, melynek használatát szándékok és ideológiák vezérik.”¹⁰⁵

A nagyméretű társadalmi átalakulás első és leghatékonyabb húzása az új liturgia nyelvének megteremtése volt. A Biblia átírása a latin, majd később szláv nyelvre. (nem elírás!) A latin nyelv és ábécé megvolt, mert az etruszok annak idején létrehozták.¹⁰⁶ Jóval később került sor a szláv ábécé megalkotására.

„A történelmi felfogás szerint a szlávok csak késő IX-X. században jelentek meg, legalábbis a legrégebbi dokumentumaik innen származnak. A két keresztény misszionárius, Cirill és Metód előtt nem beszélhetünk a szlávokról

A szláv nyelv nem egy homályos makedón folyó völgyéből eredő dialektus, hanem egy ortodox misszionárius zseniális teljesítménye.”¹⁰⁷

*

Hogy kinek volt az ötlete, nem tudni, de a liturgiák nyelvét, ábécéjét szentnek nevezték. Elsajátítását kizárólag a papok által működtetett iskolákhoz kötötték. Ha valaki ezen kereten kívül mégis megtanult valamilyen írást, jobb kezének és nyelvének levágásával büntették, vagy szemét szúrták ki. A másik lázas tevékenységük arra irányult, hogy tűzzel-vassal elpusztítsák a régi írásrendszert és annak minden nyomát. Szent István (utólag írt) törvényeiben megtaláljuk, hogy azon papok, akik beszolgáltatják a régi misekönyveket, komoly

---

¹⁰⁵ Uwe Topper: A Nagy Naptárhamisítás Kitalált Évszázadaink Rejtélye - ALLPRINT Kiadó, 2003, 175. oldal

¹⁰⁶ A használható, bővebb latin is félig meddig mesterséges nyelv. A természeti katasztrófa elől elmenekült pásztornép nyelve önkénytelenül, máskor tudatosan bővült az etruszk nyelvből, elvontabb fogalmak, társadalmi jelenségek, technikai eszközök megismerése – megnevezése folytán. A szlávnál nem voltak ilyen gondok. Az „elszlávosult” szkíta utódnépek eleve magas szellemi- és anyagi- kultúrával rendelkeztek.

¹⁰⁷ Uwe Topper: A Nagy Naptárhamisítás Kitalált Évszázadaink Rejtélye - ALLPRINT Kiadó, 2003, 175. 178. oldal

pénzjuttatásban részesülnek. Akik nem, azokat együtt égetik el könyveikkel.

Vagyis, a latin illetve a szláv nyelv szentesítése előtt más nyelveken gyakorolták a kereszténységet. Más írással. Melyek voltak ezek? Miért kellett elpusztítani?

Jó alaposan kidolgoztak az évszázadok folyamán néhány elméletet. Pánszlávizmus, indogermánizmus, finnugrizmus stb.

Különösen nagy csapást jelentett ezekre az elméletekre Angela Marcantonio kötete a kaukázusi nyelvekről.

A nagynevű nyelvész asszony talán önmaga sem hitte el, amit nyelvészeti úton talált. Nagyon érdekes volt számomra a Varga Csabával folytatott beszélgetése. Mikor a magyar kutató közölte velem, hogy egész elméleteket döntött meg, a nyelvész asszony felhívta a figyelmét, hogy rendben, de az Eur-ázsiai nyelvcsaládot komolyan kell venni. Varga úr kissé furcsállta. Végül tisztáztuk, hogy tökéletesen igaza van a tudósasszonynak. Nyelvészeti szakkifejezésekkel azt mondta el, hogy létezett egy egységes eurázsiai nyelvcsalád.

Nemcsak létezett, ma is létezik. Létezett egy egységes ősnépi, eurázsiai kultúra, melynek egységes nyelve és határ nélküli összefüggő birodalma volt az ikerkontinensen. Amikor a szláv nyelvet az 'indogermán' nyelvcsaládhoz kötik, nem nagy tévedés. Unokatestvérek. Nem előd és utód viszony van köztük. Az előd az ősnépi. Nevezhetjük szkíta-hun, pelazg, etruszk vagy bármely néven. A lényeg ugyanaz.

A szláv nyelv egyik elágazása az u. n. Indogermán nagy nyelvcsaládnak. Az összes szláv nyelveket következő három fő csoportra osztják fel:

1. Délszláv nyelvek melyhez az ó- és új-bolgár, a szerb-szlovén (szerb-horvát, szlovén nyelv)

2. a nyugati szláv nyelvek, melyhez a cseh, vend, lengyel, tót és kasub tartozik

3. az orosz és kis-orosz vagy rutén nyelvek tartoznak.

Szlávok, az indogermán törzshöz tartozó népek, amelyek a litvánokkal állanak a legközelebbi rokonságban, PL.

Ahogy fentebb írtam, a germánok unokatestvérei a szkíta-hun utódnépeknek. Azt még nem írtam le, de a későbbiekben meggyőződünk, hogy a szlávok nagy része tisztavérű szittya, mely részben az északra telepedett normann testvéreivel „keveredik”.

Érdekes módon tükröződik az elfogulatlan genetika eredményeiben a múlt. Én a magyarokkal hasonlítottam össze a Princetoni egyetem által végzett kutatás alapján a környező népeket. Legközelebb, négy pontra, a lengyelek állnak. Ugyanazon Kazária lakói voltak, mint az áttelepedett hét magyar törzs. De a gyökerek sokkal mélyebbek. Tíz pontra vannak az oroszok. Ha figyelembe vesszük a normann, de elsősorban a keleti népekkel való keveredést, ennyire eltávolodhattak szkíta őseiktől. Szintén tíz pontra vannak az olaszok. A nagy kereskedelmi tevékenység és az Albániából áthozott latinok génjei távolították el ennyire az etruszkokat a hun-magyarságtól. Ugyancsak tíz pontra állnak a germánok. Érdekesség az, hogy az egymással szembeni arány nem ugyanaz. A Germán, Orosz, Olasz - Pannónia mintegy központként áll a nyelvet váltott - itáliaiak, szlávok és az ősnyelv egyik ágát képviselő germánok között.

A szláv népek meghatározhatatlan, de a mi éránk kezdetét mindenesetre megelőző időszakról Kr. u. a III. vagy IV. sz.-ig oly területen laktak, amelynek határai a következők lehettek: a Nyementől a Duna torkolatáig. Bár a Keleti-tengertől a litvánok választották el őket; a rigai tenger öböltől a Valdáj-hegyeken át az Oka torkolatáig, északon és keleten a finnektől határolva; a keleti határt az Okától Kijevig s innen a Bugig terjedő vonal, a déli és nyugati határt pedig körülbelül a Kárpátok és a felső Visztula alkották. PL.

Ha jól megfigyeljük a terület leírását, rájövünk, hogy a cári Oroszország 19. századi igényeit fogalmazza meg. A szlávokról először Jordanes beszél. Tudjuk azt, hogy szegény latin szerzőt később megtöltötték minden olyannal, amit bizonyítani kellett. Prokopiosz a VI. században ír szklavinokról és antaiókról. Közös néven sporinak nevezi őket, és a hunokkal hozza kapcsolatba. Theophülaktosz ugyanabban az időben állítja, hogy a szklavinok az avarok szövetségesei voltak, míg az antok a bizánciaké. Mikor is írnak? Jóval azelőtt, hogy a szláv nyelv megjelent. A történészek igyekeznek szolgaként beállítani őket, ugyanúgy, mint a szorbokat vagy szerbeket a latin servii szóból. A sclaveni ugyancsak rabszolgákat, cselédeként jelentett. A két szó a XIX. században különül el. Nem találni szláv érmét, korábbi feliratot, de még okiratokat sem Cirill és Metód fellépéséig. Utána igaz, hogy megindul egy jó adag visszadatált krónikagyártás, mint például az ó

oroszlónkrónikában Oleg szerződése Bizánccal, a korábbi görög szerzők stb.

*

Az alábbiakban sűrítetten, mondhatni címkézett dobozolásban mutatjuk be az elképzelt folyamatot. Nem hiányozhat a „népvándorlás, honfoglalás”. Vagyis a lehető legjobb módszer. Ha valami megmagyarázhatatlan, azonnal vándoroltatni kezdjük ősi atyafiságainkat.

Tessék jól megfigyelni az események időpontját. A 7. századtól a 10. századig. A naptárba betoldott esztendőik alatt. Így aztán megcáfolhatatlan, mert semmi más eseménnyel nem ütközik.

„Egy nagy népvándorlás szétválasztotta az egységes területen lakó szlávokat. A VI. sz. óta az Alsó-Duna északi partja a Sz.-é, akik a VII. sz. kezdete óta Moesiát, Trákiát és Makedóniát is meghódították. (Az ottlakók épp a Bahamákon nyaraltak). A vandálok, burgundok és más germán törzseknek az Odera és Elba mellől való kivándorlása után az V. sz.-ban Sz. mentek az Odera vidékére és a Keleti-tenger nyugati partvidékére. Az V. sz. vége felé csehek és morvák települtek meg. Azon kívül sokan vándoroltak a Kárpátok mögötti országokból Pannóniába, ahonnan egyes szláv törzsek mintegy 600 előtt Felső-Ausztriába, Stíriába, Karintiába, Krajnába nyomultak. Végül a VII. sz. elején jöttek a horvátok és szerbek Dalmáciába és az egész régi Illíriába (a későbbi Bosznia, Szerbia stb.). Az összes, eredetileg a Kárpátok mögötti országokban egymás mellett lakó törzsekből azon kívül nagy rész az ősi lakóhelyeken maradt és innen főleg É. és K. felé terjeszkedett (oroszlón). E területek közül a Sz. a történet folyamán ismét elvesztették az Elba és Odera vidékét, Felső-Ausztriát és Karintia és Stíria legnagyobb részét, hazánk egy részét stb. PL.

Szegény szlávok, nagyon sok helyen voltak. Jordanes és Pocopius már ír róluk a VI században (mire is jó az időeltolódás, vagy a későbbi beírások). Aztán jönnek a magyarok, elhajtják őket. A Németek kiirtják, vagy germanizálják. Mindkét esemény korábban történik, még mielőtt a szláv nyelvek és népek megjelentek volna.

Nézzük meg egyenként a szláv népek, államok kialakulását. Kissé nehéz, mert nagyon sok mindent helyére kell tenni. Olyan „eseményeket” kell legendakörbe sorolni, melyek egy-egy szláv nép számára olyanok, mint nálunk Hunor és Magor. De ha tisztességesen bele akarunk pillantani a történelem menetébe, kénytelenek vagyunk mi is különböző dobozokat készíteni. Ez volt, ez nem volt. Ha kiderül,

hogy az oroszok félezer évvel a szerbek után alakulnak ki, az semmit sem von le a nagy birodalom történelmi értékeiből. Akkor is évszázadok óta ő a világ egyik nagyhatalma.

*

Kihez is kötik a kolostorok legendái a szláv nyelvű ábécé és Biblia megírását? Forduljunk újból a megszokott lexikonunkhoz. *Cirill-írás, az ó-szláv egyházi írás egy faja, melyet **855 körül a szlávok apostola, Cirill (Konstantin) talált föl. A C. írás egyszerűen az ó-görög majuszkula átídomítása egy néhány új jegy hozzátételével olyan hangok számára, melyeket a görög nyelv nem ismert. Ezen írásnál a szláv hangok megfelelnek azon kiejtésnek, mely a **görögöknél a XI. sz.-ban divatos volt, így például a b (béta) betű a magyar v-nek. PL.*****

Ciril és Metód a szlávok valódi atyja. Hogy mikor éltek? Nem lehet tudni pontosan a nagy történelmi lecsóban. Egy bizonyos - határtalan zsenialitásuk eredménye a mai szláv népek létrejötte.

A görögben a v betűt b-nek ejtették, azt elhiszem. Ugyanis a magyarban, ha megfigyeljük a gyereknyelvet, nem víz, hanem biz, piz formában ejtik ki a szót. Ez ugyanolyan volt az etruszkban is. Helységnevek maradtak fenn, például Pizza, a maga ferde tornyával, vizes területet jelent. Székely nyelvben fennmarad a pis, pes formában. Például a háromszéki Peselnek mocsaras területre épült. A magyar pisi szó is ebből származik. Vagyis a szláv ábécét

elsősorban az ősnyelvhez igazították. De egyéb érdekes dolgot is említ a mindentudás könyve:

A Cirill-írásnak két neme van: a régibb, mely a görögkeleti egyház szent könyvéiben az ó-szláv nyelv mellett még most is divatos, és az újabb, melyet az oroszok, szerbek és bolgárok máig használnak. A szerb nyelvet a horváttól csakis ez az írás különbözteti meg, a horvátok ugyanis a latin betűket használják. A C.-től meg kell különböztetni a glagolita írást melynek egészen más eredete van. PL.

Az ó-cirill írást keményen meg kellett tanulni a kolozsvári egyetemen, annak idején. Voltak a diákok között olyanok, akik rögtön rájöttek, hogy bizony a rovásábécé egyik formájával találkoztunk.

Menet közben a szláv ábécét mindenik nép a maga igényei után igazította. Az ősi írást modernizálták. Igen ám, de az eredetit igyekeztek homályba borítani. Új nevet adtak neki. Nem cirillnek, hanem glagolitának nevezik. Azt mondják, hogy minden más eddigi írástól különbözik. Jönnek a magyarázatok. Az, hogy különböző keleti betűrendek vegyüléke, legtöbbször azt állítják, hogy egy ószláv rúnairásnak maradéka. Érdekes módon leginkább a bolgárok használták. Kottarendszere is volt, sőt van a mai napig is. Figyelmet érdemel, hogy krajnai reformátorok Tübingenben glagolitaírással nyomtatták a horvátok számára készített protestáns könyveket. A mai napig is elég nagy számban található glagolita betűkkel és kottával lejegyzett himnuszok. A lehető legtökéletesebb, magas felkészültséggel rendelkező személyek által lejegyzett rovásábécé a glagolita. A magyarok számára érdemes lenne kottarendszerét is tanulmányozni, mert mi is épp úgy használtuk, jóval a kereszténység előtt, mint később a szlávokodott népek.

Az akkori korok hangulatára, elvárásaira fényt derít az alábbi idézet megjegyzése, hogy Cirill görög nemesi családból származik. A szellemi, katonai vezetőktől elvárták, hogy több nemzedék által gyűjtött vezetési gyakorlatot hordozzanak génjeikben. Másképp ez segítette később a feudális uralkodó dinasztiák megerősödését is.

*„Cirill, a szlávok apostola és testvére Method Tessalonikában, a IX. század kezdetén, nemes görög családból születtek. Konstantin atyja halála után 842-ben 14 éves korában Konstantinápolyba ment, ahol a fiatal III. Mihály császárral együtt Photius pátriárka nevelte. Már ifjú korában kitűnt tudományával, előbb a pátriárka könyvtárnoka, később, a filozófia tanára lett. **Mint a keleti nyelvek kiváló ismerőjét** 851. a kalifához való követséggel bízták meg. Később bátyjával Methoddal, Krimiába ment, ahol a zsidó és mohamedán vallások*

*ellen, mint misszionárius működött. Visszatérte után bátyjával együtt a bolgárokat igyekezett a keresztény vallásra téríteni és 861-ben a bolgár királyt, Borist megkeresztelte. Hogy a keresztény vallást a szlávokkal jobban megértesse, **föltalálta 855 körül a szláv írást, amely máig az ő nevét viseli. Ó-szláv nyelvre fordította az evangéliumot és a legszükségesebb egyházi könyveket**". PL.*

A szkíta nyelvjárások nyugatról, északról, észak-keletről körbe fogják Bizáncot. Krimia a szkíta-kazár birodalom része.

Tanulmányozva a nyelvjárásokat a két tudós létrehozott egy áthidaló nyelvet. Könnyen, játékosan el lehetett sajátítani. Megmaradt az ősi alapszókészlet. Később aztán ennek leplezésére a hálás utókor nyelvészei, kevesebb zsenialítással, kitalálták a jövevényszavakat. Pld. Orosz – szputnyik = utas. Román – pusztnyik = pusztai.

Hogy Borisz miként lett keresztény és főleg-szláv, azt majd a bulgároknál meglátjuk.

A lehető legnagyobb az összhang abban, hogy Cirill és Metód állították össze a szláv ábécét. De mindig kerülték, vagy egyenesen tagadták a mesterségesen létrehozott nyelv tényét. Pedig nem ez az első a világtörténelem folyamán.

Említettem a szanszkrit nyelvet. A Védák nyelve. Évezredekkel korábban rögzített szentírás a hinduk számára. Ott is nyomon követhetjük azt a nyelvalkotó folyamatot, mint később a Biblia vagy a Korán esetében.

Rastislav morvai fejedelem, 861-863 között, követek útján Mihály bizánci császártól szláv hittanárokat keresett népe számára.

Konstantin és Methodius 863-ban Morvaországba ment. Négy és fél évig maradtak itt és az isteni tiszteletet szláv nyelven rendezték be. A németországi latin papok a két testvért a pápánál állítólagos eretnokség miatt bevádolták, mire őket Miklós pápa 867-ben Rómába idézte. Rómában sikerült nekik magukat ezen vád alól tisztázni és Hadrián pápa mind a kettőt 868-ben püspökökké szentelte. PL.

Említettük -az első szláv írás a **glagolika** (glagol = szó). Írják, hogy először Bulgária, majd Morvaország területén használja Cirill és Metód. A legrégebbi fennmaradt szövegeknek tartott a kijevei lapok. Imádságokat tartalmaznak. Érdekes módon **görög kisbetűs írás**. Rúnákból és néhány sajátos jelből áll össze. Állítólag a szláv misszió **860** körül van Morvaországba. De a görög kisbetűs írás **914 után fejlődik ki a bizánci udvarban**. Akkor mi volt hamarabb? Minden esetre az óegyházi szláv az óbolgár, melyet először a bolgár király és környezete kezdi beszélni. Aztán a kialakult szláv nyelveknél a

magánhangzók formái, a hangsúly, stb. megmutatják, hogy milyen nyelvjárást használtak a szlávosodás előtt. A cseheknél a szavak első szótagát hangsúlyozták, ugyanúgy, mint a magyarok ma, vagy az ónémetek.

„Egyszerűen szólva az ember így fejezhetné ki a helyzetet: A szláv „nemzet” a bizánci kereszténység felvételével jött létre. E folyamat eszköze egy mestersége nyelv volt, amelyet a misszionáriusok írásban teremtettek meg. A számos etnikai csoport, amely ezt a területet addig lakta nem vándorolt el. A szláv nyelv és egységesítés tehát egy új, egyszerű kultúra váltási folyamat a X.-XI. században, nem pedig egy évezredekig tartó fejlődés eredménye volt.”¹⁰⁸

BOLGÁROK

Az európai hunok nagy családját többféleképpen nevezték. A baloldali folyótól, a Volgától a Turánig tartó vidék neve volt Bolgár. Itt éltek a bolgár-magyarok. Mások szerint hunok. Nemzetségekben, törzsekben, törzsszövetségekben. A szövetség élén mindig három katonai, és egy vallási-katonai parancsnok állt. Ezeket nevezik a történészek királyoknak.

„Kuvrát egyesítette a volgai hunokat és szövetséges törzseket, kik ezentúl «bolgár»¹⁰⁹, azaz volgai nép elnevezés alatt szerepelnek. Kuvrát halála után a VII. sz. dereka táján e törzsekből Kuvrát öt fiának vezérlete alatt több horda alakult; egyik képezte a volgai vagy Nagy-bolgárország népelemét, melynek a mai csuvasok a maradványai. Másik Batbaján vezérlete alatt a keleti turkok uralma alá került, s később részint a magyarokba, részint pedig az uzokba olvad. PL.

---

¹⁰⁸Uwe Topper. I. m. 183. oldal

¹⁰⁹ Hun = hun gar = föld, ország: Bol, vol jelentése – a Volga a baloldali folyam, a Don a jobboldali. Bolgárok a Volga menti földek lakói. Ebből lett népnév.

Ez az egész „államalakulat” a Kazár Birodalom egy része volt. A kazárok sem jöttek sehonnan. Csak a megnevezésük más, nyelvük, kultúrájuk szkíta-hun.

A hivatalos történetírás szerint a bolgár törzsek egy része 679-680-ban telepedik le a Dunától délre. Ez a föld eredetileg a pelazgok trák ágának az élettere, majd Moesia néven római provincia. Állítólag a bizánci császár kérésére szállták meg a tartományt a **finn-ugor eredetű** bolgárok. Az utóbbi jelzöt nem én találtam ki. Évszázadok óta használják.

A mai székely és szász földön korábbi „bolgár” leleteket ástak ki a régészek néhány évtizeddel ezelőtt. Az is igaz, hogy elfelejtették hozzátenni, hogy ezek nem szláv nyelven beszéltek, hanem a Bolgár vitathatatlanul finnugor nép volt. Sőt, érzékeltették, hogy itt bizony valamikor szlávok laktak. Nagyon nem vehetem tényeknek a történelemkönyvek ezen kijelentéseit, mert a később jelzett Krum kán (800-815), majd az utána lévő Borisz kán, aki felveszi a görög kereszténységet (864), olyan időszakban uralkodik, amelyik nem létezett. Simeon (893?-927) korában Bulgária gyakorlatilag nagyhatalom, állítólag hadakozik a magyarokkal, és az Etelközi táborban visszamaradt nőket, gyerekeket, öregeket lemészároltatta.

Ezt írják a bizánciak. Nagy hős az írásaikban Simon. Azt tudjuk róla, hogy valós személy. Ő vezette be a Bibliai kereszténységet, vele a szláv nyelvet. Gyakorlatilag ő volt az, aki először az emberiség ismert történelmében rövid idő alatt egy néppel nyelvet váltott. Így a bolgárok váltak az első szláv néppé.

*„Simeon, **bolgár** császár, Boris fia, a legjelentékenyebb bolgár uralkodó, ő vette fel először a bolgár császári címet, és mint az új*

görög-szláv császárság megalapítója, a bolgár pátriárkátus szervezése által országát vallási tekintetben is függetlenné tette Konstantinápolytól. Nagy-Preszlávban (székelt, melynek fényes palotáiról, templomairól, festményeiről, szobrairól, műkincseiről az egykorú írók csodákat írnak”. PL.

Nagy kellett legyen az a birodalom, fővárosával együtt. Hatalmas haderővel rendelkezett, komoly nemzetközi kapcsolatai voltak. A Dunától délre jelentős államot hozott létre. Vagy az már régebb is létezett, csupán a későbbi görög történészek szépen kikozmetikázták a saját szájízük szerint?

Városokat emelni, hadsereget fenntartani komoly gazdasági háttérre van szükség. Honnan volt a hadakozó, a bizánci császári trónra áhítozó, a római szentatyával kapcsolatot tartó Simon cárnak olyan bevételi forrása, hogy mindezeket megengedhette magának? A mélyen elhallgatott, Bizánccal párhuzamos nagy gazdasági, kereskedelmi tevékenységből, amelyet keleten a Kazárok, nyugaton Dalmácián keresztül, latinus kapcsolatnyelvet használó népesség teremtett meg. Hogy miért nem értékeljük így? Mert az európai politikai rendszerek érdekei egy másfajta propaganda „történelmet” szültek. Azonban elég sok mindent érintenek a bemutatott események.

„VII. Konstantinos Porphyrogennetos görög császár haddal támadta meg, melynek vége 917 aug. 20-án a görög seregnek Meszembria mellett való teljes megsemmisülése volt. Simon egész Görögországot elfoglalta, Konstantinápolyt körülzárta, és mint óriási kiterjedésű birodalom ura felvette a «bolgárok cárja és a görögök monárkája» címet. A cári koronát nem a konstaninápolyi pátriárkától, hanem a római pápától kapta. Szerbia is bolgár fennhatóság alá került, 924-ben. Most Bulgária egész a Száváig terjedt, de midőn itt Tomiszláv horvát királlyal háborúba keveredett, ezen harcok közepette 927 máj. 27-én meghalt”. PL.

A történelemkönyvek kiemelik, hogy az első keresztény állam Bulgária volt, és Szent Simon érdeme, hogy ez a változás végbement. Büszkék lehetünk rá, hogy létrehozta a magyarai népek közül elsőnek a keresztény államot. Nyelvükön jelent meg először a szláv Biblia.

Ez nagyon szépen hangzik. De a bolgár Biblia állítólag óbolgár nyelven íródott. Glagolita betűkkel, amely a rovásábécé elsőfokú leszármazottja. Ez az első ismert 'szláv' nyelvű írás. Ez mind szép és magasztos. De miért írtak a magyar nyelvű bolgároknak szláv Bibliát?

Miért lett olyan hirtelen buzgó keresztény és cár Simeon néven az ország vezetője?

A dolgok menete korábbi. Miután Bizánc még az általa ellenőrzött területeken sem tudta elterjeszteni a kereszténységet, Cirill és Metód püspökök létrehoznak a keleti szkíta nyelvjárások alapján egy könnyű nyelvet. Ezt az Isten szolgáinak szánják, akik megtanulták a papneveldeken, és így létrejön egy vallási nyelv. A keresztény néven Simeon bolgár honatya jó alkalmat látott benne, hogy nagyravágyó terveit megvalósíthassa. A bizánciak kapva-kaptak az alkalmon, hogy a félelmetes bolgárokat saját szellemi befolyásuk alá vonják. Sőt, szomszédságukban kipróbálhassák, hogy működik-e a két fiatal püspök által kidolgozott terv. Működött. Bulgária lakosságának „fontosabb” része rövid idő alatt kereszténnyé vált. Azt nem állíthatjuk, hogy rögtön megtanulták az új nyelvet is, de mindenki azt írja, hogy ők aztán estétől-reggelig, isteni sugallatra átalakultak. Legyen így.

Igen ám, de ezután jön a java. Bizánc törököt fogott. Emlékezzünk, hogy arról írnak, VII. Konstantint gyerekkorában megkoronázták. Azért, hogy fennmaradjon a makedón dinasztia. Igen ám, de a császári teendőket végezni kellett. Az örmény származású katona, Romanosz Lekapénosz lesz a császár, aki megesküszik, hogy védi a törvényes örökösök jogait. Szükség volt rá, mert Simeon mindenképp meg akarta kaparintani a császári trónt. Lányát Bíborbanszületett Konstantinhoz szerette volna feleségül adni. Mivel terve nem sikerült, Romanosz javasolta hogy az ő fia vegye feleségül a bolgár uralkodó lányát, és Bizánc adót fizet nekik.

Simeon erről hallani sem akart. Követelte, hogy azonnal engedjék át neki a trónt. Mivel ezt nem teljesítették, 919 nyarán a bolgárok megtámadják Bizáncot a Dardanelláknál. Azok fellázították a szerbeket a bolgárok ellen. 920-ban Simeon elfogja Zakariást, a szerb vezért, és rákényszerítette a kereszténység felvételét. Következő évben Konstantinápoly ellen vonult, de vereséget szenvedett. Hiába próbált közvetíteni Miklós pátriárka, 922 nyarán kifosztják a Forrás-palotát, de a nagy fal közelében Romanosz megsemmisítette a bolgár táborát. Most ők kérték, hogy a bizánciak küldjenek Simeon mellé egy követet. Míg folytak a tárgyalások, megtámadta Trákiát. Igen, de most Pál, szerbiai fejedelem a bizánciak biztatására újból fellázadt. 924 elején Simeon legyőzi a szerbeket, és szövetségre akart lépni az afrikai Fátimidákkal, hogy míg ők szárazföldről, addig az arabok tengerről támadják Bizáncot.

Terve nem sikerült. Ezért fegyverszüneti egyezményt írt alá 924 szeptemberében, melyben adó és ajándék fejében kötelezte magát, hogy bizánci fennhatóság alá helyez néhány Fekete-tenger melléki várat. Miután Simeon megkapta a pénzt, esze ágában sem volt átadni a várakat. Önmagát kinevezte a bolgárok és a görögök baszileuszának. 926-ban a pápa megerősítette császári címében (szlávosan - cár), a bolgár érseket pedig pátriárkai méltóságra emelte. A következő évben meghalt. Utódja legkisebb fia, a kiskorú Péter. Nagybátyja lett a régens, aki nem vette fel a kereszténységet. Szursz-Ubul nagybácsi újabb háborúval fenyegetőzött, ezért Lekapénosz császár feleségül adta Péterhez lányát, Máriát, és beleegyezett, hogy Péter viselje a bazileuszi címet.

Talán tovább is folyt volna a bolgár-bizánci marakodás, ha a magyarok dél-keleti hadereje nem úzi el a Duna jobb partjáról a bolgárokat. Közben megsemmisítették Nagy-Moráviát, feldúlták Trákiát. Maszúdi arab történész szerint, a magyarok egészen a császárvárosig nyomultak. Másképp erről szól Botond legendája, aki Kadocsa vezér seregével vonul Bizánc alá. Legyőzte a hatalmas görögöt, és buzogányával betörte Bizánc kapuját. Arról azonban nagy a csend, hogy Bizánc továbbra a magyaroknak fizetett adót. Ugyan úgy, mint korábban Atillának.

Érdekes a történelem, de ha részleteibe belepillantunk, számos nagyratartott nemzetségről kiderül, hogy nagyon értenek az öndicsérethez. Tanulhatnánk tőlük. Nekünk legalább lenne valós alapunk a dicsekvéshez.¹¹⁰

Bolgár viselet a múlt századból. Milyen „hatást” bizonyít a nő Csíki szőttes köténye, vagy a férfi vitézkötéses székely fehérharisnyája? Orbán Balázs ugyanilyen fotókat készít a székelyekről.

---

¹¹⁰ A fenti rész anyagát Louis Bréhier közölte idézett kötete 152-159 oldalain.

Bulgária későbbi történelme számos könyvben megtalálható. Én csak a kezdeteket akartam bemutatni, s tisztázni kik voltak a bolgárok, és miként lettek belőlük szlávok. Simeon cár sikerei bebizonyították a keresztény világnak, hogy a kereszt és kard csak együtt lehet a hatalom záloga.

*

„A bolgár nyelv a délszláv nyelvek egy ága. Történetében három időszakot lehet megkülönböztetni: az ó-bolgárt, melyet először a IX. században Cirill és Methódios használtak irodalmi nyelvnek és azóta a görögkeleti egyházhoz tartozó szlávok egyházi nyelve; ebből keletkezett a közép-bolgár nyelv, mely kéziratokban már a XII. sz.-ban kimutatható, ebből pedig a mai új-bolgár nyelv, melyet az Alsó-Duna jobb partján Bulgáriában és Keleti Ruméliában beszélnek”. PL.

Értelmezzük a fentieket. Az óbolgárt csak a szlávok apostolai használták a szentkönyvekben. A közép-bolgár sem egy elterjedt népnyelv, átmenet a Cirill által létrehozott és a kialakult népnyelv között. A születő írástudó réteg nyelve. Az új bolgár a beszélt nyelv.

Az ó-bolgár irodalom csakis egyházi munkákból áll, melyek közül különösen a bogomilek könyvei nyelvészeti szempontból

*nevezetesek. Közép-bolgár irodalom nem létezik, míg az új-bolgár irodalom csak első kezdetén van.*¹¹¹ PL.

„Az új „nemzet” a bizánci kereszténység felvételével jött létre. E folyamat eszköze egy mestersége nyelv volt, amelyet a misszionáriusok írásban teremtettek meg. A számos etnikai csoport, amely ezt a területet addig lakta nem vándorolt el. A szláv nyelv és egységesítés tehát egy új, egyszerű kultúra váltási folyamat a X.-XI. században, nem pedig egy évezredekig tartó fejlődés eredménye volt.”¹¹²

HORVÁTOK

A bolgárok papokkal és katonákkal „térítették meg” vallási és nyelvi szempontból egyaránt a szerbeket, horvátokat, szlovénokat.

A horvátok mai területén pelazg, majd kelta népek laktak. A rómaiak Illíriának hívták az Adriától keletre fekvő vidékeket.

Heraklius császár, állítólag, birodalma határainak védelmére beengedi 630. körül az északról érkező horvátokat.

Horvát férfiak. Csak akkor értettem meg igazán, hogy hol kell keresni eredetüket, amikor az angol internetes képek alatt Bosnyák-Horváth felíratott láttam. Aztán a képek beszéltek. A férfiak mintha a nagy Magyar-alföldről kerültek volna a képre. Egyetlen eltérés a számunkra nőiesnek tűnő hímzések.

A nők a havasalföldi és Moldvai őslakós és az Erdélybe későbbben áttelepített Besenyők jellegzetes viseletébe öltöztek. Nem is csoda. A Bosnyákokról tudjuk, hogy a kis-besenyő törzsek gyerekei. Határőrök. Viseletük azonos a nyárádmenti székelyekével.

---

¹¹¹ A 20. sz. elején.

¹¹²Uwe Topper. I. m. 183. oldal

Könnyű volt állítgatni egy-két századdal korábban. De ma még könnyebb kibogozni az állításokat. Illírek – míg meg nem született a latinósított név Tyréneknak, Türeéneknak írták őket. Az etruszk Nagyboldog-asszony neve. Kiejtése Turán. A félsziget délnyugati részén tenger viseli e nevet. Ott laknak a Siculok. Lehet őket keltáknak, szkítáknak, avaroknak is nevezni. Egyazon nép neve. Aztán a társaság felszívódik, jönnek a szlávok.

Könnyű volt nekik, mert Nagy Károly 787-788-ban - a betoldott időszak meséi szerint - meghódította Isztriát, és 803-ban a szárazföldi Dalmáciát. 812-ben az aacheni béke alapján a dalmát-horvát fejedelemség frank fennhatóság alatt maradt. Ez mind szép, de egyetlen fejedelmet sem tudnak felsorolni ebből az időből. Írnak egy Viseslavról, de nem kötik időhöz. Azután, 845-935 között hét

fejedelmet sorolnak fel, amiből I. Tomislavot 924-ben királyként emlegetik.

„Ez a felsorolás későbbi idők okleveleiből és krónikáiból származik. A legkevesebb, amit megállapíthatunk, hogy az egész bizony gyenge, szegényes bizonyítékokra támaszkodik. Most csak Horvátország legrégebbi oklevelére emlékezünk, amiből virágzó országra következtek: A IX. század első felében ez a horvát állam már teljesen szervezett volt, udvari kancelláriája szépen működött, udvari hivatalnokok és tisztségviselők vették körül Trpimir fejedelmet 845-855, amikor ő 852-ben az első ismert horvát oklevelet, a Dux Chroatorum Munere Divino aláírással kiállította. Ez az oklevél mindazonáltal egy XVI. századi leiratban maradt fenn.”¹¹³

(Puff neki!)

Tegyük hozzá, hogy valami erősen bűzlik a Horvát korai történelem körül. Amire a bajor kutatók nem figyeltek fel, hogy az 1611-ben, Párizsban „előkerült” híres könyvét B. Konstantin császárnak „A birodalom kormányzása” címűt először Horvát nyelvre fordították Bécsben. Egy olyan időszakban, amikor megindult a lehető legdurvább támadás Magyarország, Erdély bekebelezésére.

Újabb „bizonyítékok” is előkerültek. 1871-ben véletlenül kiástak Muc Gornjiban egy fonaldíszítéssel borított kőgerendát. Rögtön újabb ásatásokba kezdtek, és újabb gerendatöredékekre bukkantak. Felirattal, mely Branimir horvát herceget említi, és a 888-as évet. Azután csak úgy ömlöttek a díszített gerendák, melyek az összes eddig bizonyíthatatlan horvát hercegekről, fejedelmekről

---

¹¹³ Heribert Illig „Időugrások” 67. oldal, All Print Kiadó 2005

tudósítottak. Egyedülállóak a világon. De van bennük néhány szépséghiba. Az első, hogy a glagolitaírást, a cirillel együtt csak később kezdték használni, mint ahogy az „előkerült bizonyítékokban” megjelenik. Azon kívül odatették a Kr.u.-i datálást, amelyet legkorábban, az 1600-as években kezdtek használni az oklevelekben. Egyetlen név sem töredékes. Bombasztikus felfedezések.

Erről eszembe jut egy nagy román régész tanítványai által mesélgetett anekdota. Nevet nem írok, nehogy az utódai megsértődjenek. Egyetemista korunkban mesélgették, hogy egy Dézs környéki állomás mellett folytak az ásatások. Elékerült egy deszkadarab. Rajta fekete festékanyaggal a szöveg: AVECEZARVAVAN. Elkészültek a fényképek, és szakembergárda próbálta megfejteni, Az első rész világos volt – Áve Cézár. De, az üdvözlégny Cézár után mit jelent a vavan? Elhatározták, hogy a lelőhelyen lefilmezik. Feltették egy állványra, s szerelték a kamerákat. Az arra lődörgő pásztorfiú elkezdte olvasni a szöveget: A vécé zárva van.

Úgyhogy nemcsak a horvátoknál vannak érdekes leletek.

„A horvát név (latinul: Chorvati, Croati; horvátul: Hrvat,) az ó szláv «charv» gyökből ered, melynek jelentése: defendere, tueri a. m. védelmezni, megőrizni; tehát Hrvat a. m. defensor, védelmező.”

PL.

Fogalmazzunk mai ismereteink alapján – ugyanazon társadalmi szerepük volt, mint a hindu harcosok kasztjának, a sumér szikilik-nek, vagyis a templom, vagy határvédő csoportoknak. Hogy a kárpátoktól északról került volna ide, én nem látok semmi komoly bizonyítékot ezzel kapcsolatban. Azonban cáfolhatatlan igazság, hogy a pelazgok

az ősnép déli ága. A Kárpátoktól északra is éltek. A horvátok tagadhatatlanul a pelazgok gyerekei. Ők nem vándoroltak soha sehova. Az állítólagos vándorlásuk megint a fantom időszakra esik. Ki kellett húzni az ősi földet a horvátok talpa alól. Kialakítani bennük azt az érzést, hogy jövevények más hazájában. Sőt, alárendelt szolgák.

„Vándorlásuk ősi hazájukból délfelé már a VI. században kezdődött s majdnem száz évig tartott, mígnem mai hazájukban megtelepedtek. (meggondolták a dolgot, vagy késett a vonatuk?). Kisebb-nagyobb törzseik nem alkotnak egy államot; véneik és főnökeik kormánya alatt hol a görögöknek és avaroknak, hol a frankoknak hódolnak, a szerint, amint a hadi szerencse ezeknek, vagy amazoknak kedvez. PL.

Tegyük hozzá, hogy nem is akartak államot alakítani. Ennek sok féle oka van, mint a harangozás elmaradásának a székelyföldi faluban, a püspök érkezésekor. Ott az első az volt, hogy nem volt harang. Itt meg az, hogy az őstársadalom sohasem képez államot. Csupán nemzetségei életterét védi. Az állítólagos államok a fantom korban szerepelnek. És kitől függtek a különböző nemzetségek?

Hercegségek, királyságok váltogatják egymást. Önálló államok, mégis hol frank, hol bolgár, hol bizánci uralom alatt állnak. Ez a „mondvacsínált” mese történelem. A feudális terjeszkedési politika propaganda kitalációja. Feltételez egy káoszban kavargó Pannon-medencét és szomszédságot. Ez az elmélet napjainkban alaposan megdőlt. Ugyanúgy a horvátok feudális urai is.

Aztán megjelennek zavaró körülményként a magyarok.

„Számos történeti adat amellel bizonyít, hogy a magyar királyság és keresztény egyház szervezése után első királyaink hatalma a Dráva-Száva közére, sőt részben a szávántúli vidékre is

kiterjedt. E mellett szólnak az egyházmegyéek határai és az első várispánságok területei” PL.

Magyar királyok területileg megszervezik az országot, de mellettük a horvátok mégis államot alapítanak. Végül aztán a pápától jön egy korona. Ezért, vagy ennek ellenére egyesül Magyarországgal.

Mi történhetett valójában? A 9. században (használjuk a megszokott időszámítást) a magyarok nekifognak egy központosított nemzeti törzsszövetség létrehozásának. Árpád utódai és Szent István ősei egységbe tömörítik a körülöttük élő szkíta eredetű nemzetségeket. Köztük természetesen a horvátokat is.

„Tomislav 910-ben fölvette a királyi címet, a XI. sz. végéig tizenkét király követte egymást a horvát trónon. Függetlenségének és terjeszkedésének egyrészt Velence, másrészt a bizánci uralom vetett gátakat. Svinimir király egy merész lépéssel felszabadítja magát a bizánci befolyástól és biztosítja országa számára a magyar királyok szövetségét és támogatását. 1076-ban VII. Gergely pápától királyi koronát kap. Már korábban feleségül vette I. Béla királyunk Ilona nevű leányát. Így egyesült 1102-ben Horvátország végleg Magyarországgal.”. PL.

És most beszéljünk komolyan a horvát népről. Nem érdemli meg azt a sok csúfságot, amit fantomtörténelmükkel rájuk kentek. Ők mindig is a magyar Szent Korona népének tartották magukat. Tudták, hogy a Korona minden hozzátartozó népnek védőpajzsa. Bármilyen nyelvet beszél. Talán jobban érezték, mint mi magyarok. Trianon után azon keseregtek, hogy mi lesz velük a Szent Korona védelme nélkül. A legutóbbi balkáni belháborúban a magyaroktól

szereztek fegyvereket, melyekkel kivívták függetlenségüket. (Még akkor is, ha nem hivatalosan jutottak hozzá.)

Mondjuk ki őszintén, ők sohase jöttek vagy mentek erről a területről a történelem folyamán. Sem ők, sem a szlovének. Az Adria észak – északkeleti partvidékét, a dalmát tenger szigetvilágát és partjait védő ősnép volt, mióta a világ- világ. Nevezhetjük őket etruszkoknak, trákoknak, pelazgoknak, szkítáknak, a lényegen nem változtat. Mai nyelvüket a bibliai kereszténységgel egyidőben vették fel bolgár hatásra. De mindvégig megtartották a keleti székelységre, vagy a kozákokra jellemző társadalmi formáikat. Még a 16. sz. elején is székelyföldről választottak vezetőket. Ott szolgált fiatal korában pld. Dózsa György. De előtte nagyon sok lófő székely család szolgált választott területi vezetőként a horvát székekben. Ez nagyon megkérdőjelezi a korai nyelvváltásukat.¹¹⁴

A horvátoknak nincs is szükségük, véleményem szerint, ennél „szebb” és kihangsúlyozottan igazságosabb múltra.

SZERBEK

A szerbek történetének beállítása hasonló a horvátokéval. Az, hogy északról levándorolt szlávok, olyan emberek állíthatták, akik azt hitték, hogy a világ vak. Vagy esetleg nem ismeri az északi népek külső megjelenését. Azon kívül nem látott soha a Kaukázus hegyei között élő magas, görbeorrú, harcias embereket. Olyanokat, akik mintha a szirteken tanyázó sasok fiai lettek volna. De nemcsak

---

¹¹⁴ A székely családokra vonatkozó adatokat már több mint 30 éve gyűjtöm. Mindent, ami fellelhető. Ezért engedhetem meg magamnak a sokszor meghökkentő kijelentéseket. Olyan összefüggésekre világítanak rá, amire a megszokott történelmi értékelések nem tudnak magyarázatot adni.

az embertan, hanem a szerb nyelv is az azonos eredetet, és az ugyanakkor történő nyelvváltást bizonyítják.

A szerb nyelv csak csekélyiségekben tér el a horvát nyelvtől, Zágráb és Varasdmegye népének kivételével, melynek tájszólása inkább szlovén. A szerb irodalmi nyelv a horváttal teljesen azonos, azért a szerb-horvát elnevezés alatt mindkét nyelvet szokták érteni.
PL.

35.-Hagyományos szerb női viselet. Nem csak a nyelvük azonos a Horvátokkal. A nép ősi hagyományai szinte egy nemzetnek tünteti fel őket. De tessék megfigyelni – még hagyomány tisztelőbbek. A lányokon a székely-magyar ruhák készítési módjai, díszítései érdekesen ötvöződnek. Ha nem lenne a nagypolitika és a szerbek határtalan naivsága ők sem lennének napjaink véres cirkuszainak gladiátorai.

A történetírók szerint ők is Héraklios kelet-római császár meghívására 630 körül szállották meg az avarok által teljesen elpusztított Illyricum és Moesia provinciákat.

Nem alkottak egységes államot, hanem törzsfőnökeik, zsupánjaik, uralma alatt éltek. Fogalmazzuk meg érthetőbben – nemzeti gyepükön éltek, s szükség esetén törzsekbe tömörültek, melyek élén ispánok álltak. Békeidőben ezek feladatköre eltűnt. Később a főzsupánok Raska (Novi Pazár) központtal fejedelemséget hoztak létre. Ennek a nevéből születik a rascija, vagy a magyar rác elnevezés. Egy ideig kényszerűségből Bizánc-barát volt. A bolgárok

lerohanták Simeon cár idején és nyelvváltásra kényszerítették. Ők a második szláv nyelvet felvett nép. Végül megunták a bolgár barátságot és Imre magyar király koronája alá álltak 1202-ben. Ő vette fel a szerbek királyának címét, mely végig megmaradt a magyar királyok titulussai között, még a Habsburgok idejében is. Még akkor is, amikor török hódoltság alatt volt az ország.

Ha csak a megszokott történelem bemutatását figyeljük, akkor is kiesik a hunok, avarok, majd Árpád magyarjainak kora a szerb történelemből. Egy olyan kor, ahol a nemzeti terület teljes önállóság mellett mellérendelő társszerepét tökéletesen nyomon lehet követni. A magyar királyság, sőt a török hódoltság idején is magasfokú önállósággal rendelkezett. Soraikból választott vezetőkkel. Ugyanúgy, mint szomszédai az albánok, vagy a kisbesenyők (bosnyákok).

Oroszország megerősödése után (18. sz.) annak legnyugatibb politikai bástyája lett. Annak ellenére, hogy sokat szenvedtek emiatt. Érdekes módon a szovjet világtörténet nagyon szűkszavú velük. Egyetlen mondattal elrendezi a „vándorlásokat”, és alig fél oldalt szentel a szerb állam kialakulásának.

Kezdehetnénk sorolni a zsupánok, fejedelmek, királyok történelmét. Minket egy dolog érdekel, kik is voltak valójában. Eleve kizárhatjuk, hogy valami közük is lenne – felvett nyelvükön kívül – az északkeleti szlávokhoz. Annál inkább a kaukázusi ősnépek családjába kellene soroljuk őket. Kicsit nehéz utánajárni, de ha én szerb történész volnék, megtenném. Nem állnék idegen testként Közép-Európa déli részén.

Mi a legdöntőbb bizonyíték, hogy csak nyelvet vettek fel? Figyeljük meg a magas, szikár, sasorrú szerbeket. Lehet, hogy jöttek, de akkor a Kaukázusból.

Az alacsonyabb bulgárok, a keleti székelységhez hasonló horvátok, nagyjából szikár, hegyesorrú, feketehajú emberek. Jellegzetes déli embertípusok.

Az északi szlávok oroszok, lengyelek, fehéroroszok többnyire erőteljes, magas, szőke piszeorrú alaptípusba sorolhatók. Inkább a svédek rokonai, mint a déli szlávoké. Tipikus északi emberek.

CSEHEK

Csehország neve a lakosság nyelvén Èechy, másképp Bohémia. Az őskorban már lakott terület. A kőkorból fejlett - eddigi

értékeléseink szerint - hihetetlenül magas tudásszinttel rendelkeztek a textil növények termesztésében, festék előállítás és a szövés-fonás, szabás terén. Kitűnő fazekasok voltak. Csiszolt kőkorszakban a vidékükön található féldrágaköveket már nyakláncokká, ékkövekké dolgozták fel. Későbbi a cseh gyémánt, briliánsformára csiszolt, hegyi kristály, vagyis kvarc. Cseh gránát, sötét jácintpiros v. vérvörös gránátszemek, melyet melltűkben, fülbevalókban, karperecekben aranyba vagy ezüstbe foglalják, avagy mint gránátgyöngyöket nyakékké fűzik fel. Cseh topáz, nem más, mint a Citrin.

Altalaj kincsek szempontjából a legfontosabb az a vidék, melyet Cseh-erdőnek neveznek, Itt található a Szudéták hegyrendszere; a Cseherdő és Érchegység találkozásánál. Az Érchegység lábánál hatalmas barnaszén, arany, ezüst vasérctelepek terülnek el. Jó is, de rossz is volt számukra. Az altalaj kincsek komoly megélhetési lehetőséget biztosítottak, de állandóan felpiszkálták a hódító hatalmak kedélyét.

Mindég híresek voltak fegyvereikről. Az első világháború idején a legfőbb fegyvergyártók közé tartoztak a Skoda művek. Ma autóikról híresek.

A kézművesség több ezer éves hagyománnyal rendelkezett Európának ezen a gazdag, épp azért viharos történelmű vidékén. Alapja lett a modern iparosításnak.

A házi ipar különösen az Érchegységben foglalkoztat sok embert. Csipkéket, hangszereket, fa- és pléhjáték tárgyakat, szalmafonatokat stb. készítettek. Az üvegipar, Karlsbad környékén porcelánipar, agyagipar Budweisban, vászonipar az északi részekén Rumburg és környékén. Szinte napjainkig európai élvonalba volt. Jelentős volt a gyümölcstermelés; lúd-, méh- és haltenyésztés. Később Melniktől kezdve gőzhajókkal jártak az Elbán.

Cseh festett bútor. Bármelyik magyar-székely házban tökéletesen beleilleszkedne a helyi mesterek által készített darabok közé.

*

Az őslakosság kelta nemzetségekből állt. A Bojok hatalmas kelta törzs-szövetség, melyet Erdélyben Galliában, Csehországban, Tirolban, főrészeiben a Pó vidékén, az etruszk és umber lakosság között jeleztek. Fővárosa Bononia volt. A Csehországban lakó nemzetségeket állítólag a markomannok győzték le. A Duna mellékiek, pedig a gétáknak hódoltak meg. Ennek ellenére a kereszténységet felvett, nyelvet cserélt lakosságot még sokáig Bojoknak nevezték. Érdekes a mondvacsinált történelme.

Egyszerre megjelennek a szláv törzsek, és felveszik a cseh közös nevet. Talán azért, mert leigázzák őket az avarok, így aztán nagyon csehül álltak. De megjelenik egy hős frank, és országot hoznak létre. Sajnos a frank meghal, s az ország szétmállik. Mentőangyalként megjelenik Nagy Károly. Szárnyuk alá veszik a németek, akik ekkor még nem is léteztek. A kereszténységet is tőlük kapták. Ez a germanofil történetírás hangvétele. Az oroszok szerint pedig, a német feudális urak agressziója kiváltott egy népi mozgalmat Szvatopluk ellen, aki trónját a német király támogatásának köszönhette. Ez segítette a magyarokat is, hogy meghódítsák a nagy morva államot. És folyik a csevegés. Vagy inkább a rosszindulatú pletyka?

A történelmi tények azt mutatják, hogy a kelta bojok idején komoly földművelő tevékenységet folytattak a későbbi Csehország területén. A hegyekben állattenyésztést. Számtalan vasolvasztó kemence került elő.

2005-ig csak az orsónehezékek bizonyították az elég korai textil feldolgozás meglétét. Ekkor járta be a világot az a hír, hogy előkerült egy női sír. Az illető hölgygel nagyon sok ruhát temettek el. De mikor? 18.000 évesnek határozták meg a lelet korát. A ruhák díszítése azonos azokkal a motívumokkal, melyeket a mai napig is viselnek az ősnépek utódai. Legyen az kínai csángó, vagy moldvai, lengyel, maja, magyar vagy inka.

Ennek ellenére érzékeltetik, hogy bizony az ott élő szláv törzsek a 7-10. századokra rákent történelme nagyon szegényes. Állítólag ekkor tértek rá a fazekaskorong használatára. Tegyük hozzá, hogy rögtön gyönyörű kerámiát állítottak elő. De hogy szegényes azt elhiszem, mert ez az időszak nem létezett.

Székely gazda portája. Nem. De első látásra, mintha Orbán Balázsból másolták volna. Az is igaz, hogy időben azonosak.

Állítják, hogy Cirill és Metód szláv apostolok befolyása csak átmeneti volt. 814-ben a 14 cseh törzsfőnök Arnulf király oltalmában keresztelkedik meg. Ez az események visszavetítésének tűnik. Ne felejtjük el, hogy a szláv biblia megírás ideje legkorább 855 lehet, ha a két bizánci püspök tevékenységének dátumai helyesek.

Ebből számomra elég sok az érthetetlen. Ma már világos az a tény, hogy a szláv nyelv a bizánci kereszténység velejárója. Ha az őslakosság nyelvet váltott, akkor a két keleti püspök tevékenysége

nem reggeli harmatnak bizonyult. A későbbi római-keresztény befolyás is évszázadokon át kemény ellenállásra készíteti a cseheket. A „pogányság” is komoly tömegalappal rendelkezik. Amíg a vezetők keresztények, a nép nagy része eljár a templomba, mert kötelezik rá. De tovább gyakorolják ősi vallásukat.

Sok baj volt a csehekkal. De aztán II. Ottó német császár oltalmába vette őket, és Prágában püspökséget alapított számukra, 973-ban. Vagyis addig nem volt püspökségük. Cirill és Metód korábban harangozók voltak?

A német császárság állandóan igyekezik bekebelezni a gazdag cseh vidékeket. A lengyelek szintén. Ezért állandó háborúban élnek.

II. Boleszlávhoz fűzik a cseh állam megalapítását. A lexikon szerint mégis csak a 13. században fejeződik be az a folyamat, melyet Rótszakállú Frigyes császár indított el. Csehország német segítséggel válik királysággá. Ezzel a 13. sz.-al „szelídítették” a székelyeket is. Miért olyan fontos dátum ez? Ekkor kerül valójában a Habsburg ház a történelem színpadjára.

A Kijevi Évkönyvben azt állítják, hogy Vlagyimir nagyherceg szeretettel, békével és kereszttel segítette a cseheket az államalapítás megkezdésekor, 992-ben. A későbbi időkről idézik Ibrahim Ibn Jakub leírását, mely szerint Prágában rendszeres az orosz jelenlét. (A Kijevi Évkönyv későbbi fogalmazás. Az oroszok megszületése az 1300-as évekre tehető.)

Világos tény az, hogy a mai cseh területeken sohasem volt nagyméretű ide-oda hurcolkodás, vándorlás. Bizonyos eszmei irányzatok alól még sem tudták kivonni magukat. Így lett a keltákból szláv. Nyelvet váltottak, de hazát nem. Vasárnap elmentek a templomba, de a hét többi napján ugyanúgy élték életüket, mind évezredekkel korábban.

Külsejükben ma is a lengyelekhez, oroszokhoz, vagy akár a germánokhoz hasonlítanak, mert az ősnépek északi ágából származnak.

*

Ottokár harcias király volt. Erejét a többi szomszédal is érezte, így hazánkkal is, mely ellen 1252-1275-ig négy háborút indított. 1260-ban csatát nyert IV. Béla hadai ellen a Morvamezőn, mely után ugyan békét kötött és Kunigunda hercegnőt, IV. Béla unokáját nőül vette, de 1270-ben sógora, V. István ellen újra háborút indított és 1271-ben Pozsony meg Moson vármegyén keresztül Győrig nyomult. Pillanatnyi kibékülés után 1273-ban megint átkelt a Morván és

Nyitraig hatolt. Habsburg Rudolf ellen indult. Bécszet ostromolta, mikor a IV. Kun László Bécs kapui előtt lecsapott rá hadaival. Hűbéri hódolatra és egy sor tartomány átadására kényszerítette (1276.).

A cseh király 1278-ban újból megtámadta Rudolfot, aki csak kevés hadat tudott összehozni, míg Ottokár 60.000 cseh-lengyel és részben német sereg élén nyomult Bécs felé. Rudolf szerencséjére azonban Kun László 40 000 magyar és kun vitézt hozott magával a Morvamezőre, mellyel 1278 aug. 26-án Dürnkrut mellett a cseh király hadát megverte. A király is elesett. De Kun László meghagyta a cseh koronát Ottokár kiskorú fia, II. Vencel birtokában.

Az Árpádház kihalásával rokoni kapcsolataira alapozva trónkövetőként lépett fel. A magyar bárók őt akarták királlyá koronáztatni. Meg is érkezett Visegrádra. Állítólag a pápa ellenezte, így a kiskorú Vencel elhagyta az országot, és magával vitte a Magyar koronázási szent tárgyakat. A trónigénylő I. Károly és a vele szövetséges magyar főurak 1304-ben az osztrák hercegekkel egyetemben hadat indítottak ellene. A hadjárat célja a magyar korona visszaszerzése és az Esztergomban okozott károk megtérítése volt. A magyar csapatok felvonulása szeptember elején kezdődött, de az egész háború néhány kisebb morvaországi erősség Nikolsburg, Joslovitz elfoglalása és Kuttenberg hirtelen abbahagyott ostroma után (megtudták, hogy a korona nincs Vencelnél) okt. 27. véget ért.¹¹⁵ IV. Vencel (1378-1419) idejében lépett fel Husz János reformátor és a cseh nemzeti mozgalmak, melyek 1409-ben a német tanárok és tanulók Prágából való eltávozását vonták maguk után.

A Huszita mozgalom nem reformáció, hanem ellenkezőleg az új vallás elleni nemzeti mozgalom volt az Ó-hit védelmében. Nem ér olyan hamar véget, mint ahogy állítják. Átgyűrízik Erdélybe. A bábolnai felkelés szekértáborai mögött az ő hit védekezett huszita módszerekkel. Sőt, az ellenük küldött német lovagok is ráébrednek, hogy őshitük ellen kellene harcoljanak. Mátyás király idejében történt, aki a lovagokat végül áttelepítette a Moldvai vajdaságba. Zsigmond (Vencel öccse), ki 1387 óta viselte a magyar és 1410 óta a német koronát, császár létére kötelességének vallotta az egyházban

---

¹¹⁵ Ha már említettük tisztázzunk egy dolgot. A koronát és tartozékait nem vitte el a 12 éves Vencel az országból. Azt Apur László Erdély ura vette magához és addig nem adta ki, míg a szédelgő Habsburg Ottó le nem mondott igényéről. Állítólag azzal koronázták meg Ottót. De nem. Ezért kereste fel házassági ajánlattal a székely főurat. Az nemhogy a lányát nem adta hozzá, hanem el is fogta. A koronázási kincsek és a trónkövetelő Ottó egymás melletti helyiségekben várták a sorsuk fordulását a Háromszéki Bálványos várban.

kitört szakadást és sérelmeket orvosolni. De mivel az e célra összehívott konstanci reformzsinat a csehek bálványát, Husztot (a Zsigmondtól kapott menlevél dacára) 1415-ben elégettette, a dühös csehek Vencel halála után (1419) Zsigmondot az országból elűzték. Hívein és a katolikus papságon, meg a német ajkúakon rettenetes bosszút álltak és azután 1419-1436-ig a szomszéd államokat tűzzel-vassal pusztították. Többi között hazánk északnyugati megyéi is sokat szenvedtek a huszita mozgalom terjedése miatt, és még többet a később a felvidéken letelepedett cseh zsebrákoktól. Maga Csehország is megszenvedte a vallási köntösben folytatott függetlenségi háborúját.

1457 után az ország nemzeti választó-monarchiává alakult át. Az első nemzeti fejedelem Podiebrád György (1458-71), az eddigi ideiglenes kormányzó, ki nemzeti politikájával sokban hasonlít nagy kortársára, Hunyadi Mátyás királyunkra, ki leányát, Katalint vette feleségül. Azonban Podiebrád a huszita valláshoz szítt, amiért a pápák kiátkozták és keresztes hadjáratot hirdettek ellene, melynek végrehajtását Mátyás királyra bízták (1468-78). A váltakozó szerencsével folyó háborúban a katolikus cseh-morva és sziléziai rendek Mátyást ugyan cseh királynak választották, de a huszita-csehek Jagello Ulászló lengyel herceget, Kázmér király fiát ismerték el Podiebrád utódává. Végül azonban mégis Mátyás győzött, ki a Boroszló melletti táborából mind a cseh, mind a lengyel király hadait annyira legyengítette, hogy a szövetséges királyok személyesen kértek békét (Olmüci béke 1478 dec. 7.). E béke értelmében Csehország Ulászló birtokában maradt, de a cseh korona melléktartományai: Morva, Szilézia és Lusácia, Mátyás birtokába jutottak. Mátyás halála után a csehek ezeket az országrészeket 400 ezer aranyért visszaválthatták Magyarországtól.

Jagelló II. Ulászló (1471-1516-ig, cseh és magyar király. Az Ő uralkodása alatt indul el az erdélyi reneszánsz. Fia és utóda, II. Lajos (1516-1526), Budán székel és már ez okból is keveset folyt be Csehország életébe.

Később Csehország sorsa a Magyar Szentkoronához kötődött. De a magyar királyok már Bécsben székeltek. Miután II. Lajos a mohácsi csatában elesett, a cseh, éppen úgy, mint a magyar rendek, Lajos sógorát, a Habsburg-házból származott I. Ferdinánd főherceget emelték a trónra, ki a rendek kiváltságainak megtartását megfogadta. (meg is tartották 1848-ig.) Később arra akarta kényszeríteni a cseheket, hogy a schmalkaldi háborúban a szász választófejedelem

ellen fogjanak fegyvert. Minthogy kereken visszautasították ezt a kívánságát, Ferdinánd, miután fitestvére, V. Károly császár Mühlberg mellett győzött, az ellenszegülőket az 1547-iki úgynevezett «véres» országgyűlésen kegyetlenül lemészároltatta. Megsemmisítette a rendek és az autonóm városok kiváltságait s dinasztiája örökösödési jogát rájuk erőszakolta. (Addig választották a királyokat) Ferdinánd után 1564-ben fia, Miksa, ez után 1576-ban Rudolf, következtek. A türelmetlen Rudolf által kezdeményezett ellenreformáció Csehországban is komoly viszályokat támasztott. A Habsburg-család az idegbeteg Rudolf letételét határozta el.

Mátyás követte őt a cseh trónon (1612-19), ki alatt részben a braunauai apát és a prágai érsek által indított vallásüldözés és a felséglevél megszegése, részben pedig a protestáns nemzeti ellenzékhez szító nemesek sérelmeinek elmaradt orvoslása miatt a kedélyek végre annyira elkeseredtek, hogy 1618-ban Prágában felkelésre került sor. A rendek Martinitz meg Slavata császári helytartót kidobták az ablakon, 30 tagú ideiglenes kormányt szerveztek és nemzeti hadsereget küldtek a határra, mely Thurn Mátyás vezetése alatt a császári hadakat megverte. A legnagyobb zavar idejében halt meg Mátyás (1619), ki után a koronának a stájer ágból származó rokonára, a már megválasztott II. Ferdinándra kellett volna átszállania. Trónját azonban az új király egyelőre nem foglalhatta el, mert Thurn gróf őt Bécsben ostrom alá fogta. A döntő pillanatban azonban felmentő had érkezett. Thurn visszavonult és magában Csehországban folytatta a harcot a császári sereg ellen. Ferdinánd pedig Frankfurtba sietett a császárválasztásra, amelyen a választófejedelmek csakugyan német császárnak választották. Még javában folytak az udvari ünnepélyek, midőn híre érkezett, hogy a cseh rendek Ferdinándot letették és a kálvinhitű V. Frigyes pfalzi választófejedelmet, I. Jakab angol király vejét emelték helyébe a trónra. Egyúttal Bethlen Gábor, Erdély fejedelmével szövetséget kötöttek, ki Thurn gróffal Bécs alatt kezét akart fogni (1619 nov.).

II. Ferdinánd barátjától, Bajor Miksa választófejedelemtől és a katolikus liga pénzén összetoborzott zsoldos hadakkal leverte a cseheket és rettenetes bosszút állt az ellenzéken. A felkelés vezéreit lefejeztette, jószágait elkobozta, és hogy pénzre tegyen szert, tömegesen eladta. Ez alkalommal vásárolta össze a mai cseh nemesség egy része, (a Liechtenstein- és a Schwarzenberg-család, Wallenstein stb.) birtokait potom áron, míg a koldusbotra jutott és nagyobb részt kivándorlott protestáns nemesek hasztalan iparkodtak

a külföld segélyével ősi birtokaikat visszaszerezni. Lovas-katonaság fedezete alatt indult meg azután Cseh- és Morvaországban a protestáns lakosság erőszakos megtérítése és elnyomtatása. Az alkotmányt is teljesen megszüntették s a felséglevelet Ferdinánd saját kezűleg semmisítette meg. Csehország megszűnt autonóm, alkotmányos királyság lenni és mindinkább a többi osztrák tartomány provinciális fokára süllyedt. Önálló fejlődése és története megszűnt. VI. Károly megszavaztatta 1720-ban az engedelmes rendek által a Pragmatica Sanctiót, melyben az ország provinciális jellege teljesen kifejezésre jutott. VI. Károly halála után (1740) Károly Albrecht bajor választófejedelem emelt igényt Csehországra és Prágában fogadta a rendek hódolatát, de Mária Terézia a magyarok segítségével a bajorokat és franciákat az országból csakhamar kiszalasztotta.

Ismerősnek tűnnek a történetek? Mintha Magyarországról szólnának. A tettesek ugyanazok, csak a szenvedő alanyok változtak. És megtették azt is, amit Magyarországon nem mertek – megnyirbálták az alkotmányos jogokat.

Az I. Világháború után a Monarchia szétrobbantása lett a főcél. Ennek legnagyobb vesztese Magyarország lett. Csehország megkapta a dél-nyugati részeket a szlovákokkal együtt. A megalakult Csehszlovákia ugyanazt a politikát folytatta, amit a Habsburgoktól tanult. Az is igaz, hogy ebben a főkovászok a szlovákok voltak. A későbbi események már jól ismertek. A mai Csehországot kiegyensúlyozott gazdasági, politikai élet jellemzi.

LENGYEL

Nagy északi szláv nép, a lengyel. Hogy mikor vette fel a szláv nyelvet, arról nem nagyon írnak. Említik a polyák, kujáv, mazowsán, lecycán, wislán, pomerán, szlezsán neveket, melyek törzsszövetségek, vidékek megnevezéseiből születtek. Elég beszélő nevek. A polán, polyák név az avarokat takarja, a kujáv a kunokat, a pomerán a sokat emlegetett pelazg-palóc népet.

Kazária észak-nyugati része volt. A birodalom bomlásakor ide menekült a kazár vezetőség. Belőlük lettek a kazár zsidók Lengyelországban. A tizenharmadik törzs.

Kik voltak ők végeredményben? Ugyan úgy, mint a többi nép a kora középkor idején, szittyá-hun nemzetségek. Talán a legjobban náluk maradt meg az ősi társadalom törvénykezése. A lengyel nemes

úr a maga birtokán, és nemzetségi területet vezet. Szokásaik, kultúrájuk majdnem azonosak a magyarokéval.

A kedves olvasó már unhatja, hogy én mindenből Hunt, Szkítát, Magyar, Székelyt gyártok. De vajon én gyártom-e, vagy a valóság? Olyan dolgok adják a kétszer kettő eredményét, mint például a férfiruha.

viselet.

Podhalei és orawai népi

Erődítés nélküli falvakban éltek: Mint az ősnépek bármelyikénél, náluk is csak a kultikus helyeket veszik körül fallal.

Ezek megmaradnak a középkori városok kialakulásakor is. Egy része ipari és kereskedelmi központtá vált. Kitűnő fazekasok, ezüstművesek voltak. Munkáikon jól érzik a szkíta ősök kiforrott stílusa. Prémeket, borostyánt szállítottak az arab kalifátusokig. A legközelebbi génrokonaink. Nem nagyon hangoztatják, hogy mikor vették fel a bizánci kereszténységet, de a lényeg az, hogy nyelvet váltottak. Nagy a csend körülötte, hogy pontosan melyik időben, de tőzsomszédjuk volt a két nagy szláv püspök, akiknek gyakorlata nemcsak a cirill-írást, hanem a szláv nyelvet is létrehozta.

Abban az időben eléggé zavaros körülmények jellemezték Európát. Az avar kultikus kincsek elrablása nyomán fellépő „kalandozások”, de maga a kincsek eltűnésén érzett általános

rettenet, bizonytalanná tette az ősvallás népeit. Jó volt az időzítés vallás- és nyelvváltásra. Az bizonyos, hogy magyarokkal, besenyőkkel állandó fegyverbarátságban éltek, és valós történelmük valahol a 10. században bukkan fel. Az elsők között kellett felvegyék a szláv nyelvet, mert annak ellenére, hogy I. Mieszko 966-ban Nyugat felé kezd barátkozni, állítólag felveszi a nyugati szertartású kereszténységet, mégsem latinosodik a lengyel, hanem szlávosul.

Itt meg kell állnunk egy pillanatra. Hogy valamely nép „összláv”, legjobban azzal lehet bizonyítani, hogy a 9. században már irodalmában, vallásában ezt a nyelvet használta. Egy nyelvet, amely a liturgia nyelveként általánosodott. Senkiben sem ötlük fel a gondolat, hogy a nyelv mesterséges is lehet. Cirill és Metód állítólag a 800-as évek közepén éltek. Itt van nagy szerepe annak a 297 esztendőnek, amit a naptárba bedugtak. 614-ben kezdődik a fantomkor, tart 911-ig. Cirillék állítólag a végén voltak. Legvalószínűbb, hogy a szláv nyelvű Biblia megalkotása korábban történt, mint a fantomévek bevezetése.

Miért félezer évre rá jelenik meg a cirill betű, és a szláv nyelvű Biblia? Ennyire azért nem voltak lusták Biblia készítő görög uraimék annak idején. Ha Cirillék a niceai zsinat (325) és a fantomkor kezdete, 614 között éltek, tegyük fel 350-ben, akkor volt idejük a bizánci papoknak a terjeszkedésre a reális történelmi időben. Ebben az időben már részben kialakulnak a kora középkori feudális államocskák. Húzzuk alá, hogy 614-ig, lefut egy sor esemény, amit az időugrás utánra tesznek a történészek.

Vegyünk egy példát. Reálisan azt írhatnánk, hogy Cirill és Metód, akiket az új Biblia püspöke nevelt, 345-ben keleti utazásaik során rájöttek, hogy szükség volna egy olyan közvetítő nyelvre, amelyet mindenki könnyen megtanul, könnyebben megért. Különös nyelvészeti adottságaik alapján létrehozták az ősnyelvhez hasonló nyelvet és írást. Óriási sikerük volt vele. (Akkoriban már az ősnyelv keretében kialakult egy egész sor tájnyelv.) A Biblia nyelve összekötő szerepet játszott, ugyanúgy, mint korábban a zsidók nyelve a Földközi-tenger kereskedői körében.¹¹⁶

Eddig a reális kép. Mi most szépen megfogjuk Cirillt és Metódot, és eltesszük a 800-as évek közepére. Etlilik papíron szinte félezer

---

¹¹⁶ Láttuk, és látni fogjuk, hogy az összes szláv népek a szkítákra vezethetők vissza. Azon kívül ott a népnév. A latin slav-ból, vagyis rabszolgából eredeztetik. És elhisszük, hogy egy középkori főúr, aki állandóan fegyvere után kapkod, önmagát rabszolgának nevezi? Saját nyelvükön a szó dicsőséget jelent. Tehát ha valaki azt mondta, a szlávokhoz tartozik, tudta magáról, egy dicső nép leszármazottja. Nem akartak szolganép lenni, így átalakították a szó értelmét. Fordított helyzet, mint a mi bűn szavunknál.

esztendő, amiről elmondhatjuk, hogy isteni sugallatra kialakult az emberiségben spontán módon az igazi kereszténység. Egyes eseményeket kitalálunk, és visszahelyezzük Cirillék mögé. Folyik a kavár. Olyan kép alakul ki, mint amikor valaki körhintán ülve próbál elmélyülni a naplementében. Összemosódnak a képek, események.

És most nézzük meg, hogyan jelentkezik az időugrás a lengyel történelemben. A valós időbeni történelmük I. Mieszkóval kezdődik, aki 921-ben született a polánok törzséből. Ennek ellenére kis körkápólnak alapjai Krakkóban, Gieczben azt jelzik, hogy a napkultusz, az őskereszténység egyik fő iránya, ott is ugyanúgy élt, mint például Csíksomlyón. Előtte volt egy sötét korszak. 550-728 között felsorolnak egy sor királyt, és 12 palotagrófot a Lechus törzsből. Ezek sora folytatódik 815-ig, sőt 921-ig. Rézmetszeteken, fametszeteken terjesztették portréjukat a reneszánsz korban. A gyerekek tanulták, mindenki meg volt elégedve.

1750 körül Adam Naruszewicz megbízatást kapott a lengyel nép történetének megírására. Meg is írta, de csak a második kötettől. Csak a 10. századtól tárgyalja a lengyelek történelmét. Tudta ő miért. Halála után 28 évvel adták ki az első kötetet, 1824-ben. Ide bekerül az a 13 kora-középkori uralkodó, akiket ő „kifelejtett”. Nagyon komoly kritikai eszközöket vezetett be Naruszewicz csoportja. A lengyel történetírás azóta is az egyik legmegbízhatóbb a világon. Régészet, korabeli akták bizonyítják a tényeket. A tizenhárom király is szép nevet kapott, ők **a legendák királyai**.

42.- Kiket is kell eltagadni az „összláv” Lengyelek előtt? Önmagukat. De ezt pontosan ők nem akarták. Nem csak a férfiak ragaszkodnak az ősi viselethez, de a nők is. Szinte tüntetnek évezredek hagyományaikkal a rájuk aggatott „történelmük” ellen.

*

Nem is olyan rég elindult Szibériából Nyugat-Európába egy 4.000 kilométer hosszú olajvezeték. Ebből 682 kilométer Lengyelországon halad át. Mindenütt mély árkot kellett ásni. Megvalósult egy régészeti álom. Ilyen nagymérvű kutatásra sohase lett volna pénzük a szakembereknek. 142 lelethelyen még az építők megjelenése előtt leletmentő feltárásokat végeztek. A csövek lefektetése előtt az árkokban rétegtani vizsgálatokat végeztek. Összesen 314 települést, táborhelyet és termelési helyeket találtak. 410 helyen füstölőárkot, tároló termeket, pogány szentélyeket, 28 temetőt. Minden lehető legmodernebb eszközt bevetettek, de a 7-10. századok között semmit sem találtak. A tizenhét kötetes dokumentációban finoman fogalmaznak, hogy minden jelentősebb régészeti kultúrát lefedtek. Nagyon sok újdonságot hozott. Például azt, hogy a Jordanes által a 6. században Lengyelországban említett gótok már Kr.e. 220-tól nem kezdik használni temetőiket. Tehát elmentek a mai lengyel területekről, vagy egyszerűen bele olvadtak őslakos testvéreikbe temetkezési szokásaikkal együtt.

Megtalálják a 7. századi bizánci érméket, de nem találnak Mieszko előtti lengyel királyi anyagot.

Az ásatások azt is igazolták, hogy ezen a területen létezett egy alapvető anyagi kultúra, mely egyetlen korszakban sem szenvedett látványos változásokat. Tehát létezett egy ott lakó ősnép, amely mindig ott volt, és van. Ez a nép a hunok földművelő ága volt, amelyet mi avaroként, vagy **polyákként** ismerünk.

A lengyel nyelv, a szláv nyelvek nyugati csoportjához tartozik; legközelebb áll hozzá a cseh és a vend nyelv. A leglágabb valamennyi szláv nyelv közül. Az utolsó-előtti szótagra esik a hangsúly; a mássalhangzók túltengése nem fordul elő a lengyelben oly gyakran, mint más szláv idiómában.

Különböző nyelvjárásokat beszélnek: 1. Nagy-Lengyelországban, 2. a mazurok, 3. a kis-lengyelországiak, a sziléziai lengyelek és a litvánok.

Nagyon alapos munkával tüntették el az ősi lengyel nyelvi-kultúra minden nyomát. Ami megmaradt, azok az 'ó-szláv' népdalok és latin krónikák, a kereszténység hivatalosa datált behozatalától a krakkói egyetem alapításáig (1000-1364).

De valami még érthetlenebb számomra. Miért vették volna fel a nyugati kereszténységet a két egyház szétválása előtt? Semmi sem

indokolja. De az igen, hogy a Katolicizmus megjelenésével, a szétválás körül a magyarokkal egyidőben kezdenek áttérni a nyugati egyház befolyási övezetére.

Ki kell hangsúlyoznom – genetikailag, népviseletükben, szokásaikban, társadalmi szervezeteiben a lengyel áll legközelebb a magyar néphez.

SZLOVÁK – TÓTH

Szlovákok. A legfiatalabb szláv nép. Európának is a legfiatalabb népe. Nagyon érdekes a kialakulásuk. Hogyan született?

Keleten a bizánci császárság volt a kereszténység fő terjesztője. Nyugaton igyekeztek egy olyan dinasztiát megteremteni, amely az egyház kardjává válik. Az első komolyabb próbálkozás Szent István lett volna. Azonban az Árpád házi királyokkal nem tehettek azt, amit akartak.

A 13. században kihasználták a Svájcban élő Habsburg család szorult helyzetét, melléálltak, és rávették a magyar királyt, hogy hercegséget biztosítson számukra Bécs központtal. Azt a szerepet ruházták rájuk, amit a fantom frank birodalomba beleálmodtak. A különválás után vagyunk. Megjelenik az ortodoxia mellett a nyugati részekben a katolicizmus, mint szervezeti kereteiben önálló újkeresztény vallás.

Habsburg-ház elsősorban a katolicizmus érdekeit képviselte egy ideig. Legfőbb tanácsadók a domonkosok, később a jezsuiták voltak. Német nyelvterületeken a főurak hamar rájöttek, hogy az új kereszténység az egyetlen eszköz, amivel megtarthatják társadalmi helyzetüket.

Megmaradt egy másik veszélyes pont Európában, az Ibériai-félsziget. Az ősnép természetesnek vette, hogy mellette mohamedán mók (nem arabok!), és zsidók élnek. Több hivatalos vallást gyakoroltak. Veszélyes példa volt. Eleinte helyi főurakat segítettek, hogy katolikussá tegyék az országot. Amikor kialakítottak egy többékevésbé központosított államot, az élére Habsburg uralkodó került. A spanyol Habsburg-ház kiérdemelte a legkatolikusabb király címet. Nemzedékeken át égtek a máglyák, és folyt az agymosás. Annyira, hogy amikor Dél-Amerika felfedezése után rájöttek – ott bizony az ősnépek nagy tömege él – az ellatinosodott ibérek fel lehetett használni arra, hogy tűzzel-vassal pusztítsa az őslakosságot, fizikailag, szellemileg egyaránt.

A magyarokkal sem volt könnyű a helyzet. Hiába halt ki az Árpádház. Az uralkodó tanács által alaposan ellenőrzött királyok sora nem engedte ki kezéből a püspökök kinevezési jogát, és nem tűrt beleszólást belügyeibe. Az Anjou királyok elvállalták a hit kardjának szerepét. De módjával. A főurak, akiket állandóan kiskirályozunk, és népnúzóknak nevezünk, nemzetségi területek vezetői voltak. Tökéletes összhangban cselekedtek mindig az általuk szolgált vidék népével. Mátyás király is igyekezett véget vetni a római kereszténység háta mögül új módszerekkel politikailag, gazdaságilag előretolódó főurak hatalmának. Mikor rájött, hogy ehhez a Habsburg házat kell felszámolnia, elfoglalja Bécset. Meg is mérgezték.

A török hódoltság idején mutatkozik meg legjobban a magyar főurak „megbízhatatlansága”. Nem sikerül belehajszolni a magyarokat egy török elleni keresztes hadjáratba (Dózsa György). Mohácsnál az erdélyi hadak „elkésnek”. Szapolyay a szultán személyes barátja volt. Az ország három részre szakadt. Az északi felén a Habsburg-ház, délen a török hódoltság, keleten Erdély.

Újból Róma siet a Habsburg-ház segítségére. Jezsuita páterek nevelik Rudolf császárt, és Báthoryt egyaránt. A két idegbajos csemete kitűnő eszköz a kezükben. A törökkel nemcsak a hódoltsági rész, hanem Erdély is együttműködött. Ezért 1600-tól megkezdődik Erdély tervezett pusztítása, és a török elleni jól megtervezett nemzetközi összefogással indított háborúk sora.

Kollonich Lipót bécsújhelyi püspök, akit Magyarország kormányzójának neveztek ki, kiadta a jelszót:

„Magyarországot előbb koldussá, aztán katolikussá végül németté kell tenni.”

Meg is indultak. Pozsonyba például 1200 katonát vezényeltek az evangélikus templom és iskola elfoglalására. Hétszáz egyházi embert törvényszék elé idéztek, s aki nem volt hajlandó áttérni, felségsértés és hazaárulás címén fő és jószágvesztésre ítélték. Végül 42 papot, aki nem volt hajlandó lemondani hitéről, gályarabnak adták el Nápolyban. Mikor a holland Ruyster admirális kiváltotta őket, alig voltak életben közülük még néhányan.

Az ország kezdett kiürülni. A lakosság menekült.

Emiatt robbant ki az 1670-es évek második felében Thököly Imre mozgalma.

Végül még a pápa is be kellett avatkozzon, hogy ne ilyen nyilvánosan igyekezzenek katolicizálni és a magyarokat eltüntetni. A

„felszabadított” területen újból működni kezdett az alappolitika. Korabeli feljegyzés szerint például a Rábaközön, amely nem is tartozott a török hódoltságához: „két hónap alatt úgy kiölték a katonák, hogy a legtöbb falu üresen maradt. A parasztok elfutottak, úgyannyira, hogy a katonákat a Rábaközből Ausztriába kellett küldeni, mivel amott már nem volt mit enniük”.

Debrecen lakóira Caraffa császári tábornok 1685–86 telén kétmillió forint sarcot vetett ki. Miután ez nem jött össze, házról házra járva kínvallatásnak vetették alá a polgárokat. Végül Eperjesen, ugyan csak ő, haditörvényszéket állított fel, és a tehetős polgárok és nemesek összes vagyonát elkoboztatta. A császár külön bizottságot küldött ki Esterházy Pál nádor kérésére, minek élére ki más, mint, a már ismert Kollonich gróf került. Életbe léptette régebbi tervét:

– A visszafoglalt városokban . . . és egyébütt elsősorban németek jussanak letelepedési engedélyhez, polgárjoghoz.

– A régi magyar birtokos családok közül csak azok kaphassák vissza földjüket, akik hiteles oklevéllel tudják igazolni jogosultságukat.

– A katolikus egyházra ne vonatkozzék ez a kötelezettség.

A több mint másfél évszázad után, állandó háborús területen nagyon kevés levéltár maradhatott fenn. Így aztán a földeket adták. . . Harruckern János, linzi sőtömester, hadélelmezési főbiztos például egész Békés megye s mellette még két megyéből részeket kapott magánbirtokként.

Kollonich bíboros, volt 16 évig a ”felszabadított” területek vezetője. Caraffa, császári tábornok hajtotta végre utasításait. Rövid idő alatt kifosztották az egész országot. Mikor már nem volt mit elvenni, akkor kínozni kezdték az embereket. Kollonich tervében leírja:

„Az ország, vagy legalábbis nagy része, lassanként elnémetesedik, a forradalmakra és nyugtalanságra hajlamos magyar vért a némettel lehessen helyettesíteni.”

Elrendelték: a német telepések városokban, falvakban egyaránt több éven át adómentesek legyenek. Erdélyben nem mertek ilyen nyíltan fellépni. Ott az ortodox (később unittus v. görögkeleti) hitűek mentesültek. A nemességet egyszerűen ki akarták irtani. Ezek következménye volt a későbbi nagy felkelés sorozat, köztük a Rákóczy Ferenc féle nemesi felkelés. A „felszabaduláskor” a történelmi Magyarországon olyan 3–4 millióan élhettek, amelynek 80 százaléka magyar volt. Kétszáz év alatt a mi népességünk fogyott,

míg körülöttünk minden ország lakossága gyarapodott. Végül ennek a megfogyott népességnek már fele sem beszélt magyarul.

Hogyan érték el az osztrákok ezt a „kiváló” eredményt?

Először is az adókulccsal, katonák beszállásolásával.

Másodszor, de nem másodsorban, a nemzetiségek „öntudatának” emelésével. Az a dáció-román elmélet például, vagy a szlovák ősi származás, s a finnugor származáselmélet, melyeket ma mindenki megmosolyog, a bécsi titkosszolgálat által irányított ideológusok szüleménye. Vigyáztak arra, hogy az elméletük jól csengjen az egyszerű emberek fülében, de bármikor megcáfolható legyen – szükség esetén.

Az adókulcsot kapcsolták a „nemzetboldogító” elméletekkel. Ennek köszönheti a szlovák nemzet a létrejöttét. Nekik, Bécsben Szvatopluk nagy morva birodalmát - a fantom, kitalált birodalmat kiáltják ki ősi szlovák földnek. Nem lévén saját országuk, nemességük, külön vallásuk, határőr vidékeik, ami megjelenésüket és megerősödésüket is igazolná, az osztrákok hoztak egy törvényt. Aki a Dunától északra nem magyar nyelvet beszélt a családjában, az nem fizetett adót. Kétszáz év sem kellett, hogy a nagy szlovák nemzeti öntudat magas fokát elérje. Az adókedvezmény létrehozott egy ultranacionalista népet. Az mellékes, hogy elsősorban magyarokból alakulnak ki. A hitehagyottak (pontosabban fogalmazva nyelvahagyottak) teljes dühével hirdetik nemzeti eszméiket, hogy önmagukat valamennyire megnyugtassák. Rövid idő alatt 300 000-es szlávosságból, a XVII század végéig több mint egymillió népesség lett. Nem zavart senkit, hogy nyelvük a többi szláv nyelvek keveréke volt, s nem volt önálló irodalmi hagyományuk sem. Bécs több rendben betelepíti őket az Alföldre is. Az is igaz, hogy ott hamar visszamagyarosodnak.

43.- Amit nem tudott megváltoztatni az adókulcs. A népviselet. Tessék megfigyelni a férfi mellényét, nadrágját, a női ruhát, vagy akár a táncolók már aránylag polgárosodott viseletét.

Úgy nézett ki, hogy elindulhat egy folyamat, melynek végeredménye egy többnemzetiségű, de politikailag egységes Habsburg birodalom lesz. Ehhez a magyarok számát állandóan csökkenteni kellett. Az adókulcs jól működött. A korábban szlávosodott területektől távolabb kialakult egy aránylag egyedi szláv nyelv.

*„A **tót nyelv a magyar felvidék tót népének nyelve. Középhelet foglal el az északi és délszláv nyelvek között, miért is e nyelven legkönnyebben megérthető valamennyi más szláv nyelv. A tót nyelvet legtisztábban beszélik Zólyom, Turóc, Liptó, Nógrád, Bars és Hont vármegyékben; az ott dívó nyelvjárást fogadták el irodalmi nyelvnek**”.* PL.

A különböző szomszéd nyelvek hatása világosan körvonalazódik. A milliányi tót legkevesebb négy, egymástól jól elkülönülő nyelvjárást beszélt.

„A Pozsony és Nyitra vármegyékben beszélt tót nyelv már közelebb áll a cseh nyelvhez, mint a tóthoz, míg a Galíciával határos vármegyék (Szepes, Sáros, Abauj vagy Zemplén) lakói félig lengyelül, Bereg és Ung vármegyében, pedig orosz nyelvjárással keverten beszélnek.” PL.

Az írás, vallás nyelve a cseh volt. Később kezdődött egy szlovák irodalmi nyelv kialakítására indított mozgalom.

„Minthogy a Stúr és Hodsa által elfogadtatott tót nyelvjárás irodalma csak félszázados múlttal bír, a Bernolák által kezdeményezett (Nitrai nyelvjárás) irodalma pedig alig száz éves (a szöveg a 19. sz végén íródott), s az ezt megelőző időkben az összes

vallási és imakönyvek csehek voltak: az ág. ev. egyházi nyelv máig is a cseh, melyet e felekezet iskoláiban, mint egyházi nyelvet rendszeresen tanítanak is.” PL.

Miért nem volt jó a cseh nyelv, írás? A cseh Biblia? Mert a cseh egyházi nyelv a huszitákkal származott a felvidékre

„ez bírta reá Bernolákot is, hogy a Nitrai nyelvjárásra alapított Grammatica slavicáját 1790-ben kiadja. Ez maradt használatban 1846-ig, mikor Stúr Hodsával együtt a máig is érvényben álló zólyomliptói nyelvjárást fogadtatta el irodalmi nyelvül. A 1861. keletkezett Matica tót irodalmi társulat ez utóbbi mellett foglalt állást, nyomtatványait ezen irodalmi nyelven adta ki s ezzel végleg megállapította a tót irodalmi nyelvet”. PL.

Székelykeresztúron híres ember volt Tutti a városka egyetlen csövese.

Nyáron jól érezte magát a bőrében. Csűrökben, elhagyott házakban húzódott meg. Ha éhes volt lopott. Egy nap szép fekete tyúkot vitt a hóna alatt. Megállítja a rendőr.

- Hova viszed a tyúkot Tutti?

- Istállom ez nem tyúk, ez varjú.

- Ne tarts engem bolondnak Tutti. Ez nem varjú.

Mire a megszorult ember kidobta a kezéből az ebédre valót.

- Ha nem varjú, akkor nem is kell.

A szlovákok a mai napig Európa legvadabb nacionalista politikáját folytatják. Mi az oka?

Figyeljük meg a hirtelen feltörekedett úrgazdag családokat. Nemzedékek telnek el, míg valahogy feldolgozzák magukban a valós ősi múltjuk hiányát. Ezt történt az egyiptomi birodalomban a fáraóváltásokkor. A Folyamközön, mikor megjelennek a sémik. Ettől lesz olyan buzgó katolikus a spanyol, és ezt nem tudja feldolgozni aránylag rövid idő alatt a szlovák. Pedig Európa igyekezett segíteni rajtuk a Habsburg birodalom szétbomlásának pillanatában is. Azért hozzák létre Csehszlovákiát, hogy gazdaságilag erősebb állam keretében fennmaradjanak a szlovákok. Azonban a csehek már rég kinőtték a kamaszkort. Gondolkodásuk, nemzetiségi politikájuk nem elég „célratörő” a szlovákok számára. Le is váltak a cseh-szlovák kettősségről. Annak ellenére, hogy fennen hirdetjük világszinten, határokat nem módosítunk. De hol nem módosítunk? Csecsenföldön? Kurdisztánban? A szétszabdalt Magyarország körül? Mert máshol vígan rajzolják át a térképeket.

Az Európai Unió védi a kisebbségek jogait. De mi lesz az őslakósokkal? Jöhet a szlovák nyelvtörvény, maradhat a Hitler idején elfogadott nemzetiségek elleni törvény. Ez mind mellékes. Sőt fontos. Uniformizálni kell. Ez feltételezi a nemzeti jellegek eltűnését.

OROSZOK

Hatalmas, az őskultúrára, ősnépre emlékező, vidám alaptermészetű, dalra, táncra, munkára egyaránt fogékony nép. Akiknek alkalma volt közelebbről megismerni őket, ugyanolyan bohém, de szükség esetén nagyon komoly felelősségérzettel megáldott embereknek találja őket, mint a lengyeleket, magyarokat, olaszokat. Sokban hasonlítanak hozzánk, történelmükben is. Annak ellenére, hogy míg nálunk évszázadokon át lefelé tartott a mérleg nyelve, addig az oroszoknál felfelé. A kerék forog. Ami egyszer fenn, az máskor lent van. Különösen Európában az utóbbi ezer esztendőben.

Nézzük meg részrehajlás, ködösítés nélkül az orosz nép kialakulását, államának fejlődését. Össze lehet foglalni benne a szlávok valós történelmét.¹¹⁷

Többször hivatkoztam a Szovjet Akadémia által tíz kötetben kiadott világtörténetre, melyet a Kossuth Könyvkiadó 1963-ban magyarul is megjelentetett. A csatlós államokból egyesek ki sem adták, mert nagyon sok történelmi eseményről a megszokott hivatalos propagandától eltérő véleménye volt. Különösen a népek kialakulásáról. Nézzük meg az ő szemszögükből az orosz nép és állam megjelenését. A harmadik kötet 233-ik oldalán „Az ó-orosz állam kialakulása Kijev központtal” című alfejezetben írja:

„A VI. századtól a IX. századig terjedő idő az ősközösségi rend utolsó stádiuma, az osztályok kialakulásának kora, amikor első pillantásra szinte észre sem vesszük a feudalizmus feltételeinek lassú kialakulását. Sajnos, e korszak minden részét nem világítják meg források. A bizánci, az arab stb. külföldi **források csak e folyamat kezdetét és végét mutatják be. Az orosz források ugyancsak e két évszázad (töredékesen a VI. és IX.) orosz történetét világítják meg.**” VT.

Annál is érdekesebb a fenti idézet, mert amikor e sorokat leírták, Heribert Illig és a körülötte csoportosuló szakemberek talán még meg

---

¹¹⁷ Bejött hozzám András Jenő, aki a kohásmérnöki diplomáját szegre akasztotta és könyvkereskedővé vedlett át. Szól, hogy írjam le 'szláv' – most fordítva 'válsz'. Igen. Az ősvallástól elváltak neve.

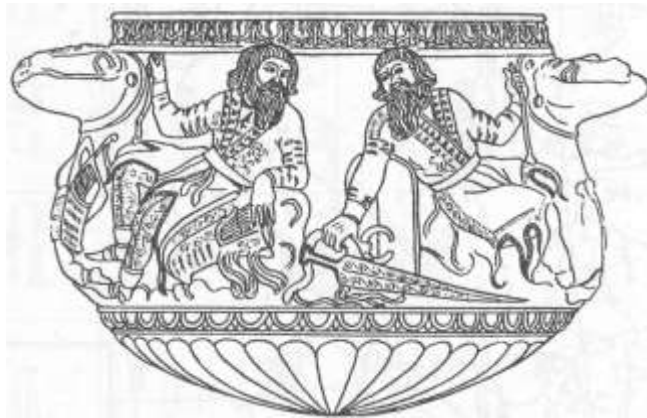
sem születtek. A betoldott fantom 297 esztendőről szinte fél évszázad múlva kezdtek beszélni.

Legfontosabb forrásuknak az 1113-ban írott „Kijevi Évkönyv”-et tartják. Egy Nesztor nevű szerzetes munkája. Kezdő mondata alapján „elmúlt idők elbeszélése” címet kapta. „Nesztor műve, amely fennmaradt alakjában sok későbbi átdolgozást és tendenciózus hamisításokat is tartalmaz, részben megőrizte az őskronika eredeti szövegét is, amely arról tanúskodik, hogy a XII. századi évkönyvíró itt érdekes kísérletet tett annak megfejtésére, hogy miként jött létre az orosz állam.” VT.

Álljunk meg ennél a mondatnál. Ma már ismert, elismert tény, hogy a történelmi okiratokat nyakló nélkül hamisították. Keleten, Nyugaton egyaránt. Akinek a kezében volt a hatalom, az történelmet írt magának. Igenám, de az oroszok ezt el is ismerik.

Írják, hogy létezett egy őskronika Nesztor előtt. Feltételezik, hogy még a 11. században is megvolt. Ezt én is feltételezem. A szkíták rovásábécével írt őskronikája. Mert szlávok nem léteztek a IX. sz. előtt.

Ősi szkíta üst

Mikor elmondtam Moszkvában végzett, orosz állampolgárságú régészeknek, azok megvonták a vállukat - ezt senki sem vitatja. Én még hozzátenném, hogy vitathatatlan azok számára, akik nyitott szemmel, előítéletek nélkül kutatják az emberi múltat.

A Nesztor által használt őskronikából töredékek maradtak fenn. Érdekes módon Anonymus, Kézai, Kálti munkáiban nagyon sok helyen kibukkan egy magyar őskronika léte, amiről ők tudtak, és legalább részleteket ismertek. Kézai Simon és Kálti Márk még az őskronika időbeosztását is használják. A törökre fordított magyar krónika ugyancsak annak alapján íródott. (nagyjából)

Nesztor az első történelmi eseménynek a polján fejedelemség megalakítását tartotta a Dnyeper középső folyása mentén. Három testvért mutat be, akik közül Kij alapította meg Kijev városát a bizánci császár biztatására. „Nyilvánvaló, hogy a ruszok (Nesztor szerint: „a poljánok, akiket mostanság ruszoknak neveznek”) álltak az élén a Dnyeper középső folyása vidékén kialakult törzsszövetségnek, és ez a név fokozatosan kiszorította a többi törzsnevet.”¹¹⁸

A megértéshez még le kell szögeznünk, hogy a polján név, mely a lengyel nevet is adja, az avarokat jelöli. Vagyis a szkíta-hunok földművelő ágát. Így aztán a krónikás nem állít sem többet, sem kevesebbet, hogy a szkítákból alakult ki az orosz. A kötet tisztázza „Igaz, hogy a pusztákat különféle nomádok: bolgárok, avarok, kazárok tartották megszállva. Délen a szlávok kis szigeteket alkottak más törzsek között, majd lassan asszimilálták azokat, de ugyanakkor átvették kultúrájuk egyes elemeit. Így pl. a szkíta-szarmata törzsektől bizonyos szavak kerültek az orosz nyelvbe, az orosz pogány vallásba pedig mitológiájuk egyes alakjai hatoltak be.”¹¹⁹

Az ásatások a fejedelmi kurgánokban áldozati késeket, szent bölényszarvakat, kultikus ékszereket hoznak a felszínre a fegyverek mellett. „Ebből kiderül, hogy a fejedelmek a világi uralkodó és a főpap szerepét egyesítették.”¹²⁰

Érzékelteti a kötet, hogy a szent helyek körül városok alakulnak ki. Ugyan úgy, mint világ különböző pontjain. A poljánok mellé megérkeznek a varjágok. (Koreában az elit harcosok neve varángok,) Ez a név a viking-normannokat jelenti. (Északi szkíta ág) Az Évkönyv szerint a Kijevi Rusz, Aszkold kijevi fejedelem vezetésével, szembeszáll a varjágokkal. De hogy miért, azt én nem értem. Összeveszett a bácsikájával? Mert a név szerint szembeszálló fejedelmük Aszkold is varjág. Állítolag a Kij nemzetségből származhatott. Két hadjáratot indított, egyiket a polock,¹²¹ a másikat a

---

¹¹⁸Világtörténet . 240. oldal

¹¹⁹ I.m. 241. oldal

¹²⁰ I.m. 243. oldal

¹²¹ polock = kun Jün-csao-pi-si kínai történelemkönyv: „A császár ez után megparancsolta Szubjetáj vezérnek, hogy hódítsa meg a tizenegy nemzetséget, és pedig a kanglikat, kipcsákat, az ubadzsigiket, az uluszukat, a madzsarokat, az aszukat, a szieszukat, a szierkeszu-kat, a keshimireket, a bularokat és a lálakat, hogy keljen át Djayakh és Idil folyókon és vonuljon egyenesen Kivamijen és Kermien városok ellen.”
Tisztázzuk a nemzetségeket.

Kangli – Szamarkand lakói, kipcsa – kumáni, kun-palócok, besenyők és kazárok, ubadzsigi – badzsigi (mai román bangyina), fehérkun-oguz, baskir, uluszu – orosz, madzsar – magyar, aszu – alán, oszét, jasszi, szieszu – jászok, szierkeszu – cserkeszek, kashimir – Kasmír népe, tehát

krivicsek ellen. Aztán megjelenik Oleg novgorodi fejedelem, „aki valószínűleg varjág származású volt, saját kezében egyesítette a Kijev és Novgorod feletti uralmat (882)”.VT.

Mielőtt tovább mennénk, nézzük csak meg Kijev valós történelmét. Kik is laktak ott, mivel foglalkoztak. Arra később térünk rá, hogy miért is jött Olaf-Oleg herceg. Egyik másik előző kötetemben bővebben foglalkoztam ezzel, így aztán az alábbiakban vázlatosan közlöm az eddig rögzített tényeket.¹²²

Kijevbe, a 700-as évek vége felé feltűnik egy Csaba nevezetű vezér, kinek Khorezmi felesége van, s aki az Etelköz kagánja, nyugati kifejezéssel királya.

Ha kivonjuk a 297 fantom esztendőt és az időcsúsztatásos játékot, rögtön látjuk, hogy Attila fiáról kapunk híreket. A város már rég létezik egy gázló nyugati oldalán. Az új gazda megerősíti. Mintha Attila parancsára egy újabb katonai, gazdasági, politikai központot indítottak volna, még a nagy király életében.

Csabával és feleségével nagyon sok Khorezmi szakember érkezik Kijevbe. Az ő nevéhez kötődik a Krím félszigetre vezető földszoros – mai neve Szurozs – birtoklása. Gyakorlatilag az egész Krím félsziget is jogara alá tartozott. A Donyec vidékén több várost hoznak létre. Az első világháború előtt az oroszok feltárják Verkhni-Saltov, Smolin, Suvar telepeket, melyekben kizárólag turáni jellegű anyagokat találnak, legkésőbb a IX. századra tehető stílusjegyekkel.

Ekkorra teljesedik ki a kijevi kovácsipar, amely a híres magyar szabványokat készítette még jó ideig. A másik ipari városuk a mai Csernyigov, amit Konstantin császár Gyra-nak ír, és melynek valamikor Győr volt a neve, mondja nagyon helyesen dr. Padányi Viktor. (Győr: gyűr(ü), gör, kör, ez esetben kör alakú védőfalat jelent, ahogyan pl. a görög gyr, mely nevet az ismert étek, a gyrosz is viseli, ugyancsak kerek alakú, forgó, gördülő jelentésű. Tessék csak megnézni készülte közben. A szerk.)

Csaba fia, Edemen kagán tovább fejleszti apja művét. Az állatbőrpadót neki fizetik a Felső-Donyec vidékiek. Tehát a terület fennhatósága alá tartozik. 790 körül éri el legnagyobb sikereit.

---

cseremiszek, bulár – bolgár-magyarok. Számunkra érdekesnek tűnhet a lalá – alaman, alán. Ez alatt a név alatt a Német-Római császárságot, sőt az egész Nyugat Európát érti.

¹²² Székely-magyar történelem, Atillától napjainkig. Történelmi regényben: Mágusok hona – Fríg Kiadó, Bp.

810-ben már Ügek kagánt találjuk a keleti magyarok élén. Idejében a Kijev – Krím vonalon bonyolódó export ipar nagyon fontossá válik. Uralma alatt találjuk a Kubán torkolattal szembenező Kerics szorost.

Ügek népét Ászoknak írják, tehát uzoknak. Kijevet erősen fejleszti. Megerősíti a Szent András dombon a Csák által emelt ősi erődöt, valamint a Keve és a Geréb féle erődöket, melyeket (a későbbi nevükön) Kisilevka és a Cirill utcai dombokon emeltek elődei. Összekötötte őket.

Nagyon fontos abból a szempontból, hogy kik is lakták Kijevet. A három alapító neve nem kér magyarázatot (Csák, Keve és Geréb). Mindhárom név használatos a mai napig Magyarországon. Azt is ki kell hangsúlyoznunk, hogy Kijevben, mindháromnak külön nemzetségi temetője volt.

Kijev szakrális és kézműves központját biztosítja a Gyr vagy Győr nevet viselő erőd, és a körülötte levő város, amely eredetileg a Nyék törzs központja volt. A Felső-Donyec vidékén bővítik a nyersvas kitermelését. Onnan a Deszna folyón Kijevbe szállították. Miért nem dolgozták fel helyben, az érdeklőhelyeken? Azért, mert a végtermék titkos technológiával készült. A mestereket óvni kellett. A készterméket ugyancsak. Biztonságos erődre volt szükség a műhelyek védelmére. Ügekről elég sokat tudunk. Annál kevesebbet fiáról, Álmosról. S amit tudunk, abból a születési legenda az, ami beszédesen bizonyítja Álmos szerepének fontosságát. Dr. Padányi Viktor szerint:

„Álmos minden józan valószínűség szerint Zaporozsecben született. Ez az ősi Dnyeper parti vidék mai neve, és maga a város feltétlen szabír alapítás... úz, szabír, besenyő, kazár maradványokból kialakult kozákságnak ősi tradicionális központja.”

Ügek fia Álmos a 830-as években már érett, hadvezetésre képes fiatalember. Tehát ezekben az években kellett nősiülnie. Nagyon kemény diplomáciai tevékenységet folytatott, és maga köré gyűjtötte a szkíta, onogur vagy barszil törzseket.

Photius pátriárka¹²³ az eretnokséggel foglalkozó iratában leírja a kijevi vallási állapotokat. Határozottan állítja, hogy Álmos népe maniteista keresztény. Rosszallóan ecseteli, hogy a várban lakó népek Isten kísérlőjének, küldöttjének tartanak egy rosszindulatú szellemi lényt. Ahogy megértette a nevét, azt „Karapoz-tou Theou”-

---

¹²³ Ugyanazon személy, aki rávette Simon bolgár cárt a vallás és nyelváltásra.

nak hívják. Ez az első híradás a mi rokonszenves garabonciásunk meglétéről. Erről – most már én dohogjak – nem nagyon irogattak tisztelt céhtársaim. Egy Domokos-rendi szerzetes munkájából kellett megtudnom.

Álmos a Kijevi Krónika szerint 850-ben veszi át apja örökét, s ezzel a zaporozseci kagáni feladatkört. Fia, Árpád később hosszú időn át a Nyék törzs vezetője lesz, ami arra utal, hogy anyja ebből a törzsből származhatott.¹²⁴ A Nyék törzs ki is válik az onogur közösségből, és a szabírokhoz csatlakozik. Ezután a nyugati források jelzik, hogy megindul a besenyő támadás ellenük.

Ez az egész besenyő mese nagyon besavanyított, hajánál előranciazott történet. Ha a besenyők támadják a magyarokat, miért nem foglalják el Kijevet? Miért találjuk őket a magyarok **előtt** a Kárpát-medencétől dél-keletre, ahol a mai Bukarest környékén találjuk a nagybesenyő törzsszövetség legnagyobb törzsét, Kap vagy Kaput, kánja Géza. A többi meg a Kárpátok külső peremén Gyula törzs, kánja Karkatán vagy Körkötöny. Aki nem hisz az arab, vagy bizánci kútfőknek le is ellenőrizheti. A mai napig is ott vannak. Most románoknak nevezik őket. Csaraboly törzs, kánja Kajdüm, Kijev környékén, a várost és a fejedelem testőrségét biztosította.

Miért soroltam fel őket? Aki ezt a könyvet olvassa, az magyarul tud. S aki magyarul tud, annak nem is kell magyarázgatni, hogy kik voltak ezek az emberek. A nagyszentmiklósi kincs aranytárgyain is ilyen szavakat találunk: Kiskán, Tenyő, Csobánc. A tudományos élet hangulatára azonban jellemző, hogy Pataki László, kiváló írástörténész, óvatosan annyit mer megjegyezni, hogy a besenyők a magyarokkal azonos, vagy legalábbis igen közeli rokon nyelvet beszéltek. Egy biztos, hogy a besenyőket már Álmos szövetségbe fogta a magyarokkal. Az is biztos, hogy azonos etnikai, hadi és jogrendszerük volt. Annyira nem voltak magyarok, mint ma a székelyek vagy a palócok.

Érdekes Álmos részéről, hogy 850 körül elhagyja Kijevet, és a várost két ispánra bízta. Ekkor Árpád 20 év körüli lehet. Neki kellett volna átadja. Ellenben nem ezt teszi. Tudatosan készíti a fiát egy pannóniai bevetésre. Számos oka van. Legnyilvánvalóbbnak az tűnik, hogy a nyugati sötét középkor veszélyeit igyekszik megelőzni. Mintha

---

¹²⁴ Miért állítom ilyen határozottan? Mert az ősi törvények alapján, amely a székelyeknél, még a 17. sz. ban is érvényben volt – vezető feladatkört csak „tösgyökeres honos fiú” tölthetett be, aki ott született a közösségben.

egy járvánnyal sújtott vidéket akarna elszigetelni Kelettől. Ehhez készíti a szakembereket.

Ugyanakkor készíti a szövetségi rendszert is, amikor 862-ben a fiát egy pannóniai hadjáratra küldi. Onogur szövetség hadával jön erre a területre Hinkmár érsek, aki ungár ellenségről tudósít.¹²⁵

Tehát a Kijevi Rusz, az első orosz állam későbbi kitaláció. Ugyanúgy, mint a magyarok kiüldözése, úgy kergették, hogy előttük voltak a besenyők.

Álmos egy olyan társadalmi szervezettséget örökölt apjától, mely anyagilag, katonailag, politikailag a Kárpátoktól keletre eső területek tényleges urává tette. Ezt még megerősítette azzal, hogy Árpádot összeházasította egy kazár hercegnővel. (nagy hatalom) Készült egy nagyobb haderő áttelepítésére a Pannon-medencébe. Ez feltételezte, hogy a meglévő területeket újabb haderővel biztosítsa.

Így került Kijevbe a viking (Olaf) Oleg herceg maroknyi hadával. (A hercegnek és utódjának, Rurik fiának, Igornak a nevét a Kijevi Krónika rögzíti ebben a formában. Így használjuk mi is.). A vikingek lesznek Kijev gazdasági és katonai vezetői, ezzel felszabadítva Árpádot egy egész sor feladat alól. Nyolc évig nem történik semmi, amiről valahonnan adatokat nyerhettünk volna. Azonban 8 év után, 892-ben, Árpádot fejedelemmé választják.

Miket készített elő Álmos? Egy óriási európai bűnüldözési expedíciót. Miért? Mert rablógyilkosság útján hatalmas mennyiségű szakrális hun-avar kincs tűnik el Pannónia nyugati részén. Ezeket a kincseket vissza kellett szerezni. Ide nem volt elég az a haderő, amivel a székelység és az avarok rendelkeznek. De még a magyaroké sem. Így kerül sor az északi rokonnépek, a vikingek bevonására.

Miként történt ez? Láttuk, hogy 884-ben megjelenik a viking herceg maroknyi emberével. Ha ráfújnak a kijeviek, még nyomuk sem marad. De ők gyakorlatilag azonnal megkapják a város vezetését. Miután Árpádot fejedelemnek válasszák, egy évre rá megszületik legkisebb fia, Zsolt. Unokaöccsei 6-8 évesek ekkor. Ebben nincs semmi csodálatos. Az én legkisebb lányom is 30 évvel fiatalabb nővérénél. De nem egy az anyjuk. A nagyobb Árpád-fiak sötét hajúak, fekete szeműek. Zsolt kékszemű, szőke. Ez azt jelenti, hogy nem egy anyától születtek. Zsoltnak viking asszony az anyja. Tehát

---

¹²⁵ Ez mind így van, csak éppen, hogy az onogur szövetség alakulási ideje bárhogy is taszítgatom nem későbbi, mint 400 körül valamikor.

rokon kapcsolatba is kerülnek a viking és magyar vezérek. Ez alapozza meg a magyar és viking hadakozások mikéntjét.

Nézzük meg az időrendi táblázatot. Igen tisztelt kollegáim helyesen írják, hogy 454-ig tart Atilla birodalma. Aztán a 700-as évek derekán megjelenik Csaba.

Mindannyian tudjuk, hogy a honfoglalás 895-ben történt.

A Magyar Képes Krónikából három évszámot idéz Weissgerber német történész a honfoglalás időpontjaként. 100 vagy 104 év Atilla halála után. Tehát 557. Valamint a 600-as és 677-es éveket. De ugyanakkor felsorolja Kálti Márk krónikája nyomán az Árpád-háziakat, Csabától Árpádig. Csaba állítólag 435-ben született.

Csináljunk egy táblázatot.		A második táblázatot:
ATILLA	453-ig	
CSABA	435	700-as évek
EDEMEN	460	790 körül
ÜGEK	485	810 körül
ELŐD	510	
ÁLMOS	535	830-850 fiatal vezető
ÁRPÁD	560	840 született

Ennyit az első „ismert” orosz államról – a Kijevi Rusz-ról.

Később Szent István államának keleti határa a Dnyeper. A Dunától délkeletre a nyelvet váltott bolgárok és Bizánc voltak a szomszédok. Tőlük az Adriai-tenger keleti partjáig, s az északnyugati parton Velencéig szintén magyar határ van. Nyugaton az alakuló német fejedelemségek, mert Ausztria jóval későbbi államalakulat. A magyar király alá tartozó, 13. sz. ban alakuló hercegség. Északon a lettek, litvánok, nyelvet váltott kazárok, a magyarok legközelebbi vérrokonai - a későbbi lengyelek. Északkeleten kezdenek megjelenni a városállamok. Az új város – Novgorod, Moszkva, de Kijev még szinte félezer évig a magyar korona alá tartozó fejedelemség, ugyan úgy, mint Halics. Gyakorlatilag a mai Ukrajna, Csehország, Szlovákia, Fehéroroszország meglehetősen nagy önállósággal rendelkező alattvalói a magyar koronának. Ez Magna Hungária, és nem az álmokban kergetett keleti birodalom.

Ha valaki figyelmesen elolvassa az Akadémia által kiadott történelmet, sőt a moszkvai Akadémia által kiadott Világtörténelmet

is, azonnal rájön, hogy a mi hallgatásunk, óvatos behatárolásunk, a meghúzott irányvonal által előidézett félelem terméke.

A 19. század történészei szerint a 6. században indulnak meg a szláv államalapítási kísérletek. Ez így is van, ha kivonjuk az eseményekből a betoldott 300 esztendő.

„Az államalapító elem Oroszthonban a normann volt, amelynek politikai és kultúrai hatása több mint három és fél századon keresztül, 862-1224-ig érvényesült... Miután időről-időre újabb jövevények érkezének Svédországból, kezdetét vette az összeolvadás, mely megteremtette az orosz nemzetet, mint a szláv-szármát és normann-germán faj vegyülékét”. PL.

Mai ismereteink alapján is szinte teljes mértékben helytállóak a fenti idézetben leírtak..

Az első orosz csecsemő, a szláv ősanya, Igor özvegye Olga hercegnő volt. Addig a normannok, szkíta-szarmaták kemény ellenfelei voltak Bizáncnak, és az új kereszténységnek.

„Első fejedelme, Rurik, tizenhét évi kormányzás után 879ben kiskorú fiára, Igor-ra hagyta országát, de helyette erélyes és tapasztalt nagybátyja, Oleg kormányoz, 879-912-ig. Kijev városát a fejedelemség fővárosává emelte és egészen Halicsig terjeszté ki hatalmát. Igor érett férfikorban vette át az uralkodást (912-945); Szépségéről, valamint férfias erélyéről híres neje Olga, mindenben híven támogatta férjét, ki 941-ben első támadását intézte Konstantinápoly ellen.(...)

955-ben Olga felvette a kereszténységet Konstantinápolyban, mely alkalommal maga a császár vállalta magára a keresztatyai tisztet. PL.

*

A fentiekben áttanulmányoztunk három különböző véleményt képviselő eseménysort.

A szlavizmus vagy akár a latinizmus terjedésének megvolt a maga eredményes forгатókönyve. Megfigyelhettük, hogy kavarnak a népnevek, a törzsek, a nemzetségek nevei. Mindannyian egyazon nyelven beszéltek, de annak különböző nyelvjárásait. Sokszor olyan eltéréssel, hogy nehézségeket okozott egymás megértése. Cirill és Metód nemcsak a Bibliát hozta a kazár-magyarok közé. Ahhoz, hogy az új kereszténységre áttérő személyek megértsék a Bibliát, meg kellett tanulniuk a szláv nyelvet. Az iskolákba vezetőik környezetéből származó fiatalokat vittek magukkal, akik megtanulták, megismerkedtek az új eszmékkal. Hazatérve néhány esztendő után

apjuk nyomdokaiba léptek. Azon kívül megismerték egymást, míg az új nyelvet s a bibliát tanulmányozták. Könnyebbé vált a kapcsolattartás a különböző vidékek vezetői között. A szláv, a Bizánc környéki államok diplomáciai és kereskedelmi nyelvén lépett elő.

A nyelv és az új eszme mögött ott álltak a bizánci és más területeken élő kereskedők érdekei, pénzei, amely azokat a vezetőket segítette érdekellentét esetén, akiket ismertek már Bizánctól. Ezt a módszert ma is használják világszerte. A Harvardot végzett szakemberek gyűrűn és nyakkendőjén viselik az egyetem címerét. Ha nem is egyazon évfolyamban végeztek, igyekeznek egymáson segíteni. Ennél keményebb példákat is használhatnák, de a lényeg ugyanaz. Nem volt nagy különbség a Krisztus előtti kereszténység és a bibliai kereszténység alaptételei között. Könnyen össze lehetett hangolni a kettőt. Az ősnépekre jellemző a vallási türelem.

Időközben a nagy szkíta területeken kezdnek kialakulni a feudális jellegű államalakulatok. Kijev után az új városban, Novgorodban. Érdekes módon a korábbi szakemberek is jelezték, hogy az orosz nemzet a szarmaták és a normannok összeolvadásából jött létre. Az is igaz, hogy ők Novgorodot tartották az első normann letelepedés helyének, a másodiknak Kijevet. A kettő között gyakorlatilag nincs nagy időkülönbség. Az oroszok kialakulásáról még nagyon korai beszélni. Az események valóságok. Azért le kell írjuk a folyamatot:

A városokban templomokat építenek. Ide járnak a vezetők az új istentiszteletre. A templomok mellett kolostorok jönnek létre. Itt tanítják az előjáró családok gyerekeit. Az emberek igyekeznek utódaikat bejuttatni, hogy előmenetelüket biztosítsák. Gyakorlatilag kialakul az új urak által használt szláv vallás és nyelviség, Kazária északnyugati részén ugyan úgy, ahogy délkeleten a zsidó nyelv és vallás a vezető rétegek nyelve és szellemisége.

A lakosság nagy tömege tovább tiszteli régi isteneit, beszéli ősi nyelvét. Még nem beszélhetünk orosz népről. De még kijevi Oroszországról és Halicsról sem. Ők még az Árpádháziak idején, sőt az Anjou királyok korában is a magyar koronához tartoztak.

*

Bármiképp forgatjuk a történelmi eseményeket, tény hogy végül kialakult az orosz nép, és egy erős, központosított orosz állam. Kövessük legfontosabb mozzanatait. Menet közben sok mindenre fény derül.

Vlagyimir nagyherceg, a régi normann szokástörvények értelmében birodalmát nyolc fia közt felosztá, mindazonáltal elrendelte, hogy a nagyfejedelmi címmel rendelkező közöttük az első helyet foglalja el. Azonban alig hunyta be szemét (1015), midőn a testvérek közt megindult a polgárháború. Jaroszláv halála után a birodalom egysége felbomlott. Végül az ő idősebb, de erélyes és vitéz fiát, II. Vlagyimir Monomachot (1113-1125)¹²⁶ ruházták fel a nagyfejedelmi bíborral. Ugyanezen időben említik a krónikák először a kozákok lovas törzsének nevét is.

Halála után a legféltelenebb anarchia terjedt az országban a nagyfejedelmi méltóság ötször megy át más kezekbe. II. György Dolgorukij (1154-1157) volt a legjelentékenyebb, ki székhelyét Kijevből Vlagyimirba tette át s ezzel megfosztá a trónt megmaradt tekintélyétől, melyet annak a «szent Kijev» még nyújtott. Az ország ettől kezdve számos kisebb és nagyobb fejedelemségre szakadt. PL.

Hát igen. Ilyen keserű sorsot. Amikor nincsenek írott emlékek, akkor van egységes orosz állam. Amikor megjelennek az írott emlékek, eltűnik az orosz birodalom. Megjelenik a feudális szétagoltság. Hirtelen visszatér a városokban s a falvakban a vecse, vagyis népgyűlés ellenőrző szerepe. Annyira erős, hogy például Dolgorukij fejedelem, miután a szuzdaliakkal elfoglalja a várost, a kijevi polgárok feldúlják nemcsak az ő, hanem híveinek udvarházait is az egész kijevi földön. Egyszerű a magyarázat. Még az 1600-as években is élt a Székelyföldön az ősi szkíta törvény - aki nemzetsége ellen vétett, annak portáját feldúlták, bármilyen szerepe volt addig a közösség életében.

A kereskedelmi utak kereszteződésénél, vagy egyes vidékek központjában kialakult területi egységeket ma már megnevezzük. Így ma nyilvántartunk a 11-12. század folyamán tíz nagy fejedelemséget. Vlagyimir-Szuzdal, Polock-Minszk, Turov-Pinszk, Szmolenszk, Halics-Volhínia, Kijev, Perejaszlav, Csernyigov, Tmutarakany, Murom és Rjazany. Két feudális köztársaságot, Novgorod és Pszkov.

Erről az időszakról szól az „Ének Igor hadáról”, a nagy orosz hősköltemény.¹²⁷

¹²⁶ És egy hatalmas prémsapkával, korona helyett. A mai napig a köznép is, a kárpátoktól keletre, Monomah sapkájának nevezi az olyan prémből készült fejfedőt, amely túlságosan is nagynak mutat viselője fején.

¹²⁷ Melynek eredeti szövegét ma már hiába keressük, mert Nagy Katalin sok más okirattal együtt megsemmisítette. Csupán néhány töredéket hagyott levéltárába mutatóul.

Igor hadjáratát a Palócok ellen, mint az orosz ősmundakör kiváló epizódját s az ó-skandináv nyelv egyik kódexét, napjainkban is előadják a moszkvai egyetemen. PL.

A kolostorok száma is egyre nő. A paloták mellett a kőből épített templomokat is fafaragásos elemekkel díszítették. Ilyeneket tártak fel Vlagyimir, Novgorod, Halics, Csernyigov területén, melyekhez járdák vezettek és vízvezetékek. A városokban erős gazdasági tényező volt az iparosok jelenléte. Udvarterekben, utcákba csoportosultak.

Nézzük meg azonban ezen, állítólag orosz vidékek lakosságát. A Novgorod-Pszkovi fejedelemség területén finnek, lappok éltek. A Vicsegda-folyó vidékén komik, a Fehér-tenger partján nyenyecsek (szamojédok), az Észak-Ural lejtőin a jugrák, köztük és a Volga között a volgai bolgárok feudális állama volt. A Vlagyimir-Szuzdali fejedelemségben találjuk a mordvinok, marik, csuvasok, udmurtok, az Ural környékén a baskírok népét. A nagy területeket, amelyeket nem soroltunk fel, kipcsak-kunok lakták.¹²⁸

46.- Baloldalt a mai, tőle jobbra 19. sz.-béli Orosz népviselet. Tökéletesen megfigyelhető a déli (Perzsa) és a nyugati Szkíta elemek keveredése.

A különböző vidékek fejedelmei igyekeztek uralmukat megerősíteni magyar, lengyel és bizánci kapcsolatokkal. Jaroszlav, Halics fejedelme lányát III. István magyar királyhoz adta férjhez. Veszély esetén Magyarországra menekültek az új feudális urak keletről. Mások független politikát akartak folytatni.

¹²⁸ Világtörténet, 458. oldal

Míg Kijev, Halics a magyar korona fennhatósága alatt volt, a Balti-tenger partjai germán és svéd uralom alá kerültek. A feudális, és tegyük hozzá a vallási és nyelvi átalakulások, a városok közötti ellentét megakadályozza, hogy a kialakulóban lévő oroszok és a környező népek egységesen lépjenek fel a tatárok ellen.

Egy olyan jelenséget kell megvilágítsunk, amelyet a későbbiekben részletesen elemezünk. Itt csak annyit, hogy az újonnan kialakult vallások egyre terjeszkedtek. Agresszív tulajdonságaikat nem tudták megfékezni a korábbi magyar-normann-mór „kalandozások” Nyugaton. Délkelet-Ázsiában az Iszlám terjedt. Az ősnép különböző nemzetségei ki kellett alakítsanak egy egységes erőt, hogy ellensúlyozzák. A legkönnyebben mozgósítható haderőt a keleti hunok mongol ága képezte. Itt csak annyit jegyezzünk meg, hogy keresztények voltak. Éspedig őskeresztények. Az volt Dzsingisz kán is. A bibliai kereszténységet egy furcsán káros jelenségnek fogták fel. Ezért értékeljük őket ma úgy, mint gyilkosok, kutyafejű tatárok stb.

*

Dzsingisz kán megszámlálhatatlan hordáinak élén a Kalka mellett 1224-ben döntő győzelmet aratott a polovcok, továbbá a kijevi és csernigovi fejedelmek felett és sátraikat Mariopol mellett az azovi tenger szomszédságában ütötte fel.

Tizenhárom évvel később (1237) a nagy kán unokája, Batu, újabb támadást intézett az egység hiánya miatt gyenge tartományok ellen, mely alkalommal kifosztogatta, porrá égette Jarosláv, Moszkva, Vladimír és Rjezsán városokat. Egy sereg, mely a tatároknak útját állotta, Kolomna közelében véres vereséget szenvedett, egy másik csata alkalmával a Szit folyó mellett, pedig II. György vladimíri fejedelem is elesett vitézei nagy részével (1238).

A következő nyár folyamán Magyarország ellen intézett hadjárata alkalmával Batu kán átvonuló serege pusztítva vonult végig a tartományon. Feldúlta és földig lerombolta Kijevet, a virágzó Csernigovot. Hadjáratáról három év múlva visszatérve Batu kán megalapította a kipcsaki arany horda birodalmát, mely az Uráltól a Dnyeper torkolatáig terjedt, valamint annak fővárosát Szarájt. Innen kormányozta a leigázott területeket, fejedelmeiket megadóztatta. A tatárok észére vall, hogy a fejedelmek és a nép közti viszonyt nem bolygatták, mindent meghagytak a régi vezetési formában s pld. Rurik nemzetségének örökösödési jogait mindenkor tiszteletben tartották. Aki az új állapotokkal elégtelen volt, azzal a tatárok

kíméletlenül éreztették fölényüket; ellenben kitüntetésekkel halmozták el azokat, kik föltétlenül meghajoltak és visszatértek az ősi szkíta törvényekhez. Könnyű dolga volt Batu kánnak. A vidékek lakossága rokonnépként mindenhol seregéhez csatlakozott.

Ilyen tapasztalatokat szerezhettek magának II. Jaroszláv nagyfejedelem (1238-46), aki a Szit folyó melletti ütközetben elesett. II. György öccse, ennek fia, II. András (1246-52), s kiváltképpen legidősebb fia, Njevskij Sándor (1252-63), ki a svédek és a kardrend lovagjai ellen harcolt Livóniában, s amazokat a Néva mellett (1240), melytől nevét is kapta, az utóbbiakat, pedig két évvel később a Pejpusz tó partján legyőzte. Csak épp a tatár kán jóindulatát nem nyerte el ezzel.

Kalita János (1328-40), Moszkvának urát a kán nevezte ki nagyfejedelemmé. Kiváló érdeméül tudható be, hogy az elpusztult Moszkvát nemcsak újból felépítette, hanem pompás templomokkal és palotákkal díszítette. Ő kezdte meg kialakítani a ma ismert központi erődöt, melyet a szkíta eredetű Kreml néven ismerünk.¹²⁹ Moszkvát ezen időtől kezdve mindenki fővárosának tekintette. Péter metropolita Kijevből Moszkvába tette át székhelyét

Ebben az időszakban az Aranyhorda egyre gyengül. Miután Batu kán visszavonult, kunok, székelyek, szászok azonnal újraszervezték a korábbi fekete kun birodalmat Havasalföldön. Moldva dombvidékeit a szintén szkíta-hun származású besenyő törzsek lakták, élükön egy magas szintű szkíta vezér, a Barla Batu. Ezért nem támadja őket, vagy a székelyeket annak idején a nagy mongol sereg. A déli kun birodalom gyakorlatilag helyreáll. A magyar királysághoz tartozó fejedelemség, Havasalföld néven. Élén a kun-tatár származású Tokomér.

Miután Moldva területéről is elűzik az Aranyhordát, új fejedelemséget hoznak létre. Időközben megváltozott az alakuló oroszok viszonya a hordával. A gyenge kánok alatt az alattvalói fegyelem is kezdett lazulni. Megerősödtek a városok, az egyház. Az idegen hatalommal szembeni csendes ellenállás felgyorsította a nemzet kialakulásának folyamatát. Különösen a liturgia nyelve terjedt rohamosan a városi lakosság körén túl is. Egység, összetartás jelképévé vált. Megjelent az orosz nemzeti tudat.

Dimitrij Ivánovics (1362-89) a kedvező hangulatot felhasználva, hadat vezetett a horda ellen s 1380 szept. 30-án fényes győzelmet

---

¹²⁹ Kreml- eredetileg karám, vagyis kör alakú bekerített terület.

aratott a tatárok felett a kulikovi mezőségen, a Don és a Nepredva összefolyásánál.

A győzelem után Donszkoj, vagyis doni előnévvel írják nevét. Ettől az időtől számítják az orosz öntudat megjelenését. Vagyis az orosz népnek születési bizonyítványt kellene kiállítani annak a dátuma 1380 lenne. Dicséretükre legyen, hogy ezt ők maguk írják.

Hosszú időn át nem találunk kiemelkedő személyiségeket, akik látványosan hozzájárultak volna egy központosított állam kialakulásához. Ez csak a XV. század második felében következik be.

III. Iván Vasziljevics (1462-1505) felesége, Zsófia tanácsára meghonosította a régi bizánci udvar fényét és ünnepies szertartásosságát. Magát az oroszok nagyfejedelmének és egyeduralkodójának nevezte. A moszkvai címerbe, mely a győzedelmes szt. György képét ábrázolta az eltiprott sárkánnyal beillesztette a kétfejű sast.

IV. Iván (1534-84) atyja halálakor csak négy éves volt Helyette a kormányt anyja, a litván származású Ilona vezette tizenhárom évig. Trónra léptekor az 'Oroszok Cárja' - címet vette fel Iván. Hosszú uralkodása alatt kiérdemelte a Rettenetes (Groznij) nevet. Büntető törvénykönyve kegyetlenségéről volt híres.

A tényleges cári uralmat ő honosította meg Oroszországban. Megalapozta az abszolút uralkodóház hatalmát. A későbbi események igazolják, hogy az uralkodó személye lehetett gyenge, esetleg mellőzhető, de a cári udvar ereje keményen kézbe fogta az országot. Gyakorlatilag itt is a főurak vezettek.

A nagybirtokokon elsősorban mezőgazdasági, de ugyanakkor jelentős mértékű kézműipari termelés is folyt. Mindkét tevékenység árut állított elő. Komoly kereskedőtelepek alakultak ki a feudális főúri központok mellett. A nyugati részeken elsősorban német és magyar kereskedők, a déli részeken görögökkel álltak kapcsolatban, keleten az évezredek óta megszokott hun- szkíta népesség. Bármennyire is erős volt az ősnépek befolyása, a gazdasági életben a hatalom az árutermelők s a kereskedők kezébe került.

*

A kialakult új politikai rendszer egy adott pillanatban fékezte a technikai haladást. A számtalan vidékre tagozódott Oroszországban a Kelet-Európai, Nyugat és Közép-Ázsia*i* helyi kiskirályok fékeztek a

kereskedelmet. Egy ténylegesen egységes birodalom mindezt megszüntette volna.

Nagyon érdekes módon sikerült a ténylegesen központosított, nagyhatalommá váló orosz birodalmat megteremteni. A cári családban volt egy gyerek, akivel nem nagyon foglalkoztak, mert elég hátul állt a számbavehető trónöröklők sorában. Az udvarhoz közel lévő német telepések odaszoktatták magukhoz a fiúcskát. Gyakorlatilag a kézműves műhelyek, az energiát szolgáltató vízkerekek, az induló vagy beérkező szekérkaravánok között teltek napjai. Kiskorában pónilovon száguldozhatott, megtanulta különböző szerszámok kezelését. Első szerelme is ide kötötte Preobrazsenszkoje faluhoz.

A kereskedők és a velük szoros kapcsolatban álló orosz főurak segítségével kerül a trónra I. Péter néven (1689-1725).

16 évesen (1689) nőül vette Lapukin Eudoxiát, kinek révén a gazdag bojár családokkal rokonságba került. Azután pedig felhasználván a szerencsétlen krimi háború okozta elégtelenséget, belekapcsolódott a cári család politikai vitáiba. Nővérének, Zsófiának szemrehányást mert tenni, ki erre kegyenceivel Péter életére tört. Ő még idejekorán Trojica kolostor falai mögé menekült és mihelyt a női uralommal elégtelen sztrjelicek¹³⁰ is pártjára állottak, Zsófiát kolostorba záratta, kegyenceit pedig kivégeztette vagy száműzetésbe küldte. A trónon ülő Ivánnak ugyan továbbra is meghagyta a cári címet (haláláig, 1696), de ténylegesen 1689-től kezdve Péter egyedül uralkodott, a Nariszkin-család, a Dolgorukiak és Galicin Boris támogatásával.

Korábbi tapasztalatai, tanácsadói körének befolyása egyaránt egy nagy, egységes birodalom megteremtésének gondolatát ültették fejébe. Azt is tudta, hogy a nyugati országok versengése miatt és a belső ellentétek elfojtásáért egy fejlett, magasszintű háttériparra van szükség. Nem lehet az ország gazdaságát, haderejét idegenből hozott eszközökkel magasabb szintre emelni. A jövedelem mindig kimegy az országból az ipari cikkek beszerzése miatt. Az idegenből vásárolt hajók, fegyverek, zsoldosok amellet, hogy nagyon drágák, még megbízhatatlanok is. Állandó cserealkatrészeket, mesterek jelenlétét igényelik. A zsoldosok csak akkor harcolnak, ha nagyon biztos a győzelem. Vagyis mindenkép meg kellett teremtenie egy olyan orosz gazdaságot, amelyben a nyersanyagtól munkásokig

---

¹³⁰ Cári testőrség.

szinte minden a hazai erőforrásokból kerül ki. Felmérette az érclelőhelyeket, a meglévő műhelyeket, majd fiatal segítői társaságában Mikhailov Péter álnév alatt tanulmányútra indult. Berlin s Hannoveren át, Hollandiába s Angliába utazott, ahol a hajóépítés és más mesterségek titkait sajátította el. Külföldön bámulatot váltott ki a vasszorgalmú, igénytelen életmódú, a fényűzést megvető, modorában gyakran durva és szenvedélyes haragra lobbanó rejtélyes idegen.

Éppen Velencében készült, mikor hazulról azt a hírt kapta, hogy a sztrjelicek Zsófia érdekében ellene felkeltek. Visszatérése után élvén az alkalommal, a sztrjelicek és elégületlenek tömeges kiirtását rendelte el és személyesen működött közre a kínzásban és kivégzésekben. Nejét pedig, ki szintén a régi szokásokhoz ragaszkodott, lenyírt hajjal kolostorba számúzta (1698 aug.-okt.).

A bojárok régi dumáját felváltotta a kormányzótanács, mely eleintén 9 tagból állott és mely Péter távollétében a legfőbb hatalmat gyakorolta. A birodalmat 12 kormányzóságra osztotta s ezeket megint 43 tartományra; élükre kormányzókat, alkormányzókat állított. A törvényszéki tárgyalásnál behozta az írásbeli eljárást, a kínzás alkalmazását meghagyta. A rendőrséget újjászervezte és titkos rendőrséget állított fel. A rablóbandákat irtotta, a koldusok megszámlálhatatlan seregét megtizedelte. Hogy a reformok ellen való ellenállást mindenképen megtörje, titkos kancelláriát léptetett életbe, mely borzasztó emléket hagyott maga után.

Gyakorlatilag egyetlen emberöltő alatt Nagy Péter létrehozta a korabeli modern nagyiparral, fejlett kereskedelemmel rendelkező birodalmat. De nemcsak az ipari és mezőgazdasági hátteret. Az általa felépített államszervezet vezetésétől, társadalmi rendszertől függetlenül a mai napig is működik. Utódai állandóan terjeszkedtek, de elméletileg semmi újat nem hoztak létre. A Péter által megalapított titkos rendőrség utódszervezete törésmentesen került át még a szovjetek kezébe is. Módszereit, épületeit, sőt embereit is egy az egyben alkalmazta az általunk jól ismert KGB. Napjainkban erre épült fel az elhíresült orosz maffia.

Nem pazarolta az emberanyagot. Például a banditákat, az épkezláb koldusokat besoroltatta a hadseregbe. Politikai ellenfelei nagy részét, vagy a nyugtalankodó nemzetségeket Szibériába számúzta. Nagy Pétertől kezdve egyre több város épült Ázsia e keleti vidékén. Később Sztálin is oda telepítette át a kulákokat, zsidókat a második világháború után.

Nagy Péter az igazi Orosz központosított hatalom megalapítója.

Az állami ellenőrzés alatt működő egyház a nemzeté alakulás kitűnő eszköze lett. Mindenhol templomokat építettek, szláv nyelven miséztek. Szláv nyelven tanultak a gyerekek. A kommunizmus idején a különböző nemzeteknek Cirill betűs ábécét írtak. A peresztrojka után, ha ortodox vallású nemzetiségeknek más vallásúakkal szemben volt területi követelése, azt az új orosz állam tankokkal, hadsereggel, titkosszolgálatokkal támogatta. Ma, ha egy kazah, mongol, azerbajdzsán vagy akár bulgár találkozik, orosz nyelven értekeznek.

A másik nagy húzása a népek történelmének meghamisítása. Első Péter nemcsak hajókat épített és háborúzott. Az ő jogára irányításával kezdődött a nagyméretű, állampolitikai fontosságú történelemhamisítás a Kárpátoktól keletre élő népek körében. Utasítása, hogy az ásatásokhoz csak szakember közelíthetett - katonaság biztosította csőre töltött fegyverrel, hogy kíváncsiak ne közeledjenek a munkálatokhoz - még ma is érvényben van.

A peresztrojka után lazult valamennyit a helyzet. Ekkor derült ki, hogy hihetetlen mennyiségű, felbecsülhetetlen értékű régészeti anyagok léteznek szerte a nagy Oroszország területén, melyeket addig csak a „legmegbízhatóbb” szakemberek tanulmányozhattak. Szerencsére nem semmisítette meg az értékeket, csak államtitokként kezelte. A történészek számára a legjobb propaganda apparátust képezték.

A vallásszabadság is üzletet jelentett számára. Az eretnekek (raszkolnikok) kétszeres adót fizettek. A hadsereget európai egyenruhába öltöztette és újoncozást rendelt el az egész birodalomban. A nemesség hatalmát megtörte, de úgy tett a papsággal is. Az eltörpült pátriárka-méltóság helyébe a szent zsinatot (szinódus) állította föl, mely püspökökből állott, kik fölé azonban

főgondnokot (rendesen magasabb rangú katonatisztet) nevezett ki. Meghagyta minden püspöknek, hogy palotájában iskolát tartson; megtiltotta, hogy bárki is 30-ik éve előtt barátnak jelentkezzék és megtiltotta (a reformoknak ellenszegülő) barátoknak, hogy könyveket írjanak.

1721-ben tette közzé azt a híres ukázt, mely megengedi az orosz cárnak, hogy utódját kijelölhesse, eltörülve ilyformán a monarchiában dívó örökösödés elvét.

Második felesége Katalin, a szegény marienburgi cselédleány, akit szeretőjévé, és a török háborúban tanúsított hűsége és leleményessége fejében 1712-ben nejévé tett, 1723-ban pedig cárnővé koronázott.

A lány szüleinek korai halála után K. Glück marienburgi protestáns lelkész házába került, ahol 1702-ben egy svéd dragonyos nőül vette. Miután az oroszok 1702 szept. 3-án Marienburgot rohammal bevették, fogságba került. Először Seremetjev tábornoknak, majd Mencsikov hercegnek lett kedvese. Péter cár egy alkalommal meglátogatta a herceget, s annyira megragadta az asszony szépsége, hogy magához vette szeretőjeként. A cár kívánságára 1707-ben áttért a görög vallásra és akkor kapta tulajdonképpeni neve (Márta) helyett az Ekaterina Alexejevna nevet.

1707-ben a cár titkon nőül vette. Mikor Péter 1711-ben a török háborúban a Prut ingoványaiban teljesen körülzárattott, a ravasz cárnő arannyal és ígéretekkel rávette a nagyvezért, Baldadsi Mehemedet, hogy Pétert hadával együtt szabadon bocsássa. A cár erre, 1712 márc. 1-én nyilvánosan is megtartotta Katalinnal esküvőjét, a szeretet és hűség rendjét alapította tiszteletére. Nem sokkal később Péter arra a gyanúra ébredt, hogy felesége udvari kamarásával, Moens de la Croixval szerelmi viszonyt folytat. Nem tudni, mennyiben igaz ez a vád, de tény, hogy a cár kamarását lefejeztette (1724). Péter halálakor kegyeltjei: Mencsikov, Ostermann és Jagusinszki a gárdát gyorsan Katalin nevére feleskettették és Theophanes püspök azt hirdette, hogy Péter halálos ágyán feleségét rendelte kormányzónak, kiskorú unokája, II. Péter mellé. Így a trón az asszonyra szállt, ki azt megosztotta Mencsikov herceggel.

Az is igaz, hogy Péter szellemében kormányzott. Ő vetette meg alapját a legfelsőbb törvényszéknek és alatta nyílt meg a Pétervári Tudományos Akadémia (1726 jan. 7.).

Unokája a holstein-gottorpi házból származó III. Péter a gyengekezű, rövidéletű cár, akit felesége Nagy Katalin, Anhalt-Zerbst hercegnő, Keresztély Ágost herceg leánya követett a trónon.

Nagy Katalin az Orosz nemzeti állam kitalálójának.

Az Orlov család öt tagja, csupa katonatiszt, 1762 júl. 9-én Pétert a testőrök segítségével Oranienbaumban lemondásra kényszerítették és júl. 17-én a Ropsa kastélyban meggyilkolták. Katalin e közben a Téli palotából kiáltványt bocsátott a néphez és a hadsereghez, mely épp úgy hozzá csatlakozott, mint a Kazán-templomba egybegyűlt papság.

1762 júl. 17-én a nép örömrivalgásai közt bevonult a fővárosba s elfoglalta a trónt. Cárnőként, mintha Nagy Péter újjászületése lett volna.

II. Katalin (1762-17696) uralkodása fordulópont Oroszország újabb történelmében, melynek ő adta meg végkép európai jellegét s melyet ő emelt igazán nagyhatalmi szintre Lengyelország és Törökország rovására Kelet-Európában. Szabad hajózást vívott ki a Fekete- és a Márvány-tengereken és a Dardanellák-szorosán. Meghódította Kercs, Jenikale és Kinburn városokat;

Francia enciklopédisták által hirdetett felvilágosodás eszméinek volt híve. Udvarába hívott több nevezetes francia tudóst; fiának nevelését a köztársasági érzelmű, svájci származású Laharpera bízta. Lefordította a francia klasszikusokat, levelezett Diderot, Holbach és d'Alemberttel. Különösen Voltaire-rel tartott szoros kapcsolatot, kitől rendszeres tanácsot kért. Azok a franciák, kik meghívására Szt. Pétervárra utaztak, el voltak ragadtatva az «Észak

Semiramis»-ától és egy új korszak hajnalát ismerték fel kormányában.

A Törököket megtámadta. Ezzel a háborúval feltámadt a keleti kérdés. Hadai az első török háborúban (1767-74) fényes diadalokat arattak. Orlov admirális angol gyűjtőhajók segélyével felégette a Cseszmei-öbölben a török hajóhadat. Szárazföldön pedig az oroszok Kaffát és Kercset vették be és mindenkorra véget vetettek a Krím félszigeten a török uralomnak. A balkáni hadsereg ez alatt Moldvát és Oláhországot foglalta el és átkelven az Al-Dunán, a nagyvezírt körül fogta sumlai táborában (1774).

A portával Kücsük-Kainardsi faluban békét kötöttek, mely béke az orosz diplomáciának egyik legfényesebb sikere. Oroszország - az egyezség kitétele alapján - Moldva és Oláhország görög-ortodox lakói felett véduraságot gyakorolhatott, és azok érdekében közvetíthetett a portán. Ezzel az orosz diplomácia azt a fontos jogot kapta, hogy a vallás ürügye alatt bármikor Törökország ügyeibe avatkozhasnék, míg az ortodox keresztények a cárbán látták ezentúl urukat.

A párizsi polgári forradalom kiemelte egyeduralkodói jellemét. A cárnő, ki azelőtt annyira lelkesedett a demokrata eszmékért, utálattal fordult el a forradalmi eszmék diadalának mikéntjétől. Megszakította Franciaországgal a diplomáciai alkudozásokat, az emigránsokat tárt karokkal fogadta és sietett XVIII. Lajost elismerni. 1792-ben diplomáciai körjegyzékben a forradalom közös leverésére hívta fel Európa fejedelmeit. Bevonta Angliát és III. Gusztávot a köztársaság ellen. Ausztriát és Poroszországot pedig szinte beleuszította a francia háborúba.

Míg a porosz és osztrák szomszéd a Rajnánál voltak elfoglalva, Katalin a hátuk mögött a zavarosban halászott és nem késett katonáit Lengyelországba küldeni. Az oroszellenes párt a porosz király segítségét kérte, de az titokban megegyezett Katalinnal és miután Szuvorov, Kosciusko hadát legyőzte, Lengyelország testét maguk között újból feldarabolták (1793).

A cárnő egy év múlva szélütésben meghalt.

Pál (1796-1800), II. Katalint fia és utódja bizonytalan, ingatag ember volt egy súlyos nemzetközi eseményekkel terhelt időben. Napóleon diplomáciájának ingatag bábja. 1800 márc. 24-én meggyilkolták.

Sándor (1801-25) azzal kezdte uralkodását, hogy az atyja által kötött semlegesek szövetségéből kilépett, Angliával ellenben

egyezséget kötött Napóleon ellen. Annak ellenére, hogy Anglia volt a fő ellenfele a dél felé való terjeszkedésében a Török Birodalom rovására. Diplomáciai húzásai helyesek voltak korában, de megmutatva az ország erejét előkészítette dinasztiájának későbbi bukását. Tábournokaiban bízva vállalta a napóleoni támadást, Moszkva kiürítését és a győzelem után Oroszország rettegett nagyhatalommá vált.

Utódai folytatták a terjeszkedést keleti és déli irányba. Az iskolák az oroszosítás fő eszközei voltak. Kormányzósági területeken katonai személyek töltötték be a legfontosabb tisztségeket és orosz tisztviselőket helyeztek mindenhová. Egyenruhájuk jelezte személyük sérthetetlenségét „felsőbbrendűségüket” a helyi lakossággal szemben. Az erős nemzeti elnyomás összefonódott a gazdasággal. Az elégedetlenségeket a titkosszolgálat, cári rendőrség torolta meg.

A Romanov ház a „beteg ember” (Törökország) rovására igyekezett terjeszkedni dél felé. Ezzel érdekei összeütközésbe kerültek Angliával, aki a világ legnagyobb gyarmattartója volt már abban az időben.

Belső ügyeik annyira elfoglalták az ország vezetését, hogy véstesen elhanyagolták a külső hírszerzést, ami a diplomácia rovására ment. Az I. Világháborúban is inkább hagyományai, mint jól meggondolt nemzetközi érdekei vitték bele. Ezért találta felkészületlenül a szocialista forradalom Oroszországot. Katonai hírszerzésük alárendelt szerepe (a parancsnokok döntésétől függött, hogy egy jelentés tovább mehet-e felsőbb szintre) miatt a külföldön képzett agitátorok tevékenysége szinte zavartalanul működött a legénység és az altisztek körében. A cári rend hű kiszolgálóit, a tiszteket állították be fő ellenségként előttük. Habár nagyarányú volt a propaganda, a titkos szervezkedés és a központosított állam gőgje miatt könnyű prédává váltak. Ebben osztozkodtak a Habsburg házzal, aminek sajnós mi magyarok ittuk meg a levét.

Annál inkább kihasználták a hírszerzést a Szovjetunió vezetői. Minden ágazatát és módszerét. Az első időszakok gazdasági fejtelenségei ellenére hatásos propagandájuk, megfélemlítési módszereik nagyon is működtek. Annak ellenére, hogy céljaik semmiben sem tértek el a Nagy Péter által meghirdetett irányvonalától. Időközben lassan helyreállították az ország gazdasági életét. Kialakult egy rendszer, amit a Gorbacsov féle változások sem tudtak helyettesíteni.

Az orosz irodalom és művészet rövid elemzése világosabb képet vetít elénk a szlávok eredetéről, fejlődési irányáról, mint az összekevert történelmi események sora.

És nézzük meg az orosz nyelvet. A korábbi vélemények bemutatása előtt jusson eszünkbe, hogy Körösi Csoma Sándor a szanszkrit nyelvet tartotta a magyar ősének. Angol-tibeti szótára nyitotta meg a kutatók előtt Tibet titokzatos vallási nyelvét. Utána nagyon sok nyelvkuató felfedezte anyanyelvének rokonságát az ősnelv valamelyik ágával. A szkíta nyelvet szlávósított orosz egy hatalmas szókinccsel állt be a keveredés folyamatába.

És jön a meghökkentő, mert valójában valós vélemény.

„A szanszkritből eredő szláv nyelvek közt a lengyel mellett legjobban ki van művelve az orosz nyelv. Szóbősége bármely európai nyelvhez hasonlítva aránytalanul nagy és különösen heroikus színezetével tűnik ki testvérei között”. PL.

A népnelv akarva akaratlanul használta a számára addig is létező szókinccset. Elébe, vagy utána raktak, új nyelvtani rendszer szerint alkották szavaikat, mondataikat, de a nyelvvel szembeni alapigény maradt.

Nem így az irodalomban. A kolostorok, a térítő papok szigorú és gyanakvó ellenőrzése megbénította az írásra képes személyiségeket.

„Az orosz irodalom fejlődése voltaképpen csak I. (Nagy) Péter korától kezdődik. Ami azelőtt történt, az leginkább az egyházi írók pepecselése volt s az orosz irodalom fejlődésére annyival kevésbé lehetett hatással, mert az ó-szlávot használta, amelyet a nép nem beszélt.

Nagy Pétertől kezdve úgy az irodalomban, mint általában a nyugat-európai civilizációban és műveltségben gyors fejlődés indult meg. Vannak ugyan költészeti nyelvemlékek az előbbeni korokból is, minők a hősi dalok, népmondák, népdalok és mesék, bylinák, de minthogy ezeket is csak később, Katalin cárnő rendeletére kezdték gyűjteni, ezek írásában már az újabb irodalom érvényesült”. PL.

Nincs irodalma. Amúgy a székelynek s a magyarnak sincs – állítólag. Jól működött itt is a tisztogatás. A számtalan szkíta régészeti leletekről ismert írásmód náluk is nyomtalanul eltűnt. Napjainkban kötetek jelennek meg az ikerkontinens különböző pontjain talált és megfejtett szkíta-hun szövegekről.

Állítólag nincsenek ősi népdalai, meséi, legendái. Ami még megmaradt, a 18. sz. végén kezdték összeírni és a világ elé tárni.

Mégis csak a 19. sz. második felében adta ki Alexandr N. Afanaszjev nyolc kötetben az orosz népmeséket. Mi sem állunk jobban, mert nálunk az első komoly mesegyűjteménynek Benedek Elek székely népmeséit és legendáit számíthatjuk. Ekkor jelenik meg több szerző népdal gyűjteménye, Dal-szólás- és közmondás kötetek.

A népmeséikből szerencsére nagyon sokat lefordítottak magyar nyelvre is. Gondolkodásuk egy gyönyörű, egyszerű és mégis a mai ember számára tényleg meseszerű életfilozófiát, világszemléletet tár elénk. A keleti pompa, a más dimenziók, tér és idősíkok állandó jelenléte Ázsiához köti, míg a törpék, tündérek viszonyulásai az emberhez az ír, skót, vagyis kelta legendavilághoz. Míg az utóbbi nélkülözi a pompát, egyszerű, de pergő eseményeivel ragadja meg a hallgató fantáziáját, addig az orosz, vagy akár a lengyel, ukrán szinte dúskálódik a külsőségek leírásában is. Ha valaki valamikor a szkíta népmeséket szeretné tanulmányozni, a keleti szláv mesekultúrával kellene kezdenie. Megőrzik az elveszettnek hitt Korezmi mesevilág számos darabját is.

Az orosz népdalokról elmondhatjuk, hogy az eurázsiai népdalkincs legszebb termékei közé tartoznak. Dallamvilága hasonló az ibériai keltakéval, akiket ma spanyoloknak nevezünk. Mindketten nyelvet váltottak, de szívet nem. Ha két orosz elkezd énekelni, az egyik rögtön tercel (három hanggal eltér) az alapelódiónak. És ezeket nem a templomi énekekből tanulták. A szláv egyházi zene a mai napig is súlyos, veretes, de egyszerű. A délkelet ázsiai rituális dallamokra hasonlít. (Pld. Indonéziára.) Náluk (sajnos) nem találunk Bach miséket, mint Nyugaton.

Híresek az orosz-, ukrán-, kozák- táncok. A csizmaverőtől, csúrdöngölőtől, körtáncig mindent megtalálunk dinamikus, sőt virtuosos formában. Mikor összehasonlítjuk távoli vidékek és idők szakrális táncaival, rájövünk, hogy ezt nem tudta semmilyen eszmei irányzat kiirtani életükből. Nagyon sokszor megfigyelhettem résztvevőként a Novgorod környéki emberek táncait. Mikor megszólalt a zene teljesen átlényegültek. Egy ősi biztonság, határozottság, büszkeség sugárzott még azokból is, akik nézték. Önmaguk voltak.

*

Van azonban egy sokkal bonyolultabb tulajdonsága az embernek. A gyerekkorában megszokott anyagi kultúra formáihoz ragaszkodik. Figyelem a nagyvilágban szétrajzolt székely értelmiségieket. Lehetőleg olyan házakat vásárolnak, melyek

emlékeztetik őket a székely falvakban ma is divatos, kétszintes, tornácos házakra. A hazalátogatók mesélik, hogy hasonló házakban laknak Ausztráliától Angliáig. Mindenki visz magával festékes gyapjuszőnyegeket, tájképeket, de még a ruházkodáshoz is ragaszkodnak.

Miről tanúskodnak az orosz nép tárgyi emlékei?

„Orosz művészet. Szkíták, Szarmaták kurgán-kor emlékei griffmadár, továbbá az életfa és a lótuszvirág mellett ott van a sok állat-motívum (lófejek, kígyószerűen egymásba fonódó testtel, férfitestek, melyek kígyókba és más állati alakba mennek át)” PL.

Eszembe juttatja az idézet, hogy a honfoglaló magyarok jellegzetes díszítési motívumait griffes-indás jelzővel illetik. Nagyon sok az arabeszknek tűnő díszítő elem. Ezeknek mindig kultikus közlést hordozó szerepe van.

A keresztény építészet beviszi az épületek alaprajzának Bizáncból ismert jellegét, de a díszítő elemek maradnak. Marad a fő alaptéma is, a Nagyboldogasszony ábrázolások. Akkor is, ha a keresztény mondanivaló bizánci merevséggel jelenik meg.

Az építkezésben a jellegzetes szkíta kazár – félig földbe süllyesztett házakat találjuk. A köznéptől az udvarházakig. A második korszak, a kereszténység felvétele utáni, igen gazdag nagyszabású épületekben. Uralkodó elemnek tűnik a bizánci. A legrégebb, de csak részben fennmaradt emlék ebből a korból a Jaroszláv nagyherceg által 1037-ben Kijevben építtetett templom. Főrésze az áldást osztó istenanya igen nagy mozaikképe. A hagyomány önálló földolgozása és átalakulása orosz művészetté a Vladimir és környéke templomaiban jelenik meg. Legnevezetesebb a pokrovi templom (XII. sz. közepe), meg a Vladimíri Szt.-Demetrius-dom (XII. sz. vége); az épület elrendezése, a külső falak ékítményei eredetiek: a mélyített domborművek motívumaiban a virágok, levelek és ágak fantasztikusan váltakoznak és fonódnak együvé emberi alakokkal és állatokkal (oroszlánok, kentaurok, madarak, szarvasok, griffek stb.), éppen úgy, mint az előző korban.

Az orosz művészet nem tagadja meg önmagát a következő szakaszában sem. A központi kupola mellé épített négy kiskupola alatt henger alakú építmények vannak. Ez rögtön eszébe juttatja az embernek az ősi szkíta-germán-kelta naptemplomokat. Nevezhetjük ezt pagoda stílusnak, orosz stílusnak, a lényege marad. Ez jellemzi az igazán orosz építkezést.

XIV. sz.-ban kezdődött, a moszkvai művészet kora. A templomok eredeti központi kupoláját (főkupola) ott is négy kisebb kupolával vették körül, melyeket hagymaalakra, hasas formában építettek s henger alakú alapépítményre helyeztek. Ez az új művészet a XV. sz.-ban Oroszország csaknem minden városában elterjedt, mintául szolgált.¹³¹

De mellette igen szépen érvényesült még a keleti építészeti modor is, mely gazdag teret talált a kupolák sokszerű új alakjában, a harangtoronyok és előcsarnokok építésében; ezeket ismét fantasztikus felső építményekkel díszítették, mint a hindu pagodákat.

Változó világban éltek néhány száz évig a frissen kialakult oroszok. Nagy Péter korszakváltása maga után vont a városi építkezés változását is. Nyugati tervezőket alkalmaztak. Ma, mikor az elmúlt századokban épített orosz utcákon járunk, tereken pillantunk át, az az érzésünk, hogy törpék vagyunk. Nagyon kicsik. Mintha nem létezne a tér szorítása, terület-kihasználás, anyag-takarékosság. Az orosz építkezés, utcák és terek kihasználása nem okoz tériszonyt.

Mikor a főváros Szt.-Pétervár lett, lázasan kezdték azt építeni, s az építkezés csaknem másfél-száz évig tartott. Csak az Izsák-székesegyház befejezésével (1858) ért véget. A számos templom közül melyek e korban épültek, nevezetesebbek: a Sándor-Nevszkij-zárda (1713), (Szt.-Háromság-templom 1790), a Preobrazsenszkij-székesegyház (1742-54), az impozáns Izsák-dóm, (1818-58). A profán épületek közt: a Téli palota (1754-64.) a Carszkoje-Szelo, az Anicskó-palota, a művészeti akadémia, a tengerészeti palota, a Márványpalota s az Ermitázs, a Mihály-palota stb., melyek azonban mind nyugat-európai ízlés szerint épültek.

*

Ahogy a fejezetben nyomon követhettük, a szláv népek kialakulása egy eszmei áramlat következménye. Egy új vallás termékei. Azt is hozzá kell tennünk, hogy ez a vallás tiszteletben tartotta szervezeti formáiban az ősnépek szokásjogát. A központosított orosz állam is szabad teret hagyott a különböző vidékek hagyományainak. Ugyanez történt más szláv népeknél is. Nem idegenek, rokontalanok a világban. Nyelvileg el lehet különíteni őket, de származásuk révén nem.

---

¹³¹ Ez az építkezési mód az őskeresztény (napkultusz) szimbólumok továbbélése. Középen a nap, körülötte a négy változási pont – a nap születése, napéjgyenlőségek és a nap rövidülésének kezdete. Ezt tökéletesen átvette a bibliai kereszténység is saját ünnepeibe.

AZ ISZLÁM

Az iszlám -	
A Török birodalom	9
Közel-Kelet	27
Balkán	3 1
Bosznia	32
Makedónia	33
Albánok	36

Az iszlám, a kereszténységhez hasonlóan, aránylag egységes nyelvet vitt be követői körébe. Az északi arab nyelvjárást. Egyszerű, logikus, mely az ősnyelvből öröklött fogalmak hangalakjait nem nagyon változtatta.

Az arab nép már Asszurbanipál asszír király idejétől ismert. Jellegzetes nemzeti formáik élén a sejkék álltak. Ugyanolyan törvények alapján választották őket, mint a szkítáknál, keltáknál és még sorolhatnánk. Feladatkörük, szolgálataik rendszere is azonos volt. Miért? A hegyekből leereszkedő pásztoroknak is megvolt a maga jogszokás rendszere. Annak ellenére, hogy a közösségek kiscsaládban végzik gazdasági tevékenységüket a legelők használata, családok biztonsága miatt létezett egy nagyobb közösségi jogrendszer. Később, mikor leereszkednek a síkságokra hadi szervezeteket hoznak létre. Miben térnek el a világ nagy részétől? Hogy a vezetés a férfiak kezébe ment át. Azonkívül a leereszkedés után állandó kapcsolatban vannak az ősnép nemzetségeivel, akiktől átveszik az új helyzethez szükséges tudnivalókat. Beékelődnek közéjük. A mai 'arab világ' nagy része nem sémi eredetű. Nyelvet váltottak, de nagyon is jól ismerik valódi őseik kilétét.

Későbbi életemrűkben is megtaláljuk a fallal körülvett vallási központokat, ugyanúgy, mint bárhol a világon. Ilyen volt Petra, ahol a Kába kőhöz hasonló, kocka alakú meteorit volt a kultikus tevékenység központi szentélyének fő ereklyéje. Ők írnak először azzal a gömbölyded írásformával, amellyel később a Koránt is papírra tették. A várost a rómaiak porrá zúzták. Helyét egy másik városállam, Palmyra vette át. Az északi arab nyelvjárást beszélték. Kereskedelmi központként katonai ereje is számottevő volt. Uralkodóját, Udeinah-t a rómaiak Kelet hercegének nevezték. Félték hatalmától, ezért megölték. Felesége, Zainob bosszút esküdött. Mellé állt az arab világ. Elfoglalták Alexandriát, a mai Ankarát, mely római provincia volt. Aurelianus hadai leverték őket, és Palmyrát földig rombolták.

Az arab lakosság nagy része állattenyésztő volt. A mai beduinok például kimondottan a sivatagi élet által nyújtott szabadság hívei. De nem minden arab volt sivataglakó. Városaik komoly kézműves és kereskedelmi központok voltak. Annyira, hogy a ma használt szövetek, selymek megnevezése egy-egy régi város, vagy nemzetség nevét hozta át korunkba. Karavánjaik a Földközi-tenger keleti vidékétől Kínáig járták a kontinensek déli részeit. Állandó kapcsolatban álltak, gyakorlatilag egyazon életemrűben laktak az ősnép utódaival és később a testvérnnyelvet beszélő zsidókkal. Elfogadták őket. Egy részük vallásukat is átvette. Maga Mohamed is jól kellett ismerje, mert a zsidókeresztény hitet öntötte egy olyan formába, amely a kereszténység előtti őshithez áll közelebb. Ezért tartják sokan, hogy az arianizmus alakult át Iszlámmá. Allah ugyanolyan egyetlen isten, mint amilyen Elohim volt a zsidóknál. Maga az iszlám szó azt jelenti, hogy Isten követői. Hogy mennyire logikus és emberközpontú vallás, az is bizonyítja, hogy hitükben minden próféta egyenrangú.

Ábrahámtól Jézusig. Tisztelni is kell őket. De nem végeztek tökéletes munkát. Mohamed volt az, aki helyre kellett állítsa a korábbi hibákat.

Nincsen az Iszlámban központosított egyházi méltóság. Piramis alakú szervezeti alá és felülrendeltség. A közösségek élén soraikból kinevelt személyek állnak vallási területen is. Gyakorlatilag egy vidék, végül egy ország híveinek élére kerülhet a legnagyobb főpap, aki jelentős politikai személyiség is egyben.

A muszlim neveknél is láthatjuk, hogy nagyon tisztelik a Bibliát. Például Ibrahim = Ábrahám. Dzszibril = Gábrriel. Juszuf = József. Musza = Mózes. Issza = Jézus. Mirjám = Mária. Érdekes módon képezik a neveket. Ibrahim ben Musza név azt jelenti Ábrahám, Mózes fia. A régebbi latin betűkkel jegyzett magyar okiratokban ugyanígy találjuk, csak fordított sorrendben. Mózes fia Ábrahám. Néha a törzs nevét is hozzáteszik, mint nálunk a nemesi előneveket. Például Saddam Hussein al Tikriti. Van úgy, hogy melléknevet is hozzáragasztanak, vagy ragadványnevet, mint bárhol a világon, ahol sok a hasonló név.

Mohamed apját is Abdallah ibn Muttaleb-nek hívták. Kereskedő ember volt. Felesége korai halála miatt ő nevelte kisfiát. Szinte egyszerre halnak meg apja és nagyapja, így aztán nagybátyja, Abu Tálíb házába került. Elkíséri nevelőapját egyiptomi, szíriai útjaira. Így kamaszkorától megismerhette a beduinok szokásait, és nagy érdeklődést mutatott vallásuk iránt. De felfigyelt a zsidó, keresztény és zoroaszter hívők eszméire is. Huszonöt éves korában kereskedősegédként kezd dolgozni egy gazdag özvegnél, Kadidzsánál. Feleségül is veszi. Bekerül a gazdag kereskedők közé. Egy egész sor vallási irányzattal találkozik karavánútjai során. Koptokkal, a Mekka környékén élő zsidó vallású arabokkal, ugyanakkor a Kába kő előtt leboruló őshitű arabokkal is. Hét gyermeke született első feleségétől, de még tizenkét asszonyt vett maga mellé.

Időben felfigyeltek a szemfüles arabok, hogy eszméi számukra nagyon értékesek. Első feleségén kívül a többi felesége a különböző nemzetségfőknek – sejkeknek voltak a lányai. Mindez nagyon tudatos változást előidéző társadalmi tevékenységre utal.

Negyvenéves korában visszavonult egy közeli barlangba elmélkedni¹. Itt hallotta Allah felszólítását, melyet Gábrriel arkangyal személyén keresztül küldött neki az Úr. Mikor nem akart kimenni a világba prédikálni, az arkangyal háromszor a földhöz csapta.

Egy kicsit ragadjunk le Gábrrielnél. Eredetileg vallási feladatkör megnevezése. A mágusok főpapját (a mai pápai feladatkör) nevezték Gábrrielnek. A korábban úgy ábrázolják, mint mi Gábor deákot a gülbabában.

Mohamed próféta állítólag nem volt írástudó ember, s ezért nagyon jó volt a memóriája, logikája. Azonban furcsállom, hogy a kereskedő írástudatlan volt. A mai napig is ismerik a beduinok, a sivatagban elszigetelten élő népek az ősi írást, amelynek a leszármazottja az arab is.

Az első időkben igyekszik újszerű vallási tételeivel összhangba hozni a régi arab vallásrendszert. Ezért veszi feleségül Habibát, kinek apja vezető ember Mekkában. Általában minden felesége olyan családból származott, amelynek feje valahol magas vezető szerepet töltött be.

---

¹ Ez, a hindu papok gyakorlatát juttatja eszembe, akik gyerekeik felnevelése után visszahúzódnak az erdőbe, barlangokba, hogy elmélkedéseik segítségével közelebb kerülhessenek az isteni igazsághoz.

Mohamed próféta ábrázolása a medmeni mecset falán. Az iszlám tiltja Allah és Mohamed ábrázolását. Ezért jelenik meg szellemképként.

Családi kapcsolataival szinte egységbe fogta az arab világot. Halála után erre alapozott Abu Bakr, az első kalifa, Mohamed legfiatalabb feleségének az apja. Az apósok úgy szervezték meg hitújító tevékenységüket a kereskedelmi útvonalak mentén, hogy az Iszlám eszme fogja egybe. Abu Bakr gazdag kereskedő volt. Saját pénzéből fogadott írnokokat, hogy Mohamed mondásait, szóbeli törvényeit írásba foglalja. Idős volt, s ezért kijelölte örökösét, Omárt, Mohamed második feleségének apját. Aki töretlenül vitte tovább Mohamed hagyatékát, és nem akarok szentségtörő lenni, mikor azt írom, hogy a hit gyakorlati oldalát is ő vitte be a köztudatba.

Mert mik voltak azok a tételek, amelyek egységbe tartották az arabokat, biztosították a hit és az arab befolyás terjedését a környező népek körében?

Elsősorban viszonyulásuk más vallásokhoz. A zsidósággal szemben azt tartották, hogy ők testvérnépek. Maga Jézus próféta is az arabok testvérei közül került ki. Számos keresztény csoport nagyon közel állt hozzájuk. Egyiptomból a koptok, az etiópok, az örmények, de különösen a nagy ősi ázsiai keresztény tömb, az eredeti maniteisták.

Érdekes, hogy például a pápaság 1962 után ismerte el először, hogy az iszlám önálló vallás. Addig egyszerűen eretnek keresztény szektaként kezelte.

Különösen fontos az a hittételük, hogy minden próféta egyenrangú. Ezt úgy is mondhatnánk, hogy minden nép egyforma. Ellenben a próféták nem végeztek tökéletes munkát, ezért kellett jönnie Mohamednek, hogy Allah akarata teljesüljön. Vagyis minden nép egyforma, de az arabnak rendet kell tennie, mert mások nem élnek Allahnak tetsző életet.

Allah, Mohamed meghatározása szerint az egyedüli isten, nincs más isten csak ő, az önmagában létező, a magasztos és hatalmas. Istenatyja, aki irgalmas és könyörületes. Minden lény isten teremtménye. Akik nem hisznek Allahban, azoknak 631-ben meghirdeti a dzsihád, vagyis szent háború fogalmát. Érdekes módon a Korán nem karddal, hadsereggel végrehajtott háborúról beszél. Ez sokkal későbbi fogalom, melyet a védekezési szükséglet tesz át egy teljesen más területre. A szent háborút az egyén önmagában vívja meg a belső hitetlenség ellen.

Eleinte az arab oázisokat és városokat térítették meg. Igével, de ha kellett karddal is. Mohamed meghirdette, hogy minden muszlim testvér, függetlenül attól, hogy melyik nemzetségből származik. Megtiltotta a hagyományos arab vérbosszút. De azt is kihangsúlyozta, hogy egy hívő muszlim, aki nem arab, fontosabb a nem

hívó arabnál. Ezzel egy egységes arab tudatot akart létrehozni, ami ma is élne, ha későbbi utódai is olyan értelmesek lennének, mint a próféta és környezete.

Új adórendszert vezetett be. A hadizsákmány 20 százalékát, a terméshozam 10 százalékát kellett befizetni az egyháznak. Ellenben ha öntözőrendszert építettek, akkor csak 5 százalék volt az adó. A keresztények és zsidók 10 dirhem értékű külön fejadót kellett fizessenek, de más megkülönböztetés nem érhetette őket. Az arabok is megtarthatták ősi vallásukat, de ők is ez esetben külön adót fizettek. A szegények támogatására fordították. Zakatnak nevezték. Érdekes módon jelentkezik e segélyezési forma a mai Kuwaitban. Az olajkutak jövedelméből pontosan meghatározott összeget kapnak az állampolgárok a gyerekek neveltetésére, iskoláztatására, a család fenntartására.

A hódítások alatt az elfoglalt területek lakóiból csak azt ölték meg, vagy vitték el rabszolgának, aki fegyverrel ellenállt. Akiket lehetett áttérítették az iszlámra. Ha nem tért át, gyakorolhatta vallását, megtarthatta tulajdonát, sőt ha magasabb képzettsége volt, bármely polgári tisztséget betölthetett.

Ma az Iszlám vallást követő népeket legtöbbször araboknak nevezik. Ez olyan, mintha minden keresztényt latinnak, vagy szlávnak hinnénk.

*

Az Arab megnevezés egy népfajt jelöl. Az igazi sémita típus képviselőit. Valamikor i.e. 5.000 körül tűnnek fel nyájaikkal a szkíta élettérben. A mai Arábia területén i.e. 2.700 körül már okiratok jelzik erőteljes jelenlétüket. Arábia őslakóit nem a sémiták, hanem a hamitákhoz vagy kusitákhoz tartozó Dél Arábia törzsek, az áhdámok, safalik, sumrekek, zabihek és ahlalhaikok képezték, akiket a bevándorolt sémita joktanidák és utóbb ugyancsak a sémita izmaeliták meghódítottak. Ma arab világnak nevezzük a Közel-Kelet népeit. Pedig jól elválasztható népcsoportok élnek ott.

Napjainkban elég széles körben használt hivatalos állami nyelv az arab. A számítógép helyesírási programjában a következő nyelvjárások helyesírását tüntetik fel: Algéria, Bahrein, Egyesült Arab Emírátság, Egyiptom, Irak, Jemen, Jordánia, Katar, Kuwait, Libanon, Líbia, Marokkó, Omán, Szaúd-Arábia, Szíria, Tunézia. Hatalmas volt az arab kalifátusok által megtérített terület. A mondabeli Harun-al-Rasid uralkodása alatt kiszámolták a kalifa éves bevételeit. Ez állítólag 380 millió aranyfrankra rúgott. Az egységes francia állam létrejöttékor VIII. Károly idején (1483-98) az évi jövedelem 1,8 millió aranyfrank, vagyis fél százaléka az előbbinek.

Különösen a türkö² népek megtérítése hozott nagyon nagy jövedelmet a kalifátus korában. Ők lakták az ősi kereskedővárosokat, Szamarát, Bokharát, Szamarkandot, Korezmet. Maga a nagy Törkia a Kaukázustól keletre a mongol sztyepéig, délen, pedig Afganisztánig tartott. Türk volt al-Battani, akit Kopernikusz idéz, al-Balauszi csillagász, aki leírja, hogy a Föld gömb alakú. Korezmi volt Mohamed ibn Musza, akit az algebra atyjának tartanak az arab világban. Az andalúziai és a szamarkandi fehér papír gyártásából került be a nyugat-európai technológiába a merített papír. Addig inkább bőrre írtak.

A kijevei acélpengék technológiáját Damaszkuszban és Toledóban is ismerték. Kijevben Álmos magyarjai, Szamarkandban a türkök, és Toledóban a mórok, vagy maúrik készítették. Ezt érdemes egy magyar olvasónak észben tartania. A részben mohamedán vallású (de nem arab nyelvű) Spanyolország volt a tudományok

---

² Az eddigi anyagból kiderült már, hogy a türkök megnevezés, ugyanúgy mint a tatár, szkíta. kun és sorolhatnám oldalakon át – hun népeiségeket jelöl.

hordozója Európában. Másképp Cordoba a 920-as években Európa legnagyobb városa volt. Az akkori feljegyzések 113.000 házról és egymillió lakosról beszélnek. Egyeteme volt, 400.000 kötetes könyvtára, melyből a kelet legtávolibb tartományában keletkezett irodalmi termékek sem hiányoztak.

Engem mindig nagyon szórakoztat az a mese, hogy Omár kalifa felgyűjtatta az alexandriai könyvtárat arra hivatkozva, hogy ha az ottlévő könyvekben írtak a Koránba foglaltak, akkor feleslegesek. Ha nincs benne, akkor eretnokség, s el kell pusztítani. Csakhogy a könyvtárat a gnosztikus keresztényekkel együtt égették le Bizánci ellenfeleik. Sőt, maga Omár sohasem járt Egyiptomban. Az egész mesét Diderot kezdte terjeszteni az 1600-as években. Arról azonban nem beszélt senki, hogy Egyiptom akkori ura, Amr ibn al-Ász megnyitotta az al-Kálíg csatornát a Nílus és a Vörös-tenger között. Ugyanazt tette, mint később a Szuezi-csatorna építői.

Az arab kultúra nagyságát az biztosította, hogy származástól, vallástól függetlenül értékelni tudták az emberek tevékenységét. Ezt elismeri a nyugati világ, habár olyan időszakba jelenti meg a legfontosabbnak tartott gondolkodókat, ami nem létezett. A másik érdekes húzásuk, hogy Fergani, Al Battani Abu Masszarem, akik mórok voltak arabként jelennek meg a középkori írásokban.

Már a X. században Al Mamum kalifa Bagdadban és Damaszkuszban újabb csillagvizsgálókat építtetett. E kornak leghíresebb arab csillagásza Achmed al Fergani (megh. 830 körül), Abu Masszarem (megh. 885-ben), latinul Albumasarnak nevezték, Indus néven Japhar, Al Battani, Albategnius, (megh. 929) újból normális irányba terelték Európa csillagászatát.

A földrajzi ismereteket, különösen Afrika és Ázsia területéről, lényegesen kibővítették az Iszlám terjesztői. Észak-Afrikában egészen a Nigerig, nyugaton a Szenegálig, keleten a Corrientes-fokig jutottak el. A nagy Tatárságról, a későbbi Oroszország déli részéről, Kínáról és Hindusztánról nem csekély felvilágosítást nyújtottak.

*

Az arab irodalom legrégebb összefüggő emlékei a VI. századból maradtak reánk, az iszlám előtti költeményekben. E költészet életelemét a nemzetségekre oszló arab nép életével kapcsolatos társadalmi szokások, életfelfogásuk képezik. A családok szüntelen versengése, dicsekvése, az ellenség gáncsolása, az arab nép magasztalt erényei, a vendégszeretet, az odakerült idegenek oltalma stb. E mozzanatok képezik a nagy költemények középpontját, mely körül aztán a kaszidák³ (így nevezik a nagy költeményeket) egyéb alkotó részei lazán csoportosulnak. Ajjám al-arab «az arabok (emlékezetes) napjai»: néven foglalják össze hagyományaikat. Ezeket a nemzetségek genealógiájára vonatkozó adatok egészítik ki, melyeket már az omajjádok alatt kezdtek rendszerbe foglalni és az épp akkor az arabok ismeretkörébe került bibliai történetekkel kapcsolatba hozni. Kialakultak a népregények és mesegyűjtemények. Ez utóbbiak között a leghíresebbek a nagy terjedelmű Antar-regény, a Szejf regény a Benú Hilál, Rász el Gúl Zír elbeszélései. Cselekményeik csodaszerű motívumai a nyugati meseirodalomra is nagy hatást gyakoroltak.

Antar, híres arab hős és költő is az iszlám előtti időből. (500.-as évek). Életéhez és kalandjaihoz a népmondák és mesék nagy koszorúja fűződött, mely beleszövődött a bonyodalmakban és epizódokban dúsgazdag 'Antar-regénybe. A regény egyes részei a mesemondók kedvelt témái. Többször nyomtatásban is megjelent. A legteljesebb az 1286-ban megjelent kairói kiadás 32 kötetben.

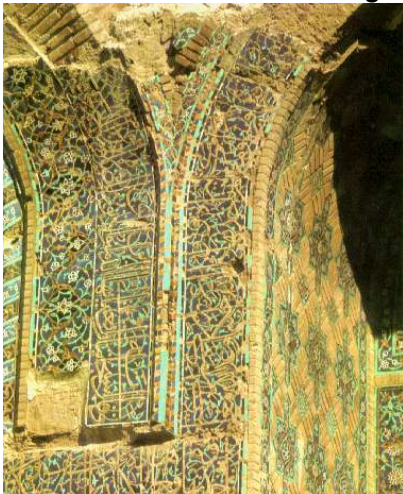
³ Kaszi, kaszu, kászu = gyűjtő, összefogó, tartó.

Egy kifejezés - Mu'allaka – miatt a Bukaresti arab katedra főnökétől kértem felvilágosítást. Kiderült, hogy közlési módot jelent. Kiszegelt, kifüggesztett. Évente a költészeti versenyek győzteseinek munkáit az állandóan látogatott Kába kő mellett függesztették ki. Az Antara is eredetileg 10000 sorból álló elbeszélő költemény. Aztán a fordításokban lett regény belőle, mert nem tudták vissza adni ritmikus sorait, de a cselekmény érdekes volt. Évszázadok múlva is.

Ezeregy éj (arabul Alif leila va leila), a leghíresebb, legnépszerűbb mesegyűjtemény. Egyes részei különféle országokból és különféle időkből származnak, de egy keretben feldolgozva nagyjából egységes egészzé alakultak. Elbeszélései a mohamedán népelet változatos képét nyújtják és annak legkülönfélébb vonatkozásaival ismertetnek meg bennünket. Különösen, a nagy kalifának, Harun-al-Rasidnak székvárosa, Bagdad és a Nílus völgyének ragyogó fővárosa Kairó, képezik elbeszéléseinek színhelyét. Egyúttal a mohamedán nép képzeletvilágába is bevisz. Ámbár csak részben gyökerezett Iszlám talajban Legrégibb elemei eredetükre nézve korezmi hun elbeszélésekre vezethetők vissza. A Hezár efszáne (ezer elbeszélések) című perzsa mesék közvetítették az arabok felé. Arab feldolgozásban az eredetileg korezmi - perzsa mesék mohamedán színezetet öltöttek, és különösen a kalifa székvárosának, Bagdadnak viszonyaihoz alkalmazkodtak.

Furcsa rokonság az arabeszkek világa. Én mindig úgy tudtam, hogy mértani idomok kőbe vésése az arabeszk. De aztán időközben kiderült, nem. Nézzük meg a lexikoni meghatározását.

Arabeszk v. moreszk szóval tulajdonképpen csakis azokat a fantasztikus növényi ékítményeket jelöljük, melyeket már az ókor keleti népei is kedveltek és melyeket a középkorban az arabok és a mók Európában meghonosítottak. Csupán növényi elemekből áll és részben geometriai formákhoz alkalmazkodnak. PL.

Arabeszk a mecset falán

Azt írják róluk, hogy Indiában is megtalálhatók. Ott lényegesen korábbi ennek előfordulása. A magyarok is használták, indás-griffes díszítéseknek nevezték. A székelyek a 15. században például ezzel díszítették az udvarhelyszéki dályai templom mennyezetét. Mivelhogy családunk ősi címerét is az indák közé festették, nagyon sokszor nézegettem, órákon át és fotóztam. Most mikor előveszem a művészettörténeti szakkönyvekben az arabeszkeket, nemcsak formában, hanem színvilágban is azonosak. Ezzel is úgy vagyunk, mint az algebrával. Arab találmány, de egy korezmi hun nevéhez kötődik. Vagy az arab zenével. Ha tudjuk, hogy arab, akkor idegen számunkra. De ha azt is tudjuk, hogy Kodály kutatásai szerint nagyon közel áll a magyar népzenehez, akkor már tetszetősebbek a dallamok. Valami nincs

rendben az arabok külön sémi eredetével, és elkülönítésével a világ többi népeitől. Az a pár évezred, amit az ősnépek közé ékelődve töltöttek el, átalakította kultúrájukat. Ugyanaz történt velük, mint később a latinokkal. Hogy a hiányokat pótolják, átvették a körülöttük élő népek kultúráját. Ez napjainkban is így történik.

Az iszlám világában a jóslatok a mindennapok tartozékai voltak. Legtöbbször a dervisrendek és a remeték voltak a jóslatok kinyilatkoztatói. Ebben sem térnek el a bibliai kereszténységtől. Az ortodox kolostorok lakói a mai napig jósolnak, fehér és fekete mágiával foglalkoznak. Az is igaz, hogy szemérmetesebben. Nem a nyilvánosság előtt. És figyelmeztetik a hozzájuk fordulókat az esetleges veszélyekre.

A dervisrendek (ugyanazon céljuk, szerepük, szervezeti világuk, mint a keresztény rendeknél – csak arab gondolkodást tükröznek. Szigorú aszkétaéletet éltek. Kivételként meg kell említenünk a katonai rendet, mely létrehozta a janicsárokat, és egyre „rendetlenebbé” vált.

Érdekes próbáknak vetették alá a rendekbe belépőket. Például a nimetullahita rend egy éven át olyan szigorú böjtöt írt elő hetente két nap, hogy a jelöltek a nyálukat sem nyelheték le. Mi nagyon sok ilyen rendet ismerünk a magyar klasszikusoktól. Gárdonyi Géza például megrázó képekben ecseteli azt a dervisrendet, melynek tagjai láncokkal ostromozták saját magukat. Vagy a szultán előtt haladó keringő derviseket. Ők a mevlevi dervisek, vagy ahogy az emberek kedveskedve nevezik – dédék. Alapeszméjük a buddhizmussal rokon. Az istennel való lelki egyesülés hívei – írja róluk Germanusz Gyula. A bektási rend avatta fel a janicsárokat. Más dervisrendek ugyanúgy, mint a katolikus rendek is, iskolákat működtettek.

Az arabnak nevezett történelmet sem kell készpénznek venni. A könyvekben leírt arab jelenlét a félszigeten alig korábbi, mint időszámításunk előtti 6-7. század. Pedig az asszír ékiratok az i.e. 9. században említnek egy arab országot, és Gindibu arab királyt. II. Szárgon 715-ben hadjáratot indított ellenük, és azt írja róluk, hogy a sivatagot lakják, és a bölcsek és írástudók mit sem tudnak róluk. i.e. 2. században a déli részeken is voltak arab államok, mint Jemen, Hadramut. Itt éltek a szabausok, mineusok, katabánok és hadramutiak (Goldziher Ignác: Az iszlám). Később benépesítik a sivatagokat, vagy beleolvadtak Közép-Arábia madarita népességébe.

A történelemátírásukra jellemző, hogy szó nélkül átveszik a keresztény naptárba betoldott időugrást, amelynek alapján 614-ről 911-re ugrott az évek száma. Az így „nyert” éveket meg kitöltötték csodálatos dolgokkal. Nagy hősi eseményekkel. Például ebben az időszakban Bagdad egymillió város. Előtte egy apró kis kereskedelmi központ, utána szintúgy. Közben építgetnek, hol fellendül, hol visszacsökken.

Irak fővárosaként napjainkban gyönyörű várossá fejlődött, amit az ott folyó háború sem tudott végleg lerombolni. Ha a fegyverek dörgése megszűnik, akkor válik igazi metropolisszá újból az olajkutak jövedelméből.

Ha már visszaléptünk a mába, mindenképp felötlük a gondolat, hogy hol az arab, hol az iszlám egység. Szunniták, síiták, talibánok terrorista szervezeteket hoznak létre, s ölik egymást is saját eszméik nevében. Ennek okát egyetlen jelenségben látom. Túlságosan „megokosodtak, önállósultak” egyesek. Eltértek a Próféta és a Korán szellemiségétől. Ezzel megosztották, legyengítették önmagukat. A nyugati hatalmak játékszereivé váltak. Ugyanaz történik most náluk, mint a középkori Európában. Ott is hatalmi érdekekből félredobták a biblia és Krisztus szellemiségét. Megosztottságuk szellemi sötétséget borított a kereszténységre. Nagyon nehéz volt kilábalni belőle. A mai napig is csak néhány államnak sikerült. Most a mohamedán világ egy részén a sor. A régi látszat-ellentétek egyre inkább csúcsosodnak.

*

Egy az isten. De a korán is egy, bármilyen formában is írták. Hogy lehet mégis véres testvérharcokhoz felhasználni? Ugyanúgy, mint a bibliát? Régi, gondos művészi munkával írt Korán.

A kalifák történelméből képet alkothatunk az arab világról. Itt is figyelniük kell a fantomkorszakra, amit az arab történészek is szépen kihasználtak

A kalifa utódot jelent. Azon vezetők címe, kik az iszlám egyházának és államának kormányzásában Mohamed utódai. Egyben papkirályok. A mohamedán egyház imámjai, azaz vezérei. Látszólag szerepük azonos keleten, mint nyugaton a pápáké – összefogni a hívők világát.

A mohamedán közjog szerint méltóságának érvénye az igazhitűek közmegegyezésén (idsmá') alapszik. De már korán megjelent az a nézet, hogy e méltóság viselésére csakis a Kurejs törzsből származó egyén jogosult. Csakis a próféta leszármazó vérokonai lehetnek. (Si'iták). Mohamed halála után (632) első négy kalifa a medinai körökből választás által jutott trónra.

Abu	632-634'	Omar b. al-Khatta	634-643
'Othmár	643-655'	Ali	655-660

Ali uralkodása alatt erőteljes mozgalom indult, mely a medinaiak választó-joga ellenében az Omajja-család számára óhajtotta a méltóságot állandóan megszerezni. Halála után fia, Hasszán önként lemondott Mu'ávija javára; ezzel kezdődik az Omajja családjából származó kalifák sora, 750-ig. Ők a fővárost Medinából Damaszkuszba tették át.

Az utánuk következő dinasztia, az abbaszidák (750-1258), Damaszkuszból Mezopotámiába, előbb Anbárba, majd az általuk alapított Hásimijjába tették át, és végül 762. Bagdad lett a székváros.

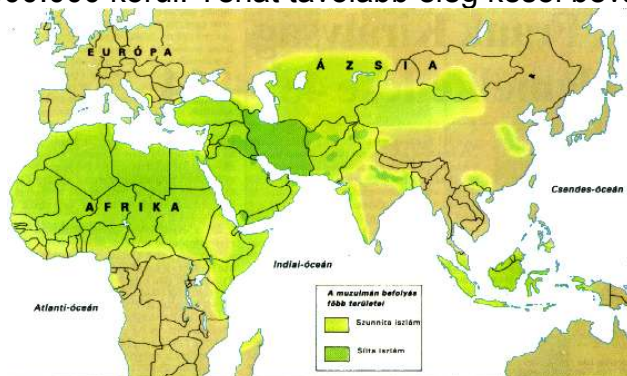
A dicsőséges kalifák hódításai olyan időszakra esnek, amelyik nem létezett. Körülbelül a később Egyiptomba menekült Abbaszida család történelem-szépítési sorozatával találkozunk ebből a korból. Erős központi hatalom, gazdag kalifák, nagyjából annyira valóságos, mint Nagy Károly birodalma. A valóságban 911-1258 között uralkodhattak. Tehát 347 esztendeig. Ez alatt megalakul a kalifátus, cserélgetődnek a fővárosok, dinasztiai és fényesen villognak a hittérítés kardjai.

Minden szép volt, s aztán elromlott. Nézzük csak a magyarázatot. A központi hatalom elgyengülése folytán az egyes provinciák helytartói a kalifa névleges fennhatósága alatt önálló vazallus dinasztákat alapítanak. A IX-XIII. századokon át a kalifa az «igazhitűek fejedelme» és imámja inkább csak egyházi, semmint állami uralkodó színében szerepelt. Aztán hirtelen megszűnt központosított vallási hatalmuk. Mi ez a hirtelen változás? De emlékezzünk vissza! Az előző rész „Sötét

középkor” című fejezetében említettem egy napjainkban felderített hármaskatasztrófa sorozatot. 1260 és 1350-ben kétszer egymás után a nap mágneses terének felerősödése a föld forgási sebességében rövid változás, erős rándulás következett be, ami szökőárakat, földrengéseket eredményezett. Kidobta a partra, ott eltemette a bizánci kikötőben lévő hajókat. Hatalmas katasztrófa lehetett. Utánuk következett egy óriási kolerajárvány. Ezzel megrendült az emberek bizalma korábbi szakrális vezetőikkel szemben. Hogy mi történhetett nem tudni, de aztán jön a magyarázat.

Hulágu kán, mongol fejedelem véget vet az árnyuralomnak is. Bagdadot meghódítja és feldúlja, s Al-Musztá'szim kalifát meggyilkolja (1258). Az abbaszidák ekkor Egyiptomban találtak menedéket, ahol az ottani szultánok saját uralmuk jogosságát azáltal óhajtották bizonyítani, hogy a kalifától nyerték hatalmukat. Egyiptomban 18 abbaszida nemzedék trónolt, amíg 1517. II. Szelim török szultán elűzi Egyiptom uralkodóit és az imámi palotában lakó utolsó abbaszidát magával viszi Konstantinápolyba. A kalifátus összes képzelte jogairól való lemondásra kényszeríti és az iszlám új székvárosa számára szerzi meg a vallásos hatalom jelvényeit, közöttük a próféta köpenyét (Burda) és egyéb ereklyéket. Ezóta a török szultánokra szállt a kalifák méltósága. Az iszlám birodalomról kialakult kép egy későbbi helyzetet tükröz. Nem az arabok, hanem az oszmán törökök műve.

Hol alakultak ki a korán népei? Nagyon sokat keresgéltem a forrást. Mohamed követőinek köréből újságírókkal, a bukaresti egyetem arab katedrájának főnökével, perzsa doktorral, szíriai törzsfőnök fiával vettem fel a kapcsolatot. Végül egy régi barátom, a maroszéki református székely, Gáll István történelem-földrajzszakos tanár egyetlen nap alatt leírta egy kockás papírra az összes adatot, ami az Iszlám elterjedésére vonatkozik. Ma Afrikában 360,6 millió hívő él, Amerikában is 15,5 millió, Ázsiában 870,7 millió, Európában 31,2 millió. Ausztráliában és Óceániában csak 300.000 körül. Tehát távolabb elég késői bevándorlók.

Az Iszlám elterjedtsége napjainkban.

Ázsiában a következő képet mutatja: Afganisztán lakosságának 99 % mohamedán. Az Arab Emírség 95 %, Azerbajdzsán 100 %, Bahrein 85 %, Bangladesh 87 %, Benin 15 %, Bhután 5 %, Brunei 63 %. Ciprus 19 %, Comore szigetek 99 %, Fülöp-szigetek 5 %, Grúzia 11 %, India 12 %, Indonézia 87 %, Irak 96 %, Irán 99 %, Jemen 100 %, Jordánia 93 %, Kambodzsa 2 %, Kátár 92 %. Kazahsztán 47 %, Kína 2 %, Kirgizisztán 70 %, Kuvait 90 %, Libanon 54 %, Malaizia 53 %, Maldív-szigetek 100 %, Marokkó 99 %, Myanmar 4 %, Nepál 2 %. Omán 84 %, Örményország 2 %, Pakisztán 97 %, Sri Lanka 8 %, Szaud-Arábia 99 %. Singapore 15 %, Szíria 90 %, Tadzsikisztán 85 %, Thaiföld 4 %, Türkmenisztán 92 %, Üzbegisztán 95 %, Vietnám 2 %.

Afrikában: Algéria 99 %, Birsan 35 %, Burkina 43 %, Csád 44 %, Dél Afrikai Köztársaság 1 %, Dzsibuti 94 %. Egyiptom 94 %, Elefántcsontpart 34 %, Eritrea 50 %, Etiópia 35 %, Gambia 95 %, Ghána 16 %, Guinea 85 %, Kamerun 22 %, Kenya 6 %, Kongó 2 %, Közép Afrikai Köztársaság 8 %, Libéria 15 %, Líbia 97 %. Madagaszkár 5 %, Malawi 17 %, Mali 84 %, Mauritánia 99 %, Mauritius 17 %, Mozambik 14 %, Niger 90 %, Nigéria 45 %, Nyugat-Szahara 100 %. Ruanda 9 %, Sierra Leone 40 %, Szenegál 94 %, Szomália 99 %, Szudán 73 %, Tanzánia 35 %, Togo 15 %, Tunézia 99 %, Uganda 7 %, Zaire 1 %.

Európában: Albánia 65 %, Bosznia-Hercegovina 40 %, Bulgária 8 %, Horvátország 2 %, Oroszország 18 %, Törökország 99 %.

Az Egyesült Államok lakosságának 2 %-a, Brazíliának 1 %, Fidzsi-szigeteken 9 %, Izraelben 14 %, Suriname 19 %.

A Föld lakosságának 19,3 %-a iszlám hívő, ami 1278,3 millió embert jelent.

Ha megfigyeljük, nagyobb tömbben elsősorban a volt Oszmán Birodalom területén vannak. Sűrűbb előfordulásuk a volt Kazár Birodalom, és a hun-szkíta területeken észlelhető. Ezt is legnagyobb részt annak köszönhetjük, hogy a türk származású oszmán törökök családi kapcsolataikkal, rokonságukkal évszázadokon át, terjesztették a hitet.

A törökök történelmét mindég a 13. sz.-ban kezdik, amikor Oszmán felveszi a szultán címet és „bővíti birodalmát”. Honnan csöppent a bővítendő birodalom? A dicső kalifák megjelenésével egyidőben közép- és délkelet Ázsiában jelzik a türkök jelenlétét. Azokon a területeken, ahol ma muzulmán lakosságot találunk. Aztán hirtelen megjelenik Európa hasa alatt a török birodalom.

Annyit még hozzá kell tennem, hogy ma az arabok épp úgy utálják a törököket, mint a zsidókat.

Még egy nagyon aláhúzendő jelenség. Az iszlám hívők nem igyekeztek soha rákenni világi vezetőik bűneit az egyházra. Számukra a vallás szent és nem pocskondiázzák. Sőt! Nagyon hevesen tiltakoznak, ha valaki vallásukat, prófétájukat a legcsekélyebb profán támadással is illeti.

Török Birodalom

Számunkra a török fogalma az Egri csillagokból ismert helyzetet jelenti. Azt tudogatjuk, hogy ők minket, magyarokat, közeli rokonoknak tartanak. Azt meg elfelejtettük, hogy mi is tudatában voltunk annak, hogy egyazon ősnép utódai vagyunk.

Kik a törökök? A mongol puszták felől Nyugat felé húzódtott türkök. De kik a türkök? Elsősorban a hun, majd sorolhatjuk a bolgár, magyar, kazár, kirgiz, besenyő, kun vagy kipcsak, sári, úz, kabar, ujugur, tatár népeket, és folytathatnám a felsorolást. Neveiket mások adták nekik. Velünk, magyarokkal illendőbben bántak, mert mindenki hunoknak nevez minket. De a szó legszorosabb értelmében hun-türk népesség a mongol, vagy akár a mandzsu. Meghökentően hangzik, de minden nehézség nélkül idesorolhatjuk a kínaiakat, akik bizony hun utódnépnek vallják magukat.

Talán fel sem soroltam volna ezt a helyzetet, ha nem kerül a kezembe egy érdekes könyv, melyet nagyon jól képzett történész írt, véleményem szerint írói álnéven.⁴ A szerző talán kissé megriadt kutatásainak eredményeitől, de tisztességes

---

⁴ Türk Attila: Az oszmán birodalom története, anno kiadó, 2007.

emberként olyan dolgokat vetett papírra, amelyek szűken vett napjaink tudástárából származnak.

Pontosítja a Marco Polo által leírt Nagy-Türkiát: „Határai éppen hogy a Kaukázustól keletre kezdődtek, és tartottak keleten a mongol sztyeppékig, délen pedig Afganisztánig, míg a későbbi Török Birodalom már eleve a Kaukázustól nyugatra lévő területekről indult el. És a Polo féle Nagy-Türkia sosem volt egységes állam, lakta azt tucatnyitól negyvenig becsült számú türk nép, és egy időben létezett ott akár öt-tíz különféle ország, birodalom is – míg a tatárjárás szét nem verte és szórta őket.”⁵

A türk népekből válnak ki a szeldzsuk törökök. Felveszik az iszlám hitet, ezáltal bekerülnek a kalifák belső berkeibe. Egy érdekes jelenség alakul ki, amely már ismert az ókorból, de megismétlődik a középkorban is. Az Abbaszidák többször alkalmazták őket zsoldosként. A bagdadi kalifák testőrségét egy eléggé vegyes türk népesség alkotta. Voltak köztük cserkeszek, korezmiek, kipcsakok, szeldzsuk törökök. Egy adott pillanatban közülük kezdtek kikerülni a nagyvezírek. Ezáltal a kalifátus katonai, politikai élete a kezükbe került. A kalifák inkább vallási tisztségüket gyakorolták.

Medresz az ősi köralakú naptemplom mintájára. Szeldzsuk építészet.

Szamara, Bokhara, Szamarkand, Korezm. Itt mind szultanátusok jönnek létre. Máshol meg sahnak nevezik az uralkodót. Még Egyiptom is a mameluk szultánok idején az északkeletről jött türkök vezetése alatt állott. „Szalah-ed-Din (Szaladdin) például kurd volt, majd utódai közül kipcsak-kun és cserkesz származású uralkodók emelkedtek ki. A keresztes hadjáratok elején ez az anarchia odáig fajult, hogy a Szentföld környékén egy sor miniállam vezetői, akiket addig emírnek hívtak, szintén felvették a szultán címet.”⁶ Keleten nagy türk birodalmak alakultak ki. Nem nagyon beszélünk a Tahirida Birodalomról, amely India határáig terjedt. A másik a Káspi-tengertől az Indus-folyóig. Ezekben a birodalmakban erősödtek meg a szeldzsuk törökök. Alptidzin 962-ben létrehoz egy császárságot a türk kereskedővárosoktól Indiáig, ezzel biztosítva a kereskedelmi utakat. Később utódja Mahmud használja először a szultán címet.

---

⁵ l. m. 5. oldal

⁶ l. m. 6. oldal

Miután a bagdadi kalifák is szeldzsuk törököket fogadnak testőrként, azok úgy kezdték váltogatni a vezetőket, mint annak idején a légiók a római császárokat. Északon testvéreik megverik Bizánc hadseregét, fogságba ejtik a császárt is. Létrehozzák a Rumi Szultanátust, Nicea székhellyel. Egy más részük Szíriát hódította meg, majd az iszlám szent városait, Mekkát és Medinát. Pedig nem nagyon keveredtek az arabokkal.

Általában fehér bőrű és kékszemű emberek voltak a türkök. Ugye milyen meglepő? Ki hitte volna, hogy ők is árja származásúak? Ezeken a területeken hódító népek az oguzok közül kerülnek ki. Meg kell jegyeznünk róluk, hogy ősüknek tartották Atillát. Érdekes, hogy ők helyesen írták le a nevet, nem úgy, mint mi. Ugyancsak a fekete hunok utódainak tartották magukat, mint a magyarok. Idézett szerzőnk leír egy legendát.

Az első nagy oguz vezér Ertogrul „fejére sólyom szállott, szárnyait kiterjesztette, és ezzel jelezte az ő hatalmát.”⁷ Nálunk a sólyom ősi neve turul. A vezér neve Er-togrul. Enyhe tájnyelvi eltérés a kettő között. Az ő utódja Oszmán Gázi. Róla nevezik oszmán törököknek a nagy birodalom létrehozóit.

Török nyelvcsalád. Az Urál-altáji nyelvekhez tartozó öt család egyike a török (oszmánli), v. a török-tatár nyelvcsalád. A földrajzi elhelyezésük szerint, a következő öt csoportra oszlik:

- 1. Szibériai törökök csoportja. Ide tartoznak az altáji törökök, akiknek nyelve ismét több dialektusra oszlik, és a jakutok.*
- 2. Közép-Ázsiai törökök. Ide tartoznak a kara-kirgizek, kozák-kirgizek, ujugurok, keleti turkesztániak, üzbégek és a türkmének különféle csoportjai.*
- 3. Volgai-törökök. Ide tartoznak a kazáni tatárok, a csuvasok, baskírok.*
- 4. Pontus-vidéki törökök. Ide tartoznak a krimi tatárok, nogáji tatárok és kalmükök.*
- 5. Nyugati törökök. Ide tartoznak az iráni törökök, avagy azerbajdzsánok és végül az oszmánok. Magának az oszmánli nyelvnek is két fő dialektusa van, az egyik a ruméliai vagyis európai törökök nyelve, a másik pedig az anatóliai vagyis a kisázsiai dialektus. PL.(rövidítve)*

Megkértem a nogaj-tatár újságíró barátomat, aki oroszul, törökül, románul és természetesen tatáru anyanyelvi szinten beszél, hogy érdeklődj meg a fenti népeknél (falvakon), hogy kik az őseik. Mindenki azt válaszolta – a hunok.

*

De miért jöttek el a türkök keletről? Túlnépesedés? Ma is hatalmas üres területekkel rendelkeznek. A nyugati társadalom gazdagsága? Akkoriban a helyzet fordítva volt, mint ma. Aki a sorozat III. kötetét olvasta, az tudja már, hogy az ősnépek igyekeznek visszafogni az apajogi társadalommal velejáró szellemi és fizikai terrort, leépülést. A médek visszaszorítják Babilont. A perzsák a görögöket. A következő részben láthatjuk a Római birodalom helyzetét a gót vezetés évezrede alatt. A Viking, mór, magyar kalandozások valódi jellegét. De az események felgyorsultak. A magyarok nem bírtak a mindenképp felgyurakodó új rendszerrel. A tatárok reményeit sem váltották be, hogy együtt rendet csináljanak Nyugat-Európában. Sőt... Kezdték beleilleszkedni a kialakuló helyzetbe. A törökök eleinte amolyan hátvédként húzódnak nyugatra, de később átveszik a kezdeményezést.

*

Oszmán (1288-1326) háborúk által újabb területeket csatolt az apjától rámaradt országhoz, s 1299. felvette a «szultán» címet. Népe, pedig ettől fogva oszmán

⁷ i.m. 14. oldal. Vagyis a fejére tette a jellegzetes – prémsapkára szerelt - hun koronát, melynek tetején mozgó szárnyú fém-madár volt. Ugyanilyenekkel találkozunk a nyugati kelta leletekben is.

töröknek vagy közönségesek oszmánnak nevezte magát. Oszmánt, fia Urchán szultán követte (1326-59), ki egyike volt családjának legkiválóbb uralkodóinak. Uralkodása kezdetén elfoglalta és megerősítette Bruszát, hol magának díszes palotát épített, melynek kapuja fölé a «magas porta» felírást vésette.⁸ Ezzel a névvel azon túl átvitt értelemben országuk fővárosát is jelölték a törökök.

Maga a porta kifejezés ősi, nevezhetjük hun, szkíta vagy akár türk szónak. Bekerített udvart jelent, házzal, gazdasági épületekkel, zöldséges kertekkel, vagyis az élethez szükséges tartozékokkal. Magyar vidékeken ma is a porta és az élet szavak ugyanazt jelentik. Legszűkebb értelemben kaput, amit a latinizált népek használnak. Nálunk a kizárólagos családi tulajdonszó szerint felségterületet jelöl. Még a mai jogviszonyok is vitás ügyek esetén elsőbbséget biztosítanak a „portán belül” lévőknek, vagyis az ott lakóknak.

Urchán öccsével, Aladdinnal megvetette alapját az oszmán államjognak s azután az országot 3 katonai kerületre (szandzsák) osztván, öccsét az oszmán birodalom első nagyvezírjévé nevezte ki. Eleinte nem a szultán a legfőbb vallási vezető, hanem a sejk.

A szultán volt a legnagyobb világi hatalom. Utána a fővezér vagy nagyvezír, akinek éppúgy joga volt fermánokat⁹ kiadni, mint a szultánnak. A vezírek és a vallási főemberek alkották a legfőbb tanácsadó testületet, a divánt. Gyakorlatilag megfelel a mai minisztertanácsnak, de egyben törvényhozó szerv is. A kincstárnok vagy pénzügyminiszter a fő adószedő, vagyis fődeftardár. A törvényhozó testület a kádikból áll. A legfőbb kádi, vagy bíró személyesen a szultán. A birodalmat felosztották közigazgatási egységekre. A vilajet vagy pasalik, élükön beglerbégekkel vagy pasákkal, megfelel a mai európai régióknak. Ezeket felosztották szandzsákokra, élükön a szandzsákbégek. A felosztás keretében tiszteletbe tartották a hagyományos nemzeti, vagy ország határokat. Sőt a vallási többségeket is. Gyakorlatilag konföderációs államformát hozott létre. Amolyan keleti uniót.

Nevéhez fűződik az állandó gyalogság, tüzérség megalapítása, melyhez az emberanyagot keresztény fiúgyermekek szolgáltatták s melyet alapítójuk, Begtas kertjének virágai-ként, a hadsereg «jenicseri» azaz «új csapatnak» nevezett. Ez volt a szigorúan fegyelmezett és jól begyakorolt gyalogság magva. Eleinte derviskolostorokban nevelték őket. Ők maguk is, mint katonai dervisrend tűntek fel a török hadseregben.

A hadsereg másik része a szpáhik, a rendes lovasok csapata volt, melynek legénysége öröklött hadkötelezettsége fejében ugyanolyan jogokkal élt, mint a székelyek, kozákok. Vagyis a faluközösség volt a föld feltétel nélküli tulajdonosa. A hadköteles férfi annyi földet kapott belőle, amennyi elég volt családjának eltartásához, hadi kiadásainak fedezéséhez. Megtalálható szervezeti rendszerükben a nálunk lófőnek nevezett vezető réteg. Közülük kerül ki a falutársak választott elöljárója, helyi bírója, harci parancsnoka. A hódítások során később átvették a nemesség szervezeti formáit. A kettő között az volt a különbség, hogy amíg az elsőnél a faluközösség kapta a földet, addig az utóbbinál maga a személy. Ezt el lehetett venni tőle, ha nem teljesítette hadi kötelezettségeit. A faluközösségtől nem, mert ott az egyén hibázott, aki a földnek csupán használója volt.

A feudális birtokok nagyság szerint feloszlanak: a kismemesi - tímár, a nagyobb - ziamet, és az igazán nagybirtokok neve - hász. Tulajdonosaik a szandzsákbég hívására besorolásuknak megfelelő nagyságú lovascsapattal vonultak hadba. Vannak a szabadcsapatok, az akindzsik. Nekik nincs birtokuk, gyakorlatilag a

⁸ A kapu neve a székelyeknél is porta. És nem jövevényszó.

⁹ Törvényerejű rendelet

nagy földbirtokosok tartják el a családjaikat. Ők voltak a portyázók, akik főleg zsákmányból éltek.

A janicsáron jól látszik, hogy ruhája, fegyvere középkori elgondolás alapján tervezett katonai felszerelés. A szpáhi azonban mintha egy hun harcos lenne a felesége szoknyájában

Nem utolsósorban kell említenünk a tüzérséget. A janicsárokból kiválogatott értelmesebb gyerekeket képezték ki az ágyúk mellé. A török szárazföldi és tengeri hadak legsikeresebb fegyverneme volt. Sokkal fejlettebb technikai szinten állt, mint Európa más hadai esetében. Miért? Ők később váltak ki a keleti hun-türk népek köréből, mint például a magyarok. Európában az öntési technológia fejletlenebb volt. Itt még gyűrűkből raktuk össze az ágyúkat. Ők már egybe öntötték. Náluk jelenik meg először a kartács, a láncos golyók, a puskaorral töltött bomba a sűrűbb tömegben támadó ellenséggel szembeni harcban.

A katonailag és polgárilag szervezett állandó hadseregben, (mely Európában ismeretlen volt) gyökerezett az oszmánok katonai fölénye.

Urchán második fia I. Murád (1359-89) már állandóan Európát tette foglalásainak színhelyévé s miután Trákia nagy részét elfoglalta s a bizánci császárság területét immár a fővárosra, Konstantinápolyra szorította, 1365-ben Drinápolyba tette át birodalmának székhelyét. Szerbek s bolgárok, hogy függetlenségüket megőrizték, adófizetésre és hadi szolgálatra kötelezték magukat. Később a szerb király Lázár, támogatva Bosznia, Albánia és Oláhország fejedelmei által, bátran útját állotta I. Murádnak, de 1389 jun. 15-én Rigómezőn vívott véres ütközetben életét veszti. Maga Murád is a harcmezőn lelte halálát. Fia I. Bajazid (1389-1403) lép a trónra. Alatta az oszmánok hatalma rohamosan terjedt, elfoglalták Oláhországot; majd Makedoniára és Tesszáliára került a sor. Éppen Konstantinápoly ostromának tervével volt elfoglalva, midőn hírül vette, hogy Zsigmond magyar király nagy számú kereszties hadával Oláhországon keresztül az Al-Duna felé törekszik. A végzetes harc Nagy-Nikápoly mellett 1396 szept. 28. ment végbe s a keresztény sereg teljes pusztulásával végződött. Szerencséjére a fenyegetett kereszténységnek, Bajazid nem aknázza ki diadalát; mert a mongol hadak Timur vezérlete alatt betörték

ázsiai tartományába. Bajazid sietett, hogy a veszélyes ellenséggel megmérkőzzék. 1402 július. 20-án az angorai mezőségen csatát veszített, s Timur fogságába került. Két éven át ő is részt vett a nagy hódító hadjárataiban, vasketrecbe zárva. Nem bírva a fogságot, szétverte a fejét a vasrudakon.

Szolimán, Muza és Mohamed nem tudván az örökség iránt megállapodásra jutni, fegyvert fogtak egymás ellen. I. Mohamed (1402-21) fivéreit legyőzte (1413), s a birodalom egysége helyreállt. Fia II. Murad (1421-51) Megveri Zsigmond európai lovaghadait. 1428-ban kezébe kerítette Galambóc várát. De azután Hunyadi János egy emberöltőn át feltartotta a törököket. A legyőzött Murád kénytelen volt békét ajánlani I. Ulászló magyar királynak, kihez visszakerült Szerbia és Oláhország nagy része (szegedi béke 1444.). De, Velence, Szkanderbég és VIII. Palaiologos János bizánci császár szövetségében tervezett nagy támadás elmaradt és így sikerült Murádnak az elszigetelten küzdő magyarokat Várnánál (1444 nov. 10.) megverni. A második rigómezei csatában (1448) sem volt Hunyadi Jánosnak szerencséje (az oláh segédc csapatok átszöktek a törökhöz). Ez volt II. Murád utolsó diadala.

Követte őt II. Mohamed (1451-81), ki alatt az oszmán birodalom mindinkább megszilárdult, s 1453 máj. 29-én Konstantinápoly is a törökök hatalmába került. 1456-ban Peloponneszt a török birodalomhoz kapcsolta. 1470-ben Albániát kényszerítette meghódításra; 1474-ben a krimi tatár kán ismerte el a szultán uralmát, s 1478-ban Moldvát szakította el a magyaroktól. Mégis súlyos vereség érte a törököket Nándorfehérvár alatt, ahol Hunyadi János ötórás öldöklő harc után nemcsak felmentette a keményen ostromlott erősséget, hanem elvette a szultán összes ágyúit, felszerelését, táborát (1456. július.); sőt egy pillanatig maga II. Mohamed is a legnagyobb veszélyben forgott.

Mátyás király néhányszor szintén kemény vágást mért a félholdra, így Jajcánál magát a szultánt szalasztotta meg. Sabác meg Verbász előtt is győzött, míg vezérei a Kenyérmezőn verték meg a törököket. Azon felül Otrantóból is elűzte az oszmánokat. De azután fegyvereit inkább a csehek s III. Frigyes ellen fordította.

II. Bajazid (1481-1512) alatt egy ideig a török hódítások szüneteltek (a magyar királlyal is meghosszabbította a fegyverszünetet). Fia, I. Szelim szultán (1512-1520) neve véres betűkkel van bevésve a történelembe; nyolc évig tartó uralkodása szakadatlan láncolata volt a hódításnak, rombolásnak és vérengzésnek. 1514-ben legyőzte a perzsa sahot, mely alkalommal 40,000 török földön élő síitát öletett meg. Meghódította Örményországot és Azerbajdzsán nyugati részét. A mamelukok legyőzete után 1517-ben Szíriát, Palesztinát s Egyiptomot igazta le, mire Mekka és Medina szent városok védurává választatván, felvette a kalifa, vagyis a főpapi feladat- és jog-kört.

Utóda volt fia II. Szolimán (1520-66), a pompát és hatalmat kedvelő szultán, ki alatt az oszmán uralom eljutott hatalmának és fényének tetőpontjára.

Ő hódította meg Magyarország déli részét és Erdélyt. Úgy könyveltük el, mint Szolimán Magyarországgal szembeni ellenséges magatartását. Pedig koránt sem volt az. Nagy ellenfelei voltak a spanyolok, portugálok. Spanyolországban, abban az időben V. Habsburg Károly volt a király, aki egyszemélyben német-római császár is. Mint olyan, Ausztria hercegségének fennebbvalója. Európa összefogott a Habsburgok állandóan növekedő hatalma ellen. Károly ellen szövetkezett Franciaország, Velence, Firenze, Milánó és maga a pápa. 1526 májusában Cognacban kötötték a szerződést, és bevonták Szolimánt is a cognaci ligába. A szultánnak elsősorban a földközi-tengeri flottával volt baja.

Hogy megossa V. Károly erejét, Bécs felé indul. Először a magyarok állják útját, s így következik be augusztus 25-én Mohács. Elfoglalja az összes déli végvárat

a Drávaig. A Mohácsnál elesett magyar király helyébe a szepesi gróf, Zápolya János kerül, aki erdélyi vajda volt abban az időben. Csapatait nem vitte el Mohácsig, és magával a szultánnal is nagyon jó viszonyban volt. A politikai játszmából kimaradt magyar főurak elfogadták Ferdinánd osztrák főherceget magyar királynak. Ezzel bevonták az országot Károly és Szolimán háborújába.

Károly védekezett, sőt le akart számolni összes ellenfelével. Tengeren is támad. Megfogadott egy olasz tengerészt, akinek a feladata az lett volna, hogy foglalja vissza Rodoszt. A szultán Hajreddin volt kalózkapitányt tengernagyként indította ellene. Ez legyőzi a spanyolokat, és 1529-ben elfoglalja Algériát. A szultán ki is nevezi Algír beglerbégjének, vagyis kormányzójának. Azután beveszi Tuniszt, a régi Karthágót, és feldúlja az olasz partvidéket. Ezért kapudánbasa lesz, és a díván tagja. Ugyanabban az évben elfoglalják a Vörös-tenger déli kapuját, Jement is. A szárazföldön Ibrahim nagyvezír sikerei erősítették a hadi tetteket. Nyugat-Európában V. Károly elfoglalta Rómát, fogságba vetette a pápát, és kényszerítette Bolognában, hogy egy egységes keresztény világbirodalom fejévé koronázza őt. Erre Ibrahim a velencei ötvösökkel egy olyan aransisakot készíttetett a szultánnak, amelyen egymás fölött négy drágakövekkel kirakott aranykorona volt. Vagyis ugyanannyi, mint a pápai hármaskorona, és V. Károly koronája együttvéve.

A szárazföldön, amint keleti gondjait rendezte Szolimán Bécs elfoglalására indult. Mohács után három évvel, beiktatta Szapolyai Jánost királyi trónjába és azután Bécs ostromára sietett, melyet azonban a magyar váraknál eltöltött idő miatt el kellett halasztania. 1541-ben Buda végleges elfoglalásával kezdődik Magyarország török hódoltsága. Miután az 1542-iki német birodalmi támadás Pest alatt kudarcot vallott 1543-ban Pécs, Esztergom, Fehérvár, Visegrád, Hatvan és Nógrád is török kézre került, I. Ferdinánd és a rendek 1547-ben békét kötöttek Szolimánnal, melyben Ferdinánd még 30,000 arany évi adóra is kötelezte magát.

Mohács utáni török birodalmi térkép.

Szolimán a velenceieket is legyőzte a Földközi-tengeren 1540-ben és az Égei-tengeren lévő szigeteik és peloponnészoszi birtokaik átengedésére kényszerítette őket. Győzedelmes háborút vívott Perzsia ellen (1533 és 1536.) is, melynek eredménye Georgia és Mezopotámia meghódolása volt. Haireddin Barbarossa, a rettegett kalóz, a Földközi-tengeren is félelmetessé tette az oszmánok nevét; sőt a

félhold még az Indiai-óceánon is visszaszorította a spanyol és a portugál tengerészeket. Közben Szolimán vezérei hazánkban is folytatták a várháborút. 1552-ben elfoglalták Temesvárt, Drégelyt és Szolnokot, Eger alatt ellenben csúfos vereséget szenvedtek, mire 1562-ben megújult a béke. Élte végén azonban az agg szultán még egyszer felkarolta kedvenc tervét: Bécs elfoglalását, s 1566-ban fényes hadsereg élén Magyarországra indult. De amint 34 évvel azelőtt Kőszeg, most Szigetvár állja útját, melyet Zrínyi Miklós védelmezett. Itt halt meg Szigetvár alatt szeptember első napjaiban, még mielőtt a «füstös fészek» kapui megnyíltak volna előtte. Úgy tartják, hogy vele együtt sírba szállt az utolsó nagy uralkodója az oszmán háznak. A törökök abban az időben olyan szerepet tölthettek be Európa sorsában, mint az oroszok a II. világháború idején. Nélkülük a lehető legdurvább vallási köntösbe bujtatott gazdasági, politikai terror alá került volna a „civilizált” nyugat. Hogy mi miért tanuljuk másként? Mert a Habsburg ház elszabadult törekvéseinek vetettek gátat. Az ő propaganda gépezetük írta a mi történelmünket.

Faltőő ostrom ágyú.

*

A mi világképünkben a törökök papucsban járó, handzsárral hadonászó és édességeket kedvelő emberekként jelennek meg. Kultúrájukról a hastánc, s a rőzsatermesztés jut eszünkbe. Pedig a török költészet az ősi hun-szkíta, perzsa hagyományok egyenes ágú folytatója. Nem lehetett valaki elismert személy, ha a kultúra valamelyik ágában nem volt járatos. A bégek, basák, hercegek, szultánok legtöbbször kiváló költők, dalnokok is voltak. A török állam kialakulásakor egy oly kiváló szellem telepedett meg az új birodalomban, aki egymaga is képes volt az oszmán irodalom fejlődésének irányt adni. Dseláleddin sejk, a nagy misztikus költő, a Mesznevi c. munka és műfaj megalapítója. Őt tartják a fejlődő török költészet első forrásának.

A nagy sejk méltó utóda volt fia Veled szultán, aki először szólaltatta meg a török irodalmi nyelvet.

A brusszai születésű Szulejmán Cselebi, a legkiválóbb didaktikus és dicsőítő költemények szerzője. Ő kezdte meg sorát a nagy számú mevlud- vagyis a próféta születését megíró költőknek.

Ugyanúgy, mint a kereszténységben, a klastromok voltak a jövendő vezetők alapképzésének helyszínei. Itt tanulták meg az arab írást, a korán vallási előírásait és nem utolsó sorban a versfaragás, tánc, zene alapelveit. (És tegyük hozzá, hogy itt tanulták meg a magasfokú fegyverforgatást, nagyobb katonai egységek behívását, hadjáratok szervezését, a harcok irányítását.)

A későbbi szakasz (a XV. sz.) abban különbözik az előző kortól, hogy az irodalomnak már nem dervisklastromok a tanyái, hanem dicsőséges padisák, fénylő udvarai.

Diadalmasan vonul be az oszmán poézis udvarába a regényes eposz-irodalom és a líra. Meghonosítóinak egyike Nizámi volt. Egy másik kiváló perzsa epikusnak Dsáminak is méltó tolmácsolója akadt a török Hándiban, aki a nagy perzsa költőnek több művét ültette hazája irodalmába.

Mélyhangú török furulya – Kaval. Kísérő hangszer, mint a brácsa a vonószenekeban. Érdekes módon már a kőkorszakban ismert a Pannon medencében.

Az első jelentős török lírikus Ahmed pasa volt. Kaszide és Gázel nevű költeményeiben sok az ódai fenség, hasonlataiban és költői képeiben sok az eredetiség és élénkség, a nélkül, hogy dagályossá vagy érthetlenné válnék. Nagyobb tehetség volt Nedsáti a főúri költő, akit kortársai, a biográfusok az oszmán lírai költészet királyának neveztek el. Követői közül az első török költő Mihri válik ki. Szelim szultán perzsa költeményeket írt. Sőt költő volt a nagy Szolimán is. A korabeli herceg-efendik majdnem mindenike.

Azt tartják, hogy a művészet túlságos kedvelése lett az oka a szultanátus hanyatlásának. A szultánok nagyrészt háremekben nőttek fel, s mint ilyenek lehetőleg kerültek a csatateret. Ezzel kiszolgáltatottjai lettek a nagyvezírek és a janicsárság kénye-kedvének. Igenis, meg nem is

*

A hanyatlás kezdete.

Az első szultán, ki hadait nem személyesen vezényelte s a hárem légkörében jobban érezte magát, mint a mozgalmas táborban, a nagy Szolimán fia és utódja II. Szelim (1566-74) volt, kit a törökök «mjeszt» azaz «részeg» melléknévvel jelöltek meg. Helyette a szerb újmuszlim Szokoli nagyvezír kormányozta az országot, melynek területét újabb hódításokkal gyarapította. Elfoglalta a velenceiektől Ciprus szigetét, továbbá Zante és Kefallonia jóni szigeteket; azonban Don Juan d'Austria, V. Károly természetes fia által vezetett flotta megverte a török tengeri hadat Lepanto mellett (1571 okt. 7.). II. Szelim utódja III. Murád (1574-95) volt, ki öt fivérének meggyilkoltatása által biztosította magának a trónt, s ki alatt az oszmán hatalom hanyatlásának tünetei mind gyakrabban jelentkeznek. III. Mohamed (1595-1603) nem kevesebb, mint 19 fivérének megfojtása után foglalta el őseinek trónját. Háborúiban, melyeket Perzsia ellen viselt, kevés siker kísérte fegyvereit. Alatta veszett el Tebrisz és Bagdad. Mohamed csak Franciaországnak, a törökök régi szövetségeseinek segítségével köthetett békét.

Az ő idejében folyt a 15 éves háború, Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem és Rudolf király szövetsége ellen.

Az 1596-ban az egyesült magyar és erdélyi hadak III. Mohamedtől Mezőkeresztesnél vereséget szenvedtek. Mégis, a törökök terjeszkedése hazánkban megtorpant, Mohamed utóda I. Ahmed (1603-17) idején. A felkelő Bocskai István közbenjárásával (kit a szultán hasztalan kínált meg a magyar koronával)

Zsitvatorokon békét kötött Rudolf királlyal, kit elismert császárnak és az évi adófizetés alól felmentett. Ez az engedékenységek összefüggésben áll a birodalom hanyatlásának kezdeteivel, mely Ahmed alatt fokozódott. A szultán legfőbb gyönyörét pazar fényű multságokban, rabszolganőiben és a vadászatban találta.

IV. Murád (1622-40) meghúzta a kormányzás gyeplőjét, egyúttal azonban célszerű takarékoság által a kincstár feltöltéséről is gondoskodott. Erdély fejedelmeivel, Bethlen Gáborral és I. Rákóczi Györggyel állandó kapcsolatban állott és a bécsi udvar ellen folytatott háborúikban támogatta őket. Öccse Ibrahim (1640-48). alatt veszendőbe mentek sikerei. Magyarországgal megújította a békét. Rákóczi Györgyöt pedig, ki Torstenson svéd vezér társaságában Brünnt ostromolta és Bécset fenyegette, a megvesztegetett nagyvezír, Lufti pasa a hadjárat folytatásától eltiltotta (1645). Három évvel később a janicsárok megölték. Helyette hét éves fiát IV. Mohamedet (1648-87) ültették a trónra.

A gyermek szultán alatt a hárem befolyása mind erősebben kezdett érvényesülni. Nagyanyja és a mohamedán hitet felvett Köprili Mohamed nagyvezír vezették az állam ügyeit. A nagyvezír először a velenceiekkel számolt le, kiktől visszavette a Lemnosz és Tenedosz szigeteket s hatalmukat a keleti tengereken újra korlátok közé szorította. A Dardanellák mind a két partján hatalmas erődöket emelt, melyek ma is állnak. Nagy gondot fordított Magyarország ügyeire, hol II. Rákóczi György a porta által kinevezett fejedelemmel, Barcsai Ákossal küzdött Erdély koronájáért. Rákóczi ugyan elűzte Barcsait, de aztán a gyalui csatában elesett. Elesik Várad is (1660), majd Kemény János, kit I. Lipót vezére, Montecuccoli nem segít. És végre Apafi Mihály lesz Erdély fejedelme. Mikor Kemény Apafitól el akarja vitatni a trónt, a töröktől Nagyszőlősnél halálos vereséget szenved (1662). Ekkor azonban Köprili Mohammed már nem élt. Fia Köprili Ahmed követte a nagyvezírségben. Mihelyt a kormányzás belügyeit tisztába tette, Magyarország és Erdély ellen fordult. Bevette Párkányt, Esztergomot, Érsekújvárt, Nitrát, Lévát stb., s miután a császári hadakkal sehol sem találkozott (Montecuccoli, Zrínyi Miklós kérelmei dacára tétlenül nézte a törökök előnyomulását.), az ősz derekán 30,000 rabszolgával győzedelmesen tért vissza Konstantinápolyba. 1664. év tavaszán ismét Magyarországra jött s miután a Dráva mellékét elpusztította s Új-Szerinvárát elfoglalta, Zala vármegyén keresztül Vas vármegyének vette útját, hol a Rába mellett találkozott a császár hadaival. Mikor Köprili Ahmed a stíriai határ felé folytatta útját, az Ausztriát féltő császári fővezér mégis megmozdult és akkor támadta meg a törököket, mikor ezek Szt.-Gotthárd mellett a Rábán átkeltek. A csatát a törökök elvesztették, mindazonáltal a nyolc nappal később kötött vasvári béke ezt nem tükrözte. Érsekújvár és Nagyvárad török kézen maradt.

Nem szeretném azt az érzést kelteni, hogy a birodalomnak, csak a magyarokkal gyűlt meg a baja. A hatalmas és tarka népességű óriás állandó harckészültséget igényelt. A magyar helyzetet csak azért domborítom ki, mert máshol is ugyanilyen gondok, események zajlottak, csak épen más szereplőkkel.

Ahmed nemsokára Kréta szigetének meghódítására indult a velenceiek legtekintélyesebb birtoka ellen. Kandia ostroma több mint két évig tartott s minkét félnek óriási áldozatokba került. A velenceieket a franciák segítették s csak azok elvonulása után adta fel Morosini a fővárost. 1672-ben Lengyelország ellen vezette hadait, melyet a budziáki békére kényszerített, melyben Podolia és Ukrajna török fennhatóság alá kerültek. Csakhogy halála után (1676) nemcsak ezek veszték el, hanem Oroszország 1681-ben Azov városát is hatalmába kerítette.

A két Köprilit Kara Musztafa követte a nagyvezírségben. Thökölyvel szövetségre lépett és Apafit is rávette, hogy a magyar bujdosókat támogassa, Erdélybe

befogadja. 1683-ban Bécs ostromára indult, de Lotaringiai Károly és Sobieski János hadai felmentették a várost. Ezzel megindult a tizenhat éves háború, mely az oszmánok hatalmát Magyarországon is visszaszorította.

1695-ben II. Musztafa került a trónra, ki Szavojai Jenőtől 1697. ben Zentánál vereséget szenvedett. A Karlócai béke alapján (1699). a porta a Bánság kivételével egész Magyarországról lemondott, Moreát a velenceiek, Podoliát s Ukrajnát a lengyelek, Azovot az oroszok kapták. Ezzel Törökországnak a Szolimán által megalapított nagyhatalmi helyzete megingott.

II. Musztafa nem sokkal élte túl e csapásokat; a janicsárok, kik katonai képességeit nevelték, és szűkmarkúságát szidták, 1703-ban a tróntól megfosztották, melyre öccsét III. Ahmedet emelték (1703-30). Kortársa volt Nagy Péter cárnak, aki következetesen törekedett a törökök gyöngítésére. Ahmed tétlenül nézte azt a makacs küzdelmet, mely Péter cár és XII. Károly svéd király között az északi hatalomért folyt. Mikor azután a Poltavánál elbukott Károly török területre menekült, vendégszeretően fogadta, de kívánságát, hogy Péternek hadat üzenjen, sokáig nem teljesítette. Végül (1711) mégis háborút indított Péter ellen, kit Baltadsi Mehemet nagyvezír a Prut ingoványaiban hadával együtt körülfogott. Katalin cárné megvesztegette a nagyvezírt, ki Péter cárt futni engedte.

Újabb háborúra 1714-ben került sor, még pedig Velencével, mely Korfura meg Krétára áhítozott. A háború befejeztével (1714-1718) a velenceiek Korfut kapták, míg Moreát elvesztették. Szövetségesük III. Károly magyar király pedig Szavojai Jenő diadalai folytán visszaszerezte Péterváradot (1716), majd Temesvárt és Nándorfehérvárt (1718). Az 1718-iki passzarovici béke értelmében a temesi bánság is visszakerült Szt. István koronájának országaihoz. A törökök azon felül Kis-Oláhországot (ma Olténia), Szerbia és Bosznia jelentékeny részét elvesztették Belgráddal együtt. III. Ahmed fogadta be II. Rákóczi Ferencet és honfitársait Rodostóban.

Oroszország első foglalásai a Kaukázusban is III. Ahmed gyenge uralkodásához fűződnek, kit végül a janicsárok megbuktattak.

A régi dicsőség hű segítői a dervisek. Állítólag az Iszlám területén nem voltak kolostorok, barátok. Nem, mert dervisek és tekék voltak.

I. Mahmud (1730-54) végzetes körülmények közt kezdte az uralkodást. A hadseregben lázadás, a tartományokban ellenszegülés mutatkozott. A törekvő ifjú Oroszországgal immár nem vehette fel többé sikeresen a harcot. Anna cárnő és szövetségese III. Károly magyar király már Törökország felosztásáról ábrándoztak. Az orosz fővezér Münnich elfoglalta Azovot, de az 1736-39-iki háborúban a császári hadakat egyik vereség a másik után érte: Belgrád ismét török kézbe került s az ott megkötött 1739-iki békében Belgrád, Oláhország s Szerbia a császáriak által 1718-ban elnyert részei megint visszakerültek a törökökhöz és Oroszország is csak Azovot tarthatta meg.

III. Oszmán (1754-57) rövid uralkodását rokonainak tömeges megöletése árnyékolja be, melyeket Raghíb Mohamed sem tudott megakadályozni. Alig hunyta be szemét a nagyvezír, napról napra észrevehetőbbek voltak a hanyatlás jelei. Először is II. Katalin orosz cárnő megszállotta Oláh- és Moldva-országot. Nemcsak szárazon, hanem vízen is szorongatták a törököket. Orosz hajóhad jelent meg az Egei-tengeren Orlov vezénylete alatt s 1770 július. 5-én Cseszme közelében a török tengeri hadat megverte. Az oroszok átlépték az Al-Dunát és benyomultak Bolgár országba, Szilisztriát elfoglalták és egy török hadat Tulcsa közelében szétszórtak.

A belső hatalmi harcok lekötötték a porta figyelmét. Nem vették észre, hogy a nyugati nagyhatalmak hírszerző szerveit már rég diverziós tevékenységekre, vezető török személyek megvásárlására állították be. Nagyjából az angolok, franciák osztották fel maguk között a szétdarabolásra ítélt birodalmat. Ez később így is történt, de meg is gyűlt az utódállamokkal a bajuk napjainkig.

Oroszország és Ausztria kimaradt a konc jövődő felosztásának terveiből, annak ellenére, hogy igyekezett minél nagyobb területeket meghódítani a legyengült szomszédától. És ezt még az első világháború előtt sem vették észre.

A törökök, a belső szervezeti társadalmi formák megcsontosodása miatt lemaradtak a gazdasági fejlődésben. Ez maga után vonta a hadsereg fegyverzetének elavulását. A harmadik tényező az óriási terület, melynek népeit nem tudták érdekelté tenni a birodalmi együttélésben. A belső ellentétek, a nemzeti törekvések, a helyben álló gazdaság mellett még ott volt a legjellegzetesebb fegyvernem, a gyalogság elavultsága. Az idő eltelt. A hagyományos fegyverzet szinte múzeumi értékű lett. A katonai fegyelmet felváltotta a csorda tömeghangulata. Nagyon veszélyessé változtatta a janicsárságot a főváros köré összpontosított tömegéből adódó politikai szerepe. Ehhez hasonlót csak a bomlásban lévő Róma történelméből ismerünk. Miattuk a diktátorok is állandó félelemben éltek, és az államügyek intézése mellett igyekeztek a janicsárok kegyeit megszerezni. Az erőskezűek sem maradtak sokáig trónon. Az ország olyan lett, mint a részeg sofőr által vezetett autó.

Valamit változtatni kellett. Törökország lett Európa beteg embere. Hogy nem robbant szét hamarabb, azt a porosz és a francia uralkodók érdekeinek köszönhette. Számukra mindig jó ütőkártya maradt a török. Egy sor vereség után a szomszédos nagyhatalmak meghajoltak a még nagyobb előtt, és a beteg ember életben maradt. A Habsburg és Romanov ház újból támadott. A foksáni és rimniki véres ütközetek és Bender meg Izmaila bevétele, vagyis Potemkin és Szuvorov diadalai az oroszok részére döntötték el a háborút. Ausztria is nyert a békekötéskor, Orsovával bővült. A többi elfoglalt részeket Oláh- és Moldvaország területén visszaadta a szultánnak. Erre II. Katalin is békére hajlott (jászvásári béke 1792), melyben Ocsakovot és a Dnyeper, Bug és Dnyeszter közötti területet kapta a töröktől.

III. Szelim több jóakarattal, mint hozzáértéssel fogott a reformok megvalósításához, melyektől az oszmán birodalom politikai újjászületését remélte. Egyik fő törekvése a

régi jobbágyi viszonyok megszüntetésére irányult. A földbirtok igazságosabb felosztása által a kincstár jövedelmét is igyekezett szaporítani. Mikor reformtervei ismeretesebbek lettek, leírhatatlan izgatottságot okozott az európai tartományok minden részében, ahol kiszolgált katonák nagyobb tömegekben együtt éltek. Párván Oglu, egykor janicsár s most földbirtokos állott az elégtelen és felizgatott tömegek élére s a mozgalom csakhamar olyan irányt vett, mely magát a szultánt és trónját fenyegette. A lázadók elfoglalták Viddint, megverték a fékezésükre kiküldött fegyveres csapatokat. A megrémült porta kénytelen volt velük alkudozásokat kezdeményezni, melyek azzal végződtek, hogy a szultán a mozgalom vezérét, Párván Oglut kinevezte viddini pasává. De a bomladozó birodalom egyéb részeiben is fölütötte fejét a lázadás. Dsáfer pasa Aleppóban függetlennek nyilvánította magát. A mamelukok Egyiptomban vérszemet kaptak s miután a Konstantinápolyból küldött kormányzót elűzték, mint egyenjogú hadviselő felek kezdtek a portával alkudozni.

Abban a korban vagyunk, amikor Franciaország és Anglia igyekezett begyúrakodni a spanyolok, hollandok, portugálok által létrehozott gyarmatvilágba. Új versenytársként jelentkezett Észak-Amerika pénzvilága. A Távols-Kelet, a két Amerika népesebb, gazdagabb részei már foglaltak voltak. Jó üzletnek ígérkezett a Török Birodalom feldarabolása. Vigyázni kellett egymásra, nehogy valamelyik hirtelen túl nagyot kanyarítson belőle. Az öreg birodalom belecsöppent Európa hódító terveinek kellős közepébe. A régi barát, a franciák is ellenük fordultak, és felsorakozott egy új, nagyon veszélyes ellenség, az angolok. Pillanatnyilag jó is volt, mert fékeztek az oroszokat és az osztrákokat. Napóleon, aki ugyanazt a szerepet játszotta korában, mint később Hitler, magára vonta Európa haragját. Itt szükség volt a Török Birodalom erejére.

A franciaországi eseményekkel s Bonaparte Napóleon törekvéseivel szemben az oszmán kormány következetesen semleges politikát követett, noha Anglia, Ausztria és Poroszország szüntelen ostromolták a szultánt, hogy csatlakozzék az európai koalícióhoz. III. Szelim csak akkor lépett ki a semlegességből, mikor Bonaparte betört Egyiptomba (1798-99). Erre a szultán hadat üzent Bonaparténak, ki Szíriába indulván, Jaffát ugyan bevette, de Akka előtt kudarcot vallott. Az 1799-ben megalakult második koalícióban részt vett a porta, s a szövetséges orosz-török flotta közös erővel foglalta el a jón szigeteket. 1801-ben a franciák ezután Egyiptomból elvonultak és így a béke helyreállt.

Egy sor újabb véres esemény után trónra kerül az Oszmán-ház utolsó férfisarja, II. Mahmud (1808-39) az oszmán birodalom politikai reformátora. A vereségek, Oroszország hatalmi befolyásának növekedése, belső zavargások a Balkán-félszigeten egészen új helyzetet teremtettek. A görög, bosnyák, szerb szabadságharc (1821-29) és az európai hatalmasságok kétes magatartása nem volt bátorító Mahmudra nézve. Egyelőre tehát a szultánnak még szüksége volt a janicsárookra. Hogy a nyugati hatalmasságok rokonszenvét visszahódítsa, de egyben megerősítse a hadsereget, és leginkább a belpolitikai helyzetet, Mahmud ismét elővette régi reformterveit s ezek közt első sorban a hadsereg reformját európai mintára. Ezzel elérkezett a janicsár fegyvernem felszámolásának órája is.

Az 1826 máj. 22-én tartott titkos divánban, melyben az ulemák is részt vettek, Mahmud előterjesztette vádiratát a janicsárok ellen. Mikor a sejk ul-islámhoz fordulva tanácsot kért tőle, a következő választ kapta: «A háborúban csak a ravasz győzhet, s a Korán azt mondja: Győzd meg ellenségeidet saját fegyvereivel. Ugyanazért szükséges, hogy az oszmánok is megtanulják a keresztények hadviselését, hogy annál biztosabban legyőzhessék őket.» Így a janicsárok sorsa eldőlt. A hírre mintegy 30.000 janicsár gyülekezett össze a főváros különböző

pontjain, s az Atmeidán-téren ütötték fel rögtönzött hadi táborukat. Zendülést szerveztek a szultán ellen. Az európai vezényszóhoz szoktatott és többnyire francia tisztek által vezényelt csapatok minden oldalról körülfogták a teret és egy adott jelre golyózápor csapott le az összezsúfolt janicsárookra. Azok nem küzdöttek oly erővel és kitartással, mint várták volna, s kaszárnyáikba próbáltak ellenállni. Néhány óra elteltével több, mint 20,000 halott hevert a főváros utcáin vagy a felgyújtott kaszárnyákban, s a janicsárok intézménye nem létezett többé.

A porta még most sem fogta fel, hogy komoly aknamunka folyik a területein. Nem vette észre a nyugati eszmék behatolását – pontosan testre szabva – a különböző vallások, nemzetségek közé, melyek igyekeztek független államokká válni.¹⁰

Mialatt Konstantinápolyban reformok történtek, 1827-ben a francia, orosz és angol kormányok közbeléptek a görögök érdekében. A szövetségesek hármashajóhada a navarini öbölben körülfogta török hajóhadat okt. 20-án tönkre verte. Ibrahim egyiptomi herceget és csapatait Moreának elhagyására kényszerítette. Északon az oroszok támadtak.

A drinápolyi békében a porta előre is jogérvényesnek ismerte el a határozatokat, melyeket a Londonban tervezett kongresszus fog hozni. A nagyhatalmak 1830-ban kimondták Görögország függetlenségét és Ottó bajor herceget ültették az új görög királyság trónjára.

Afrikában, Franciaország 1830-ban elfoglalta Algériát. Anglia, Egyiptomban igyekezett politikai befolyását jobban megszilárdítani. Mehemed Ali egyiptomi helytartó kivált a birodalomból. Az ellene küldött csapatokat 1839 jun. 24-én Nisib mellett szétverte. A kapudán-pasa, Ahmed, a török tengeri hadak főparancsnoka az egész török tengeri haddal átpártolt az egyiptomi alkirályhoz.

Ez Anglia titkos terveit sértette. Ezért minden követ megmozdított, hogy régi tekintélyét és befolyását a Boszporus partján visszaszerezze. Ekkor Törökország védelmére és integritásának megőrzése céljából 1840 jul. 15-én négyes szövetség alakult Oroszország, Anglia, Ausztria és Poroszország közt, mely az által adott magáról legelőször életjelt, hogy egy osztrák-angol tengeri had Ahmed kapudán-pasát arra kényszerítette, hogy a török tengeri hadat Alexandriából visszavegye a Boszporusba és erre az egyiptomi invázió veszélye is eltűnt.

Régi elegancia – Atatürk, Janissa. És az újabb.

¹⁰ Ez volt Ausztria-Magyarország szétdarabolásának is a főpróbája.

A janicsárok felszámolása nem jelentette az ország újraszervezését is. Egyéb ügyek maradtak a régiben. De a vezető körök tudták, hogy sürgősen változtatni kell. 1839 nov. 4-én a szultán Abdul Medsid Resid nagyvezír tanácsára a szerájban összehívta az európai hatalmasságok követeit, valamint birodalmának polgári, katonai és vallási méltóságait s a nagyvezír felolvasta az alkotmány tervezetét, amely egy polgári állam kialakulása felé mutatott. Ne higgyük, hogy ez csupán Törökországnak volt belső igénye. Ő volt az első fecske. Párizsban, Bécsben, Pesten, gyakorlatilag egész Európában hasonló igényekkel léptek fel a tömegek néhány év múlva. Az 1848-as forradalom előtti időszak gyakorlatilag elődázta az új alkotmány bevezetését. Elsősorban a területi vezetők ellenállása miatt. Kiváltképpen nagy volt az ellenzék ereje ott, hol az orosz befolyás élelkebben nyilvánult meg: Oláh- és Moldva-országban, Szerbiában és részben Bulgáriában. A magyar szabadságharc leveretése után a szultán a menekülteket és bujdosókat részvétellel fogadta. Az orosz és ausztriai kormány minden követeléseit és fenyegetéseit a menekültek kiadatása iránt határozottan és nyíltan visszautasította. Különösen azért, mert Anglia szükség esetében fegyveres beavatkozását helyezte kilátásba.¹¹ A szabadságharc vezetői és katonái tömegesen léptek át 1849 augusztusától török területre, s miután kezdetben Bolgárországban találtak menedéket, utóbb részint Konstantinápolyba, részint pedig Kis-Ázsiába húzódtak. Többen közülük török szolgálatba lépett. Mások Angliába, Amerikába, Itáliába is távoztak.

Alig múlt el az 1848-1849-iki vihar, mikor újból napirendre került az új alkotmány.

Az ország belső átszervezése alatt a külpolitikai bajok csak nem lazultak. Oroszország már I. Sándor cár óta a dunai fejedelemségek birtokáról álmodozott, s kereste az ürügyet, hogy a török kormánnyal összetűzhessen. A nagy orosz-török háború előre vetette árnyait. A Francia Köztársaság 1850 őszén jegyzéket nyújtott át a portának a palesztinai szent helyek érdekében. Mikor erről Oroszország értesült, megbízta konstantinápolyi nagykövetét Mencsikov grófot, hogy jelentse ki a portának, miszerint nem hajlandó a Franciaországnak nyújtandó olyan kiváltságokba belenyugodni, melyek a görögkeleti egyház híveire nézve sérelmesek. Ezzel a helyzet még feszültebbé vált, főként mikor a konstantinápolyi kormány a francia kormány (III. Napóleon császár) követeléseit mégis teljesítette. Mencsikov most egyenesen egy szövetség megkötését követelte a portától annak biztosítására, hogy a gör. kel. egyház összes hívei az oszmán birodalomban az orosz cár védnöksége alá helyeztessenek, tekintet nélkül a szultán szuverenitási jogaira.

Ezzel egyidőben Ausztria is benyújtotta követeléseit, melyek gyors foganatosítását követelte a portától. A zendülő Montenegróba benyomult török csapatok haladéktalan visszahívását, a török birodalom területén lakó osztrák alattvalóknak pedig kivételes kereskedelmi jogok engedélyezését. A porta teljesítette Ausztria kívánságát, ellenben Oroszország ajánlatát a leghatározottabb alakban visszautasította, ami egyértelmű volt a hadüzenettel. Mencsikov, I. Miklós cár nagykövetének sértő fellépése Konstantinápolyban, s a cárnak feltételeihez való merev ragaszkodása megérlelte végre a keleti kérdés újabb kitörését.

Törökország olyan helyzetbe került, mint a nyuszi a viccben. Ha volt sapkája, azért, ha nem, akkor meg azért verték meg. Elfogadta a nyugat-Európai játékszabályokat. Nem is gondolta volna, hogy hamiskártyások közé ült le, ahol csak veszíthetett. Bekapta a nyugati „demokrácia” horgát. Azt nem vette észre, hogy az igazi

---

¹¹ a három birodalom sorsa megpecsételődött. A Török Birodalom már csak alkalom kérdése volt, hogy mikor kerül szétesztásra. A Habsburg és az orosz birodalom nehezebb dió volt, de már elindult egy folyamat, amely aránylag rövid idő alatt kivonta őket a nagyhatalmi érdekkörökből.

demokrácia már csak náluk él Európában. A többi csak propagandafogás. A hirtelen reformok, változások térben és időben mindig súlyos ellentéteket, zavargásokat okoztak. A pénzvilág megjelenése pillanatától állandó eszközként használta uralma biztosítására. A másik két fő eszköz a „szellemi megújulás” és a háború.

Ami azonban sehogy sem javult, az a pénzzavar volt, mely évről évre növekedve, bukással fenyegette a birodalmat. 1858-61-ben három államkölcsön-szerződést kellett kötni és a válság olyan komollyá vált, hogy nagy összegre szóló papírpénzt kellett kényszerforgalomba hozni. Az ország pénzügyi élete az örmények kezében volt. Bankok, nagyüzemek, külkereskedelem. A korán tiltja az igazhívőnek, hogy kamatra adjon pénzt kölcsön. Az elméletben hangoztatott muzulmán vallási előny egy veszélyes nyugodtságot biztosított arabnak, töröknek egyaránt.

Abdul Azisz (1861-1876), 31 éves korában került a trónra. Gyakran beutazta birodalmának egyes részeit, hogy közvetlen tudomást szerezzen azok állapotáról. Meglátogatta Európa nagyobb udvarait és országait is. Ez volt az első eset, hogy oszmán uralkodó a keresztény Nyugatot békés célból felkereste. De nem sokkal a krími háború befejezése után különféle összeütközések következtében mind feszültebb viszonyba került a nyugati hatalmasságokkal, melyek azelőtt szövetségesei voltak. Okot többnyire a keresztények és muzulmánok közti súrlódások szolgáltatnak. Dseddában, Arábiában 1858-ban az angol és francia konzulokat meggyilkolták, Szíriában, pedig a mohamedánok gyűlölete borzasztó helyzetbe juttatta a keresztényeket¹².

Oroszország a harmadik párisi béke (1856) óta szüntelen azon fáradozott, hogy elvesztett befolyását a keleti ügyekben ismét visszaszerezze. A bolgárok, szerbek és montenegróiak nemsokára hatalmas védelmezőket láttak Oroszországban, melynek titkos céljait felkarolták és támogatták. Így 1864 óta a Balkán-félsziget szláv népeinek felbujtogatása, mely az új orosz-török háborúhoz vezetett. Hercegovinában indult, állítólag az elviselhetetlen adók következtében (1875).

Az események bizonyítják, hogy nagyon kemény érdekelletétek csaptak össze a birodalom területi bekebelezése felett. Az orosz titkosszolgálat, melyet még Nagy Péter hozott létre, itt kitűnően működött. Ortodox területeken vallási kapcsolataikat használták fel, hogy felkeléseket szítsanak. Más vidékeken a cári birodalom muzulmán alattvalóiból kinevelt szakemberek, nagyrészt katonatisztek kavarták a kedélyeket.

1876 máj. 29-én az új nagyvezír Mehemed Rusdi és a hadügyminiszter Husszein Avni, Midhat pasával egyetértve, titkos tanácskozáson elhatározták, hogy Abdul Aziszt a tróntól megfosztják. Hivatalosan azt a hírt közölték, hogy a letett Abdul Azisz maga vágta fel ereit. Néhány nappal később egy újabb gyilkosság híre keltett nagy izgatottságot a török fővárosban. Egy cserkesz származású testőrtiszt ugyanis tőrszúrással megölte az ismert hadügyminisztert, Husszein Avni pasát. Mialatt Konstantinápolyban az összeesküvés mind tágasabb köröket vont s a politikai gyilkosságok járványos jellegét látszottak ölteni, az alatt Bulgáriában megindult a háború. A török főváros újabb palotaforradalom színhelye volt. II. Abdul Hamid lett a szultán. A szerbekkel fegyverszünetet kötött.

Oroszország 1877 ápr. 24-én mégis megüzente a háborút. Egyszerre két világrészben, Európában és Ázsiában. Bismarck indítványára európai kongresszus ült össze Berlinben. A berlini kongresszus határozatai súlyosak és megalázóak voltak az oszmán birodalom számára. Jól működött a gazdasági, katonai olló, de különösen a propaganda. Európa népei lassanként megszokták a «beteg ember» állapotát gyógyíthatatlannak tekinteni. Sanyarú pénzügyi viszonyok, a rossz és korrupt

¹² Aki fiatalkorában Rejtő Jenőt olvasgatott az jól ismeri a fenti politikai húzásokat.

közigazgatás, vallási fanatizmus és a reformoktól való idegenkedés. Ilyen kép alakult ki róluk.

Egyiptomban a nemzeti párt vezére Arabi pasa 1882-ben zendülést idézett elő, melynek következményeként Anglia Egyiptomot megszállta. Tunisz, 1881-ben Franciaország kezébe ment át.

Hogy a birodalom pénzügyeit és hadügyét némileg rendbe hozza, Abdul Hamid német tisztviselőket és tiszteket hívott meg 1881-ben, kiknek segítségével egyezséget kötött az állam hitelezőivel, minek következtében az államadósság 250 millióról 106 millió font sterlingre szállított alá, egy százalék kamattal és 1/3%, törlesztéssel.

A gyarmatosítási vágy, a nagyhatalmak titkosszolgálatainak munkái, és különösen a szultánság hagyományos belső szervezeti rendszere nagyon hátrányos helyzetbe hozta a birodalmat. Az oroszok tovább is minden eszközt felhasználtak a terjeszkedésre. És Törökországnak még óriási területei voltak a szomszédban. A nyugatiak által odatett Baltenberg Sándor bolgár fejedelmet kimarták az országból. A görögöket biztatták Kréta szigetének elfoglalására. 1896-tól az örmények felkelése, majd a görög-török háború tette próbára a ország erőforrásait.

Az ottomán bank nem egyszer kisegítette a portát súlyos pénzzavarából, de mindig olyan feltételek mellett, melyek nagy kárára voltak az országnak. A legjövedelmezőbb vámok zálogképen köttettek le a banknak, mely utóbb még a vasutakat is lefoglalta. A török vasutak csak később s akkor is csak részben kerültek vissza a török állam birtokába.

1893-ban s a következő években az örmény kérdés okozott a kormánynak sok gondot.

A XIX század eleje óta Oroszország valamennyi török háborújában kelet felől, Örményország területén átvonulva támadta a szultánt. A perzsák ellen viselt orosz háborúk színhelye is rendszeren Örményország volt. 1827-ben Paskijevecs tábornagy Karsz és Erzerum (perzsa) várakat megadásra kényszeríttette és Taurisz is megnyitotta kapuit az oroszok előtt. Az 1828-as békében Oroszország Nahicsevan és Jereván örmény tartományokat szerezte meg a perzsáktól. Nyomban ezután megindult a török háború (1828-29), és Oroszország az 1829-es drinápolyi béke értelmében foglalásait visszaadta a töröknek. Az 1853-56-iki (krimi) háború után 1878-79. megújultak az ellenségeskedések. A berlini kongresszus által módosított san-stefanói béke értelmében Oroszország Karsz, Ardaghan, Batum és vidékét megtarthatta. Az oroszok által bízott kurdok és cserkeszek „terrorista akciói” tovább tartottak. A százados vallási és nemzetiség ellentéten alapuló, külföldi hatalmaktól titokban istápoltt gyűlölség állandó harcokat eredményezett. 1890-es nyár folyamán megújultak a kurdok támadásai. Erre a porta ostromállapot alá vetette egész Örményországot. Az örmények egyik pártja, az 1887-ben Tifliszben megalakult titkos forradalmi örmény bizottság hívei követséget menesztettek Szt.-Pétervárra, mely a cártól segítséget kért. A forradalmi bizottság több európai fejedelemhez, így a német császárhoz és Viktória angol királynéhoz is kérvényeket intézett. Abban a reményben, hogy Örményország függetlenségét elérhetik, arra kérték a fejedelmeket, hogy a berlini szerződést vizsgálják felül egy újabb európai kongresszuson.

A porta (Anglia sürgetésére) bizottságot küldött ki. Anglia azonban nem érte be ezzel a bizottsággal, hanem hivatkozván a berlini szerződés 61. pontjára, azt követelte, hogy e bizottságban angol, orosz és francia szakemberek is részt vegyenek. Ez a bizottság télen kezdte meg működését, de annyi akadályba ütközött az örmények részéről, hogy a dolgok valódi állapotát nem tudta megállapítani.

A szultán külön kormánybiztost küldött az örmény tartományokba. Helytartónak pedig Sakir pasát nevezte ki. Sakir pasa még el sem érkezett rendeltetése helyére és Baiburtban máris újabb gyilkosságok és gyújtogatások folytak örmények és törökök között. A felkelő örmények a Zeitunba szorult török őrseget kemény ostrom alá fogták és nov. 15-én megadásra kényszerítették.

Az angol kormány nyilvánosan csitította az örmény felkelőket és mellőzte a forradalmi bizottság követeléseit. Ekkor, 1896 aug.-szept-ben a forradalmi bizottság izgatásai folytán Konstantinápoly utcáin és más városokban megújultak a merényletek, melyek általános rettegést és tömeges gyilkosságokat vontak maguk után. Több ezerre ment azon örmények száma, kiket a bosszús törökök az utcákon, menedékhelyeken s a börtönökben, meggyilkoltattak.

A nagyhatalmak, Oroszországot is beleértve, újra óvást emeltek és hadi hajókat küldtek a Boszporusba.

Ma, több mint száz év távlatából könnyű okosnak lenni. Közép és kelet-európai részeken a Romanov és a Habsburg ház igyekezett területeit növelni. Okokat akartak szolgáltatni rá. Jól képzett ügynökök, kereskedők, katonatisztek, papok erősítették a tömeghangulatot, szállították a fegyvereket a felkelőknek, terroristáknak egyaránt. Ezt tette később a Szovjetunió is, amikor birodalma megbomlott. Ma is támadják az örményeket a szomszédos népek orosz „barátaik” biztatására. Pedig akkoriban jobb lett volna odafigyelni, hogy mi is történik a világban. Franciaország, Anglia gyarmatbirodalmaik erejével hatalmas fenyegetéssé váltak. Közös tervek alapján igyekeztek az eltérő vallási eszméket egybefogó államokat belülről szétrobbantani. Létrehozták a szocializmust és a „munkásmozgalmakat”. De volt annyi eszük, hogy saját hazájukban rövid pórázon tartották az általuk kigondolt szellemet. Annál erőteljesebben exportálták. Az új fegyver Németország és Oroszország felé irányult. Ausztria az öreg császár makacssága miatt vált a világ újrafelosztásának áldozatává. Sajnos maga után rántotta Magyarországot is. Ahol nem ment a szocializmus, mert túl erős volt az egyház, ott a „népek jogainak” védőiként léptek fel. Úgy darabolták szét az államokat, hogy azt még meg is köszönték nekik. A románoknál majd látjuk, hogy miként válnak a régi magyar, majd török hódoltságú fejedelemségekből Romániává, élén nyugati uralkodóval. Amíg a két keleti uralkodóház igyekezett újabb területeket szerezni, eszükbe sem jutott, hogy saját sírjaikat ássák.

Kréta görög s keresztény lakói, 1896 nyarán Görögországgal való egyesülést követelték. Úgy kezdődött, hogy a törökök visszaütöttek. Görög önkéntes csapatok 1897 ápr. 10. török területre törtek, amire Edhem pasa, a török fővezér, hadüzenettel válaszolt. A háború, mint előre látható volt, az erősebb, jobban felfegyverzett és ügyesebben vezényelt törökök diadalával végződött, míg a készületlen, pénzügyi zavarral küzdő és a külföld (különösen Oroszország) segélyébe vetett reményeiben keserűen csalatkozó görögök nagyon sokat veszítettek.

Úgy jártak, mint az öleb, amely a nagy kutyák ételéből akart lopni.

Sorolhatnánk az eseményeket, de remélem így is világos, hogy a nagy Törökországot végül is más birodalmak „éhsége” vetette prédának. Ma Törökország kisebb lenne, mint Magyarország, ha az első világháború napjaiban nem került volna élére egy igazi vezető, aki nem a saját bőrét, hanem népét féltette. Nézzük meg azért egy kicsit korabeli forrásokból, hogy mennyire volt a belső ellentétek országa a halálra szánt birodalom.

*

Három földrészre terjedt ki és magában foglalta a Balkán-félsziget egy részét, Kis-Ázsiát, Örményország és Kurdisztán részeit, Mezopotámiát, Szíriát, Palesztinát, Tripoliszt meg Arábia Ny-i partszegélyét. Névleges hűbérállamai Bolgárország,

Szamosz, Egyiptom és az osztrák- magyar monarchia által megszállott Bosznia-Hercegovina és Novibazár.

Lakossága, eredetre és vallásra nézve egyaránt nagyon kevert. A törökök Európában inkább a városokban éltek, főképpen Konstantinápolyban és Drinápolyban, továbbá Trákiában és Makedónia egyes kerületeiben. Kis-Ázsia belsejének lakossága csaknem kizárólag török, ellenben Arábiában, Szíriában és Mezopotámiában az arabok, Egyiptomban és Tripoliszban az arabok, koptok és berberok, Örményországban az örmények és Kurdisztánban a kurdok voltak többségben. A görögök Epirusz déli részében, Makedónia déli szegélyein, az Egei- és Fekete-tenger partvidékein laktak, azon kívül a városok kereskedelmi negyedeiben. A hajózás és kereskedelem az ő kezükben volt. Az albánok a birodalom Ny-i részében, a tengerparttól a félsziget belseje felé laknak Novibazár, Prizrend, Orchrida és Kasztoria városokig, amely utóbbi helyeken már szlávokkal keveredtek. A cincárok, oláh eredetű népesség a Pindusz hegységben, Albánia és Makedónia határkerületeiben található. A birodalom szlávjai szerbek és bolgárok. A cigányok még részben nomádok. Különösen az európai részekben, a városokban és falvakban egyaránt elég számosak. Mohamedánok, de vallásukat a szükség szerint gyakran változtatják. A zsidók (jahudi) részint spanyol (szefradim), részint lengyel zsidók (askenaszim), legtöbbször Konstantinápolyban és Szalonikiban vannak. Kiskereskedők, iparosok és teherhordók. Az örmények az európai részekben csak nagyobb városokban élnek. Bankárok, kereskedők, iparosok.

Minden muzulmán 20 éves korától kezdve 40 éves koráig katonaköteles. A nem muzulmán férfilakosok hadmentességi adót fizetnek halálukig. A hadsereg feloszlik: a) nizamra, vagyis a rendes hadseregre, amelyben a szolgálati idő 6 év; b) redifre (8 év), azaz a tartalékosok csapatára és c) musztafuzra, vagyis népfelkelőkre (6 év). E hadszervezet mellett egy kitörő háború esetében azonban kiállíthat mintegy 4 - 800,000emberből álló hadsereget.

A fenti sorokat a Monarchia történéseitől vettem, akik az ősi ellenség táborában éltek. Nem írhatták le, hogy sokkal szélesebb volt a jogok skálája az iszlám birodalomban, mint más államokban. De végig éreztük a szövegből.

Az is kiderült, hogy épp ez a kettősség – széles körű jogok biztosítása egy látszólag központosított államformában – volt a birodalom gyengesége fennállásától. Mert mi a demokrácia tökéletes kifejezőjének fogadjuk el, hogy az Egyesült Államok közel félszáz tagállamból áll. De azt a tényt, hogy Egyiptom, Szíria, vagy akár Albánia, Havasalföld stb. teljesen önálló államok voltak a birodalom területén, ezt nem fogalmazta meg máig senki. Azt sem, hogy mindenki saját anyanyelvét, vallását, ruházatát, hagyományait zavartalanul használhatta. Ez a nagyfokú önállóság egy elég kétes helyzetet érlelt magában. Ha valakinek eszébe jutott megpiszkálni a kedélyeket, hogy kiáltsák ki magukat önálló, független államnak, rögtön tömegek ragadtak fegyvert az ötlet mellett. Forradalmak, belháborúk törtek ki. Ilyenkor fellépett a központi vezetés hadigépezete, amely katonai erővel teremtett rendet.

A civil lakosság adta meg az árát, mint bárhol a földgolyón. Állandóan szidtuk a törököket, és szidjuk. De Európában sokkal rosszabb volt a helyzet. A Habsburg ház martalócai 1600-tól másfél századon át négyszer égették le a fekete földig Székelyföld falvait és városait. Lemészárolták a lakosság azon részét, amelyik nem menekült időben az erdőbe. Basta császári és magyar királyi generális vérebeget hozott magával, és zsoldosai velük kerestették az erdőbe menekült polgári személyeket.

Gyáva népnek nincs hazája. Sajnos a bátorság mellé ész is kell. Törökország ma történelmi fogalom lenne, ha a legnagyobb veszedelmek idején nem akadtak volna olyan emberek, akik kezükbe veszik az események irányítását.

Mielőtt az ifjú törökökről beszélünk, ne felejtjük el, hogy **az öreg vezetők táncoltak, ha Európa fűtyült**. Például, amikor a Berlini Kongresszus után az albánok fellázadnak, mert szintiszta albán nemzetiségű albán területeket csatoltak Montenegróhoz és Görögországhoz, a szultán küldött hadsereget, hogy leverje az igazukat kereső muzulmán vallású felkelőket. Aztán ma csodálkozunk Koszovón. A mai napig is több albán él görög, macedón és szerbnek nevezett területeken, mint az anyaországban. Az oroszok által megszállt Kelet-Örményország kitűnő terület volt a szultanátus elleni provokációkra. Kuwaitot megszállják az angolok. Ekkor már szükség volt a kőolajra.

A birodalom az I. világháború előtti években.

Az emigrációban élő ifjú törökök fellépnek egy köztársaság létrehozásáért, de végül megelégednek azzal, hogy fiatalabb szultánt tesznek a trónra. Nyugati mintára, kemény nemzetiségi és vallásos nacionalizmust igyekeztek érvényesíteni. Külföldi szövetségeket kerestek. Meg is találták, mint mindig, Poroszországban. Közben kormányra kerültek. Őket félreállítja a tisztak mozgalma. Nagy fejetlenség van a hadseregben is. Az első világháború kitörésekor Irak, Szíria, Libanon, Palesztina, az Arab-félsziget és egy kis európai földdarab tartozott a volt nagy birodalomhoz. A németek nem tudtak hadsereget adni, de Liman von Sanders tábornok, és tisztjei átvették a főváros körüli török hadtest vezetését. Itt egy érdekes mozzanat történt, ami jellemző volt a Török Birodalom egész történetére. Sohasem számított a származás, nemzetiség vagy vallás, hanem csak az, hogy mire vagy képes. A nyugati tiltakozásokra, hogy német tábornok vezeti a szultán hadseregét, az rögtön kinevezte főpasává, és a nagyvezír helyettesévé.

1914 augusztusában ért el a háború a török partokhoz. A franciák és angolok két német hajót üldöztek, melyek török vizeken befutottak a parti ágyúk védelme alá. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy a két hajót a török állam meg is vette a németektől, s az ő zászlai alatt harcoltak tovább.

Az angolok mindenféle kongresszus nélkül kiszakították a birodalomból Egyiptomot és Ciprust. Angol és ausztrál csapatok indultak Isztambul elfoglalására. Ez azóta is az ausztrálok mély fájdalma. Elavult szuronyos puskáikkal küldték rohamra őket a csodálkozó törökök ellen, akik minden rohamot modern német gépfegyvereikkel úgy vertek vissza, hogy a támadók háromnegyede odaveszett. Legtöbbször terepismeret nélkül küldték harcba katonáikat, meredek dombok ellen, melyek tetején ott voltak a géppuskák. Az oroszok elfoglalják Örményország nagy részét. Franz Werfel „A Musza-Dagh negyven napja” című könyvében megrázóan írja le, hogy miként hajtották a török uralom alatt maradt területekről az örményeket a

sivatagba. Nagyon dühöngtem a törökökre ezért a vérengzésért. Napjainkban kerültek kezembe olyan anyagok, amelyekből meglepő dolgokat olvastam, és nem a törökök írták. Trianon okát kerestem. Megakadt a szemem azon a részen a nagyhatalmi direktívának (irányvonal), amely kijelenti, hogy népességi tényezők alapján vonják meg az új határokat. Vagyis azért, hogy Törökország egy folyosót nyerjen a Kaukázus tiszta muzulmán népei felé, kénytelen volt ezt a lépést megtenni. Ezért a kijelentésért lehet, hogy családom örmény ága meg fog sértődni, de később az örmények nagyon megbánták az orosz barátságot.

A brit titkosszolgálat embere, Lawrence ezredes által vezetett arab csapatok Husszein mekkai seriff társaságában önállósította Hedzsasz néven a szent városok körüli területeket. Hogy nem alakult belőle egy nagy Arábia, azt az angolok mohósága akadályozta meg. Ők minden áron Palesztinát akarták elfoglalni. Lord Allenby serege el is foglalja Jaffát, Jeruzsálemet, míg Lawrence Damaszkusz környékét. Irakban Stanley Mande indiai hadserege támadott, elfoglalta Bagdadot, később Názáretet. 1918 októberében az Agamemnon hadihajó fedélzetén a szultán küldöttei aláírták a fegyverszünetet. A birodalom területén arabok, angolok, franciák, görögök, olaszok, kurdok, örmények, mindenki egymásnak esett, és területet akart foglalni. A török hadsereg szétszűllött. 1920-ban az angolok feloszlatták a török parlamentet. A képviselők egyrésze Ankarába menekült. Itt a nemzetgyűlés megszüntette a szultanátust, kikiáltotta a köztársaságot, és államelnöknek nyilvánította **Musztafa Kemált**. Az új ember a görögök területfoglalására azzal válaszolt, hogy **gyorsan újraszervezte a hadsereget** és támadást indított ellenük. A sèvres-i béke alapján Törökországból az európai részen csak Isztambul környékét hagyták meg nekik. A fegyveres erőket minimumra kellett csökkenteni. Erre Kemál pasa, habár jobboldali politikus volt, azonnal szövetséget kötött Lenin Oroszországaival. Nyugat megrémült. Mikor a görögök újra támadtak, Kemál vezette az ellentámadó csapatokat, s ahol görögöket talált, legyen az katona vagy polgár, elhajtotta. Az örmények és kurdok által vitatott területeken is a hadsereg megvetette a lábát. Így maradt meg valamennyi Törökországból. Nekem meg eszembe jutott, hogy ugyanakkor nálunk a német tábornok csapatai Erdélyben fel akarták venni a harcot románok ellen a magyar kormány visszahívta, saját hadseregét feloszlatta. Nálunk nem volt egy Kemál pasa.

Közel-Kelet

Ma Törökország és szomszédai – Georgia, Örményország, Irán, Irak, Szíria, az utóbbival szomszédos Libán (Libanon)Jordánia, Szaúd-Arábia, Kuvait, Jemen, Omán, Arab emírségek, Afganisztán. Nincs benne Kurdisztán. A kusiták ma hazátlanok. A Török Birodalom mindenképp igyekezett egybe kötni, lehetőleg egybe tartani ezt a területet a Pannon medencével. De vajon miért?

Délkelet-Európa, Kis-Ázsia. Fekete-tenger (amelyet nem is olyan rég, még hol szkíta, hol magyar tengernek írták a térképek) nyugati partján Kis-Szkítiával (schitia minor – a mai Dobrodzsa), melynek nyugati partjait a mórok (fekete magyarok) Fehérvára védte. Északon a Kaukázus, ahol Gyeretyán magyar király országa volt. De ugorjunk vissza jobban az időbe. Innen ismerjük az első vezetőt a világon Nimródot, a nyilast – Ménrót apánkat. Ő építette a Sineár földjén Bábelt, Ereket, Akkádót és Kálnéht. ...azon a földön, ahová az egyféle beszédű nép, az egész föld népe összegyűlt, hogy megépítse Bábelt. (Móz. 11, 1-9).

Úgy 7-6. ezer évvel ezelőtt már itt élt a Tigris és az Eufrátesz folyók vidékén az életfa népe, a nap gyerekei – a sumérok. Valahogy nem sikerült a történelmüket

eltörölni. Hál' istennek egy olyan időszakban bukkantak az agyagra írt könyvtáraikra, amikor már a tömegtájékoztatás ezt lehetetlenné tette. Aztán rátelepedtek a későbbi babiloni pásztornépek, és innen indul az új társadalom terjedése. Az őstársadalom északról lecsap Babilonra és visszaállítja a régi rendet. Később a görögök megjelenése körül újból rendet teremtenek, mert a biblia hosszan ecseteli a szkítákat, mint isten kardját.¹³

Ezen a területen létezett a sumér, akkád v. proto-káldeus nyelv.

Ismert a történet, amikor Niebuhr (1774-78) magas sziklákön feliratokat lát. Felmászik, pontosan lemásolja őket. Háromhasábosan háromféle írással voltak írva,. Sejteni lehetett, hogy ugyanegy szöveg három nyelven. Ugyanazon ékirat kombinációk ismételt előfordulásaiából Grotefend (1802-15) kibetűzte három király nevét (Dárius, Xerxes és Hystaspes), és más tudósok (Rask, Beer, Westergard, Hitzig, Holtzmann, Burnouf, Oppert, Rawlinson stb.) megfejtették a 60 jegyből álló ábécét is.

A vélemény az volt, hogy a használt nyelv alakja agglutináló és így a törökhöz hűz, sőt a számnevek rendszere alapján az Urál-altáji nyelvekhez (tehát a magyarhoz is) hasonlították. Az ékiratok ősfarmája északon keletkezett (képeiben nincs egyetlen déli állat vagy növény).

Vallásuk összefonódott a „csillagimádással”. Ismerték a 7 bolygót, a későbbi Bál templomok egyúttal obszervatóriumok is. Egy teljesen zárt papi kaszt - a kaldeusok - osztálya csillagzatok megfigyeléséből határozta meg az emberek sorsát. A csillagokból jövendöltek egyének és országnak egyaránt. Csillagászati ismereteik meglepők. Ismerték az egyenlítőt, a nap állásának és az időnek óra szerint való meghatározását. A holdról tudták, hogy 233 holdújság körülbelűl megegyezik 12 napévvel, amint hogy azt is, hogy a holdnak átlagos egy napi mozgása 13° 10' 35", ami modern táblázatainkkal másodpercekre is megegyezik. Hasonlókép ismerték a föld területét.

Közél-kelet lakói az őskorban a sumérek vagy akkádok voltak, akiktől minden kultúra származik. Papi városaik és főhelyeik: Úr (Abrahámnál Ur-Kazdim), Arku v. Erech (Varka), Larzak (Szenkerek), Nipus (Niffer), Agani (Lippara) és mások. Az őslakók egyik törzse volt a kaldeus, melyről a déli országot Káldeának tekintették. Ezekhez járultak sémi bevándorlók, kik azonban huzamos harcok után részben ismét kivonultak.¹⁴

¹³ Bővebben A sorozat II. kötetében.- Ádám ősei – Ismerjük a nevét fejezet. (91. oldaltól.)

¹⁴ PL. megállapításai összevonva különböző bekezdésekből.

Ósi oltár felirattal.

Kr. e. IX. sz.- A szárazföldi kereskedést Közel-kelet lakóinak karavánjai járták keletnek India és Baktria felé, nyugatnak Elő-Ázsia irányába. A nép szellemi vezetői voltak a mágus papok, kiket a későbbi propaganda vándorló bűvészeknek nevezett. Az elbutítás katasztrofális évszázadai után a tőlük származó tudást arab forrásnak nevezték. Hivatalosan üldözték őket még a 20. század elején is. Vagy talán ma is?

Nézzük tovább az egy évszázaddal előttünk élt történészek véleményét. E vidékről.

Írányi nyelvek. Így nevezik azokat az élő és holt, egymással közel rokonságban álló nyelveket, melyek az indogermán vagy **indokelta** nyelvcsaládhoz tartozva, legközelebbi rokonai az ó-ind nyelvnek. Elváltak az árják indoiráni törzsétől, de ez az elszakadás a nyelvek tanúságai szerint elég későn történt.

Nyelvük egységét vallásuk szent iratai, liturgiája őrizték meg. Idetartozók:

1. Zend- vagy ó-baktriainak nevezett nyelv, a parszok szent könyvének, az Avesztának nyelve.

A vidék őskori népe hatalmas, mindennapi használatra szolgáló építkezéseket is emelt. Hatalmas völgyzáró gátakat.

Az újabb zend, sokban megegyezik a szanszkrittal, különösen a Védák sajátos nyelvével, de hangtana és szókincse önálló. Érthető is. A szanszkrit az első ismert

mesterséges nyelv, amelyet kultikus célból hoztak létre. A zend sokkal korábbi. A nyelvhez kötődő vallás szokásai azt mutatják, hogy az emberi lét hajnalán szerzett műveltséget őriztek meg napjainkig.

2. Az ó-perzsa, a Kr. e. IV. sz.-ig visszamenő ékiratok nyelve, mely csak olyan régi, mint a zend.

3. A pehlevi v. közép-perzsa, sémi elemekkel bővült irodalmi nyelv, a szaszanidák udvari idiómája, kik a Kr. u. III. sz.-tól az arab hódításig (VII. sz.) uralkodtak.

Az új-perzsával szoros rokonsági viszonyban állnak a kurd szójárások és a beludsi nyelv Beludsisztánban. Ehhez a nyelvcsaládhoz számítják a Kaukázusban élő oszétek nyelvét és az örményt, mely igen sokban eltér a többi iráni nyelvtől. Az afgán v. pustu, szókinccse összekötő kapcsot képez az iráni és indiai nyelvek között.

Tehát a nyelvük ősn nyelv, amelyben esetenként, később, sémi szavak kerülnek. Ez az állapot az iszlám fellépéséig. Nézzünk meg területi szempontból egy-két régi népet, államot.

ROVÁS FELIRAT DÉL JEMENBŐL. A holdsarló és középen az anyaméh. A termékeny félhold megnevezés azt jelenti, hogy Anu, a teremtő őszanya földje. Ezt vették át az Iszlám hitben. Az első és legszentebb mecsetek tetején a kába kő szent területén ugyancsak ott találjuk az anya jelképét – a félholdat. De az élet nyílását is.

Irak néven az arabok a Perzsa-öböltől É-ra és Ny-ra fekvő két tartományt neveznek; e két tartomány az I.-Adsmi és az I.-Arabi. Az első Perzsa legfontosabb tartománya. Itt van Teherán és még néhány gazdaságilag fontos város. Az Eufrátesz és Tigris alsó folyásának környékét foglalja magában Bagdad és a Perzsa-öböl közt; megfelel körülbelül az ókori Babilóniának és Káldeának. Vagyis a régi Perzsa.

Jebuzeusok, kánaáni nép, mely az izraeliták bejövetelekor Palesztinában lakott s Dávid király idejéig Jebúsz városát (Jeruzsálem) bírta. Írja a lexikon. De sorolni

lehet az itt élt ősnép különböző neveit. Sekelesek, akhájok, punok, stb. Ma őket palesztinekként ismerjük.

Jemenről csak annyit, hogy a bibliai Sába királynő földje. Jóval krisztus előtt hihetetlenül nagyméretű völgyzáró gátakat építettek. Mögöttük fogták fel a téli és tavaszi esőzések vizét, amit öntözésre használtak. Másfél méteres betűket róttak a kövekben, amelyet ma is elolvashat bárki, aki a székely ábécét ismeri. Nagyon büszkén mutogatják a turistáknak. Nem mástól hallottam, saját szememmel láttam.

Kasszitok (asszir Kassú), ősnép által létrehozott ország a Tigris alsó részén. Az új, számukra idegen gondolkodást igyekeztek megállítani. Különböző területen élő nemzetségek biztosították az emberanyagot, akik egy helyen gyülekeztek.¹⁵ Területüket Susianának is nevezték Susa város után. Királyaik egykor a babiloni törzsek felett uralkodtak.

A **pártusokat** sokszor emlegettük. Justinus szerint a név szkíta nyelven «elűzöttet» jelent, s mint elűzött szkítáknak tekinthetők. A latin nem tudta, hogy az, aki elpártol, az nem elűzött. Népük vitéz s különösen a nyilazásban járatos. Feljegyezték róluk azt a hadi cselt, hogy látszólag megfutamodtak az ellenség előtt, de futásközben megfordultak és lőttek. Arsakes vezetése alatt (Kr. e. 256.) maguk alapítottak egy dinasztiát, melynek tagjai, az Arsakidák, ó-perzsa fejedelmi véredeknek vallották magukat. Arsakes nagyra növelte az országot, s ebbeli törekvésében erős támaszra lelt a mágusok kasztjában. Idegen elemeknek tekintették a görögöket, s a latinokat. Mégis biztosították a görög városok, és a zsidó telepek szabadságát, önkormányzatuk lehetővé. Mithridates, (I. e. 144-136) és fia, II. Phraates kiszélesítették a birodalom határait, Szíriát is magukhoz kapcsolták. II. (Nagy) Mithridates birodalma az igazi Pártus, amelytől okkal rettegett Róma.¹⁶

Kurdisztán, Ny.-Ázsiának a kurdoktól lakott vidéke, a Tigris középső és felső folyásától É-ra és K-re. A török Birodalom idején egységes volt. A későbbi szétdaraboláskor részben Iránhoz, nagyobb részben, pedig Törökországhoz, Örményországhoz került. Mohamedán vallású indogermán népnek tartják. Nyelvük az iráni nyelvcsaládhoz tartozik és meglehetősen közel áll az új-perzsához.

A Török birodalom szétrobbantása után jöttek létre az első bekezdésben felsorolt államok. Úgy hívjuk őket, hogy az arab világ. De nagyrészüket mindég kihangsúlyozza, hogy egyetlen közös az arab világgal a vallásuk és a korán nyelvhatása.

Balkán

Bulgária, Makedónia, Albánia, Szerbia-Montenegró, Bosznia-Hercegovina, Horvátország. Pasaágok, vilajetek voltak, önálló területek a szultán koronája alatt.

¹⁵ Kaszu, Kászu = gyűjtő edény, vagy terület. Pld. A Csík melletti Kászon fiúszék is így jött létre.

¹⁶ Bővebben az előző kötetben

Hogy miért is jöttek a törökök erre a vidékre csak akkor értjük meg, ha újból átgondolunk egy sor történelmi eseményt.

A folyamköz újraterelítése - egy nagyobb természeti katasztrófa után¹⁷ - a bronzkor elején történt. A termelő eszközök fejlettsége, a társadalom szakosodása, már elég nagy termelékenységet biztosított. Az új viszonyok új gondolkodást eredményeztek. Az évezredek alatt kialakult viselkedésmód megtört. Az északi népek közbe léptek, visszaállították a sumér vezetést. Később s szkiták teszik ugyanezt. Erről nem írunk, mert „illetlenség” emlegetni. De a biblia igen. Kiderül belőle, hogy az új módi „még az istennek sem kellett”.

A gótokat már emlegetjük. Germán népek. Így is lehet mondani, ha akarjuk. Ők első rendben a Káspi- és a Fekete-tenger északi részén lakott szkiták törzsszövetségeként indultak útnak. Egy darabig rendet tartottak Európában, de aztán kezdtek megfertőződni az egyéni érdekekkel.

Újból, mostmár a nyugati gótok Erdély területéről. Ekkor jön Atilla.

Utána a magyarok, vikingek, mórok együttes kalandozásai. Később a magyar királyok elkezdtek várakat, kolostorokat építeni. Kezdték átvenni ők is a nyugati kórt. Az ősnépek újból léptek.

Megjelentek a mongolok. Keleten eredményesek voltak, Európában nem.

A hetedik hullám volt a török. Szinte az első világháborúig biztonsági szelepként szolgált.

Erről nem írunk. De létezett. Mai jóslatok szerint keletről jön egy diktátor, aki megváltoztatja a világot. Tessék megfigyelni, hogy a nagyhatalmak milyen hévvel igyekeznek elpusztítani minden keleti diktátort az elmúlt évtizedek során. De utánuk káosz maradt. Senki sem igyekezett, hogy előzetes tervek alapján stabilizálja a diktatúrából „kiszegített” országokat. Minek? Cirkuszt és kenyeret.

A balkáni népek is átérték a „modernizálódást” a Török Birodalom szétrobbantása előestéjéről napjainkig. Balkán Európa „puskaporos hordója” lett.

Eddig nem foglalkoztunk a bosnyákokkal, makedónokkal. Mások igen.

Régibb történetírók a trák népcsaládból származott besszeket tekintették Bosznia őslakóinak; majd az illíriai név hangoztatták név szerint az ardiaei és az autariatok törzsét. Kr. e. 370-60 között a kelták (gallok) kik az illíriai törzseket nagyrészt meghódították. Kr. e. 167-ben a rómaiak előbb a tengerparti déli királyságot hódították meg és Caius Cosconius a dalmatákat 78-ban véglegesen leigázta. Utódai Boszniát Hercegovinával együtt Illyricum néven római tartománnyá tették. A dalmát törzsek ugyan több alkalommal törekedtek az iga alól szabadulni (Bató és Pines vezetésével). Bosznia-Hercegovina kisebb részét Pannóniához, nagyrészt Dalmáciához csatolták. A római írók Boszniában a dalmatákat, szárdákat, deurokat és más törzseket említik, Hercegovinában, pedig az ardiaei népet.

Az már tudott dolog, hogy a legrégebbi időkben Pelazgoknak nevezték az itt élő ősnépet, amely „olyan régi volt, hogy a földből származott” –írják róluk a görögök. Az is igazolódott, hogy a sok keringő név a latin Róma találmánya. (több mint valószínű, hogy a középkor vége felé) Később mi utánuk okoskodtunk. Bosznia, Albánia, Makedónia földrajzi nevei jórészt beszélő nevek, amelyek magyarul érthetők.

---

¹⁷ A bibliai özönvíz ?

Bosnyák fuvarosok a monarchia idején. Ha nem lenne a fejükön a fez, székely szekereseknek nézném őket. Briccses nadrágjuk, amelyet a bronzkori Japántól a magyar gárdáig megtalálhatunk a rokon népeknél, mellény és fehér, szegett-galléros bőűju lenvászon ingük igazolja hovatartozásukat.

Bosznia

Az emlegetett terület mai neve, népviselete, jogszokásaik a három kisbosnyák törzs jelenlétét igazolja. Mindég a Pannon kultúrkör szerves részét alkották. Határvédők, tengerészek, halászok voltak elsősorban. Korai náluk a kereszténység, mint államvallás, csak épp nem a bibliai, hanem az őskereszténység.

A rómaiak hódításai ide is elérnek. A keleti gótok, kiket akkoriban Nagy Teodorik király vezetett, elűzik a római tisztségviselőket, katonaságot 'ariánusok' voltak. Boszniában az élet ment tovább. A bosnyákok akkoriban (530-532) két zsinatot tartottak, melyeknek irataiból kiderül, hogy 4 püspökségük volt. 535-ben kezdődött a Justinianus és a gótok között dúlt 20 éves háború, melynek folyamán Bosznia sokat szenvedett hadjáratok és vallásos üldözések következtében.

„Állítólag e harcok idejére esik a déli szlávok (horvát-szerb törzsek) fellépése, ill. betörése (548-553). Fél évszázaddal később 600-650 között, pedig a szlávok véglegesen elárasztották egész Boszniát és Hercegovinát, kik azután e két országnak a törökök által történt elfoglalásáig (1463) urai maradtak és még máig is ott laknak.” PL.

Nagyon érdekes szöveg. Annak ellenére, hogy szemenszedett zagyvaságnak tűnik első látásra, érdemes megfigyelni. A naptármódosítás alapján körülbelül erre az időszakra saccolom én is Cirill és Metód püspökök fellépését, és a szláv nyelv megalkotását. (550-560 körül). Az hogy oda beszivárogtak az dajkamese, mert a mai napig is szláv nyelvű újságok jelennek meg, TV. adásuk van, de a lakosság zöme nem használja, mert nem érti a nyelvet.

Itt is megjelenik a fantom történelem kora.

A VII. századtól Kulin bánig (1180).

„E korszakot sűrű homály borítja. B. előbb Horvátországhoz tartozott később meg Szerbiához került, melyeknek fejedelmei felváltva vágyakodtak birtokára. Nem lehetetlen, hogy B. már a X. században alakult bánsággá. 931-ben Ceslav a hatalmas szerb fejedelem, B.-t országához csatolta. Ő volt az, aki Kiis nevű magyar vezért a Drinánál lesbe csalta. Csapatát a Szerémségig üldözte, de elesik a harcokban (960). Birodalma ekkor felbomlott és a függetlenné lett, nyolc évig belföldi bánok kormányozták.” PL.

Irogatunk ezt, irogatunk azt. Itt nem jártak a hunok, avarok, de mit ad isten még a mindenhol jelen lévő Nagy Károly sem. Voltak ilyen olyan harcok, de egyszerre csak kilóg a lóláb.

„Ez időben kezdődött a magyar fennhatóság kora. B. ugyanis, csak úgy, mint Horvátország, részint a bizánci császárok, részint a velencei köztársaság aspirációja miatt, részint pedig trónvillongások következtében a magyar korona védelme alá került. Horvátországot Szt. László szállotta meg; Dalmáciát Kálmán király csatolta Magyarországhoz, unokaöccse pedig, II. (Vak) Béla Boszniára terjeszt ki fennhatóságát (1135), ő nevezte magát először «Ráma» királyának. (Rámának hívták eredetileg Boszniának a Narenta és Ráma völgy mentén elterülő vidékét, a régi diplomácia azonban Rámát rendesen egész B.-val azonosította.)” PL.

Bosznia a magyar királyoknál mindég védelmet talált a bizánciak, szerbek és raguzza ellen. Bánjai megjelentek a magyar országgyűléseken és követték a magyar királyokat a háborúba. Boszniát ugyanúgy, mint Erdélyt a korona-hercegek nemzeti bánok által kormányozták és az ország autonómiáját tiszteletben tartották.

Az Árpádházi magyar királyok a bosnyákok vallásgyakorlatába nem avatkoztak be. Az Anjou ház királyai a pápák sürgetésére üldözni kezdték a bogomilokat v. patarénusokat. A hosszas vallási viszálynak csak az Iszlám előrenyomulása vetett véget. A törökök megjelenésekor elégük lett a balkánon a vallási üldözésekből, karddal térítésből és a szultán védelme alá húzódtak az ottani népek.

III. Béla királyunk a bogomilok sikeres megtérítése végett Boszniát a spalatói érsekségnek akarta alája vetni: Kulin bán (1180-1204), Béla tilalma ellenére maga is áttért a bogomil hitre és vele tartott 10.000 bosnyák. Ez az áttérés alkalmat adott Béla királynak, hogy mint a hit védelmezője a hűtlen Kulin ellen hadra készüljön. Béla korai halála után pedig fia, Imre király tervezett keresztes hadjáratot a déli 'eretnekek' ellen. A magyar király fellépése miatt Kulin bán (1203) több boszniai kolostor főnökével együtt a katolikus hitre tért. Budán Kulin fia és néhány boszniai főúr, Imre király előtt megesküdték, hogy ezen túl a szertartásokat híven meg fogják tartani. Kulin fia, azonfelül 1.000 márka bánatpénzre kötelezte magát, ha ő vagy atyja megint szakadárságot tűrnének az országban. Az eretnekség kérdése ezzel egy időre háttérbe szorult.

Kulin bán vezetését épp oly áldásosnak mondják az egykorúak, mint a magyar nép Hunyadi Mátyásét. Országát átszervezte, bányákat nyitott; új kézműipari ágakat hozott létre.

Aztán a vallási cirkusz folytatódott. Az Anjou királyok nagy hittérítőknek bizonyultak. A magyar kardok a hit nevében ott villogtak az Északi- tengertől az Adriáig. Míg végül a törökök előrenyomulásakor a bosnyákok tényleg felszabadítóként fogadták keleti rokonaikat, akik nem határozták meg számukra, hogy miként imádhadják az istent. De a magyar korona mindég saját tartományaként igyekezett visszakapni. Ferenc Józsefről szól a népi mondás, hogy 70 éves korában is kellett neki Bosznia. Ma Bosznia-Hercegovina lakosságának 40 %, iszlámvallású.

Makedónia, a hellenizmus történetében nevezetes szerepet játszó ókori országot Herodotosz nevezi így. Óslakói – görögösen makedónok - harcias pelazg törzsek voltak, melyek külön-külön főnökök alatt állottak és hegyeik közé vonultan aránylag sokáig megőrizték függetlenségüket.

Országuk termékeny lapály volt, melyet három oldalról magas hegyek környeztek; s melyen dombok láncolatai vonultak által, hegyeiben nemes ércék és drágakövek.

Mai napig önmagukat MAK-OS-nak nevezik, amelynek mi a zöngésült formáját használjuk MAGOS. Irodalmi nyelven magas. És ha megnézünk egy makedónt, bizony hosszú legények, lányok nagyjából.

II. Perdikas (i.e. 436-413) a peloponézosi háborút felhasználva fontossá tette déli szomszédai számára Makedóniát. Állítólag utóda és természetes fia Archelaos idején (413-399) történik a nép hellenizálása. Csak éppen nyoma sincs a mai napig sem. Ellenben Fülöp az összes görög törzseket «vassal és vérrel» összeforrasztotta a makedónokkal és segítségével egész Keletet úgy „hellenizálta”, hogy sok ideig arról kódultak. A történészek szerint fia Nagy Sándor lett a keleti világ felforgatója, ki sikereit elsősorban épp Makedón származásának köszönhette.

Ma nagynehezen kivívta magának hazája egy részét a makedón nép. Beszorítva Albánia és Bulgária közé.

Még a rómaiak is külön tartományként kezelték. Kr. u. 395-ben a keletrómai birodalomhoz csatolták az országot. Fontos szerepet játszottak Bizánc életében. Makedón császárok, I. Baziliustól 867-1056. Theodora császárnőig álltak a keletrómai császárság élén. Aztán felszívódtak. Annak ellenére, hogy a török birodalomban is mindég jelentős személyeknek tartották őket, mégis Európa másik fele leírta, eltüntette a köztudatból.

De aztán megkerültek. Ma is tekintélyes komoly emberek. Nyelvük adta azt a kulcsot, melyből rájöttem, hogy a balkán jelentős része ma is egyeneságú pelazg utód, még akkor is ha latinizálódott, vagy szlávósodott. Ők sem ide, sem oda nem tartoznak, mint az albánok.

Ősi Makedón írásjelek. Aranylapon domborítva. Erről nem beszél a tudomány. Ők maguk csak nemrég másolgatják múltjuk ma is félve dugdosott emlékeit.

Hogy mennyire románok a makedónok az könnyen kiderül, ha tudjuk, hogy az egész balkán területén megtalálhatók a Cincárok. Így hívják az idegenek a balkáni románságot, amely Macedóniát, Epirust, Tesszáliát és Albániát lakja. Nevezik még őket kucu-vlahoknak, kara-vlahoknak s makedo-vlahoknak, makedo-románoknak is. Ők magukat arumánnak, armánnak (ármén) mondják. Másképp a román szó birodalmi polgárt és nem népet jelölt. Az utóbbi fogalom a 19. sz.-ban megy át a köztudatba.

„A Balkánnak legintelligensebb eleme, akik mint kereskedők messze földön ismeretesek. Kiváló építőmesterek s ötvösök. Egy részük pásztorkodással foglalkozik. A törökök folytonos zaklatása sokakat földönfutóvá tett. A menekülők nagy tömege Magyarországon települt meg. Budapesten is (a Petőfi-téren) van templomuk a görögökkel együtt.” PL.

A cincár szó etimológiája ismeretlen, sokan azt állítják, hogy e nevük onnan ered, mivel a cs hangot is c-nek ejtik (román: csincs (öt); makedo-román: cinc), ami alig vehető komolyan. A magyarban cincár annyit jelent, mint: vékony, sugár, nyúlánk, pld. cincár (cingár) leány, cincár növény. Románul a szó egyébként szúnyogot jelent.

Eredetileg a Génua – Dalmácia – Krím-félsziget vonalán fekvő kereskedő, kézműves telepek lakói voltak. A 14. sz. okirataiban zsenovic néven jelennek meg. Latin templomokba jártak.

*

Nagyon jó a régi szövegeket tanulmányozni, de annál érdekesebb, ha mindez visszatükröződik az életben is. A görögöknél már jeleztem, hogy makedón történészekről hallottam először a görögök afrikai eredetéről. Bukarestben van egy egész városrész olyan, mint Pesterzsébet, vagy Zugló, amit Piperának neveznek. Ez a makedónok városrésze. Tisztességes kereskedők, tisztviselők, és még sorolhatnánk. Vidéken hatalmas juhnyájakat tartanak.

A legnagyobb diktatúra idején, amikor az első nagy támadások indultak a székely, szász és zsidó népeiségek történelme ellen, minden úton-módon megakadályozták például a Hargita megyei műemlékek karbantartását. Nem lehetett lépni. A fát a szű, a vakolatot a földből felszivárgó víz veszélyeztette. Egyik bukaresti felkészítő idején Dobrudzsai, makedón származású múzeumigazgató esti poharazgatáskor meghívott magához. Hangsúlyából éreztem, fontos lehet számomra. Az is volt. A vonatban elmondta, hogy a román megyéknek kiküldtek egy átíratot, melyet személyesen Ceausescu írt alá. Ebben kemény, nagyrészt börtönnel járó intézkedéseket írtak elő abban az esetben, ha hiányosságok merültek fel a műemlékek karbantartásában. Ezt az átíratot kivette a saját iratcsomójából, és nekem adta. Biztonsági szelep volt számomra. Amikor lehetőleg feltűnés nélkül elkezdtek végezni a karbantartási munkákat, senki sem állíthatta le nyíltan, mert személyesen a „Kárpátok sólymától” jött az utasítás. Csak arra kellett magyarázatot találnom, hogy ez igenis, Csíkszeredába is megjött annak idején.

Ezt természetesen nem közölték az erdélyi és az Erdélytől nyugatra fekvő megyékkel. A makedón kolléga, aki csak néhány napja ismert, kockáztatta munkahelyét, sőt szabadságát is azért, hogy egy magyar vidéket segítsen. Akkor még nem tudtuk, hogy ők is, mi is a szkíta pelazgok egyenes ágú leszármazottai vagyunk, de hordoztuk a génjeinkben.

Ennyit a makedónokról, vagy más néven arománokról.

ALBÁNOK

„Az albán nyelv, az indogermán nyelvcsaládhoz tartozik s a legújabb nyomozások szerint tulajdonképp a szláv és litván nyelveknek volt közeli rokona, de erős változásoknak volt alávetve a görög, olasz és szláv nyelvek hatása miatt. Két fő nyelvjárása van: a gég és a taszk.” PL.

Hát így is lehetne mondani. De van valami furcsa benne. A római birodalom tőszomszédai. Maguk a latinok a mai Albániából származnak. Miért nem tartották

meg őslatin nyelvüket? Vagy miért nem „latinizálták” őket is a légiók, mint állítólag másokat.

Amint az ember elolvassa a fenti idézetet, rögtön olyan érzése támad, hogy bizony nem sokat tudunk az albán nyelvről, nyelvjárásokról. Évekkel ezelőtt rácsodálkoztam egy sor, akkor furcsának tűnő jelenségre az albán nyelv és viselet körül. Meg is írtam.

A kőbányai metró-megállónál két ember beszélgetett tőlem néhány lépésre - románul. Az egyik elment, s én megszólítottam a másikat. Az feszülten figyelt, majd nagyon rossz románsággal felelt. Így társalogtunk, amíg vissza nem tért a társa. Az magyarul szólt hozzám, hogy milyen rosszul beszélek albánul. Én közöltem, hogy nem, a társa beszél rosszul románul. Végül kiderült, hogy egyik ilyen, a másik olyan nyelven, de elég jól megértettük egymást. Úgy jellemezhetném ezt a nyelvet, hogy sokkal kevesebb latinos kifejezést, nyelvtani alakot használ, mint a mai román nyelv. Mikor András Jenő táltos barátom elolvasta a sorokat, közölte, hogy nemrég egy Marco Biala nevű albán politikus beszélt a román állami tévében. Amit albánul mondott, azt ő tökéletesen értette. Egy régies román nyelvet használt. Mintha aromán lett volna.

Alapszókincsük nekik is a dél-székita pelazg. Ugyanúgy, mint a görögöknek, románoknak, németeknek, sőt... magyaroknak is. A részleges latinizálódásuk elég késői lehetett.

A másik ilyen jelenség. Az udvarhelyi Szejke táncfesztiválra bejelentkezett egy albán táncsoport. A nők gyönyörű, új, udvarhelyszéki székely szöttesben táncoltak. Mindenki azt hitte, hogy itt öltötték magukra. Kiderült, hogy nem. Ez a közép és északi albán nők viselete.

*

Az Albánia név az alsó bánóság kifejezésből származik. A hun-székita-kelta nyelvterületeken mindenhol megtaláljuk. Keresgéljünk.

ALBÁNIA királyság a mai Azerbajdzsán területén volt. Fővárosa KABALAKA, rövidítve, de eredetileg KABALA-LAKA. Kell-e mondanom, hogy értelme - asszonyok háza.¹⁸ Ugyanis itt laktak a családok hatalmas kőházakban. Az asszonyok, kisgyerekek általában egész évben, míg a férfiak, kora tavasztól késő őszig, nyári szállásokon vagy hadban voltak.

„Albánia, a régiéknél a Fekete és Káspi tenger között a Kaukázustól délre eső országok legkeleteibbje Örményországtól északra, amely felé a Cyrus (Kora) folyó képezte a határt; tehát körülbelül megfelel a mai a déli Dagesztánnál lévő Sirvánnak. A lakosok jeles nyilazók és lovaglók voltak. Pompeiusnak Örményország ellen irányzott hadjárata idejében (65 Kr. e.) hercegek és egy főkirály alatt 12 törzsből álló szövetségük ideiglenesen a római uralom elismerésére kényszerült. Nevüket Kr. u. a IV. században említik utoljára.” PL.

Az albánokról az 5. század elején is értesülünk, a szasszanida dinasztia uralma alatt álló Irán egyik tagállamaként. Faluközösségekben éltek. A földek, öntözőberendezések a közösségi tagok tulajdona volt. A karizoknak nevezett földalatti vízgyűjtőkben fogták fel a hegyi források, kutak vizét. Ezek 8-tól 50 méter mélyek voltak. Tíz méterenként kémlelő-kutakkal látták el. Ebbe felfogták a vizet ősszel, télen, tavasszal - nyáron öntöztek belőle. A földművelésen kívül lovakat, birkákat, kecskéket tenyésztettek. Vasat, rezet, ezüstöt és só bányásztak. Híres városuk volt Partav. Közvetlen szomszédait Ibéreknek nevezték.¹⁹

¹⁸ Kabala a kanca régi neve a magyaroknál. A nagytetű, csontos kamasz lányokra is mondják.

¹⁹ Strabón i.m. 526. old.

A fenti sorokat 2008. január 29-én írtam le. Siettem, mert másnapra egy régi barátom jelezte látogatását. Tamás Béla vállalkozó, akinek több megyében, sőt országban működnek cégei. Kitűnő szervező, de ugyanakkor földjéhez ragaszkodó székely. Beszélgetés közben a borostyánkőútra terelődik a szó. Kovászna megyében ők is kerestek évtizedekkel ezelőtt borostyánkövet. Az alsíki Bánkfalvában különböző színes, csiszolt és kilyukasztott köveket találtak elég nagy mennyiségben. Mintha ott nyakékkészítő műhely működött volna évezredekkel ezelőtt. Amikor igyekszik pontosan behatárolni, magyarázza, hogy Bánkfalvától Erős útján kell felmenni a Pap kútjáig. Mikor már a csúcstól egy negyedórányi járásra vagyunk, a kút előtt van egy nagy vízgyűjtő medence, amely elmocsarasodott. Állandóan le kell engedgetni róla a vizet. A kút mellett vannak a kövek.

Rögtön összekapcsoltam a székelyföldi és a kaukázusi jelenséget. Rá is kérdeztem, hogy menedékes a hegyoldal? Rávágta, hogy nem, hanem tanorok vannak végig. (teraszosan kiképzett szántóföldek.) Ma már kaszálók. Mindig előttünk vannak a „csodálatos” nyomai őseink munkáinak. Csak mi nem látjuk. Természetes, hogy ugyanolyan mezőgazdasággal találkozunk Erdélyben, mint a Kaukázusban. Albán, örmény, grúz vidékeken, mint a székelységben. Ugyanazon hun-szkíta nép utódai vagyunk.

A kereszténység a 4. század első felében államvallás volt. Az örmény, grúz, és albán egyház a monofizita²⁰ tanokat vallotta. Függetlenek voltak. Mindenik élén egy katolikosz állott. Istentiszteleteiket még az 5. század végén is az albán erdőkben tartották.

Ez az Albánia volt a mai Azerbajdzsán területén, s írjuk le nyugodtan, hogy valószínűleg ma is ott laknak.²¹ A 9. században az előrenyomuló iszlám adóval sújtotta a nem mohamedán lakókat. Partav város lakói felkeltek, és megölték a helyi fő adószedőt (781). Ezzel több mint száz évig tartó felkeléssorozatot indítottak el. Átterjedt egész Örményországra és Iránra is. Érdeemes megjegyezni, mert az európai Albániában is irogatunk arról, hogy ez vagy az a hatalom elfoglalta, de arról is, hogy csak a tengerpartokat és a nagyobb völgyeket, mert a többi részekhez közel sem tudtak jutni.

Eszembe jutott, hogy a második világháború idején az olasz csapatok ki kellett vonuljanak Albániából. Nem volt döntő ütközet, de ha valahol megjelentek, a hegyek oldalaiból magányos lövészek hihetetlen pontossággal puffogtatták le a katonáikat. Ha nagyobb csapat indult ellenük, mire felértek a hegyre, azok már sehol sem voltak.

*

A következő darabja a kirakós játéknak az ősi kelta vidéken jelenik meg, Skóciában.

„Albán, régi skót királyság. Britanniának északi részét a rómaiak Caledonia néven már Kr. u. az I. sz.-ban ismerték, de e mellett még a megelőző időkből Alban-nak (lat. Albania) is nevezték.” PL.

Érthető-e, értelmezhető-e ez az országnév valamely nyelven? Próbáljuk meg együtt. Nézzünk újból címszókat, hogy ne az író fantáziája termékének tűnjön az egész gondolatmenet.

²⁰ Korai kereszténység, amelyik Krisztus kettősségét tagadja. Istenembernek tartja, az ősi világügyelő földre jövetelének. Míg a bibliai kereszténység külön isteni és emberi természetűnek tartja. Ezért eretnekvallásnak nevezik az örmény kereszténységet. Kivételesen az erdélyi örmény egyház, akik elismerik a pápai fennhatóságot.

²¹ Világtörténet, 92, 130 oldal

„A báni állást latin iratokban legelőször azoknál a népeknél találjuk, kiket Heraclius keleti császár (610-641) a VII. sz. első felében a mai Galícia²² hegységeinek nyugati részéből behívott. A fejedelem utáni a báni méltóság volt.” PL.

A déli vidékek nemzetségei élén álltak a bánok, kik polgári s katonai vezetők voltak. Választott személyek, s ezért az egész adó fele része őket illette. Legfőbb kötelességük, hogy a vidékeik védelméről gondoskodjanak. A különböző szintű vezetőket egyaránt bánoknak nevezték. Értelme azonos a főnök fogalommal.

„II. Gecse (Gejza) király nagybátyját, Bélust, Szlavónia kormányzójává tette s őt egyszerre báni méltósággal is felruházta.” PL.

Kálmán király idejétől fogva azt is lehet tapasztalni, hogy a bánok csaknem mindig magyar származásúak voltak.

Horvát-dalmátországban a brebiri grófok (a Zrínyi család régi előneve) - I. Lajos koráig - állandó főbánok voltak. Alattuk a különböző szinteken, választott bánok álltak. Szlavóniában szintén.

Magyarországon a bánok a király helyettesei. Később hatalmuk jelentősen csökkent, s már nem is a nádor után következnek az ország bárói sorában, hanem a negyedik helyet foglalják el.

Feladat körük: 1. meghatározza az országos kormány belső szervezetét és ügyvitelét. 2. **kinevezi az autonóm országos igazgatás hivatalnokait.** 3. az autonóm alkotmányra (törvényhozásra) vonatkozó kormány-hatalmi aktusokat, így az országgyűlés egybehívását, elnapolását, felosztatását, a király a bánon keresztül gyakorolja. **Ellenjegyzése nélkül a magyar királynak az autonóm törvényhozás és közigazgatásra vonatkozó aktusai, parancsolatai, rendelkezései nem jogérvényesek.**

A bán kifejezés katonai, polgári feladatokat betöltő vezető személy megnevezése. Mint az ispán, vagy alispán. Lett-légyen az a Kaukázusban, Írországon, vagy a Balkánon. Az ősnépek szótárában jelen van. Helynevek is születtek belőle. De jelenti a területi elhelyezkedést is – alsó banság.

*

Nézzük meg mit nem írtak le erről az Adria habjaiból kiemelkedő országról eddig. Azt hogy ők bizony a becsületes pelazg népség utódai. Mint a baszk, vagy akár az ír. Olyan, mint a csecsen. Sohasem hagyja magát. Épp olyan kitűnő szőlőtermelők és borászok, mint a kaukázusi rokonaik. Nagyszerű földművesek, kézművesek, de kiváló hajósok és kereskedők is. Annál kiválóbb harcosok. A középkorban épp olyan rettegett nevük volt, mint a székelyeknek.

*

Egyes szerzők pártusoknak nevezik az itteni ősnépet, mások pelazgoknak. Vagyis egyazon ősnemzetség két különböző megnevezését használják. Később már kavarnak a nevek, hogy a valódi ősokeket kiradírozhassák a fejekből. Az «albán» névvel, amit a mostani nemzettel azonosíthatunk, először Ptolemaios földrajzában találkozunk, Albanopolisz fővárossal. Tehát léteztek, számontartották őket és fővárosuk is volt.

Később Észak Albániában a gótok uralkodtak (Kr. u. 635-ig), majd átmenetileg a normannok is Guiscard Róbert és Boemund uralma alatt. Pontosabban fogalmazva – ahogy az Ibérfélszigetet, Itáliát, Szicíliát, Máltát felügyelték, hogy ne érhesse további negatív befolyás a feltörekvő, könyöklő társadalmi rend részéről, ugyanazt tették Albániában is.

---

²² A Spanyolországi Galíciáról van szó.

Az ő idejükből származik a „jus albinagii”, amely alapján ha idegen Albániában bármilyen vagyont is szerzett, az halála után a területi vezetőkre szállt. Külföldi nem örökölhette.

Eredetileg a latin kereszténységet vették fel, 1250 körül, de saját –ortodox típusú - vezetőséggel. Sokáig idetartoztak az Erdélybe és Havasalföldre vándorolt cincárok (a 19. századtól román)

A rigómezei ütközetig (1389) É.-Albánia a déli bánóság egy részét képezte. Hunyadi János fegyvertársai voltak.

A törökök hosszú, véres küzdelmek után hódították meg. Szkanderbégnek nevezett Kasztriota György húsz évig vezette az anyaföld védelmét. Kruja erődjének ostromakor (1467.) az oszmán hadak csúfos vereséget szenvedtek. Az 1778-as török-velencei béke következtében Albánia török tartomány lett, de az ország még sokáig leigázhatatlan maradt, sőt még az első világháború előtt is Észak-Albánia hegyi törzsei csak névleg voltak alávetve a török hatalomnak. Több kerületre osztották. Élükre az Iszlámra áttért helyi vezetőket állították.

XVII. század óta terjedt az iszlám. Először a déli részeken, ahonnan a lakosság java része korábban már Erdélybe, Havasalföldre Itáliába költözött. A birodalomban csak a mohamedánok lehettek katonák. Ezért a harcias albánok jó része áttért. Ma a lakosság 65 %-a Allahot dicséri.

Aki áttért, az beállt a török hadseregbe, melynek önálló elit csapatait alkották. De a szultán testőrsége, a hadsereg vezetőinek egyrésze is az aránylag kis albán népből került ki. Hatékonyabbak voltak a janicsároknál. Elsősorban megbízhatóságuk, halálmegvető bátorságuk, a feladattal szembeni hűségük tette fontossá őket. 1770-ben a porta az albánokat küldte az Oroszország által felbujtott görögök leverésére. Ezután lépett fel tepeli Ali pasa, kinek célja az ország autonómiája volt. Halála (1822) a tervet dugába döntötte.

A görög függetlenségi harc sikere után az albánok többször fölkeltek a porta ellen. Resid pasa 1829-ben a - Mehmed Ali egyiptomi alkirály által támogatott - felkelést csak 400 albán vezér lemészárlása által bírta Vitaliában elnyomni. Épp oly erőszakkal fojtották el az 1843, 1847 és 1854-iki zendüléseket. 1878-ban megalakul a mohamedán és a keresztény albán vezetők közös politikai képviselőlete az „Albán Nemzeti Társulat”, és megjelenik a világpolitikában az 'albán kérdés'. Bécsben és Bukarestben könyvterjesztő társaságokat alapítottak, otthon titkos helyi egyesületeket. Érdekes, hogy nem akartak kiválni Törökországból, autonómiát kértek. Az önálló Albánia a világháború utáni nagy átrendezések eredménye.

Mikor 1879-ben a berlini kongresszus Dulcignót és Antivárit Montenegrónak engedte át, az északi albánok fegyverrel álltak ellent. Dervis pasa 1880-ban és 1881-ben leverte őket. 1909 áprilisában újból fegyvert fogtak, mostmár az ifjú török párt reformjai ellen. Több mint egy év után sikerült lecsendesíteni őket.

Itt a törökök hatalma is igen csekély volt. A hegyi nemzetségek tényleg maguk kormányoznak, s a vali-val (kerületi kormányzó) egy hulukbasi által érintkeznek. A megkülönböztetett jogokkal élő községeket alkottak. Ugyanazon rendszerben mint a kozákoknál, székelyeknél, vagy akár a távoli inkáknál. Élükön egy bajraktár (zászlós) állt. Ez vezette harcba a nemzetségek által kiállított fegyvereseket. Fontosabb kérdés fölött az öregek tanácsa döntött, melynek tagjait választották. Hozzájuk tartoztak a gyobár-ok (kik a pénzbüntetéseket: gyobe, behajtják) és a dorrán-ok, kik a valinak a békéért kezeskedtek. A közös érdek tárgyai fölött, - mint háború és béke, a törvények változtatása -, a népgyűlés határozott, melyre minden ház egy képviselőt küldött.

Az I. világháború után a szerbek foglalják el Albánia északi területeit. Épp e legharciasabb vidékeket.

*

A mai Albánia elég sok változáson ment át az elmúlt évszázadban, ezért nézzük meg a népességét az I. világháború előtt.

Dél Albániában, mely Janina vilajetet foglalta magában 4 szandzsákkal, Janina, Preveza, Argirokasztron és Berat, az 1888 decemberi számlálás szerint 345,720-an albán, 247,810-en görög, 15,125-en oláh.

Közép-Albánia lakosait a gégekhez sorolják. Egy része a Szkutari vilajethez, a többi, Bitolia vagy Monasztir vilajethez tartoztak. Közép-Albánia népessége mintegy 213,000 muzulmán, 8,000 gör. kat. és 800 r. kat. albán, azon kívül 18,000 kevert ortodox, 1,700 oláh, és 1,000 cigány.

Felső-Albánia a Koszovo vilajethez tartozó Lyuma és Jakova szandzsákokból és a Szkutari vilajet legnagyobb részéből állt. A hegyvidéken, a mirdit, dukadsin, puka, hotti klementi, kasztrati, skrieli stb. független törzsek laktak. Itt a szerbekkel vegyültek. A 87,000 muzulmán, 78,100 r. kat. albán között, 6,100 szerb és 2,500 cigány lakott.

Koszovo vilajet többi szandzsákjaiban Prizrend, Prisztina, Szkóplye (Üszküb) és Novi-Bazárban, hol 224,700 muzulmán, 5,200 r. kat. és 153,000 gör.-kat. albán lakott, élt 39,000 török és vagy 93,000 szláv.

Ha jól számoltam Közel 515,000 lakósból még egyötöde sem volt szláv, amiből 6,100 szerbnek vallotta magát. De ahogy ismerem a vajdasági helyzetet, vagy akár az erdélyit, az új urak buzgón „segítettek” az arányon.

Ez időben Itáliában körülbelül 100,000. Görögországban 200,000-en éltek albánok.

*

De miből éltek Albániában? Gabonaneműt, dohányt termeltek. A parton olajbogyót, melyből nagyrészt olajt készítettek. A tengerparti magaslatokon az erdők kitűnő hajóépítőfát szolgáltatottak. A legtöbb európai tengeri hatalmasság, az itáliai kereskedővárosok, Egyiptom, maga a porta is részben innen fedezte szükségleteit.

A hegyekben szarvasmarha-, barom és juhtenyésztést folytattak. Mindez jelentékeny kivittelt jelentett. Sok juhot szállítottak Konstantinápolyba. Szállítottak teknőst, piócát, mézet, viaszt. A jelentékeny korallhalászat mellett tengeri-sót főztek. Jelentős kereskedelmi és halászfloattával rendelkeztek.

A legfontosabb városai Prizrend, Janina, Szkutari voltak.

Priszren (Prizren, Perserin), annakidején a koszovói vilajet főhelye. Felső-Albániában, 40,000 lakossal.²³ itt található az út, mely Skutariból Szerbiába vezet, a hegyi szorosokon át Makedóniába vezető úttal. Ez az érseknek, a görög metropolitának és több konzulátusnak is a székhelye. Volt ott egy **szerb teológiai iskola**, egy magasan fekvő erőd és egy nagy bazár. A város élénk ipart űzött és **lakosai többnyire mohamedán albánok**. Élénk kereskedést űztek fegyverekkel, acél-, fazekas-, üveg- és nyerges-árukkal.

Janina tartományi főváros, a török főkormányzónak, osztrák-magyar konzulnak volt székhelye. Alsó-Albániában 26,000 görög, albán és zsidó lakott. Híresek voltak hímezései, melyek vászon alapon vörös vagy vörösbarna, ritkán kék selyemfonallal, félkereszt öltéssel készültek A gótok idején, 551 után Joannina nevet veszi föl patrónusáról szt. Jánosról. 1320-ban egész Epirusz egyházi középpontja.

---

²³ A lakosságra vonatkozó adatok az I. Világháború előttiiek. Érdekes helyzeteket mutatnak a mai embernek. (Például Koszovónál.)

1431-ben a törökök hatalmába került. A 19. század elején Ali pasa uralma alatt az új-görög szellemi élet középpontjává lett.

Szkutari, az ugyanilyen nevű török vilajet főhelye volt mintegy 20,000 albán lakossal annak idején, akik hajóépítéssel, pamutfonással és fegyverkovácsolással foglalkoztak. Mint Albánia egyik kereskedelmi központja gyapjút, selymet, olajat, épület- és festőfát, kukoricát, búzát, piócát, bőrt, besózott halakart, gesztenyét és egyéb gyümölcsöket exportált. Évszázadokon át, Dalmáciával együtt a magyar koronához tartozott. 1477-ben a törökök foglalták el.

Albániára még visszatérünk a románok kialakulása kapcsán.

A latin kultúra

Okok, kezdetek –
A katolikus egyház – 13
A vallás tényleges vezetői? – 20
A kereskedők Vatikánja – 33
A latin népek –Franciák –40

-Hispania – 59
  Spanyolok – 63
  Katalánok – 77
  Portugálok 79
  Mórok 87

-Olaszok 82
-Románok 96

OKOK, KEZDETEK

Az előbbieken láthattuk amint létrejött a bizánci kereszténység, az Iszlám. az európai középkor elejét két nagy kultúra uralja - Bizánc és Róma. Ezt a hivatalos változatot alakították ki az elmúlt fél évezredben. A balkánról indított kereszténység és a frank-itáliai változatának tollforgatói.

Rómát a siculik népe fallal veszi körül.¹ Mint abban a korban a világ bármelyik pontján lévő szentélyt. A templomok körül a bronzkortól mindig nagy élelmiszer raktárakat építenek és később lakásokat a papoknak. Lassan kézműves, kereskedelmi központtá fejlődnek. Egy vidék fővárosává.

Az etruszok fenntartják Rómának a „szent város” jellegét. I. e. 600 körül kitör Albániában egy vulkán. A lakosságot menekítik. Ezek a latinok. A hegyekből lehozott pásztornép gondolkodásától nagyon távol áll a minden szempontból kifinomult etruszk anyagi és szellemi kultúra. Ők csak annyit látnak, hogy ahova kerültek, az emberek gazdagok. Gyönyörű házakban élnek, pompás ruhákat viselnek, magas technikai szinten álló eszközöket használnak. A legfőbb gondjuk az volt, hogy miként juthatnak ők is hozzá mindazokhoz, amivel a befogadók rendelkeztek. De volt még egy nagy különbség - az egyénközpontú gondolkodásmód. Fel sem tudták fogni a lényegét – az anyagi javak előállításának, elosztásának évezredek alatt kialakult rendszerét, melynek előfeltétele, hogy mindenki keményen dolgozzon.

Megszűnt a nyugalom a félszigeten. Állandóan valamit követeltek. Miattuk létrehozzák az etruszok a királyságot. Eredetileg különböző szolgálatokhoz kötik a földbirtoklást, mesterségek folytatását, egyáltalán a jólétet. Ezt egyszerűen nem értették a jövevények. Kialakult a császárság. Róma inkább politikai központtá válik. Az egyre növekvő rabló birodalom hódításainak anyagi javai Rómába ömlenek. Egy hihetetlenül nagy árufölösleg

---

¹ A legenda szerint az időpontot is valós helyére tehetjük a csillagképek alapján. Ikrek – Hunor és Magor – Romulus és Rémus – 8600 (i.e. 6600) körül.

gyűlt össze, amiért nem dolgozott meg a lakosság. Ez lehetővé teszi a lumpenproletár rétegek megjelenését, amit úgy nevezünk, hogy a római plebs.

A semmittevés, az árubőség kialakít egy olyan életmódot, amivel még Babilonban sem találkoztunk. Róma amolyan szuper Szodomává válik. A maga megszámlálhatatlan istenségeivel, bordélyházaival, csellengő, kiszolgált vagy éppen aktív katonáival

Az itáliai termelők, kereskedők állandó harcot kellett folytassanak a Földközi-tenger partvidékének gazdasági uralmáért. Szükségük volt a piacokra. A nagy versenytárs Bizánc volt. A bibliai kereszténység létrehozása és terjesztésének központja. A vallási terjeszkedés gazdasági piacokat is eredményezett. De állandóan ügyelnie kellett, mert az Itáliai kereskedők a dalmát tengerpartot használva hídfőként a Duna – Fekete-tenger vonalán erős kereskedelmi városok létrehozásával veszélyes ellenfélnek bizonyultak. Lassan megjelentek az új vallás csírái is nyugaton. De a Bizánciak türelmetlenek voltak. Igyekeztek minél hamarabb uralkodni, összeroppantani az ősvallást, a nyugati versenytársakat. Sőt az ősnépek rendszerét is.

Egy igazán „bizánci” húzást találtak ki. Az avar szakrális kincsek elrablását, amely kiváltotta a viking-, magyar-, mór-kalandozásokat. Aránylag rövid idő alatt e három ősnép összehangolja katonai tevékenységét. Ugyanazon helyzettel találkozunk, mint amikor az elámiaiak Babilon, majd a hettiták Egyiptom, Perzsia a görögök, később bulgárok, hunok, gótok - Bizánc és Róma terjeszkedése számára állították pirosra a rendőr lámpát.

Nézzük meg részletesebben, mi is történt? Miért „kalandoznak” és miért ők?

*

Róma hiába volt egy erőszakra épült birodalom központja. A hagyományos szellemi vezetés, az igazi agy az ősidőktől máshol volt. Kinyitom Európa térképét. A Duna fontosabb vízi út volt, mint az összes többi. Talán a Nílus volt ehhez hasonló. De valami baj mégis van vele. Összeköti egész Európát. (és mégsem tölti be civilizációs szerepét, mint a többi folyó?) A nyugati kultúra szellemi központja Pannónia. Innen, a kelták juttatják el nyugatra.

Előszedem a TIME világtörténelmi atlaszt. A megalitikus kamrás sírok elterjedését Nyugat-Európában. Spanyolországtól, Írországtól Skandináviáig. A mezőgazdaság elterjedése i.e. 7000-től 5000-ig. A vonaldíszes kerámia, majd a festett és impressz kerámia, a tölcséres-szájú edények kultúrája, valamint a harang alakú edények, végigvonulnak egész Európán. Központjuk a Kárpát medence.

Mesterházy Zsolt a vonaldíszes kerámia szétáramlásának útjával, a gödörsíros temetkezések elterjedésével nyomon követi az ómagyar palócok elvándorlását a mai Görögország területére, ahol pelazg név alatt találkozunk velük.

A lakosság összetételét a következőképpen lehet meghatározni. Nyugat-Európa ismert lakói a piktek. A Kárpátoktól keletre élő lakosságot a csiszolatlan kőkorszak végén ős ind-

irániaknak nevezik, és a TIME atlasz 61. oldalán belőlük származtatja a finnugorokat, hunokat, az Indus-völgyi honfoglalókat.² Őket vezetik Ibériába s a Brit-szigetekre.

A bronzkor létrehozta a többlettermelést, a vagyoni különbségeket. Sokáig a Kaukázusból származtatták a bronz feltalálását. Baráth Tibor³ volt az első, aki kijelentette, hogy a Pannon-medencében találták fel. A legutóbbi kutatások, köztük a saját bányatörténeti eredményeim is, arra vezetnek, hogy a legelső ismert rézbányák, melyek feldolgozó műhelyei hamar átalakulnak bronz előállító műhelyekké, a Kárpátokban jelennek meg. A Keleti-Kárpátok hosszan elnyúló nagy érc-tellérei, felszíni kibúvási kínálták az alapanyagot. A kerámia előállítási technológiája adta az előfeltételeket. Ismerték a kemencéket, a tűz szabályozását. Egy fazekasnak ebben semmi új nem volt. Nemsokára Belgrád közelében, majd Pontus, Kubán vidék és a Kaukázusban is megjelennek a bronzközpontok.

A görögországi, folyamközi, egyiptomi, nyugat-európai bronz Fritz Schachermeyr szerint a bükki, tiszai és a tordosi műveltségek egész masszív hatását tükrözi. Kimutatható, hogy a Kárpát-medencéből kisugárzik a mai Ausztria és Csehországon kívül, Lengyel, -Morva, - Német, -Francia, -Horvát -, Ír-ország és a Brit Szigetek, a Balkán, Románia, Ukrajna területére

Nyugat-Európában megjelennek a kelták, „rátelepedve” az őslakosságra? Vagy inkább a keltának nevezett technológia. Mert ahol kőkorszaki géneket sikerül összehasonlítani a mai lakosságéval, kiderül, hogy töretlen a folytonosság.

Az aranykitermelés, felhasználás őshazája vitathatatlanul Erdély.⁴ A korai sumér, egyiptomi aranytárgyak tellúrt tartalmaznak. Ez az elem az aranyércekben Erdélyen kívül csak Brazíliában és Ausztráliában található.

A sztyeppékről eredő szekérről is bajban vagyunk, mert a budakalászi és szigetszentmártoni leleteket régebb i.e. 2000 tájára időzítették. Götz László a péceli műveltséggel együtt rangsorolja (i.e. 4000.) Végül kiderült, hogy ezek 6000 évesek. Miért fontos ez az évezredek licitje? Azért, mert akkor innen indult ki a szekér is.

A szellemi kultúra területén épp Varga Csaba kutatásai derítették ki, hogy itt található a legelső ismert írás is. Jó pár évezreddel ezelőtt. Nemsokára rá Mario Alinei⁵ olasz

---

² Az is igaz, hogy kissé kavarják. A hunokat nem lehet letagadni, ezért „származtatják”. Piktek, Ind irániak, finn-ugorok, mind mind a történészek által kitalált nevek. Más esetekben a vidék, vagy vallás, totem állat, harci kiáltás (pld. A Besenyő) adja a nemzetség megkülönböztető nevét.

³ Dr. Baráth Tibor professzor, egyiptológus. Korábban a nemzetközi régész szövetség titkára volt Párizsban. Kötetének címe: A magyar népek őstörténete

⁴ TIME atlasz 66. oldal

⁵ Mario Alinei: Ősi kapocs - Magyar etruszk nyelvrokonság Allprint 2005

nyelvész, az Utrechti egyetem emeritus⁶ professzora, az ősmagyar nyelvet, írást azonosítja a Pannon medencéből származó etruszkokéval.

Ilyenformán a Kárpát-medence, mint Európa közepe, a mai emberi műveltség központja is volt. S ez nagyon is természetes, logikus. A világ négy tájáról itt kereszteződnek a kereskedelmi utak.

Vagyis a Kárpát medencében volt az Európai bronzkor technikai, kereskedelmi központja is. Sokáig csak magyar, orosz és Izraeli kutatók tartották fenn ezt az elméletet. Néhány éve Michelangelo Naddeo olasz kutató a tárgyi bizonyítékok összevetésével ugyanerre a következtetésekre jutott⁷

Létezett egy óriási gazdaságilag nagyon is központosult „birodalom”. Több gócponttal. Az Európai folyamok, szorosok mentén, mai Brit-szigetektől Ázsia határáig terjedt.

Eur-Ázsia népessége tudatosan hasznosította a rokonságot egymással. A Pannon – Turán – Ordosi központok állandó kapcsolata útján minden technikai újdonság hamar elterjedt. Ezért a nyugat európai nyelvi, társadalmi szellemi egységet nagyon későre sikerült feldarabolni és államhatárok közé szorítani.

Az állandóan fejlődő eszközgyártás egy biztonságos gazdasági, szellemi élet bizonyítéka. A mezőgazdaság biztosította az emberek élelmét, ruházatát. **Avar**⁸ földistennő gyerekei voltak a megélhetés biztosítói. Indiától Pannóniáig egyaránt. A nagy kultikus központok életterük belsejében alakultak ki. Erre csaptak le Bizánc új hívei, amely kiváltotta az ősnépek 'kalandozásait'. A vikingekét, mórokét, magyarokét.

*

Az orosz nép kialakulásánál emlegettük a Normanokat. Azonos szerepük volt a feltörekvő új rendszer féken-tartásában, mint a gótoknak, hunoknak, avaroknak, germánoknak.

Skandinávia lakói, szorosabb értelemben véve azonban azok a csapatok, melyek a skandináviai partoktól a IX. sz. kezdete óta huzamosabb időn át Európának nyugati és déli, később délkeleti tengerpartjait is elárasztották, s melyeket a németek és franciák normanoknak, az angolok, dánok és az írek ostmannoknak hívtak. Önmagukat « vikingár»-ok, vagyis harcosoknak nevezték. PL.

---

⁶ Emeritus = kiváló érdemű.

⁷ Lásd: Michelangelo.cn angelonaddeo @virgilio.it

⁸ Nem népnév. Az csak későbbi kitaláció. A földanya (Nagyboldogasszony) egyik neve Indiától a pannon medencéig.

Viking harcosok. Ruházatuk, fegyverzetük magas technikai tudást bizonyít.

A később kitalált történelmi fikció szerint már Nagy Károly idejében ellátogattak a frank birodalom partjaira. Lodbrock Ragnar támadásával arra kényszerítette a császárt, hogy országa partjait megerősítse, és hajóhadat építsen. Kopasz Károly uralkodása alatt Franciaország több helyén megvetették lábukat, így a Szajna torkolatánál, a Loire torkolatánál s innen indítottak hadjáratokat: Párizst három ízben (845, 857, 861) megsarcolták, a Garonne folyón Toulouse-ig felhatoltak s 859. a Rhône folyón is végig eveztek.

Németországban is Haslon (Aschloh), a Maas folyó mellett emelt sáncaikban fészkeltek be magukat s innét indultak Aachen, Köln, Trier, Metz, Bingen, Mainz és Worms felé. Állítólag Svájcba is eljutottak és a hagyomány szerint a Hasle-völgyben is megtelepedtek. (880.) Az Elba mellett vívott csatában a szász sereget tönkre verték s Károly 886-ban pénzzel és terület átengedése által bírta őket visszavonulásra. 900 óta egyes csapatok a Norvégiából, Möre mellől származó Rollo (Rolf) vezetőjük alatt ismétellen felhatoltak Párizsig és Rouenben is befészkeltek magukat.

A fent említett városok pusztításával csak egy baj van. Nem maradt fent semmilyen régészeti nyoma.

Együgyű Károly, hogy tőlük megszabaduljon, (912.) Gizella leányát Rollóval összeházasította és nagy területet (Normandia) engedett át neki megtelepedés végett. Rövid idő alatt elsajátították a francia nyelvet és szokásokat. Happy End ! Csak itt megint van egy bökkenő. A normannok beszélnek a francia nyelvet. De nem otthon. Ma is az északi, vagy a tulajdonképpeni francia nyelvjárást Langue d' oil vagy Langue d' oit használják. Ez utóbbi nyelven készült írásműveket már a X. századra is dátumozzák.

*

. A Földközi-tenger partvidékén, ahol a kereskedők befolyása több mint egy évezred alatt eléggé „megújította” a gondolkodást, újkeresztény központok alakultak ki. Ezeket támadják a normannok és a mórok. Céljuk olyan, amit ma Interpol akciónak nevezünk. Az elrabolt avar szakrális kincsek felkutatása. Ezért a mohamedán területeket egyáltalán nem bántották. De még az ősvallást tartó nyugati gótokat sem.

Az alábbi bekezdés megint az „éhes disznó makkal álmodik” címszó alatt futhatna. Másolóasztalokon született álomtörténelem. Az első, hogy a görögökkel szövetségbe Szicília ellen. Szicília, ugyan úgy mint most, akkor is az ős siculik hazája. Ők a mórok, normannok szövetségesei. A görög szövetség a legszemtelenebb állítás. Bizáncot és környékét épp úgy kutató expedíciók fésülik át, mint Nyugat-Európát.

1038 –ban a görögökkel szövetségbe, s elvették Szicília szigetét a szaracénusoktól; midőn azonban a görögök szövetségeseikkel a zsákmányt megosztani

vonakodtak: akkor ezek fegyverrel elfoglalták Apuliát (1040-1043), melyet mint meghódított tartományt maguk között felosztották s Vaskarú Vilmost Apulia grófjává választották.⁹

1053 jun. 18-án IX. Leo pápát a Civitella mellett vívott csatában legyőzték, s elfogták. Erre azonban Beneventben a szentszéknek fizetendő évi adóra kötelezték magukat, Dél-Itáliának pedig elfoglalt összes tartományait, valamint a jövőben elfoglalandókat hűbérül vették a pápától. (Puff!) Róbert Guiscard (a. m. a ravasz) 1056-85-ben elfoglalta egész dél Itáliát, és hercegi címet vett föl. Fia II. Roger, az összes normann birtokokat egyesítette jogara alatt és 1130-ban II. Anaklét pápától Palermóban Nápoly és Szicília királyává megkoronáztatott. Utódai 1189-ig uralkodtak e szép országban, mely azután a Hohenstaufokra, VI. Henrik császárra szállott át. VT.

Adófizetővé teszik az északi népeket, a nem létező szlávokat, akik mégis szövetségesnek nevezik őket. Arról szó sincs, hogy Északról indulva alaposan átkutatták Kazária népeivel együtt Bizáncot és környékét.

Keleten a Rhosból (Svédország) érkező csapatokat, a finnek, észtek «szövetségeseknek»- varégek - nek hívták őket – írják. Ebben az időben még nem léteztek északon Szlávok. Épp a vikingekkel keveredett Szkíták váltanak nyelvet, jóval később.

Vikingek „kalandozásai”

*

Újból leírom. A vikingek, magyarok, mórok „kalandozásai” határozott céllal történtek. Keresték a Pannóniából elrabolt hun-avar szakrális kincseket. Eleinte nem értettem, hogy miért rohanták le Svájcot is. De mikor rájöttem, hogy a mai napig is őrzik a jogarrá átalakított avar szakrális kincset egy svájci múzeumban, világossá vált. Nézzük meg egy kicsit a mórokat.

Ők azok, akiket fekete magyaroknak is neveznek. Kusita eredetű ősnép. Ebből a magyar fajból származtak Szent István és Szent László nagy királyaink. Megjelentek az írott történelem hajnalán Turánban, Japánban, Indiában. Nevüket is gyakorlatilag Indiában kapták.

Mit ír róluk a számot tevő tudós, dr. Baráth Tibor professzor úr: „Kánaán és Szíria a Földközi-tenger keleti partjától az Eufrátesz folyó nagy kanyarjáig terjedő földet foglalta magában, a régi nevén úgynevezett Maúri-Tát. E terület kánaáni része felelt a belőle később kivált Föníciát és Palesztinát. Szíria és Kánaán népességéből jött létre a kisázsiai Hali-fennsíkra támaszkodó későbbi Hétország, a Héti-Ta.” (III. könyv/ 83.old)

⁹ A római birodalom ügyvédek jelszava „Merészen kell rágalmazni, valami csak ragad.” A középkori irományok napi gyakorlata lett. Esetünkben – a szaracénok mindvégig viking szövetségesek.

Mórok-Maurik. Táncoló nők. A kaukázusi fajhoz tartoznak. Bőrük színe szerint a kusita népek családjába. Pld. Kurdok, India hegyvidéki lakossága.

Indiában a Maúri név mindazokban a változatokban megtalálható, amelyekben nyugaton szerepel. A Védák szerint például. „maúrik” őrizték az Indus kútját, vagyis ők laktak e folyó forrásvidékén, a Kr. e. III. évezred közepétől kezdve, az Indus-völgyi birodalom virágzása idején. India nagy részén szinte ezer évig létezett a Maúri-dinasztia (Kr. e. 325-Kr. e. 184). Legünnepelebb királya Asóka (Kr. e. 273-232) volt.

Megjelentek Ázsia távol- keleti területen is. Egykori ottlétükre utalnak az ő nevüket viselő földrajzi nevek, mint például a hatalmas Amur (= a móri) folyó, valamint a Japán-szigetek számos helyneve. Írja Baráth Tibor professzor.

Az újjélandi őslakos „maorik” háziszőttesei szinte azonosak az egyiptomi faliszőnyegekkel vagy a gyergyói, kászoni mértani díszítésű gyapjú szőttesekkel.¹⁰ Embertani vonásaik is azonosak, nem beszélve a nyelvükről. Újjélandon ilyen helység-domborzat, vagy víznevekkel találkozunk: Aranka, Mátavaja, Atila, Mohora, Makórékó Páparáta, Makara stb.

A Fülöp-szigeteken találjuk : Tolna, Zalán, Úz-zadán, Para-gát, Garáb, Balatán, Balog, Bikal, Szanda, Palánka, Pali-kaján, Ig-szó, Bartók, Sió, Dorog, Zágon, Baján, Tokod, Máté, Bala-Buda, Szalai, Magyar, Galántai, Dudás, Szolnok, Zabola, Tó-lak, Urai, Számúr, Bud-Budak, Báton, Sió-Kun, Bakon stb.

Erre azt szokták mondani jobb házaknál: no comment.

Uxbond: Munda-magyar-maori, című - Londonban 1928-ban kiadott kötetében a maori és magyar nép embertani, néprajzi, nyelvészeti hasonlóságairól ír. Kissé elfeledtük a kötetet, de érdemes újra fellapozni. Az árják külön ágazatának tartotta, mint sokan mások a maorikat. Jogosan. Ragozó nyelvet használtak.

A nyelv egyik legfontosabb emléke maga a népet megnevező Maúri szó. Ennek összetevő elemei, **MA-UR-I**, ismert egytagú magyar szavak : a termőföld, hon jelentésű

¹⁰ A felső képen látható nők mellűsége.

MA és az embert jelentő **UR**. A finnugor nyelvek ma is használják mind a két szót. „Maúr” annyi, mint a föld ura, vagyis fejedelem, király. A i-képzővel bővítve a király alattvalóját, a honi embert jelenti.

A Maúri Föld falvainak és tanyáinak neve közül többet feljegyeztek az egyiptomiak, amikor jegyzékbe vették a hettita király híveit. Az egyik jegyzéken ilyen helyneveket olvasunk: Mező-szék, Róna-szék, Északi rónák széke, Birka –szék , Sárod-szék, Kicsi lótanya szék, Róka törzsek és Téli tanyák.

Baráth Tibor fentebb bemutatott megállapításaihoz én kétséget nem fűzhetek. Úgy jártam, mint hitetlen Tamás. Látnom kellett, hogy higgyek. Ezért is nyújtottam meg ennyire a mórok bemutatását.

Hogy miért vettek részt a „kalandozások”-ban? Miért üldözik őket a kialakuló Spanyol vezetők? Mert az akkori világ kereskedelmének, sőt kézművességének legfontosabb összekötői Indiától az Ibér félszigetig.

Hispaniában, hóborította hegyek lábainál büszkén dacol a századokkal az Alhambra. A világ csodáinak egyike.

*

De vajon mi váltotta ki a nagyszabású közös hadjáratokat? Einhard „Annales Regni” című munkájában a következőket írja: Erik, foroiuliai herceg egy Vojnomir nevű, állítólag szláv 'Wonomiro Sclavo' személlyel - kiderül, hogy apja még avar - kitapogatója az avar kagáni földgyűrű gyengéit. Jugur kagánt megölik. Vojnomir apja, Baltunc tudun, a kagán helytartója, segítségével. Kirabolják a földvárat, és a zsákmány nagy mennyiségét, káprázatos mivoltát az összes korabeli történelmi források kiemelik. A legféltettebb holmikat zárt társzekerekben raktározták. Ezekben külön kasokba csomagolták a drágaságokat, értékes ruhákat, de elsősorban a szakrális kincseket. Így a kagán halála utáni zűrzavarban a megrakott szekerek elé csak ökröket kellett fogni. Az esemény időpontját 797 körülre tették. Mivel ez a dátum nem létezett, más időpontot kell keressünk,

mert ez válthatta ki az azonnali magyar-avar támadásokat Nyugat felé. Tudjuk azt, hogy Árpád a „honfoglalás” előtt többször részt vett kiségitő csapataival a nyugati „kalandozásokban”. Utána nemsokára átjön a hét törzzsel.

A viking-magyar-mór kalandozások dátumain is módosítottak, hogy senkiben még csak fel se merüljön, hogy a három testvérnép együtt támadott. Nem is olyan sok ez az eltérés, csupán 40-50 esztendő. Legalábbis így közli a Time világtörténelmi atlasz 111. oldalán levő térkép.

A legenda szerint Nagy Károly szétsztozhatta kolostoroknak, feudális uraknak az elrabolt kincseket. A valós eseményekben Erik hercegnek nyomós oka kellett legyen, hogy egy ilyen rablást kockáztasson. Tele lehetett adósággal, amit a rablott kincsekből adott meg, és az egyházaknak is juttathatott belőle. Azon kívül veszélyes lehetett egy helyen tartani a kincseket. Odacsalogatta volna a többi cápát. Azt is tudták, hogy rengeteg szakrális tárgy, ruha s több mint valószínű, hogy levéltári anyag is volt a szekerekben. Számítani lehetett a hun-avarok nagyméretű támadásaira, mint ahogy az be is következett.

Nem a tárgyakban lévő arany és ötvösmunka, a ruhákba beledolgozott bíbor és selyem után mentek a hadak. Saját lelküket keresték. Nem a várható gazdagság - a kétségbeesés hajtotta őket.

Miért? Aki az istennel tartja a kapcsolatot, annak kellékekre van szüksége. Szent tárgyakra. Egy katolikus pap bármilyen felkészült legyen, nem celebrálhat teljes értékű misét a megfelelő alkalomra készített miseruha, oltári szentség, áldozókehely, szentelt víznek, olajnak tárolására szolgáló edények, csengettyűk, ostya nélkül.

A régi vallásokban léteztek nagy területi vallási központok, élén a legmagasabb rangú, felkészültségű főpappal. Ilyen volt a fáraó személye, a kínai császár, a főinka. Csak ezek a személyek tarthatták a kapcsolatot az Ég Legfőbb Urával. A körülöttük lévő látszólagos udvarok, fő tisztségviselők (miniszterek) a mellett, hogy intézték az ország ügyeinek egy-egy részét, a szakrális tárgyak őrizői voltak. Árpád papkirály idejéből például fennmaradt egy ilyen vezető tisztség neve, a pohárnok. Ez nem királyi pincér volt, hanem főminiszter, és a kelyhek őrzője. A koronaörök egészen a habsburg királyokig az országos titkosszolgálatok vezetői is voltak.

De maradjunk a kínai császárnál. Liu császár elfelejtette, hogy ő az isten szolgája. Viselkedése és felajánlásai alapján segíti a Fennvaló az ő népét. Elkezdett inni, diktatórikus módszereket alkalmazni. Személye mégis szent volt, és sérthetetlen. De volt megoldás. A szakrális tárgyak őrzői átköltöztek a herceg palotájába, aki folytatta elődje munkáját. A császár feladatköre - személye számára - megszűnt.

Azt is tudjuk, hogy a szakrális vezetőket, vagy akár a katonai vezetőket különböző égi jelek, felkészültségük, és olykor nemzetségük alapján választották eleink. Egy olyan időszakban történi az amikor épp a kagán töltötte be a legfőbb papi tisztséget.

Egy olyan jellegű szentségtörést, mint az avar kincsek elrablása, nem követhetett el az ősnép egyetlen tagja sem. A gyanú azonnal az újhíűekre terelődött. Mindenkire, aki az ősi gyepűket otthagya, városokba, kolostorokba húzódott. Ezért ereszkednek le a normannok a folyókon. Északról délre, keletről nyugatra haladva kezdik a keresést. A Földközi-tenger medencéjének kijáratától biztosítják a hatalmas terület átfésűlését.

A tetthelytől kiindulva keresik a szárazföldön az ősnépek szakrális kincseit a magyarok.

Az egész hadjárat idején az előkészítéstől az utolsó haditettekig nem lehet kimutatni egy olyan hagyományos telepűlést, amelyet felégettek, kiraboltak, felprédáltak volna. Ellenben egyetlen kolostor, templom, feudális kastély sem került el a három nép hadainak látogatását. Úgy képzeljük el, mintha az Interpol ma valami emberiségre veszélyes dolog után kutatna. Házkutatások, letartóztatások, vallatások sorozata következne. Ahol ellenállással találkoztak, ott előkerűltek a fegyverek. Ahol tárt kapukkal, ott végigkutatattak mindent, élelmet szereztek maguknak, és indultak a következő helység felé. Ez nem úgy történt, hogy csatárláncba fejlődve végigfésűltek Európát. Fűrkészeik messze földről hoztak híreket, s olyankor elindult arrafelé egy-egy expedíció.

*

A magyar „kalandozások” térképe. Itt csak egy dolog zavar - az időpontok.

Nézzük meg merre jártak a magyarok. Állítólag a 900-as évek elején, 906-ban Szászországban pusztítanak. 907 júliusában Gyermeke Lajos, keleti frank (német) király serege a mai Pozsony mellett súlyos verességet szenved a magyaroktól, akik országukhoz

csatolják az Ennsig terjedő területeket. Ezeket a csatákat még Árpád vezetésével vívják. 909-ben felprédálják a bajorországi Freisinget. 910-ben Augsburgnál újból legyőzik IV. Lajos seregeit. 911-ben Burgundiáig mennek. 912-16 között Németország tartományait járják. 917-ben Bázelt foglalják el. 919-ben Szászországot, Lotaringiát és Itáliát tisztelik meg jelenlétükkel. 921-22 Bogát és Tarhos, Árpád fia vezetésével egész Itáliát végigportyázzák. 924-ben beveszik Páviát, majd Szalárd vezetésével az Atlanti-óceánig nyomulnak előre (másképp ezekről a kalandozásokról épp úgy hősköltevények születtek a keleti részeken, mint a nyugatin.) 926-ban, miután elhagyják a sankt-galleni apátságot, újból az Atlanti-óceán partján kötnek ki. 927-ben Közép és Dél-Itáliában találjuk a magyar seregeket. A csizma sarkából fordulnak vissza 931-ben. Piacenzát ostrommal foglalják el. 933-ban állítólag I. Henrik egy Riade nevű azonosíthatatlan helységről (?) legyőz egy magyar sereget. 934-ben Bizánc ellen vonulnak, s a császár adófizetésre kötelezi magát. 937-ben újból végigportyázzák Német, - Francia, - és Olaszországot. Ne gondoljuk, hogy ugyanazon hadsereg. Akkor még nem ismertük az ejtőernyős egységeket. A különböző seregek külön portyázását igazolja az a tény is, hogy 938-ban három sereg támadja meg Szászországot, amelyekből azok kettőt legyőznek. 942-ben a spanyolországi mórok földjére, tehát az Omajjád Kalifátus területére hatolnak be. Cordobától északra fordulnak vissza. Céljuk az északi tartományok lehettek, mert a kalifátusban messze elkerülnek minden nagyobb települést. 943-ban I. Romanosz bizánci császár a magyar hadak megjelenésére megújítja az ország adófizetési kötelezettségét. Augusztusban egyik csapatuk vereséget szenved a felső-ausztriai Wellsnél. 947-ben Taksony vezetésével megint a dél-itáliai Otrantoig portyáznak. 948-ban Árpád egyik unokája, Tormás és Bulcsú horka vezetésével VII. Konstantin bizánci császárnál járnak. Állítólag tőlük ered az a hír, hogy a magyarok főfejedelme Fajsz. Ebben az időben keresztelkedik meg Bizáncban az erdélyi gyula. 954-ben – Ottó király ellen lázadó német fejedelmek hívására magyar sereg jár a Rajna vidékén, Bulcsú vezetésével. Nem az egyetlen ilyen jellegű akció. Legtöbbször német területekre az ottani főurak hívására vonulnak be a magyar hadak.¹¹

955-ben történt, hogy a Bulcsú horka, Lél és Sur vezette magyar seregek Németországban vereséget szenvednek Ottó királytól. Az elfogott vezéreket Ottó felakasztatja. Két évre rá Bizánc megtagadja az adófizetést. Így kerül sor 959-ben a Konstantinápoly körüli hadjáratokra. Ehhez kapcsolódik Botond vezér mondája. 970-ben

---

¹¹ Ezekről a hadjáratokról Radics Géza nemrég hosszú és kimerítő tanulmányt közölt az Egyesült Államokban.

együtt támadnak Bizánc ellen a vikingekkel, amit ma a történelem az akkor még nem létező oroszoknak tulajdonít. Közben Géza fejedelem állítólag belpolitikai reformokat hajtott végre, s ezzel megszünteti a minden nyáron menetrendszerűen induló hadjáratokat.

A portyázások során rengeteg avar kincset szereztek vissza. Kárpótlást is mellettük. Fehér Mátyás Jenő „Az avar kincsek nyomában” című kötetében több mint 50 monostort és püspökséget sorol fel, melyek nemcsak az elrabolt kincseket adták vissza. Sajnos például a híres avar jogar nem került haza a mai napig.

Váratlanul abbamaradtak a nyugati „kalandozások”. Állítólag olyan veszteségeket szenvedtek a magyarok, amiket nem tudtak kiheverni. Mégis ugyanazon nemzedék Dél-keletre fordul. Tápszerrel nevelték az utánpótlást?

A Times Világtörténeti Atlasza, mikor bejelöli a magyarok által átfésült területet, a körvonalak egy megtorpanó ló alakját adják, mely hátsó lábaival Róma felé rúg egy hatalmas éket. Ez is véletlen? Fölötte a szászországi területek, mint egy nyeregként jelennek meg.

Nálunk nincs összefüggő nemzeti hős eposz ezekről az eseményekről. A nyugati népeknél azonban a velünk való harcokról keletkeztek a nagy nemzeti hőseposzaik. Nemzeti kultúránk büszkesége. A miénket megrágták az egerek, csak töredékek maradtak fenn, s ezekből is inkább az olyan részek, ahol velünk valami baj történt.

Nagyon fontos Lehel és Bulcsú válasza I. Konrád kérdésére, hogy miért ilyen kegyetlenek a keresztényekhez. *„Mi a magasságos Isten bosszúja vagyunk, ő küldött minket hozzátok ostorul, ha abbahagyjuk az üldözéseket, akkor fogtok el és öltök meg bennünket.”* Megfogalmazzák a hadjáratok szakrális célját.

Én csak azon gondolkodom, hogy mikorra tehetők valójában a fent leírt események. Mert 714 és 912 között biztos nem.

A KATOLIKUS EGYHÁZ

Napjainkban a legsikeresebb vallás-szervezet a világon. Gyakorlatilag a katolikus keresztény eszmék és a belőle kivált vallási irányzatok, szekták határozzák meg Európa, a két amerikai kontinens és Ausztrália szellemiségét. Nem elenyésző a szerepük Ázsiában és Afrikában sem.

Nyugat-Európa népeinek jelentős része a katolicizmus terjedésével jött létre. A világon talán többen beszélik az ellatinosodott nyelveket, mint bármely más nyelvet.

Mi az oka? Az emberiség kapcsolatrendszer, gazdasági együttműködése eleinte a nagy folyók völgyeiben fejlődik látványosan. Később bővül a beltengerek útvonalaival.

A hajózási technikák fejlődésével ez áttevődik az óceánokra. Megjelennek a gyarmatosító, hódító kereskedelmi társaságok, akik meghatározzák a világ történelmének alakulását.

Az ibériai félszigeten a hódításokkal egyidőben hirtelen feltörekszik a nyugati kereszténység. Nemsokára a több évszázados hagyománnyal rendelkező Hanza kereskedők életterében a reformáció. A kialakuló spanyol állam tűzzel, vassal, egyházi eszmékkel igyekezett letörni északi versenytársait.

Ezekben a kemény, durva hódításokban kitűnő „spanyolfalnak” használták az egyházat.

De ne álljunk meg itt. Amikor a világ felosztása már a vége felé járt, új propaganda eszközök jelentek meg, elindult az egyházak felszámolását kezdeményező nagypolitika. Legyen az szocializmus, fasizmus, kommunizmus – mindenik az egyházat igyekezett felszámolni.

Mégis megvan, hál'istennek.

Tisztázzuk a katolikus fogalmat. A szó jelentése egyetemes. Fő célkitűzése – mindenkihez egyformán eljuttatni a hitet. Nemzetek és országok határai, igényei fölött.

Láttuk, hogy az új hitet Bizáncban a kereskedők, kézművesek érdekei miatt szerkesztették egybe. Látszólag meg akarták szüntetni vele az elkülönült formákra bomlott ősvallás tagoltságát. És főleg az új termelési mód társadalmi kereteinek szellemiségét szándékozták biztosítani általa.

Ezzel egy új ellentét rendszert hoztak létre. A mindennapok gyakorlataiban meg kellett küzdeniük azokkal a kihívásokkal, melyek az új vallásfilozófia következményei. És mindezt rohamosan változó világban. Ez volt a kereszténység fehér oldalának fő célkitűzése. Mikor adott helyzetekben úgy nézett ki, hogy a vallási eszmék csak társadalmi ellentétek kiélézését szolgálják, mindig megjelent a fény irányzata. Gondoljunk például Assisi Szent Ferenc munkásságára, aki magába gyűjtötte a legnagyobb, legnépesebb társadalmi rétegek igényeit és reményeit. Szeretetet, megértést nyújtottak mindenkinek, és ez visszasugárzott az egyházra is. Még sorolhatnánk ilyen rendeket. Az egyházszervezés terén nem hoztak újat. Az ősi fényvallás meglévő szervezeti, anyagi rendszerét vették át. Nem egyik napról a másikra. Évszázadok alatt.

De volt, és van, a katolicizmusnak egy fekete oldala. Magát a kereszténység új eszmeiségét a feltörekvő feudalizmus, és ennek keretében nagyon keményen jelenlévő magántőke érdeke hozza létre.

Ne ijedjünk meg, nem keverem a fogalmakat. A régi társadalmi rendszer szervezeti felépítése alapján létrehozott magánjellegű nagybirtokok képezték a társadalom feudális részét. Ők voltak a testnek azon szerve, mely élelemmel látta el az egységet. A vérereket, a test mozgató részeit - a pénzforgalmat biztosító tevékenységek képezték.

A legrégebbi időkből ismerjük a tőke jelenlétét. Annak ellenére, hogy több mint másfél százada azt hisszük, hogy a kapitalista termelési mód a Cromwell vezette angliai, vagy az elég késői párizsi forradalom után vált uralkodóvá. Nagyon tévedünk. Ezek a történelmi események csak átszervezték a társadalmi jövedelem megosztását.

Végeredményben ennek volt eszköze a kereszténység, amikor államvallássá kezdett válni. Ugyanezt tette a buddhizmus, mohamedanizmus. Azonban itt van egy **de**. Az eredmények azt bizonyítják, hogy a kereszténység, s ezen belül a katolicizmus és a reformáció lett a sikeresebb vallás. Akármennyire szidjuk a középkor uralkodó vallását, a fejlett termelési eszközöket az ő követői találták fel, alkalmazzák. Sajnos, ők hozzák létre az első gyarmatokat is. Igyekeznek térdre kényszeríteni minden civilizációt, amelyik nem fogadta el elég gyorsan eszméiket. Nem szolgálta ki feltétel nélkül anyagi érdekeiket. Végig működött, és működik a Jing és Jang. Fény és sötétség.

Azt is bemutatjuk, hogy miként kenik a vallásra a világhatalmi törekvéseket. Az agresszív korszakot, amikor a kereszténység nevében tűzzel-vassal irtottak minden másságot. Sporttá tették a hamis okiratok, felmagasztaló vagy lekicsinylő legendák, történetek gyártását.

Az is igaz, hogy napjainkra „lehiggadtak” a kedélyek. Amolyan kiegyensúlyozott, de makacs családfő szerepét tölti be Róma a világban. Annál inkább könyökölnek a szekták, az „igaz” vallások, akik csak bácsikájuk eszméit hangoztatják, eltúlozva egyik-másik oldalát.

Körülbelül ennyit láttam abban a szakaszban, amikor még nem tanulmányoztam át alaposabban Európa történelmét. Aztán teltek a munkaasztal mellett töltött órák. Nem kellett senki véleményét elfogadnom. A sajátomat sem. Eleve azzal a meggyőződéssel indultam, hogy a pápaság uralkodási vágya okozta a nagy tragédiákat, a sötét középkort, a hazugságok tömkelegét. Aztán eljutottam egy adott pillanatban arra a pontra, hogy kezdtem sajnálni a mindenkori pápát. Kiderült hogy Őszentségének lenni veszélyes egy munkakör. Nem tudom hány halhatott meg közülük természetes halállal.

Gyűltek az adatok, az események. A legtöbb arra mutatott, hogy azon világi vezetők, akik mások földjére, vagyonára, munkájára áhítoztak magasra emelték az egyház zászlait és nevében „térítgettek”. Halvány fogalmuk sem volt az egyház szellemiségéről. Igyekeztek érdeküket szolgáló egyházi emberekkel körülvenni magukat. Akik nem akarták szolgálni őket, hamar meghaltak – dicstelenül. Ahol az egyház eszméihez ragaszkodó embercsoport védekezni próbált, fegyveres erőket hozott létre – mindenki fellépett ellene.

Mikor kiderült, hogy a Nagy Károly birodalma kitaláció, mindenki a Vatikánra mutogatott. Igenám, de kinek használt? Az is bizonyítható, hogy elég hosszú folyamat eredménye. Az ma már világos, hogy I. Ottórol mintázták kezdetben. Hogy ki? III. Ottó (983-1002) és az általa pápaságra felmarsolt Szilveszter. A cél - Itáliai területek megkaparintása. Folytatta I Frigyes (Barbarossa), majd unokája II. Frigyes (sz.1194) - az aacheni várkapolna építői, ahová Nagy Károly koporsóját (?) elhelyezték. Több mint 250 évvel III. Ottó, károly - ötletgyártása után. Korukban élt és dolgozott Einhard – Nagy Károly 'kortársa életrajz- és krónika írója'. „Beda Venerabilis, aki a Karoling-féle reneszánszot naptárilag olyan jól előkészítette, szintén ebben az időben élt”¹² De még a XIX. sz ban is hamisítottak Nagy Károlyról okleveleket.¹³ A bibliai kereszténység uralomra jutása a feudális urak tevékenységének eredménye. De milyen áron?

Furcsa mesterség papnak lenni. Olyan saját híveivel szemben, mint a rendes asszony az urával. Mikor az ember berúg, verekedni kezd, igyekszik megállítani. Ha sikerül, ha nem - utólag az asszony a hibás.

Mindezek ellenére az emberiség bízni kezdett az egyházpolitikába. Sőt. Amikor tényleg egy nyáj lesz és egyetlen pásztor - a számtalan néven nevezett istenünk - akkor az egyéni érdekek újból azonosak lesznek az emberiség érdekeivel.

*

Ma néha a római-katolikus kifejezés helyett a Vatikánról beszélünk. Pedig a kettő még sem ugyanaz. A Vatikán gyakorlatilag a 15. századtól hatalomra jutott katolicizmus anyagi, szervezeti jelképe.

A hagyomány szerint az építést Symmachus kezdte a VI. sz. elején és utódai építettek hozzá és újították. De ha elfogadjuk ezt a kezdő dátumot, közel 900 esztendeig hány épületet emeltek? A 15. századtól kezdődik látványos fejlesztése.

Hogyan magyarazzák? Nagy Konstantin felesége, Fausta császárné, Melchiades pápának ajándékozta a Lateranus palotát, és a hozzá tartozó bazilikát. Ez volt a pápák

¹² Heribetr Illig Kitalált középkor 478 old.

¹³ Ugyanezt tették a magyar történelemmel, csak fordított előjellel.

székhelye 1307-ig, amíg Avignonba nem költöztek. Hát ezért irogatnak arról, hogy a 15. században kezdik „bővíteni” a Vatikánt?

Kutató barátaim egy sor anyagot küldtek számomra. Lényegük, hogy a Római Katolikus Pápaság intézménye Avignonban alakul ki és az itáliai főurak, kereskedők későbbi ötlete volt Rómát pápasági központtá alakítani. Ugyanis már korábban zarándokhelye volt Krisztus híveinek. Magyarok, írek, gallok zarándokházakat tartottak fenn ott.

Tamáskodtam. Elmeséltem az újabb információkat Vitéz Hunyadi László uramnak, 2009 májusában. Az Esztergomi Katolikus Gimnáziumban végezte tanulmányait, majd ötvösművészként a Vatikánban is dolgozott. Tudta, hogy a magyaroknak ott volt a zarándokháza. Az esztergomi érsekség levéltárában, Lékay bíboros úr idején találtak egy nagyon régi átíratot. 1000-ben keltezték, és arról panaszkodtak benne, hogy a Santo Stefano Rotondo helyen lévő magyar zarándokház számára nem elég a támogatás, mert meg kell erősíteni az évek hosszú során lelakott épületet. Hát igen, furcsa dolgok. Olyan régi Rómában a magyar zarándokház, hogy Szent István meg kell erősítse, berendezését felújítsa. Tovább, hogy mi történt vele, nem tudjuk. De azt igen, hogy 1450-70 között erre a helyre épült fel a Szent Péter bazilika. A zarándokházban lévő sírok, amit ma csodálunk, a magyar zarándokház alapzata ma is megtalálható a bazilika alsó részein.

Akkor hogy is van Szent Péter és Szent Pál sírjaival? Egy dolgot rebesgetnek. Hogy nem ők nyugszanak a sírokban. De tegyük fel, hogy a rebesgetőknek nincs igaza. Ezek a sírok. Miért volt a neve Santo Stefano Rotondo (Szent István köre) az ősi zarándokháznak?

Korábbi, mint szent királyunk születése. Az Están szó istent jelentett. Vajk urunk királyként vette fel az István nevet, és még nem nevezték szentnek. Ha Rotondo, akkor kör alakú, vagyis naptemplom.

Miért voltak apostoli királyok a Szent Korona viselői? Ezt a jogot 1987-ben szünteti meg VI. Pál pápa, ezzel megadva a kegyelemdőfést annak a veszélynek, hogy a Szent Koronát viselő fő bármikor elvitathatja a római pápa fennhatóságát. Arról meg mély a csend, hogy a római Panteont a magyarok építették. Tetején van egy kerek lyuk, ami a mai napig is mutatja, hogy ez eredetileg a bibliai kereszténység előtti, sőt Krisztus előtti keresztények naptemploma.

*

A Vatikán. A menyország kulcslyuka.

A Vatikán nem csupán palota. Épülettömeg, melynek 20 udvara és több mint 200 lépcsőfeljárója van. Vallási szimbólummá vált. Ismertebb értékei a Szixtuszi kápolna (Rafael híres Szixtuszi madonnájával), mely 1473-ban épült, e mellett vannak a Scala Regia s a Pál-kápolna (Michelangelo freskóival). A régiség gyűjtemények, melyeknek egyes részei: a Museo Pio Clementino, a Museo Chiaramati, a Braccio Nouvo (Új szárny), az Egyiptomi Múzeum, Rafael tapétái, az etruszk gyűjtemény és a könyvtár

A vatikáni könyvtárt V. Miklós pápa (1447-55) alapította. Azután a IV. Szixtus (1471-84) gyűjtött könyvtárat, mely előbb a Szixtuszi kápolna alatt volt elhelyezve s csak V. Szixtus idejében vitték át a Domenico Fontana által épített épületbe (1588). Az eredeti rész több mint 26,000 kéziratból, 19,000 latin, 4000 görög, 2000 keleti nyelvű és 200,000 nyomtatott könyvből áll. A vatikáni levéltárban őrzött okiratokról legendák keringenek. Titkosított részében állítólag krisztus előtti időkből is jelentős okiratokat őriznek. Rendkívül gazdag a magyar történelemre vonatkozó adatokban, melyek kutatására alapította Fraknoi Vilmos a Vatikáni Magyar Okirattárt (1884).

Sokatmondó az a tény, hogy a főtemplomot a 15. sz.-ban kezdték építeni. Több mint másfél évszázad alatt azonban az emberiség építészeti és képzőművészeti kincsévé varázsolták. A Szt.-Péter-templom Róma, sőt a világ összes templomai között a leghatalmasabb, mely kereszt alakban épült. V. Miklós pápa (megh. 1455.) kezdte az építkezést, s 1626. VIII. Orbán pápa szentelte föl.

*

Aki legalább egy családi házat felújított, az tudja, hogy az első tényező, mely megengedi, hogy komolyabban rá is gondoljon valaki a munkálatokra, az a pénz. Tehát az 1400-as évek közepétől a pápaság egyre inkább meggazdagodott. De miért most? Miért nem eddig? Mondhatnánk, hogy a keresztes hadjáratok jövedelméből. Lehet, hogy egyeseknek jövedelmező volt, de a pápaságnak biztos nem hozott, néhány misztikus tárgyon kívül, jóformán semmit. Talán az egyházi birtokok jövedelméből? Valamennyire igen. De ebben az időszakban hirtelen anyagilag is erőre kapott az egyház, és megteremtette a szükséges pénztöbbletet.

Az alábbiakban nézzük meg azokat a hagyományos pénzforrásokat, melyekből fenntartották az egyházat, miután hivatalos vallássá vált.¹⁴

Az alapja a tized volt. Adóforma, melyet a földműves fizetett templomának. Tíz kévből egyet, tíz bárányból egyet. És ez kiterjedt minden tevékenységre. A kézműves, a kereskedő épp úgy lefizette saját jövedelme után a maga tizedét. Például a régebbi időkben szokás volt a bánya 1/16-od részét az egyház javára ingyen műveltetni. Ez a bányászok egyházadója volt.

A jól megszervezett püspökségek esetében jelentős jövedelmi forrása volt a tized a parókiáknak, akik a maguk során tovább adóztak felfelé az espereseknek, azok a püspököknek, és végül a kislembert adójának jelentős része eljutott a pápaságig.

A pápai hivatal jövedelmei kiegészültek egy sor más illetéssel.

„a) a Péter fillér szabad adakozás; b) a papi hagyatékoktól fizetett illetmények. c) zárdák, testületek által fizetett illetmények d) a pápai adományozástól függő javadalmak elnyerése után fizetett illetmények. e) az egyházi prelátusok által kineveztetésük, illetve megerősítésük után fizetendő illetmények. f) servitia minuta, ugyanazon a címen fizetendő, g) bekebelezett javadalmak után minden 15. évben, mert ezek újabb adományozás alá nem kerülnek. h) az érseki palást utáni díjak (az évi jövedelemnek 5%-a); i) különféle felmentések alkalmával fizetendő járandóságok.” PL. kivonatolva

Nagyon sok pénz jött be a katolicizált országokból. Ezek nagy része nem maradt a templomoknál, vagyis azoknál a közösségeknél, ahol begyűjtötték. Már az esperesi hivatalok is részesültek belőle. Gyakorlatilag, mint körzeti vezetők hatalmat jelentettek. Vallási feladatköreiken kívül irányításuk alatt álltak az iskolák, plébániák, de ezen kívül a vidék kis- és középbirtokosainak katonai ereje, a másodfokú törvényhozás, az adott vidék legfőbb levéltára. A püspökségeknek ugyanolyan területi-közigazgatási szerepük volt, mint

¹⁴ A magyarországi helyzet alapján mutatom be. Egyrészt azért, mert ez könnyebben érthető számunkra. Másrészt, mert nem változott állandóan, és a Vatikán jövedelmének tetemes részét képezte.

a grófoknak vagy a báróknak. Székhelyük mindig várban, vagy erődített városban volt. A fennhatóságuk alatt álló területeken a királyi nemeseken kívül egyházi nemeseket (praedialisták) kizárólag a püspökök hűbérére rendelték. Ebben a szervezeti formában a nemesség nem teljes mértékével felruházott szabad egyének, őket a nemesi szabadságok csak bizonyos feltételek alatt és bizonyos területen illettek meg. Eltérően az országos nemesektől, kiknek nemesi előjogaikat sem helyez, sem feltételekhez nem kötötték. Főpapjainknak megvolt a katonatartási joguk és kötelességük. E katonák védték az egyházat, s háború esetén harcoltak a király seregében.

A fegyveres szolgálat élethossziglani, sőt örökösre is átmenő kötelezettség volt. Részint egyházi emberekből, részint az egyházon kívül állókból alakultak. A jobbágyok kimondottan egy terület védelmét ellátó nemesek voltak, akik nem vettek részt távoli vidéken, vagy külföldön zajló hadjáratokban.¹⁵ Nemesi előjogaik mellett az illető főpap bírói hatósága alá rendeltettek.

Sokat foglalkozunk a várjobbágyokkal, vagy az egyházi jobbágyokkal. Mikor Székelyföld történetét írják, mindig kihangsúlyozzák, hogy a csíksomlyói barátok számára Erdély fejedelme a somlyóiak közül jobbágyokat jelölt ki. Úgy tűnik, mintha ezek az emberek „jobbágysorsba süllyedtek” volna. Nem magyarázzuk meg, hogy szó sincs süllyesztésről. Ezek az emberek járhattak a templomba azután, mert megfogták az Istennek a bal lábát. Sem őket, sem leszármazottaikat nem lehetett fejedelmi lustrába¹⁶ venni, és hadba hívni. Ugyan úgy végezték a harci felkészülést, mint a többi székely. Ők azonban csak akkor kellett fegyverre kapjanak, amikor Csíksomlyót és vidékét fenyegette veszély. Vagyis ők itthon nyugodtan szántottak, vetettek, arattak, míg a szomszéd falusiak tízede, de sokszor negyede vagy harmada a külföldi hadszíntereken harcolt.

*

Nem elhanyagolható jövedelmi forrás az egyházi állam (Stato Pontificio), a pápa, mint szuverén-uralkodó alatt működő állam volt Közép-Itáliában, melyet az Adriai-tenger és Tírrheni-tenger között, délen a nápolyi királyság, északon a lombard-velencei királyság, a toscanai és modenai hercegségek határoltak. Felosztott: a bíbornokok által kormányzott hat legációra és a főpapok által kormányzott tizenhárom delegációra (összesen 41 187 km² területtel és 3 125 000 lakossal). A francia forradalom előtt még a dél franciaországi avignoni és Venaissin-i grófságok is az egyházi államhoz tartoztak.

A pápai állam.

Keletkezését a hagyomány N. Konstantinig vitte fel, ki Rómát, annak környékét, sőt egész Itáliát I. Szilveszter pápának ajándékozta volna. Azonban az ide vonatkozó

¹⁵ Az általunk ismert jobbágyság sokkal későbbi gyakorlat eredménye.

¹⁶ Katonai összeírás.

adománylevél ma már bizonyos, hogy utóbb készített hamisítvány. Állítólag a képviselő¹⁷ tette a pápát Róma urává. Ekkor űzte el a római nép a bizánci helytartót s ismerte el a pápát, II. Gergelyt világi urának.

Ez érdekes magyarázat. Csupán egy szépséghibája van, hogy sántít.

Őszentsége, II. Gergely, akire annyi mindenben hivatkoznak, nem létezett időben „élt”. 715-731 között. Nézzük továbbra is az eseményeket, amelyek sohasem történtek meg. Állítólag Pipin frank király ajándékozta meg a pápát és a ravennai területekkel és öt várossal. N. Károly 774-ben még Tuscia egy részével gyarapította. Mégis Károly, mint római császár a római népet hűségükre kötelezte maga iránt s legfelső bírói hatalmát egy megbízott hivatalnok (legátus) által gyakorolta. „. . . *gyöngye utódai alatt a pápák megint lerázták a frank fennhatóság igáját és kezükbe kerítették a főhatalmat, s I. Miklós pápa (858-867) teljes szuverén jogokkal kormányozta az államot*”. PL.

Volt is pápai állam, és nem is. Nagy Károly volt a vezetője, de mégis a pápa nevezte ki a tisztségviselőket. A szupervezető Nagy Károly koronája alatt az országok a pápának adóztak.

Szép volt, igaz sem volt.

De aztán fura, de hihető dolgok történtek.

. V. Gergely pápa 998-ban kénytelen volt lemondani a területekről a ravennai érsek javára. Más részeket a világi hűbérurak kebeleztek be. „*Úgy hogy a pápák világi uralma e korban csak Róma városra és ennek közvetlen környezetére terjedt ki*”. PL,

Jöttek a bajok. A feudális szétdarabolódás. Nagyon jó műszó. Kinek a szemszögéből? Mert az ókori katonai demokrácia is szétdarabolt volt. Nem diktálta idegen senkinek, hogy mikor mit tegyen. Adót sem kellett fizetni. Suttogva mondjuk el, hogy szegénység sem volt. Ellenben volt gazdagság is. Akinek több ész és emberséget adott az Isten, az saját közvetlen környezetétől is többet kapott. A vezetők tevékenységét – mai szóhasználattal – külön díjazták. De mást nem. Akik a közösség számára nem tett valamit, a szó legténylegesebb értelmében az nem is kapott semmit. Vagyis lehetetlen volt központi „kizsákmányolási” rendszert létrehozni.

A nemzetségszervezők fogadják el, választják a központi hatalmat képviselő személyt a középkorban is – és nem fordítva. Állítólag a király vazallusa (alárendeltje) a báró. De **a bárók, és a bárói szerepkört betöltő főpapok testületének alá van rendelve a király. Ő esküszik hűséget választóinak és nem fordítva.** A koronatanács leteheti a királyt ugyanúgy, mint ahogy megválasztotta. A bárók alárendeltjei nincsenek alárendelve a királynak. Jól ismert mondás „Vazallusom vazallusa nem vazallusom”. Egy vidék vezetője csupán kapocs a központi hatalommal, de nem tulajdonosa saját népe vagyonának. Ahogy ma mondanánk, nem volt a rang a gallérijára varrva. Amíg jól tette a dolgát maradt, ha nem azonnal elzavarták az állítólagos alárendeltet.

A magyarországi Csák Máték ereje épp az általuk képviselt nemzetségek erejében rejlett. A közösség akaratát képviselték. Ők nem alkalmaztak idegen zsoldosokat, testőröket. Védte őket saját népük. Ez hosszú ideig megmaradt a magyar, germán, gall, kelta vidékeken egyaránt. A későbbiekben látni fogjuk, hogy nyomai ma is élnek. Az átalakult Franciaországban, Angliában, de még Portugáliában és Spanyolországban is.

Ebben a rendszerben kellett kikönyökölnie saját szerepét a központosított egyháznak. Miként? Ez a lényeg. A vallási tevékenység volt a főszköz, amely hathatósan segítette a Vatikán diplomáciai, jogi és hadi fellépéseit. Európa bármely sarkában működő vezető a hívek akaratából került tisztségébe, vagy ők zavarták el. Akárhogy tagadják ma, a katolikus papot is a hívek kérték fel szolgálatra, vagy ha úgy alakult, küldték el. A templom,

---

¹⁷ Víták Bizáncban, hogy az új kereszténységben a szenteket ábrázoló képek, szobrok bálványimádásnak minősülnek - e vagy nem. Belháborúhoz vezetett.

a hozzátartozó birtokok a falu tulajdona. A falu előjárójának, a megyebírónak az irányítása alatt állt. Ő volt a „gazda” és nem a plébános. A pap szolgált istent, embert egyaránt.

Vagyis a pápai állam volt, de nem is volt. Jövedelmére nem nagyon lehetett számítani. De akkor miből épülhetett a Vatikán olyan gyorsan? Egyszerű. Velence, Firenze és a többi kereskedővárosok segítségével. Nekik érdekük volt egy erős szellemi, egyben politikai központ létrehozása, melyet ők befolyásolhattak.

*

Jing és Jang. Még egy pár bekezdés erejéig nézzük a fekete oldalt. A 13. században világossá vált az a tény, hogy valamiképp kézbe kellene fogni a feudális urakat. Magyarországon az Árpád-házi uralkodók azonban nem mindig bizonyultak könnyen kezelhető híveknek. Elég sok gondot okoztak, annak ellenére, hogy később a Vatikán legfőbb jövedelmi forrásának java részét magyar püspökségek hozták.

Valahol megszületett az ötlet, hogy olyan uralkodókat kell hatalomhoz juttatni, akik a pápaság lekötelezettjei. Így került a Svájc-ból kiűzött Habsburg család például magyar hercegségi tisztségbe, Bécs központtal. Néhány év alatt meg is térült a „befektetés”. Hosszú távon pedig számukra jó választásnak bizonyult. Egy ideig.

I. Habsburgi Rudolf miután a német fejedelmek császárként választották, az olasz városokat, melyekben még felségjogokat gyakorolt, feloldotta a hűségeskü alól és a szentszék alá helyezte. Nem sok eredménnyel. Dúltak a guelf és ghibellin pártoskodások. A pártküzdelmek által zaklatott polgárok, nem egy városban, valamelyik hatalmas nemes család uralma előtt meghajoltak. Ezt a „kényurak” korának nevezik. Vagyis a különböző területeken választott személyek visszaállították a megszokott ősi jogrendszert.

Ekkor jutottak hatalomra Ravennában a Polenták, Riminiben a Malatesták, Urbinóban a Montefeltrék. A ghibellin Montefeltre Guido 1282-ben csaknem az egész Romagnát fellázította, s 1290. ismét visszanyerte az uralmat Urbinóban. VIII. Bonifác alatt magában Rómában is kitört a pártoskodás. Itt a Colonna és Orsini családok küzdöttek egymással. A pápa az Orsiniak pártját fogta. A római nép a Colonna család pártjára állott s 1302. magát a pápát is kiűzte a városból. (!)

Még rosszabbra fordultak a viszonyok a pápák úgynevezett avignoni „fogsága”¹⁸ idejében.

Avignoni pápák palotája

A pápai hatalom erősítéséhez egyes uralkodó családok hatalmának támogatására volt szükség. Ezért nagy gondot fordítottak az utódok megfelelő nevelésére. A sikeres uralkodó családok gyerekei mellé nagyon jól felkészült és a pápasággal állandó kapcsolatot tartó papok kerültek nevelőnek. Fontosabb területeken, mint a francia, portugál, spanyol vagy osztrák uralkodók esetében a nevelők, később, elsősorban a jezsuita rendből kerültek a jövőbeli uralkodók mellé. De azok mellé is, akiket igyekeztek bekebelezni egy nagyobb

¹⁸ Gimnazista koromtól ismertem a „fogság” történetét és sajnáltam a pápákat. Aztán kiderült, hogy nem fogság, hanem egy biztonságos központ volt Avignon évszázadokon át. Érdekes oda utazni és személyesen meggyőződni a valós helyzetről.

uralkodóházzal. Ilyen volt például II. Rudolf császár és a vele szomszédos Báthory Zsigmond esete.

Róma ezáltal vált a világpolitika legfontosabb tényezőjévé, és ma is az. Soha nem háborúzott, csak ha védelemre kényszerült. Számára ott volt az egyre erősödő egyházi mozgalom, másrészt az anyagi érdekek után loholó uralkodók, főurak ereje.

A vallás tényleges vezetői?

Kinek használ? Teszik fel a kérdést a latin Róma jogászai. Az ősvallás a szentháromságon alapult, bárhol a világon. A kínaiaknál Shing-Moo a szent anya, a germánoknál Hertha, skandináv népeknél Disa, az etruszkoknál Turán-Álmos, Indiában Indrani, de volt Devaki, Krisna anyja. Egyiptomban Ízisz és fia Hórusz. Ezekben a Teremtő atya eléggé távoli. Közel áll az emberekhez az anya. Az emberi anyától az anyaföldig minden szent volt, amiben élet sarjadt. Ezért kiemelt tisztelet övezte a nőket. Ők voltak a papok. De a bírúk is. A babiloni változás után is még legalább 3000 esztendeig.

A babiloniaknál is megtaláljuk az ősi szentháromságot. Atya, anya és fiú. Marduk isten mellett a nagy Anya, Astarte vagy Istar, és a fiúk a tavasz istene, Dumuzi, Tammúz, a székelyek által Damaseknek nevezett világügyelő. Azonban az anyának a szerepét ijesztő módon kicsavarták. Szó szerint megszenteltétek. Ezzel a nők szerepét igyekeztek háttérbe szorítani. Ezért nem terjedt el sohasem a babiloni vallás. Igen ám, de eszméiket kénytelen, kelletlen átvették a zsidók a babiloni fogság idején. Majd a görögök. Vele együtt a férfiak uralmának eszméit.

Első formában így jelenik meg nálunk is. Eleinte Krisztusnak volt anyja, amolyan mellékszereplőként.. Igen ám, de a bibliai kereszténység csak egy maroknyi, csirájából kibúvó vallásocská akkortájt. Amennyiben a legfőbb dogmái a család szimbólumát, az anyát kifejezik mindennapjaikból, akkor nem kellett volna senkinek. Felháborodást is keltett. A kialakult kereskedőállamok körül állandó őrszolgálatot teljesítő hun-szkíta nemzetségek figyeltek a meddő vallásra. Rájöttek, hogyha terjedni kezd soraikban, óriási károkat okoz.

Ne higgyék, hogy üres kijelentés az előbbi. A 21. században figyeltek fel az erdélyi református egyház fiatal papjai, hogy a katolikus községekben nagyobb a gyereklétszám. Végül rájöttek, hogy az erős Mária kultusz lélektani hatása az, hogy bármilyen körülmények között a fiatalasszonyok áhítják az anyaságot.

Atila nagykirály, népének felháborodása miatt, feladatul adta a Bizánci keresztényeknek, hogy vegyék be tantételeik közé az Istenanya imádását.

Mi a közös vonása a bármilyen néven emlegetett Istenanyának? Vagy a fogantatás misztikus, vagy legtöbbször égből száll alá a gyermek, akit az anya felnevel. Mindenik anyát a Maja névvel illették. Az ősnyelvben ez anyaméhet, és a mézet gyűjtőgető méhecskét is jelentette. A katolikus egyház Mária néven fogadja el az efézusi zsinaton (431) az ősi anyakultuszt. A hely megválasztása is az ősnépek hatására mutat. Az egyik legpompásabb Földanya, a szüzesség és az anyaság istennője, épp az efézusi Diána volt. A természet termékenységének erőit képviselte, és olyan asszonyként ábrázolták, mint akinek sok melle van. (bőség, biztonság) Minden élőlény anyja.

Jézus anyja, Mária – angyaloknak királynéja. A quadelupai, Csíksomlyói, Horti szűzanya szobrok. Közös vonásuk, hogy holdsarlón állnak, Az első a Nergál (gonosz) fejet angyalfejjel helyettesítették. Mindháromban közös a csodatevő gyógyítási tulajdonsága.

Ha csak a bibliát vesszük alapul, nemcsak Szűzanyának nincs gyakorlatilag semmilyen szerepe azon kívül, hogy megszülte fiát, nem léteznek szentek sem. Megint egy ősi vallásgyakorlatot ölt volna ki az új kereszténység. Ezt mások is megpróbálták. Belé is tört a bicskájuk. Az egyiptomi Ehnaton fáraó meg akarta szüntetni a sok apró helyi istenséget, és bevezetni a kizárólagos napimádatot. Még uralkodása nyomait is igyekeztek eltüntetni.

Miért? Mióta ember van a Földön, messzemenően tiszteli saját őseit. Egy-egy kedvenc tárgyát vagy szobrocskáját a ház egyik sarkában elhelyezett szentélyen tartotta. Az Istenanya szobrok mellett állatszobrocskák, különböző tárgyak, szimbólumok jelentek meg. Úgy tartották, hogy a növényeknek, állatoknak épp olyan szelleme van, mint az embernek. Másképp a Bibliában is benne van, hogy a lelkes állatok épp úgy Istentől kapott életerővel rendelkeznek, mint az ember. Ennek ellenére az ősvallások letörése érdekében a vallást szabdalgó új urak elég keményen kiállnak ez ellen a vallásgyakorlat ellen.¹⁹

Hogy behelyesíthesse, a keresztényég igyekezett élő személyeket szentté nyilvánítani, akik a különböző tevékenységi területek védőszentjeivé váltak. Nincs nagy különbség az ősök szellemei és a szentek között. Csak annyi, hogy ezeket a szenteket végeredményben az egyházi hierarchián keresztül lehetett elérni. Hiszen a pápaság avatta szentté őket. Ők juttatták a legfelsőbb régiókba. Ez nagyon jól kigondolt lépés volt. Menetközben átalakítani a megszokottat. Legtöbbször egyszerűen a régi templomokat felszentelték az új hit eszközeivel. Például, Róma Panteonján a mai nap is ott a felirat „Jove és az összes isten”. IV. Bonifác pápa (nagyon helyesen) Szűz Mária és az összes szent tiszteletére szentelte fel. Ne botránkozzunk meg. Szent Gergely pápa (590-604) a hittérítőknak utasítást ad: „Nem szükséges lerombolni a pogány kultikus helyeket. Szenteljétek meg azokat, hintsétek meg szentelt vízzel, hogy akik eddig ott pogány isteneknek hódoltak, ezután már a keresztények istenét imádják!”²⁰

Rengeteg vitát váltott és vált ki a szentképek, szobrok használata. Ezért sokan bálványimádóknak nevezik a keresztényeket. Pedig nem is olyan rossz ez a gyakorlat.

¹⁹ Az inkvizíciós jegyzőkönyvekben sűrűn szerepel a család őseit jelképező tárgyak „pogánysága”

²⁰ Daczó Árpád (páter Lukács) Csíksomlyó titka Csíkszereda 2000 54 old

Imádkozhatsz reggeltől-estig. Eléggé elvont tevékenység. De amikor előszednek egy ikont, vagy egy szent szobrot, valamelyik szent koporsóját, vagyis két vagy háromdimenziós tárgyat, amit látni lehet, megérinteni - a hatás fokozódik.

A zarándokok tízezrei jönnek évente a csíksomlyói Szűzanyához. Megérintik lábát, és nagyon sokan meggyógyulnak betegségeikből. Orvos barátaim szerint ez pszichés hatás. Tökéletes igazat adok nekik. Ha megérintesz egy szobrot, egy szentképet, saját lelkületed állítja helyre belső egyensúlyodat. Ez kihat fizikai síkra is. Akkor mi a rossz benne?

A Nagy Istenanya kultusza, mondhatni népi mozgalom eredményeként győzött. A középpontba a Megváltó anyja került. Ezzel a kereszténység óriási lépést tett a hívők lelke felé. De szerencsére nem ez volt az egyetlen.

*

Évszázadokon át, szidtuk a keresztényeket, hogy a szentek feje körül dicsfény ragyog. Egy pogány gyakorlatot vettek át. Manapság csak a legképzetlenebb emberek vitatkoznak ezen ábrázolási mód miatt. A legmodernebb diagnosztizálási eszközök egyike a számítógépes auravizsgálat. Ma már egy közepesen képzett ember is tudja, hogy őt is dicsfény veszi körül. De még a falevelet is.

A rakétaszerű templomtornyok, körül van a legtöbb vita. Egyesek idegen bolygóról jött lények rakétáit látják benne. Mások fallosz szimbólumnak nézik. Az igaz, hogy minden civilizációban megtaláljuk. Legtöbbször emlékoszlopként. A kőkorszaki ménhírtől, a bronzkori egyiptomi oszlopokig. Egy ilyen oszlopot hozatott át Egyiptomból, Heliopoliszból Rómába Caligula. Harminc méter magas az alapzattól felfele, maga az alapzata 14 méter. Súlya 320 tonna. V. Sixtus pápa 1586-ban a Szent Péter tér középpontjába állíttatta fel. És Párizsban a Concorde téren is van egy eredeti, Londonban is, és Washingtonban is.²¹

A vatikáni bazilika, előtte az oszlop.

A tornyoknak kettős szerepe volt. Elsősorban a Nap tiszteletére emelték, és egész pontos napóráként, sőt naptárként is szolgáltak. A kereszténységben feladatot is kaptak. Harangtoronnyá váltak, és óratoronnyá. Kora kőkorszaki kőegyütteseket láttam a Kárpátok keleti és nyugati oldalán egyaránt. Tornyocska, vagy legyen fallosz, árnyéka vetült egy hatalmas kőtányérba. A csángó bácsi tudta, hogy amikor az oszlop fejének árnyéka pont a kör közepébe esik, akkor kell kezdeni a vetést az ő falujában.

A másik sokat vitatott szimbólum a kereszt. Teljesen átfogja a keresztény élet minden mozzanatát. Keresztet vetünk ima előtt, ima után, a csecsemő homlokára kereszt formáját rajzolja szentelt olajjal a pap, és mondja: „A keresztnek a jele legyen a te homlokodon.”

Sokan azt vitatják, hogy a korai keresztények nem szent, hanem szégyenfának tartották a keresztet. Aztán a pogányság hatására kezdték az 5. századtól bevezetni a templomokba, de a tornyokon csak a 6. század végén jelenik meg. A második efézusi zsinat írja elő, hogy a hívek otthonában is legyen kereszt. A kereszt értelme „én – a központ”. Miért? Mert a nap évi útját jelöli. Karácsonytól a nyári napfordulóig a hosszú szár,

²¹ Schell Ferenc korektor megjegyzése.

a két napéjegyenlőség a vízszintes rövid. Vagyis az anyagi létet biztosító energia ellátást. A legkorábbi kőkorszaki rovásokon, sziklarajzokon, írásokon ott találjuk. Az egyenlő szárú kereszt az egyént, a kettős kereszt az Atyát és az egyet, egyetlent jelenti. Bárhol a világon, bármilyen kultúrában. Az egyiptomi ankh a 'T' alakú kereszt, vagy ennek félkörrel borított változata elengedhetetlen kultikus kellék volt. Mexikóban van egy 3000 évvel ezelőtt alapított templom, melynek oltárába egy 2x4 méteres keresztet faragtak. Neve időtlen idők óta a Kereszt Temploma. Anahuak templomaiban ugyanúgy ott volt a kereszt. Afrika összes természeti népe a mai napig is használja az ősi keresztet. Érdekes módon a kabyl nép asszonyai, habár mohamedánok, de keresztet tetoválnak a homlokukra. A metszéspont ott van, ahova a tibetiek a harmadik szemet jelölik, vagy az indiaiak a piros pontot teszik. Ugyanígy tetoválták a homlokukat Patagónia lakói, Dél-Amerika legalsó sarkában. Megtaláljuk a perzsáknál, kínaiaknál, a szkíta-hunoknál, a „pogány” keltáknál, és sorolhatnánk. Érdekes, hogy a Szent-András kereszt is ismert volt. Dél-Amerikában a cuma nép a gonosz szellemeket tartotta távol vele. Krisztus előtt másfél századdal Szíria, valamint Baktria királyainak érméin is megjelenik. Vagyis egy általánosan ismert ősi szimbólumot tett magáévá a mai egyház. Megszületett a legenda Nagy Konstantin látomásáról, mely a ragyogó keresztet mutatta az égen, s a császár hírül kapta „E jelben győzni fogsz”.

Mindég gyönyörködöm az erről festett képben. Csodálatos napszimbólum.

Én a kereszténység legnagyobb eredményének azt tartom, hogy megőrizte a legrégebb hitvilágból mindazt, ami elengedhetetlenül fontos volt. Mert „pogány” őseink sem tiszteltek más istent, mint mi most. Csak kissé eltérő környezetben. Mert isten csak egy van, volt és lesz, bárhogy nevezzük.

Az ereklyékről a fentiekben már írtunk. Az emberek gondolkodása tárgyakhöz kötődik. Ez nagyon jól megnyilvánult a bűnbocsátó cédulák esetében. Ez sem pápai találmány. A tibeti hívő a mai nap is felírta egy papírkára, fadarabra, vagy textil pántlikára az Om Mani Pad Me Hum – ot, s kiakasztja, fújja a szél. Ahányszor megmozdul, annyiszor emlékeztetik a szellemeket az ő kívánságára. Nálunk is megvolt ez a szokás. Kazahsztánban ma is megvan. Aki bűnjától-bajától szabadulni akart, ráírta egy pántlikára, és felkötötte egy faágra.²² A jókívánságokkal is ezt tesszük a mai nap is. Lakodalomkor a színes szalagokkal felpántlikázott ágak közvetítik a jókívánságokat. A buddhisták meg egyenesen bűnbocsátó cédulákat írtak a híveknek, jóval a kereszténység megjelenése előtt. A pápaság sem tett mást, mint alkalmazott egy Eurázsia általánosan ismert ősi szokást. Ezért is volt olyan nagy sikere a bűnbocsátó cédulák árusításának. Az más kérdés, hogy a gazdasági hatalmat kezében tartó polgárság versenytársat látott a pápaságban emiatt. Óriási ellenállást tanúsított.

A fentiekből egyetlen következtetést tudtam levonni – a kereszténység gyakorlata a hívők korábbi meggyőződését tiszteletbe tartotta és saját tevékenységébe ágyazta. Tehát nem tűzzel, vassal térített, hanem szívvel, ésszel. A tűz és vas, a kemény, merev dogmatika azok munkája, akik saját anyagi érdekeik elérésére használták a vallást.

*

Hasonlítsuk össze az első két bibliai kereszténység szervezeti formáit.

A keleti kereszténység államvallás. Nincs szervezeti központja. Oroszországban Nagy Péter uralkodásától a cár vagy az ő megbízottja a legfőbb egyházi ember. Ő ellenőrzi a főpapokat, hagyja jóvá a kinevezéseket. Ez az ősi papkirályi forma továbbélése. Szkíta hagyomány. Romániában 2007 őszén választották meg az elhalálozott pátriárka utódját. A

---

²² Vagy egy imalomra. Nem maradt nyoma? Túl a vízen van egy malom / Bánatot örölnék azon / Nekem is van egy bánatom / Oda viszem, lejáratom. – kezdődik a magyar kesergő. Minden pünkösdnapiján kiviszik hegyre a diákok a somlyói kegytemplomból a Laburumot, mely egy nagyobb imalmot juttat eszembe. Állítólag méhkas és eredetileg ősi székel harci jelkép volt.

választó testület papokból, világi emberekből állt, és az ország elnöke által kinevezett felügyelő biztos ellenőrizte a választás minden mozzanatát.

A katolikus világban, elvben a pápa kormányozza Szent Péter sírjától az egyházi szervezetet, bárhol is legyen a földgolyón. Püspökök, érsekek kinevezése az ő előjoga.

Igen ám, de ez alól kivétel volt. Például: a magyar korona fennhatósága alatt lévő területeken működő egyházszervezet. A püspökök kinevezési joga a mindenkori királyt illette meg. Ugyanez az előjoga megvolt a kelta-gall származású francia királyoknak. És mit ad Isten, a spanyol meg a portugál királynak. Miért? Mind a négy államfő egy-egy ősi szkíta-kelta területet irányított. A bibliai kereszténységet az ősi joggyakorlat alapján fogadták el a királyi tanácsok tagjai.

Keleten és nyugaton egyaránt a püspökségek a feudális báróságok szervezeti formájában biztosították anyagi, politikai, katonai erejük által vallási hatalmukat is. Mint láttuk egyházi adók, illetékek, birtokok jövedelmeiből működött a katolikus egyházrendszer. De mi volt az, amellyel biztosították uralmukat?

Az első pillanattól le kellett volna szögezmem, hogy a lélektan nem mai találmány. A régi vallások is az emberek lelkére, hangulatára hatottak. Jelentős eszköz volt az ősvallások kezében a kozmikus jegyek alapján összeállított ősi írásrendszer. Újat nem tudtak kitalálni. Ennek alapján készül a szláv ábécé, és korábban ugyanez volt az őse az etruszk szakemberek által kialakított latin ábécének. Ezért az ősi vallások üldözése később összefonódott a régi írások elpusztításával. A megszokott legendákat helyettesítették a keresztény szentek életének bemutatásával. Hogy kiküszöböljék a párhuzamosságokat, amelyek által fennmaradhatott volna az ősi hit, súlyos büntetéseket szabtak ki mindazoknak, akik másfajta írásrendszert használtak, mint amit az egyház.²³ De azt is büntették, ha valaki nem a kolostorokban, vagy az általuk és a püspökségek által létrehozott iskolákban tanult meg szervezett keretek között írni-olvasni. Egyszerű a magyarázat. Amíg megtanult írni-olvasni, az alatt nagyon komoly keresztény nevelést kapott. Legtöbbször óriási sikerrel.

Beléjük sulykolták azt a fogalmat, hogy csak az igaz, ami le van írva. És ki írta le ezeket? A papság. Ha valamelyik tanulójuk szüleitől, nagyszüleitől hallott történelmi tényekről beszélt, egyszerű volt elhallgattatni. Csattant a kérdés:

-Le van írva?

A kolostorok legtöbbször szellemi csendőröket neveltek, akik sokszor átcsaptak a világi elnyomó szervek gyakorlatába, sőt azok vezetésébe. Pedig (vagy különösen azért, mert) nem voltak felszentelt papok. Más részük komoly vallási ideológiával felvértezett lovagi haderőket hozott létre. Tehát nemcsak az egyházi, hanem a világi vezetők képzésével is biztosították vallásuk terjedését az új egyház látszólagos képviselői. De ez kétélű fegyvernek bizonyult.

Amikor ők gyakorolták a hatalmat, az a hívek érdekeit szolgálta. Amikor kicsúszott a kezükből a valós cél, akkor történtek azok az események, amelyekről mostanában mindenki ír, aki az egyházat negatív történelmi tényezőként akarja bemutatni.

Érdekes fejlődési vonalat mutat az egyházi rendek tevékenysége. A társadalomból való elvonulás minden korábbi vallásban megjelenik. Mielőtt a bibliai kereszténység létrejött volna, nagyon sok ilyen elvonuló vallási közösséget ismerünk. Talán ma az esszénusok neve ismerősen cseng mindenki fülében. A bibliai kereszténység idején Remete Szent Antalt tartják az elsőnek, aki ilyen közösséget szervezett. Szent Pakhomiosz (346), aki Keleten megszervezi az első monostorokat, szabályzatot állít fel, bevezeti az egyforma öltözéket. Érdekessége, hogy megtiltja az aszketizmus (önsanyargatás) minden formáját.

---

²³ Az inkvizíciós jegyzőkönyvekből az is kiderül, hogy a papok bibliát használtak, amely ősi írásjelekkel lejegyezve szellemiségében eltért a megcenzúrozott bizánci változattól. Tartalmazta az „apokrif” részeket, melyeket a mai napig sem emleget a keleti ág, de számontartja a Katolicizmus.

Vele egyidőben Nagy Bazileosz alapítja az első komoly szerzetesrendet (bazilita), amely az első bibliai keresztény papi rendnek számít. Az ő mintájára alakulnak a többi monostorok. 451-ben a khalkedoni zsinat a monostorokat a területileg illetékes püspökségek joghatása alá rendeli. Mindezt, látjuk keleten. Ott azonban a kolostoroknak megmarad némiképp a remete jellege. Azt hiszem, nem kell taglalnunk senkinek az Athosz-hegyi kolostorok számunkra érdekes, és semmiképp sem világi jellegét.

A legmagasabb főpapi tisztségeket csak ők tölthetik be. Templomi szolgálatra készülő, felszentelt ortodox pap csak az lehet, akinek már felesége van.

Nézzük meg, hogy milyenek is voltak az első kolostorok és kiért, vagy miért szólt a harang tornyaikban. Mert távolkeleten a bibliai kereszténység megjelenése előtt évezredekkel már kolostorok működtek. De mi volt nyugaton?

A kolostorok „lőrészekkel, sáncokkal, vastag kapukkal és magas tornyokkal rendelkeztek, akárcsak a mór murabitu.”²⁴ A német szerző említi a tornyokat, de nem hangsúlyozza ki. Később jelzi, hogy ugyanilyen tornyok sora található spanyol, franciaországi területeken, melyek egy szövetségi vonalat alkotnak. Jelzi, hogy érdemes lenne az írországi tornyokat is feltérképezni. Két meghökkentő mondatot ír le. „Az ibériai őrtornyokhoz hasonlóan bejáratuk nem alul, hanem háromméteres magasságban található. Az őrségváltást csak kötélén lehetett lebonyolítani, a híráradás biztonsága céljából.”²⁵

Erről eszembe jutott, hogy már a 19. században irogattak Székelyföldön egy „kápolna” sorról, amely Gyergyószentmiklóstól Brassóig tartott, 12 kilométer volt mindenik tornya között, és suttogó tornyoknak nevezték. Hírközlési szerepük volt. Jelzi dr. Endes Miklós²⁶ A Csíki Székely Krónika meg arról tudósít, hogy 400-ban Szenttamáson a Lázárok harangot tetetnek a toronyba. Ismerjük, hogy a Lázárok a víz elem tisztaságának őrzői voltak, és a harangokat mindég vizek mellé telepítették. Meg sem lepődtem, amikor a kezembe kerültek a jász-alán hősmondák²⁷ Kovács J. Béla fordításában. Előszavában írja „a magyarországi jászok és legközelebbi vérrokonai, az oszétek közös ősei a szkíták, szarmaták (jazygok?), alánok voltak.” Az ő hagyományait foglalják össze a nart hősmondák. Rengeteg mesés elem mellett nagyon is földi leírását adják az erődített központoknak. Érdekes számunkra. Bejáratai 4-5 méter magasságban voltak, és szintén kötélén lehetett felmászni oda. Mi a jászokról (ionokról) már tudjuk az előző kötetből, hogy Indiától Görögorszáig, Moldváig, Magyarorszáig mindenhol nagyon jól követhető nyomokat hagytak az utókorra évezredek távlatából is.

Az ír kolostorokat abbey-nek nevezik, abadiának. Arabul az abd isten-(atya)szolgáját jelenti. Ne felejtsük el, hogy nekünk is van egy apa, apu szavunk. Ebből jön az apát, amely nem jövevényező. Érdekes módon az ír, vagy akár a germán nyelvterületeken nincs latin megnevezése ezen épületeknek. Ilyen kifejezéseket találunk: teampull, tempel, amely nem keresztény templomot jelent. Azt hiszem, nem kell lefordítani magyarra. A kirche, a kille, a kreis (kör), vagy az arab chalwa kör alakú naptemplomokat jelöl, mint a konstantinápolyi Haggia Sophia is. Sőt a kisebb templomokat német nyelvterületen küche-nek (konyha) nevezték. „Mint a glendaloughi kolostor területén található 'St. Kevins Kitchen' (Szent Kevin konyhája). Ez a hegyeinkben megbúvó pogány konyhákat juttatja eszembe, az evangélikusok ősi kultusz helyét. Lehet, hogy valóban főzésre is használták őket, áldozati hús elkészítésére, mint ahogy ez a berbereknél (imasírok) a mai napig fennmaradt.”²⁸

Ezeket az ősi pogány építkezéseket változtatják később a mai kolostorokká, kápolnákká. Megmarad szakrális jellegük, de egészen más előjellel. Míg az ősi kultusz

²⁴ Uwe Topper: Naptárunk titkai, 58. old.

²⁵ Uwe Topper, i.m., 65. old.

²⁶ Dr. Endes Miklós Csík-, Gyergyó-, Kászón-székek (Csikmegye) földjének és népének története 1918-ig.

²⁷ A nap gyermekei, Püski Kiadó, 2008

²⁸ Uwe Topper, i.m., 60. old.

fenntartói a nők voltak, most a férfiak veszik át a szerepet, de helyenként kénytelenek fenntartani a női kolostorokat, melyeket apácakolostorként ismerünk. Hogy ez a folyamat mikor történt, eléggé kétséges. Én használom az eddig hivatalosan elfogadott időszámítást, de lehet, hogy nemsokára mások tisztázni fogják a pontos dátumokat.

Még egy dolgot ki kell hangsúlyoznunk. A szerzetesrendeket, szinte kivétel nélkül, világi emberek alapították. Jól meghatározott céllal. Látszólag a pápaság intézményei. Mégis mindig valamelyik ország életének nagyon is tevékeny résztvevői, jó és rossz értelemben egyaránt.

*

A nyugati szerzetesség előfutárának Szent Anasztáz tevékenysége alapján létrejött monostorokat tartják.²⁹ Mégis az első igazán jellegzetes szerzetesrendet Szent Benedek nevéhez kell kapcsolnunk. Minden kolostor élére egy apátot állított, annak a helyettese volt a prior (előljáró), akiket egy tíztagú tanács segít a munkájában, de ugyanakkor ellenőrzi is. Nem kell nagyon keresgessük, hogy honnan vette az ötletet. Egy az egyben bármelyik etruszk falunak ez volt a szervezeti kerete. De ha valakinek nem tetszik az etruszk, veheti a világ bármelyik pontján tevékenykedő nép faluszervezési módját.

Igyekezett kivonni szerzeteseit a túlbuzgóság alól. Jelszava „Ora et labora” (imádkozzál és dolgozzál). Félezer éven át más szerzetesrendről nemigen tudunk Nyugat-Európában. 529-től számítják a rend hivatalos megalakítását, amikor Benedek atya megalapítja Apolló isten templomának a helyén az első monostorát.

Monte – Cassino. Az amerikai haderő porig bombázta az odamenekült Olasz hívekkel, barátokkal együtt a II. Világháború idején. Csak úgy megjegyzem, hogy a hitlerista német csapatok védelmi állásaikat a kolostortól olyan messzire helyezték el, hogy a tüzérségi harc ne is közeledjen a hatalmas szellemi, de anyagi értéket is képviselő szent helyhez.

Magyarországon nagy szeretettel fogadják őket. Nézzük meg, hogy miért? A címerükön egy hármashalom látható, vagyis az ősi szkíta **Harom**. A legősibb égi szentháromság jelképe. A háromra állítva a kettős kereszt, amit Szent Istváni keresztként ismerünk. Ez a jelkép évezredekkel korábban megjelenik a szkíta-hun népek jelképrendszerében.³⁰

Ők alapítják a pannonhalmi apátságot, a tihanyi apátságot. Az 1250-beli pannonhalmi pecsétnyomón egy püspököt látunk, fején mitra, kezében pásztorbot, lábai alatt kimúlt sárkány (elmúlt idő). Feje mellett holló áll, szájában kenyérral. Hatágú csillag jelzi a Szűzanyát, mellette félholddal. Vagyis a termékenység szimbólumával. Beszélhetünk, amit akarunk, a katolikus egyház igyekezett valódi szellemi örökösként fellépni az őskereszténységet valló tömegek előtt. A rendek tagjai és vezetői általában a környékükről kerülnek ki. Ritkán kerül közéjük más nyelvű rendtárs.

²⁹ Valamiért tudatosan kihagyják az észak Afrika területén működött remete Szent Pál közösségét.

³⁰ Ne felejtsük el, hogy közéjük tartoztak az etruszkok. Azok az etruszkok, akik ma is külön nyelvjárást beszélnek az állítólag egységes nyelvű Olaszországban.

Minden nyugati rendeknek volt, van egy jellegzetes alaptevékenysége. A kolostorok környékén lakók életében jelentős a szerepük. Tanítottak, neveltek, árvákat segítettek, betegeket gondoztak. Természetesen ez a fény oldala. Mert voltak katona rendek, a nagypolitikát irányító rendek, inkvizítorok, de itt a felsorolásukat be is lehet fejezni.

A Premontrei rend 1126-ban alakult (fehér barátok). Őket is szépszámú kolostor képviselte Magyarországon. Három ágra oszlik: a felszentelt papok kanonoki rendje, örök fogadalmas nővérek (kanonisszák), és a laikus testvérek és nővérek.

Mi volt a közös ezekben a rendekben? Elsősorban a kolostorok területéhez közel álló vidékek lakosságának megtérítése. A fiatalok nevelése. Az írás-olvasás tanításának kizárólagossága a kezükben volt. Ezt, mint eszközt használták fel, és legtöbbször 5-6 évi tevékenység után már a világi hivatalokat is tanítványaik látták el. Vagyis minden okiratot, lett légyen az gazdasági, politikai, vagy vallási ők fogalmazzák, írják.³¹ Minden írott szöveg, könyv, különböző vidékek keresztényesített legendái a kolostorok másolótermeiből került ki.

Iskola ábrázolása az 1300-as évekből származó kódexben.

Bírások alkalmával a barátok voltak a per jegyzői. Híres okiratgyártók. Ebben elől járt a Karthauzi rend, amelyet 1170-ben hagyott jóvá a pápa. Fogadalmuk némáságra is kötelezte őket. Idegenek előtt a „Memento Mori” köszöntésen kívül más szavakat nem ejtettek ki. Legfőbb tevékenységük a régi tudósok írásműveinek, és más fontos okmányoknak a „másolása” volt. Külvilággal a kapcsolatot a segítő testvérek tartották, akik azonban nem léphettek be a műhelyekbe. Talán mondanom sem kellene, hogy asztalaikról kerülnek ki a manapság alaposan elemzett, és hamisítványnak minősülő „okiratok” nagy része. Ez a szakosodott rend ugyanazt végezte, mint Bíborbanszületett Konstantin másoló műhelyei. Mindent megvizsgált, kiegészített, vagy leszűkített, és a „felesleget” eltüntette. Azért tegyük hozzá, hogy ezt nemcsak ők művelték. De ők voltak a legmagasabb képzettségű szakemberek. Manapság a CIA, KGB, és más hasonló szervek tartanak fenn ilyen jellegű műhelyeket.

Szintén a 12. században alakult a Trinitárius rend, melynek feladata a foglyok kiváltása volt. Bennem valahol viszolygást kelt az a tény, hogy báró Kollonich Lipót bíboros igyekezett terjeszteni Magyarországon a rendet. A bíborba öltöztetett főúr az első ismert nagyszabású hóhéra a magyaroknak. Számunkra tömeggyilkos volt. Manapság rövid idő alatt a Hágai Bíróságon kötött volna ki.

A Ferences-rend. Megalapítója Assisi város nagykereskedőjének, Pietro Bernardonenak fia, Ferenc. A pompában felnövekedett ifjú 18-20 éves korában súlyosan

³¹ Aki megrendel például egy levelet, csak kézjeggyével látja el, néha címerpecsétjét nyomja rá.

megbetegedett. Miután meggyógyult, elhatározta, hogy további életét egyedül csak Istennek szenteli. A képzett fiatalemberhez számos kortársa csatlakozott. Rendbe szedték a környék néhány elhagyatott, templomát. Majd a legenda szerint 1209 április 15-én egy templom oltárán nyitva találták a szentírást, Máté evangéliumánál. „Ha tökéletes akarsz lenni, amid van add el, és oszd szét a szegények között.” – olvasták. Ennek alapján állították fel a rend életfilozófiáját. III. Ince pápa eleinte nem akarta jóváhagyni az alapítást, de aztán „álmodott”. A lateráni bazilikát amint inog, dűledezik. Kolduskinézetű emberek tartották omladozó falait vállaikkal, hogy össze ne omoljon. Ezután jóváhagyta a rend szabályzatát. Álmodott a pápa, vagy nem álmodott, a pompába merült egyház tényleg dűledezett, s ha a ferencesek nem teszik oda a vállukat, eddig már megtörténhetett volna, hogy a műezinek szólítanak imára világszerte.

Már 1211-ben csatlakozik a mozgalomhoz Assisi városából Sassaroso gróf Klára lánya, aki 1212-ben alapította a Klarissza apácarendet.

Kolduló barátok voltak, rendházaikat nagyobb falvakban, városokban létesítették. Igazi emberi kapcsolatba kerültek a hívekkel. A szerzetesek „barát” megnevezését először rájuk vonatkoztatták az emberek. Szabályzatában alapelveként a hittérítő szolgálatot is rögzítette. 1219-ben csoportokat létesítettek, és elindultak az akkor ismert világ különböző pontjai felé. Ferenc Egyiptomba ment. Vajon miért? Talán, mert ott voltak a kopt keresztények? Útja során találkozott a török szultánnal.³² Miután az meghallgatta a csuhás embert, mély tiszteletét fejezte ki. A törökök mindig a legnagyobb elismeréssel bántak a „barna dervisekkel”. A többi rendeket, mint idegen kémeket üldözték.

Hittérítő tevékenységükkel eljutnak a Kaukázusba, ahol „Gyeretyán országában”, vagyis a kaukázusi Magyarországon kolostorokat létesítenek. A Kárpátok és a Duna közötti kunok is nagyon kedvelték őket. Miután a tatárok elpusztítják a Milkovi püspökséget, a ferencrendi kolostorok megmaradnak. Egy ilyen kolostor köré csoportosítják a tatárok visszavonulása után Havasalföldön az új fővárost, Hosszúmezőt. A kolostor ma is áll.

Kapucinos barátok.

Ferencrendi szerzetes.

Érdekes a tertiarusok rendje. A városok és falvak lakói egyenesen imádták a ferenceseket. Ha belegondolunk a korba, amelybe bedobban ez az új-régi eszme, nem is csodálkozhatunk rajta. Akik szerették volna eszméit követni, anélkül, hogy otthonukat, családjukat, hétköznapi tevékenységüket feladnák, egy külön rendbe tömörültek. Természetesen ez a laikusok³³ rendje volt. Ezt nevezték a harmadik rendnek.

³² Valószínűleg a birodalom alapító Oszmán elődjével Ertogrul oguz vezérrel, a sólyom fiával.

³³ Nem felszentelt pap.

Nem nagyon emlegetjük, de az egyháztörténetben Ferenc volt az első, akin Krisztus sebei megjelentek.

Látzólag a ferencesek ellentéte a domonkos rend egész tevékenysége. Alapítója az ó-kasztíliai Guzman házaspár gyereke. A legenda szerint hosszú ideig nem volt gyermekáldás a családban. Az asszony addig járt a közeli silói apátságba, Dominicus apát sírjához imádkozni, amíg csoda történt, és fiúk születtek, akit az apát tiszteletére Domonkosnak kereszteltek.

A keresztelés alkalmával a csecsemő homlokán egy csillag ragyogott fel, amely néhány másodpercre bevilágította az egész templomot. Születését megelőzően az édesanyja egy kis tarka kutyáról álmodott, amelyik szájában égő fáklyával szaladgálva mindent felgyújtott. Ebből azt jövendölték, hogy a gyermek a hit fáklyájával tüzet gyújt a világon.

A csillagos homlokú tűzgyújtó párezer évvel korábban istenfiú volt, s mi azt tartjuk róla, hogy rézből készült megtűzesített szobrának üregébe csecsemőket dobáltak bele. Az utóbbi egész biztos, hogy nagyon késői kitaláció. Baál, az Égi Bika, a csillagos homlokú kultusza akkor sem kért emberáldozatot, ha mi ezen nagyon szeretünk borzongani, megbotrálni.

Annál több emberéletet követelt a mi csecsemőnk által létrehozott rend.

Miután 1198-ban pappá szentelték, felvették a kanonoki testületbe. Ebben az időben nagyon erős volt az albingens mozgalom Keletről indult és Bulgárián, Bosznián át került a nyugati országokba.

Ezek ellensúlyozására alapította Domonkos a prédikátorok rendjét 1216-ban. Elsősorban tehetős családból kikerülő és nagyon felkészült papokat vett fel a rend tagjai soraiba. Érdekes módon legnagyobb sikereiket azzal érték el, hogy bevezették a rózsafüzért. Az asszonyok között terjesztették. A rózsafüzér egyletek a mai napig is a legerősebb női szervezeti formái minden katolikus parókiának. Természetesen. Az asszonyok a Nagy Anya segítségét kérik, benne bíznak és őt imádják a rózsafüzér imádságsor keretében.

Az albingens mozgalom nagyon visszaszorult, de ennek ellenére 1229-ben a toulousi zsinat létrehozta az inkvizíciót. Ekkor már Szent Domokos nyolc éve halott volt. Rendjének papjait használták fel, mint inkvizíciós bírakat, közel 700 esztendeig. I.R. Grigulevics szovjet történész szerint csupán Spanyolországban 350.000 embert küldtek máglyára. Annak ellenére, hogy Domonkosnak semmi köze sem volt az inkvizícióhoz, mégis őt nevezték az Úr kutyájának – domini canes. Érthető is. Olyan rendtagok kerültek az élre helyenként, mint Teuton János, a törtető idegbajos fő inkvizítor a túlbuzgó IV. Béla udvarában. Annak ellenére, hogy a király minden hihetetlenül kegyetlen dolgait helyeselte, beleszólt az ország belügyeibe. El akarta tüntetni Sámuel kamara ispánt (pénzügyminiszter), mert böszörmény, vagyis mohamedán vallású magyar volt. Létrehozott egy erős kémszervezetet „Militia Christi” néven, melynek fő szerepe volt a balkánon kirobbanó bogumil mozgalom elterjedésében, és később az egész terület átállításában a török szultán védelme alá. Akit feljelentettek azok vagyonát elkobozta és tömegesen adta el őket gályarabként a szaracén kereskedőknek. De ugyanezt művelte olasz, vagy akár germán területeken is.

Az eretnekégetés azonban már sokkal korábbi és nem a kereszténységből induló szokás. A hírhedt boszorkányégetések mikor megjelentek Könyves Kálmán például Domonkos születése előtt egy évszázaddal már kimondta: „Boszorkányok, pedig nincsenek, így ne is essék szó róluk.”

Kiket neveztek ki boszorkányoknak? Elsősorban a gyógyító asszonyokat, akik egyben közösségük szellemi irányítói is. Mint ilyen az új hit elterjedésének legkomolyabb akadályai. Felfigyeltem, hogy csupán az 1400-as évektől indul ellenük a propaganda hadjárat. 1435

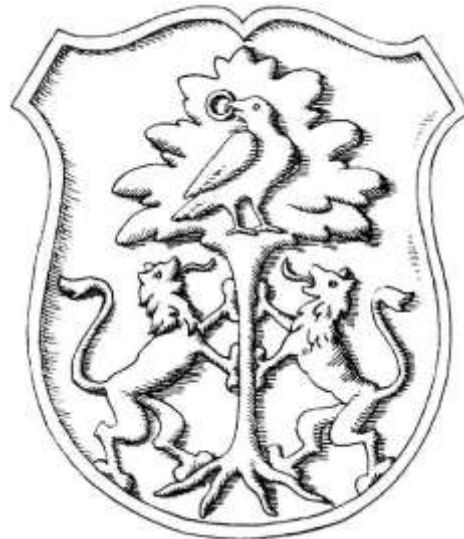
után jelenik meg Johannes Nider Hangyaboly című demonológiai értekezése. Nemsokára Heinrich Kramer és Jacob Sprenger Boszorkánypöröly címen közöl egy szex-horror könyvet, amely sikerkiadványként ott volt az inkvizítorok előtt. A nagy boszorkányperek mégis az 1600-as évektől indulnak a világon, az 1700-as évek közepéig. Legtöbbször gazdasági, politikai okokból.

Azt is el kell mondanunk, hogy először a domonkosok alkalmazták Európában az ügyészi intézményt, mellyel szembeállították a védőügyvédek testületét. A mai joggyakorlat tőlük indul. Ha lehetőségük volt, igyekeztek visszatéríteni az „eretnekségből” a vádlottakat. Ilyen esetekben a férfiakat felvették a rendbe laikus testvérként, és a nők számára még Domonkos idejében létrehoztak női közösségeket. Ide fogadták be az eretnekség vádja alól felmentett asszonyokat. Ugyanis hiába mentett fel az egyházi bíróság. Ezek az emberek már nem tudtak visszatérni a vakbuzgó, de legtöbbször anyagi haszonra számító közösségekbe, amelyhez korábban tartoztak, és amely feljelentette őket, kiszolgáltatta az inkvizíciónak.

A spanyol hadakkal ott voltak az Újvilág meghódításában. Beszélhetünk bűnrészességükről. Ellenben azt is ki kell hangsúlyoznunk, hogy a legtöbb korabeli reális tudósítás az amerikai őslakók kultúrájáról tőlük származik. Komoly tudósokat, vallási vezetőket is adott a rend Európának.

A Pálos rend. Magyar alapítású, mint katolikus rend. Boldog Özséb kanonok alapította Remete Szent Pál tiszteletére. A Pécs melletti Ürög hegyen 1235-ben templomot és monostort építtetett, amelyet a környékből összegyűjtött remeték gondjaira bízott. Később a pilisiekkel együtt közös monostort és templomot emelnek. A pápa nem nagyon akarta jóváhagyni a számára furcsa rendet, de Aquinoi Szt. Tamás és Váncsa István bíboros közbenjárására mégis engedett. A magyar királyok legközelebbi munkatársaivá váltak a pálosok. Például Báthory László szentlőrinci pálos szerzetes a király megbízására magyarra fordította a Bibliát, amely bekerült a Korvinák közé. Halálát Mátyás király is megsiratta. A rendnek hazánkban már az Árpádok idejében 8 kolostora volt. Az 1330-as években már hatvan pálos kolostorról tudunk Magyarország területén, az 1600-as évek elején 170-ről. Aztán az osztrák sógorok megjelenésével a pálos kolostorok nagy részének csak romjai maradtak Magyarországon és Erdélyben. Miért?

1381-ben Nagy Lajos a velencei köztársaság segítségével Magyarországra hozatta szt. Pál remete holttestét (Afrikából) s azt a szt. Lőrincről nevezett pálos szerzet által a főváros közelében őriztette. A rendnek zárdája volt Palesztinában, 10 Isztriában, 15 Lengyelországban, 1-1 Litvániában, Poroszországban, Sziléziában, Morva- és Csehországban, 2 Oroszországban, 3 Ausztriában, 2 Stájerországban, 10 a sváb földön, 15 Portugáliában. Európában összesen 207. Mindezek szellemi központja a Pilisben volt. Magyarország területén komoly nemzeti kultúrának voltak a fenntartói. Tagjai közül különösen kitűntek Özséb tanítványai Benedek és István, András nosztrai és Gergely diósgyőri perjel 1373 táján. Antal, ki Velencében először nyomatta ki a rend misemondó könyvét; Dénes, a jeles kőfaragó (1484); Lőrinc, a jeles festő (megh. 1522.); Fráter György, bíboros (megh. 1551). A török idők elmúltával: Benkovics Ágost, váradi püspök; Széchenyi Pál, kalocsai érsek, Ányos Pál. Az irodalomtörténetből ismert Versegly Ferenc, Virág Benedek, akikről mostanában nagy a csend. A rend tagjai közül kikerül 1 bíboros, 4 érsek, 22 püspök, 5 prépost, 4 apát, 4 pedig más főpap. 47-en, pedig az irodalom és tudomány területén szereztek érdemeket.

. Pálos rovás feliratok dél amerikában. De vajon miért nem írtak latin betűkkel? A választ azt hiszem mindnyájan tudjuk. És nézzük meg a címerüket. Életfa a rá támaszkodó jellegzetesen magyar oroszlán ábrázolással. A fán a híres holló csőrében a gyűrűvel. Később Mátyás király jelkép rendszerében találkozunk vele.

Igazán magyar rend volt. A magyarok tudták is róluk. Már évekkel ezelőtt felreppent az a hír, hogy végeredményben ez a rend az üldözött magyar táltosokat fogadta soraiba. Hivatalos keretet adott a mindig magányos táltosok számára, hogy népüket szolgálhassák. Miután a jezsuita irányítás alatt álló Habsburgok kezébe került az ország, a pálos rend egyre fogyatkozik, míg aztán 1786 febr. 7. II. József a rendet feloszlatta, és javaikat a kincstár számára elkobozta. A kiegyezés után a magyar főpapok igyekeztek visszaállítani a rendet. Ez nem vezetett nagy sikerre. Nem volt rá idő. Jött az első világháború, Trianon a szovjet „felszabadítás”. Aztán az ÁVH-sok üldözései.

Napjainkban igyekeznek újjáéleszteni e magyar rendet egyháziak, világiak egyaránt.

Miért üldözték? Az őskereszténység utolsó bástyái közé tartozott, melynek szellemisége mindig megriasztotta a bármi áron uralkodni vágyókat.

Mit is jelent magyarul a Pálos. Mikor megjelenik a Napisten, felszáll áldott sugaraitól a föld párája. Pállik a föld. Pálos lesz. Ezt a nevet viseli az egyetlen magyar szerzetesrend, amelyet beszüntettek, majd újrászerveztek, miután már nem volt senki, aki az ősi tudást ismerje. Most csak a fehér csuha, ami tényleg pálos? Remélem, hogy nem.

*

Még nagyon sok rendről kellene írunk, de kötetünk célja nem az, hogy maradéktalanul bemutassuk a katolikus rendeket. Ezt elvégezte Gömbös Tamás „A szerzetes és lovagrendek címerei és viseletei” című kötetében. Ha az ember fellapozza, nagyon sok érdekes dolgot talál, amit a szerző komoly munkával gyűjtött össze.

A jezsuiták alapítója Loyolai Szent Ignác spanyol hidalgó, katonatiszt. Főúri családból származó személyiség. 1540-ben alapítja a szerzetesrendet, amit Jézus Társaságnak neveztek. Magyarországon 1561-ben telepednek meg Nagyszombaton. Mi, Jezu-átoknak hívtuk. Számunkra a jezsuita rend tevékenysége Magyarország Habsburg kézbe kerülését jelentette, minden velejárájával. A népirtással, elnémetesítő, katolicizáló tevékenységgel, a magyar gazdasági élet beszűkítésével együtt. Ahol megjelentek, kiszorították a pálosokat, a reformátusokat, felszámolták a szegények házait, kezükbe vették a vezetők irányítását. Erőszakos politikájukat felerősítette az a tény, hogy mindannyian nem magas, hanem a lehető legmagasabb szellemi képességekkel rendelkező, sokoldalúan képzett egyének voltak. Jellegzetes jelszavuk: a cél szentesíti az eszközt.

Látszólagos célkitűzéseik az igehirdetés, ifjúság nevelése, tudományok művelése, és hittérítő szolgálat. Mégis az egyetlen rend, amely tagjait komolyabb orvosi vizsgálatoknak vetette alá jelentkezéskor, mint a katonaság. Soraikban a legszigorúbb katonai rend és fegyelem uralkodott. Minden szerzetesnek lehettek birtokai, vállalkozásai. Egyházi vagy világi méltóságot csak akkor fogadhattak el, ha a pápa erre kifejezetten, névre szóló parancsot adott a szerzetesnek. De előbb ki kellett lépnie a rendből, és belépnie egy másik, egyházi szervezetbe. Például Pázmány Péter bíboros (1616-1637) mielőtt esztergomi érseki székét elfoglalta a szomaszkai rendbe lépett át.

Ők voltak a harcoló egyház elit katonái. A szellemi csendőrök. És tegyük hozzá, hogy mindenik főtiszti szinten teljesített. A legenda egy, de a gyakorlat egész más. Állítólag a jezsuita rend a reformáció ellen, a katolikus hittételek védelmére a pápai hatalom megerősítésére jött létre. Az utóbbi magyarázza jelenlétüket a világ különböző pontján. Össze kellett hangolniuk a távoli vidékek történelmét, vallását, időszámítását a hivatalos vatikáni eszmékkel.

De. A rend generálisát nem a pápa, hanem a spanyol király nevezte ki. Fogadalmukban „perinde ac cadaver” (mind a holttetem) engedelmességet esküsznek a spanyol királynak és a generálisnak. Valahol harmadrendileg majd a pápának is. Írogatom, hogy a pápaság, az egyház csupán eszköz, paraván a feudális urak kezében. Ennél jobb példa nem kell. Mikor II. Fülöp kemény hadakkal lép fel a reformálódó Anglia ellen, a jezsuita páterek merényletet szerveznek Erzsébet királynő ellen. Franciaországban létrehozzák a Ligát (a későbbi SS előfutára vallási köntösbe), akik Szt. Bertalan éjszakáján lemészárolják Párizsban a reformátusokat és erős terrort vezetnek be. Megpróbálta a spanyol király megszerezni a francia trónt is. Merénylővel megöletik III. Henriket, de amikor IV. Henriket is megtámadja egy merénylő és a Párizsi rendőrfőnök bizonyítékokat tár elé, hogy mindkét merénylőt a jezsuiták készítették fel, a parlament 1595 januárjában kitoloncoltatja az ország területéről a rendet és felakasztatja Guignard atyát a merényletek előkészítőjét.³⁴

A kínai császár udvarában kezükbe fogták a csillagászati és a történelmi ügyek vezetését. Mostani szóhasználatunkkal azt mondhatnánk, hogy ezek különálló minisztériumok voltak. Előző kötetünkben leírtuk, hogy miként irányították a császárt és környezetét. Miként írták át Kína történelmét, ahová európai mintára beillesztettek egy nem létező dinasztiát, a Han császárokat. Régészeti leleteket, komoly propagandaanyagokat gyártottak. Érdekes módon nem igyekeztek tömegesen kereszténységre téríteni a kínaiakat. Ehhez túl értelmesek voltak. Céljuk az ott töltött évszázadok alatt, hogy a kínai időszámítást, történelmi eseményeket egybehangolják a keresztény egyház által kibocsátott történelmi írásokkal.

Ma az amerikai és az orosz hírszerző szolgálatok a világ legragyogóbb titkosszolgálataként értékelik. Ők vezetik be a veszélyesnek ítélt személy rágalmasát, lejáratását. Tömeghangulat keltést. Gazdasági, politikai előnyök, vagy hátrányok alkalmazását egyén, de akár országgal szemben.

Három évszázadon át a habsburg ház fő eszmei irányítói. De még máshol is találkozni fogunk velük.

Szólnunk kell az Irgalmas rendről, melyet Ciudad János portugál katonatiszt szervezett. 1540-ben indítja meg Granadában az első kórházat. Óriási sikere volt. Ő maga sohasem volt szerzetes. A rendet halála után alapították „Irgalmas Testvérek” néven. Nemsokára ennek a női ága fogalommá vált a világon. Amikor ma egy beteg a világ valamelyik kórházában nővérnek szólítja az ápolónőt, mindig az irgalmas nővérek emlékét

---

³⁴ Nagyon színesen ecseteli az akkori helyzetet Robert Merle a Francia história című hatkötetes történelmi regénysorozatában.

idézi. Ők voltak a kórházak jó angyalai. Magyarországon és az elcsatolt területeken, csak a kommunizmus tudta felszámolni hasznos tevékenységüket.

Még volt egy fontos rend Magyarország életében. Ez a Piaristák tanító rendje. Alapítója a szintén spanyol származású Kalazanci Szent József. 1597 őszén nyitotta meg első ingyenes népiskoláját. Ebből nőtt ki a legelterjedtebb és legnagyobb tanító rend, amely hála Istennek a volt kommunista államokban éledezni kezdett.

A plébániák és a rendek képviselték az egyházi szellemiséget. Hatásukra került be az ősvallás megannyi szimbóluma a katolicizmusba.

A kereskedők Vatikánja

Furcsa gondolatok ébredtek bennem mikor igyekeztem megérteni a Római Pápaság intézményének működését. Riasztó kettősség figyelhető meg. Egy állandó küzdelem a fennmaradásért. Azért, hogy a vallást képviselhessék, de áthidalhassák azokat a valós veszélyeket, mellyel az átalakuló világ anyagi érdekei fenyegették a Krisztusi hitet.

Okai: - mai ismereteink szerint eléggé későn alakul meg a pápaságnak nevezhető vallási intézmény.

- egy egész sor látszólag vallási intézményt hoznak létre külső erők, melyek ellen a pápaság nem tud fellépni. Emellett igyekeznek a tényleg hitükért küzdő hasonló intézményeket tönkre tenni. (Pld. A templomosokat)
- ahogy muzsikálnak, úgy kell táncolni. (keleti mondás). Át kellett vevék az alakuló világ vezetői által használt eszközöket, legyen az véleményeket befolyásoló propaganda, területek adásvétele, háború. Vagy akár népek nyelvének, Európa, később a világ etnikai képének átalakítása.
- az egyház volt a csuklyás köpeny, ami mögé elbújhattak a társadalmi változások irányítói. És ez ellen nem tiltakozik a mai napig sem, amikor már létét fenyegeti az évszázadok óta jól célzott ellenpropaganda.

*

Az előző fejezetekben úgy láthattuk, hogy a katolikus egyház szervezése egy önálló rendszert hozott létre. Anyagilag biztonságot jelentett számukra az egyházi tizedekből, illetékekből, birtokok jövedelméből származó összegek. Gondtalan életet biztosított minden szinten. A vallás embereinek nem maradt más, mint az ige hirdetése.

Mégsem ez történt. Sokat keresgettem az okát. Morgolódtam, mikor egyik székelly figyelmeztetett, hogy a fejétől bűdösödik a hal. Nagyon megsértődtem rá. Az én életemben Szent Péter trónján ülő pápák igazán tevékeny, tisztességes egyházfők voltak. Mellettük jól ismertem Mindszenty bíboros és Márton Áron gyulafehérvári püspök tevékenységét és minden nehézség ellenére híveiért, népéért a legnagyobb áldozatokat is vállaló papokat. Számukra a fej egyben mellet is jelentett, melyet vihar esetén szembefeszítettek az ellenséges erőkkel.

Elővettem a pápák jegyzékét, Szent Pétertől (42) XIII. Leó (1878) beiktatásáig. Több mint 280 pápa és ellenpápa uralkodott. Szent Pétertől III. Bonifáciig (607) az átlagos uralkodási idő meghaladja a nyolc évet. Tőle, XIII. Leóig már csak öt év az átlag.

Életemben több intézményt vezettem. Megfigyeltem a saját és a más intézményvezetők eredményességét. Általában a negyedik év közepén tudja egy magasabb feladatkörrel megbízott személy világosan átlátni döntéseinek következményeit. Addig a környezete sugalmazza határozatait. Az első évben nagyon kell vigyázzon, nehogy több kárt okozzon, mint amennyi hasznot. Ezt ma úgy küszöbölik ki, hogy magas munkakörben tapasztalatot szerzett, aránylag fiatal embereket neveznek ki vezetőnek. Én

a 70 évemmel hiába igyekeznék akár egy középiskolát is eligazgatni, mert ehhez már egyszerűen nincs fizikai erőm. Ha erre kényszerülnék, teljesen rá kellene hagyatkozzak az addig ott dolgozó aligazgatókra, gazdasági vezetőkre, titkárságra.

Igen ám, de a pápák között nem sok ereje teljében lévő férfiembert találtam. Ha igen, pár kivételtől eltekintve, néhány hónapi pápáskodás után meg is halt. (!)

Amikor valahol egy kemény háttér-diktatúrát vezetnek be, igyekeznek olyan emberekkel biztosítani a személyi, avagy politikai csoport hatalmát, akik nem érzik biztonságban magukat azokban a székekben, ahová tették. Latinosan ezt kontraszelekciónak, vagyis ellen-válogatásnak nevezik. A szentszék nem csak a pápából áll. Ne vegyék szentségtörésnek de, olvasgatva a pápaság történelmét riasztó jelenségekkel találkozunk. Úgy néz ki, mintha a hatalmasok érdekképviselői testülete ráncigálta volna százfelé a mindenkori pápát. Az ortodoxiában több pápa is létezett. A szó értelmében 'atyja' (papa). Területi vezetők voltak, mint ma az érsekek. Később a pápa megnevezést már csak a Római latin püspök használta. Az ortodoxoknál maradt a patriarcha (a haza vezetője).

II. Shenouda pápa Afrika patriarchája.

A hivatalosan elismert kereszténység megjelenésétől számított egy-két század után a pápák vagy nagyon rövid ideig uralkodtak, vagy tevékenységük messze állt attól, amit mi egy Szentatya feladatának elképzelünk.³⁵

Pedig eleinte egész más volt a pápaság és a pápák tevékenysége. Péter a „Szikla”, Bar Jónás fia. Az arámi nyelven a barjonna szó zelótát, törvényen kívülit, anarchistát, fanatikus hívőt jelentett. Ezért ragadt rá fiára, az ugyancsak kemény emberre a 'szikla' jelző. Pál apostol eszméivel gyakorlatilag második helyre szorította az egyenes embert. Korokban nem voltak nőtlenséget fogadott papok, az egyház ugyanannyira anya volt, mint atya.

Később Nagy Gergely pápa (590-604) erősen kézben tartotta az egyház polgári közigazgatását. Egy olyan korban, amikor a központosított állami felépítmények gyakorlatilag működésképtelenek voltak. A birodalom elbukott, éhség, veszély fenyegette a lakosságot. Egyetlen biztos gazdasági szervezet az új keresztény egyház volt. Nemcsak ostyát, hanem kenyeret is tudott nyújtani a híveknek. Lehetőleg békés úton, okiratokkal védelmezte birodalmát. Tevékenységét követték utódai.

A következőkben leírt eseményeket én inkább a kolostorokban született legendák közé sorolnám. Például azt, hogy 752-ben III. István pápa egy 315-ben kiadott dokumentummal állt elő, amelyet állítólag Konstantin császár írt. Későbbi igény miatt készült, mert állítólag Kis Pippint kellett meggyőznie ezzel, hogy jogosan birtokolja Itália

³⁵ A fejezet első része ellentmondásnak tűnik az eddigi állításaimmal szemben. Az oka, hogy elemeztem azokat az eseményeket, amelyeket hivatalosan elénk tárnak. Gondolatsorom – ha így történt, akkor?...

északi részét. (Igen ám, de ez a korszak (614-911) nem létezett. Az egész az események visszavetítése) Állítólag ezzel a módszerrel a pápák nagyon komoly világi hatalomra is szert tettek. VII. Gergely pápa (1073-1085) újabb hamisítványokkal állt elő. Egy sor olyan okiratot készített, amely segítségére volt, hogy megszilárdíthassa hatalmát a nyugati világ fölött.

Emlékezzünk csak vissza azokra a körülményekre, amelyek létrehozták a Biblia megírását. A bizánci kereskedők, kézművesek ez által igyekeztek megerősíteni hatalmukat, és egyeduralomra szert tenni a Földközi-tenger medencéjében bonyolódó kereskedelmi tevékenység fölött. Nagy ellenfeleik az itáliai kereskedők voltak. Róma lerombolása, az itáliai városok szétválása óriási hasznot hozott a bizánciaknak. Tényleg ők lettek a kereskedelem császárai.

Az Itáliai pénzembereknek ellensúlyozni kellett Bizáncot. Valahogy össze kellett fogni az önálló és külön dolgozó gazdasági csoportokat. Erre kitűnő eszköznek látszott az új vallás, ha teljes mértékben egyeduralmódóvá lehetett tenni nyugat- és közép-Európában. Így jött létre először a világon a „multik”³⁶ uralma vallási köntösben. Kitűnően meg lehetett bújni a háta mögött. Látszólag a nyugati keresztény egyház átvette a gazdasági-politikai vezető szerepet is. Nemcsak igével segítette híveit. Állami biztonságot is teremtett nekik. A pápák akarva, vagy akaratlanul veszélyes pénzügyi ellenfelekké válhattak. Eleinte ez nem is volt baj Itáliában. A pápaság szellemi pajzsa alatt megerősödtek az itáliai városok. Lélegzethez jutva, ebben az időben növekedik meg Velencének, Génúának, Firenzének, Pizzának, Bolognának stb. a szerepe. Ha megfigyeljük, a Rómától északra fekvő vidékeken lendületesebb fejlődés mutatkozik. Egy adott pillanatban olyan gazdasági erőre tesznek szert, amely lehetővé teszi, hogy ők kezdjék uralni a földközi-tengeri kereskedelmet. Később politikai hatalmuk is annyira megerősödik, hogy például Velence az, aki megszervezi a Török Birodalom elleni tengeri védelmet. Meg is verik a törököket Lepantonál.

A ma ismert pápasági intézményt a franciák hozzák létre. Egy évszázad alatt az itáliai városok nemcsak felkapják az ötletet, de tovább is fejlesztik. Rómában. Gazdasági, katonai hatalmat is adnak az új szervezeti rendszernek. Módjával. Tessék elképzelni azt a pénzembert, akinek minden vállalkozása körül ott van egy nagybácsi, aki egyben pap bácsi is. Persze, hogy rögtön felötlött bennük az a gondolat, hogy a kezükben tartsák, irányítsák a pápaságot. Miképp lehetett ezt elérni? A pápa körül ott volt a bíborosok tanácsa, mindenik főpapnak külön területeken szervezeti rendszere, vagyona, irodái stb. A bíborosok közé kellett beültetni, beszivároztatni az egyes pénzcsoportok érdekeit szolgáló személyeket. Miután ennek a rendszere kialakult, eleinte vigyázni kellett arra, hogy a pápa ne hagyja eltávolítsa valamiért őket. Tevékenységük eléggé burkolt volt. A helyzet gyakorlatilag alig változott napjainkig. Hogy valakiből bíboros legyen, elsősorban a saját hazájában kellett maradéktalanul elismerjék, megismerjék értékeit. Bárhol, bármilyen időben – legyen az középkor, vagy újkor – környezete gazdasági, politikai hatalmasságai támogatására volt szüksége. Minden kor kitermelte a maga emberét.

---

³⁶ Nemzetközi gazdasági, pénzügyi társaságok, erős politikai befolyással tevékenységi területükön.

XVI. Benedek a bíboros kollégiummal.

Így aztán megszületett az a rendszer, amely biztosította, hogy a pápák ne gyökeresedjenek meg. Ne legyen idejük kiismerni udvaruk belső titkait. Ez a rendszer megmaradt más helyzetekben is. Kérem, hogy az Egyesült Államok elnökét valaha is tájékoztatták a hadsereg, a CIA, az egyes nagy vállalkozások, vagy akár a bankrendszerek belső ügyeiről? Pedig nem a középkor elején vagyunk. Mikor szükséges, a vezetők segítséget nyújtanak a tömegek elé állított személyeknek. Ha azok tevékenysége zavarja köreiket, nagyon gyorsan elszigetelődnek, és nem egy esetben meg is gyilkolják őket.

1970 körül egy fiatal, értelmes székely paptól hallottam először Szent Malakiás jóslatairól, aki 1143-tól 2020-ig sorolja fel a jövőendő pápákat. Napjainkban John Hogue dolgozta fel a jóslatokat, és leírta röviden a pápák sorsát. A kötetét magyarra is lefordították „Az utolsó pápa” címen. Érdekes olvasmány. Amikor az ember forgatja, meggyőződik arról, hogy a pápaság tényleg isteni eredetű. Amennyi gazemberséget, aljasságot, gyilkosságot elkövettek a pápákkal szemben, rég meg kellett volna szünnie az egész rendszernek. Amit a háttérőrök elkövettek, azt mind a pápaság számlájára írjuk a mai napig is. Például: egy keresztes háború megszervezéséhez, lebonyolításához legkevesebb egy évtizedre volt szükség. Ez alatt megtörtént, hogy 2-3 pápa váltotta egymást Szent Péter trónján. Annyit értettek az egész kutyaheccből, mint a kiseruca a szaxofonból. De a pápák nevéhez kötődnek a keresztes hadjáratok. Kapaszkodjunk meg! Még az egyházi kiadású könyvekben is. Nem fogom felsorolni az összes pápát, csak néhányat.

Furcsa idők voltak. Érdekesen rávilágít II. Lucius pápa sorsa. Zavaros körülmények között azért került Szent Péter trónjára a nemesi származású bíboros, hogy ha kell, fegyverrel is megvédje az egyház érdekeit. Szinte egyhangúlag választották meg. Ehhez hozzájárult hatalmas kánonjogi felkészültsége, népszerűsége. Igen ám, de a római világi vezetők önkormányzó kommunát hoztak létre a szenátus csarnokaiban, és megpróbálták fegyverrel kizavarni a keménykezűnek ígérkező pápát. 1145 elején kénytelen volt kardot fogni, hogy leverje ellenfeleit. Sikerült is, de a csata során többször megsebesült, és meghalt.

Amikor kicsit megerősödött volna a pápai hatalom, a világi uralkodók - a bíborosok különböző érdekeket szolgáló csoportjaival - választottak egy-egy ellenpápát. III. Sándor pápa választásakor a bíborosok egy csoportja betört a választók gyűlésére, hogy karddal űzze ki őt a tanácsból. A benntlévők szintén karddal védték meg magukat. Sándor pápa biztosította magának Szent Péter trónját. Ellenfelét megválasztották ellenpápának IV. Victor néven. Ez egy 18 évig tartó viszálykodáshoz vezetett. Mikor meghalt az ellenpápa, a viszály nem szűnt meg, mert Barbarossa Frigyes újabb három ellenpápát támogatott egyszerre. Végül úgy néz ki, hogy III. Sándort megmérgezték, mert egy hirtelen jött rövid, fájdalmas betegség után 1164-ben meghalt.

Jellegzetes a IX. Gergely 1241-ben bekövetkezett halála utáni pápaválasztás. Állítólag ő volt az, aki bevezette az Inkvizíciót. Az ő idejében fenyegetik a mongolok Európát. Utána minden meggondolás szerint egy erőskezű, tettekész, fiatal pápát kellett volna választani. A sok villongás, háború miatt csak 12 bíboros maradt. Ebből kettőt II. Frigyes elfogott,

seregeivel körülzárta Rómát, hogy kényszerítse a bíborosokat, - az ő érdekeinek megfelelő pápát válasszanak. A városban Matteo Orsini volt az úr. Róma diktátora. Egy szeméttel teli romos kastélyba zárta a bíborosokat, és azt követelte tőlük, hogy maguk közül válasszanak pápát. Két hónapig férgekkel teli élelmen és poshadt vízen éltek. Egyikük meg is halt. Végül megválasztották IV. Celesztint pápává, aki 16 nappal élte túl a megpróbáltatásokat.

Nagyon veszélyes volt a pápák számára, ha felléptek az erősebb feudális uralkodók ellen. IV. Orbán megújítja az egyház bevételi forrásait, és egy politikai húzással szentesíti Anjou Károlyt, IX. Lajos francia király unokaöccsét, Szicília trónján. Ez kivédhetetlen csapásnak bizonyult a későbbiekben a német-római Hohenstauf dinasztia számára. Meg is mérgezik 1264-ben.

Ezekből tanul IV. Miklós, az első pápa, aki a ferencrendiek közül került Szent Péter trónjára. Róma egyik legerősebb családjával, a Colonnákkal szövetséget kötött. Az ő idejében vesztik el az utolsó szentföldi birtokukat. Ez nagy csapás a kereskedőkre, Újból Bizánc diktálja a keleti áruk forgalmát. Erre a pápa környezete megpróbált szövetséget összehozni egy új keresztes hadjáratra. Még Kublaj mongol kánnal is felvette a kapcsolatot, azonban sikertelenül. Ekkor indították az első kínai missziót.

Az előbb azért hangsúlyoztam ki a ferences pápát, mert bizony a renddel szemben kegyetlenül viselkedtek „főnökeik”. VI. Ince idején például számos ferencst megkínóztak és megégették. Avignoni udvarában csökkentette az udvartartást, és a bíborosok hatalmát. A történelemkönyvek avignoni fogságnak nevezik azt az időszakot, amit a pápák Rómától távol töltöttek.

A sokat emlegetett pápai állam végig Firenze tulajdonában volt. A kereskedőváros a pápai katonai parancsnokok túlkapasait kitűnő propagandával használta fel Rómában. Például XI. Gergely, aki az Örök Városban pápai rezidenciát akart létesíteni, ki kellett vonuljon onnan Genovai Róbert kardinális Cessenában elkövetett rémtettei miatt. Róma az ókori latinok megerősödésétől a legbűnösebb város. Tele ingyenélőkkel, szerencselovagokkal, rablókkal és a lakosság tisztességes munkás részének élete és biztonsága állandó veszélyben forgott. Ilyen körülmények között kellett fenntartani Szent Péter Trónját.

Nagyon érdekes személyeket választottak néha pápának. A következő ferencrendi szerzetből származó pápára nem lehetett büszke a rend. Nagy tiszteletnek örvendő hittudós volt Francesco della Rovere, aki a Ferenc-rend generálisa lett. 1471-ben megválasztják pápának, IV. Sixtus néven ismerjük. Számos fattyú apja, akiket unokaöccseinek és húgainak nevezett. A pápai ötvösműhelyek állandóan aranyból készült éjjeli edényeket kellett gyártsanak, mert ezzel kedveskedett szeretőinek. Ő volt aki engedélyezte, de meg is szervezte Rómában a bordélyházakat, melyek jövedelméből évente 30.000 dukát aranyra tett szert. Kitalálta, hogy bűnbocsánatot árul a halottak számára. „Az ima nem menthet meg, de a pénz igen.” Az ő idejében tevékenykedik Spanyolországban Tomas de Torquemada főinkvizitor. Andalúziában „2000 zsidót és muszlimot égetett meg, egy évtized leforgása alatt több százezer férfit, nőt és gyermeket hagyott megrohadni Spanyolország különböző pincebörtöneiben. Ezen kívül 114.000 embert kínoztatott halálra, beleértve azt a 10.200 lelket is, akiket élve égettek meg mindössze azért, mert gyanúsak találtak a keresztény hitre térésük körülményeit. ”³⁷

A reneszánsz legnagyobb humanista pápájának tartják Enea Silvio Piccolominin. Eleinte püspökök és prelátusok titkáráként dolgozott, majd III. Frigyes kinevezte udvari költőjének. Irogatott és ivogatott is szorgalmasan. Népszerű kalandregénye, a „Lucretia és Eurüalus”, erotikus komédiája a „Chrysis”. Híres volt szerelmi kalandjairól. Több balkézről származó gyerekeiről írnak. Részeges, csatangoló életmódjának úgy látszott nincs határa.

---

³⁷ John Hogue Az utolsó pápa 126. oldal

A fura ötletek sorát röppentette fel korában. Mindenki jó viszonyban volt, csak egyetlen erőttől félt Európában, ugyan úgy, mint főnöke Frigyes császár - a Magyar Királyságtól. Ki is találta a magyarok finnugor származását, amit szinte 300 év múlva hasznosított a Habsburg ház. Nem sokkal ez után megbetegedett, és belépett a pápai rendbe. Megírta Frigyes császár életrajzát. Időközben gyorsan haladt az egyházi hierarchiában, püspök majd bíboros lett belőle. Az 1458-as konklávé során olyan ügyesen taktikázott, hogy pápává választották. II. Pius nevet vette fel. Azonnal semmissé nyilvánította korábbi pápaság-ellenes röpiratait. Megpróbált keresztes hadjáratokat szervezni a török ellen, de sikertelenül. 59 éves korában halt meg, hatévi pápaskodás után.

Számomra a legszimpatikusabb személy V. Celesztin.

IV. Miklós halála után 27 hónappal még nem tudtak a bíborosok megegyezni a jövő pápa személyében. Végül arról döntöttek, hogy az új pápa mélyen vallásos, alázatos és világi szempontból kifogástalan kell legyen. A Morrone hegy oldalában élt egy remete. Majdnem a csúcson lévő barlangocskában. A bíborosok felmásztak utána, megfürdették, ráadták a püspöksüveget és a főpapi köpönyeget. Hiába tiltakozott a szegény remete, aki a vidék népének jól ismert gyógyítója és prófétája volt. Felrakták egy szamárhátára, melyet a későbbi nápolyi II. Anjou Károly vezetett. Aquilába vitték, ahol V. Celesztin néven pápává szentelték. Innen Nápolyba került, ahol Károly javaslatára beleegyezett 12 új bíboros kinevezésébe, közülük 7 francia volt. Szegény szent embernek halvány gőze se volt a politikáról, de még a latint is konyhaszinten beszélte. Olyan utasításokat hozott, hogy az egész Szentszék fejreállt. Négy hónap múlva bezárkózott lakosztályába, és nem volt hajlandó tovább tevékenykedni. Lemondott. Utódja a minden hájjal megkent III. Bonifác a Ferentino melletti Castel Fumore tornyába záratta. Az öreg remete nagyon meg volt elégedve a sorsával. „Egész életemben semmi másra nem vágytam egy cellán kívül, és ezt megkaptam” – mondogatta.

Mi arról nem, beszélhetünk hogy a pápa személye mindig ki volt téve különböző politikai erők befolyásának. Mindenki a saját érdekeinek akarta alárendelni. Ez az áldatlan helyzet még a 19. században is fennállt. Emlékezzünk rá, hogy Napóleon – őszintén fogalmazva – szabályszerűen elfogatta a pápát. Kényszerítette, hogy megkoronázza őt.

Valahol a 1800-as évek közepétől alakulhat aránylag független pápai politika. De az is csupán egy-két zárójellel. Azóta is mérgezték meg a pápát, lőtték rá. Minden nagyhatalom igyekszik befolyásolni véleményét.

A Szentszéknek az utóbbi időben megszerzett önállósága, és mondhatni szakosodása saját feladatkörére még nem tűnt fel a történészek előtt. A világ véleménye nagyon kettévál. Egy része annak látja a pápaságot, amiért létrehozta Péter, a Kőszikla. Feltétel nélküli imádatot fordulnak feléje. Ez a réteg az emberiség jórészét képviseli. A másik szemlélet szerint a pápaság ma sem tölti be teljes mértékben egyházi szerepét. Különösen a Vatikán gazdasági tevékenységét támadják. Úgy képzelik el, hogy pénz nélkül, kolduló barátokként kellene tengesse napjait az egyházszervezet. De melyik szervezet maradhatna fenn a világon ilyen körülmények között?

*

Ma az árnyékot nem az egyház gazdasági ügyeiben kell keresni. Túlságosan ragaszkodnak olyan régi határozatokhoz, amelyek évszázadokkal ezelőtt már idejét múltak, vagy akkor is hibásak voltak, amikor meghozták. Körülöttem nap mint nap távoznak a parókiákról fiatal, egészséges és nagyon jól felkészült, értelmes papok. A családot választják. Hosszú éveken át figyeltem az ortodox papok tevékenységét. Erről többször cikkeztem. Feleségeik sokszor nagyobb hatással vannak az egyházközség asszonyaira, mint a férfiak. És figyeljük meg ugyanezt a reformátusoknál. Mindig szépszájú gyerekáldással büszkélkedhetnek lelkipásztoraik, példamutató étellel. Egész pápai dinasztiák alakultak ki soraikban az évszázadok alatt.

A két egyház újraegyesítéséhez mindkettőnek engednie kellene. Ha a katolikusoktól nem kérnének mást, mint a nőtlenség feloldását. A reformátusoktól a Mária kultusz megerősítését. Olyan nagydolog ez? A kereszténység nyerne vele. Rég megszűntek azok az okok, mely a reformációt szükségessé tette.

A katolikus főpapoknak másik, számomra nagyon furcsa magatartása, hogy igyekeznek suba alatt tartani, titkolni évszázadokkal, sőt évezredekkel ezelőtt történt eseményeket. Miért?

Én gyerekkoromban elége csintalan kölyök voltam. Viselt dolgaimról ma is anekdoták keringenek a rokonság körében. Szégyenkezzek miattuk? Nem, nagyokat derülök. Mint azon is, amikor Gerő bátyámnak, a tiszta lelkű és életű katolikus papnak, elsőéves egyetemista koromban kijelentettem: „Ateista lettem.” Az öregnek rövid volt a válasza: „Nem baj, fiam, kinövöd.” Családunkban az Isten szeretet annyira természetes, mint az, hogy lélegzünk. Van köztünk katolikus, református, unitárius, unittus (görög keleti) sőt az erdélyi szombatos mozgalom elindítója is a családba beházasodott székely volt. Ma egyik unokaöcsém buzgó jehovista prédikátor, aki meg van győződve, hogy engem az evilági isten (ördög) irányít. De mind egy családhoz tartozunk.

Mi lenne, ha a legújabb történelmi kutatások élére állna az egyház? Nem azért, hogy akadályozzon, hanem azért, mert egy egyházi képzettségű ember világosabban fel tudná tárnai a vitatott események okait.

Létrejött az Inkvizíció. A jezsuita rend ma is szuperképzettségű szakemberei megírhatnák az inkvizíció létrehozásának valós okait, szereplőit, folyamatát. Ne csak a pápára hárítsák a felelősséget, s az inkvizítorokra. Mutassák be azt a gazdasági, politikai és szellemi közeget, amely kiváltotta ezt a jelenséget. Mutassák be az inkvizíciós jellegű tevékenységek jelenlétét más vallásokban is.

Az igazság csak akkor veszélyes, ha tagadni akarjuk.

*

VI. Kelemen központja Avignon (1348). Gyakorlatilag ettől az időtől és helyről beszélhetünk a mai fogalomnak megfelelő pápaságról. A fentebb leírt korábbi események főszereplői még csupán püspöki feladatkörrel rendelkező személyek. Az 1450-es évekig állítják össze az előző idők Római püspökeinek névsorát, életrajzát.

Itália továbbra is a kereskedő városok és a feltörekvő feudális urak területeinek mozaikja. Különösen sok bajt okozott a Colonna és Orsini családok szünetlen versengése. Róma városa sohasem tudta kinőni ókori betegségeit. Szellemi fertőzöttsége nemzedékeken át öröklődött, fertőzött. A pápák tevékenységét még az avignoni évtizedek alatt is megnehezítették.

A francia pápaság léte jó módszernek bizonyult. Vele egyidőben ismert az észak-ibériai gót pápa megléte. Ez adta az ötletet az Itáliai városoknak, főúrnak a Római Püspökség pápasággá alakításához. Az okokat fennebb láttuk. Gazdasági erejük, kapcsolatrendszerük sokkal nagyobb volt, mint a franciáknak, vagy az Ibériaiaknak így a Római Pápaság nagyon gyors és látványos fejlődésnek indult. Az eredmény a mai helyzet.

V. Sándor 1410-ben az olasz városok segítségével visszafoglalja Rómát. V. Márton Nápolyi Janka segítségével visszaserzi a környező területeket is. De ki volt V. Márton? A félsziget egyik legnagyobb nemzetségéből - a Colonna család sarja. Rokonai segítségével sikerült helyreállítani (vagy megteremtteni?) a pápaság erejét. X. Sixtus erélyesen számolta fel az elhatalmasodott rablóbandákat. Rendet és nyugalmat teremtett. Öt évi pápasága idején (1585-90) fellendült a földművelés és az ipar. Halálakor ötmillió scudi maradt a pápai pénztárban.

VIII. Orbán (1623-1644) a nagy családokra támaszkodva hadi állammá tette a pápai felségterületeket. Megerősítette Rómát, hatalmas hadsereget gyűjtött, még a vatikáni könyvtárt is fegyvertárrá alakította át.

Harcolnak a papok. Mi állandóan felhánytorgatjuk ezt a tényt. Tökéletesen igazat adnék, ha valaki mutatna egy olyan vallást a világon, amelynek papjai nem képviselték volna híveik érdekeit bármilyen körülmények között. Bármelyik vallásról beszélünk, bármilyen nagy területen terjedt el, mindig kihangsúlyozottan helyi jellegűvé válik ott, ahol tevékenykedik. Ilyenkor nagyon jól lehet leplezni a gazdasági, területi érdekeket a vallási eltérések előtérbe tolásával. A hadi készülődések, harci cselekmények ellen szóló papokat mindenki hazaárulónak nevezte volna. És jogosan. Az a vezető, legyen az bármilyen tevékenységi területen, aki nem védi meg minden lehető eszközzel népe érdekeit, az saját nemzetének gyilkosa. Hiába központ a Vatikán, a különböző keresztény államok háborúi esetén a papokat ott találtuk – és a Jóisten őrizzen – szükség esetén ott fogjuk találni az élvonalban. Nemcsak lelki vigaszt nyújtanak és temetnek, de fenntartják a katonák harci szellemét is.

Ne higgyék, hogy a vallásos ember beszél belőlem. Tőlem 500 méterre áll a somlyói templom. Csak akkor látogatok el oda, ha vendégeim kíváncsiak a híres kegytemplomra. Jól érzem én magam Istenem előtt a saját szobámban is. Éltem én a diktatúra éveiben kikényszerített látszatateista környezetben. Saját népem körében ismertem a mellé- illetve az ellen-állást. Így aztán nagyon figyeltem a románokra. A bukaresti központi pártiskola ateizmusra szakosodott professzora, katedravezetője utazott velem a vonatban. Maroshévízen felült egy fiatal barátom. Nagyon jól elbeszélgettünk. Akkor döbbsentem meg, mikor a professzor elvtárs csak épp kezét nem csókolta neki, amikor kiderült, hogy ortodox pap. Akkor. A legkeményebb diktatúra idején.

Ők át fogják vészelnéni az újraindulást, az Európai Unió nyomását, a multikat, a globalizációt, mert egységbe tartja őket a saját hitükbe vetett bizalmuk. És nem bigottságból. A Romániában 2010- ben megválasztott pátriárka elsősorban azért került tisztségébe, mert kitűnő gazdasági szakember. Mint a moldvai egyházkörzet főpapja olyan tevékenységet folytatott, hogy a vezetése alatt álló egyházzrész az ország egyik legvirágzóbb, legjövődélmezőbb kapitalista vállalkozásává nőtte ki magát.

Vajon mi hogyan értékelnék azt a magyar érsekséget, amelyikről kiderülne, hogy ő az ország egyik leggazdagabb vállalkozója?

Imitt-amott elhangzik az a vélemény, hogy megalakulása óta Magyarország volt a nyugati kereszténység védőpajzsa. Bizony sokkal szélesebb értelme van az előbbi mondatnak, mint gondolnánk. A magyarok vallási türelme, következetessége védte meg a nyugati kereszténységet. Bármilyen közeli rokon a török, a birodalom ereje megtört Magyarországon. Ugyanakkor Magyarország volt az egyik fő jövedelmi forrása a Vatikánnak. A magyar pajzs egyre kisebbedett. Ma már csak pajzsocska, nem lehet mögéje bújni. Ez érzik is napjainkban, amikor a Vatikánt egyre több, egyre furább támadások érik.

Az első világháború után a nagy kommunista kísérletet csak úgy lehetett végrehajtani, ha Magyarországot szinte szimbolikus állammá változtatják. A szétdaraboltság szimbólumává. Meg is lett az eredménye. Pár évre rá kialakult az a világrendszer, amelyik a kereszténység, az istenhit legdurvább, legkegyetlenebb ellensége volt. Kegyetlensége, vallásüldözése még a római császárokét is felülmúlta. Mellette létrejöhett látszólagos ellentéte, de valójában ikertestvére, a faszizmus. Vajon még mi következik?

A latin népek

*A prákrit köznyelv,
amely a szanszkritből ered. Olyan
viszonyban áll a klasszikus
szanszkrithez, mint a román nyelvek a
latinhoz. Ugyancsak mesterséges vallási
nyelvként hozták létre és a kultikus
tevékenységek alapján terjedt. PL.*

A Franciák

Az eddigiekben látszólag túlnyújtott bevezetőként foglalkoztunk az egyházzal, a pápaság történelmével, a rendek megalakulásával. Úgy néz ki, mintha mindezt talán el lehetett volna hagyni. Eleinte én is így gondoltam. Aztán rájöttem, hogy az egész szláv-, arab- és a latin - nyelvcsalád létrejötte a levegőben fog lógni. Az eddigi magyarázatok a birodalom katonáinak latinizáló hatásáról népmese a gyerekes gondolkodásúak számára. A római kultúra hatása elenyésző volt azokon a területeken, ahová bevonultak. Legtöbbször ellenhatást váltott ki. Ezt történt a gallok, esetében is. Amikor Róma ellenük fordult, sirathatta az elveszett légióit. Sokat foglalkoztak (-nak) velük, mert épp úgy félték tőlük, mint a keleten élő pártusoktól. És joggal. Ugyanazon fékező hatásuk volt északnyugaton, mint a pártusoknak keleten.

Mégis később, a kelta-gall területeken alakul ki először egy aránylag egységes neolatin nép, és itt erősödik meg – nem pedig Rómában – a katolicizmus. Innen vált lassan Nyugat-Európa egyeduralkodójává, Luther Márton fellépéséig.

Neo-latin nyelvek (másképp román) néven azon különböző nyelvjárasokat értjük, melyek a liturgiai-latin nyelvből³⁸ fejlődtek ki, különböző nyelvekből és nyelvkeveredésekből. A siculi és az etruszk alapnyelv Itáliában, Szicíliában mutatható ki, a kelta elem Galliában, a Kelt- Ibér a Pireneusi félszigeten. Egy jól meghatározható választóvonalról nyugatra alakultak ki. Hozzávéve keleten az Adriai-tenger partját, a Duna legalsó szakaszát, ahol a mai románok, albánok nyelvváltása történt. Az alapnyelvtől függően váltak külön népnyelvekké, és dialektusokká. Ugyanaz a jelenség, mint a szlávban.

Nem Róma, hanem Párizs volt az, amelyik nagyobb mértékben hozzájárult ehhez a folyamathoz. A gallok, kelták már a császárság korában ismerték a latin kereskedők nyelvét, amely közvetítő nyelvként szolgált. Milyen méreteket ölthetett az ős-, majd a bibliai-kereszténység elterjedése területeiken? Mint az ősnépek általában, nem üldözik a másságot. Elfogadják soraikban a különböző módon imádkozó embercsoportokat. Van egy sanda gyanúm, hogy amíg a lezüllött Rómában, ahol a tömeghangulat volt a törvény, üldözték Krisztus követőit, addig tőlük északra teljes szabadságjogokat élveztek. Nem nagyon emlegetjük, mert nem lehet összeegyeztetni a központosító törekvéseket igazolni szándékozó propaganda-történelemmel.

Minden jel arra mutat, hogy a latinizálódás és a bibliai kereszténység felvételének tényleges nyugati bölcsője Párizs volt. Sokszor gondolkodom azon, hogy nem köszönhet e többet a keresztény világ Párizsnak, mint Rómának. Ne vegyék szentségtörésnek, vagy a pápaság elleni támadásnak az előző mondatot. Rómát mindig nyíltan támadta mindenki, a régi birodalmi főváros státusa miatt. Másrészt a pápaság és Róma összevont fogalma mindenkiben újabb birodalmi törekvés gondolatát ébresztette fel. Párizs a maga hihetetlen

---

³⁸ A légiók által terjesztett latinizálódás érdekes, de lehetetlen. Az ókori Róma - eléggé feljavított – népnyelvét nevezték konyha latinak. A liturgia nyelve sokkal összetettebb, bővebb és kifejezőbb. A nyelv belső törvényeit felhasználva a mai napig is bővítik a tudomány emberei. Erre írták át a középkorban a „latin klasszikus” szerzőket. Természetesen a kornak megfelelő kihagyásokkal, betoldásokkal.

demokráciájával, laza fegyelmével mindig amolyan művészkedő központ képzetét jelentette az embereknek. Már jóval a bibliai kereszténység előtt is. Az állandóan bizonytalan római élet elől nagyon sok szakember menekült fel az északi központ biztonságába.

Nézzük meg először a nevet. Párizs. Mindenkinek Priamos fia jut eszébe. Ősi értelme a folyó vizek gyereke) Szakálltalan, deli ifjú, fején a **Frigia sapkával**.

Párizs és Heléna

Az Iliász szerint Paris elesett. Az utóbbi időben többen állítják, hogy a menekülő trójaiak Pannónián keresztül jutottak el a Szajna partjára. Ők alapították a várost, melyet a legendás hősről neveztek el.

Minden esetre a város már komoly történelemmel rendelkezett a római császárság megjelenése előtt. Most nem akarok visszamenni a régészeti leletekhez, csupán azt szeretném bemutatni, hogy Rómának, különösen a római vezetésnek, amolyan menedékhelyévé vált a császárság korától.

„Július Caesar korában a Párizs nevű gallus törzs lakta a vidéket. Fővárosa Lutuhezi (vizi város), a rómaiaknál Lutetia (Lutetia Parisiorum) a mai Cité helyén, a Szajna-szigetén állott és gerenda falakkal volt körülvéve. Háború idején ide menekültek a harcra képtelenek és béke idején itt tartották gyűléseiket a druidák. Július Caesar Kr. e. 54-ben a gallus törzsekkel tartott itt gyűlést.” PL.

Vagyis Párizs fallal körülvett szent hely volt. Fekvése alapján láthatjuk, hogy a vizek szent elemének kultikus központja. Ugyanolyan, mint bármely más templom köré alakult központ, amely később területi vagy országos főváros lesz. A római császárok közül többen idehúzódtak, így Constantinus Clorus, aki a Szajna bal partján egy palotát is építtetett (amelynek romjai máig is fennmaradtak), N. Konstantin, Julianus Apostata, akit 360-ban itt kiáltottak ki császárrá, I. Valentinianus, Valens és Gratianus. Lutetia nevet kiszorította Civitas Parisiorum, Parisia. Szt. Genovéa megmentette Attila támadásától (451.) és ezért a város védőszentje lett, meséli a keresztény legenda.

Az őshit istennőjének szerepét alakították át keresztény legendává. Ha valamit tiltottak, egy más-valamivel kellett helyettesíteni. A víz női elem. Istennő személyesítette meg. Nálunk a népmondákban tündérré változtatták, és fennmaradt Tarkő-tündér néven. A latinként ismert Lucretia is a magasan fekvő hegyi tavak, tengerszemek nevéből keletkezett összetétel. Az ősnyelvből került a latinba a „lac” (lák) = tó, vagy a székely lok. Ez magasan fekvő területet jelent, míg a szanszkrit vagy dekán nyelveken a mennyország különböző szintjeit, „emeleteit”.

Az ősnépeknek nem tetszet a szent hely elvesztése. Igyekeztek visszaszerezni. Azt tartották, hogy a gót Clodvig kardcsapás nélkül elfoglalta, falakkal körülvétette, 508-ban fővárosává tette. Írták régebb. Ma már más következtetésekre jutottak a Franciák. Soissons-ban volt Clodvignak egy központja. Vagyis mese ide, legenda oda, a legbuzgóbb

francia sem vette be, hogy a gót-frank vezér uralhatta, volna a szent helyet.

A Notre-Dame, vagyis mi-asszonyuk a világ egyik leghíresebb katedrálisa. (oldalról) Arra helyre emelték, ahol korábban a vizek asszonyának temploma állt.

Capet Hugo 987-ban fővárossá emelte Párizst és polgárait új kiváltságokkal látta el.³⁹ A királyi prévôt volt a bíró és a rendőrség vezére, a kereskedelmi testület prévôt-ja pedig a város pénzügyeit kezelte. Ezek fennhatósága alól csak a nemesség, papság és a tanulók voltak kivéve. II. Fülöp Ágost kereszties hadjárata (1190-92) alatt a polgárok 7-8 láb vastag és 500 toronnyal ellátott körfalat építettek. Ő építtette a Louvre-tornyot, kiköveztette a várost, és 8 negyedre osztotta. 1200.-körül állították föl az egyetemet, amelynek közel 20.000 hallgatója volt. Szt. Lajos újra rendezte a városi ügyeket. IV. Fülöp 1302-ben ide helyezte át a parlamentet és az états-généraux⁴⁰ is itt gyűlt egybe.

A vallásháborúk korszakában a párizsiak mindig a katolikus párton állottak. 1572-ben itt volt a vérnász, 1588 máj. 12-én elűzték III. Henriket és csak 1593-ban, kétszeri ostrom után fogadták be IV. Henriket, midőn az St.-Denisben visszatért a katolikus vallásra. A város 1622-ben érseki székhellyé lett. Nem érdektelen megjegyezni a 17. sz.-t. Ekkor válik Párizs érseki székhellyé? Miért? Több mint ezer év után a bibliai kereszténység megjelenésétől?

*

Nézzük az országot és népét. „Broca szerint Franciaország mai lakosságát két eredeti fajtára, egy délire és egy északira lehet visszavezetni. A déli fajta a Loire folyótól délre lakik, kisebb termetű, sötétebb bőrszínű, fekete hajú és sötétbarna szemű, kurta fejű. Eme fajta Franciaország területének mintegy 3/5-ét foglalja el. Az északi fajta a Szajnáttól északra lakik, magas termetű, világosabb bőrszínű, kék vagy szürke szemű, szőke hajú, hosszúkás fejű s a mai lakosságnak mintegy 1/4-ét képezi. E két fajta keveréke képezi Franciaország többi lakosságát.” PL.

Nagyon fontosnak tartom a lakosság embertani bemutatását. Az északi vastagcsontú, magas embereket és a déli alacsonyabb, vékonyabb csontú népességét. Eur-Ázsia lakosságát bármilyen nyelvet is beszél ma, a földrajzi környezet két alaptípusra formálta.

Az a föld, melyet mi most Franciaországnak nevezünk az ókorban Gallia nevet viselte, lakói kelták, gallok. A történetírók szerint az V. sz. kezdetén, szállták meg a frankok, kiknek királya a gót-meroving Clodvig (481-511) a mai Franciaországnak majdnem egész területét irányította.

Érdekes a frankok bemutatása. Állítólag a catalaunumi mezőkön 451-ben Attila ellen harcoltak Merovech királyuk vezetésével. Az ő unokája Clodvig, aki 496-ban „kíséretének

³⁹ Érdekes dolgot érint a mondat. Párizs előtt nem lehet fővárosról beszélni. Mert nem is volt. Az ősnépeknek nem volt közigazgatási központjuk, sem levéltáruk, sem börtönük. Az ügyek intézése mindég helyben oldódott meg.

⁴⁰ A nemzetség vezetők közgyűlése. Szó szerint – állam nagyok, vezetők.

3.000 tagjával együtt megkeresztelkedett. ...germán törzsek, a keleti és nyugati gótok Ariánus eretnekek voltak.”⁴¹ Tehát a frank nemzetség is, amely gót-germán nép. Itt van egy pár tisztázni való.

Már a sorozat II. kötetében felfigyeltem egy-két összefüggő dologra. Tacitus írja, hogy a germánok ősi énekeikben Tuiscót (Tiwas) és fiát Mannust tartják népük atyjának. Manu kultusza krisztus előtt legkevesebb négyezer évvel már ismert és elterjedt. A keresztény szerzők soha sem említenek maniteistát, hanem Ariánus eretnekséget, mert az előbbi maga az őskereszténység és nem a perzsa keresztény szekta.

Ahogy Herodotosz által közölt szkíta eredetmondában **Thargitaosz** apó fiaiból lesznek az agatürszök, gallok, szkíták, ugyan úgy születnek **Mannus** gyerekeiből a germánok. Itt is három fia van az ősapának. Belőlük fejlődnek ki a különböző területeken élő testvérnépek.

„Az északnyugaton élők Ingaevo gyerekei, közéjük tartoznak a fríz-szászok, vagyis a kimberek, teutonok, chaukok, jütek, frizek, cheruskok, és angolok.

Nyugaton a középső fiú Istaevon gyerekei a frankok, vagyis sugamberek, chamavok, ubiak, brukterek.

A harmadik gyerek Hermio, leszármazottai a hermundurok, svébek, chattok, longobárdok, markomannok és kuádok.”⁴²

Sok ismerős név jelenik meg, de számunkra különösen érdekesek Istaevon gyerekeiből a frankok, vagyis sugamberek. Mind északi népek, vagyis magas vastagsontú szőkék. Maga az ősapa név azonos a mi Están, keresztény formában István nevünkkel. A sugamberek sugár emberek. A „germán” frankok nevéből ered a kelta – gall nép francia neve. Ezt nem értettem. Ilyen típusú névadással sehol sem találkoztam. Kapizsgáltam az okát, de mivel annyira belénk rögződött a külön germán faj fogalma, nem akartam hinni a nyilvánvalót. Aztán Strabón segített ki. Leírásából kiderül, hogy a germánok a kelták keleti ágát képezik.

„... a kelták mellett keleti irányban a germánok laknak, akik csak azzal a kevéssel különböznek a kelta fajtól, hogy vadabbak, termetük nagyobb és szőkébbek, egyébként azonban testalkat, erkölcsi felfogás és életmód tekintetében körülbelül olyanok, amilyeneknek a keltákat mondtuk. Véleményem szerint a rómaiak azért adták nekik ezt a nevet, mivel töről metszett, valóságos galloknak akarták őket mondani: a *germanus* szó ugyanis a rómaiak nyelvén „törölmetszett, valóságos” jelentésű.”⁴³

Emlékezzünk – a gót-frank vezér 496-ban megkeresztelkedik. 507-ben a keresztény frankok Poitiers mellett legyőzik a Galliában állomásozó nyugati gótokat, kiknek hatalmuk „...ettől kezdve Hispánia területére korlátozódott.”⁴⁴ Én még hozzátenném, hogy Burgundia még századokig külön terület, gall és gót népességgel és vezetőkkel.

Terjedt az új vallás. Ha Szent Gilián⁴⁵ személyéhez fűződő legenda időbeni elhelyezése valós. Kolostorok kellett létezzenek korábban, és a keresztény eszméket értékelő hívek tömege.

---

⁴¹ VT. 3. kötet 138-139.

⁴² Borovszky Samu „A népvándorlás kora” Nagy Képes Világtörténetben. Hasonmás kiadásban, 1999-ben jelentette meg a Babits Kiadó Szekszárdon

⁴³ Strabón: Geographika Gondolat Kiadó Budapest 1977. Fordította DR. Földy József. 307 old. VII, könyv /2, C. 290.

⁴⁴ VT. 3. 139. old.

⁴⁵ Gallus, a híres szent-galleni kolostor alapítója (megh. 627 körül)

Az események elhelyezése az időben hihetőnek tűnne, ha a frank jogszokások írásbeli rögzítését nem a VI-IX század közé tennék. Ugyanis a leírt törvények az őstársadalom haldoklásának folyamatát tükrözik s ez a XII-XVII. század között zajlik. Ha az eseményt a száli-frank német királyok korára sorolnák, sok szempontból elfogadható lenne. A száli törvénykönyv néven ismert jogszokás-gyűjtemény tartalma szinte azonos a később lejegyzett székely „falutörvényekkel”. Miért kevernek, ködösítenek és villogtatják ködlámpáikat, mint a feltűnni vágyó suhanc autósok?

*

A VII. sz-tól következő esztendőkre tényleg délibábos történelmet írnak a franciák. Egy nem létező időben semmilyen régészeti nyomot nem hagyó királyi család palástja alá begyűjtik egész Nyugat-Európát. Mint kottlő a csibéit. Azon a magyarázaton sem mosolyodik el senki, hogy hát igen, létezett Nagy Károly birodalma, dinasztiája, de az utána következők sajnos tönkretették.

„Nagy Károly alatt a birodalom az Atlanti-óceántól az Elba folyóig, az Eidertől és az Északi-tengertől pedig délre az Ebróig és a Közép-tengerig terjedt. De e nagy birodalmat a hatalmas császár gyöngye utódai nem voltak képesek összetartani s Jámbor Lajos halála után fiai 843. a verduni szerződésben a birodalmat három részre osztották. A legidősebb fiú, Lothár, a császári címmel Olaszországot kapta és egy keskeny területet, a Rajna, Rhône, a Schelde és Maas folyók között. A második fiú, Lajos, a Rajnától keletre eső tartományokat kapta, a mai Németországot, s végre a harmadik, Kopasz Károly, a Schelde, Maas, Saône és Rhône folyóktól nyugatra elterülő vidéket, melynek kelta-római és germán lakosai idővel egy új román néppé, a francia nemzetté olvadtak össze. E szerződéssel kezdődik a mai francia történelem. „PL.

A fentiekhez hozzáfűzném, hogy: 1. Nagy Károly mesebirodalma idején a két délnyugati félsziget már rég a gót vezetők irányítása alatt éli megszokott életét. 2. Németország és Olaszország, csupán a XIX. században alakultak meg. A franciáknál is bedobják a jól bevált vándornép mesét, de csak módjával. Ők nem tartoznak a teljesen megbízható hiszékenységű népek közé. Így aztán pörög, hull szét a birodalom, amelyet olyan szépen összeraktak papíron.

Kopasz Károly uralkodása (843-877) folytonos és eredménytelen küzdelem a féktelen, függetlenségre törekvő nagy hűbéresekre és a minduntalan betörő normannok ellen. Tehetetlensége miatt mind a francia, mind a német nagyok megfosztották koronáitól s Franciaország, Németország és Olaszország soha többé egy uralkodó alatt sem egyesült. A francia királyság teljesen felborult. Északon a normannok, délen a szaracénok pusztítottak. Arelati királyság két részre szakadt, a jurán-inneni és jurán-túli Burgundra; Bretagne és Navarra királyai pedig teljesen függetleneknek tekintették magukat.

Vagyis az ismert mese. Volt birodalom és nem lett. Azok a fránya feudális urak szétdarabolták. Pedig milyen jól indult. Majdnem francia uralkodó alatt álló Európai Unió lett belőle. C'est la vie – ilyen az élet.

De miért? Mert ha nem gyártunk mesetörténelmet, el kellett volna ismerni, hogy bizony szkíta-kelta-gall népesség a latinizált nyelvű francia. Rokon a makacs magyarokkal – és isten bocsá' a törökökkel...

*

A mesetörténelem újból a valóságba torkollik. Az avar szakrális kincsek utáni „kalandozások” mint nemzeti tragédia és az állam szétesésének oka jelennek meg a történelemkönyvek lapjain. Valamivel igazolni kellett az állandó központozító törekvések kudarcát. Így aztán „történelmet” irogattak, amelyben egyeseknek régi birodalma volt, mások, meg jövevények, vándornépek, vagy egyáltalán nem is léteztek.

Írják, hogy Együgyű Károly (898-922) nem képes a normannok támadásainak ellenállani, így Rollo nevű vezérüknek átengedte az északi tartományt, melyet mai nap is

Normandiának neveznek (911). E miatt megfosztották a koronától és Rudolfot, (923-936) a burgundi herceget emelték a trónra. Rudolf egész uralmát a függetlenségre törekvő nagyok, a keletről becsapkodó magyarok és a délről ismét előrenyomuló szaracénok ellen folytatott, többnyire sikertelen küzdelmek töltik be. Halála után Együgyű Károlynak számúzótt fiát, IV. Lajost (936-954) visszahívták Angliából a trónra. De hiába. Richárd normandiai herceg és Hugó párisi gróf megszakították vele a kapcsolatot, s bár I. Ottó német király megsegítette, még sem volt képes e hatalmas hűbérurak erejét megtörni. Fiának és utódának, Lothárnak (954-986) hatalma már csak Laon városára szorítkozott. Őt a nagyok már velük egyenlő rangúnak sem tartották, még kevésbé tehetetlen fiát, V. Lajost, kiben kihalt a Karolingok francia ága, mely utoljára a hatalomnak még csak árnyékával sem dicsekedhetett.

Hát igen, fél Európa, ahol semmi sincs, pedig minden volt. Ilyen nagy változásokat még a két világháború utáni békekonferenciák sem tudtak teremteni. Pedig erősen igyekeztek fejre állítani mindent. Ha az eseményeket figyelmesen áttanulmányozzuk, rájövünk, hogy nem volt sem birodalom, sem nagyhatalmi ugrálások. Mindezek sokkal később másolóasztalok mellett születtek. Az ősi területeken nyugodtan éltek tovább a megváltozott körülmények között is az addig is ott lakó nemzetségek.

Tipikus a katonai demokráciából a feudális szervezeti formába átmenő nemzetiségi gyepük jelenléte, melyeket később elneveztünk államalakulatoknak. A kereszténnyé vált, a latinos kultúrát átvett Párizs és környéke volt közöttük a legerősebb. Kézműves és kereskedelmi csomópont. Végül is a franciának nevezhető központi hatalmat az új hit nevében indított első kereszties hadjárat segítette elő. Részt vettek az „eretnek” mozgalmak elleni harcban a különböző nemzetségek zászlói. Körükben kialakult egy tömeghangulat. A hadjáratok idején a latinosan kevert nyelv volt az összekötő. Latin nyelven folytak az istentiszteletek, a tanítás. Azon nemzetségek, amelyek nem vettek részt, vagy akik ellen a háború folyt, legyengültek, s a központi hatalom befolyása alá kerültek. Körülbelül ez az oka és következménye azoknak az eseményeknek, amelyeket néhány sorral alább bemutatunk.

Az emlegetett Száli törvénykönyv alapján világosan láthatjuk az akkori társadalom összetételét. Alapja a szomszedsági faluközösség. A Föld köztulajdon. Ha egy család kihalt a közösség tagjai között osztották fel részüket. Mindenki csak használati joggal rendelkezett. Közösek voltak a legelők, erdők, tavak. Ha valaki áttelepült egy más faluba, ha csak egyetlen személy is akadt, aki tiltakozott ez ellen (egy éven belül), el kellett költöznie.

A törvényekből kiderül, hogy a gazdaságuk alapja a földművelés. Gabonafélék mellett lent természetek, gyümölcsfáik voltak és zöldséges kertjeik. A szántást ökrökkel végezték, a szállításokat lóvontatású szekerekkel. Minden parasztház mellett gazdasági épületek, sőt műhelyek álltak.

Vagyis az első önálló egység a családi telek, a második a falu. Ennek keretében mindent előállítottak, amire az életükbe szükség volt, élelmet, ruházatot és eszközöket. Téli kézműves termelésük eredményének jórészét értékesítik. A szakosodott tevékenységek, mint malmok, olajütők, kovácműhelyek, apa-állat istállók a falu közös tulajdonát képezték. De bárhol ez volt a helyzet Euráziában, a világban.

Bevezetik azt a törvényt, hogy ha király adományoz földet valamely területen, azt nem lehet megakadályozni. Az ellene tiltakozót olyan büntetéssel sújtják, hogy gyakorlatilag elveszti teljes vagyonát és szolgaságba kerül. Ez indítja el a feudális átalakulásokat. A kihangsúlyozott anyagi differenciálódást. De megmaradnak a királlyal szemben is védett nagy gazdasági egységek. Nemzetségi területeken. Nevezhetjük grófságoknak, hercegségeknek. Nagyon óvakodnak a külső behatásoktól. Ezért területüket szigorúan védik. Megmaradnak az ősi határok, de már megjelennek a vámok, örgrófságok. A magántulajdon uralkodóvá válik.

A fenti változás végeredményben a közösségi tulajdon letörése érdekében jött létre. Magánjellegű termelési módot honosítanak meg. Igen ám, de a kereskedelmet akadályozták a határok. A fizetendő vámok megdrágították az árut. A kialakult nagybirtokosok, a legnagyobb feudális szervezet feje, a király, esztelen pazarlásokba kezdett. Ezt a termelőkre, kereskedőkre kiszabott adókból fedezte. Gyakorlatilag felélte azt a készletet, amely forgatókéként kellett volna működjön. Ezen nem lehetett segíteni. Létrehoztak egy olyan gazdasági, politikai, szellemi rendszert, amely épp kitalálóját kezdte fojtogatni.

Pedig a polgárság ott van a király környezetében is. De döntési joguk nincs. A központosított államformák mindég törvényszerűen személyi diktatúrát szülnek. Legyen bármilyen technikai szinten álló társadalom. A helyzetet - a tárgyalt időben - ez annyira elmérgesíti, a gazdasági életet annyira visszafolytja, hogy kirobbannak a polgári forradalmak.

Most kövessük Franciaország történelmét a forradalomig.

*

Az 1208-ban megindított keresztes háborúk megadták a kedvező alkalmat a királyi hatalom kiterjesztésére az addig csaknem egészen független déli részekre is.

II. Fülöp Ágost (1180--1223) az első sikeres uralkodó a francia trónon, ki Földnélküli János angol király ellen viselt háborújában a kontinensen lévő angol hűbéres birtokok tetemes részét elfoglalta (1214)-ben.

A királyi hatalom megerősödése, az eretnekek elleni keresztes hadjárat hozzájárult ahhoz, hogy eleinte a városiak egy részének vallásuk mellett szokásai és nyelve is átalakuljon. Nagyon keménnyé vált a térítés a fegyverek árnyéka alatt.

Az inkvizíció Toulouse-ban megesketett minden 12 évnél idősebb nőt, és 14 évnél idősebb férfit, hogy megtagadja az eretnekséget. Az ottani zsinat 1222-ben megtiltotta akár a latin, akár a helyi nyelvű Biblia birtoklását. Az egyedüli megtűrt szövegek a breviárium, a zsoltárkönyv és Szűz Mária órás könyve volt latin nyelven. Ezzel megkezdődött a gallok, kelták latinizálása. VIII. Lajos (1223-1226) beavatkozott az albigens-háborúba⁴⁶ s hatalmát a Rajna mellékére is kiterjesztette. Valójában őt lehet a francia állam megalapítójának tekinteni.

A keresztes háború ideológiai alapja a katolicizmus volt. Bárhogy is forgatjuk a történelemkönyveket, ez a világ későbbi sorsát eldöntő eseménysor a sokat nem emlegetett VIII. Lajoshoz fűződik a 13. század elején. Kicsit később, az eddig beállított „történelmi eseményekhez” viszonyítva, de ez tűnik az egyetlen elfogadható valóságnak. Utána az államhatárok kiterjesztése és megerősítése következett.

IX. v. Szt. Lajos (1226-1270) a Földközi-tengerig terjesztette ki a királyi hatalmat. Vallásos buzgóságból kétszer viselt keresztes háborút. De 1269-ben kiadott rendeletével (a Pragmatica sanctióval) biztosította a gallikán egyház szabad választási jogát és kiváltságait.

Nézzük meg alaposabban ezt a kiváltságos helyzetet. Miért volt szükség rá, vagy miért fogadta el a pápaság? Ha volt!

A „vallásháborúk” a feudális vezetők és a pénzemberek közös hódító hadjáratai. Úgy néz ki, hogy ekkor kezd körvonalazódni egy nemzetközi egyházvezetés gondolata, ami ellen a franciák jó előre bebiztosítják magukat.

Az ősnépek gyakorlatában a király volt a legfőbb pap. Egy adott közösség érdekeit szolgálta. A pápaságnak alárendelt keresztény papságot nemegyszer idegen hatalom ügynökeiként kezelték, nemcsak az uralkodók, hanem a hívek is. Az új eszmék

⁴⁶ A reformáció előtti vallási irányzat, délen Bogomilok néven ismert. Elsősorban a városi mesteremberek között terjedt el. Magyarországon nem üldözték, Zsigmond királyig, ezért tömegesen telepedtek át ide az északi államokból.

előretörésével először a magyar kereszténység szabta feltételnek, hogy a szent korona népei közé helyezett püspökök kinevezési joga a királyt illesse meg.

Ugyanígy rendelte alá később szervezeti és bizonyos fokig gazdasági szempontból Szent Lajos az egyházat a koronának. Ezt a gyakorlatot találjuk Spanyolországban.

Nyugaton ezt úgy hívják, hogy Gallikanizmus. E szerint az államot megilleti az egyházi viszonyok feletti felügyelet s az arra való befolyás joga. Jóváhagyása szükséges minden pápai intézkedés elfogadásához s az egyházi törvények kihirdetéséhez. Az egyházi bírótól a világihoz kellett fellebbezni.

Emlékezzünk vissza egy-két dologra. Párizs egy jelentős gall törzs fővárosa volt. Számukra a legfőbb druida volt maga a király. A vallás a nemzetségek érdekeit szolgálta. És van még egy soha nem emlegetett kitéje az ősi jogrendszernek. Idegen személy vezetői tisztséget még településszinten sem tölthetett be. Például ha egyik településről valami okból átmegy egy másikba nem választható, és semmi beleszólási joga nincs a közösség életébe. Bármily magas szintű vezető lehetett korábban. Az ott született fia már teljes jogú tag.

A druida sem kerülhetett ki más nemzetségek soraiból. Ilyen nézőpont szerint viszonyultak az idegen területekről soraik közé küldött keresztény papokkal is. Vagyis az ősi gall törvények keretében gyakorolták az új vallást. Meglátjuk, hogy ez később hasznára vált a nyugati kereszténység fejlődésének.

Természetesen a pápák ismételten megpróbálták visszavonadni. Például, a francia király és a pápa között az üresedésben levő apátságok és püspökségek jövedelmei (regaliák) feletti küzdelem idején XIV. Lajos összehívott 34 püspököt s a papság 34 képviselőjét. Az 1681 márc.-ban tartott Francia Klerikális Kongresszuson kiadták a Bossuet által megfogalmazott Nyilatkozatot:

1. az államhatalom független minden egyházi hatalomtól.
2. a pápa ítélete hit dolgában is csak akkor változtathatatlan, ha ahhoz az egyház, a zsinat hozzájárul.
3. a pápa alá van rendelve a zsinatnak s köteles alkalmazkodni a kánonokhoz s a Franciaországban is érvényben levő és elfogadott szokásokhoz és szabályokhoz.

A király rendeletére a nyilatkozatot beiktatták a parlament aktáiba. XIV. Lajos később vissza vonta, de a parlament nem hagyta jóvá. I. Napóleon megerősíti a forradalmi változások után is. Az organikus artikulásokban rendeli, hogy a teológia tanárai tanítsák az 1682-es Nyilatkozatot. PL.⁴⁷

III. Fülöp (1270-1285) alatt a monarchia, ha lassan is, de erősödik. Fia és utóda, IV. vagy Szép Fülöp (1285-1314) az egyik határozott személyiség a francia trónon. Számító, kérlelhetlen és kíméletlen politikájával, megadja a halálos csapást a régi hűbéri monarchiának. Állandó pénzzavarai miatt eléggé bizánci módon teszi tönkre a templomos lovagrendet, amely gyakorlatilag nemcsak vallási, hanem katonai biztosítéka is volt egy vallási alapon egyesülő Európa megteremtésének. Ekkor már léteznek a feltételek a ma ismert pápaság megteremtéséhez. 1309-ben jegyzik Kelemen pápa beköltözését Avignonba. Gyakorlatilag ez kellett volna legyen a nyugati egyház központja, ugyanúgy mint Tibet Közép-Ázsiában.

Fiai, X. Lajos (1314-16), V. Fülöp (1316-21) és IV. Károly (1321-28) gyorsan követték egymást a trónon, s az utolsóval kihalt a Kapeting család egyenes ága. De az igazi francia középkor is véget ért; mert jellemző intézményei: lovagság, hűbéri állam - rendszer már ekkor elvesztették központi szerepüket.

---

⁴⁷ Az első keresztény állam, amely ugyanezekkel a jogokkal rendelkezett, de jóval korábban, a Szent Istváni Magyarország. Mégis, a magyar papság elvetette a G. tételeket a nagyszombati zsinaton az 1682 okt. 24. kiadott Declaratio cleri Hungarici nyilatkozatban. Ugyanis ekkor már az osztrák császár a magyar király, aki csak a korona alatti területeken használhatta a fent leírt jogokat.

*

Az ország területi egysége nagyjából létrejött. A vallási egység is. 1328-ban VI. Fülöppel trónra kerül a Valois család. De még nem beszélhetünk francia nemzetről. Nincs még egységes nemzettudat. Emlékezzünk vissza, hogy az oroszok is Alekszej Donszkoj győzelme után beszélnek az orosz nemzet megjelenéséről. Attól a pillanattól születik az addig még magzati nemzet, amikor tudatára ébred egységének. Ha van tudat, él és fejlődik. Aki elveszti, annak a nemzetnek fizikai halála már csak idő kérdése.

Az angol trónkövetelések adták meg a lökést a francia nemzet születésének. Ennél volt bábaasszony Jeanne D'Arc.

V. Henrik angol király, elődeinek trónkövetelő igényeit megújítva, Franciaországba tört⁴⁸ s 1415-ben az azincourti csatában az ötször nagyobb, de fegyelmezetlen francia lovag-hadsereget teljesen tönkre verte. A burgundi párt erre Párizs várossal együtt az angolokhoz csatlakozott, s a trónörökös a burgundi herceget 1419-ben meggyilkoltatta. Jó Fülöp, az új burgundi herceg, bosszúból megkötötte az angol királlyal a troyes-i szerződést (1420), mely a trónöröklést Henrik királynak biztosította, ki egyúttal nőül vette a francia király leányát. V. Henrik és VI. Károly gyorsan egymásután következett halála után VII. Károly (1422-61) örökölte a trónt, ki udvarának ármányai és élvezetek között fecsérte el idejét, míg az angolok észak Franciaországot Párizssal együtt elfoglalták és már Orleans várát, a Loire kulcsát is ostromolni kezdték. Az orleansi szűz, Jeanne d'Arc megjelenésével (1429) azonban egy csapással megváltozott a helyzet. Népi mozgalom indult az angolok és támogatóik ellen. A felébredt nemzeti érzület hatása alatt a király és udvara is észbe kapott. Az angolokat leverték, s Calais kivételével az összes franciaországi birtokaikat a francia korona alá vonták. Fia és utóda, XI. Lajos (1461-83) csellel, erőszakkal és kegyetlenséggel megtörte a királyi család hercegeiből alakult új hűbéres arisztokráciát; megszerezte Maine, Anjou és Provence tartományokat és Burgundiának felét. Franciaországot egységessé, a királyi hatalmat majdnem korlátlaná tette.

Úgy néz ki, mintha a százéves háborúnak a franciák lettek volna a győztesei. Mégis az angolok voltak. Mikor látták, hogy a kontinensen nem tudnak terjeszkedni, megtették azt más földrészekken. De a franciáknak napjainkig hol nyílt, hol burkolt versenytárai maradtak.

Gyakorlatilag elmondhatjuk, hogy a franciáknál győzött az új társadalom szellemisége. Ekkor veszti erejét az ősi kelta tudat és lép helyébe a francia. VII. Károly és XI. Lajos alatt. De nemcsak náluk. Ez az időszak a bibliai kereszténység előretörésének kora egész nyugat- és közép-Európában.

Megjelent a tudat, egy közös használatú kapcsolat nyelv és az egységes belső piac. A már eléggé központosított állam nagyobb haderővel rendelkezhetett. Biztos zászlókkal, amelyekre számíthatott. Azonnal megindította hódítási kísérleteit a környező államokkal szemben.

VIII. Károly (1483-98), miután az utolsó még némileg önálló tartományt, Bretagnét is a koronához csatolta, felújította családjá régi igényeit Milanóra és Nápolyra. Fél százados küzdelmet vont ez maga után a francia királyok és az éppen ekkor nagyhatalomra emelkedett Habsburg-család között..

A katolikus állam élén álló dinasztia érdekeit sértette a pápaság által keleti és délnyugati szomszédjaként létrehozott habsburg dinasztia fellépése. Úgy érezte elárulta az a szövetségese, aki talán fizikai létét is neki köszönheti. De nem így volt.

---

⁴⁸ Az eseménysorozatot „százéves háborúnak” nevezzük. Az ősi törvények alapján a vezetést csak **anyai** ágon lehetett örökölni. (Ezt az ősi jogszokást hallgatjuk el a legszigorúbban a magyar történelemben. Pedig rengeteg gyakorlati példa áll előttünk.) Ezt sértette meg, többek között, sőt eltörölte a száli-frank uralkodók Nagy Ottóval egyetértésben kigondolt törvénye. IV. Fülöp lányának – Izabellának - fia III. Eduárd angol király, mint jogos trónörökös indítja el a háborút 1339-ben.

Észak-Európa később tér át a bibliai kereszténységre. A francia-spanyol-talján változat nagyon zavaró volt a szinte évezredek kézműves-kereskedő hagyományokkal, sőt már századok során kialakult távoli kereskedelmi pontokkal rendelkező Észak-Európai polgárságnak. Itt átveszik a bibliát, de elutasítják a pápaság intézményét, istentiszteleti formáit. Gyakorlatilag önálló egyházakat igényelnek az önálló népek számára. Ez nem tetszett az Európát központossítani igyekvő hatalmaknak. Előkerül a szellemi spanyolfal – az egyház.

A királyok mellé oda kerültek a jezsuiták. Úgy irányították politikájukat, hogy a koronás fők önálló vezetőknek képzeljék magukat. Érdekes módon, a reformáció megjelenésétől a francia királyok állandóan igyekeztek a német hercegségekkel szövetségre lépni. És nem csak az ő ötletük volt. Diplomáciai úton könnyebb volt megfigyelni a lutheránus államegységek tevékenységét.

II. Henrik (1547-59), elődeinek hagyományához híven folytatta a küzdelmet a habsburg -ház hatalmi túlkapásai ellen s a német protestánsokkal szövetségre szerezte meg Metz, Toul és Verdun püspökségeket. Külpolitikájában a protestantizmus támogatója gyanánt lépett fel. Saját országában nem tudta a jezsuiták hatását ellensúlyozni és uralkodó vallásként katolicizált. Ezáltal Franciaországot hosszú polgárháborúba sodorta. Fiai, II. Ferenc (1559-60), IX. Károly (1560-74) és III. Henrik (1574-89) alatt a hatalmat első sorban a nagyravágyó anyakirályné, Medici Katalin gyakorolta, aki a katolikus- és hugenotta-pártok versengését megszüntetni nem tudta, s talán nem is akarta. 1562-ben tört ki a vallás- és polgárháború, mely kevés megszakítással 1572-ig folyt. A hatalmát féltő Medici Katalin parancsára rendezett rettenetes Bertalan éj a békés kiegyezés lehetőségét még inkább elodázta.

Ezután egy eredetileg protestáns uralkodóház került hatalomra, amely visszatért a katolicizmusra IV. Henrik személyében. Rendet kellett teremteni, mert az ország külpolitikai súlyát is erősen gyengítették a belső vallási villongások.

IV. Henrik király (1589-1610) először is II. Fülöp hadait elűzte földjéről, mire a spanyolok békét kértek (1598). Három héttel a béke aláírása előtt adta ki a nantes-i rendeletet, melyben volt bajtársainak, a protestánsoknak vallásszabadságát biztosította. Sully herceg segítségével rendbe hozta a pénzügyet. A vallási ellentétek kiegyenlítése és a nagyok függetlenségre való törekvésének megfékezése ellenben nem sikerült teljesen.

Itt is ugyanazzal a jelenséggel találkozunk, mint Oroszországban. Hiába a cári hatalom, valaki rendet kell teremtsen. Szükség volt itt is egy I. Péterre. De a királyi ház utódait nem tudták megfelelő módon előkészíteni, ugyan úgy, mint keleten a jövő cárt a német kereskedők. Egy látszólag személytelen pójtjátékost vetettek be a pályára. Később kiderült, hogy Richelieu kitűnő csapatkapitány.

Richelieu és Mazarini bíborosok, akik Franciaországban valódi központi hatalmat teremtettek és Franciaországot nagyhatalommá tették.

Ebben az időben Európa, sőt a világ sorsát is már a spanyol-habsburg érdekeket szolgáló jezsuita atyák tartották kezükben. Egy új politikai szereplő jelenik meg Richelieu. Mögötte is mindig ott állt gyóntatója, a „szürke eminenciásként” emlegetett jezsuita atya. Vagy talán több atya egymás után, ugyanazon szerepkörben? Ha megfigyeljük életútját, rögtön látjuk, hogy „csodálatos szerencséivel” ível fölfelé pályája.

Richelieu (Armand János) atyja du Plessis Ferenc céhfőnök volt. Anyja, De la Porte Zsuzsánna, kis állást töltött be a királyi udvarban. Richelieu állítólag apja kívánságára - aki III. Henrichtől a luçoni püspökséget megvásárolta számára - papi pályára lépett. A Sorbonneon végezte teológiai tanulmányait és 22 éves korában, 1607. áprilisban (5 évvel előbb, mintsem ezt a kánoni jog megengedte) pápai diszpenzáció alapján püspökké szenteltette magát. 1607 aug.-ban letette a teológiai vizsgát és 1608. decemberben elfoglalta püspöki székét.

Volt egyszer egy szegény mesterember, aki fiát püspöknek álmodta. Ez a fedőmese. Ma is ugyanígy készítik a titkosszolgálatok beépített embereik számára. A szegény ember fia három nap alatt kiszolgálta az esztendőt, és püspök lett. A mesés előmenetel haladt tovább.

Az özvegy királyné meghívta ama szűkebb tanácsba, mely Concini elnöksége alatt az állami ügyeket intézte.

E közben magával a királlyal is megismerkedett, aki rendkívüli tehetségét felismerte, és bíborossá, sőt a minisztérium tagjává is kinevezte. Az ország valódi vezetőjévé 1624 decemberétől lett. Ettől fogva XIII. Lajos önmagát is alávetette a vaskezü miniszter intézkedéseinek.

Azok a fránya reformátusok valamit megneszeltek. 1625-ben fegyvert fogtak ellene. Mindhiába. Csapataikat szétverte, a La Rochellei várakat ostrommal bevette. A nimesi rendeletben (1629) megújította ugyan a protestánsok vallásszabadságát, de politikai kiváltságaiknak véget vetett.

Látszólag a vallási uralomért folyt a harc. Gyakorlatilag a középkor és az újkor történelme napjainkig különböző gazdasági csoportok harca a hatalomért, melyet mindég vallási, később politikai síkra terelnek. Richelieu a francia királyság és a talján⁴⁹ városok érdekképviselője volt a habsburg házzal szemben. Sőt, amolyan pápai fékrendszer.

Első külügyi tevékenységei között volt a pápai birodalom környékének biztosítása. Közben a spanyolok ellen folytatta a háborút. A milánói spanyol helytartó hívei által vezetett Veltlinből elűzte őket. 1626 máj. 10.-én békét kötött ugyan, melyet azonban nem tekintett tartós kibékülésnek. Ekkoriban már a spanyolok katolikusabbak voltak a pápánál. Az újvilág kifosztásából Európa leggazdagabb uralkodó családja lett a habsburg. Magát a pápaságot is irányítgatni kezdte. Itáliai területeket foglalt el. Az inkvizíciót rablásra, politikai gyilkosságokra használta fel eszközként.

Újabb spanyol háború közelgett, melyet a mantovai örökösödési per indított el. Richelieu rávette XIII. Lajost, hogy személyesen keljen át az Alpokon hadai élén. Susa bevétele volt e hadjárat gyümölcse. 1630. ban bíboros maga is páncélt öltött és megszállta Pignerolót és Chambéryt, mondhatni egész Szavoját. Mazarini pápai nuncius közvetítésével a cherascói békeszerződésben (1630) Mantovát biztosította Nevers hercegnek és a francia érdekeknek.

A francia befolyás azt jelentette, hogy a pápai állam mellett egy valódi nagyhatalom sorakozott fel. Richelieu kialakított egy nagyon komoly diplomáciai hálózatot, amely Moszkvától Angliáig minden udvarban jelen volt. Nemcsak a protestánsok fékentartása volt

---

⁴⁹ Itália területének és népének összefoglaló magyar neve

a tét. A túlságosan megerősödött uralkodóházak korlátozása is.⁵⁰ Ezért például állandó diplomáciai kapcsolatot tartott a török szultánnal.

Német földön már javában dühöngött a 30 éves háború és II. Ferdinánd császár vezére, Wallenstein éppen leverte a német protestánsokat, és uralkodói határozattal utasította őket a katolikus hit felvételére. Úgy látszott, mintha a német habsburgok világhatalma immár biztosítva lett volna. Ekkor Richelieu a regensburgi birodalmi gyűlésen Miksa bajor fejedelmet és a katolikus liga tagjait bujtogatta fel Ferdinánd császár ellen. Utána Charnacé követe által Gusztáv Adolf svéd királyt bírta arra, hogy a leverte német protestánsoknak segítséget hozzon.

1633-ban a francia csapatok megszállták Lotaringiát és több elzászi várat. Oxenstierna svéd kancellárral is kötött védő és támadó szövetséget, melynek értelmében a svédek a Rajna bal partján számos várat engedtek át a franciáknak.

Bethlen Gáborral is folytatott alkudozásokat. D'Avaux lengyel követ és Meerboth Henrik német protestáns pap által I. Rákóczi György erdélyi fejedelmet is iparkodott a habsburg-ház ellenfeleinek táborába csalogatni

Értette annak a módját, miként lehet ellenfeleinek erejét ravaszsággal és csellel megosztani. Pártfogásába vette a kataloniai és portugál felkelőket, ugyanakkor titokban az angol-skót ellenzéket is szította, nehogy az I. Károly király által tervezett abszolút angol királyság Franciaország köreit a kontinensen esetleg zavarhassa.

Nagylelkű pártfogója volt az íróknak és művészeknek. Új épületet emelt a Sorbonnenak és megalapította a francia akadémiát, melynek a francia nyelv fejlesztését szabta fő feladatává. Megélte még azt az időt, hogy politikai sikereinek hatására a francia nyelv lett a diplomácia nyelve egész Európában.

Az ország gazdasági élete is fellendült. A mesterember fia tudta, hogy nemcsak igével él az ember. Intézkedései, kereskedelmi törvényei elősegítették a francia kézműipar magas szintre emelkedését. Újabb külső piacokat hozott létre. Újból beindultak az ősi kelta kereskedő utakon a karavánok.

Richelieu eszközökben nem válogatva, összezúzta a királyi hatalom valamennyi ellenfeleit és a rendek, a kiváltságok, és a történelmi jog romjain megalapította a központosított, egységes abszolút francia monarchiát és állami mindenhatóságot. Kifelé pedig IV. Henrik politikájának örököse gyanánt lépve fel, megtörte a habsburg-ház európai uralmát.

Richelieu idején Franciaország nem csupán egységes, központosított erős királyság, de nagyhatalom is. Kijelentjük, hogy győzött a francia tudat? Az lehet, de itt is olyan jelenséggel találkozunk, hogy a hivatali nyelv a francia, és az emberek beszélnek, ahogy tudnak. Például - Orbieu grófja miután átvette Párizstól kb. 150 kilométerre lévő birtokát szótárból igyekezett megtanulni az ott lakó kelták nyelvét, mert azok nem tudtak franciául. A pap tolmácsolt a gróf és a hívek között.

A nagy diplomata politikáját folytatta Mazarin bíboros, XIV. Lajos (1643-1715) kiskorúsága idején. Miután a főurak utolsó fölkelését (Fronde) leverte, a vesztfáliai (1648), pirenei (1659) és olivai békekötések által Franciaország vezérszerepét Európában biztosította.

Itt is keresd az akkori világ legerősebb titkosszolgálatát. Mazarin a jezsuita neveltetésű fiatalember a legkatolikusabb egyetemeken végez, és katonatiszt lesz belőle. Majd egyenruhás diplomata, végül bíboros, és a nagy Richelieu utóda. Senki sem nevezhette, később sem, szégyenlős fiúnak. Tudta, hogy a cél szentesíti az eszközt. Érdekes módon mindez Franciaország javára vált egy ideig.

Mazarini, atyja olasz nemes volt, ki fiát Rómában a jezsuitáknál neveltette és azután Spanyolországba küldte, hol M. Alcalá és Salamanca egyetemén teológiai és bölcsészeti

---

⁵⁰ Valahol megváltozott a Jezsuita rend politikai irányvonala.

tanulmányait folytatta. Visszatérve Rómába, a pápai hadseregbe lépett és 1625-ben Veltlinben állomásozott, mint kapitány. A mantovai örökösödési háború kitörése után (1630), Pancirola bíboros titkáraként működött a cheraskói béketárgyalásoknál, Francia- és Spanyolország között (1631). E háború folyamán ismerkedett meg Richelieuvel, ki megkedvelte a fiatal olasz diplomatát.

A háború befejezése után Rómába tért vissza, ahol a katonai egyenruhát a pápai öltönnyel cserélte fel. Richelieunek köszönhette, hogy azonnal az avignoni küldöttséghez került, nemsokára pedig mint pápai nuncius⁵¹ Párizsba. 1640-ben Richelieu sürgetésére végképen ott hagyta a pápai szolgálatot és francia állami szolgálatba lépett át. A gyöngélkedő Richelieu több fontos diplomáciai ügyet bízott rá, mit sikeresen meg is oldott. Richelieu ezért bíborosi kalapot szerzett számára, s halálos ágyán, mint utódját XIII. Lajos király kegyeibe ajánlotta. A király államtanácsossá nevezte ki.

XIII. Lajos néhány hónappal később meghalt. Halálos ágyán fia kiskorúságának idejére kormánytanácsot állított az ország élére, melynek Mazarini is tagja volt. Anna királyné azonban a kormánytanácsot mellőzte és a hatalmat kedveltjére, a bíborosra bízta. 1643 máj. 14. től intézte, mint első miniszter, Franciaország sorsát és annyira meg tudta nyerni a királyné bizalmát, hogy hatalmát korlátlanak tekinthette. A közvélemény a királyné titkos férjének tartotta. Nagy hatalmával azonban magára zúdította a királyi vérből született főnemességnek és befolyásos családok ellenállását, kik benne olasz szerencsefit láttak s ismételten összeesküdtek ellene. Ehhez járult, hogy a nép a 30 éves háború okozta súlyos adók ellen zúgolódott.

Végül kirobbant a Fronde mozgalom. A királynénak és a kiskorú trónörökösnek Párizsból menekülni kellett (1649 jan. elején). A parlament vérdíjat tűzött Mazarini fejére, akit mint a haza ellenségét és a közrend megzavaróját Franciaországból örökre száműzött. Az ellenségeskedésnek a rueili fegyverszünet vetett egy időre véget, mely alatt a bíboros visszatért Párizsba; sőt 1650 jan. 18. a Frondenak több tagját, többi között Condé, Conti és Longueville hercegeket csellel letartóztatta. E hírre a polgárháború újra kitört és külföldre kellett menekülnie. Német földön tartózkodott. Az ország külügyeit azonban innen is irányította. 1651 végén 7. 000 zsoldos katonát toborzott és visszament Franciaországba, de a parlament 50.000 tallérnyi díjat tűzött ki fejére. Csak a Fronde leveretése után szakadt vége számkivetésének, 1653 febr. 3-án úgyszólván diadalmenetben vonult be Párizsba. Ezen túl még korlátlanabban kormányozta Franciaországot, mint azelőtt. Az addig tett engedelményeket visszavonta és tovább fáradozott a Bourbonok abszolutisztikus királyi hatalmának megszilárdításán.

A tudomány és művészetek terén is buzgólkodott; megalapította a Bibliotheque Mazarint, a Szépművészetek Akadémiáját, a College des quatre nationst⁵² és ő honosította meg az olasz operát francia földön.

A vesztfáliai békével megalapította (1648), Franciaország túlsúlyát Közép-Európában és a Rajnáig tolta előre a francia határt. Spanyolország egykori európai fölénye végképen Franciaországra szállt. Az olivai békével elérte, (1660) hogy Franciaország szövetségesének, Svédországnak juttatta É K.-Európában az első helyet. Ezeket a diadalokat egyébként még Richelieu készítette elő. A pireneusi béke egyik föltétele XIV. Lajosnak Mária Terézia spanyol hercegnővel való eljegyzését is magában foglalta, ámbár a fiatal Lajos, Mazarini szép unokahúgába, Mancini Máriába volt szerelmes, akit feleségül is akart venni. De a nagybácsi véget vetett e szerelmi regénynek és Colonna tábornokhoz adta Máriát.

Mikor a mindenható miniszter végét közelegni érezte, arra intette a királyt, hogy maga vegye át a kormányt, és ne bízsa azt többé első miniszterre, amit XIV. Lajos azután meg is

---

⁵¹ Állandó pápai követ.

⁵² A négy nemzet kollégiumát. Miért négy nemzet?

tett. Országában fennen hirdette a királyi hatalom mindenhatóságát, egyúttal megérezte Európával, a francia királyság erejét.

A hatalmi lendülettel karöltve járt az anyagi felvirágzás, mely főképpen Colbert pénzügyminiszter nevéhez fűződik. De a folytonos háborúk, a «Napkirály» pazarlása, a nemesség fényűzése kiszívták a nép erejét s tönkretették az állam anyagi jólétét. 1685. okt. 22-én a király eltörölte a nantes-i edictumot, mit a hugenották kegyetlen üldözése, és egész vidékek anyagi nyomora követett. A reiszviki békekötés (1697) a második európai koalíció ellen folytatott kilenc évi háború, a tizenkét évig tartó spanyol örökösödési háború (1701-1713) Franciaország belső jólétének és a kormány jövedelmi forrásainak elapadását vonta maga után. Mikor XIV. Lajos 1715-ben meghalt, az ország már nem dicsekedhetett a politikai hegemóniával. Az abszolutizmus aláasta a nemzet morális és anyagi jólétét. Lajos utódai aratták a vihart, melyet ő vetett. XV. Lajos (1715-1774) hosszú és minden tekintetben diktatórikus uralkodása elődjének szellemében folyt le, ami a forradalmat kikerülhetlenné tette. Az ország gazdasági erejének jó részét a gyarmati kereskedelemből származó jövedelmekből nyerte. Igenám de elveszítették a keletindiai és észak-amerikai érdekeltségeiket. Európai területen váratlanul a habsburgok mellé álltak. Az eredmény - Poroszország megveri szárazföldön, az angolok a tengeren. Elveszítik Kanadai gyarmatukat. A király mintha fel sem fogta volna a következményeket. Az ország ügyeit szeretői - madame Pompadour és Dubary grófnő - irányították. Az unokája XVI Lajos megpróbálta a gazdaságot fellendíteni. A pénzügyeket Turgotra bízta, aki a gabonatorompokat és a cégrendszert akarta megszüntetni, az adóterheket kiszélesíteni, alkotmányt adni az országnak. A főnemesség megbuktatta.

Mikor már minden kötél szakadt 1788-ban egybehívták a 164 évig elfelejtett országos rendeket. Képviselők közül 300 nemes 300 pap és 600, a polgárság által választott küldött volt. A király és a főnemesség kezébe szerette volna tartani a parlamentet, amire 1789. július 14-én Párizsban felkelés tört ki. Lerombolták a Bastille-t, városi tanácsot, nemzetőrséget szerveztek. A polgárság kezébe vette a hatalmat. Polgári demokráciát akartak, de ezt a vezetési formát már rég elfelejtették. Így elszabadult a pokol. Hatalmi harcok gyilkosságokba torkollottak, végül Napóleon császárságába. Európai méretű háborús évekbe, végül az ország teljes romlásába. Felosztását csak Talleyrand diplomáciai zsenialitása és a királyság visszaállítása tudta kivédeni. 1848 újabb köztársaság, 1852-ben jön a második császárság, amelyik 1871. február 17-ig tart. Majd újabb köztársaság. A forradalmak idején egy új eszköz jelent meg a polgárság kezében. A munkásmozgalom. Ennek politikai, filozófiai alapjait, már a vagyonos réteg segítségével teremtették meg. Létrejöttek a szocialista eszmék és pártok. Kitűnő fegyvernek bizonyult a versenytársak kiiktatására, zavart keltve országaikban. Később ezzel az eszközzel lehetett Ausztria-Magyarországot szétdarabolni, Oroszországot félreállítani. Mikor már nem jelentettek veszélyt, akkor megindult a gazdasági visszarendeződés.

Hát igen! „Vigyázó szemetek Párizsra vessétek.”

*

A francia nyelv a latin nyelvű vallási tevékenységből kialakult hivatalos nyelv részleges átvételéből eredt. E nyelvet állítólag a római hódító hadak és gyarmatok a római birodalom valamennyi tartományában és így Galliában, a mai Franciaország helyén is elterjesztettek, lassanként kiszorította az ottan járatos nyelveket (az ibért, keltát, germánt), melyek viszont a hódítók nyelvére is jelentékeny módosító hatással voltak.

Ez a standard szöveg. Így tanítják a latin nyelveket beszélő országokban. De ez is csak mese. Amikor alaposabban belemélyedünk valamely ország „római kori” történelmébe, nagyon meglepődünk. A római utak egybeesnek az ősi gall, kelta, szkíta vagy nevezhetjük pelazg, etruszk, ibér kereskedelmi utakkal. Ezek az utak - jóval távolabb

a birodalom befolyási övezetétől is - ugyanolyan építési technológiával készültek, mint a „római hódoltság” területein. Csak jóval távolabb?! Akár északon vagy keleten.

Nem hiszik? Eleinte én sem hittem. Mindaddig, amíg a Kárpátok között át nem dőcögtem egy rég elfelejtett hágón. Olyan távolságra Dacia provinciától, hogy oda még talán a római sas sem repült el. És min zötyögött a gépkocsim? Évezredekkel ezelőtt lerakott „római” út kövein.

Kelta kereszt. Székelyföldről, Írorszáig bárhol megtalálható. Az ősi fényvillás eszköze.

Mostanában a tévéadók is rá- rácsodálkoznak egy-egy „római” építkezésre francia, német területeken. Messze északon. Provincia nem több napi, hanem havi járóföldnyi távolságban sem volt. Ezek az építkezések jóval korábbiak, mint a római birodalom kialakulása. Ikertestvéreiket megtaláljuk keleten, egészen Kínáig. Helyenként görög építkezésként sorolják be, máshol meg sehogy. De az ugyanazon technológiával épült inka utakat hova soroljuk?

Latinhatás a provinciákban. Az előre nyomuló légiók kereskedelmi utak kereszteződésénél, sóbányák környékén erődített településeket alakítanak ki. Ha ők ilyen jó viszonyban voltak a környező népekkel, hogy latinizálták őket, miért az erődítés? Mekkora tömeg lakott egy ilyen helyen? Legtöbbször egy-két század vagy nehezebb esetekben egy fél légió, segéderőkkel. Mesteremberek, kereskedők, néhány tisztviselő. Elég kevesen ahhoz, hogy egy nagyobb vidék lakosságának nyelvét megváltoztassák. Inkább ők tanulták meg a területen beszélt nyelvet, mert a kiszolgált katona az állomása környékén kapott földet. Ha a helyi lakosságból is nősült, akkor biztonságban volt egy esetleges változás idején is. Szép római nevük ellenére gyerekeik kelta, gall, szarmata nyelven beszéltek már apró koruktól. Attól függően, hogy hol volt az állomáshely. Magának a kiszolgált katonának is sokszor semmi köze sem volt a latinsághoz. Ő eredetileg lehetett szíriai, brit, egyiptomi, zsidó vagy akár hispán.

Nagyon szép, és lélekmelegítő a légiók romanizációs elmélete. Csak nem igaz. Utópia. „Délbábos történelem” – tényleg megérdemli a nevét.

„A lingua-romana-t az egyház már a X. században elismerte hivatalos nyelvül; a 813-i toursi zsinat ugyanis meghagyta a papoknak, hogy a néphez román nyelven tartsák beszédeiket. Különösen azonban a verduni (843) szerződés idején tűnt világosan ki, hogy Ny.-Franciaországban a román nyelv maradt az uralkodó”. PL.

Vajon hány száz évvel később született a nyelvhasználatot „igazoló” szerződés?

Felejtjük el a IX. századot. A latinizálás megkezdődhetett a császárok korában, de be is fejeződött ugyanakkor. A valós események a X. században kezdődtek. A romanizált nyelv ma is több nyelvjárássá oszlik, melyeket két főcsoportba lehet foglalni - északi és déli.

A kettő közti határt körülbelül a Loire jelezte. A déli, most dél-franciának is nevezett nyelvjárásnak Langue d' oc (Provençal nyelv) volt a neve. Okcitánnak is nevezik. Látszólag latin hatást mutat, de mikor alaposan megfigyeljük beszélt változatát, inkább kelta felépítésű, melyre hatást gyakorolt az észak Itáliától a Balkánig nyelvképző szerepet betöltő kereskedelmi nyelv.

Az északi, vagy a tulajdonképpeni francia nyelvjárást Langue d' oui-nak nevezték. Főbb dialektusai a saját hercegeik vagy grófjaik alatt politikailag is önálló három területre: Normandiára, Picardiára és Burgundiára esnek.

Ezeknek közepén fekszik a negyedik nyelvjárásterület Isle de France, Párizs fővárosával. Ebből alakul ki a hivatalos nyelv.

Az észak-francia nyelvet az ó-franciának X. sz.-tól a XIII-ig, majd a XIV. sz.-tól a XVI-ig közép-francia névvel jelölik. Az ó-francia nyelv a tulajdonképpeni Langue d'oui. Tehát az ó-francia ott alakul ki, ahol a legtávolabb vannak Róma befolyásától. Noha még egészen a XVI. sz.-ig is készültek a dialektusokon irodalmi művek.

Első Ferenc gyakorlatilag a mai hivatalos nyelv atyja, aki **1539**-ben, Párizsban tanszéket állított számára és a **törvénykezésnél** akkoriban használatos latin nyelv helyébe a **franciát léptette**. Az állandóan ellenőrzött nyelv gyorsan közeledett az **új-franciához**, amelyet a **XVII. sz.-tól** kelteznek. Az új-francia nyelv csak XIV. Lajos korában, a francia akadémia segítségével kapta meg teljes eleganciáját, biztosságát, harmóniáját, szabatoságát és szigorúan meghatározott alakját. 1735-ben államnyelvvé, a diplomácia kizárólagos nyelvévé tették. A további bővüléséről tanúskodik az, hogy szótárának 6. kiadása (1835) után, a francia akadémia a 7. kiadásba (1878) több mint kétezer új szót vett fel.

Végeredményben a francia állam- és irodalmi -nyelv kialakulásának kezdetét a 13. századra tehetjük, Lassan alakulgat. De már az 1700-as években államnyelvvé tették a francia királyok. Ők teheték. Nagyon nehezen találunk idegen ajkú uralkodót a francia trónon. Az első központi államalakulat megjelenése pillanatától ők nem nagyon igyekeztek nyelvüket „külföldiesíteni”. Mégis nehéz volt a központi nyelvjárást elfogadtatni közös nyelvként.

*

Az irodalmi nyelv mellett még ma is számos nyelvjárásra oszlik a népnyelv. E nyelvjárásokat patois néven nevezik. Ez a név azonban főképpen az észak-francia dialektusokra vonatkozik. Az Isle de France, még manapság is él.⁵³

Nagy vonalakban nézzük át a fent leírt nyelvjárásokat.

A **frankot** a nyugati germán néptörzsnek mondják, melyek közé a chamavok, a chattok, amsivariok, sigambrok, marsok, brukterek és a sáli frankok törzsét számítják. Származásukat ma is igyekeznek homályba burkolni.

A **normannt** északi területek uralkodó nyelvjárásaként tartják nyilván. Az előzőkben megismertük származásukat.

Pikárd, részei voltak: Calais, Boulonnais, Ponthieu Abbeville fővárossal, Amiens, Santere, Vermandois és Thiérache.

A pikárd nyelvjárással a **rouchi** érintkezik, melyet Hennegauban és É.-Champagneban beszélnek; ez utóbbi helyen a német hatás érvényesül.

---

⁵³ Ezt a nyelvjárást kellene alaposabban tanulmányozni a magyar nyelvészeknek, a Pickard-al együtt.

Kiknek tartották a piktek magukat? Az Isten-anyát oroszlánok veszik körül, nagy szeretettel – magaruk

Burgund, Dijon fővárossal. Keleti részét kivéve, nagyjából hegyek takarják. A burgundi nyelvjárások közt a **Lotaringiában** járatos tér el leginkább a többitől. A burgundokat a gót törzs egyik ágaként írják le. 406 körül Worms környékén a Rajna mentén országot alapítottak. 437-ben a hunok döntő győzelmet arattak fölöttük. Ezt az eseményt, valamint Attila halálát a német hősmondák (az eddai hősdalok, Nibelungen-dal), számtalan változatba megénekeltek. Fennmaradt az 500 körül feljegyzett törvénykönyvük, a Lex Gundobada”.

A fentiekben kiemeltem hat „nyelvjárást”. Azt hittem olyanok, mint a magyar tájnyelvi eltérések. Aztán 2009 nyarán sógorom családját meglátogatta egy „francia” egyetemista. Beszélgetés közben értetlenül figyelte, amikor az anyanyelvi oktatásra került sor. Minek nekünk ez. Ők iskolában, hivatalokban, utazáskor a francia nyelvet használják. De otthon, szomszédok között, üzletekben anyanyelvüket, amely közlelről sem hasonlít a franciához.

Az egységesen nem francia nyelvű vidékeket három részre osztják.

Arelat ország. Nevét Arelate (Arles) fővárosától nyerte, különben Burgundia cis-jurana vagyis a Jurán innen fekvő Burgundiának is nevezték

A Jurán túli, vagyis Felső-Burgundia.

A Franche Comté tőszomszédságában pedig van egy harmadik a burgundi hercegség.

Oroszlános kárpit- magaru, jellegzetes lilommal, amely a hun, ujugur, szkíta diszítóelemből öröklődött a későbbi franciákhoz. Női mellény, tulipános diszítéssel.

Nem szabad kifelejteni azt a nemzetséget sem, amely a középkor zsoldoseregeinek elit állományait adta. Hasonló társadalmi berendezettségük volt, mint a magyar anyanyelvű székelyeknek.

„**Vallonok**, a nagy román, különösen a francia nyelvcsaládhoz tartozó törzs, mely főképpen a Németalföld déli részén vonuló germán nyelvterületekkel határos vidékeket lakja. Számuk jóval meghaladja a két milliót. Az a francia nyelvjárás, melyben az összes francia népies dialektusok között a legtöbb germán elem van”. PL.

A Francia nyelv, a provençal nyelvjárásokat és Alsó-Bretagne tájnyelvét nem számítva, kiterjed Franciaországra, a Normann-szigetekre, Belgium déli részére és nyugati Svájcra. Európán kívül még a következő területeken beszélnek franciául. É.-Amerikában: Kanadában, Missouriban, Louisianában; Ny.-Indiában: Haiti-szigete Ny-i részén; Guadeloupeban, Martiniqueban és más nyugat-indiai szigeteken; Afrikában: Algéria partszegélyén, Szenegálban stb.

*

Láttuk, hogy a francia királyság születésének történelme egy alig több mint fél évezreden át tartó eseménysorozat eredménye. Ennyi idő kellett, hogy kialakuljon egy mag, egy központi vezetés és nyelv, amely maga köré vonta a mai Franciaország népeit. Egységes Franciaországról beszélünk, mert így állítják ők ezt magukról. A megjelenő nemzettudat a tisztesség, megbízhatóság és az együvé tartozás alaptételeként megkövetelte az erős francia öntudatot minden ember számára. Ott nem voltak olyan később megfogalmazott alapszabályok, hogy csak úgy maradhatnak fenn, ha idegeneket fogadnak be soraikba, és több nyelvet beszélnek. Állítólag a franciáknál nincs nacionalizmus. (Az csak nálunk van!) Mégis a mai napig a legszélsőségesebb pártok tömegalapja a legnagyobb. Bármilyen népből származol, ha franciának tudnak, már te vagy a jófiú.

Ennek az erős nemnacionalizmusnak a hatása érződött a gyarmatbirodalmak korában is. Jellegzetes francia találmány volt, hogy a világ bármely részéről mehetett az idegenlégióba bárki. Hercegtől körözött bűnözőig. Angoltól szerbig. A kötelező szolgálati évek után, ha még életben volt a katona, francia állampolgárságot kapott. Ellenben altisztek, tiszték kizárólag francia állampolgárok lehettek. A légiók fegyvereivel gyakorlatilag meghódították a világ egy jelentős részét.

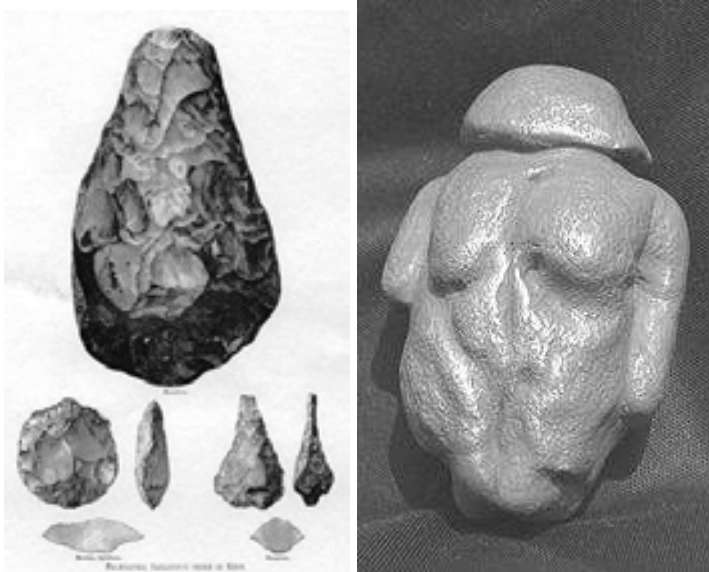
Most nem akarom végigvinni kedves olvasóimat a francia gyarmatosítás történelmén. Csupán arra kérem, hogy ha nem hisznek nekem, kattintsanak rá a Windows helyesírási programjára. A következő francia nyelvváltozatokat sorolja fel – saját helyesírással – a hivatalos irodalmi nyelven kívül: belgiumi, elefántcsontparti, haitii, kameruni, kanadai, kongói, luxemburgi, máli köztársasági, marokkói, monacói, nyugat-indiai, reunioni, svájci, szenegáli.

Aki mer, az nyer. Erre figyelmeztet a franciák történelme, akik mindig tudták, hogy csak a hazai vezetők szolgálják maradéktalanul népüket. Hogy hazaszeretet, nemzettudat nélkül nincs haza, nincs nép, nincs nemzet.

HISPÁNIA

Ha a félszigetről és lakóairól beszélünk, egyszerű a képlet. Latin utódnépek lakják. Az első írásos emlékek a rómaiaktól származnak, és amiről nincs írás, az nem létezik. Ilyen egyszerű... volt valamikor. Manapság azonban még visszailleszhetünk kissé korábbi időkre is, hogy valamennyire értelmezni tudjuk mit is akartak írni a „rómaiak”.

A korai paleolitikumi mandulaformájú kovaköböl pattintott kőszerszámaik után a mai Torralbában feltárt korai Acheuli leletek meglepően kidolgozottak. Alapanyaguk obszidián, és ha kezünkbe veszünk egy ökölkövet vagy pengehegyet, alapos megmunkálás nyomait látjuk. Egész Európára jellemző ez a kultúra, melynek művelője a korai időkben a Sinanthropus volt. Nagy csavargó lehetett, mert Pekingben is ott találjuk, Mongoliában, a mai Moldova területén. A fekete földrészen, Afrikanthropus néven, sőt Ausztráliában is.

Marokkó, lándzsahegy, kaparókő Még nem is olyan rég párezer évet mertünk adni az Acheuli kultúrának. Ma a szakemberek 1650000 1000000 között határozták meg e kort. Az ember ekkor már beszélt, átadta tudását utódainak. Vagyis ember volt. A mai Ibéria területén is. Az itt előkerült szobrocskát tartják ma a világon ismert első istennő ábrázolásnak.

És telt az idő, változtak az eszközök alapanyagai. A Pireneusi-félsziget az eneolitikus korban talán a legjelentősebb rézlelőhely volt, különösen Almeria és Cartagena között, fémmegmunkáló telepek sűrű láncolata húzódott. Ez azt jelenti, hogy komoly kiviteli (export) kereskedelm alakult ki. Saját maguknak nem volt, amiért kemencék, feldolgozókat sorát működtessenek.

A bronzkorszakban az El-Argari kultúra emberei ónt, rézet bányásztak és kitűnő minőségű fekete, fényezett kerámiát állítottak elő. Olyan minőségben, hogy később „őseik”, a latinok, évezredek múltán sem voltak képesek ilyen szintre felemelkedni.

Hogy kik ezek az ügyes emberek? Csak annyit írnak róluk, hogy ibér törzsek. Tehát későbbi ráragasztott terület-névvél nevezik meg. Azt is megjegyzik, hogy nyelvük nem tartozott az indo-európai nyelvcsaládhoz. Az ősi kaukázusi nyelvet beszélhették.⁵⁴

⁵⁴ Világtörténelem, I. 458

Miért írták ezt róluk az oroszok? Mert a Kaukázusban még Strabón leírja az Albánokkal tőszomszéd Ibéreket.⁵⁵ Vagyis a név, ugyanúgy, mint a (H) ispán, vezetési formát jelenthetett. Magasabb fokú, bővebb szövetséget.

El Argari kultúra. Az agyagedények formáit, égetési módját a mai napig is használjuk a volt Nagymagyarország területein. Bronz eszközeik jellegzetes kidolgozása is ismert.

A kis szobor viaszvesztéses eljárással készült. A fegyverek, kupák már kovácsmunkával.

Kis „várok” sorát tárták fel. Ugyanolyan, mint Csík-Pálfalván, vagy akár Kis-Ázsiában. Gyakorlatilag kegyhelyek voltak, de itt tartották a télire tárolt élelmet is. Négyzetes ház-alapú településeik aránylag kis létszámú lakosság élettere volt. De egymáshoz aránylag közel nagy számú apró település létezett.

A motila néven jelölt építmény ismert kelet- és közép-Európában, Ázsiában egyaránt. Moldva és Havasalföld területén movilának nevezik. Mindég szkíta-kun síremléket takar. Az Ibér motila kialakítása azt sugalmazza, hogy a tetejére kitették a hallottat, ugyanúgy, mint a perzsák, hinduk, tibetiek egyrésze ma is.

Az ibér lovas külön érdekesség. Rögtön a székelyeket juttatják eszembe. Orbán Balázs leírja az öregek viseletét. Elöl borotvált fej, hátul varkocs. A székely fő fegyvere a

---

⁵⁵ Strabón i.m. 526 old.

lándzsa, fokos. Kötelező módon mindenki páncélt kellett viseljen. Ilyen kicsi a világ – vagy esetleg nagy őskultúrával rendelkezünk hajdanán mindannyian?

Japán régi lakói az ainuk keleten. Nyugaton a nevük baszkok, boji, trákiai harcias nép, Kr. u. az első században (Strab. 7, 318) Régi hatalmas voltukat Herodotosz is említi (7, 111) A baszkok is kelták – állítják a génkutatók. Az írek, walesiek, baszkok génevizsgálata közeli rokonságot mutat a három népcsoport között.

Erdély területén agatirsz és pikt néven jelennek meg. Ugyanezen név alatt, ugyanakkor ott vannak a Brit-szigeteken. Rájuk vonatkozik a boj név is, mely Erdélyben és Galliában egyaránt megtalálható, a hasonló típusú kis váraikkal együtt. Másképp az ősnépeket nevezték így később. Ezt jelenti a gój gyűjtőnév is.

A szkítákra jellemző nemezből készült csúcsos süveg a baszkok szeles vidékein lapos fejfedővé alakult át. Nagyon finom, vékony nemezből készült. Régebb bászkának, berettnek neveztük. Ma is viseljük.

„Piktek (lat. *picti*, befestettek, vagy tetováltak)

Kaledonia gall eredetű kelta lakossága, mely az ugyanakkor Írországból bevándorolt skótokkal a római Britanniának valóságos réme volt. Két törzsre oszoltak: a dikaledonok és a vekturionok törzsére.” PL.

Miért piktek? Azért mert festették magukat?

Valakinek eszébe jut-e, hogy a legősibb népek tudásával rendelkeztek? Kezdve az ausztráliaiaktól, amerikai ugoroktól, vagy ha jobban tetszik indiánoktól, az afrikaiaktól az ő eurázsiai népességig **mindenki festette magát, és mindenki színes ruhában járt. Olyan technikai szinten álltak, hogy ezt megengedhették maguknak.**

Életterüket Ázsia délkeleti részeitől, a Balti tengertől a mai Angliáig, Dél Európáig, Észak Afrikáig tehetjük. Másképp a pikt, pekt, pekete elnevezés sötétet, feketét is jelent, és az általunk fekete magyaroknak, fekete hunoknak nevezett kusita származású ősnép egyik ága. Az Ibér félsziget őslakói közé tartoznak. Kultúrájuk azonos a keltákéval.

A félsziget lakosságát *Keltibéreknek* is szokták nevezni.

Két különböző népként kezelik a gallokat és a keltákat. Mit ír róluk Hérodotosz? A **szkíta Herkules**, félig asszony félig kígyó testű nőtől született gyerekei. T-hargitha-osz apó utódjai.

Az pedig, mikor megszületett fiai megemberesedtek, neveket adott nekik; a legidősebbnek Agathyrzosz, a következőnek Gelonosz, a legifjábbnak, pedig Skythesz nevet. Megemlékezvén egyszersmind a parancsról, a meghagyott dolgokat megtette. (Kezükbe adta Herkules íját, amit csak a legkisebb fiú tudott felajzani.) **Két fia azonban, Agathyrzosz és Gelonosz, nem bírták a kitűzött feladatot teljesíteni, s szülőanyjuktól kikergetve elvándoroltak az országból.**

Herkules az oroszlán szimbóluma az ősi legendákban. Mikor is volt a Föld az Oroszlán jegyében? Úgy tizenhárom-, tizennégyezer évvel ezelőtt. Ekkor jelenik meg az aga törzs, a gall. Az otthon maradt népesség, a fészek megmarad szkíta néven. Tehát a legősibb az aga törzs, vagyis az atya, a kiinduló nép. A Gallok őse.

A kelta-gallok ott vannak a mai Spanyolországban is. Istennő kultuszuk a kereszténységig élt ezen a területen. Nagy népszerűségnek örvendett, ezért később kígyót, békát rákiabáltak. De elfeledtetni nem lehetett. A mai napig él a Spanyol nyelvterületeken,

Santa Maria, Mater Dolorosa és még számos szép név viselőjeként. Csak Magyarország népe versenyezhet velük, s a Franciaországban élő Gallokkal, a Mária imádatban.

A tájrakelt Herkules utódok egyik neve, sőt alapneve a „Kelta”. Jó magyaros bajuszokkal, kerek arcukkal megtaláljuk őket Székelykeresztúrtól Franciaországig, Spanyolországig, Angliáig. Kitűnő kézművesek. Ugyanolyan jó bányászok, szobrászok. A mai napig hagyománytisztelők, Dr. Timaru Kast Sándor „Magyar kelták, kelta magyarok” c. kötetében leírja, a számomra is meglepő Hunor és Magor, vagy akár a fehérló kultuszukat. Nagy műveltségű, szorgalmas emberek. Nyelvükről csak annyit, hogy helyneveik, nyelvemlékeik, s a mai Franciaországban fellelhető kelta nyelvjárás alapján nyugodtan leszögezhetjük, hogy az ősnyelvet beszélték.

„A kelták nevéhez kapcsolódik az úgynevezett, La Tène⁵⁶ – kultúra elterjedése, A rengeteg kard, tör sisak, bronz- és arany ékszer azt bizonyítja, hogy a kelta kézművesség már akkor meglehetősen magas fokon állott. Fejlett volt a művészet is, amint a művészi díszítésű edényekből láthatjuk”. PL.

A La Tène kultúra képviselői jellegzetes csúcsos nemez sapkákat viseltek, amely ebben a korban, egész Euráziában divat volt. A Svájci tó partján talált leletek akár az itt később emlegetett hunoké is lehettek volna. Művészi díszítésű edényeik nagyon is a saját kultúrájukból fejlődtek ki.

A vas tárgyaikat emailos betétekkel díszítették. Ők készítenek először ekevasat (vágóél), ők használják a vetésforgót. Vízimalmaik típusát gyakorlatilag a mai napig is használjuk még Európában.

A kelta La Tène néhány jellegzetes darabja sokat elárul. A sisakok mintha „honfoglaló” magyar sírokból kerültek volna elő. De a sisakon látható mozgó szárnyú és fejű madár keleti hun ‚divat’. A két fémtárgy az öntőmesterség remekműve. Ma sem tudunk jobbat készíteni még a legmodernebb felszereléssel sem. A faragott kőfej ismerős a székelyföldi kőkapuk díszítéseiből.

„A kelta lovasság, a hadsereg legfőbb ereje. Fejlett erődépítés: tölgyfagerendákkal kőtömbökből álló hatalmas falak. Ezeket az úgynevezett gall falakat később más népek is átvették tőlük. A szárazföldi kelták kereskedelme olyan szintre emelkedett, hogy saját arany – és ezüstpénzt verettek. (...)

⁵⁶ A vas megjelenését a hét törzsnek, hét föld gyerekeinek tulajdonítják. (Hettita). Európa nyugati felén a Hallstadt kultúra továbbfejlesztése a La Tène.

Fontos szerepet játszott a papság – druidák. Ezek a carnutusok törzsének területén minden évben gyűlésre jöttek össze, és igazságot szolgáltatottak, az itt hozott döntések Gallia minden lakosára kötelező érvényűek voltak.

Hispaniáról a görög mitológia, amit megőrzött a Héraklészről szóló mondakörrel kapcsolta össze. A milétosi Hekataiosnál, az i. e. VI. Század végén bukkant fel először az Ibériai név, amely Hispaniának ibér törzsek által lakott déli és keleti partvidékét jelölte. A félsziget több részének a neve Keltiké volt, mivel a keltaföld (Gallia) közvetlen folytatásának tartották. A római birodalom kialakulásától kezdve az egész félszigetet Hispaniának nevezték. PL.

Egy idegen nyelv számára semmit sem mond az (H)ispán szó. Számunkra sokkal többet. Nehogy a botos-ispánokra gondoljunk, ami jóval későbbi fogalom⁵⁷. A latin nyelvű írások is ispánként nevezték meg a legfőbb ibériai vezetőket. Nekünk is vannak hasonló szavaink: is-pán, is-ten, (illetve in-pán, in-ten, in-ti). Az in szógyök magasságot, felsőbb helyet jelöl. A világ másik felén a vezetőt a magasság lelkének nevezték – in-ka.

Egyetlen nép lakott Hispania területén. Habár több nevet is akasztottak később rájuk, nyelvük és kultúrájuk azonos volt. Élettere meleg termékeny földrajzi környezetben volt. Könnyebben megtermelte a szükséges élelmet, ruházati alapanyagokat. Az itteni juhok gyapjából készültek az ókorban híres keltibériai köpenyek. Hozzáértő nemez készítő, mióta ehhez ért az ember. Épp úgy, mint a mongolok, vagy akár a magyarok.

Amikor a Földközi tengeri kereskedelem később kalózkodássá, harccá változik ők egyre újabb típusú, komolyabb teljesítményű hajókat építenek. Az Óceánok hajósai lesznek. Ennek ellenére vagy talán épp ezért igyekezünk lekicsinyíteni érdemeiket.

Az ősi kelta-gall területeken sokáig tartották magukat az eredeti jogszokások, sajátos anyagi és szellemi kultúrájuk. Közben keményen hatott rájuk az Európát meghódító kereszténység, de az iszlám is.

Spanyolország

A történelemben legelőször Hispania név alatt említik, lakosai a keltibérek voltak. Később Andalúziában vandál, északnyugaton svév (ó-sváb) és az ország többi részében gót elemek elegyültek a lakossággal. Délen, délkeleten kiváltképpen pik-tómór vér kering a lakosok ereibe. A különböző vidékeken teljesen eltérő nyelvjáráásokat beszélnek:

A hivatalos spanyol nyelv mellett a baszkot, akik a róluk nevezett tartományokban és Navarra egy részében laknak. Autonóm területet alkotnak saját területi parlamenttel, minisztériumi jogkörrel rendelkező önkormányzattal. Az észak-nyugati Galícia lakói nyelvüket galeano, vagyis gall megnevezéssel azonosítják.

A moriszkót vagy mudejart a keveretlen maúri népség utolsó maradványai beszélik, akik Alpujarras-ban és Valenciában laknak s külön nyelvük, külön szokásaik vannak. A katalán olyan erős a félszigeten, mint a Spanyol. Gyakorlatilag külön nemzeti tagköztársaság. Fennmaradásukat erős nacionalista beállítottságuk biztosította. Beszélnek spanyolul, de nem veszik jó néven, ha valaki saját földjükön nem katalánul szólal meg. A szomszéd területek lakói saját nyelvüket valenciano-nak nevezik.

---

⁵⁷ Pontosabban a legtovább élő fogalom. Ispán, vezetőt jelentett. A legkisebttől a legnagyobbig. Mint a germánban a fürher. Az aymara és a kecsua nyelvben az Inka.

Amit mi spanyol nyelvnek ismerünk az a kasztelán nyelvjárás. Kasztíliaiban keveredik a latinnal, míg végre romanizált nyelvvé nem vált és maga után nem vonta a körülötte lévő vidékeket bizonyos mértékig. Így Valenciát, Katalóniát és végül Portugáliát is. De egységes nyelvet nem sikerült kialakítani a mai napig sem.

A keleti és déli partok lakosai nagyon korán bekapcsolódtak a Földközi-tenger kereskedelmébe. Kerámiájuk, az általuk bányászott ezüsből készített tárgyak, szobraik, különböző eszközeik nagy értéket képviseltek a földközi tenger keleti részeiben is. Régészeti leleteikről megállapíthatjuk azt is, hogy szicíliai, etruszk, föníciai, pelazg hatások érték őket. Vagy lehet fordítva is.

*

Történelmüket, szinte napjainktól ismerik csak el. Holott a helyreállított (rekonstruált) házaik, elrendezésük komoly szaktudást bizonyít. Például az i.e. V. század végéről származó „Elchei hölgy” márványból készült mellszobra hihetetlen magas szintű művészi fejlettséget, technikát és eszközöket bizonyít.

*

Írott történelmét akkortól kezdik amikor Hamilkar Barkas és utóda Hasdrubal a félsziget keleti és középső vidékeit megszállta s a délkeleti parton megalapította az új pún gyarmatbirtok fővárosát, Új-Karthágót (Karthagena kikötő). Innen indította azután hadait Hannibál Itália ellen. Hosszas harcok után Cornelius Scipio Kr.e. 210-ben elfoglalta Karthágót. s 209-ben megtámadta az Ibéreket. Ezután állítólag a rómaiak lettek a félsziget urai, de a harcias, magas technikai szinten álló, művelt keltibér törzsek nem könnyen simultak a római uralomhoz. Állandóan szétverték a légiókat. Kr. e. 154-ben a luzitánok földje (a félsziget nyugati részén) és Numantia város voltak az ellenállás középpontjai. Két évtizedig tartó küzdelem után foglalták el a rómaiak. A legjobb termőföldeken hatalmas Római érdekeltségű földbirtokokat hoztak létre. Leginkább rabszolgákkal műveltették.

Talán sohase fogjuk megtudni, hogy valójában mi is történt. Egy azonban biztos, a városok lakói a császárság korában, (melynek egyik legkiválóbb alakja Traianus kelt-ibér családból származott) római polgároknak is vallották magukat.

Hihetetlenül gazdag vidékének szorgalmas népe az ókori világ irigyelt emberei közé tartoztak. Mindent maguk állítottak elő – természetek, termeltek – élelemtől, ruházattól eszközökig, hajókig, pénzig egyaránt. Strabón rögzíti a Krisztus előtti évtizedek helyzetét, kinek soraiból érzik a tisztelet Hispánia lakóival szemben.

Ez lehetett az oka, hogy a birodalmat támadó kelta és germán népek a félszigetet is lerohanták? Nem éppen. A kereskedők eszmevilága mindég vörös posztó volt az ősnépek számára. A gótok „kalandozásai” is egyfajta rendcsinálás volt, mint Athénben a szkíta városi rendőr. A nyugati gótok 413-ban Ataulf királyuk alatt Dél-Galliában a tolozai királyságot alapították. Innen gyakorlatilag ők irányították a Római politikai életet is. A római nagybirtokosok által elfoglalt földek nagyrészt visszaadták a kelt-ibér földműveseknek. Ezzel visszaálltak a kisbirtokokon alapuló faluközösségek. Másrészt maguk a gót vezetők vették el a római birtokosoktól a földeket. A birtokokon dolgozó rabszolgákat gazdasági csoportokba szervezték és faluközösségeket alkottak belőlük. Ezek nem harci, hanem

gazdasági feladatokat teljesítettek. Így akaratlanul is feudális birtokokat hoztak létre, amely forma majdnem egy évezred múlva alapja lett a társadalom átszervezésének. Érdekes állításokat találunk a történelemlétkönyvekben. „

Állítólag a VII. sz. végén és a VIII. sz. elején Észak-Afrikában élő mórok felhasználták a gót állam gyöngeségét s 711-ben az egyik gót nemzetség felhívására Tarik vezetése alatt átkeltek a félszigetre, s Xeres de la Frontera mellett Roderich király seregét tönkre verték. Az egész félszigetet az asztúriai hegyvidék kivételével elfoglalták.

A történészek írják, a múlt pereg a szemünk előtt. Nyelvet vált az ember, vallást – átalakul, elfelejtette a múltját. Tényleg? A két képen hispaniai dudásokat látunk. A felsőn a férfiak, mintha székelyföldi vendégek volnának. Fejükön báránybőr kucsma, amelyről lepereg az eső, de kifogja a fegyvercsapás erejét is. Mellettük a két nő szőttes ruhában, míg a többi a mi öregasszonyaink fekete fehér olvasó-köri⁵⁸ viseletben. És napjainkban öltöznek így - ünnepeken.

Az Abasszidák keleten megbuktatták az Omajjada dinasztíát, melynek egyetlen életben marad tagja, I. Abderraman a cordobai kalifátus megalapítója lett (755). Közvetlen utódai Hesham (787), II. Abderraman (822) és II. Al-Haken (961) alatt élte az ország a fénykorát. Szelid uralkodók alatt a keresztények vallásszabadságot élveztek, sőt törvényeiket is megtartották. E kiváló uralkodók egész tehetségüket – belső forradalom nem igen zavarta a cordobai kalifák uralmát - minden erejüket az ország kultúrájának és gazdagságának emelésére fordították s e téren bámulatos eredményeket értek el. Jól művelt földjei, pompás, népes városai, első sorban Cordoba (1 millió lak.), virágzó ipara, kereskedelme s magas tudományos élete kirívó ellentétben állnak az akkori Európa barbárságával, anyagi és szellemi szegénységével. Írják.

A kalifátus, mint központosított állam, véleményem szerint sohasem létezett. A kalifát, ha szép volt igaz volt, akkor vallási vezetőként hozták maguknak az Iszlám hitet felvevő mórok. Tény, hogy a XI. sz.-ban ott vannak a mórok Lurcia, Badajoz, Granada, Zaragoza, Valencia, Sevilla, Toledo, Carmona és Algeziras mindmégannyi független területei. De... 1031-ben a cordobai kalifának még a címe sem létezett! A jellegzetes nemzeti területek lakói jól érezték magukat saját életterükben. Az itt élő emberek sohasem voltak arabok, hanem iszlámhívők. Jelenlétük nagyon zavarta a nyugati kereszténység terjeszkedési vágyát. Mivelhogy a félsziget nagy része iszlámhitű volt, egy elég jelentős hányada zsidó, a bibliai kereszténység csak a Franciaországgal szomszédos északi területeken terjedhetett el.

Állítólag a Martell Károly alatt megszilárdult frank birodalom az „arabok” terjeszkedésének a Pireneusoktól északra már 732-ben véget vetett (poitiersi ütközet), s utódai már támadólag léptek fel az iszlámmal szemben. Kis Pipin kiragadta kezükből

⁵⁸ Nem felolvasnak, imádkoznak – olvasó segítségével. A Mária Asszonyegylet tagjai.

Septimaniát, Nagy Károly pedig a Pireneusoktól délre az Ebróig terjesztette ki uralmát (812) s az általa felállított spanyol határgrófságból keletkeztek később a barcelonai és navarrai keresztény államok.

A fenti időszak eseményei, szereplői sajnos kitalált legendák. A nem létező 611-914 közé szorítva. A történéseknek egész más mozgatórugója volt. Ugyan úgy, mint a keleti rokonaiknál, a kazároknál, itt is teljes vallásszabadság uralkodott. A római császárság idején a nehezebben megközelíthető északi vidékekre húzódtak a keresztények. Ott nagyobb biztonságban voltak, ugyan úgy, mint a gall lakosságú Párizs környékén.

Most nézzük tovább. Csend volt a Pireneusok lábainál és „pogányság”. Az őshit, mint mindenhol. És az őslakós ibériai kelták. A különböző területeket a nemzetségfők szolgálták, akik megválasztásuk alkalmával felesküdték az ősi vallás-törvények alapján választóik érdekeinek védelmére.

Érdekes dolgokat olvastunk a spanyolok előtti történelemről.

Az arabokkal folytatott küzdelmek a nemességet megerősítette, s a városoknak is alkalmat nyújtott, hogy jogaikat tisztázzák, írásba rögzítsék. E küzdelmek ismert alakja a spanyol románcköltészet hőse Cid, kinek nevéhez Valencia visszafoglalása fűződik (1094). A vallásos harcokban lovagrendek keletkeztek. Az egyesült keresztény királyok győzelme 1210. Las Navas da Tolosa mellett eldöntötte a félsziget sorsát. Portugália elfoglalta Algarvét, Aragónia Valenciát és a Baleárokot, Kasztília Cordobát (1236), Sevillát (1248) és Murciát (1266). A mórok csakis Granadát voltak képesek még egy ideig megtartani, de később Kasztília elfoglalja. Kialakult a feudális államszerkezet. Megindult a hatalmi harc.

A két említett királyságról nézzük meg a mai történész véleményét:

„Európa többi államához hasonlóan Ibériában is törvényvallás uralkodott a XV: századig, mely nagyvonalakban megegyezett az európai jog, vagy fényvallással. Abban is, hogy elsősorban szintén az uralkodó réteg gyakorolta. Uralkodó réteg alatt ez esetben a nyugati gótokat értjük. 'Törvényvallás' vagy 'jogvallás' alatt kultikus formákat is alkalmazó, általánosan kötelező érvényű jogalkotást értek.

Néhány szó erejéig említést teszünk legfontosabb jellemzőiről: eskün és írott törvényen alapult; helytartók és ülnökök törvénykeztek ideiglenesen felépített kunyhókban, a sátorban (németül 'Gerichtslaube', azaz bírósági csarnok, spanyolul toldo, innen ered a nyugati gót királyi városok neve: Toulouse, Toledo és Valladolid). A szabad férfi vagy nő kőfiguránál tett esküt; a nemesek királyt választottak az első helyen álló család soraiból. A királyt, akit kőházban (királyi csarnok) avattak fel és később ott törvénykezett; a csarnokok pedig rendre templommá alakultak.

Az archaikus kereszténység átvétele (*az arianizmus kifejezést teljesen kiforgatták*) a XV. században erőszakmentesen és egyéni döntés alapján ment végbe. A keresztény hitre át nem tért monoteisztikus kisebbségeket, a zsidókat és a mohamedánokat (szaracénok, mórok, moszlémok) idegen nemzetiségként kezelték. Az uralkodó házak, hogy valamennyi alattvalójuknak egyforma mértékben szolgáltatthassanak igazságot, kizárólag a jogvallást gyakorolták.”⁵⁹

Az idézet első bekezdésében emlegetett „törvényvallás” nem egyéb, mint az általunk jól ismert szkíta jogrendszer, mely a szakrális tevékenység egyik ága volt. Azt már ismerjük, hogy dallamosan tanították és a „törvényeket énekelték” (Herodotosz). A nyugati, vagy vizigótok meg Erdélyből indult szkíták.⁶⁰ Az ariánus kereszténységnek nevezgették, a Krisztust két évezreddel korábban megjövendőülő őskereszténységet. Tőlük jöttek a „három királyok”, vagy mágusok a Megváltó bölcsőjéhez.

Amikor áttérnek a bibliai kereszténységre, természetesen már mindkét országnak alkotmányrendszere volt. A királyi hatalmat a rendek (cortes) szűk korlátok közé

⁵⁹ Uwe Topper, i.m. 81-82 oldal

⁶⁰ Lásd. A germánokról szóló részben.

szorították. A rendeket az alsó- és főnemesség, a papság és az ipar és kereskedelem által felvirágozott városok képviselői alkották. Köztük és a király között az országbíró állott, ki minden a király és a rendek között felmerült vitás ügyben, mint legfőbb bíró szerepelt. Aragónia rendjei évenként többször gyülekeztek tanácskozásra. A miniszterek felelősségének elvét törvénybe iktatták (1287). Midőn az aragóniai királyi család kihalt, a rendek Ferdinánd kasztíliai infánst emelték a trónra (1412), kinek fia és utóda V. Alfonz (1416-58) még a nápolyi királyságot is megszerezte. E két király alatt is maradt a rendek hatalma. A király a legfőbb bírót csak beleegyezésükkel nevezhette ki. A cortes, melybe 1169 óta a városok képviselői is részt vettek, az adómegszavazás jogát teljesen a kezében tartotta. A nemesség. és papságból választott koronatanács vezette az ország ügyeit. A városoknak önkormányzati joga volt.⁶¹

Ez a nagy szabadság, amellyel Franciaország és Magyarország rendjei is éltek, még a vallási életre is kiterjedt. Mélyre ható fordulat ezen országok történelmében akkor kezdődik, mikor Katolikus Ferdinánd aragóniai király és Izabella kasztíliai királyné házassága által 1469-ben a két ország, habár egyelőre csak névleg, egyesült. Ferdinánd és Izabella külön kormányozták ugyan országaikat, de a közös cél, melyre törekedtek és azon körülmény, hogy mindkét uralkodó mellett Ximenes bíboros állott, mint tanácsadó, kormánzatuknak megadta az egységes irányítást. Közös erővel elfoglalták 1492-ben Granadát, a mórok utolsó birtokát s megszerezték a nápolyi és navarrai királyságokat.

Nézzük meg a Granada-, a mórok-, zsidók- elleni háborúk okát. Az előző kötetben nyomon követtük az első nagy Földközi-tengeri kereskedelmi hálózat kialakulását. Róma bukásával újból a keleti partok és Bizánc lett a fő haszonélvezője a kereskedelemnek. Ez óriási előnyt jelentett. Az akkori Európa legjelentősebb jövedelmét. Mégis - Indiától az Ibér kikötőig szállított áruk forgalmazói a mórok voltak. A kiindulási ponttól a végcélig.

Nekik nem volt, amiért fegyverrel hódítgassák Dél-Ibériát. Gyakorlatilag nagyon rég kereskedelmi központokat működtettek. Megvásárolták a szinte használhatatlan földeket, melyekre csodapolotákat, városokat építettek. Hogy mikor kezdődött? Róma bukása előtt, vagy után néhány évre be kellett induljon a kereskedelem és ezzel a mór betelepedés – akik ekkor még nem mohamedánok és nem „arabok”. Városaik a fent jelzett útvonal mentén feküdtek, zömmel Kis-Ázsiában. Az volt az utolsó keleti átrakódó hely. A karavánokról a hajókra. Ezért Palesztina, Szíria gazdasága fellendült. Hatalmas kézműves- és kereskedő- központok alakulnak ki. Szíriának nyolc nagy kikötőjét ismerjük. Hierosolimy (mai Jeruzsálem) 40.000 lakost számláló kézműves központ.⁶² De ugyanakkor kereskedelmi és vallási szempontból egyaránt nyitott város.

Erre a gazdaságra fáj a foga a nyugati „felsőbbségnek”. Rábeszéli a szabad közembereket egy „keresztes” hadjáratra a gyors meggazdagodás reményét csillogtatva előttük. El is indulnak családostól, minden ingóságokkal (1096. tavasza.) Végig koldulják, rabolják Európát, ahol aztán az egész úton tizedelik őket tetteikért. Mikor odaérnek a szeldzsukok könnyen leverik és az életbe maradottakat, eladják rabszolgának. Ugyanazon év augusztusában kezdtek gyülekezni a lovagi hadak Normandia, Lotaringia, dél francia és dél itáliai területekről. 1099-ig jelentős területeket foglaltak el keleten és létrehozták a Jeruzsálemi Királyságot. Meg is bukott volna, ha 1189- től az angol, a francia király és a német császár együttesen nem vezetnek egy újabb hadjáratot. Ez rövid időre megerősítette a keresztes államokat keleten.

Végig arról írunk, beszélünk, hogy az egyház szervezte a hadjáratokat. Ez volt a korabeli mozgósító szöveg is. De csak két mozzanatot kövessünk. Érdekes dolognak tűnik,

⁶¹ Ugyan azon rendszert használták, mint mi. Királyválasztás, országgyűlés, országtanács. A püspökök kinevezése a király előjoga volt. Ugyanaz volt a helyzet például a Brit szigeteken.

⁶² VT. III. kötet 325. old. Közölt adatok.

hogy a IV. kereszties hadjáratra induló seregnek az elszállítását felvállalja Velence. 85.000 márka ezüstért. Mivel azok nem rendelkeztek a teljes összeggel, a különbözetért el kellett foglalják Zára városát, amely a magyar koronához tartozott és Velencének komoly kereskedelmi versenytársa volt. Ezzel egyidőben Bizáncban palotaforradalmat szerveztek, Angelos Izsák császárt megvakították, börtönbe zárták, fiát elmenekítették. A velencei doge, Dandolo, rábeszélte a keresztieseket, hogy támadják meg Bizáncot. Meg is történt. Elfoglalták a várost és trónra helyezték a bebörtönzött császárt, aki röviddel ezután meghalt. A keresztiesek 1204-ben lerohanják Bizáncot, kirabolják a templomokat és egy latin birodalmat hoznak létre. A kikötőket, Kréta-szigetét és az Égei tengeri szigeteket Velence kapja. Ezt a cselekménysorozatot tegyük fel, hogy még be lehet sorolni a szent föld biztosításába. Ellenben mit szólhatunk arról az úgynevezett kereszties hadjáratról, amelyet az Elba vidékére vezetnek? Ott is mohamedánok laknak? Nem. De ott van Hamburg, a nagy északi kereskedelmi kikötők, a Hamza államok melyek évszázadok óta komoly nemzetközi áruforgalmat bonyolítanak le. Vonjuk csak le a következtetést. A kereszt jegyében folyó háborúknak annyi köze volt a kereszténység alapeszméjéhez, az egyházhoz, mint a harangozónak a püspöki süveghez. Ellenben a dél-nyugati kereskedővárosoknak annál több. Az ő kezükbe volt a keleti áruk forgalmazása. Indiától a Ibériáig. Később is erősítették, hogy az egyház által indított hadjáratok voltak a szent sír védelmére. De Hamburgba ki volt eltemetve? Kinek az érdeke volt több ezer gyerek behajózása azzal a jelszóval, hogy ők bünteleneek és meg tudják védeni a szent sírt. A hajók egyenesen a rabszolgapiacokra szállították őket.

A háttér erőknék nyugaton is van egy kemény versenytársuk. Az ibériai mórok. Bármilyen harci tevékenység folyik, ők különböző útvonalakon hozzák a keleti árukat. Ezért kellett olyan nagy erővel fellépni ellenük, különösen az után, hogy minden kereszties állam gyakorlatilag megszűnt létezni, Ciprus-szigetén kívül. A mórok mellett már több mint 1000 éves kereskedelmi, kézműves gyakorlattal rendelkeztek a zsidók. Őket is el kellett tüntetni. Körülbelül ezért folynak a híres „hősi küzdelmek” Ibériában. Sőt, még annál inkább világosabb, ha azt is beleveszem, hogy a mór, zsidó vagyonok után következtek a keltibér vagy a gót nemesség vagyonainak elrablása különböző módszerekkel, melyeket sikeresen az egyházra kentek.

A módszer egyszerű volt. A faluközösségekben is az elmúlt évszázadok alatt megindult egy lassú anyagi szétválás. Egyesek több vagyonra tehettek szert a közösségen kívüli cselekményekből, mint például harci feladatok, karavánok biztosítása, tengeri utazásokba való részvétel, stb. A francia, az itáliai városokban erjedő piac-uraló törekvés egy új eszmevilágot is hoz magával: a bibliai kereszténységet. Ennek jelszavaival indulnak Ibériában is a mórok és a zsidók ellen. Katonáiktól elvárják, hogy áttérjenek az új hitre. Ők is kereszties zászlókat lobogtatnak. Az elfoglalt területeken földeket kapnak, vagy a harci cselekmények idején zsákmányolnak. (Egy katonai páncélzat – fegyverzet nagyon nagy értéket képviselt.) Szívesen mentek a kereszt után, mert egyrészt az ő eredeti hitüknek is legfőbb szimbóluma, másrészt a meggazdagodás reménye viszi őket hadba. Kialakul a kishemesi réteg, amely karddal pótolja kevés birtokának jövedelmét. Legtöbbször addig hallgatják az újkeresztények miséit, amíg a hadban vannak. Otthon végezték eddigi istentiszteleteiket. A második érdekesség, hogy a számuk eléggé felszaporodott, ami az ország biztonságát állandóan fenyegette. Nem volt háború, nem volt amiből megéljenek, raboltak. Kellott vigyázni, hogy legyen „munkájuk”, mert ha nem, károkat okoztak.

A megelőzésben is két módszer volt. Az első a „belső látogatása, vizsgálata”, vagyis az új kereszténység inkvizíciója⁶³. Mert nem nagyon figyelünk fel rá, hogy mindég

---

⁶³ Inkuizíció (lat.) = Belső vizsgálat. Inquisitio haeretica pravitatis, eretnekek felett ítélandó törvényszék, melyet sanctum officium névvel is jelöltek.

keresztények kerülnek az egyházi bíróság elé. Ha kiderül, hogy eltértek hitüktől, nemcsak életüket veszíthetik, hanem vagyonukat is. A másik módszer, hogy rendfenntartó erőket hoznak létre. Egyrészt lefoglalták a „munkanélküli” harcos népséget, másrészt, ahol lehetett irtották a garázdálkodókat.

Elég komoly következményei vannak a vallásváltásnak és a vagyonok elkobzásának egyaránt.

Többször emlegettük az inkvizíciót. Mindig arra hivatkoztunk, hogy legkegyetlenebb formát Spanyolországban öltött. Olyan lelki sebeket okozott a félsziget népének, amelyet átvittek a világ másik felére, és a mai napig sem tudta kiheverni az emberiség.

Másképp ez a rendszer nem pápai találmány. Nem is ők hozták be, csak eltúrték. Már Nagy Theodosius és Justinianus császárok idejében kutatták egyes arra rendelt tisztviselők, vajon megtartják-e mindenütt az államvallás rangjára emelt egyház szabályait és szokásait. Keleten azokat, kik az ortodox egyháztól egyik-másik pontban eltértek, mint a manicheusok, egyházi és polgári büntetésekkel sújtották. Az egyházatyák közül különösen szt. Ágoston volt az, aki azt követelte, hogy az eretnekek a szentegyház kebelébe, ha másként nem lehet, erőszakkal visszavezetessenek.

Időközben elég szépen elburjánzott a szent által javasolt gyakorlat.

A nyugati részeken 1184-ben III. Lucius pápa a veronai zsinaton már határozott rendszabályokat hozott. Arról nem nagyon beszélnek, hogy a túlkapásokat igyekezett fékezni szabályaival. III. Ince pápa, pedig 1199-ben külön legátusokat (cisztercita rendből) küldött Dél Franciaországba, akik ott a valensek és albigensek ellen a világi hatóság közreműködésével „sikeres” vizsgálatokat indítottak. A pápaságnak nem fűződött érdeke ahhoz, hogy a helyi „elszámolásokat” az egyház nevében intézzék el. Vissza kellett vezetni az egyház kebelébe a tévelygő bárányokat.

De milyen módszerekkel? Mi nagyon sokat szidjuk Hitlert, és jogosan. De ő sem tudta az egyházi felügyelet alól gyakorlatilag elszabadult Inkvizíciót „túlszárnyalni”. Hitler gazemberségeit titokban végezték. Spanyolországban ebből tömegsportot gyártottak. Az inkuizíció vagyon- és hivatalvesztésre ítélte azokat is, akik kímélettel viselkedtek az eretnekek iránt, s lerombolták azt a házat, amelynek gazdája menekülő eretneket befogadott. Maga a bűnvádi eljárás titokszerűen folyt le. A vádlott előtt mind a vádlónak, mind a tanuknak neveit eltitkolták, még a jegyzőkönyvből is kihagyták. Ha a vádlott a reá fogott bűnöket tagadta, ekkor a vallomások kicsikarása végett kínpadot alkalmaztak. A foglyokat kenyéren és vízen tartották, a fogság költségeit, pedig maga az elítélt, vagy a község viselte.

A vezeklő bűnösöket láncra verték, gályarabságra, vagy fegyházmunkára ítélték. Mutató módszer volt a pellengérré állítás. Szokásban volt még a bűnöst ünnepnapon, számaron utca hosszat végig vezetni és eközben folytonosan vesszőzni. Akit tűzhalálra ítélték, azt néha megelőzőleg mintegy kegyelemből megfojtották, másutt ellenben - kivált Spanyolországban - a büntetés fokozása céljából szalmakötegekkel előbb megpörkölték (Autodafé). A helyzet egyre embertelenebb lett. Tomboltak az indulatok, a helyi érdekek vallási köntösben. Végül, IX. Gergely pápa kivonta az inkvizíciót a püspökök hatásköréből és az újonnan alakult domonkos rendre ruházta át (1232 és 1233).

A mórok, zsidók kiűzetése fokozatosan ment végbe. Első időkben, aki áttért katolikus hitre, megőrizhette vagyonát. Nemsokára azonban kezdtek megvádolni őket, hogy nem tiszta szívből tértek át. Az Inkvizíció segítségével irtották, és kobozták el vagyonukat. Ezzel teljesen tönkretették a birodalom gazdasági életét.

Legfőbb tevékenységük a központosított királyi hatalom emelésére és a rendek kiváltságainak megszorítására irányult. Hogy a nemesség befolyását lehetőleg csökkentsék, megszervezték a szent hermandadot. Így nevezték a középkorban több kasztíliai városnak a szövetségét a nemesség ellen. A városok ugyanis egyesültek arra

nézve, hogy nem engedik magukat senkitől, akár főnemestől, akár kisebb hűbérestől elnyomatni és mindennemű kísérletet fegyveresen fognak megtorolni. Katolikus Ferdinánd nemcsak támogatta a szövetséget, hanem (hogy a főnemesség hatalmát ellensúlyozza) szentesítette is alapszabályzatát. Azonban csak addig tartotta meg jelentőségét, míg az állandó királyi sereg nem fejlődött ki. Vagyis a királyság hadereje erősebb nem lett, mint a nemességgé és a városoké együtt. Ezzel a spanyol szabadságnak utolsó maradványa is eltűnt.

Ezek az idők számítanak a kezdeteknek. Később szószerint nemzetközi rémuralmi szervé változtatták **az inkvizíciót**, épp a kialakult spanyolok, amit Katolikus Ferdinánd indított el az aragóniai nemesség tiltakozása dacára. **A király állami jelleggel ruházta fel** és a saját hatalmának emelésére használta. **Ő nevezte ki az eretnekbírákat s foglalta le az elitétek vagyonát.**

Az 1480-iki Toledói országgyűlés határozata értelmében az új törvényt 1481-ben kezdte működését. Az első főinquizitor a kérlelhetetlen Torquemada Tamás volt és utódai 200 éven át működtek az ő szellemében.

A XV. sz. volt a spanyol inkuizíció gyászos aranykora; a nép annyira megszokta az autodafékat, hogy ezekre mint valami nemzeti ünnepélyre készült, melyen különben az udvar is rendesen megjelent. A rettenet eszköze az amerikai gyarmatokra és Németalföldre is átszármazott. V. Károly alatt csak Németalföldön legkevesebb 50.000 ember esett áldozatul. Ez a vallásüldözés lett azután egyik oka annak a felkelésnek, mely az északi tartományok elszakadását vonta maga után. (házasság révén kerültek a Habsburg dinasztia alá)

Minden fegyveres erőt a központi hatalomnak rendelték alá. A három spanyol lovagrend nagymesterét alárendelték a királynak. A megerősödött központosított Spanyol királyság hódító hatalommá alakult át.

*

Erre az időszakra esik Kolumbusz Kristóf felfedezése. Mielőtt ecsetelnénk a világrengető eseményt, meg kell jegyezni, hogy Észak-Amerikában már jóval korábban működtek a vikingek nyomán érkező Hamza⁶⁴ kereskedők támaszpontjai. Velük együtt megjelennek ugyanazon területek szomszédságában a portugálok, Britániai kelták. Igen ám, de ezt a legmélyebb titokként kezelték a kereskedők. Ezért utasítja vissza a portugál király Kolumbuszt, aki a jól ismert utat akarta „felfedezni”. Így került a spanyolokhoz.

Kolumbusz 1486-ban jutott Izabella királyné színe elé, de azzal biztatták, hogy majd a granadai háború befejezése után fontolóra veszik ügyét. Öt évig kilincselte hiába. Végül a királyné gyóntatója, Juan Perez de Marchena és egy orvos, Garcia Hernandez, meghallgatták, és a páter kieszközölte a királynénál, hogy három hajót kapjon. 1492. okt. 12-én látta meg az újvilágot. Guanahani szigete volt, (a mostani Watling-sziget, Kolumbusznak San Salvadore) a sziget népe között ajándékokat osztott szét és csakhamar nagy nyereségre tettek szert, mert a bennszülöttek arany orgyűrűiket adták cserébe. Elmondták, hogy az aranyat onnan kapták, hol egy gazdag király lakik. „Aranyország” felé hajóztában fedezte fel Kubát és Haitit. Az utóbbit Hispaniolának keresztelte. A következő év márc. 15-én kötött ki Pálosban. Onnan Barcelonáig, a királyi udvarig valóságos diadalmenet volt az útja.

Nézzük meg Kolumbusz útját. Nyugat felé haladva akarta felfedezni az Indiába vezető utat. És mégis – követi az észak-délnyugat irányba haladó Kanári áramlatot, majd egy elég nehezen megtett rövid szakasz után az északi Egyenlítői áramlatot, amelyik pontosan a Bahama szigetcsoporthoz viszi. De ez hosszú út. Miért nem követi a 40-es

---

⁶⁴ Holland, Dán, Észak-Német kereskedők szövetsége.

szélességi kört, amelyik közepén szeli át az Ibér félszigetet? Miért indul délnyugatra? Nem tévedhetett el. Iránytűje és a szélességi fokokat mérő hajózási eszköze volt. Tudatosan választotta a déli ívet, mert pontosan tudhatta, hogy melyik szélességi körig terjed a portugál és a Hamza érdekeltségi terület.

Spanyolország sietett új szerzeményének biztosítására a pápa jóakarátát megnyerni. Igyekezett bebiztosítani jogait a ráktérítőtől délre.

Jogar Numantia. Lovasnép vezetőjének hatalmi jelvénye. Ibér harci kürt felerősítővel használatos, megtaláljuk a szarmatáknál, korábban a keleti hunoknál.

*

Mikor Izabella 1504-ben meghalt, Kasztília trónjára I. Fülöp lépett rövid ideig⁶⁵, kivel a Habsburg-ház spanyol ágának uralma kezdődik. Mivel Fülöp fiai, Károly és Ferdinánd még kiskorúak voltak, özvegye Johanna pedig megőrült, a kasztíliai rendek a kormányzóságot Ximenes bíborosra ruházták.

A földrajzi felfedezéseket a kormányzó bíboros rabló hadjáratokká alakította át. Főnemesek megbízólevelet kaptak egy bizonyos terület meghódítására. Mindig egyházi emberek kísérték őket, akik két dologra felügyeltek: - A rablott kincsek elosztására a konkvisztádorok, a Korona és az egyház között. - A helyi lakosság hittérítésére, bármilyen eszközzel.

A beömlő arany és ezüst roppant gazdaggá tette a királyságot. Zsoldosseregeket fogadott, és Európa igazi nagyhatalma lett. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy ezekhez az eseményekhez kötődik később az első ismert pénzhüvel. A kibocsátott aranypénzekhez nem volt elég árufedezet. Így aztán minden rohamosan megdrágult. Ez a helyzet roppantotta szét végül Spanyolország egyeduralmi helyzetét.

Amerikai gyarmataival került Spanyolország Európa élvonalába. A gyarmatosítás jó üzlet volt.

Habsburg Károly 1517-ben vette át az ország kormányát. Ximenes bíborost, nem sokkal trónra lépése után elbocsátotta. Míg ő a német és római császári korona elnyerésén fáradozott, forradalom tört ki. A fölkelést a kasztíliai városok robbantották ki. Élén Padilla Jánossal, aki azonban 1521-ben Villalarnál Károly hadaitól vereséget szenvedett s kivégezték. Eredménye a városok szabadságának megtörése s a kasztíliai cortes hatalmának bukása lett. A politikai szabadság elvesztése egybeesett az ország külpolitikai fellendülésével. Károly óriási birodalmában, Németalföld, Franche-Comté, Nápoly, Szicília

⁶⁵ A trónt mindenképp megkaparintani igyekvő Szép Fülöpből nem kértek a spanyolok. Minden jel arra mutatott, hogy körútja során megmérgezték. Felesége, Johanna megőrült.

Spanyol melléktartományok lettek. A Franciaország ellen viselt háborút Milano megszerzésére. Amerika felfedezése Kolumbusz által a nyugat-indiai gazdag gyarmatok megszerzésére vezettek. Így lett Spanyolország a XVI. század első felében Európa legerősebb katonai állama, és egyúttal legelső tengeri hatalmassága. Európa vezérállama.

Az Örült Johannától és Szép Fülöptől származó Károly Németalföldön nevelkedett Margit nagynénjük udvarában. A finoman fogalmazva gyenge idegzetű szülőktől származott gyerek megnyilvánulásai mindig is nagyon szélsőségesek voltak. Először is belenevelték a vallási fanatizmust, ami nem akadályozta meg abban, hogy kicsapongó életmódot folytasson. Máskor elbújt olvasmányai közé, és nem lehetett kicsalogatni onnan. Spanyol királyként nagyapja, Miksa halála után német császárrá koronázták 1519-ben. Róla mondták, hogy országaiban sohasem megy le a Nap.

Miként lett akkora birodalom ura az öröklött idegbetegségben szenvedő Károly? Ő volt az eszköz, amellyel háttérből átalakíthatták Európa politikai, gazdasági rendszerét. Lecsaphattak a frissen indult reformációra, zsidókra, mohamedánokra.⁶⁶ Ebből a célból hozták létre a spanyolok a Jezsuita rendet, amely néhány évre rá, már behálózta a világot. Korábban az európai „eretnekség” elleni kardélt a magyarországi Anjou királyok villogtatták. Különösen Zsigmond, aki egyben a német fejedelemségek császára is volt. Az idők azonban változtak. Zsigmond halála után még természetes fia, Hunyadi János, és unokája Hunyadi Mátyás valamennyire visszatartotta a huszita tanok elterjedését. De miután Mátyást Bécsben megmérgezték, az ország mintha elfelejtette volna az évszázadokon át folytatott hitvédő szerepét.

Keleten előre nyomultak a törökök. Csak Magyarország tudta őket feltartóztatni. Nagyon veszélyes helyzet volt a katolicizmus szempontjából. Ellenben Bakócz Tamást nem volt szabad pápává választani, mert ő esetleg megállíthatta volna azokat a féktelen vérontásokat, amelyek szinte három évszázadon át folytatódtak. Nemsokára Luther Márton tanai kettészakították a nyugati kereszténységet. A török elfoglalta Dél-Magyarországot. Erdély politikai függetlensége a török fegyvereken alapult.

Fontos volt az ősi magyar pajzs megmentése, legalább töredékeiben. Az északi részeken habsburg uralkodót juttattak trónra. A család az Újvilágból befolyt aranyakból vallon, olasz, német hadakat fogadott. Megpróbálták a török támadást kivédeni. Irtani kellett az eretnekeket bármi áron.

V. Károly fiára II. Fülöpre (1556-98) nagy birodalmon kívül végzetes örökséget hagyott - a világorialom ábrándját. (és súlyos idegbajt), hogy Európát, mint politikai, mint vallási tekintetben Spanyolországtól függővé tegye. Ezt a nagy célt első sorban a gyűlölt reformáció ellen egész Európában megindított irtó háborúval vélte elérhetni. A harcok tönkretették a spanyol világbirodalom hatalmát.

A mórok üldözésével előidézte az ipar, kereskedelem és földművelés lehanyaglását. Katolicizmusa ellenére, abszolút uralmáért küzdött Fülöp egész életén át s e tekintetben befejezte az elődei által megkezdett munkát. Midőn az aragóniai rendek az általa üldözött Perez Antonió főbíróát védelmükbe vették, Fülöp 1591-ben levette a felkelést, a több kiváló főúrral együtt a törvény védelmezőjét is kivégeztette s Aragónia politikai szabadságait megsemmisítette. Megkezdődött a birodalom hanyatlása.

Az 1588-ban Anglia megalázására kiküldött armada-expedíció kudarcra ért véget és az 1598-ban Franciaországgal kötött vervinsi béke folytán Spanyolországnak szárazföldön is le kellett mondania eddig megszállt területeiről.

Utóda III. Fülöp (1598-1621) mindenható minisztere Lerma gróf tovább vitte az országot a hanyatlás lejtőjén. Uralkodásának legnagyobb melléfogása, hogy 1609. az összes még megmaradt moriszkót (800,000) kiűzte, s ez által végleg tönkre tette az ország iparát és

---

⁶⁶ A felsoroltak az akkori Nyugat-Európa legfejlettebb gazdasági erői voltak.

kereskedelmét. Hasonló szellemben uralkodott IV. Fülöp (1621-65), kinek nevében Olivarez herceg vezette éveken keresztül az ország kormányát. Az ország érdekei ellenére szüntelen folyt a háború Németországban, Olaszországban, Németalföldön és Franciaország ellen - szerencsétlen eredménnyel. A súlyos adók miatt ismételen lázadások törtek ki Katalóniában, Andalúziában és Nápolyban. Portugália 1640-ben elszakadt s francia segítséggel ismét kivívta függetlenségét. A vesztfáliai békében (1648) elismerték az európai hatalmak az elszakadt Németalföld függetlenségét.

A pénzhiány tetőpontra hágott, a hadsereg felbomlott, a hajóhad elenyészett; az ipar és kereskedelem megtört. Mégis egymást követték a szerencsétlen háborúk Franciaország ellen. Az aacheni békében (1668) a németalföldi városok egész sorát kénytelen átengedni Franciaországnak. Az ekképpen lehanyaglott ország kifelé teljesen elveszítette minden tekintélyét s Franciaország, Anglia és Hollandia már Károly életében tárgyalásokat folytattak a birodalom felosztása fölött. II. Károly, a spanyol habsburgok utolsó férfiivadéka, országát végrendeletében a német habsburgok mellőzésével XIV. Lajos francia király unokája, Anjou Fülöpre hagyta.

A kisnemesek (hidalgók) fegyveresen kóboroltak az országban. Hogy éhen ne haljanak, bandákba tömörülve fosztogatták a kereskedők karavánjait, s a nagybirtokok raktárait. A még megmaradt kereskedelmet is szinte lehetetlenné tették. Könnyebben védhető helyeken az állam ellenőrzése alól kivonható településeket hoztak létre. Ezeket fegyveresen védték, ha adószedők, katonai toborzók rájuk találtak. Korabeli leírásokból érdekes kép alakul ki. A városok tele voltak koldusokkal. Ha ezek közé az éhes, rongyos emberek közé került valaki, nagyrészüken hivalkodva viselt drága kardokat, töröket láthatott. Egy-egy vagyont értek. De míg élt a koldus, addig az oldalán maradt, mint családja ősi fegyvere. Maguk között is udvarias, választékos, a főúri udvarokra jellemző stílusban beszélgettek. A bandavezérek mindig képzett, jól nevelt emberek voltak, akiknek nem maradt más választásuk, mint a fegyver, ha életben akartak maradni. Valahogy védekezniük kellett a legnagyobb rabló – a központosított állam – ellen.

Ha a tengereken túli gyarmatok jövedelmei nem segítették volna a királyságot, az ország már korábban összeroppant volna. Így is három és fél század vajúadás után, csak napjainkban kezdett normális gazdasági életet kialakítani. Valójában két évszázadot tartott a királyság fénykora. Utána történelmének nagy része a belső harcok és a gyarmatok elvesztésének krónikája.

Érdekes képet nyerünk, ha felelevenítjük a középkori spanyol viselet kelta gyökereit. Keltibérek, vagy Árpád népe?

Fél század multán, III. Károllyal (1759-88) beköszöntött a reformok korszaka. Rendőrséget hozott létre. Új adórendszerrel próbálta segíteni a földművelést, ipart és kereskedelmet. Kísérletet tett a rég elhanyagolt bányászat újraindítására, az angol tengeri

hegemónia megtörésére.. Megszorította az inkuizició hatáskörét s szövetkezett a többi Bourbon-udvarral. A jezsuita-rendet az 1767 ápr. 2. -án eltörölte.

A századvégi forradalmi eseményekben nem nagyon igazodott el az ország vezetése. Először a Francia Köztársasággal kötött szövetséget. Mikor a köztársaság romjain Napóleon császársága emelkedett fel, a harmadik koalíció háborújában (1805) a spanyol hajóhad a francia hajóhad oldalán küzdött az angolok ellen, következménye a finisterrei (jul. 22.) és trafalgari (okt. 21.) ütközetekben a spanyol tengeri erő megsemmisítése lett. E politikát betetőzte a portugál háború.

Napóleon, hogy befolyását minden körülmények között biztosítsa, francia csapatokat küldött az országba. A függetlenségüket féltő spanyol tömegeknek ez volt a vörös posztó. 1808 márc. 18-án kitört Madridban a felkelés. A gárdacsapatok is a felkeléshez csatlakoztak.

Napóleon bátyját, Józsefet az eddigi nápolyi királyt, 1808. június 6-án Spanyolország és Ny-India királyává nevezte ki. Alig hogy József bevonult a fővárosba, máris az egész ország lángban állott. Minden tartomány saját zászlója alatt, saját tartományi kormányának (junta) vezetése alatt küzdött a benyomult idegenek ellen. A felkelések miatt az új király már 12 nap múlva kénytelen volt ismét elhagyni a fővárost. A mozgalom vezetését most a sevillai központi junta vette kezébe, őket az angolok is erélyesen támogatták a tenger és Portugália felől.

Az angolok saját érdekükben segítették a franciák elleni harcot, de ugyanakkor hátba támadták a spanyolokat a gyarmatokon. 1808-ban az angolok megkezdték a gyarmatok fellázítását. Mikor Napóleon császár a Bourbonokat a spanyol tróntól is megfosztotta, Buenos-Ayres-ben is kitört a polgárháború, mely a köztársaságiak győzelmével végződött. Kikiáltották az argentinai köztársaságot, melybe a La Plata alsó folyása körül elterülő államok léptek be.

VII. Ferdinánd, aki trónját visszanyerte, nemcsak azt ellenezte, hogy az alkotmányt kiterjesszék a gyarmatok lakóira, hanem visszaállította az inkuizíciót s véres üldözést kezdett a szabadelvűek ellen. Morillo tábornokot bízta meg azzal a feladattal, hogy a La Plata folyam mellékét visszahódítsa. Morillo kegyetlenkedései ismét tápot adtak a szabadelvűek felkelésének, kik a caracasi származású Bolívar Simon hadai révén kiszorították a spanyolokat. Az angolok kereskedelmi érdekei megkívánták, hogy a gazdag spanyol gyarmatok nyitva maradjanak az angol tőke és vállalkozók előtt. Ezért az argentinai köztársaság függetlenségét elismerték. Ugyanezt tette Észak-Amerika is. Tíz év után Dél-Amerika többi állama is felszabadult a spanyol uralom alól. Így Venezuela, Új-Granada Quito vidéke stb., melyeknek felszabadítója szintén Bolívar volt. Egyesülve létrehozták a columbiai köztársaságot, melynek élére maga Bolívar, mint Libertador (felszabadító) állott. Felső Peru fontos bányavidéke a Bolívia nevet vette fel. Ezen években Mexikó is kivívta függetlenségét, úgyhogy 1825 táján Amerika szárazföldjén a spanyoloknak egy talpalatnyi birtoka sem volt. A független államok köztársaságok lettek.

A spanyol gyarmatbirodalom több mint 21 millió négyzetkilométeren terült el. Ebből a 19. század végére 128.147 négyzetkilométernyi terület maradt uralmuk alatt. A volt birodalom területén alakultak ki a következő államok: Mexikó, Guatemala, San Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica, Haiti, San Domingo, Venezuela, Kolumbia, Ecuador, Peru, Bolívia, Chile, Argentína, Paraguay, Uruguay, Brazília. A gyarmati idők átkaként az átlag népsűrűség nem érte el négyzetkilométerenként a három személyt. Bolíviában 0.8, Argentínában 1, Paraguayban 1, Brazíliában 1 személy jutott egy négyzetkilométerre. Nem is csodálkozom, ismerve a habsburgok erdélyi és magyarországi tevékenységét. Az óriási népirtásokról hallgatunk, de a történelmi tények ma is tények.

Az anyaországban is furcsa események történtek. A haldokló spanyol birodalom ugyanúgy, mint keleten Törökország, az angol, francia világuralmi törekvések középpontjába került. Megindult a belső harc, amit külföldi ügynökök szítottak. Pénzelték a politikusokat. Kormányváltások, felkelések egymást érték.

Úgy gondolták, hogy egy katonai diktatúra megmenthetné a helyzetet. Mindezeket még az is megtette, hogy megjelentek a szocialista eszmék terjesztői. Pártot alapítottak.

A cortes 1873 febr. 11-én kikiáltotta a köztársaságot. 1874 dec. 29-én Martinez Campos tábornok Izabella exkirályné fiát XII. Alfonz néven királlyá kiáltotta ki. Visszatették a régi jól bevált cégtáblát, de már régi mesterek nélkül. Gyakorlatilag semmi sem változott.

És ugyanúgy folytatódott szinte napjainkig. Emlékezzünk vissza, hogy a második világháború fegyvereinek, sőt eszméinek főpróbáját a spanyol polgárháborúban tartották meg. Az Európai Unió megalakulásáig a legziláltabb gazdasági élete volt a nyugat-európai államok közül.

Az állandóan marakodó spanyoloktól el kellett venni a koncot. A tengeren túl az Egyesült Államok jószomszédsága folyt bele az események sodrába. Ők nem háborúztak, kölcsönöket adtak a spanyol gyarmatbirodalomból kialakult új államoknak. Először fegyverek formájában még állami függetlenségük kikiáltása előtt, később szakemberekkel, gépekkel, pénzkölcsönökkel beindították azokat a termelési ágakat, amelyek végtermékeire szükségük volt. Gyakorlatilag gazdasági gyarmatukká változtatták. Más területeken az angolok, németek pénzügyi csoportjai furakodtak be.

*

A spanyol nyelv.

Ibér pénzek. Hasonlóak a Siculi-pun érmékhez. Lovas nép verette. Ősi kelták, a földközi tengeri kultúra fejlesztői.

Az ősnyelv legrégebbi nyomaira Isidorus Origeneseiben bukkantak.

Eddig nem nagyon emlegették, mert Isidorus az „Eredetek” című könyvében túl sok valóságjelelmet mutatott be a Római birodalom körül élő, népekké forgácsolódott nagy néptömb létezéséről. Az ősnyelv nagyon sokáig megőrizte eredeti formáját. Azonos volt a későbbi spanyol, portugál, katalán vidékeken. A rohamos latinizálódás azután kezdődik, miután Katolikus Ferdinánd behozta az Inkvizíciót. Tevékenysége és nyelvformáló hatása Kasztília területén volt a legerősebb. Itt alakult ki a mai spanyol nyelv őse. Aragónia sokkal később vette át, mint hivatalos nyelvet.

Az ismert spanyol nyelv kialakulása nem korábbi, mint a 16. század. V. Károly és II. Fülöp idejére tehető. A hirtelen meggazdagodott Spanyolországban fellépő jólét meglazította az erkölcsöket, a hagyományokat, és mindenki igyekezett illeszkedni az új helyzethez.

A legrégebbi nyelvemlékek a XII. sz. második feléből valók, de mindég kihangsúlyozzák, hogy inkább a portugálhoz hasonlít.

Ők inkább ragaszkodtak hagyományaikhoz, nyelvükhöz. Pedig eredetileg azonos volt azzal a nyelvvel, amelyet később spanyollá alakítottak át. Érdekes, azért, hogy az emberek értsék is a műveiket, a költők, dalmokok portugál nyelven közeledtek a hallgatókhoz még Kasztíliában is.

A spanyol nyelvjárások közt legkorábban a kasztíliai fejlődött irodalmi nyelvvé.

Ugyanígy történt ez Franciaországban, ahol az île-de-francei nyelvjárás, és Olaszországban, ahol a toscanai nyelvjárás latinosított formája lett a későbbi hivatalos nyelv.

Kasztília vált spanyollá. A mai napig is ott beszélnek leginkább a hivatalos államnyelvet. Északon a baszkok, dél-keleten szomszédjaik a katalánok ma is saját nyelvüket használják. Még akkor is, ha a román nyelveket beszélő népekre jellemző nacionalizmus mindent megtett annak érdekében, hogy beolvassza őket.

Egyeseknek erőltetettnek tűnhet, ha én a nacionalizmusról írok. Ez szokatlan. Eddig csak a magyar nacionalizmusról hallhatott, pedig mi még kisinasok sem lehetünk a latin népek „nemzeti öntudata” mellett.

Nálamnál is öregebb barátom fia Peruba nősült. Menekülve a román diktatúrából, felesége országában telepedtek le. Nemrég meglátogatták a szülőket, s hozták az unokákat. A háborút, kommunizmust végigélt székely nemes megélte azt, hogy nem tudott az unokáival beszélni. A magyar nyelv nagyon hasonlít a perui őslakosok nyelvéhez. Ha a gyerekek megtanulták volna, a családot kiközösítenék a konkvisztádorok utódai. Pedig egyetlen volt gyarmat sem beszél a hivatalos spanyol nyelvet. Ha megint a számítógép helyesírási programjára kattintunk, a következő változatokat találjuk: Argentína, Bolívia, Chile, Costa Rica, Dominikai Köztársaság, Ecuador, San Salvador, Guatemala, Honduras, Kolumbia, Mexikó, Nicaragua, Paraguay, Peru, Puerto-Rico, Uruguay, Venezuela, valamint a spanyolországi hagyományos és a modern helyesírást. Mi történt? A spanyol feudális állam besorolta hadseregébe a különböző vidékek kisnemeseit. De azok különböző nyelveket beszéltek. A közös nem a spanyol, hanem a latin volt. A többségben lévő katonák és a helyi lakosság kialakított egy latin keveréknyelvet. Mindenik spanyol, csak nem nagyon értik egymást.

*

A nyelv kialakulása érdekesen tükröződik az irodalom fejlődésében is.

A régi irodalmi művekből, az ősi írásból szinte semmi sem maradt fenn, vagy ha igen, arról nem nagyon cikkeznek. Ugyanaz történt, mint az európai szkíta-hun vagy germán népek kultúrájával. Tűzzel-vassal pusztította el a vallási köntös mögé bújt emberi butaság, uralmi vágy.

A latin nyelvű „pogány” írók művei Spanyolországban is fennmaradtak, sőt elég szép számmal „kerültek elő”. Ugyanebből a műhelyből született VII. Alfonz 1155-ről kelt okmánya, melyet az első spanyol nyelvemléknek tartottak. (Carta-puebla de Avila). A király Avila asturiai város jogait és kiváltságait erősíti meg benne. Csak egy baj van. Már a 19. sz.-ban jelentős spanyol kritikusok, mint Pidal Marquis és Guerra y Orbe megállapították, hogy az okmány „apokrif” és a XIII. sz.-ból való. III. Szent Ferdinánd király uralkodása idejére (1217-1252) dátumozták vissza nagyon sok hivatalos okmányt, törvényt, melyek a későbbi spanyol nyelven készültek

Miért? Mert addig nem létezett spanyol nyelv. A korábbi okiratokat módszeresen megsemmisíttette az Inkvizíció, a királyi hadsereg.

Fennmaradtak a romancerók,⁶⁷ amelyek bár a századok folyamán nyelvükben változtak, a XII. - XIV. sz.-béli kasztíliai irodalmat hűen visszatükrözik. A lovagerényeket zengő románcok valóságos aranybányái a népköltésnek. Pásztor- és szerelmi románcok a francia

⁶⁷ Műballada szerűség. „Roman” szó eredeti értelme elbeszélő műfaj, vagy akár regény. Románcok cselekményes szerelmi dalok. Ilyeneket dalogtattak a verklisek is nálunk az I. Világháború körül.

és a provençal költészet rokonai. Másképp a latinodott népeknél (számszerint hat /6), nem hiányozhatnak ma sem egy előkelő vendéglő zenekarának számai közül a románcok.

Dante hatása mindenik spanyol költő munkájában kimutatható. Ez azért érdekes, mert a nagy költő etruszk nyelven írta szonettjeit, s az „Isteni színjáték”-ot. Ezen a nyelven írtak a szicíliaiak is. Fordításaik jóval későbbiek. S a még ki sem alakult spanyol nyelven írók mégis értették, olvasták. Közönségsikere kellett legyen, ha ennyire elterjedt.

A XVI. sz.-ban élt a két legnagyobb spanyol író, Calderon és Lope de Vega. A városokban színházak alakulnak. Lope de Ruedát (1500-1567) Cervantes a spanyol színészet apjának nevezte. Rueda társulatával bejárta Spanyolország nevezetes városait és a nyilvános helyeken a maga darabjait adatta elő.

A később prózaíróvá lett Cervantes mintegy harminc-negyven darabot írt, amelyek közül azonban csak kettő maradt fenn: a Numancia és az El trato de Argel. Húsz éven át kizárólagosan uralkodott a színpadon Lope de Vega, a Fénix de los ingenios (a lángelmék főnixsze), vagy mint Cervantes nevezte: a «természet csodája» volt. Minden műfajban hihetetlen szorgalommal dolgozott; darabjainak száma mintegy 1.800.

A régi krónikák helyét történelmi munkák foglalják el. A királyok háborúit, a gyarmatosítás eseményeit fizetett írástudók vetették papírra.

A regényirodalom is virágzott különösen a lovagregény. A XVI. sz. első fele addig ontotta a kalandos lovagregényeket, amelyeket szelvében mohón olvastak, amíg Cervantes Don Quijote-ének maró satírája halálos csapást nem mért rájuk.

A 17. század nagy drámaírója Corneille, és Calderon de la Barca akik a dráma formáját még tökéletesebbé tették. A XVII. sz. prózájára jellemző a historikus pikareszk novella- és az elbeszélő irodalom.

Spanyolország gazdasági és politikai süllyedését irodalma is megérezte. De azért voltak kiemelkedő személyiségek. Ekkor írja Zamora (1706-1730) Don Juan legendás történetét bemutató darabját.

A Bourbon királyok igyekeztek a tudományos életet fellendíteni. 1714-ben V. Fülöp francia mintára megalapítja a Spanyol Akadémiát, amely 1726-39. között hivatalos szótárt, majd nyelvtant adott ki. 1738-ban megalakul a Történelmi Akadémia.

Hosszan ecsetelhetném a spanyol irodalmat. De úgy érzem, a nyelvi és társadalmi átalakulások lüktetését a fentiekben sikerült bemutatni.

KATALÁNOK

E szorgalmas és hagyománytisztelő népnek nyelvét, szokásait, létét igyekezett a spanyol királyság eltörölni a föld felszínéről. Hála Istennek, eredménytelenül.

A katalán a provençal nyelv édes testvére. Spanyolország észak-keleti partvidékén: Katalóniában és Valenciában, a Baleári- és a Pithyusi-szigeteken, a franciaországi a keleti Pireneusokban és Szardíniában beszélik. De ha kissé visszapillantunk az időben közeli rokona a szicíliai, a máltai siculi, vagy akár a toszkánai etruszk. Ez újabb kapcsolathálót eredményez a mai francia területeken élő nemzetségekkel is. Az egyik legjobban megőrzött ősdialektus. Használatos azon kívül Spanyolország számos tengerentúli volt gyarmatán. A katalán önálló, kevésbé latinodott ősnyelv, bár amikor a katalonai tartományokban is a spanyol nyelv lett hivatalos nyelvvé, tűzzel-vassal, ígéretekkel pusztították, ahol tudták. Nem is igen hallottunk róluk. Néhány évvel ezelőtt egy katalán üzletember keresett fel

Somlyón. Szégyen, nem szégyen csupán Dumas „Monte Cristo grófja” című regényének női főszereplője, Mercedes jutott eszembe.

Katalaunok, galliai nép az ókorban, mely a mai Champagneban a Marne folyó mentén lakott. Fővárosuk Durocatalanum volt (ma Chalons-sur-Marne). Ennek környékén volt a Katalauni-mező (Campus Catalaunicus v. Maureacus), ahol állítólag 451. -ben véres csata volt Aetius csapatai és Attila hun király serege közt. Galliában ókori kelta törzsként jelezték.

A ma is élő Katalonia, amiről adatokat találhatunk, a Pireneusi-félsziget északkeleti része. Franciaország és a Földközi-tenger között. Itt a hegyek két-hárromezer méter magasra emelkednek. Folyói az Ebro vízgyűjtő medencéjéhez tartoznak. Partvidékének éghajlatát és növényzetét a Földközi-tenger határozza meg. Aránylag kevés a sík terület. Ilyen az Ampurdán, a Tarragona mezősége, az Ebro deltája.

Katalán leletek. Amit mi görög, vagy római pajzsként ismerünk, sokkal régebbiek a görögök, vagy latinok megjelenésénél. Az ősnépnél a hosszúkás gyalogsági, a kerek lovassági pajzs volt eredetileg.

Állítólag az ókorban Hispánia Tarraconensis a provincia keleti része volt. 415 és 711 között alánok, nyugati gótok, arabok szállták meg, akiket a frank birodalom segítségével ki is űztek. Ez is a mesetörténelemhez tartozik. Az is, hogy Nagy Károly itt hozta létre Marca Hispanica nevű 15 örgrófságra osztott határőr vidékét.

A hihető történelmi események azzal kezdődnek, hogy az ország élén barcelonai grófokat találunk, tehát katalánokat. III. Berengár 1112-ben nőül veszi Dulcea grófnőt, és három százon át Provence vidékével egyesülnek. Rajmund Berengár 1137-ben Aragóniának is királya lesz.

Az előző kötetben felbukkant a Fönícia - Szicília - Karthágó kereskedelmi háromszög. Itt pontosítani kell. Ide tartozott Katalonia is. Később is töretlenül folytatta e gazdasági tevékenységét, sőt a 11. sz.-tól együtt dolgoznak a Baleár szigetek és egy évszázad múlva Szicília kézműveseivel, kereskedőivel. A nagy kereskedelmi háborúk idején sem lépnek fel ellenük, mert Itáliát és a franciákat egyaránt érdekelte fémfeldolgozó és hajóépítő tevékenységük. Városaikat saját önkormányzatuk vezette és mindég széleskörű autonómiát biztosítottak maguknak gazdasági fontosságuk és nemzetközi kapcsolataik révén.

Az Egyesült Királyságban Katalonia fenntartotta külön kiváltságait. 1479-ben, amikor Aragónia és Kasztília egyesültek, az új spanyol királyság külön jogokkal felruházott része lett. Ezeket állandóan igyekeztek megnyirbálni, amiért 1652-ben felkelés robbant ki, melyet

Richelieu hadai is támogattak. A spanyol örökösödési háború befejezéséig (1713) önálló tartomány volt. Ekkor V. Fülöp megfosztja önállóságától, mert nem támogatták a háborúban. Azóta is kemény politikai ellenállást tanúsítanak a hódító Spanyolországgal szemben.

*

A katalán irodalmat sokan ismertetik. Alapját, az ősi katalán műveltséget mégis elhallgatják. Nem találunk érdemleges anyagot, például a legrégebb költészetéről. Egyedül a portugálok voltak azok a félszigeten, akik öntudatosan büszkélkedtek, hogy igenis az ősi gyökerekből születtek a nyelváltás utáni irodalmuk legszebb alkotásai. Az első katalán nyelvű írók a XIII. és XIV. sz.-ból ismertek. Művelték a lírát, az elbeszélő és tanító költészetet. Neves történetírók voltak Muntaner és Desclot; a filozófusok közül a híres skolasztikus Rajmundus Lullus említendő.

XV. sz.-ban az Aragon egyesülés következményeként a katalán nyelv irodalmi alkotásai egyszerűen megszűnnek. De a nyelvet nem tudták megsemmisíteni. Fegyveres ellenállásaikat leverték, azért más utakat kerestek.

A 19. sz. közepétől (1859) a Barcelonában rendezett virágjátékok (Jochs florals,) révén igyekeznek a katalán hagyományokat fenntartani.

Munkásságukhoz jellegzetes politikai törekvések is járultak, amelyek a katalán lapokban, az új-katalán íróknak az új-provençal írókkal való egyesülésében (1861) és a katalán nyelven írott lírai, drámai és elbeszélő költeményekben nyertek kifejezést. A korszak legnevezetesebb és legismertebb művészei: Balaguer Viktor, akinek Sappho c. 1 felvonásos tragédiáját Szalai Emil magyarra is lefordította (Magyar Génius 1894). Verdaguer J. 1878-ban megjelent Atlántide c. eposza.

Az ó-katalán irodalom ismertetését Milá y Fontanals indította, aki a katalán népdalokat összegyűjtötte és számos ó-katalán szöveget adott ki. Fontosságát Kodály Zoltán és a székely Benedek Elek tevékenységével lehet összehasonlítani.

Érdekes esettel találkoztam néhány hónapja. Ismerősöm leányának beszéltem a baszkokról, majd a katalánokra tértem rá, hogy miként igyekeztek elkerülni a beolvadást a megszálló spanyolok tömegébe. Mosolyogva hallgatott, majd elkezdett mesélni. Nemsokára Kataloniába megy férjhez. Az ősi székely család lánya komolyan állította, hogy ugyanolyan hagyományos társadalmi szervezettel találkozott ott, mint amilyen ma is él Alcsíkon. Azonban ők tudnak élni a jogaikkal. Mikor spanyolul kezdett beszélgetni, ridegen fogadták. Aztán elmondta, honnan jött, és miért nem ismeri még a katalán nyelvet. Abban a pillanatban megváltoztak. Mosolyogtak és mindenki nagyon barátságos lett a keleti kárpátokból jött Siculi lánnyal.

Barcelonában az üzleteken, utcákon csak katalán feliratot láthatsz. Egy-két moziban kiírják, hogy az ott vetített filmnek spanyol felirata is van. Náluk is épp olyan kötelező tantárgy a spanyol nyelv, mint Erdélyben a román. Épp olyan uralkodó, nacionalista a spanyol, mint a többi latin nép. Ennek ellenére Katalonia kultúrája él és virágzik.

Elgondolkoztam. Ők nem kellett létrehozzanak a baszk ETA-hoz hasonló, terrorszervezetnek nevezett fegyveres testületet. Nagyobb tömegük, a hajózásból fakadó állandó nemzetközi kapcsolataik miatt nem lehetett velük ugyanúgy elbánni, mint a baszkokkal. Ne felejtsük el, hogy kétségbeesett helyzetek hoznak létre fegyveres ellenállást. Szervezeteket, amelyek megvédik a nemzeti létet. Ne felejtsük el azt sem, hogy a 21. században fellépő posztkommunista, magyarellenes politika miatt azonnal létrejöttek a polgári szövetségek, és a Magyar Gárda. A katalánok mindig számíthattak az évszázadok óta határokon kívül élő testvéreikre. Nagyon sokan francia politikusként eredményesen tudták befolyásolni a nagyhatalmi politikát.

Amíg Spanyolország katasztrofális gazdasági helyzetben tengődött, hozzá nem értő kormányai miatt, az állandó kisebbség ellenes uszításokkal igyekezett egységbe tartani az

országot. Ma a katalánok virágzó gazdasági és kulturális megvalósításaikkal talán a legfontosabb részét alkotják az ősi tájegységeire visszaszorult volt birodalomban. Még csak egyetlen megjegyzés. A katalánok, Siculi utódoknak vallják magukat.⁶⁸

PORTUGÁLIA

A Csíksomlyói búcsún az elmúlt években rendszeresen megjelennek, mint rokon népek. A 15. sz.-ban még a spanyol dalnokok is az ő nyelvükön énekelték műveiket. Ez azt jelenti, hogy az 1.400-as években még a spanyolok sem váltottak nyelvet.

Nevét tengeri kikötőéről, Portóról vezetik le, amely ma is az ország második városa. Gall kikötő.

A Pireneusi-félsziget nyugati tengerpartján fekszik egy 220 km szélességű szakaszon, melynek hosszúsága nem éri el a 600 km. A középkor kitűnő de félelmetes hajósai voltak. Gyarmatai voltak szinte az egész világon: Afrikában a Zöldfoki szigetek, Portugál-Guinea, Sajel Thomas és Principe, Angola és Mozambique, Ázsiában India (Goa, Damao és Diu), Amako és Timor Kambinggal.

A 19. sz. végére már elég kevés gyarmata maradt a világ hajdani legnagyobb hajós nemzetének, akik a földrajzi felfedezések élenjárói voltak.

Történészek néha úgy is osztályozzák a kultúrák fejlődését: helyi, folyami, földközi-tengeri és a világtengerek meghódítása. Az utóbbi Portugáliához kötődik. A kis ország nagy hódító szomszédságában a tengerből nyert erejével megtartotta függetlenségét. Hajósai az Atlanti-óceánon először csak aránylag közelebbi célpontokat tűztek ki.

Tengerész Henrik herceg idején felfedezőútra indultak Afrika Ny-i partjaira, ahol több virágzó gyarmatot alapítottak (Porto-Santo, Madeira), Igyekeztek új kereskedelmi központokat megszerezni, akár mások kárára is. V. Alfonz (1438-81), aki személyesen kelt át Afrikába, Tanger mór vár falára tűzte fel lobogóját (1471) Habár az országot igyekezett bekebelezni Kasztília, a felfedezések folytatódtak és Diaz Bertalan 1486-ban a Jóreménység-fokáig (ő nevezte el Cabo de bonna esperanzának)⁶⁹ nyomult elő, melynek megkerülése és az Elő-Indiába vezető tengeri út felfedezése ezután csak időkérdés volt. Néhány évvel később Kolumbusz Kristóf fordult János királyhoz, ámde ez a tervét, elutasította.

Ennek két oka is volt. Az első, hogy Amerikában már régebbi kereskedelmi érdekeltségeik voltak. A második, hogy épp ekkor folyt a háború a spanyolokkal az ország függetlenségének megvédéséért. A szomszéd igyekezett bekebelezni Portugáliát, mert ismert volt, hogy Afrika nyugati partjain több támaszpontot létesítettek. Sőt gyanították, hogy valahol nagyon messze egy titokzatos földet fedeztek fel. A mai kutatások szerint Brazíliát akkor már ismerték a portugálok. Már épültek Vasco da Gama hajói, amelyek nemsokára kikötöttek India partjainál. Mindezek óriási gazdasági erőt adtak Portugáliának, és az ország legféltettebb titkai közé tartoztak.

---

⁶⁸ A székelyek latin neve Siculi, németesen Szekler. Bővebben a „Változó világ” című kötet Róma és a latinok fejezetében. (III. kötet)

⁶⁹ Eredetileg viharosfok.

Így indult Kolumbusz spanyol lobogó alatt Nyugat felé. Nekik inkább érdekük volt egy másik útvonalat keresni India felé, mert egyrészt számukra ismeretlenek voltak a portugálok hajózási vonalai Afrika körül, másrészt tudták, hogy az útvonal támaszpontjait már korábban elfoglalták. Tengeren jóval erősebbek voltak bárkinél az akkori Európában. Mihelyt azonban híre jött az új világ felfedezésének, a spanyol király tüstént hajóhadat küldött át az Atlanti-óceánon. Ebből perpatvar támadt a spanyol és portugál kapitányok és kormányok között, melynek a Tordesillasban 1494-ben kötött szerződés vetett véget. E szerződés értelmében egy, az Azorok és a Verdefoki szigetektől 2770 km. távolságban vont határvonal választotta el egymástól a két ország gyarmatbirtokait. A mai Brazília a portugál érdekszférába került.

A felfedezésekkel és a gyarmatok alapításával Portugália fénykora vette kezdetét, melynek emléke kivált Emánuel király uralkodásához fűződik (1495-1521). Alatta hajózta körül a Jóreménység-fokát és jutott (1498) Kelet-Indiába Vasco da Gama; alatta alapítottak Almeida és Albuquerque indiai alkirályok (1504, 1509-15) Kelet-India földjén, Cejlon szigeten és a Molukkok szigetein hatalmasan felvirágzó gyarmat-országot, melynek természeti kincsei Lisszabont a világkereskedelem egyik gócpontjává tették.

Cabral Brazíliai partjain alapított gyarmatot, míg Balboa a panamai földszoroson áthatolva, először pillantotta meg (1513) a Csendes-óceánt, Magalhães⁷⁰ és társai pedig először hajózták körül a földet (1519-22). Kolumbusztól számolva mindezek az események alig több mint két évtized alatt játszódtak le. Vagyis Portugália sokkal többet ismert a világból, mint amennyit tulajdonítanak ma neki.

Érdekes módon, habár katolikusok voltak, jelen volt az Inkvizíció, gyarmataikon mégsem történtek olyan vérengzések, népiirtások, mint a spanyolok által lerohant részeken.

Ennek megvolt a jól meghatározott oka. Ők már Nyugat-India, vagyis Indonézia bennszülötteivel létesített kereskedelmi kapcsolatok által rájöttek, hogy az ottani lakosság nyelve, szokásai hasonlítanak az óportugál nyelvhez, társadalmi viszonyokhoz. Azt se felejtjük el, hogy technikai szakemberek voltak a hajósok, a kapitánytól a matrózig. És kereskedők. Nem ideológusok. Vallották a székelyeknél ma is élő mondást: „Hinni csak a templomban kell”⁷¹. Az életben fontos volt a megfelelő kapcsolatteremtés azon vidékek lakósaival, akikkel kereskedni akartak.

Mindkét rész jól járt ezzel a kereskedéssel. Az üveggyöngyök, spanyol borok, európai búza luxuscikknek számított ott. A cserekereskedelem által nyert termékek, fűszerektől gyümölcsökhöz, egzotikus faanyagtól a prémekig itthon hozott komoly jövedelmet. Eleinte a ferencesek járták velük az óceánokat. Indiában ma is áll az 1503-ban épült templomuk. Korabeli naplóból ismert, hogy Indiában az ottani templomokba jártak imádkozni. Csak azon csodálkoztak, hogy a szenteknek miért festettek agyarakat, és miért van annyi kezük.

Mikor később „ideológusokat” vittek magukkal, romlott a helyzet. Magellán is azért vesztette életét, mert királya parancsára olyan szerzeteseket is vitt magával, akik nem rendelkeztek a ferencesek, vagy a kereskedők emberismeretével, simulékonyságával. Feldühítették a bennszülötteket.

A belpolitikai helyzet változásával a kereskedelmi állomásokra hadsereg, hittérítők érkeztek. Megkezdődött a gyarmatosítás. Az addigi békés, és nagyon jövedelmező állomásokon barátként viszonyultak a helyi lakossághoz. Gyakorlatilag ők voltak az urak, később épp a lényeg veszett el. A kereskedők szinte másod, harmadrendűekké váltak. Ez aztán visszaütött.

---

⁷⁰ Magellán

⁷¹ Többször idéztem de nem ateista mondás. A székely nem hisz az istenben. **Érezi és tudja** jelenlétét élete minden pillanatában ma is. De nehezen fogadta el az újkereszténységet. Az is igaz, hogy manapság még a reformátusaik is „katolikusabbak a pápánál”, vagyis templomba szorgalmason járó emberek.

Portugál Kelta település. Ősi település.

*

Portugáliát, mint elismert önálló országot, csak a XII. sz.-tól emlegetik, addig állítólag „Spanyolország sorsában osztozott”. Ez a finom fogalmazás azt takargatja, hogy a félszigeten akkor még nem alakultak ki egymástól jól elhatárolt politikai alakulatok. Első feudális vezetőjét, Henrik gróftot több történetíró magyar származásúnak mondotta.

Halála után Terézia özvegy királyné kormányzott (1112-28) kiskorú fia, I. Alfonz (1128-85) nevében, amíg nagykorúságát elérte. A mórok fölött Ourique táján kivívott diadal után (1139) a nép Alfonzt királlyá választotta, II. Ince pápa pedig a szentszéknek fizetendő évi díj fejében királyi méltóságában elismerte (1142). Az új király a Lamegóban összehívott rendek közreműködésével alkotmányt adott országának (1143) és Lisszabont elhódította a móroktól (1147). Utódai, így I. Sancho (1185-1211), II. Alfonz (1211-1223) és II. Sancho (1223-1245) folytatták a keresztes háborút, de a két utóbbi ellenállt a pápaság túlbuzgó politikájának, ezért IV. Ince pápa II. Sanchót kiátkozta. III. Alfonz (1245-1279) Algarvét is elhódította a móroktól (1250) és a Kasztíliával kötött békeszerződésben (1263) nagyjában véve ugyanazokat a határokat biztosította az ország számára, amelyekkel ma bír. Dénes (1279-1325) kiszabadította magát a pápaság nyomasztó befolyása alól s megtörvén a papság és a nemesség kiváltságait első sorban a polgári osztály érdekeit mozdította elő. (Nem korai a polgárságról beszélni. Portugália, Hollandia, Velence, Génua, Bizánc már erős polgári államok abban az időben.)

1383-ban kihalt a dinasztia férfisarja. Az egyetlen lány, Beatrixnak férje, János, Kasztília trónörököse volt. Ő emelt igényt Portugália trónjára, de a portugál nép és rendek mit sem akartak tudni a Kasztíliával való egyesülésről és I. Péter természetes fia, János körül csoportosultak, aki 1383-tól 1433-ig uralkodott.⁷² Fegyvereit állandóan győzelem kísérte. Több ízben verte vissza a kasztíliaiak hadát és fellendítette az ország gazdasági életét. Egyik fia, a tudománykedvelő Tengerész Henrik a nagy földrajzi felfedezések elindítója. II. János (1481-95) a nemességet szorította engedelmességre és visszavette az elidegenített korona-javakat. Mikor a nemesség összeesküvést szőtt ellene, annak fejeit, Braganza és Viseu hercegeket kivégeztette.

III. János alatt (1521-57) hanyatlás vette kezdetét. Az inquizíció nagy hatalomra emelkedett és megkezdődtek a más hitűek megtérítését célzó erőszakos kísérletek. Jánost 3 éves unokája, Sebestyén követte a trónon (1557-78), ki később a jezsuiták unszolására az afrikai mórok ellen keresztes hadjáratot indított, melyben az Alcazar mellett vívott csatában életét vesztette. Koronája most nagybátyjára, Henrik bíborosra szállt (1578-1580), kiben az

⁷² A nyugati történetírás mindég igyekezett titkolni az első portugál királyi család magyar származását. Mivelhogy anyai ágon burgundiai birtokokkal rendelkeztek, hát burgund dinasztiónak nevezték. Így lett Péter az ál-burgundi család alapítója,

ál-burgundi dinasztia kihalt. Erre hosszadalmas trónviszályba keveredett az ország, melynek folyamában több trónkövetelő versengett Portugália trónjáért. II. Fülöpnek sikerült az országot leigázni és Spanyolországhoz csatolni.

A spanyol királyok uralma (1581-1640) csak gyászt és veszteséget hozott az országra. Végre az elkeseredés fegyvert adott a nép kezébe. A szabadságharc egyik vezére János braganzai herceg, a burgundi dinasztia mellékágának sarja, 1640 dec. 1-én IV. János néven a felszabadított ország trónjára lépett. Fia II. Péter 1668. Angliával és a franciákkal szövetségben viselt hadat a spanyolok ellen, akik az 1668 febr. lisszaboni békeszerződésben Portugália függetlenségét elismerték. V. János (1706-50) remete-természetű uralkodó volt, ki kolostorok alapítására fordította az ország pénzét. Napóleon császár idején az angol hajókat a szárazföldi zár dacára befogadták kikötőikbe. Napóleon Fontainebleauban kiadott rendeletével (1807 okt. 27.) a Braganza-családot trónvesztettnek nyilatkoztatta és Portugáliát, Spanyolország és Franciaország között megosztotta. Junot tábornok az országot könnyű szerrel megszállta. A franciák közeledésére János régens és a királyi család Brazíliába menekült. Nemsokára Napóleon a spanyol királyi családot lemondásra kényszerítette, öccsét, Józsefet tette Spanyolország királyának. Ekkor azonban a spanyol és portugál nemzet az angolok (Wellington) segélyével sikeres szabadságharcot kezdtek ellene. A portugálok egészen dél-Franciaországig nyomultak.

A Rio de Janeiróba menekült királyi család csak 1812-ben határozta el magát a visszatérésre. De mielőtt a király az új alkotmányt meg nem erősítette, a junta partra sem engedte szállni.

Brazília, melynek követeléseit a cortes nem vette tekintetbe, 1822 őszén elszakadt az anyaországtól és a trónörökös Pétert kiáltotta ki királynak. Portugáliában a megdöntött abszolutizmus hívei ellenforradalmat indítottak. A hadsereg segítségével néhány óra alatt az alkotmányos rendszert megbuktatták és az abszolutisztikus királyságot helyreállították. Az alkotmány híveit bebörtönözték, a cenzúrát visszaállították, a kolostorok elkobozott javaikat visszakapták. A királyné és fanatikus fia nem bíztak a királyban, ezért államcsínyre határozták el magukat. A király angol hadihajóra menekült.

Az angolok közbelépésével kezdődött meg a legnagyobb gyarmatok elvesztése. Brazília önállósult. Az országban sokasodtak a belpolitikai összetűzések. Ebben jelentős szerepet vállalt a papság is. Így a Szentszékkal is megromlott az ország viszonya, erre 1863 máj. 19-én a kormány megszüntette az összes hitbizományokat, s ugyanabban az évben a halálbüntetést is eltörölte. Antónia (Lipót Hohenzollern-Sigmaren herceg neje) örökösödési igényeit újból ünnepélyesen elismerték.

Portugália életterébe belépett ezzel a porosz birodalom, vagyis a későbbi nagy Németország. A frissen alakult Romániában is ugyanazon családot segítették trónra. Lajos király idején a kormányváltások egymást érték. Érdekes módon ugyanez a forgatókönyv pergett Romániában is. Hogy miért? Folyt a harc a világ újrafelosztásáért. Ebben talán a legjelentősebb célpontok voltak a több évszázados portugál, spanyol gyarmatok és a Török birodalom. És indult az ismert forgatókönyv. A politikusok megvesztegetése, belső zendülések, kormányválságok előidézése.

Angolok, németek, franciák igyekeztek megszerezni a portugál gyarmatokat. 1879-ben a Braamcamp elnöklete alatt megalakult kabinet az angolokkal szerződést kötött, melynek értelmében az angolok a Delagoa-öböl partjától Pretoriáig vasútvonalat építhettek. Francia- és Németország azonban tiltakozott e szerződés ellen. Összehívták a Kongó-konferenciát, amely Német- és Franciaországgal több, a délafrikai gyarmatok határait illető szerződést kötött.

A gyarmatokat egyre másra foglalták el a nagyhatalmak. Az afrikai viszály a pénzpiacra is kedvezőtlen hatással volt; számos cég csődbe került. A kormány 60 napi moratóriumot⁷³ volt kénytelen elrendelni. Ez az intézkedés még nagyobb válságba sodorta a kereskedővilágot és utcai felkelésekre szolgáltatott alkalmat. Mozambique tartomány nevét Kelet-Afrika szabad államára változtatta és ugyanekkor a Kongó-állammal is megtörtént a régóta vajúdó határigazítás.

Az eddig gazdag, virágzó ország olyan helyzetbe került, hogy kénytelen volt hitelhez folyamodni. Még az államvasutak is a csőd szélén álltak. Nem volt egy ember, aki vállalja a pénzügyminiszteri tárcát. Hogy kilábaljanak, megemelték az adókat, csökkentették a fizetéseket, kamatokat és osztalékokat. Ekkor tiltakozni kezdtek a nemzetközi bankok, élükön Németországgal. Másképp ugyanígy állt ebben az időben például Ausztria, Spanyolország és Törökország is.

A külföldi tőke által lefizetett képviselők követelték, hogy az ország erején felül fizessen. Újabb, és újabb kormányválságokat okoztak.

Bevezették a takarékoskodás elvét. A hadsereg létszámát 10. 000-rel alább szállították, szigorúan ellenőriztették a szeszgyárakat. Az évi hiány fedezésére pedig új bélyeg- és szeszdót vezettek be. Ez megint az iparosok sorában szült elégedetlenséget.

A gyarmatokon is állandó összetűzések robbantak ki. A kelet-afrikai szabad államban (Mozambique gyarmat) a bennszülöttek több száz portugál ügynököt és kereskedőt agyonverték, úgy hogy angol, német és transvaali csapatok segítségét kellett igénybe venni. Sokan az angolokban keresték a felkelés értelmi szerzőit, mint akik a Delagoa-öböl birtokát irigylik a portugáloktól.

A kafferek - Rhodes Cecil, a brit délafrikai társulat igazgatója és segédje, Jameson izgatásai folytán - fegyvert fogtak a portugálok ellen és Laurenço Marquez kikötővárost ostrom alá fogták. A portugál őrség azonban visszaverte a támadást. Goa keletindiai gyarmaton, úgyszintén Timor Szunda-szigeten a bennszülöttek fellázkodtak.

Európában is elszigetelődött a király. Különösen a Vatikán ellenséges magatartása miatt.

Ilyen körülmények között kínlódott az ország az első világháború bekövetkeztéig. A legnagyobb szerencsétlenséget az hozta rá, hogy népe merészkedett szorgalmasnak és gazdagnak lenni. Erre a gazdagságra vágytak a feltörekedett nagyhatalmak.

*

A portugál nyelvet a Pireneusi-félszigeten, Galíciában és Asturia nyugati részén, azon kívül Brazíliában és az Azori-szigeteken beszélik. Legközelebbi rokonságban a katalánnal és a kasztíliai spanyol nyelvvel áll.

Az ó-portugál (vagy ó-galíciái) nyelv a XV. sz. közepéig általánosan használt a félszigeten. A spanyol hegedűsök is, akiknek legnevezetesebbjei X. Alfonz és legutolsó képviselője Macias lovag volt erre írták dalaikat. A nyelvjárások nem különülnek el teljesen. Az északi fő csoport Beira és Entre-Douro-e-Minho tartományokban. Sajátságos kiejtésű dialektusát Miranda környékén beszélték. A déli csoport, mely az Estremadurában, Alemtejóban és Algarvében használt nyelvjárásokat foglalja magába, kevésbé tér el a fő nyelvtől.

De a fentieket úgy is értelmezhetjük, hogy az itáliai Kolumbusz Kristóf, a portugál Vasco Da Gamma, vagy Magellán ha találkoztak volna, minden nehézség nélkül értették volna egymás szavát.

---

⁷³ Az adósságok fizetésére adott halasztási idő természeti csapások, háború esetén.

Minden esetre le kell szögezzük, hogy a mai portugál látszólag inkább latin, mint gall, vagy kelta, ha a vallásban használatos kifejezéseket olvassuk. Alkalmam volt többször megfigyelni a beszélt nyelvet. Az inkább hasonlít a japánra, mint a latinra.

A nyelvjárások neveiből, de különösen a fennmaradt törvénykezési, társadalomszervezési sajátosságokból egy érdekes következtetés adódik. A gall elem, a kelta ikertestvére, volt a nyelv alapja. A portugál rokon a félsziget összes nyelvével. Változásai az egyházi központokból indultak el.

Minden a 13. sz.-tól indul el Nyugat Európában?! Ez a jelenség a portugál irodalomban is megjelenik. Állítólag 1200-tól kezdődik. Óriási tömegalapja volt. Egyszerre dugót nyelnek a művész urak, és a felszínre bukkannak. Minden előzmény nélkül, mint az egyiptomi kultúra, vagy a székelység, akikről azt állítjuk, hogy az első templomok építéskor vándorolnak a Keleti-Kárpátokba. Ha valaki látott vándorcigányt, templomot építeni, akkor én meghajtom a fejemet.

Fordítsuk komolyra a szót. Egyszerre 200 költő neve ismert e korszakból. Összesen pedig mintegy 2.000 dal. Hat nagy kéziratos daloskönyvben, (Cancionero) két gyűjteményben maradtak fenn. Három változatban fennmaradt XIII. sz.-beli kézirat őrizte meg.

Ha változatai vannak, akkor világos, hogy élő népdalokkal állunk szembe. Csiszoltságuk formai és tartalmi tökéletességük arról vallanak, hogy nem hírtelen felbukkant művészeti termékek.

Gyűjteményes kötetben Cantigos de Santa Maria de Don Affonso el Sabio c. alatt (Madrid 1889) jelentek meg.

A második gyűjtemény három töredékes daloskönyvből áll, amelyek a XIV. sz.-ból valók és Cancioneiro de Ajuda (A Lisszabon melletti ajudai könyvtárból) néven ismeretes.

A portugál trubadúrköltészet hangját, szellemét és alakját tekintve népies dalokból állt, melyeket könnyed, élénk ritmus, egyszerű strófa-szerkezet és gyakran a párbeszédes alak jellemezte.

A költészet itt is, mint keleten, a királyi udvarok kedveltje volt. Dénes királyon kívül, aki előszeretettel művelte (138 dalát ismerjük), ismert művészek voltak Estevam da Guarda, a király kancellárja, Pae Gomes Charinho, kasztíliai tengernagy, Rodrigueannes Redondo, Airas Nunes stb. Az írók azonban (így Pero Gonzalez de Mendoza, Diego Furtado de Mendoza, Macias lovag, Alfonso Alvares de Villasandino stb.) még egy századon át éltek a galíciai v. portugál nyelvvel.⁷⁴

Az önálló lovagi költészet kezdetei a XIV. sz.-ból ismertek. Első a híres Amadis-regény, XIII. sz.-ban keletkezett portugál nyelven.

Felosztogatják korszakokra az irodalomtörténész urak a hagyományos portugál művészetet. Nem írhatják, hogy annyira csiszolt ősi hagyomány, amely mellett eltörpülnek a latin nyelven költészkedők termékei. Igyekeznek társadalmi eseményekhez kötni szakaszait, s közben kilóg a lóláb.

II. korszak (1385-1521). Az egyszerű, népies copla, quadra vagy trova,⁷⁵ mely az epikai költeményekben már udvarképes volt.

Főképp Duarte király, János testvére, Don Pedro infáns és ennek fia pártolták a költészetet. V. Alfonz, II. János (1481-95) és Emánuel (1495-1521) királyok idejébe esik a fénykora annak az új portugál udvari költészetnek, amelynek terméket Garcia de Resende költő gyűjtötte össze és adta ki. Egyetemes dalgyűjteménye (Cacioneiro geral, Lisszabon

⁷⁴ Miért? Mert a kialakuló új nyelvek szegényesek. Nincs művészi kifejezésre alkalmas szókészlete, sőt nyelvtana sem. Ezért használják az ősnyelveket, mint az etruszk, vagy a gall.

⁷⁵ Gyakorlatilag az ősi táncdalok ritmusára írták dalaikat: Copla= hoppla, ugratós ismerjük a csárdásban is. Qadra = négyes, lassúbb, andalgós ritmus. Trova = tropp, gyors pattogó ritmus, amely összeköti dobbantásait keringőszerű részekkel. Ilyen az ír stepp, a székely ceples, vagy a polka.

1516, mintegy 150 költőt mutat be. Portugál nyelvűek, legnagyobb részben mulattató, ártatlan tréfák, de gyakran kemény szatírák, átkok, kérdések, tanácsok, vallomások, szerencsekívánatokról írtak. I. János (uralkodott 1385-1433.) a Mária-kultusz előmozdítása céljából imakönyvet írt, továbbá zsoltárokat szerzett. Jellemző az áttérési idősakra. Az ősvallás népei: magyarok, kelták, gallok – tehát franciák, spanyolok, portugálok – az őszanya kultuszt Mária személyére vitték át.

Barros a legjelentősebb történésze korának. Valós történetek felhasználásával a burgundi fejedelmi ház keletkezésének regényes rajzát adja. Érdeemes megemlíteni, hogy a burgundi ház családfáját ő is Magyarországon keresi.

A XVIII. sz. elején, V. János udvarában az olasz operák hatása alatt komikus operák kerültek színre, melyeknek szerzője a braziliai Antonio José da Silva volt, akit az 1739 okt. 18-iki autodafén elégettek.

A szónoklat terén a legnagyobb személyiség Antonio Vieira jezsuita atya, aki élte javát, mint misszionárius a portugál Amerikában töltötte és visszatérte után tüzes nyelvvel védte az amerikai bennszülöttek jogát a hódítók kegyetlen kapzsiságával szemben s pártját fogta a zsidóknak. Óriási hatása volt IV. János kormányára. Prédikációi és beszédei, 16 kötetben jelentek meg (Lisszabon 1679-1754).

1721-ben megalapították az Academia real da historia portuguesa-t.

A XIX. sz.-ban a felszabadulásra való törekvések és a nemzeti politika Portugáliában is megteremtette a romantikus iskolát, amelynek vezetője Almeida Garrett volt. Legelső, nagy sikerű költeményét (Camjeles, Párizs 1825) a száműzetésben írta. Ugyancsak Párizsban, született a szerzetesrendeket ostromozó szatirikus költeménye: Dona Branca ou a conquista do Algarve címen. Legnevezetesebb mindazáltal Adozinda (London 1828) c. verses regénye, melyet romantikus szellemben és a nemzeti néprománcok felhasználásával írt. Kortársa és barátja Alexandre Herculano de Carvalho e Aranjó történétíró. Nagy érdeme a legrégibb portugál forrásmunkák kiadása.

MÓROK

Korábban már találkoztunk velük. Ősnép.

A vallásforradalom idején legtöbben az iszlám hitet vették fel. Az arabul írt Korán ugyanúgy hatott a nyelvükre, mint a Biblia a szlávok vagy az ellatinosodott népek nyelvére.

Igyekeztek beolvasztani, vagy akár elpusztítani őket. Mégis a mai napig a moriszkók vagy mudejarok, a keveretlen mór népség utolsó maradványai, akik az Alpujarras-ban és Valenciában laknak s külön nyelvük, külön szokásaik vannak.

Mikor Vasco da Gama kiköt India partjainál, Mór kereskedőket talál ott. Ők voltak az ősi láncszemei a szárazföldön nyugat felé irányuló kereskedelemnek. Ők tolmácsoltak a hajósok és a helyi lakosság között - derült ki nemrég előkerült naplóból, amelyet a felfedező hajó egyik tisztje írt.

Híres penge a Toledói, finoman megmunkált, lágyvasból acéllá kovácsolt kard. A mórok készítették. Ugyanilyen híres a damaszkuszi penge, amit a maúrik készítettek. Tökéletesen azonos technológiával kovácsolják a híres szamuráj pengéket. A sötétbőrű Árpád szintén ilyen pengét viselt, amiről azt állították, hogy Attila kardjának testvére. Ilyen pengéket

gyártottak Kijevben még Ügek, Árpád nagyapja idejében is. Az összefüggések, a „véletlenek” ma már jól megmagyarázható tényekké alakultak át.

Fontosabb maúri királyság Damaszkusz volt, melynek írásjeleit a nem-magyar szakértők **DAMME SHEQ** és **DIMA SHQA** alakban olvassák és megmondják, hogy a Hold istennő védnöksége alatt állt. Az ő útmutatásuk alapján a nevet mi így olvassuk: ' *Dáma széke* ' (város). A Holdat – Hold, Szín, Nő és Barát nevén kívül – Jó Nőnek és Dámának is nevezték és ennek megfelelően széken ülő dámaként szokták ábrázolni. E szíriai Dámaszék város királya egy alkalommal **PUTAKHI** azaz ' PATAKI ' nevű úr volt, az ő lányát vette feleségül a hettita király fia Kr. e. 1279-ben. Írja BaráthTibor.

A „Damasek”-et. Baráth Dámaszéknek fordítja. A XVI. sz. közepén a Bencédéről származó Székely István ír egy világkrónikát, melyben azt állítja, hogy Damasek isten készítette a Szkítia-i magyarokat, hogy visszatérjenek ősi földjükre.

Ennyit az „arab” maurikról. Ne felejtjük el, hogy nagy a lehetőség a két fogalmat keverni, ha nem figyelünk a tényekre. Általában az emberek ismerik a Cid spanyol hőskölteményt. A gáncs nélküli lovag, aki életét adja országáért és királyáért tényleg az Észak-Afrikából támadó arabokkal harcol. De seregében ott vannak a mohamedán vallású mórok, fejükön turbánnal, akik szintén az arab megszállás ellen harcoltak. Védtek a királyságot, hogy később az tűzzel-vassal, igével pusztítsa őket.

Az olaszok

Az olasz megnevezést nagyon sok forrás 489-től a nyugat-római birodalom bukásától alkalmazza. Ez annyira hiteles megnevezés, mintha azt állítanánk, hogy Leonardo da Vinci készítette a Boeing tervrajzait. Sok víz lefolyt a Pó folyón, míg az olasz nyelv kialakult és általánossá vált a két partján. Dante a 13. században még nem használja. Boccaccio és Petrarca is a firenzei nyelvjárásban írt, amely sokkal közelebb volt az ősi etruszkhoz, mint a később kialakuló olaszhoz.

A három nagy – Dante Boccaccio és Petrarca. Mindhárman az Etruszk vidékekről származtak. Az általuk használt nyelvjárásból alakul ki a későbbi olasz.

Nálunk már rég leverték a Dózsa féle felkelést, amikor talján földön a kereskedők, papok megpróbálták egy aránylag egységes latin alapú nyelvet létrehozni. A félsziget földje apró kis államokból állt, melyeket ma úgy szeretünk bemutatni, hogy később hulltak szét a feudalizmus előretörésével. Felfogás kérdése.

A középkorban még Róma nyelve sem volt olasz. A vezetők, kereskedők egy sor nyelvjárással kevert konyhalatint beszéltek. Ennek a mintáját vetítik vissza az időben, amikor a különböző latin népek kialakulásáról írnak. A latina vulgatát. Csak megjegyezni, hogy sajnos tényleg nagyon vulgáris nyelv volt. Ugyanolyan, mint a nyugat-európai középkor élete.

Az olasz nyelvet szinte mesterségesen létrehozott nyelvnek is tekinthetjük. A vulgáris latin szókészlete, fogalomköre elég szűk. A mindennapi élet egyszerű dolgaihoz elég volt, de a valláshoz, filozófiához, tudományokhoz nem. A ma ismert olasz a később kifejlesztett tiszta, egyházi latinból keletkezett, amely távol állt a közönséges konyhanyelvtől. Habár az is megmaradt, mert olyan ékesen tud káromkodni, szitkozódni az olasz, mint például a magyar.

Ez a folyamat 1411 után, a Vatikán építésének kezdetével indul látványos útjára. Rómában alakult a későbbi nagy keresztény központ. Különböző anyanyelvű mesterek és papok igyekeztek megérteni egymást. Itt keveredett az egyházi, kifinomult latin a mesterek által használt szakkifejezésekkel és alapszavakkal. És viszont.

A kereszténység, a kereskedelem által használt kapcsolatnyelv, majd az iskolák tanítási nyelve – a latin – lassan rányomta bélyegét a félsziget nyelveire. De mindig külön csoportokban, elkülönülve. Nem beszélhetünk sehol sem egy egységes fogalomrendszerre épült új nyelvről.

A vidéki települések népe napjainkban is javarészt csak hivatalos nyelvként beszéli az olaszt. Saját házában valamelyik régi nyelvjárást használja. Érdekes módon a nyelvjárássok annyira eltérnek egymástól, hogy a megértést szolgáló közös nyelv tényleg az olasz.

Olasz nyelv, az Appennini félszigeten, a svájci Ticino kantonban, Dél-Tirolban, a dalmát tengerparton, a Földközi-tenger három legnagyobb szigetén (Szicília, Szardínia és Korzika), továbbá Isztriában, meg Triest és Fiume városokban használatos.

A dialektusok, vagy inkább népnyelvek melyeket az olasz zónán belül beszélnek:

1. A nem olasz neo-latin nyelvcsalád dialektusai, melyhez a franco-provecal (Provencei nyelv) és a ladin nyelv tartozik.

2. Az olasz neo-latin nyelvcsalád szójárásai, melyek az új nyelvtől lényegesen különböznek; ezek ismét két csoportra oszlanak:

a) a gallo-italicus (liguri, piemonti, lombard és emiliai)

a) b) a szardíniai (logodurói, campadinói és gallurái) nyelvjárásokra.

3. Az új Olasz dialektusai, melyekhez a velencei, a korzikai, a szicíliai és nápolyi, az umbriai, marchigián és római nyelvjárások tartoznak.

4. A toscanai nyelvjárás, mely egyszersmind az olasz irodalmi nyelv is.

Az egységes olasz nyelv elsősorban politikai, irodalmi szerepet tölt be. Több mint 26, nagyon is önálló nyelvjárást ismer a szakirodalom. Köztük jó néhánynak saját irodalma, napjainkban újsága, rádiója, sőt tévéadója van. Az olasznak összekötő szerepe van. Hasonló a helyzet, mint az orosz nyelvvel a cári birodalom területén. Az előbbi példánál aránylag ismert azon népek sora, akik összekötő nyelvként használják az orosz. Olaszországgal nem így van. Mindannyian meg vagyunk győződve, hogy nagyon is egységes állam, nyelvi szempontból. De tessék megkérdezni valamelyik idegenvezető tolmácsot, aki Olaszországot járja.

Még nézegessünk példákat.

Ladin nyelven a neolatin nyelvcsoporthoz az Adria-tengerig terjedő lejtőjén lakó népek beszéltek. Az egymással szoros alaki összefüggésben álló nyelvjárásokat három főcsoportra oszthatjuk:

1. a nyugati csoportba tartoznak a grigionok (svájci olaszok)⁷⁶ összes román ejtései.
2. a középső csoport a két trentói és a felső bellunói dialektust foglalja magában.
3. a keleti csoport a friauli nyelvjárást öleli föl. E dialektusok közül csupán a nyugatinak van saját irodalma. A nép, mely beszéli, politikailag mindig független volt.

Régebben a Ladin nyelvet nagyobb területen (ÉNy-on Vorarlbergig, DNy-on Velencéig) beszélték. Nyomaival a Chioggia nyelvjárásában ma is találkozunk.

Ladino néven ismert a zsidók által a pireneusi félszigeten, aztán Dél-Franciaországban, Hamburgban, Londonban, Amsterdamban, de még Észak-Afrikában és Törökországban is elterjesztett zsargon.

Oszk nyelv, a latin nyelvnek egyik legközelebbi rokona az umbrok vagy **umberek** használták. Emlékeit az eugubiumi táblák⁷⁷ őrzik. Ismét három ágát lehet megkülönböztetni: a volszkus, szabell és oszkus nyelvet.

Miért van annyi önálló nyelvjárás – gyakorlatilag nyelv – az „egységes” Olaszországban? Kezdjük keresgélni az okokat. Az első a nagy birodalom idejéből származik. Mi úgy tanultuk, tudjuk, hogy a római birodalomban latinok éltek. Valójában latinok **is** éltek. Rómában hivatalos nyelv volt, mert könnyen meg lehetett tanulni. De minden esemény leírásánál ott vannak a szabinok, az etruszkok, umberek, és sorolhatnám fél oldalon át. Róma bukásával ezek a népek nem tűntek el. Sokkal kevesebb kárt szenvedtek életmódjukban, létükben, mint Róma lakói. El sem vadultak annyira. A középkorban mindenik újra létrehozott magának egy önálló kis államocskát. Épp úgy ragaszkodtak nemzeti létükhöz, mint a birodalom idején.

A fenti tényeket igyekeztek kendőzni korábban. Legtöbbször mellékesen bejelöltek alapigazságokat, mint lehetetlen állítást. Ilyen például az etruszk és a kelta kizárása az új nyelv keletkezéséből. Furcsa, mert a magasabb szintű használatra alkalmas latin nyelv szókészletéből közel 70 százalék etruszk kölcsönszó. Egyszerű nyelv és ezért elég ismeretes kapcsolat teremtő eszközként szerepelt. A liturgiától a kereskedelemig egyaránt. Már Isidoro di Siviglia (VI. és VII. sz.) is jelzi ezt a szerepét. Inkább lingua vulgaris, vagy Latium vulgare néven ismerték, míg Dante egyszerűen csak volgare, Boccaccio pedig latino volgare néven említi.

Az etruszk vidék fővárosa, Firenze szorgalma, gazdagsága hozta létre az igényt egy, a nép által használt kapcsolatnyelv szintjének emelésére. A nagy költők, írók jól ismerték az etruszk nyelvet. Az új nyelvből hiányzó szavakat ebből pótolták. Ezért olyan könnyű, például a magyarnak, megtanulni az olaszt, és fordítva is.

De miért jött létre egyáltalán az olasz egy olyan kereskedővárosban, mint Firenze, ahol sohasem találkozunk igazán bigott lakossággal. Természetesen jórészt hozzájárult a bibliai nyelv latinja. De ezen kívül nagy szerepe volt, hogy közvetítő nyelvként a különböző vidékekkel való kereskedelemben. Még a kézművesek is mentek áruért más vidékekre. Fordítva is ugyanez történt. Más vidékekről jöttek felvásárolni a város termékeit.

---

⁷⁶ A 'gringó' kifejezés az újvilágba innen ered, de ki hinné, hogy a magyarok által az olaszokra használt 'digó' is.

⁷⁷ Az etruszkokról napjainkban maguk az olasz tudósok tárták fel, hogy Pannóniából származtak és ma is jól érthető magyar nyelven, rovásírással írtak. Az egyik nemzetségük nevezte magát umbereknek,.

Eugubiumi táblák (tabulae Eugubinae), az umber nyelv emlékeit, több mint ezer szót tartalmazó 7 réztábla, neve Eugubium (ma Gubbio) városától, a hol 1444-ben fedezték fel s máig is megvannak. Tartalmuk liturgikus, imádságokat és az áldozás módjára vonatkozó utasításokat közölnek; kettőn közülük latin felirat van. Keletkezésük idejére nézve valószínű vélemény az, mely szerint **a Kr. e. IV-III. Sz.** különböző éveiben készültek.

Firenze dialektusa irodalmi nyelvvé lett, az olasz a Lingua Toscana (Florentina) nevet vette föl. Külföldön lombardnak is hívták. **XVI. sz.-ban kezdték művelni és fejleszteni nyelvтанát.** Az elsők közt volt Pietro Bembo kardinális, aki Prose (1525) c. párbeszédes munkájában kizárólag Petrarca és Boccaccio nyelvezetéből vonja le szabályait.

A nyelvjárások önálló életét, aránylag nagy számát nem lehet megérteni a történelmi tények ismerete nélkül. Ki kell hangsúlyozni, hogy ezeket a jelenségeket mintha tudatosan kihagynák az elemzők. Pedig találkoztunk ezekkel az iszlám népeinél, francia földön, az Ibériai félszigeten, és találkozni fogunk a germán népeknél, angoloknál stb.

Több önálló vidék tartotta meg gazdasági, nyelvi függetlenségét az évszázadok, vagy akár az évezredek alatt. Ezért igyekeznek az Európai Unió aránylag apró régiókra osztani a tagállamok gazdasági fejlesztését. Ráépíteni azon természetes formákra, amelyek kitűnően működtek még azután is, miután a nemzeti tagozódásból államokat gyúrtak.

Mindenki azt állítja, hogy Olaszország története a nyugat-római birodalom bukásával kezdődik.

Meghalt a király, éljen a király. Megint meggondolatlan kijelentés. Több mint másfélezer esztendőtt kellett átvészelnének a vidékek, nemzetségek, amelyek később tényleg olasz állampolgárnak vallhatták magukat.

*

Középkori történelmük gyakorlatilag azzal kezdődik, hogy a keleti gótok legyőzik és megszállják a területek egy részét. Nagy Theodorich királyuk vezérlete alatt Itália földjén birodalmat alapítottak. Uralma alatt Itáliának nyelvük, vallásuk és régi intézményeik birtokában megmaradt népei jól érezték magukat, de halála után állítólag a kelet-római birodalom császára, (536-555) Justinianus vezére, Belizár és Narzes, legyőzték a keleti gótok népét. Az elpusztított Itáliát a kelet-római birodalom egyik tartományává tették, melyet a császár nevében a Ravennában székelő exarcha kormányzott. De a nyomasztó bizánci uralom csak pár évig tartott: Már 568-ban a longobárdok Alboin királyuk vezetése alatt Észak-, és Közép-Itáliát kiragadták a bizánciak kezéből.

Sokat irogatunk, de furcsán. Azt is állítjuk, hogy a nyugati gótok másfél évezredig irányítják Itália és Ibéria nemzetségeinek életét.

Mégis állandó belső villongások voltak, ami több mint három évszázadot tartott a feldarabolt ország egyes részeiben. „E belviszályokat felhasználva, délről az arabok és északról a magyarok törtek be és pusztították ismételen a szerencsétlen országot.” PL.

Siránkoznak a történetírók. Már többször, több helyen tisztáztuk a magyar-viking-mór kalandozások jellegét. De milyen jó propagandalehetőség volt később erről siránkozni.

A kalandozások után gyűlt meg igazából a lakosság baja. Megkezdődött a helyi feudális urak és Nyugat-Európa feltörekedett családjainak terjeszkedése a félszigeten. Természetesen a szomszédok a saját országukhoz közel lévő területeket igyekeztek bekebelezni. Így az északi részeket elfoglalta 894-ben a friauli őgróf I. Berengár aki meg is koronáztatja magát királyi, majd 915-ben császári koronával. 924-ben meggyilkolták, s miután egy ideig Rudolf burgundi király és Hugó Provencei gróf vetélkedtek a hatalomért, 933-ban névleg az utóbbi nyerte el. Hugó és fia Lothár mellett II. Berengár ivreai őgróf szerezte meg a területek egy részét. Lothár halála után 950-ben felvette a királyi címet s Lothár özvegyét, az uralomra igényt tartó Adelhaidot bezáratta. A fogoly Adelhaid kérésére I. Ottó német király beavatkozott az ügyekbe. 951-ben átkelt az Alpokon, a fogságból megszökött Adelhaidot nőül vette s a vaskoronát fejére tétette. Berengár, mint a német király hűbérese, megtartotta a hatalmat. Ottó 961-ben újból megjelent, Berengárt megfosztotta a hatalomtól és 962 febr. 2-án római-német császárrá koronáztatta meg magát XII. János pápa által.

A XI. században külön gazdasági, politikai szerepe volt a városoknak. És nem elhanyagolható szerepe. A kézműipar, szállítás, kereskedelem, pénzügyi tevékenységek fontos, megkerülhetetlen, sőt legtöbbször legyőzhetetlen önálló állammá tették őket. Például Velence politikai és tengeri nagyhatalom volt. Bizánccal vetekedett. Csak épp nem hozott létre egy új vallást. Ellenben érdemes lenne kibogozni szerepét a Római Püspökség önállósodásában. Míg a kereskedelem fő útvonalai a földközi tengeren voltak, addig a velencei gályák uralták a teret és a dózse volt a köztársaság, de térség valós ura egyben.

Velencei gályas

Közben mindenki igyekezett megkaparintani azt, amit lehetett. Különösen a 'német' terjeszkedés okozott sok zavart, mert Itália feudális urait nem nagyon érdekelte a pápaság, vagy a félsziget sorsa. De aztán észbe kaptak, hogy az idegen uralom az érdekeiket is sérti. Kemény ellenállást fejtettek ki, és az összecsapások legtöbbször Római területeken történtek.

III. Henrik megtörte a római nemesség hatalmát és az 1046-iki sutrii zsinaton a pápaválasztás jogát a maga kezébe vette. Mégis a megerősödő szentszék igyekezett felszabadulni a német császárok nyomasztó befolyása alól.

Kedvező helyzet alakult ki IV. Henrik kiskorúsága alatt. Az erőskezű uralkodó nélkül maradt területeken megerősödtek a helyi főurak. A pápák sorsa aggasztotta a kereskedő városokat, akiknek nemcsak Bizánc, de a Hamza kereskedők is versenytársak voltak. A német befolyást gyorsan visszaszorították.

A nagykorúvá lett IV. Henrik a császárság régi hatalmát vissza akarta állítani, de minden oldalról ellenállással találkozott. Fellázadtak ellene először a szászok, majd a porosz hercegek. VII. Gergely pápa, ki a császárság egyetemes hatalma helyébe a szentszék mindenható tekintélyét akarta emelni, pártját fogta a császár ellenségeinek. Így keletkezett a pápaság és császárság között az elkeseredett küzdelem, az investitúra-harc, melynek azonban a félszigeten függetlenségi háború jellege is volt.

Ez időben az ipar és kereskedelem által meggazdagodott olasz városok politikailag is megerősítették önkormányzatukat. De a császár és a pápa között kitört harc kedvező volt egy pár kisebb olasz fejedelem hatalmának gyarapodására is. Így 1071-ben elfoglalták Bari, a következő évben már Szicília fővárosát, Palermót ragadták ki a mórok kezéből s ugyanekkor lerohanták a szalernói és capuai hercegségeket is. Végeredményben azt tették, amit később a keresztések egyrészt, másrészt az ibériaiak. Jó pénzért kiverték a mórokat, hogy kereskedelmi fölényüket megszüntessék.

VII. Gergely 1080-ban Guiscard Róbert normann fejedelmet, mint pápai hűbérest felruházta Apulia, Calabria és Szicília birtokával, aki azután hálából 1084-ben a császár által az Angyalvárba szorított pápát felszabadította, és magával vitte. Róbert unokaöccse és utóda, II. Roger befejezte Szicília meghódítását s felvette a királyi címet (1130), mely méltóságban őt előbb II. Anaklét, majd 1139-ben II. Ince pápa is megerősítette.

Az északi területeken a városok megszilárdították gazdasági, politikai helyzetüket, uralmukat a környező vidékre is kiterjesztették. A szerint, amint e városok a császárság és pápaság között vívott harcokban a császárral v. pápával tartottak, ghibellineknek v. guelfeknek nevezték őket.

Az egész pártoskodó háború – hihetetlen – de sosem folyt a kereskedővárosok területén. Pedig ott lett volna zsákmányolni való. Mindég Róma városát és annak püspökét tölték középre a taljánok.

A Hohenstaufok bukásával letűnt a német uralom kora. Itáliában túl korai lett volna egy soknyelvű, kultúrájú területen központosított államot létre hozni. Újra kezdődött a versengés, leginkább a köztársasággá alakult gazdag városok (signoriák) között. A liguri parton Genova erősödött meg, s arra törekedett, hogy a tengeri uralmat a Földközi-tengeren megszerezze. Számos gyarmatot alapított keleten. Segítette 1261. -ben Palaiologos Mihály görög császárt a velenceiek kiűzésében Konstantinápolyból; 1284-ben megsemmisítette ghibellin vetélytársának, Pizzának tengeri erejét s 1298-ben Curzolánál a velencei hajóhad fölött is győzelmet aratott. Genova, Milano és Firenze is a guelf-párthoz szítottak; Milano Lombardiában, Firenze Közép-Itáliában került uralkodóhelyzetbe, s mindkettőt e törekvésükben a pápák és a nápolyi Anjouk támogatták. A XIII. sz. második felében és a XIV. sz. elején ugyanis az Anjouk, mint a guelf-párt fejei, Közép- és Felső-Itáliában is vezérszerephez jutottak.

Az állandó villongások központja természetesen Róma volt.

Hiába lettek keresztények, a római plebsz felfogása nem sokat változott. Mikor egy kicsit fellazult a kemény kéz politika, ugyanazzal a helyzettel találkozunk, mit a határok megnyitásakor az Unióban. Róma külső peremein szabályszerű nyomortanyák jöttek létre idegen vidékekről odaözönlő, szinte semmilyen képesítéssel nem rendelkező emberekből. Mint annak idején a császárság korában, most is mindenbe beleszólt a plebsz, és ha lehetőség volt lopni, rabolni, azt nem szalasztotta el. Beleszóltak az egyház belső életébe. Templomokat, és magát a püspöki palotát is fosztogatták, ha erre lehetőségük volt. Állítólag e miatt a megfélemlített pápák Avignonba menekültek a francia királyi ház oltalma alá. A szentszék támogatása mellett az Anjouk⁷⁸ az Árpád-ház kihalása után (1301) Magyarország koronájára is igényt emeltek, s csakugyan e család egyik sarja, Róbert Károly 1308-ban a magyar trónra lépett. A két ágra, magyar és nápolyira szakadt Anjouk több ízben kísérelték meg magyar és nápolyi birtokaikat egyesíteni. 1343-ban Róbert nápolyi király elhalt, unokája Janka és ennek férje Endre, Róbert Károly magyar király fia követték a trónon s midőn 1345-ben Endrét Jankának tudtával meggyilkolták, Nagy Lajos magyar király Nápoly ellen bosszú hadjáratot indított (1347). Rómában, hol a pápák avignoni tartózkodása idején a legvadabb pártharcok dúltak a klasszikus ókor utolsó műemlékei is pusztulásnak indultak.

A „fenséges” római nép az ókori felbecsülhetetlen értékű szobrok, márványpaloták anyagából kezdett meszet égetni. Semmi, és senki sem volt biztonságban az „örök városban”.

A hatalmat egyes családok ragadták a kezükbe, kik zsoldos haduk és testőrségük segítségével erőszakkal tartották kezükben a várost. Ezek a kényurak isteni és emberi törvényekből gúnyt űztek, a gazdag polgárokat kivégezték, javaikat pedig lefoglalták. De a többi városban sem volt sokkal rózsásabb a helyzet.

Kényúri családok sorából kiemelendők Milanóban a Viscontiak, akik nemcsak Lombardiára terjesztették ki hatalmukat, hanem Piemont és Emilia egy részére is. Visconti János 1350-ben megszerezte Bolognát; Visconti Galeazzo 1387-ben elfoglalta Veronát. 1395-ben területét hercegséggé emeltette. Később birtokait még Pizza, Siena és Peruggiával

---

⁷⁸ Akik anyai ágon az Árpád háziaktól származtatták magukat.

gyarapította s úgy látszott, hogy Firenze megszerzésével királyság megalapítását tervezte. A Visconti család 1447-ben kihalt. Utódaik, a Sforzák, csak a lombardiai birtokokat voltak képesek megtartani. Időközben a városban is hatalomra emelkedett családok szintén elnyerték a hercegi méltóságot. Így 1416-ban VIII. Amadé Szavoja- és Piemontban; 1432-ben a Gonzagák Montavában s 1452-ben az Esték Modenában.- Firenzében a Mediciék emelkedtek fel, s állottak a köztársaság élére. Az V. Márton pápa idején helyreállított egyházi állam, valamint Nápoly, Firenze, Velence és Milano voltak a középkor vége felé a legerősebb államok. Ellensúlyozták egymást, de nem egyesültek szövetségben egy közös fő alatt, hanem szüntelenül marakodtak egymással.

Modena a kézművesek városa. Nagyon korán kezdték alkalmazni a várostervezést.

Aztán érdekes dolog történt. Spanyolország lett a kontinens legbigottabb állama. Katolikusabb a pápánál. Minden rosszat, embertelenséget, aljasságot elműveltek, amit nem lehetett összeegyeztetni az egyház szellemével. Az Újvilágból származó kincsek lehetővé tették, hogy komoly hadsereget tartson fenn. A habsburg ház nyugaton és keleten egyaránt zavarossá tette a pápai levést. Az is igaz, hogy legtöbbször mások itták meg a levét. Elég nagymértékben mi is, a magyarok. Még most is isszuk. De Itáliában sem volt rózsás a helyzet.

XVI. század a spanyol befolyás alatt folytonos hanyatlás következik. A spanyolok uralmukat az általuk közvetlenül bírt területeken és befolyásukat a politikailag tőlük függő kis államokban jól elhelyezett katonai őrségek és szigorú rendőri felügyelet által tartották fenn. Más események is bénították a tengeri városok, különösen Velence és Genova világkereskedelmét. Amerika felfedezése komoly csapással sújtotta a félsziget anyagi jólétét. A Földközi-tenger helyett az Atlanti-óceán lett a világkereskedelem nagy közvetítője, s a félsziget városainak gazdasági hatalma tetemesen csökkent. A spanyol uralom végleges megszilárdulása után még a legkitűnőbb pápák sem voltak képesek a nagy európai eseményekre döntő befolyást gyakorolni s még a kis olasz államokkal kitört küzdelmekben is nem egyszer szenvedett a szentszék érzékeny vereséget. Ez volt az oka, hogy miután a XVII. sz. elején Franciaország megerősödve nagyobb nyomattal kezdett fellépni az európai ügyekben, a szentszék figyelme újból Franciaország felé irányult.

Rájöttek, hogy számottevő világi haderőt kell szembeállítani a spanyol bigottsággal, mert ha nem, ez végül Itália, sőt a katolicizmus pusztulásához is vezethet. A Vatikán a spanyolokkal fogott törököt. Franciaország történelméből már ismerjük, hogy váratlanul a jezsuiták dobták be a mentőövet. Richelieu, majd Mazarini bíborosok munkáján keresztül megerősítették az északi szomszéd gazdasági, politikai helyzetét.

Mialatt Richelieu a Gonzaga-család kihalása után a mantovai örökösödési háborúban a spanyol érdekek ellenére Mantovát és Montferratot Franciaország jelöltjének, Nevers Károlynak szerezte meg (1631), az alatt a szentszék a Della Rovere-ház kihaltával Urbinót foglalta el.

Az utrechti békében (1713) a spanyol habsburgok itáliai birtokait: Milanót, Nápolyt és Szardíniát, Mantovával együtt, az osztrák habsburgok háza foglalta el s ilyenformán Spanyolország helyébe Ausztria lépett, mint számottevőbb hatalom a félszigeten. Szicíliát a Szavojai herceg kapta meg, de már 1720-ban elcserélte a bécsi udvarral Szardíniáért s ugyanakkor felvette a szardíniai király címet.

Aztán változott a világ. Napóleon konzul a cisalpini köztársaságot Itáliai Köztársasággá változtatta át és saját magát 10 évre elnökké választotta.

Miután Napóleon 1804-ben első konzulból francia császár lett, az itteni köztársaság is királysággá alakult át, melynek királyává Napóleon önmagát tette. Elfoglalta az egész félszigetet. Csak Szicília és Szardínia szigetek maradtak az angol hadi hajók védelme alatt a régi uralkodóházak hatalmában.

Napóleon bukása után a félsziget államocskáinak sorsa fölött a bécsi kongresszus határozott. A szövetséges hatalmak Metternich sugallatára itt is azon elvet tartották szem előtt, hogy a régi monarchikus állapotokat lehetőleg vissza kell állítani. Egységes, nemzeti államról **Metternich** hallani sem akart és váltig **azt hangoztatta, hogy Itália csupán földrajzi fogalom!**

*

A Német államok miért voltak ellenségei egy egységes Itália létrehozásának? Küszöbön állt Németország létrejötte. Ha összefog a habsburgokkal és az oroszokkal Európa vezető állama lesz megalakulása pillanatától. Őt akarták ellensúlyozni egy egységes Itália létrehozásával. Miért jelentette ki Metternich, hogy csupán földrajzi fogalom? Mi jellemez egy nemzetet? Először az egységes terület és a nyelv. Egyik sem létezett. Egységes belső gazdasági élet. Ma sem létezik. Az ország északi és déli részei között óriási a gazdasági eltérés. De a nagyhatalmak igyekeztek létrehozni az új, elég jelentős erőforrásokkal rendelkező országot.

Olaszország létrehozásáért mostmár a szentszék állt ki, élén IX. Pius pápával, akit Ausztria befolyása ellenére választottak meg (1846.), s egész nyíltan bevallotta, hogy a félsziget népeinek reformokra van szüksége.

Az 1848-49-iki forradalom nem vívta ki az olasz egységet, a feldaraboltsággal együtt tájegységeként visszatért az abszolutizmus.

Franciaország és Anglia az egységes Németország létrejöttének előestéjén kényelmetlen helyzetbe kerültek. A Török Birodalom már nagyjából szétesett. Az oroszok, osztrákok mindig egymást támogatták. Most olyan helyzet adódott, hogy felsorakozik melléjük az alakuló nagy német birodalom. Valamivel ellensúlyozni kellett. Akárhány nép, nemzetiség is élt Itáliában, létre kellett hozni egy egységes, erős államot, ahol a pápaság útján mindig befolyásolni lehetett a politikát, sőt a közvéleményt is. És ez volt az olasz állam megalakulásának a biztosítéka.

III. Napóleon császár a szárd követnek az 1856-iki párisi békekongresszusban helyet és szavazatot biztosítva, bevitte a nagyhatalmak sorába és így Európa figyelmét az olasz kérdésre irányíthatta. Oroszország és Anglia támogatták az olasz ügyet, de csak III. Napóleon volt hajlandó fegyverrel közbelépni, hogy Ausztria befolyását megtörve megvalósulhasson az egyesülés. Az osztrák hadak Gyulay vezérlete alatt átlépték a szárd határt. Míg azonban az osztrák fővezér habozott, a franciák is megérkeztek s egyesültek a 80,000 főből álló szárd hadsereggel. Garibaldi vezérlete alatt az önkéntesek tekintélyes csapata is ide csatlakozott (nagyon sok harcedzett '48-as magyar tiszttel és altiszttel). A Montebello, továbbá a Magenta mellett vívott ütközetben a francia-szárd hadsereg győzött.

Garibaldi a Caprera (kecskés) szigeti nemzeti hős. Nyolcszor szervezte újra hadát 36. év alatt. Legközelebbi bajtársa Türr István volt. Vörös-ingesei között több száz '48-as magyar és székely honvédtiszt harcolt. Az Olasz állam megteremtésének katonai kivitelezője.

Közben a gyarmati ügyekre képzett francia titkosszolgálat is keményen dolgozott. Az ország középső részében is kitört a szabadság-mozgalom. A toscanai nagyherceg kénytelen volt az országát elhagyni, mire az ideiglenes kormány felajánlotta a diktatúrát Viktor Emánuelnek, ki azonban a francia császárra való tekintetből csak a védnökséget fogadta el. A magentai ütközet után az osztrák csapatok által eddig védelmezett pármai hercegnő és a modenai herceg is sietve elmenekültek. Bolognában kikiáltották Viktor Emánuel diktátornak, s az Egyházi-állam többi részében is mozgalmak támadtak, melyeket fegyverrel kellett elnyomni. E közben a megerősített osztrák hadsereg újból támadást indított. Solferinónál volt a döntő ütközet, melyet kemény ellenállás után az osztrákok ismét elveszítettek. A hadakozó felek fegyverszünetet kötöttek, s Ferenc József III. Napóleonnal személyesen találkozáskor megkötötték a villa-francai előzetes békét. A végleges békét pedig Zürichben 1859. nov. 10.-én.

De az események nem álltak meg itt. 1860. ápr. elején felkelés tört ki Szicíliában, május 6.-án Garibaldi Genovából 2 gőzösön 1067 önkéntessel és 4 ágyúval elindult, május 11.-én maga köré gyűjtötte a szicíliai felkelőket s 4000 emberrel június 6.-án Palermót elfoglalva, Viktor Emánuel király nevében a sziget kormányzását kezébe vette. Most ugyan engedett II. Ferenc is. Lemondott az abszolút hatalomról, alkotmányt ígért. De már későn. A nagyhatalmak nem léptek közbe. Garibaldi, miután egész Szicíliát meghódította, augusztus végén 4300 emberrel Calabriában szállt partra. A lakosság épp úgy, mint Szicíliában, itt is hallatlan lelkesedéssel fogadta, az ellene küldött királyi csapatok feloszlottak s II. Ferenc Nápolyból Gaëta várába menekült. Szeptember 7.-én Garibaldi megtartotta bevonulását Nápolyba, s ezzel tulajdonképpen Róma kapuinál állott. Azonban Napóleon császár, tekintettel a francia papság szavazataira, a pápai állam megsemmisítését nem akarta. A szárd csapatok megszállták Umbriát, benyomultak Nápolyba, ott a Garibaldi diktatúrája helyébe monarchikus kormányt szerveztek. A francia csapatok által megszállva tartott Róma és a „patrimonium S. Petri”, a pápáé maradt. Nápoly megszállása minden nehézség nélkül megtörtént, s miután a népszavazás itt is épp úgy, mint Umbriában a Szardíniával való egyesülés mellett döntött, Viktor Emánuel november 7.-én megtartotta bevonulását Nápolyba. Egyedül Gaëta bástyáin lengett még a Bourbon-zászló, de 1861. febr. 15.-én ez a vár is megadta magát. A velencei királyság és Róma kivételével Itália földje egyetlen királysággá egyesült.

1861. febr. 18.-án az **első olasz** parlament megnyitotta üléseit Torinóban. A szenátus és a képviselőkamara beleegyezésével Viktor Emánuel március 14.-én felvette az olasz király címet.

La Marmorát ki nevezte miniszterelnökké, és Firenzébe indult, ahol 1865 szept. 15. az első parlamentet megnyitotta.

De ezzel még nem teljesült a félsziget lakóinak álma. Rómát akarták az egységes ország fővárosának. Szinte fél évtized telt el, amikor 1871 november 27.-én megnyithatta Viktor Emánuel a Monte Citoriói egybegyűlt parlamentet Rómában. Ettől az időtől beszélhetünk Olaszországról, olasz állampolgárokról és később a hivatalos nyelv elterjedésével az olasz népről.

Románia

A második mesterségesen létrehozott állam a XIX. sz. ban. Oka, az orosz – osztrák terjeszkedési törekvések ellensúlyozása. Létrejöttét két tényező segítette elő.

A török birodalom felosztása körül kirobbant érdekellentétek. Szükség volt egy ütköző államra, amelyik Az osztrákok oroszok útját állja háború esetén.

A Habsburg család évszázadokon át törekedett a nagy magyar királyság tényleges bekebelezésére. Mikor nem ment fegyverekkel, diplomáciával, megindult a propaganda gépezet.

A bécsi kamarilla irodáiban készült a dák származás elmélete az 1700-as évek első felében. Visszahatásként a saját múltjukkal, törvényeikkel büszkélkedő magyarokkal szemben. Amíg egyik irodában Köleséry úr írta a dák elméletet, a másikban Kolcsár a finnugor eredetet. Szerinte az Erdély és Nyugat-Havasalföld területén állomásozó légió katonái latinizálták a dákokat. Ebből alakult ki a román nép. Ez az elmélet adta később az ötletet egy „ősromai utódállam” létrehozásához.

Miért volt a keleti provincia neve Dácia annak idején? Egyszerű. A szkíta törzsekben, és így a szarmata ágban is abban az időben sok helyen megszokott volt a matriarchátus. Ezért a világon mindenhol találkozunk a női vezetési gyakorlattal. Ezeket a nemzetségeket jelölték a dák, vagyis asszony szóval. A fogalom megjelölése ma is él. A buddhista női szervezetekben a hölgyeket dakiknak, az angyalokat dakiniknek vagyis kinti (fenti) asszonyoknak nevezik. Tibetben meg a női démonokat nevezik meg ezzel a szóval. A Daha, dák, dai másik jelentése nagy.

107.- Teodorik gót vezér által emeltetett templomban található mozaikok Itáliában. Őket keverik a géta – dákokkal. A mozaik bal fele tényleg elgondolkodtató, de különösen az angyalok gót ruhája.

Az, hogy a Traianus féle hódítás, és az Aurelianus által elrendelt visszavonulás között eltelt valamennyivel több, mint másfél évszázad alatt az ott állomásozó csapatok átalakították a helyi lakosság nyelvét, kialakították a román népet, érdekes, modern mese. Hamar elfogadják az emberek. Annak idején az elmélet terjesztésére Budán képeztek ki román anyanyelvű szakembereket.

Miből is született a dák elmélet? Nézzük meg a valóság alapot. Dacia, Dahcia vagy Daxia országnevek értelme. Olvasom Li Po-szo Szkíta „Örökség” című kötetét. A szerző

életében nem hallott a dák elméletről. Mandzsúriában született, vagyis kínai iskolákban nevelkedett, majd Thajwanban és az Egyesült Államokban folytatta tevékenységét. Említett kötetében a nagy keleti hun területről ír, és pedig a mai Észak-Kína és attól fennebb lévő vidékek népéről. Tudja, ezek a területek Kr.e. 121-ig hun-szkíta vidékek voltak. Kr.u. 419 körül elhagyják a régi fővárost Gao Pinget és Ordosz belsejében, felépítik Tongwancsenget, az új fővárost. Néhány évvel ezelőtt Shangxi tartományban felfedezték és egy részét kiásták a homok alól. Ma a világörökség részévé szeretnék nyilvánítani. A főváros Daxia (Dahszia) nevű ország központja volt. „a legalább 4000 évvel ezelőtti első kínai xia vagy hszia nevű – dinasztia képjelének eredeti kiejtése „hun” volt, (...) az első kínai dinasztia valójában hun volt, és a daxia jelentése valójában Nagy Hunnia vagy a Hunok Nagy Ország (a hun-utód japánok nyelvén a dai jelentése nagy).”⁷⁹

Ismervén azt, hogy a hunok ősvallása eredetileg női papok által fenntartott vallás, a törvénykezés is az ő kezükben van, érthető, hogy az asszony és nagy fogalma miért azonosult a hun- és konzervatívabb utód-nyelvekben. Az, hogy az ókorban emlegetett Dacia szkíta létté, az nemsokára világosan kiderül az eseményekből. Sőt az is, hogy mikor és kik változtatnak valláson, nyelven, hogy a szkítákból kialakítsák a mai románt. Ne hördüljön fel a magyar olvasó ezen, mert mi a mesterségesen fölöttük tartott emberek és a legeslegalsó rétegben kínlódók megnyilvánulásait, életét ismerjük nemzetközi szinten. Ami közte van az a valós román nép. Én személy szerint nem szégyellem azt a tényt, hogy ők is gyakorlatilag szkíta utódnépek. Sőt...

*

Az elmélet tudományos elfogadtatása bizarr módon leginkább Roesler nevéhez kapcsolódik. Erről az úriemberről szinte minden egyetemi előadáson megemlékeztek. Csak épp nem átkozták ki. Ő azt bizonyította, hogy a román nép a Dunától délre alakult ki. Ez nem tetszett a frissen összekovácsolt Románia politikusainak. Nekik arra volt szükségük, hogy bizonygassák – igenis, a román nép mindig a mai határai között élt. A vita, az ismert román történész nemzetközi tekintélye ráterelte a figyelmet erre az elméletre.

Ebben nagy segítséget jelentett az angol-francia terjeszkedési politika. Ugyanaz volt a játék forgatókönyve és célja, mint az egységes olasz állam létrehozásának. Itt, a Kárpátok keleti részén, Oroszország, Ausztria-Magyarország és Törökország közé iktattak be egy államot, hogy az Angolok, franciák vetélytársak nélkül szabadalhassák szét a haldokló Oszmán birodalmat.

A későbbi királyi vagy kommunista diktatúrák propagandája tovább „fejlesztette” az elméleteket.

*

A Habsburg és a Romanov ház ideológusai összefogva gyártották a mesetörténelmeket. A nagy buzgóság a Habsburg Birodalom szétdarabolásához vezetett. Oroszországban megjelentek a kommunista vezérek. De ennek is fő kárvallottja az ezeréves Magyarország volt. A nemzetközi helyzet megkívánta, hogy könnyen irányítható országok jöjjenek létre a 'veszélyes' magyarság körül. Így kapja meg Románia Erdélyt, a szerbek a Vajdaságot, a frissen alakuló Csehszlovákia a Felvidéket, és Ausztria az Őrség nyugati részét.

A XX. század 80-as éveiben a Szabad Európa rádió munkatársai Matei Cazacu és Vlad Georgescu már komolyan kiforgatták gyökereiből a dák elméletet. De ez 30 év alatt sem

---

⁷⁹ Li Po-szo: Szkíta örökség 199-200

jutott még el a köztudatig. 2009 – ben a Párizsból hazajött Neagu Djuvara kötetében bemutatja, hogy a fekete kunok élettere volt Havasalföld, Moldva. A magyar királyság vajdaságai. Hogy ez idáig egyetlen román származású vezetője sem volt. Kunok, görögök, magyarok, tatárok álltak az állam élén.

Másik érdekesség az erdélyi szarmata lovasok. Késői szkíták. A dák főváros Szármi- szege- zuga

*

Nézzük meg a név eredetét. A Római, majd később a Bizánci birodalmat nevezték Romániának. Tudjuk, hogy a latin utódnépek nyelveit gyűjtőszóval római, vagyis román nyelvcsaládnak is szokták írni. A törökök fénykorában, az Európában fekvő tartományokat Rum-ili - Ruméliának hívták. Jelentése a rómaiak, értsd keleti rómaiak, vagyis a volt bizánciak, görögök földje.

Az egykori török felségterületeken ma is él a latinizált népesség. Albánia és Görögország területén egy aránylag kisebb csoport meglenoromán néven ismeretes. Ők a Szaloniki-öböltől északra összefüggő tömbben élnek. Tíz település és két város területén.

A másik elnevezés aromán. Valamennyire eltér a nyelvük az előzőktől. Még nevezik őket makedón románnak, de ők saját magukat ármén névvel illetik. Nekem mindig visszacseng erről az áormén hangalakban ejtett megnevezésből az örmén szó, amellyel az ismert kaukázusi nép nevezi önmagát Napjainkban az Adria keleti partvidékétől Berot városáig, és északdél irányban Fearika és Komoa városok között lévő összefüggő tömb népességét alkotják. Fejlett vasúthálózatuk, iparuk van.

A másik nagy tömb Janinától északkeletre összesen 15 tájegységben, ahol a legkisebben is négy nagyközség található. Összesen 70 települést számoltam össze négy nagyobb város körül. A görögök felé haladva a Szaloniki-öböltől északra 10 települést 2 várossal. Vagyis a két országban 140 települést, amiből 17 elég jelentős város. Újabb 12 városban aromán negyedek. Vagyis – Albánia, Makedónia és Görögország területén ma is jelentős 'román' népesség él. A volt Jugoszláviában majdnem mindenhol. A balkánt szinte összefüggően népesítgetik be, hatalmas területeken. Nyugatról keletre. Az ősi dunamenti kereskedelmi kézműves útvonal az Adriai tenger és az Aral tó között. Később Génuából özönlének a kézművesek, kereskedők vallási okok miatt.

Mikori az oláh név? Ifjúkoromban nem mertem használni ezt a szót. Addig, amíg az akkor legnagyobb tartott élő román történész Daicoviciu Constantin egyik előadásán meg nem magyarázta, hogy mit is jelent. Az oláh, vlah, valah, vallon jelzőt a latinizált népekre használták. Ugyanebből származik az olasz név is. Ellenben nem sok köze van a magyar krónikákban előforduló blach vagy bulák szóhoz.

Hát igen! Egy újszülöttnek minden vicc új. Nekünk is, gólyáknak, az volt. Honnan tudhattuk volna, hogy a „zsinovézek” a menekülők származási helyét jelölték a Dunától délre, míg a bulák stb. munkavállalót. Jelenthetett kézművest, valamit gyártót akár bányászt is. Később hozták fel őket délről a három magyar királyi vajdaságba. Kilógott a lóláb. Ekkor jelenik meg - Oláh kiejtéssel - a szkíta nyelvterületeken használt U-lah szó, ami legeltetőt jelent még a suméroknál is. Ebből az életmódból élők évezredekkel korábban is itt voltak. Csikósok, gulyások, juhászok, kondások, mint U-lah-ok voltak.

Mikor kezdték terjeszteni az új népnevet? Úgy a XVI. sz.- tól. Ugyancsak a habsburgok tollforgatói. Anonymusszal bizonygatták, hogy a románok itt voltak a magyar betelepedéskor. Sőt a szlávok is. Idézik, hogy a magyar fürkész (kém) meglesi egy bánya tevékenységét. Ott „blachorum et sclavorum” személyeket lát. Ebből gyártottak aztán románokat és szlávokat. Az is bizonyított, hogy Anonymus krónikáját halála után többször kozmetikázták. Miért térek ki ilyen részletekre? Mert a későbbi propagandatörténelem is „bizonyítgatja” a maga igazát. Egy olyan eredetet tulajdonít a románoknak, amihez semmi közük. De ellopja tőlük igazi kilétüket.

*

Mielőtt a román nép kialakulásáról íránk, nézzük meg a mai Románia területén élt nemzetségeket, hovatarozásukat, a magyarok „betelepése” és a tatárjárás között. A „honfoglalás” idején a későbbi Moldva és Havasalföld területe a Kazár Birodalom nyugati része. Gyakorlatilag összefüggő hun-szkíta élettér láncszemei. A Kárpátok külső részén volt a besenyők földje. Annak ellenére, hogy a Konstantinus császár nevében hamisított krónika szerint a magyarok mögül kerülnek elő valahonnan. Ők is hun nemzetségek. A mai Bukaresttől Kijevig összefüggő tömbben éltek. A déli részeken, tőlük nyugatra a Vaskapuig, szintén szkíta-hunok laktak. Például a mai Szeverin megye az egyetlen elismerten hun származású pápa nevét viseli.

Fél évezred után a besenyő megnevezés eltűnt. Helyette ugyanazon területen megjelent a kun, kipcsak, polovec⁸⁰ név. Állítólag népvándorlás volt. Véleményem szerint, inkább vándoroltatás. Papíron. A nevek vándoroltak.

„A besenyők helyét elfoglalta a velük rokon kunok nemzetsége, akik másképp ugyanazt a nyelvet beszélték.”⁸¹ Az idézett szerzőpáros ugyanott írja, hogy a besenyőktől és a kunoktól nagyon sok helynév maradt fenn a déli részeken. Például: Baragán (a Kárpátok és Fekete-tenger közötti tájegység), Burnáz, Teleormán megye, Karakal város, Karajmán hegycsúcs, valamint az –aba végződésű helynevek. De mivel az aba atyát is jelent, a híres havasalföldi vajda, Basaraba nevének értelme uralkodó apa. Ő csupán felsorolja, de ezek mind beszélő nevek. Bara-gán, Bara-kán a vezérek földje⁸². A Teleormán nemrég még Deleormán formában íródott. Vagyis ott volt a déli Ormánység. Azt hiszem a helynév nem ismeretlen a magyar olvasó számára. Karakal azt jelenti, fekete vár (kara-kale). Karajmán = fekete csúcs.

A hun testvértörzseket kumánoknak, kipcsakoknak, az oroszok poloveceknek, mongolok kibcsa – (kumáni, kun-palóc), ubadzsignak – badzsigni (mai román bangyina, fehérkun-oguz) neveztek.

Mi úgy írjuk a kunokról, hogy a tatárok gyakorlatilag eltüntették őket. Igen ám, de a szovjet régészek szerint még a 16. században is temetkeztek kőbabák tövébe. Maga a kun nép és kultúra nemcsak a magyarországi Kunságon megmaradt népességből állt.

⁸⁰ Polovec később polon. magyarul lengyel.

⁸¹ C. Giurescu és D. Giurescu: a románok történelme, Bukarest, 1971-es kiadás 197. oldal

⁸² Régebbi neve Scitia Minor vagyis kis Szkítia.

„Movila” lovas temetkezés. Jellemzőes kun sírok Moldvában és Havasalföldön

Ott vannak a kunok nyomai a mai Románia vidékein. Ezen kívül – a Kuma, folyó Cisz-Kaukázsiában fakad. Kumagyar (Kumagar) a neve a - XIV. századbeli Abulfeda arab író szerint (szül. 1273) - a Kuma folyó mellett lakó magyarság életterének, melynek fővárosa Magyar (Maggaria). A magyarokat török eredetűeknek mondja, s megemlékezik a mai Magyarországon lakókról is.

„Kumánia, a magyar közjogban az Olton túli Oláh- és Moldva-ország a mohácsi vészig, amikor török kézre kerültek. Mindkét tartomány Magyarországgal hűbéri viszonyban állott, a király irányában hűséggel, évi adópénzzel és segédhadakkal tartoztak.” PL

Milkói kun püspökség Moldvában, a mai Romániában, a Milkov folyó mellett alakult. Első okleveles nyomát 1096-ra teszik. 1226-ban Róbert esztergomi érsek az akkor megtért kunok püspökévé Theodorik Milkói püspököt tette.

Havasalföld és Moldva még az 1960-as években készült román történelmi térképeken is Fekete Kunság néven szerepelt. Aztán Dácia lett helyette. Mi történt a kunokkal? Hova tűntek, vagy nem tűntek el?

*

Keletről elindul a 12. század végén a mongol törzsek nagy népörlő, vagy inkább rendet tevő előrenyomulása Euráziában. Bárhol, ahol az őskultusztól eltérő szervezeti formát találtak, azt elpusztították. Így jártak északkeleten az alakuló keresztény ortodox városok. Ugyanez a sors várt Erdélyben a két egyházi területre, Fogarasra és Besztercére.

A nagy hadseregben külön hadtestként ott találjuk a keleti kunokat. A katolikus vallású Milkovi püspökség népessége Moldva és Havasalföld területéről menekült előlük.

Az akkor még magyar nyelvet beszélők közül baskírok, kaukázusi magyarok, keleti bulgárok, nogajok, ujugurok vettek részt a mongol hódításokban. Nem is akármilyen feladatkörben. Szép számmal találunk közöttük diplomatákat, fürkészeket, követeket. A hadi levelezések a hagyományos rovással történtek.⁸³ A diplomáciai, társadalmi, jogi okiratokat az ujugurok írták, sőt nyomtatták.

A nyugati hadak új vezért választottak mielőtt a Kárpátok felé indultak volna. Batu kán középkorú, jó erőben levő, meggondolt hadvezér.⁸⁴ Feladata a nyugati hódítások és az új területek megszervezése.

Ahol magyari népekkel találkozik, mindig felkéri az uralkodókat, hogy álljanak melléjük, hiszen egyazon fajtájúak. A kunoknak a vezetői Köncsög fia György és Köbek fia Dániel nem fogadják el, ezért egész Magyarorszáig hajtják őket.

Batu kán hadainak előretörése megtorpant a magyar királyság furcsa ellenállásán. A mohi csata után azzal a harcmodorral találkoztak szembe, amit mi partizánmozgalom néven ismerünk. Sokan sok mindent írnak az otthoni választások miatt visszavonuló

⁸³ A parancsokat, de még a katonák személyét igazoló jelzést is falpra rótták, s a nyakukba akasztották.

⁸⁴ Maga a Batu v. Basu, Basi nem név. Jelentése „fekete párdac” hadvezéri titulus 'Batu kán' szó szerinti fordítása 'vezér kán.' Ma például 'vezérezredes' . tábornoki rang

Baturól. Lényeg az, hogy IV. Béla vezérei által használt stratégia lehetetlené tette számára a hadjárat folytatását.⁸⁵

Miután visszavonultak, azonnal megkezdődött az általuk korábban elfoglalt államalakulatok újra szervezése. Keleten a feladat elsősorban az erdélyi országrészre hárult, ahol akkor még valójában csak a székely lakosság jelenlétét lehet kimutatni. Erdély élén az ősi szkíta-székely Sándor család (Zandír) állt. A korabeli okiratokból, amit a nagy császári tisztogatások idején nem sikerült elégetni, ez derül ki. A másik bizonyíték az a tény, hogy mintegy évszázad múltán a Sándorokból származó Apor László (Kán László) határozza meg a magyar uralkodóház sorsát. Ő segíti trónra az árpádházi vérből származó Anjou családot.

Az első feladat Erdélyben, hogy visszaállítsák Beszterce és Fogaras vidékének gazdasági, hadi erejét. A második, hogy újraszervezzék a királyság Kárpátokon túli kun fejedelemségeit. Megerősítsék a Kárpátok védvonalát egy esetleges újabb támadással szemben. Ehhez kitűnő és elég nagyszámú harcosra volt szükség. Olyanokra, akiknek harcmódoruk, életmódjuk, jogszokásaik nem tértek el a székelységétől.

Így esett a választás a távoli nyugati vidékről hívott szászokra. Számukra kiürítették a Déli-Kárpátok völgyeit, és Beszterce környékét, ahol több mint 800 évig éltek, amíg Ceausescu el nem adta őket, „nemzetvédő” buzgóságában.

Két évvel ezelőtt még leírtam, hogy felhoztuk Al-bánia nyugati és déli részéről az oláhokat.

De nem így volt. Jóval később tényleg hoztak fel az alakulgató püspökségekhez, kolostorokhoz munkaeerőt. Azonban a későbbi évszázadok alatt a földesurak királyi engedéllyel latin nyelvű beszéző „zsinovicokat” telepítenek birtokaikra. Ilyen volt, pl. a Hunyad megyei Illje földesura. 1468-ra ötven kisfalut hozott létre ezen a hűbéri birtokon. Vagy a Krassó megyei Rékásy család 1365-ben telepít öt falut, és 1404-ben már 13-at birtokol. Ezen falvak lakosságát a telepítő kenéz vezette, aki földesurának bíró rangján álló jobbágya volt. Minden település pappal és fatemplommal rendelkezett.

Nagy Lajos király korában már szabályozzák, és oklevéllel nemesítik a kenézeket, hasonlóan a szász Gerébekhez. A Hátszegen tartott gyűlésen 12 kenéz és 6 pap mellett bírótársként vesz részt 6 „közember”, akit a kenézek jobbágyaiknak neveznek. A kenézek nemessége feltételes. Addig érvényes, amíg a család megfelel a kenézség követelményeinek. Ha leváltják, elveszti. A váradi és erdélyi püspökök egyházi nemességet adományoznak a román vezetőknek, akiket itt vajdának neveznek. De ez csak néhány falu volt.

A kolostori javak, birtokok védelmét mások látták el. Saját településeik voltak, melyek teljes mértékben székely, vagyis nemesi jogokkal rendelkeztek. De volt egy előnyük – nem kellett a király hívására hadba szállniuk. Később nyelvet váltottak. De sohasem felejtették el nemességüket. A kommunizmus éveiben is sokszor szembevágta a hatalommal: „Eu sunt nemes ungur.” (Én magyar nemes vagyok.)

Mégis hogyan lett olyan nagyszámú román Erdélyben?

Abból a tényből kiindulva, amit a londoni nyelvészek két évtizede állítanak, hogy a román nyelv 38%-a magyar szavakból áll, kezdtem keresgélni őseiket. Furcsa azonosságot találtam az állítólagos magyar eredetű román szavak és a székely nyelvjárásban fennmaradt ősi kifejezések között. Ennek nagyon sok oka lehet. Rengeteg olyan szót használnak eredeti formájában, amelyet a magyar már nem. Tehát, nem az utóbbi évszázadok együttéléséből kerülnek a nyelvükbe ezek a kifejezések..

---

⁸⁵ A magyar hadművelleti szaknyelvből nem ismerem az efajta taktikai műveletek pontos megnevezését. (hurcolás, zaklatás, maga után vonás?). A hun – szkíta – magyar harcmódor hagyományos formája volt. Tudatos, mert a lakosságot királyi parancsok utasítják a mongol adminisztráció elfogadására. Ezt később a két kárpátokon túli korona terület Moldva és Havasalföld hadai a törökökkel szembeni harcokban is használják, vagy az oroszok Napóleon és Hitler hadai ellen.

Szent László által a mai Csehország területéről az Avas hegység vidékére áttelepített, majd elrománosodott lovasság volt a legnagyobb kérdőjel számomra. Máramaros Székelyföldre hasonló önkormányzatot kapott. Állítólag 1380-ban már román származású nemesek ülnek a szolgabírói és esküdtzékekben. De mégis a 'mócok' sok tekintetben különböznek a románoktól. Arcuk, természetük, járásuk s viseletük, sőt viselkedésük is a székelyekre emlékeztet. Jólelkű, dolgos, kedves emberek, de hamar eljár a kezük. Arcuk hosszúkas, homlokuk magas, szemük többnyire szürke, hajuk barna és a férfiak szakállukat leborotválták. Komolyak, bizalmatlanok, de szorgalmas, megbízható munkások és élelmes kereskedők. Mezőgazdasággal leginkább az asszonyok és gyermekek foglalkoznak. A férfiak híres erdővágók, kádárok, ácsok, faragott fatárgyakat készítenek, s ezekkel kereskednek. Egy részük állattenyésztésből él, s a déli havasokra, meg az alsó Duna mellékre költözött, hol mokányok néven ismeretesek. Ők ma is az óromán elitet alkotják.

Máramarosi simma kapu és faragott

kiskapu.

De hogy lettek románok? Krassó-Szörény és Temes megyében. Ide 1334-ben egy Bogdán nevezetű vajda költözik be, és 1359-től a Rékási, Dobozi és Dánfi családok ősei. **1391-től jogot kapnak a konstantinápolyi pátriárkától, hogy ortodox papokat és templomokat szenteljen a Körtvélyesi (Peri) kolostor igumenje.** Miért? A területi feudális vezetők igyekeztek elszakadni a korona hűbére alól. A pápától koronát kieszközölni. Néhány évvel korábban ez történt Havasalföldön és Moldvában is. A három példa magyarázza a máramarosi helyzetet is.

De miért nem a szláv nyelvet vették át? A kialakuló feudális birtokokon szabad ember nem végzett hűbéri munkát. A betelepített falvak lakóinak volt már egy beszélt nyelve, templomai. Az ortodox templomoknak is voltak papjaik. Még az eredeti lakhelyükön. Ezek indították Erdélyben a visszatérést az első bibliai keresztény egyházhoz. És a templom népförmáló erejét már ismerjük.

Székelyek-magyarok később is mint rokon népeket kezelték az erdélyi románokat. A főurak igyekeztek Európa szellemi irányzataival megismertetni a gyakorlatilag vár-, és kolostor jobbágy feladatkört betöltő csoportjaikat. Fogarason magyar főurak a bibliát lefordították és kiadták román nyelven.

Később, Rákóczi György fejedelem idejében térítési szándékkal románra fordították és kiadták heidelbergi káté rövidített változatát. 1642-ben első s 1656-ban másodízben megjelent *Cathechismul calvinesc* (kálvinista katekizmus) címen. 1879 Baritiu György adta ki újra Nagy-Szebenben.

Lap az Erdélyben evangéliumból.

Az Erdélybe érkező, vagy kialakuló románság első hulláma megkülönböztetett figyelem középpontjában állt a királyság részéről. Ugyanúgy, mint a székelyek, szászok vagy a magyar nemesség. Csupán nyelvük tért el valamennyire Erdély többi lakóitól.⁸⁶ Miért hangsúlyozom ki ezt? A nacionalista román történetírás mindig azt állítja, hogy ők itt vannak az ókortól, de nem számítottak nemzetnek. A bábolnai felkelés után székelyek, szászok és magyarok kötik meg a három nemzet szövetségét (Unio Trium Nationum). De miért tört ki a bábolnai felkelés? Szabályszerű vallásháború volt. Huszita szekértáborokat állítottak fel. A bábolnai vallásháborúban nem vettek részt a románok. Számukra a katolicizmus is bizonyos fokú reformáció volt.

Érdekes módon beszélnek a nevek. A régi Fekete-kunság területén, Havasalföldön, a vezető családok neve jelzi „ez kun”. Például: Iliescu, Basescu. (kiejtése – eszku) Erdélyben a nevek an, -anu végződése nagyon emlékeztet a sumér panteon vezető istenére, Anura. Ugyanakkor a mai magyar nyelvben is magasan lévő jelent – on -en - ön. (Asztalon, padon stb.) névképzés Erdélyre jellemző. A moldvaiak 'a...-ei' névképzése mintha egyenesen Egyiptomból került volna a mai hétköznapi gyakorlatába.

A későbbi török hódoltság idején a birodalomban épp olyan mozgásszabadság volt, mint ma az Európai Unióban. Így aztán nagyon sok délvidéki család húzódik fel Havasalföld területére. Annál többet hoz a bécsi kormány a törökök visszavonulása után az osztrák hadak által kipusztított, nagybirtokokká átalakított vidékekre. A spanyoloktól, Bánátba két ízben is hoztak telepeseket. Akkor hozzák a svábokat is. Basta zsoldosainak vérengzése után Kollonich báró, a bíboros külön programot állított össze, hogy miként kell kiirtani a magyarságot.

Az 1500-as évektől megváltozik a helyzet. Megindul az erdélyi reneszánsz. Egy évszázadra rá, a reformálódó Erdély ellen fellépnek a katolikus erők. Eszközük a habsburg ház, amelynek, ahogy Spanyolországban és az Újvilágban is láttuk, óriási gyakorlata volt a népiértésben. Vidékek népét, településeit eltörölték a föld színéről. Az elnéptelenedett területeket „császárhű” uraknak adták. És most jön a legfurcsább. Az 1700-as években itt is alkalmazzák a törvényt, hogy az ortodox pópák által nyilvántartott hívek lakására nem szállásoltak be katonákat. Ha a családban az oláh nyelvet beszélték – adómentességet kaptak. A hatást ismerjük. A románosítást betetőzte először a Hohenzoller ház. Minden

⁸⁶A mai román nyelv elég késői mesterséges beavatkozás eredménye és a késői új-francia nyelv bevitelét mutatja. Ez a királyság megalakítása után (19. sz. második fele) kezdődik. Annyira eltávolítja a népnyelvet az irodalmi romántól, hogy a máramarosi beszédét a mindkét nyelvet ismerő magyar tökéletesen megérti, de a román nem.

településre románnyelvű tisztviselőket, csendőröket, tanítókat tett. Templomokat építtetett és pópákat telepített. A falvak, a magyar birtokosok földjeinek javát ezeknek adta. A királyi ház a leggazdagabb magyar főurak birtokait, kastélyait szállta meg. Ceausescu idején a városokba betelepített románok munkahelyet, lakást és betelepülési pénzt kaptak. Ma az idegenből székelyföldre települők fizetésükre még „veszélyességi” pótlékot is kapnak.

HAVASALFÖLD

Gyakorlatilag szkíta-besenyő terület. A keleti részén Szkítia minor (kicsi), a fekete magyarok (mauri, mór) földje (Dobrudzsa)

A Vaskapunál belépő Duna határolja javarészt délről. A Kárpátok északról. A középkor elején névszerint kimutatott lakói a besenyők. A Vaskaputól Kijevig tartott életterük. Nagyon komoly gazdasági háttérrel rendelkeztek. Osul kán vezetésével 1068-ban betörnek Észak Erdély és a Nyírség területére. Doboka megyei (Kolozsvár környéke) Kerlés hegynél (Cserhalom) Géza és László hercegek hadai megverik őket. Erről szólnak a szent László legendák. 1085-ben Kutesk vezér serege a felső Tisza vidékére támad, de az ekkor már király Szent László visszaveri. Úgy néz ki, hogy vazallusi feladataikat teljesítették a korábbi magyar királlyal, Salamonnal szemben, akire felesküdtek, de I. Lászlóra még nem. Két évre rá, most már a letett Salamon királlyal együtt, a Bizánci birodalomra törnek, de Drinápolynál vereséget szenvednek. Ekkor tűnik el végleg a trónfosztott király is. Hirtelen „eltűnnek” a besenyők is - és megjelennek a kunok.

1091 áprilisában Kapocs vezérrel az élükön a Töröcsvári Szoroson át megtámadják Erdélyt.

1099 májusában Kálmán király Kijev, Halics környékén lévő vazallusaik viszályát igyekszik rendezni, de Przemysl váránál a kunok szétverik seregét.

1122-ben, amikor a bizánciak hadai megverik a hol besenyőknek, hol kunoknak nevezett hadakat, a hadjáratban rész vett harcosok egy része családotól Magyarországra és Erdélybe költözik, vagyis az anyaország védelme alá.

A Kárpátokon kívüli területeken kezdik felvenni a bibliai kereszténységet. Ekkor már végleg kunoknak nevezik őket.

Többször részt vesznek a magyar királyok hadjárataiban, a halicsi, kijevi, szuzdali fejedelmek között kirobbanó ellentétek eligazításában. Ugyanazon jogállással rendelkeznek, mint a székelység: saját jól körülhatárolt vidékeiken élnek, és csak a király által kinevezett ispánnak tartoznak felelősséggel. Nagyon sokszor ők oldják meg a magyar királyság vitás dolgait Bizánc, és a Kárpátoktól keletre eső területeken. A besenyők, az izmaeliták⁸⁷, a székelyek a keleti lovas íjász típusát képviselték. Az Árpádok hadainak legütőképesebb részét.

Nagyon sokat írnak a besenyők - akiket később határozottan fekete kunoknak emlegetnek - megtérítéséről. 1221 – ben Magyarországi Pál, domonkos tartomány főnök, térítőket küld a Szörénységbe és a tőle keletre fekvő Kun országba. De onnan visszaüzik őket. 1223 – ban a Kalka folyónál vereséget szenvednek Dzsingisz Kán hadaitól. Azonban ezt a mongolok még nem használják ki. 1227 – ben Róbert Esztergomi Érsek megkezdi Havasalföld és Moldva területén a térítést. 1228 – ban megalapítja a Kunországi Püspökséget. A következő évben Béla királyfit teszi a Szörényi Bánság és Kun ország élére. 1229 – ben Ugrin Kalocsai érsek megalapítja a Szerémi (Szeverin) Püspökséget, Bán Monostor székhellyel. Ugyanakkor II. András és Béla királyfi megerősíti a kunokat birtokaikban és szabadságjogaikban.

1238 – ban Batu Kán seregei megverik Kötöny kun fejedelem hadát, aki a Radnai hágón át felvezeti népét a Tisza, Temes, Maros és Körös folyók mentére. A következő

---

⁸⁷ Nem külön népesség, hanem csupán más vallás.

évben a szerémségi Kő helységben összehívott gyűlésen elhatározzák a kunok széttelepítését a mongol támadás elől. A Batu kán által végrehajtott hadműveletek esztendeje után nem nagyon pusztulhattak ki a kunok, mert IV. Béla egy részüket a jászokkal együtt behívja a Duna-Tisza közére, valamint a Szolnok, Debrecen közti részekre.⁸⁸

Lythen (románosan Litovoi) vajda 1272-75. IV. László kiskorúsága idején megkísérelte az elszakadást, de a csatamezőn elesett. Testvére Barbat fogolyként kerül a királyi udvarba, ahonnan csak magas váltságdíj ellenében szabadul.

A fentiekből világosan látszik két dolog. Az első, hogy a kunoknak komoly gazdasági ereje volt, nagy létszámú nép, és a Kárpátok külső peremét teljesen elfoglalták. Figyeljük meg, hogy egyszer a Töröcsvári szoroson törnek be Erdélybe, később a Radnai hágón. Az első a Déli-Kárpátokban van, a második a Keleti-Kárpátokban. Ismert kereskedelmi útvonalak.

Nagyon jelentős gazdasági, katonai erőt képviseltek a magyar korona területén, mert V. István, kun fejedelem lányát veszi feleségül. Az ő fia IV. (Kun) László. 1277 májusában a koronatanács nagykorúnak nyilvánítja IV. Lászlót, aki kezébe veszi az ország kormányzását. Egy évre rá I. Habsburg Rudolfnak segítségére siet, és a Morva mezei csata után átadja az akkor még ismeretlen feliának Ausztriát és Stájerországot. Közben terjeszkedik a bibliai kereszténység. 1279-ben a kun vezetők vállalják, hogy népük megkeresztelkedik. A király kiadja a rendeletet, de nem tartatta be. Fülöp pápai legátusnak a képebe mondja, hogy ha megharagítja, kunjaival elfoglalja Rómát. Később mégis megváltozik a véleménye, mert 1282-ben a kunok fellázadnak, de a király Csanád megyében legyőzi őket. Ez lehetett az oka annak, hogy öt év múlva épp a kunok gyilkolják meg.

Ha már láttuk a valós helyzetet, pillantsunk bele egy román szerző munkájába, aki napjainkban felfedezte, hogy Havasalföld és Moldva népe végeredményben kun származású.⁸⁹ Könyve címe azonosítja Tokomér kun vezért a legendás Fekete vajdával, aki a románok szerint Havasalföld megalapítója, vagyis a mai Románia ősapja. A kötet óriási ellenkezést kavart a dák elméleten felnevelt román értelmiségiek körében. Írja, hogy 1290-ben Tokomér, fekete-kun származású vajda, Fogaras környékéről ereszkedik le Havasalföldre, hogy egy központosított vezetést hozzon létre. Ebből lett a népi legenda, mely Tokomért Fekete vajdának nevezi, és később melléragasztották a Radu nevet. Jelzi azt is, hogy előtte is lehetett valami, mert ott van Hosszúmezőn Lőrinc gróf sírja, aki Tokomér előtti vezető ember volt ezen a területen.

Miért fontos a fekete kun vajda? Fia, Basarab, (értelme = a harcosok vezére) szembeszáll a magyar királlyal, amikor az más vajdát akar tenni Havasalföld területére. 1330-ban a poszadai ütközetben megveri a magyar hadakat. Ekkortól számítják Havasalföld önállóságát, és az itteni történészek ekkortól nevezik Román Földnek. (Bárcsak mi is ilyen szellemben tanítanánk a történelmet!)

A tény az, hogy 970-ben említene először vlahokat a Balkánon⁹⁰. Évszázadok múlva, 1209-ben, erdélyi okiratból kiderül, hogy vlah pásztorokat fogadtak, akik a Déli Kárpátok magasabb területein legeltettek. Ez érdekes és helyenként valós elemekből kiinduló spekuláció. Az U-lah, vagyis legeltető jelentésű igét 'V' alakú kezdőbetűvel írták és ebből gyártották később a népnevet. Ezt a románok is tudják. Trianon után Korond,

⁸⁸ A fenti adatokat a Glatz Ferenc által összeállított, A magyarok krónikája című kötetéből vettem. (készült a MTA, Tt. munkatársai közreműködésével.)

⁸⁹ Neagu Djuvara: Thocomerius-Negru Voda, un voievod de origine cumana la inceputurile Tarii Romanesti – Bukarest, 2009

⁹⁰ Kereskedelemre, kézművességre, hajózásra szakosodott Albánok a Dalmát szigetvilágból és a tengerpartról. Innen terjedt a foglalkozás és a latin nyelvű kereskedelmi nyelv kelet felé a Balkánon.

székelyföldi nagyközségben az Oláh családnevűeket az odatelepített ortodox pap eleve kizárta az esetleg román származású családok közül.⁹¹

A besenyők, kunok nagy merészséggel szállnak szembe Európa egyetlen tényleges nagyhatalmával. Saját feudális urukkal. Ez így érthetetlen. Egy hatalmas birodalom gazdasági, katonai erejével szembeszáll egy „civilizálatlan”, ki tudja miből élő nép. Végül kiderül az elhallgatott tény. A szárazföldi és a fekete-tengeri kereskedelem nem Bizánc kizárólagos előjoga. A Besenyők komoly kereskedő városokat erősítettek meg a Duna deltában Sapront, Vicinát. Ők használták a magyar történelemből jól ismert Fehérvárt a tengeri kikötőt. (mórok vára). Bizánc komoly versenytársai. És mindez a korona égisze alatt, mert első szakaszban a dalmátokkal közösen tevékenykedtek.⁹² A tatárjárást kihasználva Bizánc ráteszi a kezét ezekre a kereskedelmi központokra, de 1318.-tól a Genovai kereskedők nemcsak pénzzel, de szakemberek tömegével özönlenek ide és újból komoly tevékenységgel találkozunk. Jelentős tömegeket telepítettek át nyugatról. A közvetítő nyelv a „zsinoviz”, vagyis a Genovai volt. I.G. Bratianu román történész és politikus 1935-36.-ban francia és román nyelveken írt tanulmányaiban bizonyítja, hogy komolyabb állam jött létre, mint a vele kortárs Bizánci francia császárság. Egyetemei, püspökségei voltak. A kun nyelvemlékeket is ők írták össze magyar papokkal. Aztán hirtelen csend lett, mert a feltárt okiratok azonnal félresöpörték volna a kétszáz évvel korábban gyártott dák elméletet. De a mai román nyelv ezt tökéletesen igazolja.

*

Az Aranyhorda szó nélkül elfogadta, hogy Beszterce és Fogaras újraszervezése után megkezdjék a déli vajdaság újjászervezését. Először Hosszúmezőt (ma Campulung) építik fel, ahol napjainkban is a lakosságnak legalább fele azt állítja magáról, hogy magyar. Erőltetett megállapításnak tűnik? Nézzük meg szó szerint mit is írt erről a román történelmet bemutató, és évtizedek óta legolvasottabb ilyen jellegű kézikönyve:

„Nagyszámú szász, székely és világos, hogy mellettük román jön, és telepedik le a Kárpátok déli lejtőin. Campulung (Hosszúmező), Ramnicu Valcea területén a **Prahova és a Buzau völgyében, ahol később a székelyek (Secuieni) megyéje lesz.** A másik átmenet Moldvába a Putna, Tatros, Bakó részeire. Valamint még északabbra Neamt (*Karácsonyfalva*) és Suceava (*Szőcs-vára*) környékére hozzájárult egyes települések fejlődéséhez.”⁹³

Hosszúmezői Ferencrendi kolostor. 1300.-ban itt temetik el Hosszúmezői Lőrinc latinosan Laurentiu de Campo Longo herceget, akinek a sírja ma is megtekinthető.

⁹¹ Dr. Oláh József aneszteziológus közlése

⁹² Fehér M. Jenő: Középkori magyar inkvizíció 395-96 old.

⁹³ A Prahova és a Bodza folyók a kárpátok déli vízválasztójától indulnak a mai Bukarest felé. Itt volt hosszú ideig 'székelység' (jud. Secuieni) a megye neve. Putna, Tatros és Bakó a Keleti Kárpátokból folynak Moldva területére. Neamt vidéke a két várral, valamint Szőcs-vára ma is fejlett ipari és kereskedelmi központok. Giurescu I. m. 201-202 oldal

Arról is tudomásunk van, hogy a harcosokkal, telepésekkel együtt papok is részt vettek az újrakezdésben. A Milkovi püspökség szintén azonnal újraéled. A XIII. századtól egyre erősebbé és általánosabbá válik a ferencesek tevékenysége. Robosztus, kőből felépített templomokat emeltek. Havasalföldön, a Kárpátok tövében ma is felbecsülhetetlen értékű műemléknek számít a később erőddé átalakított ferences templom. Legtöbbször ők töltötték be a nándorfehérvári, Milkói (Moldva), bodonyi (Vidin) vagy a Szörényi püspöki méltóságokat. A Kárpátok déli és keleti részein 1821-ig folytatták tevékenységüket, amikor a pápa egy rendelettel visszavonta őket Magyarország és Erdély területére a magyar anyanyelvű papsággal együtt.

Miért? Eltűnnek a katolikusok, míg kikerülnek a papok a teológiáról. Nagyjából ez is történt. Nem láthatta előre a pápa? Az egész kötetten át azt bizonygatom, hogy a lehető legbrutálisabb eszközökkel tapostak bele évszázadokon át a kereszténység, a pápaság érdekeibe a világi hatalom tulajdonosai. Nem a pápaság szervezi a vallási üldözéseket. Most nézzük a kézzelfogható tényeket. Mik derülnek ki az inkvizíciós jegyzőkönyvekből.⁹⁴

Arról írtunk, hogy Genovából tömegesen telepednek át a Dunától délre eső területekre a kézművesek kereskedők. De a 14. sz.-tól már futnak II. Hohenstaufeni Frigyes féle vérengző eretnekirtás elől. A bogumil-katharus-lombardus „eretnekek” tömege menekül családjával, vagyonával keletre. Számukra újabb latin püspökségeket hoznak létre. A jászvásári Domokos rendi kolostor, amelyik Havasalföld és Moldva területén folyó inkvizíciós tevékenységet végzi „egyetlen esetet sem sorol fel, vagy említ meg, hogy a „zsinovézek” gyarmataira menekült eretnekeket üldözték volna. Ezt a veszélyt elhárította a gazdag lombard város és a pápai udvar közös érdeke. Az olasz szerzetesek, akiknek a kezében volt a magyar kolostor, magyar és kun papjainak vezetése, elsősorban a kúnsággal kapcsolatban álló honfitársaik hatalmi érdekeit tartották fontosnak.⁹⁵ A kunok vezető kereskedő rétege kezdi átvenni a bogumil eretnekséget, mely alaptételeiben közel állt a kunok fényvallásához. Ezt curcubita, vagyis tökféjű eretnekségnek nevezték a kunok elől borotvált, hátul hosszú fonatban lógó hajviselete miatt. (ugyanaz, mint a székelyeknél, vagy a japán szamurájoknál.)

„Amennyire kímélték felsőbb utasításra a „zsinoviz” városgyarmatok eretnekjeit a hitvédelem biztosai, annál nagyobb eréllyel üldözték a velük szoros vallási, kulturális és kereskedelmi kapcsolatban élő „curcubita” közösségeket.”⁹⁶

A balkánon megerősödött egy eléggé összefüggő latin alapnyelvű népesség, akik már korábban a Dalmátok hatására felvették a nyelvet.

*

És most nézzük meg az elmúlt 300 esztendőben kialakított történelmi változatot, melyben rengeteg valóság és tudatos mellébeszélés is rejtőzködik.

Oláhország (régbben Havaselve, latin oklevelekben Transalpina, Ungro-Valachia v. Muntenia), ma Románia tartománya. Az országot az Olt folyó Kis- és Nagy-oláhországra osztotta. Kis-oláhország. volt a Magyarországhoz tartozó Szörényi bánság. Napjainkban Olténia.

„Az Árpád-házi királyok a XIII. sz.-ban mint Kumánia királyai bírták e tartományt. IV. Béla 1247-ben az ispotályos v. johannita lovagoknak adományozta mind a Szörénységet, mind az Olt, az erdélyi havasok és az Al-Duna közt elterülő Kunországot. Az itt ekkor szerepelni kezdő oláh vajdák és kenézek a magyar királyoktól függenek.” PL.

Azt, hogy a király a johannitáknak adományozta a területet, többen állítják. Annál kevesebb nyomuk maradt, s ez amolyan későbbi kitalálás ízét adja az egésznek. Igyekszik

⁹⁴ Fehér M. Jenő: Középkori magyar inkvizíció. 19-20 fejezetek 389-419 old. alapján.

⁹⁵ I. m. 294-95 old.

⁹⁶ I. m. 397 old.

figyelmeztetni a közvéleményt, hogy másoknak is joga van erre a vidékre. Ugyanis a dák és egyéb történelmi „tények” kitalálása idején már megegyeztek a Habsburgok és a Romanovok, hogy Havasalföldet és Moldvát elveszik a töröktől, s megosztóznak fölöttük. Ilyen szándékok mellett jól fogott egy „véletlenül előkerült korabeli okirat.”

A lovagoknak nem maradt nyoma, de a mai Olténia területe egy ősi kultúra rezervációja. Nem hinném, hogy a német lovagrend táncaiból maradt volna fenn a híres kalusár (lovas) tánc, amely a bihari hajdúk botos táncának ikertestvére.

„Az 1700-as évektől mindenki által hangoztatott történelem, a XIV. sz. közepén kezdődik, mikor ott egy Bazarád v. Bassarba nevű vajda függetlenné teszi magát Róbert Károly magyar királytól s megtagadja az addig fizetett évi adót.” PL.

Oklevelesen Károly Róbert 1323-ban használja először a **jasso** nevet. Bassaraba Ivánko fejedelemeiről írva, aki a jász fejedelemség élén állt. A kun Basarab tudta, hogy országát csak a magyar korona alatt tarthatja egyben. Ellenben az Oltól nyugatra lévő részeket és a Bánságot uraló magyar főurak ellene hangolták az akkor még fiatal, az ország ügyeiben eléggé járatlan Anjou Róbertet. A vajda figyelmeztetése, sőt könyörgése ellenére hadakkal tört rá. Aztán később a Bécsi Képes Krónika hosszasan siránkozik a történeteken. Havasalföld ellen hadat vezető Róbert Károly magyar királyt a vajda 1330. november 9-12. között a hegyszorosokban törbe csalja és megveri.

A csata színhelyét Poszadára teszi a Képes Krónika, amit ma leginkább az Olt völgyén, a Vöröstoronyi-szorosban határoznak meg, holott akkoriban ettől keletre volt a kereskedelmi út. Maga a szó po = folyó az ősnyelvben, míg a száda = valaminek a bejárata, bevezető része. Például a barlang száda, vagy a háromszéki Bikszád község a kelet felé elnyúló bükkerdők bejárata.⁹⁷

Egy ősi szkíta hadicselt alkalmaztak. A király elől menekülve az Olt völgyébe csalogatták a hadat. Egy szűk helyen az utat eltorlaszolták. A had mögött beomlasztották a sziklákat. Az egérfogóba került sereget fentről nyilazták, s kőlavínákat indítottak. Nagyon kevesen menekültek meg. A király úgy szabadul, hogy Dénes fia Dezső ruhát cserél vele. (Meg is ölték.). Basarab hatalmas értékű ruhát, pénzt, fegyverzetet zsákmányolt.

„1360-ig uralkodott. Alatta nyeri (1359) Havasalföld az első görög egyházbeli püspököt a konstantinápolyi pátriárkától, metropolita címmel.” PL.

Miklós Sándor, Basarab fia, az apja társuralkodója, majd utódja, kérte Konstantinápolytól, hogy a vicinai (ma kisváros Isacea néven) Jácint főpap az ország mitropolitája legyen. Erre jött az 1359-es beleegyezés, amely kinevezte Jácintot az egész Ungro-Vlachia fő mitropolitájának.

„Minden esetre a kunok nem tűnnek el, és Tokomér unokája, Basarab fia, Jó Sándor fejedelem 1359-ben „megsértődve a magyar királyra, aki megakadályozta, hogy katolikus hívőként személyesen levelezhessen a pápával, a konstantinápolyi pátriárkához és a császárhoz fordul, hogy ők ismerjék el önálló fejedelemeiként. és a vicinai mitropoliát helyezték át az ő Arges (*folyó*) melletti udvarába, ahol egy szép konstantinápolyi stílusú templomot épít; újból megkeresztelkedik (*ez esetben, keleti hitre*).”⁹⁸ A szerző azt is kihangsúlyozza, hogy a kunok voltak azok, akik „újra tanították” a románokat a harcművészetre. „Ezt később is bizonyítják a havasalföldi és moldvai katonák felszerelése és fegyverzete, valamint harci taktikájuk (különösen a lovassági támadások technikája).”⁹⁹

Magyarország ebben az időben Európa egyetlen számbavehető nagyhatalma volt. Vallási különbségek nem érdekelték a koronatanácsot.

⁹⁷ A krónika állandóan oláhozza őket, egy későbbi helyzetet visszavetítve. Érthető. Mikor is „került elő” a krónika Bécsben? Addig hol volt?

⁹⁸ I.m. Neagu Djuvara, 19. oldal (a szerző fordítása)

⁹⁹ I.m., 22. oldal

Sándor vajda utóda László (Vlad, Vlajko, Lajko, szlávosan Vladislav) lett (1360-1372).

Az ő idejében Bulgária már török hódoltsági terület volt. Együtt el akarták foglalni a magyar király fennhatósága alatt álló Vidin várát. Ellenükben László, a magyar hadakkal együtt, megveri az ostromló sereget. Igen ám, de a bulgárokkal megegyezve saját fennhatósága alá vonta a várat. Ez igen nagy fegyelmezetlenségnek számított, sőt akár felségárulásnak is. A király hadat küld ellene.. A keleti hadak sorsáról Küküllői János székely krónikás tudósít.

A nagyrészt erdélyi székelyekből álló sereg megveri az ellenük küldött Dragomir gróf seregeit. A csata a Kárpátok dombvidékén zajlott, ahol szintén székely lakosság élt. Ezekhez fordult Dragomir. Ők előnyben voltak a támadókkal szemben, mert jól ismerték a vidék adottságait. Az erdőből ki-kicsapva elsősorban a vezetőket vadászták.

A krónikában ismerős nevekkel találkozunk. Elesik Péter a székely alvajda (a későbbi vezér, Dózsa György őse), Vas Dezső (az általunk ismert Vass Albert író ősapja). Még többet említ, például Péter és László székely vezéreket.

Ez után (1369.) a király kiegyezett a vajdával aki így nevezi magát: «László, Istennek és a magyar királynak kegyelméből havasalföldi vajda, Szörényi bán és almás-foggarasi herceg¹⁰⁰». Ekkor jelenik meg először ez a cím. Fogarast azért kapták adományul a magyar királyoktól a havasalföldi vajdák, hogy az elhatalmasodott szomszéd, a török elleni harcban szükség esetén legyen hová menekülniük, s hogy az erdélyi birtok által még inkább hűségben tartassanak.

A trónra utána a testvére, I. Radu kerül, kinek sírját 1920-ban tárták fel a Vöröstoronyi-szorosban lévő kolostorban. Ő már nem volt az erdélyi birtokok hercege. Ellenben rövid uralkodása alatt több nevezetese ortodox kolostort alapított.

Nemsokára az Öreg Mircea (Mircea cel Batran) kerül az ország élére. Az ő idejében kezdődik a törökök veszélyes előrenyomulása a Balkánon, ahol elfoglalnak több magyar királyi fennhatóság alatt álló várat. Egész Közép-Európa, sőt a pápaság is állandóan érezte a fenyegetettséget, mert a Földközi-tenger medencéjében is megerősödtek a törökök. A szárazföldi előrenyomulás a havasalföldi vajda vezetői képességén egy ideig megtorpan. Kereskedelmi szerződést köt Brassóval 1413-ban. Megnyitja a vas és ezüstbányákat a vajdaság területén, engedélyt ad a cigányoknak az aranymosásra. Okos rendeletekkel fellendíti a mezőgazdaságot. Nézzük, meg miként írja le a társadalmi helyzetet a román történelem.

Öreg Mircea a fiával a koziai kolostornál. És nézzük meg a pecsétjét. Címerében a holló, Nagyboldog asszonyunk hatágú csillaga és a növő hold. Köztük a római kereszt.

„A régi időkben a bojárok voltak mindannyian, akik földdel rendelkeztek a terület nagyságától függetlenül. Azt is, akinek 10 faluja volt, és azt is, aki a rokonaival együtt élt a

¹⁰⁰ Almás, (amlas románosan), Szebentől délre eső terület.

falu egyik részén – vagyis ősi nemzetség (mosnean), vagy részes (razes) – mind bojárnak hívták. Ez a szó előljárót, nemest jelentett; mi a szlávoktól vettük át, ők pedig a maguk során, a bulgároktól, vagy lehet, hogy pont az avaroktól.”¹⁰¹

Mi eredetileg Boér formában ismerjük, és ez a kifejezés a sumér szótár szerint azt jelenti napos, vagy napsütötte, napfényes. Másik értelme boldog, eszes, megvilágosult. Tehát a szkíta-hun ősnyelvből maradt a későbbi románban.¹⁰²

„Az ősnemzetség (mosneni) 'birtokos emberek', akik ezt a birtokot elődjeiktől örökölték közös ősüktől (mosul), aki a falu létrehozója vagy gazdája volt. Ők együtt uralják az egész falut, vagy egy részét ugyan úgy, mint a moldvai részesek (razasii).”¹⁰³

A kereskedelem és a fuvarozás, sőt a kézművesség egy része is ezeknek a közösségeknek a kezében van. Városokba inkább a teljes mértékben szakosodott kézművesek húzódtak.

Az Öreg Mircsa idejében éri el Havasalföld a legnagyobb kiterjedését. Ez kitűnik levelezéseiből is, amit mindig így kezd: „Én, Mircea, nagy vajda és uralkodó az Úr irgalmából és ajándékából gazdája és uralkodója az egész Ungro-Vlahia országának és a hegyen túli részeknek, még a tatárok felé is, Almás és Fogaras hercege és Bánát Szeverin ura, mindkét részén a Dunának, egészen a nagy tengerig és Dirszor váráig uralkodó.”¹⁰⁴

Uralkodása idején már Bulgária, Szerbia, Albánia török basaságok. Állandóan zaklatják betöréseikkel Havasalföldet. Zsigmond király hadjáratot indított ellenük. Erős európai sereget gyűjtött össze. Francia, burgund, angol csapatokkal érkeznek a nürnbergi hadak. Velence hajóhada egész a Vaskapuig felvonul a Fekete-tengeren keresztül. Bizánc biztosította áthajózásukat a Boszporuszon.

Mircsa 1395-ben Erdélybe jő, s Brassóban szerződést köt a magyar királlyal, segítséget ígervén neki a török ellen. 1396-ban együtt harcol a keresztény sereggel Nikápolynál a török ellen.

A burgundi herceg öntelt támadása miatt a csata elveszett. Azt történt, mint annyi esetben a kereszties hadjáratok idején. A vasba öltözött lovagokat pányvakkal rántották le hátasaikról. Mire a székely, kun hadak harcba szálltak, a csata sorsa eldőlt. Annyi idejük volt, hogy Zsigmond királyt kimenekítsék a Dunán horgonyzó hajókra. Tengeri úton menekültek, és Dalmáciánál léptek szárazföldre. Későbbi székely leírásokból derül ki, hogy bizony a székely komák majdnem egy esztendeig csavarogtak a királlyal Európában, míg az haza került.

Mircsa ezután kénytelen meghódolni Bajazidnak, elismerni a szultán fennhatóságát és évi adófizetésre (10.000 aranyra és 500 ifjú adására) kötelezni magát. A török biztosította az ország önkormányzatát saját választott vajdái alatt. Ezt a szerződést 1460-ban IV. Vlad megújította II. Mohamed szultánnal s ez képezte alapját a sokáig politikailag önálló, vajdaság viszonyának a portához.

Ennek ellenére Mircsa aki mégiscsak a régi gazdákhöz húzott, megveri a Magyarországról visszatérő török sereget.

Halála után fia Vlad Dracul (Ördög László) került hatalomra. Évekig harcol a törökök ellen Zsigmond király, majd annak természetes fia, Hunyadi János mellett, akivel sógorok is voltak. Végül a nagy hadvezér árulás miatt lefejezteti. Utána II. László, majd Vlad Tepes (Karós László) kerül a trónra. Beszélő név, eredetileg őt is Vlad Draculnak hívták. Az

¹⁰¹ Giurescu I.m. 234

¹⁰² Ezt bizonyítja az a tény is, hogy román nyelvterületen nem találunk Bojár családnevet. Boér azonban van elég. De hol? Elővettem a 2004-es telefonkönyvet. Legtöbben Maros megyében élnek-62 család, Kovászna-41, Kolozs-22, Hargita-21, Máramaros-14, Bukarest- 11 (és itt is nagyrészüik magyar), Szatmár-9, Bánát-9, Bihar-7, Szilágy-7, Hunyad-6, Galaci kikötő-1. A magyarok által nem lakott vidékeken egyetlen családot találtam Golzs megyében. Mai beszédünkbe bő úr, vagyis gazdag úr formában mondhatnánk.

¹⁰³ Giurescu i.m. 234

¹⁰⁴ i.m. 281 oldal

édesanyja magyar főnemesi családból származó lány, ezért közeli rokona Mátyás királynak. Ugyanúgy, mint a moldvai vajda. Egy másik vélemény szerint Lengyelországból került a család Havasalföld élére.¹⁰⁵

Mikor II. Mohamed trónra kerül még csak 21 éves, de nagyon jól felkészült, és ambíciós uralkodó. Bevette Bizáncot. A Szent Zsófia székesegyházat átalakították mecsetté. Azután újraszervezte a várost, kinevezte az új keresztény pátriárkát, megegyezett a kereskedőkkel. A keresztény görögök, arománok a Fanar negyedbe csoportosultak, a más vallásúak más negyedekbe.

Havasalföldön Vlad Tepes folytatja családjá hagyományos harcát a Dan családok ellen. Bevonul Erdélybe, felégeti Segesvárt, elfoglalja Brassót, Fogaras környékén teljesen elpusztít két román falut. Karóba húz nagyszámú szász vezetőt. Aztán igyekszik vissza Havasalföldre.

Vlad Tepes és a Havasalföldi pénzérme, amit apja, Vlad Dracul veretett. a Hunyadi címerből való gyűrűt tartó hollóval.

Napjainkban a turistapropaganda szerint Segesvár Vlad Tepes vára volt. Hát igen, néhány napig. Utána újra kellett építeni, és az életet újraszervezni. Közben a töröknek sem fizette az adót. A szultán küldötte, Katavolinosz, Dobrudzsába hívja, hogy beszéljék meg a továbbiakat. A Rigó-mezői bég, Hamza kíséerte egy aránylag kisebb sereggel. A megbeszélés előtt Tepes titokban odaszivárgott hadai mindannyiukat elfogták, elvitték Tirgovistére, ahol mindenkit karóba húztak. Elfoglalta Giurgiu várát. Mátyás királynak küldött levelében leírja, hogy 23809 embert öltek meg, onnan tudja pontosan, hogy megszámlolta a levágott fejeiket. Ezen kívül 884 személy megégett a felgyújtott házakban, akiknek a fejeit nem tudta halomba tenni.

Minden esetre olyan riadalmat okozott a törökök között, hogy Konstantinápoly lakói el akartak menekülni a fővárosból. II. Mohamed hatalmas sereggel indult 1462-ben ellene. Tepes a havasalföldi hadakon kívül csak a segítségére siető székelyek fegyvereire számíthatott. Nem vállalt nyílt ütközetet. Mindig olyankor csapott oldalból a törökökre, amikor azok nehéz terepen elnyúlva vonultak előre. Egy éjszaka betört a török táborba, hogy megölje a szultánt. Felperzselt mindent a török hadak útjában. Azok élelem nélkül maradtak. A török flottának nem sikerült elfoglalni Chilia várát sem Hunyadi János helyőrségétől. Időközben a szultán ellenvajdát állított, Radu cel Frumos (Szép Radu) személyében.

¹⁰⁵ A draculesti melléknév egy emberrel nehezen azonosítható névből fakad a dragon (sárkány) névből. A vajda a sárkány lovagrend tagja, melyet Zsigmond király hoz létre és az európai bárók lesznek a rend lovagjai, akik viselik a rend nevét címeik között. De embert sárkánnyal nem azonosítanak. Ez inkább az asszonyok jelzője. Így lesz a népnyelvben dragon (sárkány) helyett dracu (ördög), ami már férfiasabb név.

Magyarországon is változott a helyzet. Hunyadi János halála után nemsokára fia, Mátyás került a trónra. Az seregekkel indult, hogy megsegítse a vele rokonságban álló havasalföldi vajdát. Közben a brassói szászok eljuttattak hozzá három levelet, amelyekben Vlad a szultántól bocsánatot kért, és felajánlja segítségét, hogy elfoglalják Erdélyt, s utána Magyarországot. Ezért Mátyás letartóztatja, és a visegrádi börtönbe veti, ahol tíz évet töltött el.

Havasalföldön ez alatt békés időszak következik. Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Radu de la Afumati egymás után következő vajdák, élve a törökök által is mindenhol biztosított vallásszabadsággal, egy sor ortodox templomot és kolostort építtettek.

A csendes élet Vitéz Mihály vajda fellépésekor megszűnik. Sokan Jó Patrascu fiának tartják, mások a Báthory családból származó természetes utódnak. Az anyja minden esetre görög nő volt – Teodóra. Ő meg úgy írta alá nevét, hogy „kun-ducsestvo”, vagyis kun herceg. Először Olténia bánjaként tűnik fel, majd 1593 októberében az adósságtól nyögő ország uralkodója lesz. Azonnal felveszi a kapcsolatot Báthory Zsigmonddal, és II. Rudolffal, akik a törökök ellen szervezett Szent Liga élén álltak. A jezsuiták által nevelt uralkodók spanyol pénzzel rendelkeztek, és a pápaság is állandóan segítette őket.

1594-ben Mihály magához hívja a török és görög hitelezőit, hogy megfizesse adóságait. Mindenkit lemészároltat. A 2000 fős török helyőrséget is. Megtámadta a török várakat. A törökök a következő évben haddal indultak ellenük. Mihályt egy szinte kizárólag székelyekből álló, Király Albert által vezetett sereg támogatta. Visszahúzódtak Giurgiu vára mellé, egy Calugareni nevű falu határába. Elfoglalták a dombokat, így a törökök a folyó mocsaras völgyéből kellett támadjanak. Először Mihály hada csapott rájuk. A janicsárok visszaverik, és követik a seregét. Amikor Király Albert hadához értek, annak pihent serege eldöntötte a csata sorsát. Maga a fővezér, Szinán pasa a mocsárba zuhan, és egy ruméliai katona menti meg. Még Mohamed zöld zászlaja is a győztesek kezébe kerül.

A következő évben több helyen elfoglalja a Duna menti török erődöket. Utána a szultán kegyét megszerzi a Rudolf által küldött szekérekkel arannyal. Ez alatt újból fel lehetett készülni a harcra. ***Tizenhatezer családot költöztetett fel a Duna déli részéről Havasalföldre.*** Erdélyben és Magyarországon Mihály vajdának kastélyt és nagybirtokot ígértek, ha veszély esetén el kell hagynia az országot.

Az elég tehetetlen és idegbeteg Báthory Zsigmond időközben lemond a trónról, és unokatestvére Báthory András kardinális veszi át a helyét. Ő azonban sohasem bízott Mihályban. Meg is üzentte neki, hogy lépjen le a trónról. Mihály Rudolf császár beleegyezésével megtámadja Erdélyt délkeletről, és Basta generális nyugatról. A Habsburgok tapsoltak a helyzetnek, mert így Erdély függetlensége megszűnt volna. Ahogy Mihály beérkezik Erdélybe, azonnal felhívást intéz a székelyekhez, hogy aki hadba áll mellette, visszakapja összes ősi jogait. A székelyek, akik sohasem fogadták el a Báthoryak központosító törekvéseit, legnagyobb részt melléálltak. A döntő ütközet 1599-ben Shellenbergnél az erdélyi hadak vereségével végződött. Mihály bevonult Gyulafehérvárra, mint erdélyi vajda. De inkább, mint hódító, aki követelésekkel lép fel. Naprágy püspök által átadott 22 szekér hadisarc több mint 200.000 aranypénzt ért.

Időközben Báthory Andrást a felcsíkiak megölik menekülés közben. A törökellenes hadjáratot azonban a moldvai helyzet hátráltatta. 1600 tavaszán Mihály három sereggel betör Moldvába. A győztes újrászervezi az elfoglalt vajdaság vezetését, és visszatér Gyulafehérvárra. Felveszi a következő címet: „En Mihály vajda, az Úr kegyelméből Havasalföld, Erdély és egész Moldvaország ura”.

Mihály, és Báthory. Jól látszik a hasonlóság

közöttük, hiszen féltestvérek voltak.

Ezzel túllépett a jezsuiták által vezetett törökellenes liga érdekein. Ellene küldik Basta tábornokot, aki Torda és Gyulafehérvár között Miriszlónál megveri a vajda hadát. Közben a lengyelek elfoglalják Moldvát. Mihály először Bécsbe, majd Prágába megy Rudolf császárhoz, akinek megint szüksége volt szolgálataira, mert a magyar nemesi és a székely hadak kiverték Bastát az országból. Pénzt, fegyvert kapott, amivel visszatérjen Erdélybe. Összebékítették Bastával. A Szamos völgyében, Szatmár és Kolozsvár között, 1601-ben megverik az erdélyi hadakat. Ezzel többé nem volt szükség Mihály vajdára. Basta generális megölette.

A románok azóta nemzeti hősüknek tartják, és szimbólumnak, aki a történelem folyamán először egyesíti Havasalföldet Erdellyel és Moldvával.

Utána, habár nem jött több ilyen harcias vajda Havasalföld trónjára, azért elég sok gondot okoztak a törököknek. Radu Serban háborút viselt Báthory Gábor ellen, Székely Mózzsal együtt. Ez után profi uralkodók jönnek, például a több nyelvet beszélő Radu Mihnea kétszer uralkodott Havasalföldön, és kétszer Moldvában. Az utána következő fejedelmek is pompakedvelő, de megbízhatatlan emberek voltak a törökök szempontjából. Időközben megindult a török-orosz háború. Dimitrie Cantemir a szultán kedvence 1711-ben átpártol az oroszokhoz. Ezek után Moldvában és Havasalföldön egyaránt a Konstantinápoly Fanar negyedéből származó elgörögösödött aromán uralkodókat neveztek ki. Miután az utolsó havasalföldi vajdát, Stefan Cantacuzinot és apját megfojtják Konstantinápolyban, bekövetkezik a fanarióta uralom korszaka.

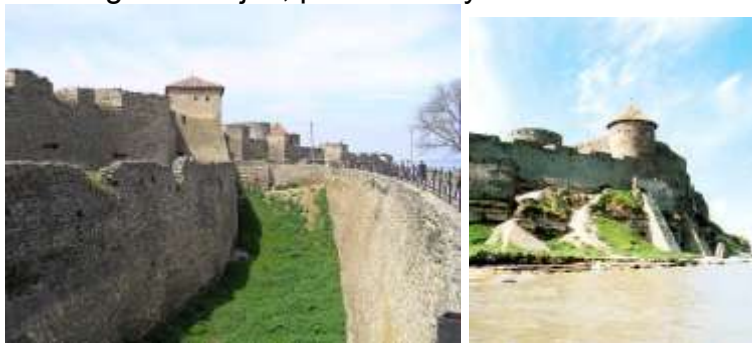
MOLDVA

Kora kőkorszaktól sűrűn lakott vidék. A nagy kultúrák élettere. Kellemes éghajlata, buja növényzete, bővizű folyói hegyek, dombok, síkságok változatos megélhetési lehetőséget biztosítottak az embernek. Itt alakul ki az annyit emlegetett Kukuteni-Erősd-Tisza kultúra keleti központja, amely évezredekkel előzi meg a Kréta-Mükénéi műveltséget. Hogy mennyivel? A kukutáni műveltség egyidős a Kelet-Mongólia területén lévő Kukutyini, valamint a Peking melletti Csu-ku-tien – i műveltséggel, melynek létrehozását a pekingi ősemlék tulajdonítják. (Csak az érdekesség kedvéért - úgy 5-300.000 évvel ezelőtt élt.) Moldva mindég sűrűn lakott terület volt. Kiterjedt gazdasági kapcsolatokkal. Abban a korban, amikor már megnevezzük a tájegységek lakóit - pelazgok, jászok, szkíták, besenyők, kunok lakták.

A mai Románia tájegységei közül talán a legnagyobb ködösítés erre az országrészre vonatkozik. Tekintettel arra, hogy végül is orosz-osztrák segítséggel jön létre maga a román állam, és Oroszország ráteszi kezét Moldva nagy részére, soha nem merték megírni nyíltan sem a románok, sem a magyarok, hogy mi is történt Európának ebben a kis

zugában. Az emberek tudogatták. A kommunizmus felrobbantása után alakult pártok között az ultranacionalista Nagy Románia Párt tüntetéseket rendezett „a Dnyesztertől a Tiszáig” jelszóval.

Valahol tényleg ott kell keresni Álmos fő erődítési vonalát, több mint egy évezred távlatában. A Kárpátok keleti oldalától a Dnyeperig, sőt az Urálig egységes tájegység mindig felkínálta az együttműködési lehetőségeket a Kárpát-medence és a nagy kelet-európai területek között. Ennek mintegy nyugati végállomása a Kis Jenő, amelyből a mai Moldvai Köztársaság fővárosa lett Kisineu (Chisineu) néven. Tőle délre a nagy székely őrhely „Orhej” ma is jelentős város. Végvéra elég épen fennmaradt. Az ott található freskók jelentették számomra a magyarizációt, hogy miért is a nagy csend szovjet Moldova történelmével kapcsolatban. Ugyanis a freskók délceg vezéreket és katonákat ábrázolják. Mindannyian pompázó magyar főúri, vagy székely vezéri és katonai viseletben. Az őrhelyen a mondvaszinált történelem ellenére jóval a tatárjárás előtt, elsősorban háromszéki székelyek alkották a vár hadseregét. Váltásban jártak őrködni. Ezt a szervezési módot sokáig fenntartják, például a Gyimesekben a Tatros völgyi átjárónál.

Fehérvár, az ősi erőd, amelyet a magyar királyok jutalomként adományozták a Moldvai, vagy a Havasalföldi vajdáknak.

Másik nagy várak a Prut folyótól nyugatra eső Botosán. Ez a legrégebbi időktől ikervár volt a gyergyószentmiklósi Bot várával, amely a Békási-szoroson az Erdélybe vezető hágót védte. A gyergyói Bot vár „tulajdonosa”, parancsnokai évszázadokon át a Both család tagjai voltak. Bot úrnak a régi vára – Bot-o-san – keletre előretolt védmű.

A Kárpátok vízválasztójától keletre induló folyók völgyeiben is mindig nagyon komoly gazdasági, sőt politikai élet létezett. Például a Baja néven ismert későbbi főváros körül arany és ezüsbányák működtek. A híres erdélyi borvizek fő központjától, Borszéktől induló folyót közlekedési útként használták, amelyen a székelyek termékeiket a galaci kikötőig szállították. Ezen úsztatták le a török hajóhadak árbocait, és bordázatához szükséges sűrű növésű fenyőit. Szállítottak vasat, rezet, később ként, salétromot. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy mikor Moldvában is kiterjedt a vasúthálózat, beindítottak egy személyvonatot Madéfalva és Galac között, amely a mai napig is jár.¹⁰⁶

Talán ezzel érzékeltetni tudtam az állandó kapcsolatot a két országrész között. Az igaz, hogy a hegyek elválasztják a kultúrákat, de a folyók összekötik. A Keleti-Kárpátok népessége kihasználta a nagyszámú, már a csúcsok alatt bővizű folyókat, és állandó kapcsolatot tartott fenn, a kőkorszaktól, ezzel a vidékkel. Nyersanyag és késztermék cseréjüknek számtalan nyoma maradt fenn a legrégebbi időktől.

A helynevek alapján tökéletes biztonsággal állíthatjuk, hogy ősidők óta pelazg¹⁰⁷ vidék volt. A északi águk a jászok. Az idők változtak, a jászok maradtak. Valódi fővárosa a keleti vajdaságnak mindig Jászvásár volt, és ma is az. Megtaláljuk őket az anyaország területén is. Mindenhol a székelyekével azonos előjogokat élveztek.

¹⁰⁶ Székelyföld és a kikötő, mely csomópont a Duna, Prut, Fekete-tenger között.

¹⁰⁷ Ősnép. A hun-szkiták keleti ága. Mai utódaik a palócok.

„A jászokat és kunokat a törvény a nemességet föltételező személyes fölkelésre kötelezte. Megengedte, hogy pöreiket főbírájuk, a nádor és szabadon választott kapitányaik, vagyis grófjaik elé vigyék. Javaikat oltalmazta minden erőszakos adóztatás és az ellen, hogy hozzájuk a király, királyné és országnagyok beszálljanak.” PL.

Nevezik őket csángóknak, sőt... Barlabási Lénárd az 1400-as évek végén levelet ír a feleségének Lengyelországból jövet. Azt írja, hogy a „moduai zekeli” vidékein állt meg.

A történelemkönyvekből olvasható moldvai „államalapítások” későbbi, kolostorokban kitalált krónikákban található. A keleti keresztény kolostorok alapítását vetítették ki inkább, mint történelmi valóságot. Drágást és a fiát, Sast, emlegetik első vajdaként.

Korai ősi „román” helynevekről írnak keleti kollegáim. Felsorolok néhányat belőle. A sokat idézett könyvből írom ki szó szerint. Először a magyar név, utána a román megfelelője: Vidra, Kalács (Colacul), Sóvölgy, Borzos (Birzesti), Bodok (Bodesti), Putna, Zabola (Zabala, szláv szónak veszik), Tekeres (Tichiris), Hágó (Hagu), Víz-út (Vizaut), Kelementelke (Chilimetea). A Szeret folyó mentén található Tatros, Szászút (Sascut), Vasló (Vaslui), Kraszna, Csüges (bozótos a régi magyar nyelvben. Románul Chigeciu), Lápos (Lapusnea). 1345-ben ferences kolostorok voltak Baján (Baia), Szeret folyó mellett (Siret), Kozmásán (Cosmin). Örmény katolikus templomot találunk Bot úr várában (Botosani), és érdekes módon Gyergyóban, ahol Bot úrnak a nyugati vára volt. Katolikus templomok: Hirló (Hirlau), Szőcsvára (Suceava).

Az alapítási legendák a cirill betűkkel írt Putnai Évkönyvből, vagy Dlugász lengyel krónikájából származnak. Ezeket gyűrűztetik a többiek. Ugyanaz a jelenség ez keleten, mint Anonymus nyugaton. Moldvában elég kevés ortodox kolostor volt, de azok nagyon tevékenyen végezték feladataikat.

A fentieket nem nagyon emlegeti senki. Egyetlen szerzőt találtam, a Giurescu párost, aki ecsetelgeti, óvatosan megfogalmazza gyakorlatilag azokat a tényeket, amelyeket bemutattam.

A síkvidék keleti részét az Aranyhorda eltatárosodott, mohamedán hitet felvett hunjai – nogaj, kipcsak, krími tatárok stb. néven – tartották megszállva. Időnként rácsaptak a magyar korona alá tartozó gazdag dombvidékekre, hágókra.

A székelyek megunták, 1345-46-ban kizavarják Moldvából a tatárokat. Hadjáratukat a különlegesen gazdag hadizsákmány miatt a következő évben megismétlik. Az első évben Laczkfi András, székely ispán vezetésével törnek rá Athlamos nagyvezér seregére. Leverik hadát, a fővezért lefejezik. Rengeteg, és nagyon értékes zsákmánnyal térnek haza. A következő évben csak úgy önszántukból újból rácsapnak a tatárokra. S ezt addig ismételtetik, míg végül azok Moldvából visszavonulnak a Fekete-tenger mellé, s a Krím-félszigetre.

Ezek után Moldvába tatár csak a török hódoltság idején teszi be a lábát.

A hivatalos osztrák-magyar történetírás véleményét valahol az események végefelé kezdi a bemutatást.

„Moldva neve és önálló története a XIV. sz. közepén kezdődik, midőn Bogdán vagy Drágos vajda Máramarosból 1354-1359. oláh népsereggel oda kivándorol és megalapítja a moldvai vajdaságot. Az oláh regék szerint Bogdán fia Drágos Máramaros felől a Kárpátokból bölényre vadászva fedezte fel M.-t, ahová aztán népével együtt kivándorolt.” PL.

A moldvai krónikák szerint csak egy eltévedt méhészt talált az országban. Ennyire pontosak a krónikák. Vagy inkább a legendák?

A vadászatot jelképezné a Moldva címerül használt bölényfej.

kivágni a felsőből a címert és lehozni a piros mellé

A Hold és a csillagok a szakrális származást jelölték. Ezt ma is jól tudja a moldvai nép. Aki gyönyörű házat épít, az a tetőgerincre fémből ma is felszerelteti a Napot, a Holdat s a Csillagokat. A különbség a moldvai és a Barlabási címer között annyi, hogy az eredetiben a bölénynek rénszarvas szája van. Utal arra, hogy a család még abból az időből származik, amikor a fő tevékenység a rénszarvas tenyésztése volt. Moldva címerében a bölényfej természetes formájában jelenik meg.

Mi az oka ennek? A tatárjárás előtt itt szolgálhatta hun-szkíta vezéri család. Területeit nem bántották Batu kán hadai. Visszavonulásuk után a Kárpátok hágói, és a keleti dombvidékek megmaradtak régi vezetőik alatt. Ők egyben a magyar koronatanács tagjai is voltak. A beregtiszaháti báróság vagyis a keleti részek katonai támogatása is a család feladatköréhez tartozott. Amikor a magyar király újra egyesítette a moldvai vajdaságot, az ősidők óta ott lévő szabad települések megtartották a meglévő címeres zászlókat. Így mehetett át a hagyományba, mint Moldva címere.

„Koriatovics György litván-rutén herceg az első moldvai fejedelem¹⁰⁸, kit belföldi oklevélből ismerünk, amely oklevél Bir-landban¹⁰⁹ (*ma Birlad*) kelt 1374 jun. 3-án.”PL.

¹⁰⁸ Az is igaz, hogy nem ő az első, de fontos és jelentős személyiség volt. Litvánok, rutének, oroszok, vagy a Moldvában élő besenyő – kun népség egyaránt szkíta eredetű és abban az időben még csak a városokban kialakuló szlávokról beszélhetünk.

¹⁰⁹ Értelme Bír = valakinek tulajdona (Pld. Bírja a kastélyt. Birtoka. Ha más területen van az ingatlan, mint ahol a tulajdonos lakik, akkor bébíró. Land = lanka, síkterület.

Moldvai pénzérme 14. sz. Egyik oldalán a vajdaság címere, a másikon az Árpádsávós magyar zászló és a hét vár. Vagyis a vajdaság, az erdélyi hercegség tagja. És természetesen középen az ősi egyenlőszárú kereszt.

Később kiderül hogy az első uralkodó az ötödik. „Drágos fia és utóda Szász 4 évig uralkodott (1361-65), ennek fia Lackó 8 évig (1365-73). Ő alapította a Szereti katolikus püspökséget, (1370-72). Fia Bogdán (1373-79) következett. Az ellenpárt a vitéz Koriatovics Györgyöt választotta és ültette a hoszpodári (*értelme = ügyintéző, gazdálkodó*) székbe Szőcsvárán (*Suceava*) ahol nemsokára megmérgezték. Péter a Bogdán, vagy Lackó lányának fia 1379-89-ig uralkodott s a magyar fennhatóság ellen a lengyelekkel szövetséget kötött, hűségesköt tévén 1387-ben Ulászló lengyel királynak”. PL.

A román történészek szerint Péter 1375-1391 között uralkodott. Az édesanyja neve után hívják Musatin (Muskátlis) Péternek. Utódai dinasztianévként használják. Állítólag megszünteti a konstantinápolyi pátriárkátus felügyeletét a moldvai egyház felett. Ez furcsa, mert ha létezett, akkor néhány évvel korábban vehették fel ugyanúgy, mint Havasalföldön. Jelentősebb uralkodó Jó Sándor (Alexandru cel Bun) 1400-ban lépik trónra.

A lengyel királlyal is szerződést köt a teuton lovagok ellen. Részt vesz a grunwaldi (1410) csatában. Tizenkét évre rá a marienburgi ütközetben a lovagok túlerejét látván katonái behúzódnak az erdőbe, és hátraküldik lovaikat. Az utánuk vágató páncélos vitézeket lenyilazzák, pányvával lerántják a lóról, és mikor azok menekülni kezdenek, lóra kapnak, s alig tudott valaki megmenekülni előlük. Hatalmas zsákmánnyal tértek haza.

Több mint harminc évet uralkodott. Érdekes gazdasági intézkedései voltak. A lengyelek felé irányuló külkereskedelem vámja hatszor kisebb volt, mint a tatárok felé indított áruké. A brassói és besztercei kereskedőknek külön kiváltságokat biztosított. Két püspökséget, és két nagy kolostort alapított. Több hivatalos és nem hivatalos fia volt. Harminckét éves uralkodása után a fiak majdnem negyedszázadig tartó trónviszályt robbantottak ki. Az ország leszegényedett. Végül a török adófizetőjévé vált.

Hunyadi János igyekezett megerősíteni a két vajdaságot. Később fia ezt úgy oldotta meg, hogy Havasalföldre helyezte Vlad Tepest, és Moldvába István vajdát. (Stefan cel Mare, a románok szentként tisztelt nemzeti hőse.) Mindkettő közeli rokona, mindkettő nagyon is önálló.

Ha megnézzük az ortodox szentté avatott Nagy István vajdának a zászló-címerét, azonnal tudjuk, hogy kinek tartotta önmagát. Baloldalt az ősi kettős kereszt, amelyet mi rovásjelként, és Szent István király keresztjeként is ismerünk. Mellette az ősi hun-szkita Árpádsávós zászló. Alatta a két turul. A használt színek az égboltot (terembura), a természetet, és a napot idézik.

István vajda eleinte féltette a trónját. 1461-ben betör elődje, Áron vajda után Székelyföldre. 1467-ben belekeveredik a Mátyás király elleni elég tökéletlen összeesküvésbe. A király a székelyek élén ellene vonul. István Baja városánál éjszaka megtámadja a király hadait, de a székelyek kemény ellenállásába ütközik.

Mátyást nem sikerült elfogni, ezért lefejezteti a hibásnak tartott főemberét, Krasznaít (Crasnes)¹¹⁰. Két évre rá törbe csalja elődjét, Áron Péter (Petru Aron) vajdát, és lefejezteti.

Ezzel elhárította a trónját fenyegető legnagyobb veszélyt. Ideje volt másfelé figyelni, mert a török egyre erősödött. Nyugat-Európa segítségére nem számíthatott. Délen Szép Radu (Radu cel Frumos) a törökbarát volt. Mátyás hadseregét eléggé lefoglalta a habsburgok és a lengyelek állandó gyurakodása a magyar trónért.

István vajda, ha a magyar királyi hadakra nem is, de a székelységekre számíthatott. A székelyek szolgálati kötelességéhez tartozott a keleti vajda megsegítése háború idején. Maga a moldvai lakosság is ugyanolyan összetételű volt, mint a székelyeké. A nagy folyók mellett kereskedővárosok álltak, mindenik egy-egy vár köré épült. A környékbeli falvak, székközpontok lakossága szinte kizárólag szabadparasztokból állt, aki ugyancsak, mint a székelyek - közösségi földdel rendelkeztek. Ezért őket részeseknek nevezik (románul razes). E falvak népe gyerekkorától ugyanolyan kemény katonai kiképzést kapott, mint a többi székelyek. Minden férfiembernek megvolt a saját fegyverzete. Nem kellett zsoldosokat fogadni, csak megértetni a vidékek vezetőivel, hogy fontos harcba szállni a török ellen.

Először a törökbarát havasalföldi vajdát kellett térdre kényszeríteni, mert Moldva és a törökök között volt. 1470 februárjában István megtámadja Braila kereskedővárost. Néhány hónapra rá tatár hadak csaptak át a Dnyeszteren. István vajda már várta őket. Az átkelésnél megtámadta, és csúfosan megverte. A kán fia is fogságba esett. Az apja felháborodva, 100 válogatott harcost küldött követségbe, akik fenyegető hangvétellel követelték vissza. Erre a vajda előttük lefejeztette, és négyfelé vágatta a fiút. Kilencvenkilenc követet karóba húzatott, a századiknak levágatta az orrát, és hazaküldte hírmondónak. Elfoglalta Kilia várát (Chilia). A szultán először a havasalföldi hadakat küldte ellene, de két évre rá 120.000 főnyi hadsereget gyűjt, és Szolimán basa vezetésével Moldva ellen vonultak. István hada a segítségére jött 5000 székellyel együtt még egyharmadát sem tette ki a törökökének. Igen ám, de két óriási előnyük volt. Az első a

¹¹⁰ Udvarnok volt, vagyis a koronatanács tagja. Románul vornic.

terepismeret, s a második, hogy a katonák kiképzése az akkori időkben olyan szinten állt más hadseregekével szemben, mint amit ma kommandós egységeknek nevezünk. Ez volt István vajda hihetetlennek tűnő harci sikereinek titka.

A döntő ütközetet Vasló (Vaslui) térségében, két folyó egybefolyásánál vívták. Óriási köd volt, mocsaras, erdős vidék. Az ágyúknak nem lehetett hasznát venni. István hadai négy hadtestre (tumen) oszlottak, ugyanúgy, mint bármelyik keleti had. Január tizedike volt. A hideg ködben az első hadtest szembetámadta a törököket, a második oldalba. Alkalmazták a keleti harcmodort, amire a törökök rá is haraptak. Az első támadók megfutamodtak, s mikor a törökök utána zúdultak, szembetalálták magukat az ott várakozó főerővel, élén a vajdával. A futók újracsoportosultak, oldalba kapták, ugyanakkor az addig meghúzódó hadtest hátba támadta őket. Bármerre mentek, mindenhol támadtak. Óriási mézszárlás kezdődött. A had egy része mindig pihent, mert kedd reggeltől péntek éjszakáig aprították a törököket. Szolimán pasát egyik katonája mentette meg. Tetemes hadizsákmány került a moldvaiak kezébe.

A moldvai vajda levelet intéz az európai uralkodók felé, ahol felsorolja. „Szolimán beglerbég hadában ott voltak az udvari hadak, Románia¹¹¹ minden népe. Havasalföld ura teljes hadával, Assan bég, Shender bég, Gran-A-beg, Osu bég, Valtivál bég, Szeraf-aga bég, Szófia ura, Kusenra bég és Piri bég, Isaac pasa fia, az ő összes janicsár hadával.”¹¹² A felsorolt bégek hét különböző országész katonai erejével jöttek, az udvari hadakon és a janicsárokon kívül. Leginkább szpáhikkal, vagyis lovas hadsereggel.

István vajda levelében segítséget kért az európai uralkodóházaktól, figyelmeztetve a török veszély nagyságára. Kapott is a pápától egy elismerő levelet.

A következő évben keletről a tatárok törnek be, délről a II. Mohamed vezette hatalmas török sereg. Ilyen tömeggel örülség lett volna felvenni a harcot. István a felperzselt mezők taktikáját alkalmazva a Kárpátok alá csalogatja őket. Mire elérnek Karácsonykő várához (Piatra Neamt), a katonák és az állatok egyaránt kimerültek, éhesek. Ennek ellenére csak látszatcsatát vívott velük, mert felkoncolták volna az egész hadseregét. A Kárpát szorosokon át Nyugat felé menekült, s újrászervezte hadát. Gyakorlatilag a törököknek nem sikerült lehengerelni Moldvát. Megelégedtek annyival, hogy a következő évben elfoglalják Kilia (Chilia) és Fehérvár (Cetatea Alba) erődjait.

A lengyelek szövetséget kötnek Istvánnal a törökök ellen. De ez csak arra volt jó, hogy Kázmér király bevonuló hadai megpróbálják elfoglalni Moldva trónját. Azonban Kozmás erdejénél (Cosmin) István vajda tönkreveri a sereget, betör Lengyelországba, és egész Krakkóig jut el. Az ország egy jó részét Moldvához csatolja. De hazatérve, közel félszázados uralkodás után, 1504-ben megüti a guta.

Jó Sándor (Alexandru cel Bun) és Nagy István (Stefan cel Mare) vajdák hosszú uralkodása után Moldva politikai helyzete kiegyensúlyozott volt. István utódai aránylag hosszú ideig uralkodtak. Kegyetlen János (Ioan Voda cel Cumplit, 1572-74) vajda bevonja Moldvát Oroszország oldalán a törökök elleni hadjáratba. Ez aztán hagyománnyá válik. Amelyik vajda olyankor uralkodik, mikor orosz-török háború van, a törökök ellen fordul, megverik, selyemzsinórral megfojtják, s jön a következő. Egészen Dimitrie Cantemirig, akinek volt annyi esze, hogy Oroszországba szökjön. Ezután a szultánnak elege volt a hazai vajdákból, s Konstantinápoly gazdag kereskedőnegyedéből küldözgette az uralkodókat a két vajdaságba. Ezt nevezzük fanarióta kornak.

Moldva is Törökország tartománya lett. Megszűnik az önálló pénzverés.

Addig, a moldvai vajdaság legrégebbi érmein, az egyik oldalon a magyar-Anjou címerek v. a patriarkális kereszt a vajdaságnak a magyar királysághoz való hűbéri viszonyát jelentik. A másik oldalon a bölényfő látható. Ilyen érmeket verettek Koriatovics

¹¹¹ Bizánc és a Duna között elterülő országész neve, amelyet később a két egyesült vajdaság vesz fel.

¹¹² i.m. 312. oldal

György, Musát Péter (1371-90), István (1390-92, 1395-99), I. Sándor (1401-33), Illés (1433-34), Bogdán (1454-55).

Más vajdák, mint Lapusán Sándor (1552-61, 1564-66) s Heraklides János (1561-63) a magyar dénárokat utánozták a Magyarország címerével s a kis Jézust tartó Máriával.

A politikai önállóság elvesztésével, amivel a Magyar Korona alatt rendelkeztek, megszűnik a vajdasági pénzverés.

*

Hosszú ideig csendben folyik az élet. A Duna déli részéről, Rumélia területéről egyre több családot hoznak fel a főúri földekre. A szabadparasztok száma állandóan csökken. A törökök ellen Oroszország és Ausztria mindinkább támadólag lép fel. Létre kellett hozni egy ütközőállamot a két birodalom között. Nem nekik szánták a törököktől elhódítandó területeket. Angolok, franciák igyekeztek, hogy a beteg embernek nevezett birodalom nagy részét megkaparintsák. Természetes, hogy a franciák hagyományaikhoz híven mindig befolyásolták a pápaságot. 1821-ben kihasználva a Vöröstoronyi-szoros, a Kazán-szoros, valamint a Duna-Olt határolta területen kirobbant felkelést, „vallási” intézkedést hoztak.

A két vajdaságban már elég sok ortodox templom volt, melyekben furcsamód oláh nyelven miséztek (nem szláv). Pontosabban a zsenovicok nyelvén. A lakosság nagy része azonban katolikus volt. Templomaikban és kolostoraikban magyar anyanyelvű papokkal. Fenntartották a lakosság zömének anyanyelvét. A pápa Jászvásáron és Bukarestben román anyanyelvű katolikus teológiákat hozott létre. Ugyanakkor visszaparancsolta a Kárpátoktól nyugatra az összes magyar papot. Ez öngól is volt részéről, mert amíg a két teológia kinevelte román anyanyelvű papjait, addig a hívek nagy része áttért az ortodox hitre. Napjainkban már alig beszélnek a magyar nyelvet, és a katolikusok habár sok helyen megmaradtak, nagyrészt románnak vallják magukat. Érdekes módon az ortodox falvakban sűrűn állítják ma is, hogy ők bizony magyarok. Ennek ellenére a román kultúra nyomja rá bélyegét egész létükre.

Ez volt az első lépés az ütközőállam létrehozására.

*

A 1848-as forradalmak Európában komoly veszélyt jelentettek a nagy birodalmak számára. A német, osztrák, orosz szövetség, fegyverbarátság veszélyeztette Nyugat-Európát, hogy keleten kialakulhat egy nagyon erős tömb, amely fenyegető versenytársat jelentene számukra. Ezért követtek el mindent, például az itáliai kis államok egyesítéséért. Keleten valamilyen módon meg kellett akadályozni, hogy ne az oroszok és az osztrákok kebelezzék be Havasalföldet és Moldvát. A francia-angol érdekkellentétek miatt szükség volt egy frankofon államra Törökország mellett, amely elválasztotta a Habsburg és az orosz birodalmat. Így került sor a két vajdaság egyesülésére. Franciaország számára ez volt az első lépés. Lennebb majd meglátjuk, hogy a második az osztrák birodalom szétrobbantása, és egy közepes méretű román állam létrehozása volt.

Románia és a románok neve az után keletkezett, miután Moldva és Havasalföld Cuza Sándort közös fejedelmévé választotta (Jászvásáron 1859 jan. 17. Bukarestben febr. 5.).

Ez a választás a nagyhatalmak 1858 aug. 19. Párizsban tartott, a fejedelemségek helyzetét szabályozó határozatának kijátszásával történt meg. A nagyhatalmak elfogadták, hogy mindenik ország külön választ magának élete hosszágig uralkodó fejedelmet. Külön minisztériuma és 7 évre választott külön országgyűlése lesz. Csak a semmitő és legfőbb törvényszék lesz közös és egy bizottság, melynek feladata a közös érdekű törvények előkészítése. A pénz-, mértékegység, a vámok, posták és az egyformán szervezendő katonaság ügyei. E közös intézményeknek székhelye Foksán lesz.¹¹³

A határozat ellenére közös fejedelemmé választották Cuzát.

¹¹³ A Kárpát-kanyar keleti részén. Itt volt valamikor a Milkovi kun püspökség.

III. Napóleon, ki már ekkor Ausztria ellen háborút tervezett, Cuzát magának Ausztria ellen le akarva kötelezni, kieszközölte Konstantinápolyban, hogy a porta hallgatólag belenyugodott a választásba. Mikor 1861-ben Cuza hódoló látogatást tett Konstantinápolyban, a francia diplomácia által előkészített szultán nemcsak nagy kitüntetéssel fogadta, de bele is egyezett abba, hogy hazatérve, a fejedelemségek egyesülését tényleg végrehajtsa. Visszatérve, mind a két ország törvényhozását Bukarestbe hívta össze, az eddig működő két külön minisztérium helyett egyet alakított s kimondta, hogy a két fejedelemség egy uralkodó alatt Románia néven egy állammá egyesül Bukarest fővárossal, a szultán fennhatósága alatt. Az 1878-as Párizsi kongresszuson Andrási gróf, a csíkszentkirályi származású magyar miniszterelők javalatára az oláh népnevet át keresztelték románra.

Cuza uralkodása hazánk történelmének szempontjából is nagyon érdekes volt. Mindjárt trónra léptekor III. Napóleon akaratából érintkezésbe lépett a Kossuth vezetése alatt álló magyar emigrációval. III. Napóleon Ausztriát készült Olaszországban megtámadni. Szükség esetén arra is számított, hogy az elégedetlen Magyarország felkelő hadai is támogassák. Kossuth Klapka tábornokot küldötte Cuzához. Klapka két szerződést kötött. Az elsőben Cuza kötelezte magát arra, hogy megengedi a magyar emigránsoknak, hogy az Erdély határához közel eső alkalmas pontokon fegyverraktárakat állíthassanak fel és abból a 30 000 fegyverből, melyet III. Napóleon fog küldeni, 10 000-rel a román hadsereget fogja felfegyverezni, 20 000-et, pedig átenged a magyaroknak. A második szerződésben viszont Klapka tett bizonyos engedményeket a magyarországi románságnak, hogy így a megvalósított testvériség elve vezérelje a szerződő nemzeteket közös céljukhoz, a három dunai államnak: Romániának, Szerb- és Magyarországnak confederációjához.

Ezzel Cuza fejedelem túllépett a célon. A nyugati diplomácia, titkosszolgálat ellene fordult. Ők nem akarták nagy Magyarországot visszaállítani. Egy új, könnyen irányítható országra volt szükségük. Franciaország és Ausztria megkötötte a villafrancai békét. A Genovából küldött öt hajónyi fegyverszállítmányt az osztrák konzul Galacon lefoglaltatta.

Cuza engedve az osztrák befolyásnak, a magyar emigránsok ügyével rokonszenvező Cogalniceanu-minisztériumot is megbuktatta, átadván a kormányt egy osztrák érzelmű minisztériumnak.

A képen látható szép magyar úriember vitézkötéses ruhájában Cuza fejedelem. Károly király már egy más világot képvisel.

Meghívták Poroszországba gyógykezelésre. Ez alatt a frissen alakult Románia főbb politikusai közül létrehoztak egy erős ellenzéket, amit a román történelem szörnyszövetségnek nevez. 1866 februárjában fegyveres erővel elfoglalják a palotát, és

kényszerítik Cuzát, hogy lemondjon. Egy olyan vezető kellett Romániának, aki mindenképp kiáll a német érdekekért, de a franciák is bíznak benne. Így esett a választás a 27 éves Hohenzoller-Sigmaringen Károlyra. Családja a porosz uralkodó családdal rokon, de anyai részről a francia császárral. Ausztriának semmiképp sem tetszett a választás. Úgyhogy a jövőendő uralkodó álnéven, svájci útlevéllel kellett átutazzon Ausztrián át. 1866. május 8-án érkezik Turnu-Severinbe, és két nap múlva felesküszik a román alkotmányra.

Röviddel ezután megváltoztatja az alkotmányt. Nagyon sok új jogot biztosított az állampolgároknak, de a hetedik artikulusban kimondja az új alkotmány, hogy román állampolgárok csak keresztények lehetnek. Bármely törvényt a király megvétózhat. Vagyis miután elfogadja a parlament és a szenátus, ő minden indoklás nélkül letilthatja. A miniszterek felelnek a kormány tevékenységéért, de a király tevékenysége minden vita fölött áll. Az első öt évben tíz kormány váltotta egymást, és harminc kormányát szervezés volt. Több tüntetés robbant ki a király ellen. Egy adott pillanatban a köztársaságot kezdték éltetni, és Károly már éppen lemondott volna, amikor a konzervatív Lascar Catargiu hirtelen alakított kormánya kisegíti a bajból.

Ezekben a zavaros időkben honosították meg azt a politikai divatot, hogy minden bajért a nemzetiségeket okolják. Eleinte a zsidókat, mert ők voltak többségben. Később a magyarokra járt, jár a rúd. Annak ellenére, hogy nacionalista jelszavaiknak puffogtatása soha sem ért el sikereket a románság széles köreibben, mégis az állampolitika fő eszközévé vált őfelsége akaratából.

Az oroszok 1877-ben hadat üzennek Törökországnak. A román kormány szövetséget köt az oroszokkal. Átengedi a cár csapatait az ország területén, és frissen mozgósított haderejével Románia is részt vesz a törökök elleni harcban.¹¹⁴

A háború után a románok átadtak három moldvai megyét az oroszoknak a párizsi szerződés alapján. Helyükbe megkapták Dobrudzsát, elismerték függetlenségüket, és 1881 márciusában kikiáltották a független román királyságot.

Nagyon komoly segítséget kaptak Nyugatról. Míg 1886-ban a legnagyobb fémipari üzem csupán néhány tucat munkással dolgozott, addig a nyugati pénzvilág segítségével létrehozott Nemzeti Bank szakemberei komoly beruházásokat indítanak el. Első lépésként nemzeti papírpénzt nyomtattak. Hitelbankokat hoztak létre. Felépítik Konstanca kikötőjét, amelyben még 1987-ben is működtek az ekkor beépített Ganz-daruk (azóta nem jártam ott). A vasúthálózatot kibővítik. Érdekes módon angol, az osztrák Oppenheim, a német Stroussberg vállalatok beruházásai voltak. Egyben a németek elkészítik maguknak Románia első katonai feltérképezését, amit majd az első világháború idején használnak fel.

Egyetemeket hoznak létre, ahol ösztöndíjakat kaptak az erdélyi és a Duna déli részén élő románok. Nyomdák, újságok tucatjai jelennek meg. Csak a mezőgazdaságra nem fektettek hangsúlyt, ami miatt 1907-ben hatalmas parasztfelkelés robbant ki, amit kegyetlenül vérbe is fojtottak. Kihaszánva, hogy 1912-ben Bulgária, Szerbia, Görögország és Montenegró függetlenségi háborút robbant ki a törökök ellen, a román hadsereg elfoglalja a bulgároktól Dobrudzsa déli részét is, ami eredetileg az északi részekkel együtt a bulgároké volt.

Károly halála után I. Ferdinánd került a trónra, 1914-ben. Gyakorlatilag az anyakirálynő irányítja az ország politikáját. Az első két évben hiába volt a Központi Hatalommal kötött szerződésük, nem léptek be az első világháborúba. 1916 augusztusában titkos szerződést kötnek a Hármas Szövetséggel, melynek értelmében a háború végén megkapják Erdély, Bukovina és Bánát területét.

---

¹¹⁴ Ebből a háborúból ismerjük az első fényképpel illusztrált haditudósításokat, melyeket Szatmári Papp Károly készített.

Hadba lépnek Ausztriával. Átmennek a hegyeken, és megtámadják Brassó, Fogaras, a székelység területeit. A mai napig is hatalmas temetők jelzik az aránylag gyenge osztrák-magyar erők által védett szorosokban lezajlott csaták helyét. A rosszul felszerelt, kiképzetlen román hadsereg gyakorlatilag mézárszékre ment. Mikor aztán a németek is beléptek a harcba, csak az Oroszországhoz közel fekvő Moldva területe maradt a román államnak. Nagyon sokat hallottam arról, hogy azok a vonatok, amelyek a német hadsereget szállították, hazafelé a kitűnő havasalföldi fekete földet vitték.

Úgy nézett ki, hogy a Hármas Szövetség elveszti a háborút, amikor az angolok bevonják az Amerikai Egyesült Államokat maguk mellé. Párizs bedobta a titkos fegyvert. Kommunista agitátorok tömege utazott Magyarországra és Oroszországba. Kirobbant mindkét részen a kommunista felkelés. A Nyugaton kiképzett Lenin és munkatársai szétrobbantották a cári birodalmat. A budapesti Tanácsköztársaság tehetetlenné tette az egész Osztrák-Magyar Monarchiát. Ezen már a németek sem tudtak segíteni. Így került Románia kezébe a háború után Erdély, Bánát, Bihar vidéke. Gyakorlatilag kialakul Románia mai nyugati határa. Keleten Besarábia egy része, Bukovina, Dobruzsza déli része. Ekkor éri el Románia legnagyobb kiterjedését. Az ország területe ötszörösére nő.

Ebben döntő szerepe volt az anyakirálynőnek, aki párizsi kapcsolatait felhasználva a békekötés Romániának kedvező feltételeit nagyon ügyesen irányította a háttérből. Ismerte az angol lordok, a francia főurak kedvteléseit, és legtöbbször titkolt óhajait is. Alaposan ki is használta. Amíg például Magyarország komoly kopaszodó öregurakat küldött a békekötésekre, addig az anyakirálynő „diplomatai” fiatal, csinos és elegáns bojárasszonyok voltak. Az eredmények azt igazolták, hogy a csinos fiatal nők jobban értettek a nagypolitikához, mint az öregurak.

Az új Románia azzal kezdte a tevékenységét, hogy minden nem román nyelvű iskolát¹¹⁵, egyetemet bezűntetett, pontosabban román nyelvűvé alakított át, az újonnan megszerzett területeken. Megtiltotta az addigi helynevek használatát. Minden településnek román nevet adtak. Betiltotta a nemzetiségi újságok, kiadók nagy részét. A sebtében meghozott földreform alapján Erdélyben megszüntette a magyar nagybirtokokat. Egy részüket királyi birtokká alakította át (melyeket napjainkban vissza is kapott a király, a posztkommunista kormányoktól, mint „jogos örökséget”). Más részüket a frissen létrehozott ortodox parókiák, csendőrségek, s az odatelepedett új lakosok kapták meg. Nagyon kevés részét kiosztották a helyi lakosok között. Egyetlen tisztviselő sem maradhatott tisztviselésében, ha nem tett román nyelvvizsgát.

Nagyrománia térképe az I. Világháború után.

De nemcsak a nagybirtokokba vágott belé. Az erdélyi székely, a moldvai csángó faluközösségek erdeit (közbirtokosságok) nagybirtokként kezelve ugyanúgy elkobozták.

¹¹⁵ Még a falvakon is. Minden falubíró, jegyzőt, rendőrt, megyei tisztviselőt románokkal cseréltek le. Tanítókat, papokat küldtek a színmagyar, vagy szász helységekbe, akik egy szót sem tudtak a lakosság nyelvén.

Napjainkban több százezer hektárt „adtak vissza” a moldvai püspökségnek, és a király öfelségének.

Ezzel kialakult a nagy román állam, melynek jelenkori történelmével nem kívánok foglalkozni. Jelen kötetem a népek, új államok kialakulását mutatja be. A kitűnő módszereket azonban azért ecsetelgettem, mert hátha valaki még kedvet kap az állambővítéshez. Később ő lehet majd az Európai Unió főmuftija.

Még csak annyit, hogy Ceausescu folytatta a király nemzetiségpolitikáját, uralmának vége felé. Kezdte a zsidók és a szászok kitelepítésével. Szabályszerűen eladta őket Izraelnek és Nyugatnémet országnak.

Ma a kommunista vezetők utódai irányítják az országot. Ők a kapitalisták. Románia az unió legszegényebb állama.

NÉMETEK

Germán mitológia 4.

A germán népek – 8

Svábok – 10

Szászok – 12

Porosz - 15

Pommeránia- 19

Bajorország -20

Gótok – 23-

Németország 27

Az „indogermán” elméletet mindannyian ismerjük. Habár a kutatók nagyrésze több mint fél százada elvetette, azért hatása tovább él. Az iskolában a gyerekek csakis így tanulják.

Nézzük meg közelebbről a germán „fajt”. Az északi embereket a környező természet világos bőrűvé, szőkévé, kékszeműekké, vastag, erős csontozatúvá alakította. Igen ám, de az elmúlt évezredek alatt állandóan keveredtek Európa más őslakósaival, pld. a déli típusú piktekkel. Tehát a mai germán származásúaknak nevezett népeknél van ilyen is, olyan is. Nem lehet kizárólag az északi népekkel azonosítani, sem a déliekkel összekapcsolni. Az a kilenc pont távolság, amelyik genetikai szempontból a magyarok közeli rokonai közé állítja, azt is mutatja, hogy valahol nem is olyan rég közös ősből származtak. Alapműveltségük, régi írásuk az ősnépek körébe sorolja őket. Szorgalmas, értelmes emberek. Az óceáni hajózást félezer évvel korábban kezdték, mint mások. A textilipari üzemek feltalálói – jóval az angolok előtt. Kemény versenytársak. Ezért szenvedő alanyai a legelső kereszties hadjáratnak. Ezért tombol a legdurvábban északon az inkvizíció. Ezért következik be olyan gyorsan Németország megalakulása után az I. világháború. Ezért jelenik meg náluk a nemzeti szocializmus és az Ausztriából importált Hitler.

Régi az a vélemény, miszerint, a germán ősnyelv eredetileg szintén egységes nyelv volt, mint a nép, mely beszélte. De már a Kr. e. már nyelvjárási sajátságok fejlődtek ki a nyelvterület egyes részein. E dialektikus különbségek idővel mindinkább kiélesedtek, s az egységes alapnyelvből külön nyelvek ágazódtak le, amire természetesen nagy hatással voltak a területi viszonyok és történelmi események is.

Írásuk azonos az legrégebben ismert jelekkel. Nézzük meg a szélely rovásírást:

Hasonlítsuk össze a rúnákkal, amit angol történész közölt.

ƿ	ᚢ	þ	ᚦ	ᚱ	ᚦ	X	ᚱ
feoh (cattle, weath)	ur (aurochs)	þorn (thorn)	ōs (god)	rād (journey/riding)	cen (torch)	giefu (gift)	wyn (joy)
f	u	þ	o	r	c	g[]	p
ᚱ	ᚦ		*	ᚦ	ᚦ	Y	ᚱ
hægl (hail)	nied (necessity/trouble)	is (ice)	gear (year)	ēoh (yew)	peor (?)	eolh (sedge?)	sigel (sun)
h	n	i	j	3	p	x	s
↑	ᚢ	ᚱ	ᚱ	ᚦ	⊗	⊗	ᚱ
tiw/tir (Tiw - a god)	beorc (birch)	eoh (horse)	man (man)	lagu (water/sea)	Ing (a god)	eþel (land/estate)	dæg (day)
t	b	e	m	l	ng	ce	d

Akit bővebben érdekel, megtalálhatja Varga Csaba könyveiben.

Nagyon sokáig elengedték fülük mellett az emberek a „hivatalos” múltat. Ők ismerték saját származásukat, őseiket. Amikor a reformáció létrehozta a Biblia fordítása által az irodalmi német nyelvet, mozgalom indult az egységes német államért. Megjelentek a történelmi elméletek, elhalványult a néphagyomány. Ők is papíron született legendákat léptettek elő történelemmé.

Az 1700-as évek végén felvetődött az indiai rokonság. Hogyisne! Hollandoknak, franciáknak, portugáloknak, angoloknak gyarmataik voltak a világ túlsó sarkában. A németeknek meg nem jutott hely. Jogcímre volt szükség. Bebizonyítani, hogy ők nem háborúzni akarnak, hanem hazalátogatnak a mesés Indiába. A megszülető elméletet ezért lassan, de elfogadták.

Más nyelvészek, történészek, földrajztudósok a **turáni rokonságot** tartották helyesnek. Tekintettel arra, hogy a későbbiek őket igazolták, nézzük meg kik is állították annak idején.

Fick Ágost, német **nyelvész**, született Petershagen westfáliai faluban 1833-ban. Göttingában tanult, majd ugyanott gimnáziumi tanár volt 1858-76 között. Utána két évig Göttingában rendkívüli, 1888-ban, Boroszlóban rendes tanára lett az indogermán összehasonlító nyelvtudományoknak. Nyelvészeti munkái művelődéstörténeti szempontból is igen fontosak, mert a germán népek minden fejlődési foka számára összeállította a szókincset, melyből műveltségi állapotára és alakulására is érdekes következtetéseket vonhatni.

Höfler Károly Adolf Konstantin lovag, német **történész**, szül. Memmingenben 1811 márc. 26-án. Jogot, bölcsészetet és történelmet tanult Münchenben, Firenzében és Rómában. Münchenbe visszatérve (1836) átvette a hivatalos Münchener Zeitung szerkesztését. 1838-ban a történelem docense, tanára lett a müncheni egyetemnek. 1842-ben a müncheni akadémia tagjává választotta. Az 1846-iki politikai bonyodalmak miatt, amelyben vezető szerepe volt, 1847 márc. 26-án nyugalomba helyezték. Három hónap múlva kárptólásul levéltáróssá nevezték ki Bambergbe. 1851-ben meghívták a prágai egyetem történeti tanszékére.

A Kiepert családból: 1. Henrik, német **földrajztudós** és térképész, szül. Berlinben, 1818-ban. 1845-52-ben a weimari földrajzi intézet vezetője volt, 1859-ben a berlini egyetemen a földrajz tanára. Több mint 15 jelentős atlaszt állított össze, melyeket rendszeresen újból ki kellett adni, annyira keresettek voltak.

Fia, Richárd, szintén térképész, született Weimarban 1846 szept. 13.-án. 1875-től a Glóbus című földrajzi folyóiratot szerkesztette és számos térképet közölt, elsősorban a berlini földrajzi társaság Zeitschriftjében. Atyjával együtt atlaszokat készített, melyeket külön kötetenként adott ki Grosse Handatlas néven.

A fentiek egybehangzóan a turáni származást tartották a germán nép eredetének. Akkoriban senki sem tisztázta érdemlegesen az ismert népek, nemzetek eredetét, de a legközelebb ők álltak az igazsághoz.

Abban az időben nagyon fontosnak tartották az európai nagypolitikában, hogy fenntartsák a germánok „jövevény” jellegét. Ezért a 19. században támadásba lendültek a nyelvészek.

Schmidt János után Pott Frigyes Ágost (1802-1887), Benfey, Schleicher Ágost (1821-68), Curtius György (1820-85) építették ki az indogermán nyelvtudomány rendszerét.

Nemzetközi mozgalmat szerveztek az indogermánizmusból. Magyarországon Riedl Szende, Bartal Antal, Szamosi János, Mayr Aurél és mások foglalkoztak indogermán nyelvtudományi kérdésekkel.

Mi az igazság? Az hogy nem is olyan rég kezdődött a nyelvek átalakulása, amelyben döntő külső hatás nem érte az északi keltákat, mint a franciákat, spanyolokat. Ezért nagyon is egyedi jellegzetességet mutat a mai német nyelv, életmód, a vidékeik anyagi és szellemi kultúrája.

Germán mitológia

Az első nagyobb összefoglaló munka Grimm Jakab a nagy meseíró nevéhez fűződik (Deutsche Mythologie -1835). Ha sorrendet szeretnénk felállítani az északi mondavilágban, közeli ismerősökkel találkozunk.

„Tyr (ó-skand.), a három főisten egyike. Neve kétségkívül rokonságban van az ó-ind Dyaus, gör. Zjel¹, lat. Jupiter (Diespiter) névalakkal, s eredetileg a germán őskor legfőbb istensége volt. A «fénylő», a mennyei isten. (...)Vodan-nal és Donar-ral együtt alkotják a germánok isteni háromságát. Népistenné lett, majd (főleg északon) a háború istenévé. Jelképe a kard. A latin írók épp ezért Mars néven is nevezik Túr-t.” PL.

Másik neve Túr, Tuisko, Tacitus szerint (Germánia 2 fej.) az ősgermánok egy isteni alakja, a föld szülötte. **Nevének jelentése - kettős, kétnemű, iker. Tőle származik Mannus s ettől az egyes germán törzsek.**

Megjegyzem, hogy keleti rokonaink örökké Túr apót emlegetik, mint Teremtőt.

Nézzük meg még egyszer, hogy mit is olvastunk fentebb. Van e még ilyen, mai tudásunk alapján furcsának tűnő névegyezés? A Ziu, Ziel, vagy akár a görög Zeusz név azonosnak tűnik a japánoknál használt Zennel. Az ősszekely 'Zan' megnevezésekkel. Mindkettő világosságban élőt, megvilágosultat jelent. Amikor figyelmesen végighaladunk a neveken kiderül, hogy a nyugati megvilágosult még se nem fiú, se nem leány. Nincs neme. Az önmagát újrateremtő idő. Tőle származik az Ódon Ős. Ódin. De a germán ősapa Mannus is. Őt már ismerjük az előzőkből. Manu az indiai Világügyelő, a nagy törvényhozó. Manitu az ég istene az amerikai őslakóknál. Mannus az ősatya. A föld szülötte. Ugyan úgy, mint az itáliai szikulik, Róma alapítói, vagy tőlük keletre a pelazgok.

Később Ódin-t tartották főistennek. Az ősrégi ódon égi vezért. A dühöngő szélvihar istenségét.

A háborúban elesetteket felviszik Csaba királyfi csillagösvényére. Vagy az Örök Vadászmezőkre? Úgy látszik, hogy megzavart a hasonlóság. A Walhallába jutnak. A megnevezés különbözik, de a lényeg marad. Ódin egyben a nagy vadász, a Nyilas. Mint Ménrót, a mi ősrünk. A csillagösvényen ők is az aranyszarvas után mennek. Számukra is a Tejút a nagy vadászmező. Ódin is a Nyilas csillagképben él. Előtte ugyanaz az aranyszarvas, amit mi szkíta szarvasként ismerünk. Egy időben nagyon kerestem, hogy kik hozták át korunkba, a 12 zodiákusba. Európában senki más, csak a germánok. Még az azték zodiákusban is ott találjuk a szarvast. Az amerikai rokonaink égi vadászmezőkön hajtják nyilaikkal.

Ódint két farkas és hollók kísérik. Ha már a hun farkasokat elfelejtjük, akkor is a hollók eszünkbe juttatják a Hunyadiak és Korvin Mátyás címerét. Ahogy Somlyóra költöztem, néhány év múlva megjelentek a telep körül a hollók. Áronnak felragyogott a szeme: „Főnök, tudja meg, hogy ezek a madarak azért jöttek vissza, mert ezután itt béke lesz, jó világ.”

A régi kelta-germán mitikus felfogás nyomait a kereszténység sem törülhette el egészen s így a mondák, 'babonák', szokások stb. napjainkig élő népi hagyományok.

Manapság különösen eleven az írek, skótok, északi népek körében. A szellemek, óriások, kísértetek, lidércek világa egyforma az egész földkerekségen. Jók, rosszak. A helyzettől függően. A jó emberek mindig számíthatnak még az élő fák szellemére is. Védelmet, megnyugvást biztosítanak az arra szorulóknak.

---

¹ Zeusz (?)

160.- Nézzük meg az Ódin ábrázolást. Az első képen nyolclábú táltos paripán száguld, mint a magyar népmesék hősei. Mellette a „pokol kutyái” farkasok. A második képen egy öreg pap, kezében botra rótt eseménynaptár, amelyet Marsigli mentett meg székelyföldön.

„Buri a skandináv mitológiában Bor atyja, Ódin nagyapja. Úgy kelt életre, hogy egy tehén (Audhumla) sós jégsziklából nyalogatta ki. Bor, Ódin főisten atyja”. PL.

A görög mitológiában a föld folyója Borysthenes (bor istené?). A székelyeknél a mélyből feltörő ásványvíz a földisten vize – borvíz. A szkíta magyaroknál a föld vére – bor. Máshol is. Alakja a kereszténységben a megváltóval azonosul. Ezért áldoznak a föld termelte borral és kenyérral (ostyával) az istentiszteleteken. Ódin anyja Bestla, felesége Frigg

Az istenek neve ászok. Legfőbbek. Nálunk a gazda tudja, hogy ha több állatot tart az istállóban, azoknak rudakból ászokat kell emelni. Ezek választják el egymástól a felnőtt egyedeket. A tetőgerendákat összefogó, biztosító gerenda is ászok nevet visel. Mindkettő valamit kijelöl, összetart, biztosít. A hordókat is ászokra tesszük, amely fenntartja, segíti.

Asgard az isteneknek, az ászoknak lakóhelye. Az izlandi hagyomány szerint istenek ácsolták és kovácsolták a várat, s egy óriás építőmester fallal vette körül. . Bifrost háromszínű híd - a szivárvány köti össze az emberek lakta földdel, Midgarddal.

A germánoknál is ugyanúgy megtaláljuk a női isteneket, mint bármely vallásban. Természetesen az idő multával számuk növekszik, mert a feladatköröket megosztják.

Frigg, a skandináv mitológia legfőbb nő alakja, ősgermán istenség. Nevének változatai Frija, a német Fría, (a szanszkrit prija felesége, párja.). A házasság istennője, a családi boldogság oltalmazója.

A főistennő ruházatának ábrázolása azonos a skandináv- finn Tyr föld istenével.

Freyja, - Fria nővére. Az Ászok legfőbb istenasszonya volt. Susogó tollas ruhája van, melyet olykor Lokinak kölcsönöz. Kocsiját két macska húzza. Sokban emlékeztet Frigg istennőre. Többek szerint Freyja csak a viking-korszak költői alkotása, aki mindinkább kiszorította a nálánál régibb Frigget, magára öltötte a vonásait is s idővel legkedvesebb istennője lett az izlandi költészetnek. Nagy népszerűsége ellenére nem a főistenek közé tartozik, hanem a Vánok (fénylők), az alsóbb rendű istenségek (szentek) egyik csoportjához.

Holda, vagy másképp Hulda, Huldra, Holla, Holle; gót Hulths, német **Hold**, ó-izland Huldr. A felhők istennőjének egy külön alakulása. Mint levegőben repülő v. kocsikázó lény tűnik fel s miként maga a felhő, sokszor jótékony, máskor kárt okozó. Hol aranyhajú szép nő, hol borzas, fekete szörnyeteg; majd tevékeny jó szellem, majd észbontó, betegségeket okozó gonosz kísértet. Az időjárás változásaiban nagy része van: ha fátyolát mossa, eső esik; ha ágyneműjét porolja, havazik. Az apró fehér felhők Holda asszony báránykái. Télen, főleg karácsony, újév és vízkereszt estéjén bűsz csapatával vadászatot tart, kürtszó és kutyacsaholás hangjai mellett és zúgó vihar közepette száguldozik át a levegőn. E sereg élén jár a hú öreg Eckart, a viharokat megelőző langyos szél.

Holda anyó az ősi holdistennő. Ezért repül, kocsikázik a levegőben. Az alatta rohanó felhők ilyen érzést keltenek a Földről felfelé bámulóban. Termékeny, jó szellem. Holdtöltekor az egész élővilág mintha megélnékülne. Észbontó betegségeket okoz. Falun jól ismerik a holdkórosságnak nevezett idegbajt. Része van az időjárás változásában.

Holdanyó másik szerepköre a telihold jóságos formája, Berta, ófelnémet: Berchta, Perahta. Neve fénylőt jelent. Hattyú- vagy lúdlábú istennő. Bertrada, Berthe au grand pied, a nagylábú Berta, a fonó.²

A korai kereszténység átveszi a nevet több régi ismert mesés eseményre építve. Szent Edithberga, 560-ban Ethelbert, Kent királynak neje lett. Férjét és alattvalóit a keresztény vallásra térítette.

Egy ősi kultusz mély gyökereire oltást lehet tenni, nőjön rajta új hajtás. De nem lehet a régit gyorsan kitépni az emberek lelkéből. Minél változatosabb az új oltások színkálaja, annál nagyobb a siker valószínűsége. Érdekes megjelenését találjuk a Nagy Károly mondakörében. Charibert laoni grófnak vagy valamely magyar királynak leánya, Berta. Franciaországba való utazásakor gonosz kísérője a megvesztegetett szolgáknak adja át, hogy öljék meg. Saját leányát, pedig összeházasítja Pipinnel. A király egy vadászat alkalmával fölfedezi a valódi Bertát és nőül veszi. E házasságból született Nagy Károly. Így a mese, mely pogány Berchtára, emlékeztetett. Számos költemény is megemlékezik róla.³

Francia és burgundi templomokban még ma is látható a kőszobra. Érdekes és szép. De úgy néz ki, hogy mindez nem volt elég, a lúdlábú Berta, a szövés-fonás istennője emlékének elhalványulásához. A kerek asztal mondakörében, mint Nagy Károly nővére, Milon d' Anger neje, s Roland anyja szerepel. Daloljanak róla a hosszú téli estéken, és feledjék el az eredeti mondai személyt.

---

² Jól felismerhető a sumér Babba (ezüstös) hold istennő neve. Másképp a székelyeknél a mai napig is ugyanezen név alatt is tisztelik.

³ A keleti mesevilágban is ismert fordulatok Kínától Székelyföldre, vagy az Ezeregyéjszakáig számtalan változatban tartalmazzák ugyanezt a cselekményt.

Az istenek és éjjeli démonok, a niebelungok mellett regélnek az óriásokról. Jotunn, Jötunn, Thurisáz, a skandináv mitológiában az óriások neve. Hazájuk Jotunheim, a sötét mennyei birodalom. E birodalomhoz tartozik az Yggdrasell kőrisfa gyökerei alatt elterülő alvilág, a halottak országa, Hel is.

Hel a neve a halál istennőjének, Loki leányának. Félig emberszínű, félig fekete szörnyeteg, aki a ködös alvilágban, Niflheimben uralkodik a holtak felett. Cerberusra emlékeztető kutyája Garmr nevet visel. Csak az aggkorban vagy betegségben elhunytakon uralkodik, míg az ütközetben elesetteket Odin Valhollba (Walhalla) fogadja.

A germánok kőrisfája, az Yggdrasell, nagyon sok szempontból belényúlik a régi székely hétköznapiakba is. Kezdeném azzal, hogy családom erdélyi ágának nemesi előneve ma igaz, hogy Héderfájának íródik, de eredetileg Idrifája. Ugyanolyan, mint a germán szent fa kiejtés szerint Yggdrasell. A szent ligetekben, és a tanácskozáshelyeken, a kurultájokban, mindig központi helyet foglalt el a szent kőris. Előző kötetemben a görögöknél is kitértem a szent tölgyre, amelynek tiszteletét a pelazgoktól veszik át. Táltosaink szerint a szent fa törzse a mi világunk. Az ágak a terembura (égbolt) fölötti világot jelképezik. A székely népmesékben az elrabolt királykisasszony után a fa törzsén másznak fel, és mikor elérnek az ágak közé, ott minden levél egy világ. A lombkorona maga a világegyetem. A hatalmas, hosszú életű fa gyökerei mélyen lenyúlnak a földbe. Egészen az alvilágig. Minél nagyobb a fa, annál erősebb és okosabb a lelke.

Midgard jelentése a középső - azaz a világ közepén levő - lakás, az emberektől lakott föld neve. A Volupso c. eddai dal szerint a földkorongot Bor fiai Odion, Vili és Vé, emelték ki a tengerből, midőn a nap, a hold és a csillagok még szabály nélkül bolyongtak az égen. Az istenek ekkor megszábták a csillagzatok útját. A nap rásütött a hullámokból kiemelkedett Midgardra s kizöldellt rajta a fű. Körülfogja Midgard kígyó, Loki szülöttje. A földet körülövező víztömegek jelképének tartják. De ugyanúgy lehet a földpálya, vagy a föld óriási, hatékony mágnes-pajzsa. Ugyancsak Ők teremtik meg az első emberpárt is: ez Ask és Embla.

Nem céлом bővebben bemutatni a germán mitológiát. Csupán jelezgetem közeli rokonságát Eurázsia, s egyben a világ népei legősibb szellemiségével.

„Aránylag biztos alapul szolgálhat az «alsó mitológia», mely a népi hagyományokból, mondákból, babonákból fejthető ki. Nagyon fontos, mert gyökerei egész a proetnikus⁴ korba nyúlnak vissza, nyomai pedig egész máig maradtak fenn.”
PL.

Tökéletesen követhető a lélek továbbélésének hite, amit lélekvándorlásnak is nevezünk. Ezzel összefügg a halotti kultusz és az ősök tisztelete. Ide tartozik továbbá a kísértetek, a jó és rossz szellemek (boszorkányok stb.), törpék (elfek, koboldok, wichtek) és óriások világa.

Kör alakú templomokban és erdőkben tisztelték istenségeiket. Északkeleten jellegzetes a skandináv mitológia. Egyrészt a skandináv félsziget és Izland lakói mítoszainak összessége. Elég jól megőrizték az eddai dalok, sagák és a népi hagyományok. Gyakorlatilag csak részleteiben különbözik a fenn már bemutatott világréptől.

Ez az egész világ azonban nem örök. Mikor az erkölcsi állapot süllyedőben van, Heimdall megfújja kürtjét, Yggdrasell megrendül, a gonosz szellemek harcolnak az ászokkal, a nap elsötétül, a csillagok lehullnak az égről, a föld a tengerbe süllyed.

De a pusztulásból idővel új élet ébredszik, új föld emelkedik ki a habokból új lakókkal, s felülről lejön az új hatalmas isten, aki ítéletet tart.

---

⁴ A népek megjelenése előtti kor.

A germán népek

Először is nézzük meg a név eredetét. Az „Ádám ősei” című kötetben említettem a névmagyarázatot és azt is, hogy téves értelmezés erőltetett következménye.

Germani (lat.). Közös apával és anyával bíró, tehát telivér testvérek. PL

Mi a téves? A testvérek megnevezése a latin nyelvben és az utód népeknél frati hangalakban jelenik meg. Például a titkos szövetségek, testvériségek neve fratria. De még az ikrek neve sem germani, hanem gemeni. A latin germeni kifejezés magot, csirát, rügyet, sarjat jelent. Tehát fiatal utódot. Kinek az utódai?

Nézzük meg az ókori földrajz tudóst, Strabónt. Ő ugyebár ismerte a latin nyelvet. A korabeli ismeretek alapján majdnem azonosítja a keltákkal a germánokat. „...a kelták mellett keleti irányban a germánok laknak, akik csak azzal a kevéssel különböznek a kelta fajtól, hogy vadabbak, termetük nagyobb és szőkébbek, egyébként azonban testalkat, erkölcsi felfogás és életmód tekintetében körülbelül olyanok, amilyeneknek a keltákat mondtuk. Véleményem szerint a rómaiak azért adták nekik ezt a nevet, mivel töről metszett, valóságos galloknak akarták őket mondani: a *germanus* szó ugyanis a rómaiak nyelvén „törölmetszett, valóságos” jelentésű.”⁵

A nagy földrajztudós nem ír a turáni származásról, mert maga a turáni kirajzás fogalma valamikor a 19. században tisztázódott. Akkor reppent fel az indogermán elmélet is.

*

Az ember születéséről létezik náluk egy legenda, amely erősen emlékeztet a kereszténység mondanaköireire.

Ask (Askr) és Embla, a skandináv mitológiában az emberi nem őszülői; az északi népek Ádámja és Évája. E felfogás szerint az emberi nem fáktól származik (óskandinávul áskr: kőrisfa; embla: égerfa, szilfa?). Az Edda elbeszélése szerint az istenek Midgardban járva a parton találták őket. Életet és szellemet öntöttek beléjük.

Tacitus azt írja, hogy a germánok ősi énekeikben Tuiscót (Tiwaz) és fiát Mannust tartják népük atyjának.

A római történész írásában más környezetben, más nevekkel de újból találkozunk a szkíta eredetmonda északnyugati testvérével. Ahogy **Thargitaosz** apó fiaiból lesznek az agatürszök, gallok, szkíták, ugyan úgy születnek Mannus gyerekeiből a germánok. Itt is három fia van az ősapának. Belőlük fejlődnek ki a különböző területeken élő testvérnépek.

⁵ Strabón: Geographika Gondolat Kiadó Budapest 1977. Fordította DR. Földy József. 307 old. VII, könyv /2, C. 290.

Az északnyugaton élők Ingaevo gyerekei, közéjük tartoznak a fríz-szászok, vagyis a kimberek, teutonok, chaukok, jütek, frízek, cheruskok, és angolok.

Nyugaton a középső fiú Istaevon gyerekei a frankok, vagyis sugamberek, chamavok, ubiak, brukterek.

A harmadik gyerek Hermio, leszármazottai a hermundurok, svébek, chattok, longobárdok, markomannok és kuádok.

Belőlük válnak ki az északkeleti vandálok, burgundok, gótok, a délkeleti bastarnák, s az északi norvégek, svédek és dánok.^{6 7}

Mannus személye és a germán nemzetségek eredete fellebbenti a fátylat, hogy miért is kellett annyit harcolni a germánok ellen a középkorban. Miért kellett kigyót-békát rájuk kiabálni, és lehetőleg minden hagyományukat elpusztítani, vagy negatív tartalommal bemocskolni. Ugyanis nagyon kemény ős-maniteista kereszténység hívei voltak⁸. Amellett félelmetes versenytársai a földközi tengeri kézműveseknek, kereskedőknek, akik érdekeit képviselte a bibliai kereszténység. Fegyverrel nem lehetett legyőzni őket. Megvolt annak a veszélye, hogy hatalmas ellenfélle válnak. Így is történt. Amikor a római kereszténység látszólag győzött, a szász hercegségben kirobban a református mozgalom. Azzal, hogy a Bibliát lefordították németre, gyakorlatilag gátat vetettek a latinizálódásnak. A későbbiekben ez határozta meg azt a tényt, hogy Bismarckig nem sikerült egy egységes német államot létrehozni. Ezt minden eszközzel megakadályozta az európai nagypolitika. Amikor megszületett Nagy Németország, nemsokára kirobban ellene az első világháború. Mikor így sem tudták tönkretenni, megszerezték nekik, uralomra juttatták az idegbeteg Adolf Hitlert. Ezzel sikerült napjainkig olyan „hírnevet” szerezni a németeknek, amilyet a hunokra kentek több mint ezer éven át.

*

Germán nyelvcsaládhoz a következő nyelveket sorolták:

1. *A gót nyelv. Virágzásának kora a IV. és V. sz., s a gótoknak olasz- és spanyolországi uralmával ért véget. Ulfilas püspöknek a IV. sz.-ban keletkezett bibliafordításában maradt fenn.* PL.

Számunkra meg azért felbecsülhetetlen értékű, mert ma már jól ismert tény, hogy a gótok neve alatt szkíta-szarmata törzsszövetséget emlegetnek. Ha a germán nyelvvel azonosítani lehet a gótot, akkor nyilvánvaló, hogy az állítólag külön álló nyelvcsalád nem is olyan rég vált ki a hun-szkiták nagy tömegéből.

2. *az északi germán v. skandináv nyelvek - norvég, izlandi, dán, svéd*

3. *A nyugati germán v. német. A legelterjedtebb germán nyelv, mely korán felnémet (hochdeutsch) és alnémet (niederdeutsch) nyelvekre oszlott.*

4. *A szászoktól már az 5. sz.-ban különváltak az angolszászok, Angliába vándorolva, hol aztán nyelvük önállóan fejlődött tovább, elvegyülve román elemekkel.*

A szászok nyelve, az ó-szász, ma az u. n. plattdeutsch nyelvjárásban él tovább.

5. *Az ó-frank nyelv anyja a mai alsó-rajnai nyelvjárásnak, s a németalföldi irodalmi nyelvnek, melyet Hollandiában hollandinak, Belgiumban vlämnek neveznek.*

⁶ A fenti részt Borovszky Samu „A népvándorlás kora” című munkájából vettük át. Hasonmás kiadásban, 1999-ben jelentette meg a Babits Kiadó Szekszárdon.

⁷ Elgondolkoztató nevek. Kedves Schell Ferenc barátom felteszi a kérdéseket: Istaevon - Van köze az István névhez? sugamberek - Van köze Szikambriához? svébek - Ezek a svábok. Tolnán, ahol születtem, ma is több Schwébli család van. ? (Svébli) A kérdésekben legtöbbször benne van a válasz.

⁸ Az előbbiekben már tisztáztuk, de a belénk nevelt maniteista kép miatt állandóan emlékeztetnünk kell, hogy Manu kultusza krisztus előtt legkevesebb négyezer évvel már ismert és elterjedt. A későbbi perzsa Mani vagy kitaláció, vagy az ős törvényhozó nevének felvétele. Ariánus eretnységnek is írják.

És most a germán nyelveknél a címszóírónk jó részben összefoglalja, amit én köteteken át bizonygatok. Az akkori nyelvészek már rájöttek, hogy a germán, szláv, kelta, görög, latin, az indiai nyelvek, a perzsa egy közös ősnyelvből származnak. Rájöttek arra az igazságra, amit két század múltán már mindenki hirdet. Az összes ismert nyelv egyetlen ősnyelvből származik. Eltéréseik a különválás időszakától, helyétől, és a környezet nyelvjárásaiból adódnak.

E nyelvcsalád egyik ága egy nagy nyelvtörzsnek az indogermán v. árja nyelvtörzsnek, melyhez a germánon kívül a szláv és litván (észak-európai), görög, latin, kelta (dél-európai), ind és iráni (ázsiai indogermán) nyelvek tartoznak. Az összehasonlító nyelvtudomány azon valószínű eredményre vezetett, hogy e nyelvek mind egy közös ősnyelvből származnak, melynek hazája Európa és Ázsia határán lehetett. PL.

Móra Ferenc karcolata jut eszembe. Egy ásatásnál furcsa élőlényt pillantanak meg. Tanakodnak, hogy mi is lehet. A napszámos megvakargatja a tarkóját, s kiböki: „Ez vagy valami, vagy menyen valahova.” Hát igen! Ha keveset tudunk, furcsa következtetések jutnak eszünkbe. Mert logikai készsége minden embernek van valamilyen szinten.

Nem szeretnék semmilyen szempontból sorrendet állítani a germán népek között. Ezért először vizsgáljuk meg a magyarok között is élő németek egy-egy nemzetségét.

Svábok

A rómaiak alamannoknak nevezték őket. Közülük *a szemnonok népe, a Zin istenség (Tyr) őrei voltak..*

Akadjunk meg a szemnonoknál, akiket a leghatalmasabb ókori germán népnek tartottak a latinok Semnonēs v. Sennonēs⁹ néven, a suevek törzséből. Az Odera és Elba között laktak, az Óriáshegységtől a mai Potsdam, és az Odera menti Frankfurtig.

Zin (Zan v. Zen alakban is ismert a fogalom.) istenség őrei voltak. Vagyis templomőrök, mint a suméroknál a szikilnek, hinduknál szakjának írt foglalkozásnév. Kivétel nélkül gyerekkoruktól harcra képzett, jól felfegyverzett népesség volt, mint a székelyek szinte napjainkig. Az általuk „örzött” istenség nálunk is megjelenik. Máshol tisztségnéven az ismert onogur (tíz törzs) törzsszövetség fő szervezője, Zan dir. Itt a név valójában Isten megvilágosítottját jelenti. De a svábok között is ugyanilyen szerepet tölt be a szem-onok népe (szem-úr). Vagyis szakrális, központi szereplők.

*Svévek, svávok Suevi, Suebi, elnevezés alatt a **nemcsak hogy időről-időre más törzsek szerepelnek, de még a terület is változik, ahol a korabeli leírások jelzik életterüket.** Tacitus őket tekinti egész kelet Germánia urainak, a Dunától egészen a Keleti-tengerig. Caesar a Rajna mentén keresi. A rómaiak Kr. e. 123.-*

---

⁹ Itt megint a latin nyelvet kell segítségül hívni. A szó értelme felnőtt, magas, nagy tiszteletre méltó.

ban ismerkedtek meg velük. Nem nagy örömeikre. Az Árpád-kori magyar oklevelekben Svévek, svávok névvel az osztrákokat illetik. PL.

A Cheruszok - régi Germánia leghíresebb népe. Eleinte barátságos viszonyban éltek a rómaiakkal, később azonban tönkre vevén Varus légióit a teutonburgi erdőben, élére léptek a germán törzseknek és megalapították a cheruszk törzsszövetséget.

A verekedés úgy kezdődött, hogy a svábok visszaütöttek. Nem a legelső hadjárat után. Az ősnépek, ha nem zavarta senki, békés napjaikban nemzeti földjeiken tevékenykedtek. Törzseket akkor hoztak létre, ha valamilyen külső veszély fenyegette őket. Ha nagy volt a baj, akkor több törzs hadai szövetséget kötöttek.

A sok néven nevezett nép önmagát szuebi-nek nevezte s a középkorban, hercegségük Sváben nevet viselt. Alamannia csak a latinoknál jelenik meg. Az alamannokról először 213-ban tesznek említést és pedig, hogy a felső Majna mellett laknak. Ismételve neki rontottak a határsáncnak. Elfoglalták 290 körül a mögötte elterülő romanizált tized-földet, s 350 körül Elzászt is. Attila hadjárata (451) és Aëtius halála (454) után a Rajnán át való előnyomulásuk kevés ellenállásra talált. Elzásztól északra Köln és Aachen vidékéig nyomultak elő. 500 körül Chlodvig frank király állítólag meghódította őket. Egy részük a keleti gótok királya, Theodorich oltalma alatt visszavonult a Dunától és Rajnától délre eső vidékre.

Később külön önálló hercegeik voltak, de az új német királyságban a XI. század elején mégis ismét tartomány lett, míg a Staufok bukásakor számos részre nem szakadt. Később beleolvadt a Württembergi királyságba.

Ma is ott élnek, ahol évezredekkel korábban. Amikor a Habsburg-ház „felszabadította” a Bánátot a törökök uralma alól, a magyar lakosságot kiűzte, vagy elpusztította. Svábokat hozott helyükbe. Csendes, szorgalmas, földművelő emberek voltak. Hatalmas falvakat építettek. Gyönyörű utcákkal. Több évszázados ittlét után Ceausescu eladta őket az akkori Nyugat-Németországnak. Valamikor gyönyörű falvaikban ma sötétbőrű új telepések laknak.

Nyelvüket több nyelvjárásra osztják. A felnémet nyelvjárásokhoz sorolják az alemannokat, másfelől a bajor-osztrákokokat.

Nyelvjárási közelségük a bajorokkal hozza rokonságba őket. Azzal a német nyelvű népcsoporttal, melyet mostanában az avaroktól eredeztetnek. Tehát hun utódnépek. Ők alkotják Németország mai bajor tagállamát, Ausztria lakosságát, a svábokat és a svájci németeket. Az avarokkal lehet azonosítani ezt az ősnépet.

Szászok

Nagy és független germán nemzetség volt, mióta a fennmaradt okiratok alapján nyomon tudjuk követni. Mivelhogy a svábokkal együtt nagyon ragaszkodtak az őskeresztény (Biblia előtti) valláshoz, állandó zaklatás volt osztályrészük. Saját írásukkal készített misekönyveiket, okirataikat tüzzel-vassal pusztították. Nevük származásáról humorosnak, vagy akár csúfondároskodásnak felfogható magyarázatok keringtek. Amolyan óvódás szinten megalkotott elméletek. Némelyek szerint nevét a Sax nevű késtől nyerte, míg mások e nevet e szóból sassen (sesshaft - letelepültek) igyekeznek megmagyarázni.

Aztán eszembe jutott egy magyar nóta, hogy „aki akar keresni, az talál is”. Legtöbb német nyelvjárásban szekler néven emlegetik ma is. Érdekes módon a székelyeket is ugyanúgy nevezik. Csíkszeredát Szeklerburgnak írják. Ismert tény, hogy a székelyek keleti neve szaka. Rokonnépeik hozták létre például a sassanida dinasztiát. A kelta nyelv szakértői Sasserach, vagy Sassanneil formában rögzítették nevüket. Az Írek Sassenának. Mindég valahol benne érzem az ismert totem állat, a sas nevét. A mai angliai Sussex kiejtése szaszex. Ne zavarjon az x, inkább szász székét, vagyis tartományt jelent. De mi azt is ismerjük, hogy keleten a szaka, szakja nevek a vadászokat, templom- és falu-őröket jelenti.

Figyeljük meg a korai szász emlékoszlopokat. Akik készítették a kőfaragás nagymesterei voltak. Mesterségbeli tudásuk, motivumaik mind a keltákra vezethetők vissza.

Nemcsak megnevezésük, hanem ősi vallásuk, jogszokásaik is azonosak, például velünk.

A tatárjárás után erősítő hadakként jöttek Erdélybe. Az elpusztított fogarasi és besztercei püspökségek vidékére. A Közép-Rajna és Mosel folyó mellékéről. De nemcsak hozzánk. A szász hercegség több mint 200 esztendő feldaraboltsága idején bánya-szakemberekként megtaláljuk őket Albániától a Fekete-tengerig.

II. Endre szabadságlevele szerint a nagyszebeni tartománynak autonóm joga volt. Élén külön kerületi gróf állott, akit a király nevezett ki az ő javaslatukra. Mátyás 1464-ben elismerte szabad választási jogukat. A szászok ispánja vagy grófja (comes saxorum), a szász egyetem¹⁰ élén állott, a szász nemzeti közgyűlés elnöke volt, szebeni királybíró, valamint az erdélyi főkormányzók tanácsosa. Az osztrák vármegyék bevezetése után e cím a szebeni főispánt illette, mint a szász egyetem közgyűlése elnökét.

Az egymás közt egyenjogú szabad lakosokat évi adó fizetésére és háború esetén katonaállításra kötelezték. Mindég maguk intézték belügyeiket s választották hivatalnokait és papjaikat. Egyházi tekintetben is önállósággal bírtak, amennyiben ama jogok egy részét, amelyek másutt a püspök hatáskörébe tartoztak, az esperesek gyakorolták a káptalanokban.

A székelyek szabad, autonóm területeiből adták át a Brassó és Fogaras közt elterülő vidéket számukra. Egy részük a székelyekkel a Fekete Kunságba húzódott (Moldva és Havasalföld), és megkezdték a két vajdaság életének újraszervezését.

¹⁰ Szász egyetem (universitas) - a déli kárpátokban élő és a besztercei szászok közösségét jelölő fogalom.

Aki az akkori jogviszonyokat ismeri, rögtön felötlik benne a kérdés: különböző nyelvet beszélők miért lettek hirtelen olyan nagy fegyverbarátok? Az előtt a német lovagrendet tűzzel-vassal pusztították a székelyek. Most meg saját életterükből adnak át egy jó részt. Együtt telepednek a kun és besenyő vidékekre. A magyarázat egyszerű. Ismerték saját őstörténetüket, a nyelvük nem is állt olyan távol egymástól, mint napjainkban, de tökéletesen azonos jogszokásaik, erkölcsi felfogásuk volt.

Ezt a tényt a Habsburg-ház is ismerte. A későbbi negatív propaganda ellenére valójában a bécsi királyok ugyanúgy félték a szászoktól, mint a székelyektől.

Miután 1691-ben a Lipót-féle hitlevél által Erdély a Habsburg-ház hatalma alá került, romok borították az egész országot és a szász nép a kipusztuláshoz közel volt. Erre rátetőzött II. József uralkodása, aki minden fennállót halomra döntött. A szász nemzetet megszüntnek nyilvánították, vagyonát elkoboztatták, még a szebeni nemzeti levéltárt is becsomagolták, hogy elszállíttassák. A visszaállítási leirat szabadította meg a nemzetet ideig-óráig.

Röviden ennyit az erdélyi szászokról. Nézzük meg őket eredeti hazájukban.

*

Egy részük 450 körül Britanniába átkelve, Anglia megalapítója lett.

Az Elba két partja mentén lakott. Négy részre oszlottak: keleten az ostfalok, a Wesertől nyugatra a westfalok, a Weser mindkét partján az engerek és Schleswig-Holstein vidékén a nordalbingiek.

Az után is, hogy a déli germán törzsek felvették a bibliai kereszténységet, ők fenntartották ősvallásukat és független életmódjukat. Szabad községekben laktak választott elöljárók alatt, s háború idején egy választott vezető alatt egyesültek. Később megjelenik náluk is a középkorra jellemző helyzet. A vezetők hithű katolikusok. A nép maga eljár templomba, de megőrzi ősi hitét, szokásait is. A katolikus elöljárók megbízható vezetőként pápai és francia királyi támogatással egy laza, birodalomnak nevezett, feudális szövetséget hoznak létre. Az olyan nagynak bemutatott német császár elsősorban díszpéldány, hivatkozási lehetőség a legteljesebb függetlenséget élvező királyságok, hercegségek, grófságok számára.

Az első hercegük Ottó (880-912) kitért a normann harcokban és hatalmát Tübingiára is kiterjesztette. Terjesztette a nyugati kereszténységet, s ezzel együtt a saját uralmát.

Szász dinasztia kerül a német trónra. E korszakot az Ottók korszakának szokás nevezni. Nagy Ottó római császár lesz, előmozdítja az antik műveltséget, mely valóságos virágzásnak indul Németországban. Koruk a középkori reneszánsz kora.

Szász császárok, német királyok és római császárok a szász hercegi családból 919-1024 között: - I. Henrik (919-36), I. Ottó (936-73), II. Ottó (973-83), III. Ottó (983-1002), II. Henrik (1002-1024). Hogy a fenti Ottók mikor uralkodtak, hány létezett valóban belőlük nem tudtam kibogozni. De valós események lehetnek – kevés időcsúsztatással a fantom korszakból is.

Amit eddig olvastunk az mind szép, de nézzünk meg egy korabeli szász kupát. Egy orosz régész rögtön a szkíta ötvösművészet késői

szakaszához sorolná. Egy erdélyi szarmata kincsnek nézné. Kiknek a rügyei a szászok?

Véleményem szerint Nagy I. Ottó személye volt az a példa, vagy inkább szabásminta, amelyre később ráépítették a mesebeli Nagy Károly birodalmának forgató könyvét.¹¹ II. Henrik után romlik a helyzet. Rótszakállú Frigyes császár 1180-ban Oroszlán Henrik szász herceget hűbéri birtokaitól megfosztotta és a szász hercegséget feldarabolta. A lauenburgi és holsteini részeket Aszkániai Bernátnak adományozta. Ez volt a későbbi szász nagyhercegség kezdete. II. Rudolf herceg élt először a választó-fejedelmi címmel (1370).

Ez az állapot sem tart sokáig. A germán vidékeket 1500-ban hat kerületre osztották, ezek egyike a Szász kerület volt (Sächsischer Kreis). 1512-ben a császári örökös és választó-fejedelemségi tartomány négy újabb kerület alakjában hozzájuk csatlakozott, Alsó-szász kerület néven. Ezt még ma is így nevezik

A modernkor kapunyitója III. Frigyes Ágost, aki a neki felajánlott lengyel koronát visszautasította. Kitűnő politikai hozzáértéssel helyezkedett egész uralkodása alatt. 1791-ben II. Lipótot és II. Frigyes Vilmost vendégei gyanánt fogadta Pillnitzben. Ebből a vendégeskedésből komoly gazdasági előnyei származtak az országnak. 1793 -1806-ig részt vett a franciák elleni háborúban. Az 1806-os porosz-francia háború kitörése után a poroszoknak 20,000 embert bocsátott rendelkezésére. 1806 dec. 11-én Posenban szövetséget kötött I. Napóleon császárral, akinek támogatásával I. Frigyes Ágost néven felvette a szász királyi címet és egyúttal belépett a rajnai szövetségbe.

A francia háborúk lezajlása után az ország jövőjére fordította figyelmét. Megalapította a drezdai orvosi s a tharandti erdészeti akadémiát. A reformátusoknak, a katolikusoknak és lutheránusoknak ugyanazokat a jogokat adta. 1831-ben új alkotmány lépett életbe, melynek értelmében kétkamarás országgyűlés gyakorolja a törvényhozói hatalmat és létrehozta az első felelős minisztériumot. 1834-ben nyílt meg az első vasút-vonal (Lipcse és Drezda között).

Foglaljuk össze: Szászország 1180-tól kezdve 1806-ig hercegség és választó-fejedelemség, 1806 után királyság. A német birodalom megalakulásával megtartotta szervezeti formáját, autonómiáját. Szövetséges ország lett. Több szász hercegség, grófság megőrzi területi autonómiáját az egységes német birodalom keretében. A korabeli források egy nagyhercegséget, négy hercegséget és egy Poroszország területén lévő tartományt ismertetnek.

Szász-Weimar-Eisenach - nagyhercegség.

Károly Ágost (1758-1828) alatt élte Jena és Weimar fénykorát (Goethe, Schiller, Herder, Wieland). 1816-ban szabadelvű alkotmányt adott népének és amikor szükséges volt, mellőzte Metternich egyes rendeleteit.

Szász-Altenburg – hercegség.

Szászgothai hercegség - I. Ernő, a szászgothai fejedelem új területeket csatolt hozzá, ami után 1672.-től Gotha és Altenburg hercegének nevezte magát.

Szász-Hildburghausen hercegség - wettini szász fejedelmi család ernestini ágából Ernő herceg alapította 1680.

Szász-Koburg-Gotha - hercegség,

Szász tartomány (Sachsen)

A fenti ismertetés arra utal, hogy a szászok jelentős részét tették, teszik ki a német nemzetnek. Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a mai napig megtartották nyelvjárásaikat, hagyományait.

¹¹ A későbbi történészek az Ottót megelőző korra helyezték Nagy Károly uralkodását, melyre Ottó szolgálhatta a mintát.

Ha már róluk írunk, nem hagyhatjuk ki azt a tényt, hogy a nagy vallásreformátor, Luther Márton is Szászföldön védte meg eszméit. A szász hercegek oltalma vitte diadalra a reformációt. A szász nép volt, amelyik felkarolta és gyakorlatba ültette. Az általa készített Biblia fordítás tette az ottani szász nyelvjárást a mai német nyelv alapjává.

Alsó Szászország címere. Vagy talán ők is Árpád apánk táltosait fogadták meg az áldozatokhoz?

A fentiekben mind arra hivatkoztam, hogy a szászokat azért tudták betelepíteni a Kárpátok közé, mert a székelyekével azonos jogszokásaik, társadalmi, családi hagyományaik voltak. Ezért el tudták fogadni (kompatibilis). Nem dobta ki magából az itt élő társadalom, mint a lovagrendet.

A szkíta-székelyek jogszokásait az elmúlt évtizedekben elég alaposan feltárták a történészek.¹² Ezt ismerve, könnyű az azonosságokat felfedezni a két jogrendszer között. Északnyugaton már korábban rögzítették írásban. Ezek egyedi, de alapjában véve a turáni népek jellegzetes jogrendszerét tartalmazza.

Eike von Repgow, német nemes, ki 1209-33-ban Magdeburg vidéki oklevelekben szerepel, jegyezte le latin betűkkel a Szász tükör (Sachsenspiegel) néven ismert törvénykönyvet és a szász hűbérjogot. Krónikai része eredetileg 1225-ig, utóbb 1248-ig terjed és alnémet nyelven írták.

Három évszázaddal korábban került kiadásra, mint nálunk Werbőczy, mert a feudális jogviszony hamarabb jelenik meg a nyugat-európai részeken. Ugyanolyan krónikát is tartalmaz, mint a mi Csíki Székely Krónikánk, ami nagy felháborodást, vagy inkább riadalmat keltett a bécsi király tanácsadói körében, amikor először kinyomatták.

Nincs szándékom elemezni, azonban fontosnak tűnik, hogy ők is falvaikat csak könnyű, vékony farúdkból készült kerítéssel vették körül, hogy az állatok ne tudjanak felügyelet nélkül kimenni a vetésekre. Fallal csak a kultikus helyeket kerítették be, ugyanúgy, mint a világ többi ősnépe Kínától Dél-Amerikáig. Ellenük azonban félezer évvel korábban kezdték emelni - saját vezetőik - a várakat ősi földjükön, mint nálunk. III. Henrik és IV. Henrik építették a várakat szász földön, de ezzel csak fokozták a szászok ellenszenvét, sőt gyűlöletét. Miután IV. Henrik a szász herceget, Magnust elfogatta és a hercegi méltóságtól megfosztotta, 1073-ban kitört a szászok nagy felkelése. 1075-ben IV. Henrik legyőzte ugyan a felkelőket, de erejüket megtörni nem tudta s a VII. Gergely pápa és utódai által IV.

¹² Jómagam a „Székely rendtartás” című kötetben foglaltam össze az eddigi eredményeket

Henrikkel szemben felállított német ellenkirályok a szászokban mindig buzgó párthívekre találtak.

Ők is tudták, hogy függetlenségük záloga az ősi szokások védelme. Évszázadokon át, szinte változtatás nélkül alkalmazták. Hozzánk legközelebb álló példa az Erdélyben élő közösségek története.

Évszázadokon át zavartalanul éltek az ősi jogokkal. A Dózsa féle felkelés után hirtelen felbukkan nálunk Werbőczy. Ekkor a szászoknál is többen lefordítják latin nyelvre az ősi kódexeket.

Fronius Mátyás brassói tanácsos, Statuta Jurium Municipalium Saxonum in Transylvania címen terjesztette Báthory István elé Krakkóban 1583-ban amit a fejedelem megerősített.

Ekkortól kezdik a székelyek is lejegyezgetni falutörvényeiket. Miért? Mert a magyar királyok alatt a koronás fők biztosították a helyi jogszokások alkalmazásának gyakorlatát. De Erdélyt fenyegető idegen királyok tevékenységével szemben a magyarok, szászok, székelyek a helyi törvények lejegyzésével védekeztek.

És végül, de nem utolsó sorban. A német nép létrejöttét a szász földön született Lutheri reformációnak köszönheti. Mai nyelvét a szász bibliának.

A porosz

Ha Németország történelméről hallunk, az első, amit rosszállóan megjegyeznek, az a porosz militarizmus. Őket tartják a két világháború kirobbantójának. Mindenért a németek a hibásak. Nem hajlandók alávetni magukat a „művelt” nemzeteknek. Csak nekem egy dolog nem fér a fejembe. Magyar népmesékben a hős mindég a burkus királyhoz fordul segítségért. Miért megbízható népünk számára évszázadok óta, a ma porosznak nevezett, burkus? Vagy miért viseli sűrűn a család, vagy a nyáj védelmezője – mindég nagytestű juhászkutyák - a Burkus nevet?

Az Interneten lapozgatva találok a „Porosz panteon” címet. Ismerős helyzetek vigyorognak felém cinikusan. Bogozzam ki, ha tudom.

Volt egy Grunau nevű írástudó (†1529), aki 1517-től haláláig írta-egészítgette ki a maga porosz krónikáját. Dominikánus szerzetes. A rend mindig is a Német Rend esküdt ellensége, és még inkább azok lettek, miután a rend szőröstül-bőröstül lutheranizált. Grunau királyi Poroszföldön élte le életét. Mindig a lengyel pápisták oldalán állt. Azzal kérkedett, hogy személyesen ismeri a pápát is, a lengyel királyt is. Hangsúlyozta a poroszok nem német eredetét, keverék népnek állította be. A gótoktól Dániából elűzött kimberek és a Sembiában őshonos ulmingánok vagy culmingánok keveredésének az eredményei. A nem létező törzsi neveket E. Stellától vette át, és torzította az eredetileg is kiagyaltakat még tovább.

A porosz őstörténet leírásához Grunau korának egyik legnagyobb csalását vetette be: koholt egy egész őskrónikát, amely mindjárt még kettőt magában foglalt. Az őskrónika szerzője valóságos személy, az első porosz püspök Christian lett volna, s a kézirat, amelyet 300 évig senki nem látott, s amely, miután Grunau „felfedezte és kijegyzetelte”, titokzatos módon újra eltűnt most már örökre, *Liber filiorum Belial* volt a címe. Az anyagot állítólag Dusburgi Pétertől kölcsönözte, aki többször nevezte a pogány poroszokat Belial fiainak.

A módszer ismeretes. Az eredeti magyar krónikáknak is „nyoma veszett”. Tűzzel-vassal pusztították. Aztán jöttek az idegen barátocskák, és megírták, hogy mi kik is vagyunk, honnan jöttünk. Ezekből a krónikákból kicseng, hogy örüljön a

magyar, hogy leülhet a fenekére. Ilyen jó társaságba kerülve, illeszkedjen. Ezt kapták a szászok, poroszok is. Aki behódolt, és jól térdepelt, történelmi főhős lett belőle. A többieknek még nyomát is, szó szerint, elégették. Aki írni tudott, levágták a kezét, aki beszélt, kivágták a nyelvét. **Ez a gyönyörű átalakulás ma is tart, csak más módszerekkel.**

Cimberek és teutonok, két germán néptörzs, az elsők, melyekkel a rómaiak érintkezésbe léptek. Kr. e. 120 körül hagyták el hazájukat, a jüt félszigetet. Dél felé nyomulva 113-ban Noricumban, Papirius Carbo prokonzultól földet kértek. Mégsem hatoltak délre, hanem megkerülve észak felől az Alpéseket, Galliába jutottak, hol a helvét tigurinokkal, az ambronokkal más teuton hadakkal egyesültek.

Óporoszok – bronz szobor. Mikor jobban megnéztem az arcokat rögtön az alföldi gazdák jutottak eszembe. Az északi népeknél ugyanilyen szép magyar bajuszokat és hozzánk közelálló géneket találunk.

109-ben Marcus Junius Silanus, 107-ben Lucius Cassius Longinus konzul szenvedett vereséget, 105-ben, pedig Servillus Cepio konzulnak 80 000 emberből álló seregét verték meg Arausionál (Orange). Rómát rettegés (terror cimbricus) fogta el. 104-ben római konzullá és hadvezérré G. Marius választott meg, aki ... Aquae Sextiaenél (Aix) megverte hadaikat. Másik részük, a cimberek és tigurinok Tiroton keresztül vették útjukat Itáliába. Catulus konzult Veronánál megverték s É.-Itáliában készültek megtelepedni. Catulus és Marius egyesült serege azonban 101 jul. 30-án Vercellenál a raudiusi mezőkön teljesen megsemmisítette őket. Az életben maradtak római fogságba jutottak. PL.

Vagy igen, vagy nem, de írják. Mindezt azért, mert az ókori világ legnagyobb rablójának, a latin Rómának a rémei voltak. Sanda gyanúm, hogy német területeken is kinevelték a mazochista történész társaságot. Írtak, amit elvártak tőlük. Így aztán őket szajkózza mindenki a mai napig. Olyan népről beszélnek, amelyik a jéghegyek utolsó visszahúzódásakor már a mai életterükre húzódtak. Nekik nem kellett a más hazája. Volt elég üres terület. A germán később sem igyekezett másokat lerohanni, megalázni. Ezen segített a modern nagypolitika Hitlerrel. De vajon miért?

Amit tudunk róluk, hogy szorgalmas, dolgos emberek voltak. A borostyánkő utak tőlük indultak, akkor, amikor még a mai népek nagyrésze még a fán sem volt. Mély csend a Bartis folyó mellett lakó Barta törzsekről. Ne kapjuk fel a fejünket, nem elírás, nem székely családneveket keverek. Eredetileg Borta lehetett a szó, amely Bor földisten táját, területét (ta) jelentette.

Mások írják, hogy a mai Poroszország őslakói azok a népek, melyekkel a déli nemzetek hajósai a tenger mentén úzótt borostyánkereskedés folytán ismerkedtek meg. Ilyenek massiliai Pytheas guttonjai, Tacitus aestiusai, az a nép azonban, melyről nevét vette, a poroszok (porussi, borussi, a. m. okosak, tudósok) a X. sz.-ban tűnik fel keletre a Visztulától,¹³ míg nyugaton a pomeránok laknak, akikről szintén egy későbbi ország kapja nevét.

A poroszok a litvánok vérrokonai, ezekkel együtt a pásztorok és szántóvetők természetvallásának hódoltak, melyhez nagy szívóssággal ragaszkodtak. Mindazonáltal a kereszténység kivált a lengyeleknek és a német lovagrendnek uralma alatt folyó kemény harcok árán mégis gyökeret vert. Arról is tudunk, hogy az első ismert kereszties hadjáratokat ellenük szervezték. A porosz nép javát ki kellett irtani és az így támadt hézagokat dél-német telepésekkel pótolni. 1283-ban a mai keleti-poroszok helyén már teljesen német mintára szervezett országot látunk, városaiban a lübecki törvénnyel, a parasztközségekben szabad önkormányzattal. A módszer bevált. Ahol nem volt feltétlen behódolás, jött a népiirtás, betelepítés. Korábban, mint nálunk.

Harc a pogányság ellen.

Közben hozzácsatlakozik Pommeránia. Az így kialakult virágzó tartomány kedvéért költözik át a német lovagrend nagymestere Marienburgba. A lengyel Jagellók ereje ellen a rend úgy védte magát, hogy a nagymesteri állást egymásután ajánlotta fel közeli harcias és tevékeny dinasztiai sarjainak. 1510-ben Albrecht brandenburg-ansbachi örgrófra esett a választás, aki megtagadta a hűbéresküt a lengyel királyoktól, s mikor a hadi szerencse nem kedvezett neki, a rendből kilépett, megváltoztatta az ország szervezetét és a lovagrend birtokát világi, örökös hercegséggé alakította át. Ezt a krakkói szerződésben (1528 ápr. 8.) Lengyelország is elismerte, de nem a pápa, aki az új országban elterjedt reformációban és a német lovagrend javainak szekularizációjában kettős veszedelmet látott. Mindamelllett Albrecht megtartotta országát, Luther tanának érvényt szerzett és 1544-ben megalapította a königsbergi lutheránus egyetemet.

Az északi államok a nagy gazdasági versenyben erős tömböt hoztak létre. A Hanza kereskedők hagyományait folytatva szellemi függetlenséget is biztosítottak maguknak. Élére gyakorlatilag a poroszok álltak.

Frigyess Vilmos, a választó-fejedelem (1640-88), a svédekkel fegyverszünetet kötött, és hamarosan fegyelmess és megbízható hadsereget szervezett. Erre támaszkodva a hollandokkal szövetségre lép, úgy hogy a vesztfáliai béke megkötésekor Poroszország már számottevő tényező. Ugyan a svédekkel kellett Pomeránián megosztóznia, de az elragadt földért busás kárpótlást kapott. Mikor így országa biztosítva volt, minden igyekezetét arra fordította, hogy a lengyel hűbéri kötelezettségétől megszabaduljon, mely 1618 (Poroszország és Brandenburg egyesítése) óta még mindig fennállott. Függetlensége érdekében vett részt a lengyel-

¹³ Nagyon érdekes, hirtelen feltűnnek a X. században. Addig hol voltak?

svéd háborúban; elébb a svédek, majd a lengyelek részéről kicsikarta poroszországi korlátlan főhatóságának elismerését, amit aztán az olívai békében (1660) egész Európa elfogadott. Ezt a tekintélyt a nagy választófejedelem egyfelől Németország érdekében, másrészt a lelkiismereti szabadság megóvására használta fel. Midőn XIV. Lajos francia király a német birodalmat megtámadta, Frigyes Vilmos volt az egyedüli német fejedelem, aki a Rajna-vonal érdekében fegyvert fogott.

1685-ben ismét szembeszállt a mindenható franciákkal és a kiűzött hugenottákat országába fogadván, ezzel irányt szabott utódainak, mint kell az országot a protestantizmus fellegvárává tenni. 1686-ban nagyobb sereget küldött Budavár visszavívására. Halálakor (1688 május 9.) Poroszország erős német választófejedelemség 110 840 km²-nyi területen 1,5 millió lakossal, gazdag kincstárral és kitűnően felszerelt és kiképzett hadsereggel.

Frigyes és I. Frigyes Vilmos, mint porosz választó-fejedelmek az európai híre jutott porosz hadsereget okosan használták fel. Egyfelől Franciaország ellen tartottak a birodalommal, másfelől segítették a császárt a török ellen. III. Frigyes 1700 nov. 16-án szerződésben vállalta, hogy a spanyol örökösödési háborúban egy hadosztályt biztosított a császárnak, az utóbbi a maga részéről belegezett a szuverén királyi cím használatába. Így tehát 1701 jan. 18-án Königsbergben maga tette saját fejére a koronát és I. Frigyes néven Poroszország legelső királya lett.

*

Brandenburg, Poroszország tartománya, a Germán síkságon fekszik, Berlintől nyugatra.

Tacitus szerint lakói a longobardok, burgundionok és semnonok voltak. *Egyrészt a keleti kereszténység felvételével elszlávosodott, (...) N. Ottó Havelberg és Brandeburg püspökségeknél vetette meg alapját. 983-ban azonban a szlávok fölkelése a német hatalomnak és vele együtt a latin kereszténységnek is véget vetett¹⁴. 1134-ben Medve Albert kapta meg a tartományt Lothar császártól. Fölvette Brandeburg őrgrófja címet, birtokain németeket telepített meg és így a vidéket újra germanizálta. PL.*

Az utolsó mondat a habsburg gyakorlat visszavetítése évszázadokkal. Az első rész pedig egy kis csavaráson alapul. Ők nem a szláv-, hanem az ős -kereszténység védelmére fogtak fegyvert.

A hűbérurak korszaka: 1126-1258. időszakban I. János és Ottó közösen uralkodtak; II. Frigyes császártól 1231-ben megkapták Pommeránia fölött a hűbéruraságot. 1236-ban bekebelezték Stargardot, 1250-ben Uckermarkot. János nőül vette pomerániai Hedviget. Ottó pedig a cseh Beatrix hercegasszony kezével együtt Felső-Lausitzot szerezte meg. A két testvér végül 1250-ben létre hozta a Lebus püspökséget. 1365-ben Ottó lett az egyedüli uralkodó.

Közben feltörekedtek a pénzemberek. Zsigmond császár 1411. jul. 8-án, Budán kelt okiratában VI. Frigyes nürnbergi várgrófot, a Hohenzollern-házból Brandenburg kormányzójává és kapitányává nevezte ki, ráruházván az őrgrófok minden hatalmát, kivéve a választófejedelemséget. 1415-ben azonban ezt is megkapta azzal a kikötéssel, hogy azt a császár 400.000 arany forintot visszaválthatja. 1417-ben Zsigmond a konstanzi zsinaton fel is avatta választófejedelemmé, még pedig minden kikötés nélkül. Mint választófejedelem I. Frigyesnek nevezte magát.

Brandenburgi Katalin, György Vilmos választófejedelem leánya (1604 -1649.) Bethlen Gábor erdélyi fejedelem felesége volt, akivel 1626 márc. 1.-én kelt egybe Kassán; még ugyanazon év május 24.-én a gyulafehérvári országgyűlésen a

¹⁴ Ebben csak az a furcsa, hogy a bibliai kereszténység még nem vált ketté a fenti időpontban.

gyermektelen fejedelem utódjául választották meg. Férje halála után alig egy pár hétig maradhatott a trónon eléggé szabadelvű élete miatt s 1631-ben Erdélyből Magyarországra költözött. Majd a bécsi udvar pártfogása alá helyezkedett, 1633-ban áttért a katolikus hitre, 1639-ben Ferenc Albert szász herceg felesége lett s a következő évben visszatért Németországba.

Pommeránia

Hajdanában kelta törzsek lakták, akkor még nem nevezték őket germánoknak. Számos régészeti lelet, óriási sírhalmok, sáncok, fegyverek bizonyítják ottlétüket. Akkoriban tengerparti városaikban pezsgő élet folyt. Tartják a hagyományok.

Állítólag szláv eredetű vendek telepedtek le az országban, melyet Po More, azaz tengermelléknek nevezték. Később, 1062-ben Szvantibor herceg alatt önálló hercegség lett; a XII. sz.-ban (1124 és 1128) Ottó bambergi püspök a keresztény hitre térítette a pogány vendeket és Julinban püspökséget alapított. Nemsokára barátok és német gyarmatosok árasztották el az országot, mely Szvantibor fiai alatt több részre bomlott. De mert P. lakóinak a dánoktól és lengyelektől kellett tartaniuk, a német birodalomhoz simultak. I. Barbarossa Frigyes császár 1181-ben Lübecki táborában hűbéreseinek fogadta Bogiszláv és Kázmér P.-i hercegeket. Ez időben érte el P. legnagyobb kiterjedését. PL.

Photo courtesy of Pommersche Tanzdeel Freistadt.

Nézzük csak meg ezeknek az északi szlávoknak a népviseletét.

Nekem ez a magyarázat eszembe juttatja a latin „Canis et non canendo” vagyis kutya és nem énekel eszmeftutatást. Kéznél van a sokkal későbbi nyelv, mellyel rögtön szlávósítani lehet. Majd azt is közli az anyag, hogy végeredményben Pomerella a tartomány neve. A 12. sz.-ban itt is megindult a már egyszer „megtérített” de a nyugati változásokat nem követő ortodox keresztények katolicizálása, ugyanúgy mint a lengyeleké. A magyarázatok oka? A pillanatnyi politikai helyzetek becsontosodása.

1310. Pomerella a német lovagrend tartománya.

1534-ben IX. Barnim és I. Fülöp hercegek bevezették birtokaikon a reformációt, a rendek jóváhagyásával.

1630 óta a svédek tartották P. legnagyobb részét megszállva. I. Frigyes Vilmos porosz király a terület nagy részét, továbbá Wollin és Usedom szigetét a svédektől elhódította és ezt a stockholmi békekötésben (1720) biztosította. Svédország csak kis részt tartott meg Elő-Pomerániából és a Rügen szigetét. Az 1815-ös szerződés értelmében ezek az utóbbi részek is Poroszországhoz, kerültek.

A lengyeleket nem nagyon említik forrásaink. Pedig népviseletük jogszokásaik inkább feléjük – pontosabban – közös ősük felé mutatnak. Napjainkban az Oderától keletre eső részek Lengyelországhoz tartoznak.

*

Írunk, állítunk. A szovjet 'felszabadítás' utáni években Kolozsváron is létrejött a kommunista irodalmi lap, az „UTUNK”. Élére a divatos munkás író, Nagy Istvánt nevezték ki. Nagy elbeszéléseket írt a gyerekek számára. Az újságírók magyarázták neki, hogy szép, szép, de épp terjedelme miatt nem fogják elolvasni a gyerekek. Mire határozottan felcsattant – csak olvassa el az a bűdös kölyök.

Mi is így vagyunk, a bűdös érdeklődők. Leírták, együk meg, hallgassunk. Megint előszedték *Szvantibor, Bogiszláv (Zvatoplukot kifelejtették)* hercegeket, odacsődítették a szlávokat. Annak ellenére, hogy észak-nyugaton találjuk Pomerániát. Aztán odakerült koraközépkorban egy 19. században született név a Szlavia. Tiszta időutazás.

Bajorország

Bajorország megnevezése elég késői. Nem az volt a gond, hogy minek nevezzék, hanem az, hogy a névből ne tűnjön ki, hogy hun-avar népek lakják.

Az igazság, mint olyan benne van a magyarázatokban, mikor azt állítják, hogy őslakói kelta törzsek voltak, kik a műveltségnek már előrehaladottabb fokán állottak. Kelták, hunok, avarok között semmi különbség nincs. Egyazon nép különböző korokban ráaggatott nevekkal. Bajorokról már nyelváltás után beszélhetünk.

Figyeljük meg a bajorországi leleteket. Temetkezésük félremagyarázhatatlan avargyűrés sír. Leleteik, mint például a keltának nevezett maszk, nyugodtan lehetne szkíta, szarmata stb. A ruhadíszekről ne is beszéljünk. A zamárdi avar leletek ikertestvérei,

Augustus római császár Kr. e. 15-ben Drusust és Tiberiust bízta meg országuk meghódításával. A tartományt a régi lakók neve után Vindeliciának nevezték. Jelentős gazdaságuk, virágzó városaik voltak. A rómaiak által alapított gyarmatok Augsburg (Augusta a tartomány fővárosa), Regensburg (Regina Castra) és Passau (Castra Batava).

Állítólag a visszavonulásuk után az elhagyott területen sok germán törzs fészkelte be magát. Így 488 és 520 között a markomannok és quádok, kik Csehországból (Bojohaemum) vándoroltak be és előbbi hazájukról a bajuvarii, «bajorok» nevet kapták. A mai bajorok ősei e szerint valószínűen a markomannok és quádok, kikhez még egyéb törzsek is csatlakoztak, mint a rugiak, turcilingok, herulok és úgy lehet a kelta bojok maradványai. A bajorok eredete egyébiránt mai napig vitás kérdés, melyet a terjedelmes szakirodalom dacára sem lehet határozottan megoldani. Ez így is lenne?

Nem, mert egy sor dolgot el kellene mondani világosan. A felsorol „bevándorlók” a keleti szomszédai vezető rétegeiből kerültek ki. Ismert és fontos történelmi szerepük volt korábban is. Meghatározták Európa sorsát a Római Birodalom bukása utáni századokban. Így aztán jön a mese, s a kavarás.

A bajoroknál azzal kezdik, hogy mikor a longobárdok Felső-Itáliába nyomultak (568), a bajorok már hercegek fennhatósága alatt állottak, kik azonban némiképpen a frank királyoktól függtek. Ekkor I. Garibald volt, ki Autáris longobárd király szövetségében hasztalan iparkodott lerázni a frankok fennhatóságát. Halála után (590) a bajor nagyok fiai, rokonát I. Taszilót emelték a hercegi székre, de ő az avarok ellen indított második hadjáratban seregestül elveszett.

Jön a fantom korszak. Fia, II. Garibald idején (630) kapta Dagobert frank királytól legrégebbi törvénykönyvüket és ez időben érkeztek hozzájuk az első keresztény hittérítők. Odiló nőül vette Martell Károly leányát és felszabadította országát. Sógora Kis Pipinn, a Lechmezőn elfogta 743-ban. Fia, II. Tasziló mikor felnőtt, megpróbálta lerázni a frank igtát. Nagybátyja, Kis Pipin 757-ben hódolatra kényszerítette. Tíz évre rá a bizánci és longobárdi udvarral szövetkezve, sőt még az avarok segélyére is számítva, újból fegyvert fogott: Nagy Károly frank király még jobban megnyirbálta hatalmát. De most sem maradt veszteg, Nagy Károly 788-ban saját bajor nemesei s papjai által halálra ítéltette, de végül csak kolostorba záratta. Bajorország pedig frank tartománnyá lett. Nagy Károly grófságokra osztotta. 817-ben. Jámbor Lajos legifjabb fia Német Lajos kapta meg Csehországgal és Karinthiával együtt, mégpedig királyi címmel. Lajos halála után fiára, Karlmannra szállt, 880-ban ennek öcsére III. Lajosra, 882-ben pedig harmadik testvérükre, Vastag Károlyra, aki aztán az egész frank birodalmat ismét uralma alatt egyesítette. Károlyt 887-ben Arnulf követte a trónon, őt 899-ben fia, Gyermek Lajos, kinek uralkodása alatt az ismételten betörő magyarok Bajorországot kétségbe ejtették, 907-ben a bajor hadsereget Luitpold gróf alatt teljesen tönkreveték és az országot tűzzel-vassal pusztították.

Szép volt, mese volt, igaz se volt. De mi ebből a tanulság – ha a nagyok rádtaposnak ne emeld fel a fejedet. A magyarokra pedig haragudj, mert veszélyes emberek. De itt is bejutva a valós időben minden visszaállt a régi kerékvágásba.

A mesék után nézzük meg a koraközépkori bagolyfejű kítűzőket. Az ész, vagy öregség, halál szimbólumait. A kelta-avar típusú halotti szekeret. A világon bárhol megtalálható ősi galaxis ábrázolást. Mind az őskultúra jelképtárából.

Gyermek Lajossal (megh. 911.) kihalt Németországban a Karolingok férfiága, és ezentúl Bajoruraméknak megint saját hercegei voltak. Első hercegül Gonosz v. II. Arnulfot ismerték el. Közben I. Henrik. 955-ben Augsburg mellett (a Lechmezőn) az I. Ottó császár alatt álló birodalmi hadsereggel megverte a magyarokat.

Wittelsbachi Ottó, a 19. sz.-ig uralkodó család ősatya, az ország területét tetemesen megnagyobbította (megh. 1183.) fia pedig, Lajos, hűbér gyanánt megszerezte a rajnai Pfalz-ot (1214). Utána fia II. Ottó lépett trónra. Ennek uralkodása alatt az országot pártusák dúlták. Halála után (1253) fiai - Szigorú Lajos és Henrik - két évig közösen uralkodtak. Egy darabig csend volt. Később Jámbor Vilmos (1579-1597) báb volt a jezsuiták kezében. Ennek fia I. Miksa (1597-1651) ki az ország pénzügyeit rendbetette, szintén a jezsuiták hitbuzgó tanítványa volt, s türelmetlensége által hozzájárult, hogy Németország Unió és Liga néven két

ellenséges táborra bomlott Mikor a 30 éves háború kitört, fontos szolgálatokat tett ifjúkori barátjának. II. Ferdinánd császárnak. A cseh felkelés elnyomására sereget küldött. Buzgósága azonban nem volt önzetlen, mert szolgálata fejében Felső-Ausztriát követelte zálogul, 1628-ban pedig az átokkal sújtott Pfalzi Frigyes birtokát, Pfalzot és a választó fejedelmi méltóságot. A vesztfáliai békekötésben meg is kapta.

II. Miksa Emánuel. Rákóczy Ferencsel a Habsburg ház ellen szövetkezett. Később rokoni alapon a sógorék elfoglalták az ország egyharmadát.

Bajorországban nem csak trónoltak, meg háborúztak, hanem kitűnő mesteremberek, földművesek laktak. Kitűnő boraik vannak évszázadok óta. Ma is. De ezen kívül példás iparuk, pénzügyeik. A latin népek Bavaria-nak nevezik. Szedjük szét – B-avar-ia.

Gótok

Gotones néven legelőször Tacitus (Germ. 44.) említi. Germán törzsként. A római birodalomban minden keletről jövő veszély germán, vagy gall nevet kapott. Azt is állították róluk, hogy eredetileg Germánia észak-keleti részében királyok alatt éltek, hova meg régi monda szerint Skandia szigetéről vándoroltak. A markomann háború idején (Kr. u. II. sz.) jutottak el a Fekete tenger partjaira, hol a géták és szkíták laktak, s a szomszéd germán és szarmata eredetű népeket erőszakkal egyesítették. Lassanként annyira kiterjeszkedtek, hogy a IV. sz.-ban **Kr. u. a gót birodalom a Tiszától a Donig, Pontusztól a Keleti-tengerig terjedt.** Pusztító hadjárataik, melyeket a rómaiak ellen viseltek, a Kr. u. II. sz.-tól a IV. sz.-ig tartottak; főleg a herulok vittek végbe szárazon és vízen roppant pusztításokat.

Ez így nagyon szép. Theoderich nagy gót király az általa építtetett templomában határozottan Gétának, vagyis magas földinek, hegyvidéki embernek nevezi magát. Jordanes is Gétikának nevezi művét. A gótika olyan 'szakszó', mint amikor a román ember a Lacit Locinak ejti és Lotinak írja.

A fenti rész a Herulokat egy kalap alá veszi a gótokkal. Helyesen.

A tényleges helyzetet először a szovjet 'világtörténet' sorozat írja le. A gót nem egy önálló népcsoport, hanem hadi szövetség.

Mi a törzs? Az ősnépek mindég nagy rokonsaládok nemzetségi szervezetében éltek. Általában 10.000 -nyi felnőtt személyből. Szükség esetén ezer, távolabbi vidékekre portyázó harcost állítottak ki. Hadjáratokra a szomszédos nemzetségekkel együtt létrehozta egy törzset, amely tízezer harcost állított hadrendbe. Nagyobb hadjáratok idején a törzsek is szövetséget kötöttek. A Fekete-tenger északi részén lévő nemzetségekből állt össze a gótok keletinek nevezett ága Volga és a Dnyeper vidékéről. A nyugati gótok a Prut, keleti- és déli-Kárpátok külső pereméről, valamint Erdélyből. Kimondottan szkíta, szittyá nemzetségek. Szarmaták, dákok, a római íróknál gétáknak nevezett carpok, alánok nemzetségeiből.¹⁵ Ez csak néhány közülük, ugyanis a 262-es hadjáratukban több százezer ember és 500 hajó vett részt.

Emlegetik a herulokat.¹⁶ A svéd nemesség ősei. Nem külön nép, hanem a mindkét megnevezés mögött a lófőket találjuk. Vagyis a legmagasabban képzett, elsősorban vezető feladatokra kinevelt lovas harcosok külön egységeit. Miért? A szkíta nemzetségek gyerekeiket egyformán nevelik, a beavatásig. Ekkor eléri a közvitéz fokozatot. A legkiválóbbakat tovább képzik. Sokkal magasabb fokon tanulják

¹⁵ Világtörténet II. 807- 808. old, adatai nyomán. Eredetileg a carp (kiejtése karp) a Kárpátokról kapta a nevét, vagy egyesek szerint fordítva.

¹⁶ Jelen sorozat II. kötetében írtam róluk

a jogszokásokat, azok miként és miértjeit, a társadalmi élet szervezését, vezetését. A nagyobb katonai egységek stratégiáját, taktikáját. Vagyis magasfokú vezetőknek képezik őket. Igenám, de a társadalomnak, amelyikből kikerültek nincs szükség annyi vezetőre. Ilyenkor külön egységeket hoznak létre belőlük, akik távoli vidékeken teljesítenek szolgálatot.¹⁷ (Ez a képzésmód jellemezte a lányok felkészítését is. Természetesen másabb tudásanyag előtérbe helyezésével.) A herol, herald, heraldika ma is a nemesség megjelölésére szolgáló szó.

Hát akkor mi ez a kavarási? Elsősorban információ hiány, de leginkább háttér munka. Bizony a 'gótok' hun-szkiták voltak a javából – Atilla előtt és után.

Ki hogy írja le őket, úgy használjuk a neveket. A szláv történészek vízi- és osztró – gótokról írnak.

A G, két részre oszlottak: nyugati G.-ra (thervingek), kik az alsó Duna s Kárpátok közt Erdély, Moldva, Havasalföld erdős, füves terein laktak és keleti G.-ra a D.-oroszlási síkokon. A két nép közt a Dnyeper (Borysthenes) volt a határ. Különböző népekre, törzsekre oszlott mind a kettő és pedig a nyugati G. a Balth (bátor), a keletiek az Amal v. Amelung (szepőlten tiszta) királyi ház alatt. PL.

Az őskeresztény vallás hívei voltak. De azt olvassuk róluk, hogy a kereszténységet is korán fölvettek arianizmus alakjában, melyet Ulfilas (Wulfila, Wölfel, 311-381.) püspök 341-től terjesztett a nyugati gótok közt 355-ig. Állítólag Ulfilas alkotta meg a gót ábécét (de melyiket?) s fordította le a szentírást gót nyelvre. Ez a gót s így az ó-germán nyelv legrégebb emléke. Szorgalmas emberek voltak a gótok. Ulfilas püspök a Niceai zsinat előtt már 14 évvel megtérítette őket. Több mint valószínű, hogy így volt. Csak azon csodálkozom, hogy le is írták. Mert Krisztust születése előtt 2.000 esztendővel őskeresztényekként már várták és pontosan tudták a Megváltó születésének idejét és területét.

Még mit írnak róluk? Theodosius idején az Erdély hegyei közt tartózkodók egyrésze 382-ben Tráciában s Moesiában telepedett át, sőt zsoldért részt vettek Bizánc hadműveleteibe. Adót nem fizettek. Nagy Theodosius halála után Arcadius gyámja, a gall Rufinus a zsoldot megtagadta. Erre „hadiösvényre léptek”. Balthok nemzetségéből származó Alarichot 395-ben királlyá választották és vezetése alatt Görögországot pusztították. Stilicho, Honorius nyugat-római császár gyámja, állítólag megverte Alarichot a Poloe hegységnél (396). Mégis a következő évben a 'gót' vezér Keleti-Ilíria kormányzója megtámadja ellenfelét. Pollentiánál 402-ben és Veronánál 403-ban megveri Stilichot, kivégzi, utána (408) megsarcolta Rómát. 409-ben, és 410-ben ismét támadást intézett. Rómát bevette és kifosztotta. Még abban az évben meghalt. Sógora és utóda Ataulf Róma fővezére lett. 415-ben átkelt a Pireneusokon s Barcelonát elfoglalta. Utódai Sigerik s Wallia alatt folytatták a hódítást, Eurich pedig (466-484) névleg is függetlenítette magát. Annak ellenére, hogy Hispániában maradtak, Rómában az ő befolyásuk emelte trónra a császárokat.

531-ben Amalarich meggyilkolásával kihalt a Balt ház, mely 136 évig uralkodott, s innen kezdve 180 éven át újból választott királyok következtek. Rekared alatt (586-601) a római egyházhoz csatlakoztak. Ettől a Római kereszténység megerősödött s a főpapság jelentékeny politikai tényezővé vált. El is veszítették a testvéreik bizalmát. Ellenük léptek fel a mórok (és nem arabok) Tarik vezetésével, s a 711-es Xeres de la Frontera melletti győzelem után a mórok váltak Hispánia uraivá. Ezzel megszűnt a gót birodalom, csak neve maradt fenn Katalonia nevében.

Hogy ezekből mi és mikor történt egyelőre nem lehet kibogozni. De tény, hogy a Római Birodalom bukása után ezer esztendeig a gótok tartottak rendet a két nyugati félszigeten.

---

¹⁷ Az orosz forradalom idején ilyenek voltak a cári tisztekből összeállított alakulatok.

A Gótok királysága, bár néha apáról fiúra szállt az uralom, nem volt öröklődő s nem is sikerült ilyené tenni. A király a legfőbb hadúr volt. Tipikus keleti hun szervezetben éltek, amit nem szeretnék újból leírni. Ellenben bemutatnám, hogy miként látták korábban ezt a rendszert.

Első a duces (Herzog), eredetileg katonai, később kormányzói tiszt. A Comites (Grafen) hasonló, de területi vezető. A gardingok (bárók) udvari méltóságok viselői s végre a többi nemes, kik a bíraskodás jogát élvezték.

A jobbágy nép az előkelők telkein kisebb részeket művelt s ennek fejében évenként fizetéssel, szolgálattal tartozott - szóval hűbéres volt. A katonáskodásnál a király a fővezér, alatta harcoltak a duces, comites, tiudfadok (ezredesek) stb. Ugyanezek békében a király megbízásából a polgári ügyek élén állottak.

A polgári ügyrend tulajdonképpen rendezése II. Alarich nevéhez fűződik (511-531), ki a római s gót szokások gyűjteményét összeíratta 506-ban a Breviarium Alaricianumban. Chindasuinth (641-649) a római jog maradványait megszüntette. Intézkedéseik jók voltak s a nép szívesebben teljesítette most a kötelességet, mint mikor a rómaiak gyötörték súlyos adókkal.

Figyeljük meg mi is történik. Az új termelési módból következő uralmi törekvések alapvető ősi jogszokást tipornak el. Az ember szabad akaratán alapuló szabadságát. Számunkra ez nem idegen jelenség. Rég megtanítottak erre a multik. Előírják, hogy mit ehetünk, mibe öltözködhünk, és hogy mekkora 'szólásszabadságunk' lehet. S ha ezt túllépjük, jönnek a magyarul nem tudó 'magyar rendőrök'. Egy darabig túrik, túrik az ősnép nemzetségei. De aztán a szomszédokat odaküldik, hogy rendet teremtsenek. Mind Athénban a szkíta városi rendőrök. Ilyen szerepe volt a 'gótoknak'. Atila rendcsinálása előtt és után. Amikor a nyugati gótok megfertőződtek az újmódi gondolkodással, felvéve a gyakorlatilag összezúzott Római Birodalom továbbélő gondolkodás módját, jöttek a fekete magyarok (mór) és kezükbe vették az irányítást. De elindítottak keletről egy másik hullámot.

*

A keleti Gótok önálló befolyási övezetet alakítottak ki Hermanarich nagyfejedelmük alatt. Összeütközésbe kerültek a hunokkal. Fia és utóda Vitimer 374-ben elesett a Balambér elleni csatában. Részt vettek a hunok harcaiban, ott voltak az u. n. catalaunumi csatában is. Miután Attila meghalt, Bécstől (Vindobona) Sirmiumig (ma Mitrovic) terjedő területen jelzik őket. 475-ben Theoderich lett a szövetség királyává. Zeno keletrómai császárt segítette s 484-ben konzul lett. A császár Itália visszafoglalására biztatta őket. 489 aug. 30-án, átkeltek Itália határfolyóján, az Isonzón. Odovakárt (Odoaker) visszanyomták, de vezetőjük fogságba esett. Serege kiszabadította Paviából, hova Odovakár bezárta és Theoderich egész Itáliát meghódította és most ő zárta be Ravennába Odovakárt. 493 februárjában megegyeztek, hogy Odovakár közösen uralkodjék Theoderich királlyal. De nemsokára megölték, s Theoderichet Itália királyává választották. A császári jogokat most már ő gyakorolta. A keleti gótok itt is nemzetségek szerint telepedtek le; a rokonság egymás közelében maradt. Megtartották nemzetiségi szervezetüket s a hadsereget csak ők alkották.

Külpolitikájában egyensúlyra törekedett, Lehetőleg kapcsolatait használta fegyverek helyett. Fő dolgának a régi római kultúra védelmét tekintette. Igyekezett visszaállítani a rendet, az ősi szkíta törvények alapján. A késő utókor is hirdette igazságosságát. Uralma végén az új keresztényekkel kegyetlenül bánt, mert I. Justinianussal való szövetséggel gyanúsította őket.

Halála után belső villongások gyorsan összeroppantották a gótok erejét. 536-ban Theodatus, Belizár ellen sem Nápolyt, sem Rómát nem tudta megvédeni.

Narsesnek sikerült a gót sereg színe-javát tönkre verni. A többségnek szabad elvonulást adott a Bizánci tábornok. Az Alpokon túlra mentek, s ott állítólag más néptörzsek közé olvadtak. Írják. De számomra újból nagyon kétséges a bizánci történészek szokott szövege. Különösen, mert a betoldott időben 'győzedelmeskedtek' Rómában a gótok fölött.

180.- Győzödjünk meg tárgyi bizonyítékok alapján a gótok kilétéről. Keleti Gótoktól fennmaradt ékszer angol szerző azt állítja róla, hogy „hun téma”. Ugyanazon kézműves jegyeket viseli az Itáliából előkerült fibula és Hispániai G. 'korona'. Azért jegyeztem meg, mert nem tudom elképzelni, hogy miként állt fel a kör felső részén a láncszemekkel kötött függesztő. Biztos valaki rohant őfelsége után és két ujjal tartotta az ég felé. Ilyen összetételű tárgyat eleget láttam gyerekkoromban a nagypolgári családok házaiban, de azok lámpák voltak. Másképp ezeket a diszítéseket formákat egészen koráig megtalálhatjuk.

*

Gót nyelv és irodalom alatt azon népek nyelvét és irodalmát értik, melyek Kr. u. a II. sz.- tól a Visztulától egész a Dunáig laktak. A germán nyelvcsalád főágának tartják, mely a skandináv nyelvekkel állott legközelebbi rokonságban. A nagy gót törzseknek keleti, nyugati gótokra és gepidákra való szétszakadása után a nyugati gótokról maradtak fenn írások. A közöttük létezett dialektus-különbség azonban nem lehetett lényeges, mert a nyugati gót bibliafordítások az Itáliában lakott keleti gótoknál is használatban voltak. A legfontosabb nyelvemlék Ulfilas biblia fordításának nagy terjedelme főleg pedig azon pompa, mellyel a Codex argenteus (ezüst kódex) íródott, kétségtelenné teszi, hogy a gótoknak már volt irodalmuk és hogy nagyon sokan tudtak írni, olvasni közülük.

Most nézzük meg a fenti állításokat. Az, hogy a germán és skandináv nyelvekkel állott legközelebbi tökéletesen megfelel a valóságnak. Csakhogy abban az időben, sőt ha jól megpíszkálgatjuk még ma is, ezek a nyelvek megőrizték hunszkíta, vagy akár finn-ugor finn-hun jegyeiket. Nevezhetjük keltáknak, gallokknak és az összes többi rájuk aggatott neveken. Írásuk is azonos volt – a rovás ábécé, vagy rúnák. Voltak nyelvjárásbeli különbségek és 'atírasz', ahogy a germán rúnáknál nevezik, vagy átírás, ahogy mi mondjuk. Az újszövetség is nagy területen ismert volt, rovás ábécével írva. A „bibliafordítások” egyszerűen az általuk ismert újszövetség volt. Az inkvizíció a XIII: sz.-tól hevesen üldözte a 'régí' írással anyanyelven leírt bibliákat, misekönyveket.

Gót vagy csúcsíves építészet. Gót stílus a művészet más ágaiban. Állítólag a nevet az olaszok adták, kik azt barbárnak, gótnak gúnyolták. Ezen elnevezést aztán

franciák, angolok, de különösen a németek - mindegyik magának tulajdonítva a feltalálás dicsőségét - nemzeti büszkeségből megtartották. Ezt így állítják. De valahol sántít.

Már az ó-korban is találkozunk a csúcsívvel.¹⁸ Emlékezzünk vissza az etruszk sírok bejárataira. De megtaláljuk az indiai, vagy akár az indián építészetben egyaránt. Az igaz, hogy nem könnyű ilyen típusú tetőíveket építeni, ha nem ismered az anyag felhasználási mikéntjét. Elfelejtettük a nagy átalakulásban, mint sok mást. Keleten nem. A mohamedán építés is ismerte, de inkább csak díszítésül alkalmazta és nem aknáztta ki teljesen szerkezeti sajátosságait. Amikor aztán az új urak elfelejtették az ősi építkezési mód valódi tulajdonosait, a régi építők utódai előszedték zsinórjaikat s elkezdték az ég felé emelni könnyed, elegáns tornyaikat. De az újkori barokk is „felfedezte”. Különösen az ékszerek készítésénél.

A német nép kialakulása.

Kiket nevezhetünk németeknek? *„Németek néven azt a népet értjük, mely a germán törzsek Ny-i ágában körülbelül másfélezer évvel ezelőtt külön vált és önálló etnikus egésszé tömörül.”* PL. Puff!

Önmagukat «Deutsche». néven nevezik. Mi németeknek. Gunyorosan német sógornak. Itt már megállhatunk. Jól ismert gyakorlat a legrégebbi idők óta, hogy vezető feladatokat csak az ott született személyek tölthettek be. Kivétel, ha valaki beházasodik egy nemzetségbe. Jól ismert példa erre épp Árpád apánk első házassága. Az ide érkező hét törzsnyi kiegészítő hadból is sokan házasodnak a területen őshonos avarok, kelták (beleértve a germánoknak elnevezett águkat) közül. Így a területeket, nemzetségeket megnevezték. Pld. Tétény = fejedelmi vő. Az ótörökben 'namiza' = a nővér férje, sógor. Az ujbúrban a család ilyenkor 'nemet' nevet kap. Értelme = nőági rokon.¹⁹ Hogy mennyire általános volt ez a gyakorlat még szinte egy évezred után? Ősömet azután nevezte ki II. Ulászló székely őgrófnak és Erdély alvajdájának, amikor feleségül vette a meggyesi szász katonai parancsnok lányát. Székely magyar létére a szászok is elfogadták. A leghosszabb ideig szolgáló alvajdája lett Erdélynek egy viharos korban.

A bevezető idézetben jóindulatú a másfélezer év. Az igaz, hogy akkor a nyelvjárások közelebb álltak egymáshoz. De aztán jött az utóbbi 700 esztendő, amikor pusztá lettük volt a tét. Ezt szerencsére már elég korán felismerték. A szkíta-

---

¹⁸ „Iván” a neve, a pártusoknál is megvolt. Schell Ferenc megjegyzése

¹⁹ Bővebben – Badiny Jós Ferenc Sorsdöntő államalapítás Bp. 2000 88. old.

kelta technológiát nem ejtették ki a kezükből. A változatos domborzati viszonyok, altalaj kincsek - nagyfokú szakosodáshoz és belkereskedelemhez vezetett. Kialakult a nemzet egyik fő feltétele – a belső piac. Kijáratai az Atlanti óceán felé másoknál korábban kapcsolta be a világkereskedelembé. Rengeteg eszmefuttatással találkozunk arról, hogy az ősi népesség kihalt, keveredett, a mostani német nem is germán. Azért kezdtem a nagy fejezetet a ma is élő nemzetségek, azok élettere, történelme bemutatásával. Állítólag a római hódítások, a vándornépek s más e-féle lóditások szinte eltüntették őket.

*„Aztán az angolszászok kivándorlása után, lassankint magukba olvasztották a frankokat és hessenieket egyrésztől, a **tűringiaiakat, alemánokat, bajorokat és longobárdokat** másrésztől, s egyesülésüket Nagy Károly politikai és vallási tekintetben is megszilárdította”. PL.*

Ha már muszáj volt eltüntetni őket, valahogy újból elő kellett varázsolni a kalapból. Erre is jó volt a Frank Birodalom.

Mi állítgatunk. Legtöbbször azt is, ami nincs. Náluk is tűzzel, vassal pusztították legendáikat. Mégis sokat elmondanak. Elsősorban arról beszélnek, hogy a középkor előtt már hatalmas szellemi kultúra örököse volt a germánnak elnevezett népek csoportja.

A költészet elemeit már az „indogermán” ősnép közös kincséből hozták magukkal. Ezért, ha olvassuk mondáikat és történeteiket - az egy helyen megsebezhető Siegfried (Achilles), Hildebrand és Hadubrand (Rosztem) és Szórab - az ősi Eurázsiai kultúra helyi változataival találkozunk. Állatokról szóló történetek, ráolvasások, találós kérdések mind-mind megtalálhatók az ősnép szellemtárában. A költői formák is. Az epikai hosszú sort, mely nyolc ütemből áll²⁰ és az alliterációt. A hagyomány költői alakba öltözteti az indogermán ősnép minden tudását. Versekben adta át nemzedékről nemzedékre vallásos és jogi törvényeit, orvosi tanácsait és történeti emlékeit.

Ezt a jelenséget, mint napjaink világcsodáját fedezték fel Kazahsztánban a határok megnyitása után. Két hegyvidéki falusi ember kilencmillió sor versbe szedett jogi, történelmi, vallási, csillagászati stb. tudáshalmazt dalolászott a kutatók hangrögzítőire. Egymást váltogatva heteken át.

A germán őskorban is a költészet szoros kapcsolatban állt az istentisztelettel. A kar éneke és tánca volt a kultusz középpontja, úgy hogy a költészet, zene és tánc

---

²⁰ Nálunk például a népi felező nyolcas

egységes egészét alkotott. Legkedvesebb hangszerük a hárfa és a flóta volt. Furcsa állítást olvasok, hogy a költőknek nem volt külön rendjük, mint p. a keltáknál a bárdok és a skandinávoknál a szkáldok. A németeknél minezanger? !

Tacitus szerint, (Kr. u. I. sz.), dicsőítették **Tuisto istent és fiát Mannust**, kinek három fiától (Ingo, Istvo, Irmino) származtatták a népnek három fő törzsét, és Tort, legnemzetibb istenüket. Főleg ünnepélyeken, lakomákon és csata előtt énekeltek, szájuk elé tartott pajzsba, hogy hangjuk hatásosabb legyen. Az éneknek e módját nevezték boritus vagy borditosnak, (föld dalának?) „*A gót monda és költészet gyorsan jutott el a többi germán törzsekhez, kiknek fejedelmei, mint p. Chlodowech frank király, a gótoktól kértek költőket. A különböző germán nyelvek e korszakban még oly közel álltak egymáshoz, hogy a gót költő nemcsak a német, hanem az angolszász és skandináv népek előtt is elénekelhette dalait.*

De a gótokat és vandálokat és a velük rokon törzseket tönkre juttatta az arianizmus. A németek urává az a törzs lett, mely a katolikus hitet fogadta el.
PL.

Ez így is van, de egy kissé messzebbre kell tekinteni. Mindannyian aránylag egységes nyelvet, az ősnyelv változatait beszélték. Az arianizmusnak elnevezett őskereszténység is általános vallás volt. Ennek leszármazottjai a ma annyira elkülönített vallások.

Az V. sz.-tól beszélnek a hősmondákról a Nibelung-monda,²¹ melyben a régi Siegrfried- és Brunhilda-mitosz, a meroving és burgund királyok történelme és a gót hagyomány egyes részletei hatalmas alkotássá forrnak össze. A Berni Detréről szóló gót monda, valamint azok a hagyományok, melyeknek középpontjában Hug- és Wolfdietrich, Walter és Hildegunde és a bájos Kudrun állnak. E mondákat teljes egészükben ismerte a nép. Egymástól független, önálló epikai dalokban dolgozta fel a kedveltebb részleteket. E költészet bizonyítéka a VIII. sz. végén följegyzett Hildebrand-dal. Tudjuk a korbéli glosszákból s más följegyzésekből, hogy voltak lakodalmi és temetési, ünnepi és csatadalok, gúnyversek és verses-találós kérdések, és természetesen voltak szerelmi dalok (winileot), melyeknek „erkölcstelenségét” az egyház és a császárok ismételten megtámadták.

---

²¹ A Nibelung legenda Géza fejedelem udvarából került a passzai püspök közvetítésével a germán legendákban. Lásd pl. Magyar Adorjánt, vagy Alois Schröfl-t! - Schell Ferenc megjegyzése.

Mivel a költői alkotások 'pogány szelleműek' voltak, a pogány elemek még századok múlva is felismerhetők. Ezért a keresztény térítők az egész irodalmat irgalom nélkül üldözték, megsemmisítették, még inkább átírták. Úgy, hogy nagyon kevés maradt az utókorra. De a pogány költészet tárgyait, szellemét és forrásait még a fejedelmekkel szövetkezett hatalmas egyház sem tudta a nemzet emlékezetéből kiirtani.

Németország története

Eddig mindenről beszéltünk, csak a németekről nem. Hol voltak ők?

Mindenki saját érdekkörének megfelelő választ ad. Például: Az alemannok, szászok türingek és a frankok keleti csoportja, melyek lassanként, a VI. és VII. sz. folyamán (a szászok kivételével) a frankok uralma alá kerültek.

Az utóbbi húsz évben végzett kutatások nagyon meghökkentő tényeket tárnak fel. A régebbiek adatai általában ismétlődnek. Nem is olyan rég kemény cenzúra volt, amelyik kikapart mindent, ami ellentmondott volna a jól felépített rendszernek. Addig dicsőítették és siratták a császárokat, királyokat, amíg lassan kibontakozott a kép. Ugyanazon nemzetségi társadalommal találkozunk, mint keleten, vagy akár a Brit szigeteken. A többi kitaláció.

Család, nemzetség, vidékek önkormányzata. Egységes földrajzi környezetben élnek, dolgoznak. Megválasztják a különböző alsó és felsőbb szintű vezetőket, saját maguk közül. Idegen itt nem juthat semmilyen feladatkörhöz. Még vendégmunkásaik sem voltak. Nyersanyagot sem importáltak, vagy exportáltak. Készterméket már igen. Amit ott állítottak elő, ahol az alapanyag adva volt. Ez lehetett altalaj kincs, növényzet, állatbőr. Mivel egy eléggé agresszív, rabló világ, a Római Birodalom már feladta őseiknek a leckét, a teljes lakosság komoly katonai kiképzést kapott. Ezt mindenki tudja a poroszokról, szászokról. Azt azonban kevesen, hogy a szászok koruknak híres és felkapott bányászati szakemberei voltak. A belső piac és az ezt kiegészítő tengeri kereskedelem miatt a vidékek nem záródtak el egymástól. Korán létre hozták az aránylag könnyen elérhető vízi utakat, szárazföldön hidakat, fogadókat. Így nagyobb területekben gondolkozhattak.

Épp szorgalmuk, viszonylagos gazdagságuk miatt állandó védekezésre kellett felkészülniük. A katonai vezetőiket is választották a legalsóbbtól a legfelsőbb szintekig. De sehol sem volt egyeduralmodó a vezető. Mindenik mellett egy tanácsadó testület állt. Az időközben megjelent feudális vezetők számára is csak

addig volt örökölhető feladatkör a báróság, őrgrófság, grófság, hercegség, királyság, amíg családjuk különböző nemzedékei népük érdekében ténylegesen jól teljesítették feladataikat. Nagyon sok esetben megfigyeltem, hogy a származás fontos volt, de sokkal később, szinte csak napjainkban válhatott vezetővé az erre nem megfelelő családtag.

A kelta-germánok igyekeztek a belső piac biztonságát megőrizni, a helyi feudális urak vámsorompóit megszüntetni. A birodalom egységéért választották meg a frank herceget, I. Konrádot (912-918) királynak. De hiába. Lotaringia a nyugati frank birodalomhoz csatlakozott, a sváb és bajor hercegek nem ismerték el uruknak. Konrád 918-as halála után, az elképzelt birodalomnak vége volt. A Fritzlában összegyűlt szász és frank nagyok az elhalt király öccsének, Eberhardnak ajánlatára a leghatalmasabb német fejedelmet, a szász herceget (Madarász) Henriket (919-936) választották meg királynak. Bölcsen beérte azzal, hogy névleges hatalmát a többi hercegekkel elismertette. Tényleges vezetői feladatkört csak saját hercegségében, a szász földön gyakorolt. Henrik idején vették fel a germán törzsek új közös elnevezésüket «Deutsche».

Népszerűsége, a dánok ellen folytatott sikeres hadjárata annyira emelték tekintélyét, hogy a nemzetségfők még életében elismerték fiát, Ottót királynak.

A fenti időszak nagy részét nyugodtan vehetjük mesének. Nem olyan tömör, mély értelmű, mint a Benedek Elek által gyűjtött népmesék, de körülbelül egyazon időben kerültek papírra. (19. sz.). Tényleges történelmi személynek I. Ottót vehetjük, akiről később megalkották Nagy Károly alakját.

Kéziratban ábrázolták I. Ottó királyi, majd császári pecsétjét.

I. Ottó (936-973) nem elégedett meg a puszta címmel, az egész birodalmat királyi hatalma alatt akarta egyesíteni. A dolog nem ment könnyen; a hercegek ismételten fellázadtak, de Ottó szívós kitartással, és hű szászainak támogatásával valamennyire elfogadtatta vezető szerepét. Az Elba és Odera közt lakó törzseket sorra meghódította. Hódítás és a kereszténység terjesztése karöltve járt. Ekkor

keletkezettek a magdeburgi érsekség alatt a brandenburgi, havelbergi, merseburgi, meissenai és zeitzi püspökségek. Nagy jelentőségű, következményeiben messze ható esemény Ottó győzelme a magyarok fölött az Augsburg melletti Lech mezőn (955 aug. 10.). Taksony fejedelem nem küldött újabb hadakat ellene, sőt Géza nem sokkal később állítólag Ottótól keresztény hithirdetőket kér.

(Újból állítólag) Ez erősítette meg Ottó hírnevét s készítette elő a római császárság és császári méltóság felújítását. Már 951-ben megszerezte a hűbéruraságot Felső-Itália fölött. Második hadjáratában (962) Berengár királyt megbuktatta és Rómában XII. János pápa által császárrá koronáztatta magát. Ily módon felújította Nagy Károly császárságát? Vagy inkább megalapította a középkori római német-császárságot. Nézzük meg Ottó személyét, tetteit. Terjesztette a kereszténységet. Észak és kelet felé s nagy tekintélye előtt a keresztény Nyugat összes népei meghajoltak. Alakja hasonlított is a Nagy Károlyéhoz, vagy az állítólagos előd számára jó mintakép volt a későbbi történelem-csinálóknak. És ezt a mai német történészek java része is tudja.

Közvetlen utódai nem bírták magukat az ő szintjén tartani. Fiának II. Ottónak (973-983) meg kellett küzdenie unokaöccse, Henrik bajor herceg (Szt. István sógora) lázadásával. Ottó levette a felkelést, s hogy a bajor hercegség erejét gyöngítse, s a keleti határt a magyarok ellen biztosítsa, a bajor hercegségből kiszakította és a Babenberg-családnak adományozta az osztrák határgrófságot (Ostmark, 976). Ez lett a későbbi Ausztria csiréje. Fiának, a három éves III. Ottónak (983-1002) kiskorúsága új alkalom volt a központosítás megszüntetésére. A bajor herceg ismét fellázadt, a dánok és a vendek lerázták a német uralmat. Az özvegy császárné (Teofánia) alig tudta a főpapok támogatásával a királyságot fenntartani. A hercegek, örgrófok és grófok hivatalaikat örökös hűbéreké változtatták s a felségjogok nagy részét kezükbe kerítették. A gyerek király nevében kezdték meg a Nagy Károly legendakört. Ekkor született másoló asztalokon a valós időre rögzített fenti eseménysor.

Tevékenyebb volt II. Konrád (1024-1039), a száli frank grófok családjából, kit a német nagyok a Mainz mellett tartott gyűlésen királlyá választottak. Szt. István királyunk ellen folytatott sikertelen háborút (1031). Boleszláv halála után szétszakadozott Lengyelországgal elismertette a német hatalmat és Itáliában is megtartotta az elfoglalt területeket, ami népe számára kapcsolatot biztosított a

Földközi-tengeri kereskedelemhez. Sőt 1027-ben nyugaton a Rhône folyóig, délen a Földközi-tengerig érő burgundi királyságot csatolta a német birodalomhoz. A fejedelmi hűbérek örökösödését nem szüntethette meg, de gyarapította a királyság erejét oly módon, hogy a megüresedett nagy hűbéreket (pl. a sváb és bajor hercegségeket) magának tartotta meg, s gyöngítette a hercegek hatalmát az által, hogy ezek hűbéresei, tehát a kis hűbéresek (ministeriales) birtokainak örökösödését elismerte.

Ez az időszak a területi önállóságok elleni küzdelem ideje volt. A sokat szidott hercegek, mint a későbbi magyar Csák Máték, saját nemzetségeik, földjük önállóságának védelmezői voltak.

Fia, III. Henrik (1039-56) szigorúan érvényesítette királyi jogait a hercegekkel szemben. Kifelé a német birodalom tekintélye emelkedett: Dánia, Cseh- és Lengyelország német befolyás alá került. Magyarországon a Szt. István halála után bekövetkezett zavarok nyújtottak III. Henriknek alkalmat a beavatkozásra. Pétert, Szt. István utódját a magyarok elűzték, s helyébe Aba Sámuel emelték a trónra. III. Henrik fellépett az elűzött Péter érdekében és 1044-ben Győr mellett a ménfői síkon megverte Aba Sámuel hadát, s Pétert visszaültette a királyi trónra. Hálából Péter pártfogóját, a német királyt ünnepélyesen elismerte hűbérurának (1045). Ily előzmények után vonult III. Henrik 1046-ban Olaszországba, hogy a császári koronát a fejére tétesse s véget vessen a három pápa viszálykodása által előidézett botrányoknak. A Sutriban tartott zsinaton letétette mind a három pápát, s a pápaválasztás jogát egyenesen a maga kezébe vette. E pillanatban a középkori német császárság hatalma alá vetette a keresztény egyház fejét, a szentszéket is. De a visszahatás nem maradhatott el. A magyarok Pétert, pártfogoltját és hűbéresét elűzték s Henrik minden kísérlete, hogy hűbéruraságát az új magyar királlyal, I. Endrével szemben is fenntartsa, vereséggel végződött. E kudarc felbátorította a császár ellenségeit és megomlott a nagy álom. Természetesen így is kellett bekövetkeznie. Még kétszáz esztendeig próbálkoznak egy erős központi hatalmat megteremteni. Az új kereszténységet még lenyelték, de a központosításból nem kértek. Végül egy jellegzetes gyakorlati megoldást találtak. Központosítottak, de csak névleg. Választottak egy királyt, később császárt, aki az össznépi érdekeket összefogta, határozatokkal oldotta meg a vitás kérdéseket, de aki évente csak egyetlen alkalommal, az évi birodalmi gyűlés idején császárkodott. Például Luxemburgi Zsigmond magyar királyt is császárrá választották.

Miután a rendszer már száz éve működött, ők is kiadtak egy aranybullát, amely rögzítette a **választófejedelmek** jogait és kötelességeit.

Ők lettek a gazdaságilag gyakorlatban létező birodalom ama fejedelmei, akik a XIII. század közepétől kezdve a német királyt, illetőleg császárt választották. Ezek közül voltak az egyháziak: mainzi érsek (Németország kancellárja), a kölni érsek (Itália kancellárja), a trieri érsek (Burgund kancellárja). Világiak a rajnai palotagróf (főasztalnok), a szász-wittenbergi herceg (főmarsall), a brandenburgi őrgróf (főkamarás) és a cseh király (főpohárnok). E hét fejedelem jogait és szerepét a frankfurti királyválasztásnál a IV. Károly császár által 1356-ban kiadott Arany-bulla állapította meg véglegesen. 1623-ban a bajor herceg lett a nyolcadik, 1692-ben a hannoveri herceg lett a kilencedik választófejedelem. 1806-ban megszűnt a kölni és a trieri választófejedelemség s helyükbe a Salzburg, Würtenberg, Baden és Hessen-Kassel uralkodói kerültek. 1806-ban a régi Német birodalom megszűnte után a választófejedelmi méltóság is megszűnt, csak Hessen-Kassel uralkodói viselték e címet 1818-66-ig.

Félezer éven át ők voltak a későbbi német állam eszméjének fenntartói.

Az időszak elejére tehető (13.-sz.-tól) a különböző területek sajátos jogszokásainak írásbeli rögzítése. A nemzeti társadalom erejét tartósítva ezzel.

A nyugatabbra lakó európai népek korábban rákényszerültek a szokásjog leírására²², vagyis a törvényalkotásra. Az előbbi egyformán védte az egyén és a közösség jogait. A törvény az új társadalmi rendben megjelent tulajdonjogok túlélésének, eluralkodásának az őre. A leírt törvényekkel egyidejűen - Babilontól napjainkig - az állam, hadsereg, rendfeltartó erőszak szervek. Az ősi törvények korai leírásával a helyi vezetők igyekeztek védelmezni saját közösségüket, népüket a számukra is idegen átalakulások ellen.

Ilyen a sokat emlegetett **Germán népjogok** az úgynevezett. *Leges Barbarorum*.

Különböző területeken jegyezték le. Ennek alapján csoportosítják.

1. a *lex Salica*, a száli (nyugati) frankoknak régi joga. Frank nyelven. Az első feljegyzés „elveszett”. Ennek alapján készült az első latin fordítás I. Chlodwig korában (?!). *Ennek új kiadása a Lex Salica Emendata Nagy Károly műve (768-ból)?* A szövegbe beékeltek egyes (régii frank) szavakból álló jegyzeteket «malbergi glossá»-nak nevezik.

2. *Lex Ripuariorum*, az austráziai, vagyis parti frankoknak joga 511-534-ből, mely a karolingi uralkodók számára is szinte házi jogrendszer volt.

3. *Ewa Francorum Chamavorum*, az alsó Rajna jobb partján lakott frankok joga 802-ből.

4. *Lex Burgundiorum*, a germán burgundok népjoga 450-ből. *Lex Gundobaldana* is nevezik, mert Gundobald király alatt készült.

5. *Lex Alamannorum*, II. Chlotár idejéből (613-628) való.

6. *Lex Bajuvariorum* (*Pactus Bawarorum*), meglevő alakjában Nagy Károly korából való (?), a kánoni s római jog befolyásának jelentékenyebb nyomaival.

7. *Lex Wisigthorum*, a nyugati gótoknak népjoga, első kiadása az V. sz. második feléből; egy későbbi 591-es (*Reccared törvénye*), az u. n. «*antiqua*», alapja a VIII. sz.-béli utolsó redakciónak, melyet «*Forum*»-nak v. «*Forus Judicum*»-nak is neveznek. A XIII. sz. *Fuero Juzgo* név alatt spanyol nyelvre fordították. A spanyol jog későbbi fejlődésének képezi alapját.

---

²² Székelyföldön ez jóval Werbőczy után történik és falvanként. A legkorábban leírt törvények Babilonban jelennek meg.

8. Edicta Regum Longobardorum, a longobárdok népjoga Itáliában, letelepedésük után. Öt királynak ediktumaiból áll, a VII. és VIII. sz.-ból. Az azokban foglalt jogtételeknek rendszerbe foglalása az u. n. «Lombarda» jogkönyvben történt. A hűbéri jog szempontjából bírnak különös fontossággal.²³

9.. Lex Saxonum, a IX. sz. első éveiből.

11. Leges Anglo-Saxonum, melyek közül a régiebbek a VI. sz. második feléből a heptarchia korából, a későbbiek a monarchia korából valók; az angolhoni «Common law»-nak képezik alapját.

Van egy szerény megjegyzésem az időpontokhoz – legkorábban a XII-XV. sz.-ban jegyezhetők le őket. De ebből valóság, hogy a fent jelzett (betoldott) időpontok előtt már ténylegesen általánosan alkalmazott jogszokások voltak, melyeket később „kozmetikáztak”.

Herford szász törvénykönyv

Werbőczy hármaskönyve

Sógorék védték a nemzetségek jogait a politikai életben is. Lehetőleg olyan uralkodókat választottak, akiknek nem volt ereje, hogy a tényleges hatalom megragadásával próbálkozzon, vagy egyszerűen érdekében sem állt. Így került (1273-91.) Habsburg Rudolf a német birodalom királyi székébe. Ésszel politizált. Egy erős királyi hatalom megszerzése eleve kizárt dolog volt. De a királyi jogokat Rudolf ügyesen felhasználta családja hatalmának megalapítására.

I. Rudolf a Habsburg ház megalapítója.

²³ Emlékezzünk a hazai helyzetre. A törvénykezők mindég valamelyik jóval korábbi király alatt hozott határozatokra támaszkodtak, azokat idézték a döntéshozatal alkalmából. Miért? Mert a korábbiak közelebb álltak az általánosan ismert jogszokásokhoz. Werbőczy ezek alapján állította össze a hármaskönyvet nevezett jogszabály összefoglalóját. Megjegyzni, hogy a „szkíták, akiket székelyeknek is neveznek saját törvényeik szerint ítélik meg.” Újból egy miatt. Mert még eleven gyakorlat volt a jogok általános ismerete a székelyek körében, amit kiskoruktól beléjük neveltek. Ugyanez kellett legyen Magyarországon is, ahol már jó lenne valaki, vagy valakik ilyennel foglalkoznának. Végre valós képet kellene adni az ősi jogrendszerünkről.

Az interregnum zavaros korszakában Ottokár cseh király az 1246-ban kihalt Badenberg-család birtokait, Ausztriát, Stiriát s a szomszéd Karintiát és Krajnát is megszerezte, s ily módon hatalmas, Magyarországot és Németországot egyaránt fenyegető szláv jellegű birodalmat alapított. Rudolf a Badenberg-ház örökségét mint megüresedett birodalmi hűbért kérte, s miután Ottokár azt megtagadta, Rudolf IV. Kun László magyar királyhoz fordult, aki Ottokárt a morvamezei ütközetben Dürnkrutnál 1278 aug. 26-án legyőzte. Maga Ottokár is halva maradt a csatatéren. E győzelem vetette meg a Habsburg-ház későbbi hatalmának alapját, mert Rudolf e győzelem után Ausztriát, Stiriát és Krajnát fiainak adományoztatta. Így léptek az addig aránylag csekély hatalommal és birtokkal dicsekvő Habsburgok a magyar fegyverek segítségével a legelső német fejedelmi családok sorába. Rudolf halála után a választófejedelmek a már hatalmassá lett Habsburgok mellőzésével ismét egy szegény grófot, Nassaui Adolfot (1292-98) emeltek a trónra, s a királyi jogokat választási feltételek alakjában még jobban megszorították.

A legemlegettebb személyiség az anyai ágon Árpád házi családból származó Luxemburgi Zsigmond magyar király volt. Érdekes módon ő meg a Hohenzoller család jövőjét teremtette meg, mikor Berlint kezükre juttatta.

*

Szászországról írva említettem a reformáció szerepét a német nép kialakulásában. Ugyanakkor meg kellene vizsgálnunk az okokat, amelyek a reformációhoz vezettek. Az első, hogy szinte félezer évig tartott az erőfeszítés, hogy az 'ariánus' kereszténységből a római-katolicizmus keretébe fogják az északabbi területeket is. Nem éppen békés módszerekkel és legtöbbször politikai célzattal. Elsősorban azért, mert ők szinte évezreddel korábban kialakították kereskedelmi kapcsolataikat az Atlanti óceánon.

Időközben rájöhettünk, hogy a pápaság gazdasági, politikai ereje nem volt eddig a korig számottevő. Maga a kereszténység megerősödését a későbbi Franciaországhoz kell kötnünk. De nem is itt volt a legnagyobb baj. A spanyoloktól indult az elrettentő példa. A latinizált keltibérek délies temperamentumukkal, de ugyanakkor pontosságukkal, fontoskodásukkal mindent túllihegtek. Az új kereszténységet is. Mikor már általánossá vált közöttük, katolikusabbak lettek a pápánál.

Eleinte gazdasági, politikai érdekeik megvalósítására használták a katolikus eszméket, és annak eszközeit. Náluk alakul ki az inkvizíció borzalmas gyakorlata. Az északi fejedelmek előtt ott volt az elrettentő példa. Bármikor náluk is bekövetkezhetett. A szellemi és fizikai terror, az emberek lemészárlása, a gazdasági és politikai élet tönkretételét okozta volna. A pápaság tehetetlen volt velük szemben. Kivárási taktikája a Vatikán építésében, szépítésében nyilvánult meg. Ezért indította el a bűnbocsátó cédulák árusítását, mely nem katolikus találmány. Már sokkal korábban használták például a hinduk.

A cédulák elleni fellépés csak névleges ok volt. Luther eszméinek gyors elterjedése azt jelezte, hogy Európában a polgárság nyelvtől, területtől függetlenül egyaránt aggódott a kereszténység ilyen jellegű „fejlődése” miatt. Ezért álltak Luther mellé a választófejedelmek. Az új vallási forma függetlenítette őket Róma látszólagos központi hatalmától. Ez a hatalom kizárólag vallási, pontosabban valláspolitikai volt. De mégis csak hatalom. A latin szertartás miatt befolyásolta a helyi lakosság nyelvét is. Ezért volt olyan nagy sikere a szász nyelvre lefordított Bibliának és a területi vezetési formát bevezető egyháznak. Ez sem volt új. Az ortodoxok mindig ezt a gyakorlatot folytatták. Családom összetétele miatt alkalmam van részt venni református, evangélikus, sőt unitárius istentiszteleteken is. Lényegi eltérés nincs a katolicizmussal szemben. A formai sem sok. Mindezek mellett a szász nyelvű Biblia egy egységes nyelvet adott a germán lakosságnak. A piac, a közös kultúra mellé felsorakozott a nyelv is. Ennek elterjedésével beszélhetünk valójában a németekről. Ez vetette meg az alapjait a német birodalom kialakulásának. Azonban ehhez szinte három évszázad kellett. Miért? A nagyhatalommá vált európai országok minden eszközzel igyekeztek megakadályozni a hagyományos germán ipar²⁴ és tengeri kereskedelem további megerősödését. Egyesülése után gazdasági, katonai ereje nagyhatalommá tette volna. Félelmetes ellenfélle.

*

Az aránylag kis hercegségek, királyságok, grófságok önállósága, vámhatárai, külön törvénykezése zavarta a gazdasági fejlődés ütemét. Megindult egy össznépi mozgalom a ténylegesen egységes német állam és a belső piac megteremtéséért.

Időközben nagy történelmi események színtere volt Európa. A francia forradalmat követő Napóleoni háborúk felkavarták az eddig szilárdnak hitt gazdasági, politikai rendszereket. 1806-ban felbomlik a Német-Római Birodalomnak nevezett szervezeti forma és létrejön egy német államszövetség. A lényegen nem sokat változtatott. De az utána következő német szövetség kora (1815-1849.) sem.

Az 1815 jun. 9.-én kelt szövetségi oklevél szerint a német szövetség tagjai lettek: a szuverén német fejedelmek, a szabad városok, az osztrák császár és a porosz király azon tartományaik után, melyek egykor a német birodalomhoz tartoztak, Holstein és Luxemburg, a dán király, a németalföldi király. A szövetség célja volt a német élettér belső és külső nyugalmanak és az egyes német államok függetlenségének és területi épségének fenntartása. 39 államból állt, de például Ausztria, vagy Poroszország nem vett részt teljes területével. A szövetség ügyeit a szövetség-gyűlés vezette Ausztria elnöklete alatt M. Frankfurtban. E laza szövetség nem elégítette ki a nemzeti egységre törekvő német nemzetet. Különösen azért, mert a szövetség nem a német egyesítésért jött létre, hanem épp ennek megakadályozásáért. Megindul a külföldi titkosszolgálatok munkája nyomán egy túlhajszolt belső „népi mozgalom.” Zavaros körülmények hátráltatták a fő célt. A nagyhatalmak mindent megtettek a német egység megakadályozásáért.

---

²⁴ Nem elírás. Iparról kell beszélnünk, mely vízkerekekkel energiát vitt a folyókból a különböző munkagépekbe. Ezt a megoldás még a 20. sz. közepén is általánosan alkalmazták. Nagyverők, ványolók, gyapjú-fésülők emelők, köszörűk, esztergák, malmok, gátterek, bányák stb.

A Metternich által vezetett Ausztria és a vele egyetértő Poroszország a nemzeti szellem minden túlhajszolt nyilatkozatában meglátták az ellenséges mozgalmat, a forradalom előjelét. Buzgón támogatta őket ebben Oroszország, a szent szövetség fő-fő oszlopa. Az egyesítésért küzdő erény-szövetséget feloszlatták, a jeni deákok wartburgi ünnepét (1817 okt. 18.) felhasználták a cenzúra behozatalára és az egyetemi élet szabadságának megszorítására. Mikor Kotzebuet, az orosz kormány ügynökét egy jeni deák, Sand meggyilkolta (1819), Metternich azonnal összehívta a „forradalmi” szellem elleni intézkedéseket kidolgozó karlsbadi kongresszust. Ezért nem lett később Németországból kommunista állam.

A szövetség két pólus között is alaposan ellenőrzött rendszer volt. Ausztria és Poroszország már nagyhatalmak abban az időben. A porosz röviden megtorol minden támadást, míg Ausztria belső ellentétei miatt elsősorban bizánci politikai módszereket alkalmaz. A szövetségnek közös hadserege volt, amelyből 3-3 hadtestet Poroszország és Ausztria állított ki, a többiek pedig együtt adtak 3 hadtestet.

A diákság körében a szövetségi rendőrség sem tudta az egységes Németország szellemét megfékezni. Mellettük állt az egyház is. A reformáció háromszázados évfordulóján létrejött az evangélikus felekezetek uniója (1817). Metternich rendőri felügyelet alá helyezte az egyetemeket, tanárokat fosztottak meg állásuktól. Ennek ellenére **a történelem, régészet, néprajz, nyelvészet hirtelen nemzeti divattá vált.**²⁵ Ekkor tevékenykednek a Grimm-testvérek, vagy az emigrációban élő Heine és Börne. Ez az időszak az ipari forradalmak kora is. Gyárak, nagyüzemek létesültek. Kezdték épülni a Porosz Államvasutak.

Az 1848-as forradalmi hullám Bécsi megtorlásai, majd a magyar forradalom véres letörése, a Habsburgok esélyeit egy jövőendő Nagy Németország vezetésére lenullázták. Ezért 1849. március 4.-én az Olmützi alkotmányban egységes birodalomnak nyilvánította Ausztriát, Magyarországot, és az Itáliai tartományokat. Válaszként a birodalmi gyűlés március 29.-én a birodalmat örökös császárságnak nyilvánította, élén a porosz királlyal. Demokratikus alkotmányt fogadtak el, de mindez rövid ideig tartott.

A szász, bajor, badeni tartományokban kitört köztársasági mozgalmakat a porosz hadak leverték. A névleges birodalom területén kemény belső ellentétek, sőt

---

²⁵ Nekem ez ismerősnek tűnik. Amikor egy népet igyekeznek igazságtalanul letiporni, nemzeti hagyományaiból merít erőt az ellenálláshoz.

fegyveres összecsapások robbantak ki. I Vilmos került a porosz trónra, aki miniszterelnöknek egy jellegzetesen porosz hagyománytisztelő vidéki nemesst nevezett ki – Ottó von Bismarckot. Keményfejűsége ellenére kitűnő diplomáciai érzékénél és magasfokú felkészültségénél csak a vele született intelligenciája volt nagyobb. 1862 után gyakorlatilag ő vezette Poroszországot, de a többi német állam belpolitikáját is. 1867-ben létrehozta az Észak-német szövetséget. Az ifjú Vilmostal nagyon jó kettőst alkottak. A diplomácia és gazdasági ügyeket Bismarck tartotta kézben, míg a hadsereg, háború nagyművésze a király volt. Mikor III. Napóleon reváns háborút indított a poroszok ellen, a király Sedánál egész hadseregét elfogta, bevette Metz várát és Párizst ostromolta.

Óriási lelkesedés hullám követte a győzelmeket. A tömeg követelte, hogy Strassburgot és Metzét csatolják a porosz államhoz. De követelte a német államok egyesítését is. 1870. január 18-án Versailles nagy tróntermében kikiáltották az új német birodalmat. A franciákkal kötött béke alapján a birodalomhoz csatolták Elzászt és Lotaringiát, mint külön államot. A franciáktól kapott ötmilliárdnyi hadisarcot gazdaságfejlesztésre használták.

A háború győztes befejezése után egybegyűlt Berlinben az első birodalmi gyűlés (1871 márc. 21.). Gyakorlatilag Németországról, a német államról csak ettől a naptól beszélhetünk. Mindég is erős autonómiával rendelkező területek szövetsége maradt a mai napig.

Németország 1871.

és ma

Megtörtént, amitől angolok, franciák egyaránt tartottak. Létrejött egy egységes belső piaccal rendelkező Németország. A X. sz-tól a Hanza kereskedők már komoly versenytársnak számítottak. Nem annyira látványosan, mint a spanyolok, portugálok, de számottevő versenytársként tartani kellett tőlük. Pontosságuk, célratörő, logikus életformájuk nagy előnyt jelentett számukra. Az Amerikai Egyesült Államok megalakulásakor állítólag egyetlen szavazat döntötte el, hogy hivatalos nyelvük az angol lett és nem a német. Lehet, hogy legenda csupán. De a valóságot híven tükrözi. Brazília, Dél Afrika egyaránt komoly német érdekeltségek színhelye volt.

És létrejött a politikailag is egységes német állam. Az angol-francia rémálom. Bismarck, a vaskancellár azonnal szövetséget kötött a cári udvarral és Béccsel. Az

osztrák-magyar kiegyezés is az ő nyomására jött létre. Gyakorlatilag az olasz állam létrejöttében is fontos szerepe volt. Belpolitikájában megindította az évszázadok óta állandóan gazdát cserélt területek lakosságának beillesztését a birodalomba.

Elzász-Lotaringiában, a frankfurti béke értelmében a két országrész lakói, akik az új német kormányt vonakodtak elismerni, kitűzött határidőn belül eladhatták birtokaikat, és Franciaországba költözhetek. Igen sokan, különösen a katonaköteles ifjak ki is vándoroltak. De a hátra maradt lakosság egy része nem akart megbarátkozni az új renddel, mely a francia lazaság után ostromállapotra emlékeztetett. A kormány, mely Elzász-Lotaringiát 1871-ben közvetlen birodalmi tartományként (Reichsland) kezelte, belátta, hogy csak a következő nemzedéktől várhat német érzelmeket, és ezért az iskolákra fordította fő figyelmét. A francia községekben is behozta a német nyelvet, mint tantárgyat. Számos új iskolát alapított és a fényesen berendezett strassburgi egyetemet (1872). Tartományi bizottságot (Landes-Ausschuss) alakított, melynek képviselőit a kerületi gyűlések választották tagjaik közül. E bizottságra bízták a törvényjavaslatok és a költségvetés előzetes megbeszélését. A birodalmi gyűlésbe a két új tartomány is választhatott képviselőket, de ezek egy része elvből nem ment Berlinbe, másik része pedig csak tiltakozni ment oda. 1877 máj. 5.-én a birodalmi kormány a két tartományra vonatkozó törvényeket magára a tartományi bizottságra ruházta. Azon felül nagy hatalmi körrel felruházott helytartót (Manteuffel tábornokot) állított a tartományok élére, önálló területi minisztériummal.

Vilmos császár 1888. március 9-én meghalt. Fia, III. Frigyes gyógyíthatatlan beteg volt és 99 napi uralkodás után elhunyt. Követte őt II. Vilmos, aki a jun. 25.-én egybehívott birodalmi gyűlés előtt azt vallotta programként, hogy a nagyatyja által kijelölt úton fog tovább haladni, és a béke fenntartása fölött fog őrködni, ámbátor ha háborúra kényszerítenék, Ausztria-Magyarország és Olaszország szövetségében ettől sem rettenne vissza. Beszédén jól érzik Bismarck fogalmazása.

Mikor megfigyeled a vaskancellár tevékenységét, szinte megriadsz zseniális előrelátásától. Az osztrákokat rávette a kiegyezésre, meghosszabbítva ezzel a Habsburg ház létét az első világháború végéig. A nyugati „barátok” által elindított szocialista pártokat törvényen kívül helyezte. Óvta Ausztriát és Oroszországot a balkáni területfoglalásoktól, a Török Birodalom területeire támasztott igényektől. Később kiderült, hogy igaza volt. A terjeszkedési vágy robbantotta ki az I. Világháborút és tette tönkre a Habsburg és a cári birodalmakat. Sajnos Magyarországot is.

Angolok, franciák már rég egyeztették érdekeiket. Az Egyesült Államok gyakorlatilag az angol korona előretolt állása maradt. Saját érdekükből jól átgondolt békekötések államokat hoztak létre, sosemvolt népeket és robbanásig feszülő ellentéteket, nyomort közép- és kelet-Európában. A német „veszély” elhárítására végül itt is bevált a szocialista mozgalom. Itt azonban egy másik válfaját – a nemzet szocializmust alkalmazták, és uralomra segítették Hitlert. Az eredményt ismerjük. Ezzel egy ideig kiküszöbölték a nemzetközi piacokról a veszélyes német versenytársat. A II. világháború után úgy nézett ki, hogy Németországnak vége. Férfi lakosságának színe-virága elpusztult. Tudósainak javarésze elmenekült. Gyárai lebombázva, vagy kiköltöztetve Oroszországba. Az ország kettészakítva romokban hevert. Két évtized után Nyugat-Németország gazdasági nagyhatalom volt. A világ legnagyobb exportőre. Csak napjainkban szárnyalta túl Kína. A német nép tud dolgozni. Egyformán használja a kezét és az eszét.

Észak Európa benépesítése.

Finn – 4 -
Észt - 8
Lett - 11
Litván-10
Lapp- 12
Svéd – 13
Norvég 16
Izland 18
Dán -23
Holland – 24
Belga - 28
Írország 31
Skócia 36
Wells - 39
Anglia – 40

Észak Európa benépesítése.

Ha északi népekről beszélünk, ide soroljuk a Svéd, Lett, Litván, Észt, Finn, Flamand, Lapp, Dán, Belga, Holland, Izland, németalföldi területeken élő népet – népeket. Használhatjuk nyugodtan egyesszámban is, mert egyazon őstől származó emberek, akiknél az évezredek alatt szomszédos nyelvjárások ráhatása saját nyelvi logikájuk alakított önálló nyelveket, népeket. Az is igaz, hogy nem ma kezdődött.

Benépesítette az ember a világot. A korábbi elméletek Afrikából származtatják az embert. Manapság megváltozott a helyzet. A National Geographic térképe a világ emberiségét a Turánból indítja több mint 200000 évvel korábban, Afrika felé. A későbbi kirajzások kezdetét 50000 évvel ezelőttre jelzi.

A legutóbbi felmelegedés idején, néhány ezer évvel ezelőtől, ősapáink lassan vonulni kezdtek a jéghegyek után, rénszarvas csordáikkal. Elsősorban a téli jégvermek miatt.¹ Eddigi életük, még a telek átvészélése is a hideghez, nagy fagyokhoz igazodott. Ősszel levágták a gyengébb állatokat, elvermelték a húsuikat. A fokozatos felmelegedéssel elromlott a „jégszekrény”. A melegedés miatt nem érezték jól magukat a rénszarvasok. Honnan mehettek el? Mai francia, német területekről a Duna vonalától, Kárpátmedencéből, Dnyepertől. Volga alsó szakaszától, Ural-altáj északi részéről. Lassan benépesítették a jégtől felszabadult földeket. Úgy i.e. 4.000 körül történhetett.

¹ Mikor évekkal ezelőtt először írtam a jégvermekről, nem is álmodtam, hogy nemsokára a magyar autópályák építése újabb bizonyítékokat tár fel a Kárpát-medencében. Ma már vitathatatlan ez a tárolási forma általános jelenléte ősi életünkben.

Hogy Indiából, Kínából, Kokikínából érkezett volna északra a lakosság, azt tekintsük sőtlan viccnek. Minden valós adat ellentmond az ilyen állításoknak: az északi népek embertani jellegzetességei, nyelvük alapszókészlete, hitviláguk, zenéjük, a máig megőrzött népviseletük, genetikai, régészeti anyagok, jellegzetes jogszokásaik, vallásuk is.

A görög írásokból tudjuk, hogy táltosaik magas fokú képzettsége csodálatot keltett már évezredekkel korábban.

Abarist csodatévő főpapként emlegetik az ókorban, ki szittyá (hyperborea) volt, és mint ilyen Apolló tiszteletének észak felé való úttörőjeként szerepel.² A történelem keretében i.e. 770 és 700 között fordul elő, a görög szerző szerint. Ő Pindarosz Lamblichust idézi, kit Krózosz kortársának tart. (Vit. Pythag. 18, 28.) Apollótól egy arany nyílveessőt kapott ajándékba, melyen ülve képes volt a levegőben repülni. Kiemelik orvosi és másféle csodatetteit (jóslatok, pusztá szóval történő gyógyítás, ráolvasások és varázsigék). Azt is beszélték róla, hogy képes volt étkezés nélkül megélni (Herodotus, 4, 36) és hogy Spártában templomot épített.

A fent említett táltos egy északi nemzetség nevét viseli.

Abii, 'Abioi, Scythia nép. Ezeket már Homeros (Il. 13, 6) említi a hippemogusokkal együtt, és a legigazságosabbnak mondja az emberek között. Ptolemaeus (6, 15, 3) a legszélsőbb északi vidékekre helyezi őket Scythiában, extra Imaum, Ammianus Marcellinus (23, 25) lakó helyüket Hyrcaniától északra teszi Strab. 7, 296. (PL. *kivonatolva*)

Homérosz hippémolgosokról tudósít, ami kancafejt jelent. Nevezik őket még galaktophagosoknak, vagyis tejevőknek. Az abiosok „nem mások, mint a szekérlakó szkíták és szarmaták”³ Pontosítsunk, a szkíta nép szarmata ágáról beszél, de azok közül is a nagyállat tenyésztőkről, akik hatalmas nemzetségi területeken szakaszosan legeltették méneseiket. Gyors mozgásuk miatt nem volt idejük a sátorverésre, mint a gulyásoknak, juhászoknak, így szekereken laktak. Ünnepi ruháikat, szakrális értékeiket külön szekereken tartották. Ez a szokás megmaradt az avaroknál, akik a mai Svédország és Belgium területén is segítettek kialakítani az ottani vidéknek megfelelő földművelést.

A hyperboreiosz a szivárványon túlit jelent. A görögök hallottak az északi fényről és kész volt az azonosítás – szivárvány. Egy Rhipaia néven emlegetett hegységet helyeztek a messzi északra, amelyet mindenki képzeletbeli leírásnak tart. De mivelhogy a borostyánkő útja erről a vidékről indult, ennek kapcsán hallhattak a Skandináv hegységről. Így aztán elnevezték a maguk módján, mint sok más mindent. Őket állandóan foglalkoztatta a pelazgokkal rokon, sőt - nyelvük alapján azonos - titokzatos északi nép. A trákok 14 nemzetségét sorolja fel Strabón népekként. Saját korabeli Görögországban is jelzi jelenlétüket. Említi, hogy egy részük messze húzódott, még Európából is kiköltözött.⁴

Még érdemes visszatérni egy mindenhol elég kis létszámmal megjelenő néphez, a Herulokhoz (Heruli, Eruli). Hogy ki nevezte el őket ezen a néven, nem lehet tudni. Azt igen, hogy először Erdélyben jelzik őket, majd később Kis-Ázsiától a Skandináv félszigetig, a gótoktól az északnyugati területekig mindenhol elitcsapatként jelennek meg, a hun-szkíta népek között.

Azt írják róluk, hogy germán nép. Korai jelenlétük az Elba mentén, majd állítólag a Duna bal partjára 'telepítették' a rómaiak, határvédelemre. Állandó gazdasági

---

² Az, hogy Apolló, vagyis a nap tiszteletének ő volt az úttörője, ez nagyot puffantó kijelentés. Az észak felé húzódó szittyá népek napkultusza több ezer évvel megelőzte a görögök megjelenését.

³ Strabón i.m. 313. old.

⁴ U.o. 312. old.

kapcsolatuk volt a birodalommal. Raetia tartomány fővárosában kereskedelmi központot alakítottak ki maguknak.⁵ Mint zsoldosokat említik az Alduna mentén is Claudius és Galenius császárok korában. Többször együttműködnek a gótokkal. Egy ideig a Rajna mellett tanyáznak. Tengeri haderőikről is írnak. Attila hunjaihoz csatlakoznak. A római birodalom szétesése után egy időre több germán törzs élén találjuk őket. Egy részüket Pannóniába (a mai Dunántúl) jelzik. A keletrómai birodalom északi terjeszkedésének fő akadályát jelentik. Egy másik részéről Itália területén tudósítanak, az átalakulás zavaros időszakában. 530 után állítólag nincs semmi adat róluk. Azt azonban hangsúlyozzák, hogy a germán törzsek közül ők maradtak legtovább pogányok.

Kik is lehettek? Az évezredek óta a filiszteusoktól a punokig, a szicíliai, vagy az erdélyi Siculikig megtalálható vezető réteg – a lófők. Már gyerekkortól megnyilvánuló szellemi képességeik nyomán nagyon magas fokú jogi, katonai és gazdaság-szervezési képzést nyertek. Akiknek szülőföldjükön nem akadt megfelelő feladatkör, azok külön katonai egységekbe tömörültek és távoli vidékeken szolgáltak. Az utóbbi időben, különösen a svéd történészek kötik össze őket saját múltjukkal. Erre figyeltem fel én is. Szerencsére elég könnyű volt összerakni a mozaikot, ha nem csak egyetlen területen vizsgáltuk kilétüket.

Hettita utódokként is taglalják a herulokat. Eléggé sokat tudunk a hét törzs földjéről. Ötezer évvel ezelőtt már komoly gazdasági életről, kereskedelemről vannak adataink. Ott is a társadalom feloszlik a közemberek és a lófők lazán elhatárolt csoportjaira. Ők használják először a világon a vasat, a harci szekereket. Elfoglalják Egyiptomot, de nem maradnak ott sokáig. Szinte egy évezreden át kelet nagyhatalma volt a hettita királyság. Ragozó nyelvet beszéltek, a kaukázusi nyelvcsoporthoz sorolják őket. Isteneik nevét (Telepinus anyaistennő és Telephosz főisten) ma is tökéletesen megértjük magyarul. Szkíta íjakat, fejfedőt használtak. Naphimnuszukat népdalként ma is éneklük az erdélyi székelyek. Koronájuk azonos formájú a mi szentkoronánkkal, istennőjük szobrai a csiksolyói szüzanya szoborral.

A herulok viselkedési módja, harci szokásai, kereskedő hajlamai tényleg rájuk emlékeztetnek. És ismervé az ősnép mindennapjait még cáfolni sem lehet az újonnan több felől megjelent véleményt. Mikor divatos volt az „indoeurópai” elmélet a korai hettita és a későbbi herulok nyelvét is oda sorolták.

Azért tértünk ki az északi népeknél a herulokra, mert eszük, magasfokú képzettségük, következetes magatartásuk miatt kemény akadályt jelentettek a változásokat erőltető társadalmi rétegek számára. Ezért minden rájuk vonatkozó nyomot megsemmisítettek, ahol csak lehetett.

Szkíta népként, sohasem írták le törvényeiket. Hérodotosz szerint a szarmata törzsek énekeltek a törvényeket. Ugyanúgy tettek a későbbi leszármazottjaik. Ezért a mai napig északon sokkal demokratikusabb törvényeik vannak, mint bárkinek az iparosított világban.

Innen van, hogy a finn állam oly csekély költséggel tudja teljesíteni feladatait, innen a közigazgatás olcsósága, innen az a körülmény, hogy egyetlen hivatalnok elég a rend fenntartására 10 mértföldnyi területen, s hogy a rendőri személyzetet sehol a vidéken szaporítani nem kell. PL.

Tegyük hozzá azt is, hogy Verne Gyula Magyarországról írta korábban, hogy ott „rend van és nincs rendőrség”. Nálunk is egy szolgabíró olyan rendet tartott saját

---

⁵ Világtörténet II/ 715. Hozzátéve, hogy a herul - gót szövetség fogalma azt a benyomást kelti, hogy két külön népről van szó. Nem így van. Szkíta magasképzetségű gazdasági, katonai vezetők, papok, bírák a fényvállaló jogszokásai szerint. Csak megnevezésük különbözik és nem az okortól, hanem a 19. sz. „találománya”.

kerületében, még a vármegyéek megalakítása után is, hogy máshol egy szakasz rendőr sem lett volna képes rá.

Minket a finnekkel rokonítottak. Igazuk van. Ők is rokonaink. Nem lehet az ellenkezőjét állítani. És nem éppen Ádámról s Éváról. Az más kérdés, hogy miként találjuk a valós helyzetet.

Az előző kötetekben bemutatam a legfontosabb fellelhető írásokat, véleményeket, helyneveket, amiből kiderült, hogy az első igazolható népnév az a hun, melynek értelme forrás, eredet. A 19. században „Kingsmill, neves sinológus a kínai krónikák alapján igazi turániaknak a hiungnukat (hunokat) tartja, akiknek késői utódai a seljuk-törökök, akikről azt tartják, hogy a turáni Frangrasyán (Afrasiáb) utódai. Ő volt az őse és hőse a „gétá”-knak (massagétáknak) épp úgy, mint az al-duna-menti gétáknak (dákoknak). A hiungnuk szőke nép voltak, mint a mai napig is azok összes utódaik. A Si-ki kínai krónika is említést tesz a Yarkand és Baktria-beli emberek szakállús arcáról és kék szeméről. A görögök mondják ugyanezt a fehér hunokról, megkülönböztetve őket az Ammianus említette hunoktól, akik feketék, bajusz és szakáll nélküli faj voltak.”⁶

A mai Németországban megindult egy mozgalom, ahol hun ruhákba öltöznek, és Atilla szobrokat állítanak fel. Hun leszármazottaknak tartják magukat. Látni fogjuk környezetük, szomszédaik hagyományos viseletét. Az érdekesség az, hogy a napjainkban feltárt tények alapján tökéletesen igazuk van a hun származás hangoztatóinak.

FINNEK

Mit írnak a finnugristák róluk?

Finn nyelv (saját nyelvén suomi), rokona a magyarnak s vele együtt az ugor nyelvek családjába tartozik. A nagy urál-altaji nyelvcsaládba. A két nyelv szétválása korai lehetett, mert a finnek által használt 19 hang elég messze áll a magyar nyelv 46 hangjától. Az ugor alapnyelvnek nyugati ágából vált ki, legközelebbi rokonai egyfelől a lapp, másfelől a mordvin és cseremis nyelv. Már a finn nyelvnek külön életében, de legkésőbb a Krisztus születése körüli időben nagy hatással volt fejlődésére a vele érintkezett balti (litván-lett) nyelvcsalád.

Lehetett is, mert egyazon nyelvet beszéltek valamikor.

Utóbb az újabkori skandináv nyelvekkel is sok közös szavuk van. A magyarral is, éppen a közös szkíta elődök nyelvéből. A svéd, de az orosz nyelv is nagy hatással volt rá.

A finn ember-típus ma is nagy területen megtalálható, s számos népet ölel föl, melyek nyelvileg majdnem mind egy népcsaládból, az uralaltájijhoz tartoznak. A skandináv félszigettől, a Balti-tenger melléke, a Jeniszei folyam, a Fehér-tenger és a Volga középtája az északi szélesség 53°-ig, dél felé az európai Oroszország határai. Valószínű, hogy hajdanta a jelenkori Német-, sőt Francia- és Angolországra is kiterjedt. Oroszország egész területén, Ázsiát is ideértve, a finn típus uralkodik, sőt nyelve is fennmaradt a helynevekben, ott, ahol ma már évszázadok óta tiszta orosz nyelvű lakosság található. Jelen van nyelvileg is a finnséghez tartozó észtek, livek,

---

⁶ Zajti Ferenc: Zsidó volt-e Krisztus, 181. oldal

vótok, vepszek, mordvinok cseremiszek, osztjákok, votjákok, csuvasok között. A lappok, bár nyelvük a finnel közeli rokon, fajilag egészen külön típust alkotnak.

Tiszteltetem az előttem szólókat. Tökéletesen osztom a véleményüket. Gyakorlatilag azt, hogy a finn nyelv Eurázsia javarészával rokon. De nemcsak a nyelv.

„Emberről típusuk szerint mintegy átmenetet képeznek az európai és a mongol faj között.

Oroszország egész területén, Ázsiát is ideértve, a finn típus teljesen uralkodik, sőt nyelve is fennmaradt a helynevekben, ott, ahol ma már évszázadok óta⁷ tiszta orosz nyelvű lakosság található.” PL.

Persze, hogy fennmaradtak a finn nyelvből is értelmezhető helynevek. Ha egyetlen zsákból markoljuk ki a búzát, melyet elszórunk Eurázsia területén, mindenhol szinte egyforma kalászokat hajt.

A népviseletben is nyomon követhetjük a „kalászokat”. De nemcsak a finneknél, hanem minden északi népnél kivétel nélkül. Érdekesek a szöttes kötések. Erdélyben ugyanezen mintákkal találkozunk, a törülközők, dörgölők (törlők) szövésénél.

Nevezetesek a lakodalmi szokások melyekről, mint egyéb ősi viszonyaikról, a finnek nagy nemzeti eposza, a Kalevala nyújt érdekes képet.

Az északi kereszténység sokkal későbbi így fenn maradhatott. Népköltészetük elbeszélő hagyományai, még élnek a nép ajkán. A szöveg előadásához két ember kell, egyik a daloló (laulaja), másik a kísérő (säestäjä). A daloló elkezd az éneket, s a nyolcas sor közepe után a kísérő belevág a dalba s az egész sort, együtt ismétlik.

A tudós Lönnrotnak parasztnak öltözve, paraszt munkát végezve, hosszú idő alatt sikerült a szétszórva élő, sok helyt még az ősi vallás emlékeihez való ragaszkodásból féltett kincsként őrzött anyagot csodálatos módon összegyűjteni, rendszerezni.⁸

A keresztyén ünnepek egy részét nagy zajjal, vidám játékkal és felvonulásokkal, különösen a Karácsonyt hosszasan és bő lakomákkal ülik meg. Ez ősrégi hagyomány. A „pogány” korból maradt fenn.

*

Az ég istenét Ukko-nak, azaz öregnek nevezték, ahogy mi is mondjuk, hogy 'öreg isten'. Ég köldökének, mert lakását az ég közepére képzeltek. A szivárvány az íja, mellyel tüzes nyilait lövi. A régi magyarok is isten nyilának tartották és nevezték a villámot. Ünnepe tavaszi vetéskor szokták ünnepelni, s akkor tiszteletére Ukko

⁷ Ebben is igaz van. Láttuk, hogy a szlávok elég későn jelennek meg, mint nyelv, vagy nép a történelemben.

⁸ Másképp a jelenség napjainkban sem ismeretlen. A valódi népköltészeti alkotásokat, vallási hiedelmeket, csillagászati, természettudományi, sőt magasfokú matematikai ismereteket is a falusi ember megtartja magának. Nem beszél ezekről a „nadrágos” embereknek. De ha észreveszik, hogy a nadrágos közülük való, nemcsak vérségileg, hanem észjárásában, felkészültségében is, akkor megnyílnak. Nagyon sok szenzációs kötet jelent meg ilyen személyek tollából az utóbbi évtizedben magyar nyelvterületeken.

poharát itták és szent hegyeire ételeket és egyéb adományokat tettek ki. Felesége, Akka, azaz öregasszony.

A Nap (Päivä), Hold (Kuu), Csillag (Tähti), Göncöl csillagzat (Otava) szintén külön istenségek. A Nap, Hold és Csillag egykor megkérték a Suometar nevű bájos szüzet. A Napot és Holdat elutasítja s a szép Csillaghoz megy nőül.⁹

Päivätär, a 'nap leánya' piros felhőn, tarka szivárványon, vagy sötét erdő szélén ülve csodálatos ügyességgel sző és fon. Kalevalában szépen szövő Pohjaszüze. A hajnal, jelzője 'tarka körmű. (Homéroszban 'rózsaujjú Eös') ezek a kifejezések ugyanabból az ősi egységes hitvilágból születtek, mint az indiai 'aranykezű nap'. Päivätär hasonlóságára aztán a holdnak, csillagnak, göncölcsillagnak is tulajdonítottak egy-egy leányt (Kuutar, Tähetär, Otavatar), s ezek arany öveket és más ékszereket osztogatnak. Otavatarhoz imádkoztak, hogy segítse visszaszerezni az eltűnt jószágot, mert hitték, hogy a Göncöl csillagzat fényes szemei mindent látnak. (A nap fia, Panu, a földi tűz istene.). Hajnal istenének Koi (azaz hajnal) volt a neve, az észtek Koitnak hívták. A párák és ködök királynője volt Untar vagy Terhenetär. A szél istenasszonyai Tuulentytär (szél leánya) és Etelätär vagy Suvetar (a déliszél leánya), emez a nyájaknak is védője.

A tenger istenének a finneknél Ahto vagy Ahti, hullámok királya volt a neve. Tiszteletre méltó öregnek képzeltek, fűszakállal, habruhával. A halak képezik gazdagságát. Felesége Vellamo, a víz kegyelmes asszonya, szintén tajtékruhában. Népes családjuk van, különösen Vellamo leányait sokszor emlegetik a Kalevalában. A vízi istenek többnyire jószágosak az emberekhez, de vannak vízi ördögök is. A föld istenasszonya - föld anyja. A vetések istene Pellervoinen v. Sampsa. Az erdők királya vagy föld gazdája: Tapio. Felesége az erdők asszonya: Mielikki. Segítik a vadászokat. Nekik is számos kíséretük van, melynek legnagyobb része nőkből áll. Tapio fia, «az erdei ösvények megmutatója». Ezekkel a jószágos erdei szellemekkel szemben áll Hiisi (olvasd: Hísz), az utálatos erdei ördög. Szintén gonosz erdei lény Horna vagy Vorna, a nőrabló. Csábító lidérc-féle nőalak Ajatar. Neki tulajdonították a lidércnyomást is.

A fő gonosz Lempo. Más ördögféle szellemeket a kereszténységből vettek át Ilyenek Paha vagy Paholainen a gonosz, és Juutas vagyis Júdás, a litván és a szláv népeknél Piru és Perkele.

A szerelem istenasszonya Sukkamieli, az alvásé Uni, az álmoké Untamo. Munne gyógyítja a szembajokat, Lemmas istennő a sebeket, Suonetar az inak és erek gondviselője. A Sinetäre a festés, a Kankahatarok a szövés védőasszonyai. Az utasok Matka-Teppót, vagyis az úti Istvánt, hívták segítségül. Minden természeti tárgynak megvan egy-egy külön Haltiája, vagyis védő szelleme, nemtője.

Az alvilágot Mamalá-nak, a halál istenét Manának hívták. (A magyar Manó?) Eredetileg Tuoni volt a neve, ő vezeti a holtakat a Tuonelába, a halál országába. Felesége is van: Tuonen akka v. Tuonelan emäntä, horgas-ujjú, torz-állú vénasszony, ki vendégeit kígyókkal s békákkal vendégeli meg. Van egy vérszomjas fiuk, továbbá leányaik, még pedig gonosz is (Loviatar), de jó is (Tuonetar). Leányuk, Kiputyttö, a betegség leánya, Kivutarral együtt a betegségek istenasszonya. Általános volt a hegyek, sziklák, folyók, források, tavak tisztelete. Szent fáik is voltak, szent állataik: a medve, a sas, a kacska, kakukk, a méh. Nemcsak az isteneknek áldoztak, hanem a halottaknak s a házi szellemeknek is.

---

⁹ Ezt a legendát mindenki igyekezett megfejteni. Számos elmélet született. Pedig egyszerű termékenységi időszakokat magyaráz. Az ősi Nagyboldogasszony termékenység kultusz évi szakaszainak bemutatása. Még hat ehhez kapcsolódó legendájuk lehetett. Nálunk Molnár V. József tisztázta a látszólagos hét Boldogasszony miértjét.

Nem nyelvészeti szempontból kellene vakarázgassuk állandóan a finn-magyar rokonságot. Össze kellene hasonlítani ünnepi viseletüket, hitviláguk elemeit a sajátunkkal. Nagyon sok mindent megtudnánk a tűzzel, vassal pusztított ősi hitvilágunkról. De nemcsak a magyarokéra adna magyarázatot. A finnek nagyon hagyománytisztelők. Így maradtak fenn napjainkig. Olyan tulajdonságaikat őrizték meg, amely az elmúlt húsz év alatt nálunk is tömegesen jelentkezett. Őket már rég a varázslók népének nevezik.

*

Nehezen megközelíthető vidékeken élnek. Szt. Erik svéd király 1157-ben nemcsak a finnek függetlenségének, hanem ősi hitüknek is igyekezett véget vetni. Halála után azonban a nemzeti függetlenség és az ősi vallás hívei a déli szkíta utódnépek segítségével felülkerekedtek a svéd uralmon. A XIII. század elején már alig volt nyoma a keresztény hitnek. Ezért IX. Gergely pápa Svédországban kereszties háborút hirdetett.

1249-ben Birger svéd herceg és Knutson Torkel svéd kormányzó, Finnország egy részét (Tavasta-földet) meghódították és a lakókat a keresztény hit felvételére szorították. 1249 után Finnland nagyjában svéd tartományként szerepelt és fizetett adót.

A fentebb leírt események lehet hogy megtörténtek, de minden bizonnyal egy kis eltolódással. Nem kezdődhetett korábban, mint az 1400-as évek vége és eltarthatott legalább 300 esztendeig.

Birger és utódai mindenképpen azon voltak, hogy a finnek erkölceit „szelídítsék”, 1280-ban hercegség rangjára emelték. Magnus 1285-ben törvényben szentesítette, hogy az, aki teljes fegyverzetben szolgálja a királyt, adómentes legyen. A finn főbíró és több püspök részt vett a svéd király választásában.

A fentiek árulkodnak. A svédek az „urak”, de királyuk választott és a finnek is részt vesznek rajta. Ismert helyzetek magyar, spanyol, francia jogszokásokból. A választott király felesküszik választói érdekeinek védelmére és nem fordítva.

Sorsukat nemsokára meghatározta a két nagyhatalom szomszédsága. Az 1350 után megalakuló Oroszország igyekezett bekebelezni. A beékelt területért állandó verekedés volt a finnek hazájában. És évszázadokon át taposták őket a hadak. Finn háborúk, melyeket Svédország és Oroszország folytattak Finnország birtokáért. Ilyen az 1497, 1555-57, 1572-92, 1609-17, 1700-1714, 1741-43, 1788-90, végül az 1808-1809. háború, melynek az 1809 szept. 17.-én Friedrikshamban kötött béke vetett véget. Ennek értelmében Finnországot Oroszországhoz csatolták.

Ezután jöttek a világháborúk. Hol egyik, hol a másik foglalta el területeiket, pusztította lakosságát, csatolta országához őket.

Az ortodoxia nem tudott behatolni soraikba. A reformáció az igen. Egy fiatal finn pap, Särkilahti Péter, Luther tanítványa, hozta a hitújítás tanait Vittenbergából. Az új tan Wasa Gusztáv támogatása mellett úgyszólván akadálytalanul terjedt. A püspöki kar tiltakozása a westeräsi országgyűlésen eredménytelen maradt. Skytten Mártont tartják az első protestáns finn püspöknek, a szentírást pedig titkára, Agricola Mihály fordította le finn nyelvre. De az új hit papjainak is fő törekvése a pogány istenek kultuszának kiirtása volt.

Finnország hercegséggé vált élén János herceggel, (1556) ki azután Turku (Abo) városban fényes udvart vitt.

A nagy orosz háború (1572-95) idején a már trónra került János király kárpótlásul nagyfejedelemséggé emelte Finnországot (1581). János utóda, IX. Károly az oroszokkal békét kötött (1595), melyben a cár Finnország egy részét (Kexholmot) megtarthatta.

Zsigmond lengyel király Varsóban lakott és folytonos viszályban élt nagybátyjával, Károly herceggel, kit a svéd és finn rendek 1595-ben a birodalom főkormányzójává választottak. A finn nép megsokallta az országban hagyott katonaság kihágásait és eltartását, minek általános pórlázadás (az u. n. «bunkó háború») lett a vége, melyet végül Fleming Kolos, Zsigmond kormányzója (1596-97) elfojtott.

IX. Károly (1604-11) a nemes uraktól visszavette azokat a földeket, melyeket elvettek a póroktól, s a törvénszegő svéd hivatalnokokat pedig felakasztatta. Károly alatt kezdődött az orosz háború is, melyben a svédek és finnek Ingerman-országot hódították el a cártól.

Köztudomású, hogy Svédország fénykora Gusztáv Adolf király trónralépésével (1611) köszöntött be. Ő tette a Keleti-tengert svéd tengerré és hódította meg sorra a túlsó partján fekvő országokat. Tisztjei sorában több jeles finn hadvezért is találunk; ilyen volt Horn Gusztáv és Ervert, valamint Tott Ake. Finn csapatok nyomultak 1609-17-között egész Novgorodig és Moszkváig. (Csatakiáltásuk «hakkaa päälle!» = vágd fejbe!) Németországban a császáriakat is megriasztották, úgy hogy a katolikus országokban új sorral toldották meg a litániát: «a 'hakkapeliták' seregétől ments meg Uram minket!»

Gusztáv Adolf 1616 januárjában Helsingforsban fontos rendi gyűlést is tartott, 1623-ban alapította a turkui finnyelvű főtörvénszéket. Halála után előbb államtanács, majd Krisztina kormányozta Svédországot. Ifjabb Brahe Péter Finnországban (1637), a bányák és erdők kitermelésével, a posta létesítésével, az aboi főiskola (akadémia) alapításával (1640) lendületet adott a gazdasági életnek. Az első könyvnyomdász Wald Péter (1642), kinek műhelyéből az első teljes finn szentírás és (1649) az első finn nyelvtan került a könyvpiacra. 1642 után több finn család vándorolt ki Észak-Amerikába, ahol a Delaware mellékén a «Finnország» nevű gyarmatot alapították.

1710 után Nagy Péter orosz cár hadai fosztogatták az országot és 1713-ban kezdődött a «hosszú háborúskodás». Csak az 1721-es I. Frigyes által kötött nystadti béke folytán szabadult meg a kifosztott ország tetemes része (Viborg és Kexholm vidékek kivételével) az oroszoktól. A Lív- és Észtországban, valamint Ingerman-földön lakók is orosz uralom alá kerültek. Az 1721 után beköszöntött időt 1771-ig a rendi kormányzat idejét a szabadság korának szokás nevezni. Az 1720. és 1723-közötti időszakban hozott törvények a hatalmat a kormánytanács kezébe adták, melyben a királynak csak két szavazata volt; a tanács pedig felelősséggel tartozott a rendeknek, melyeket minden 3-ik évben össze kellett hívni.

III. Gusztáv (1771-92), viharos uralkodásának következményeként az 1809 szeptember 17-én Hamina (Fredrikshamm) városában kötött béke az egész országot az orosz birodalomhoz csatolta, és ezzel a Svédországgal fennállott 7-800 évi uniónak vége volt. Szerencsére Sándor cár megtartotta azokat az ígéreteket, melyeket Péterváron a finn követségnek tett. Önálló közigazgatása, szenátusa és ennek ügyosztályai vezették az országot, melyhez visszacsatolták a már régebben elfoglalt finn részeket (Viborg és Kexholm). 50 évre felmentette a finnek a hadi szolgálat alól, s e helyett váltságdíjat szedett. Pénzegységül az orosz ezüstrubelt fogadták el a rendek. 1816-ban pedig kormánytanácsot szerveztek «császári finn szenátus» címen. Az I. világháború után a kommunista hadsereg rettegett ellenfelei. Sorsuk szinte azonos Erdély sorsával, a valódi magyar királyság meggyengülése után.

Észtek

Az **észteket** aestil néven Pytheas (340 Kr. e.) jelzi. Tacitus is ír az aesti és a fenni¹⁰ népekről. Aránylag pontosan behatárolja területüket. Hazájukat meje má (a mi földünk) és hazájuk népét márhvasz (a föld népe) néven nevezik.

Észtország már rég lakott, egyidőben például Hamburg, Varsó területével. Pattintott és csiszolt kőeszközök kerültek elő. Agancsból készült balták. Több típusú nyílhegy, vésők, kaparók. „E készítmények alakja annyira hasonlít (*a déli vidékeken talált eszközökre – BL.*), hogy nem kétséges: az Uráltól a Balti-tengerig terjedő hatalmas terület törzsei kapcsolatban álltak egymással. Igen valószínű az a feltevés, hogy ebben az időszakban a törzsek az Urál vidékéről rajzoltak szét.”¹¹

Ebből az időből már jól ismertek a barlangokban megmaradt festett kavicsok a mai Franciaország területéről, vagy a barlangrajzok Európa déli részein. Vagyis az ember beszél, rajzol, művészi és kultikus igényei vannak. A neolitikum idejéről a kundai tözegtelepről előkerült tárgyak kora azonos a Dnyeper melléki leletekkel.

A bronzkorból elég sok lelet került elő. Ezeket „**a Dunától a Huanghóig terjedő**” kultúrkörbe sorolták a szovjet régészek.¹² Ebben az az érdekes, hogy szkíta-szaka kultúrkörként tartják számon. Ez magyarázatot ad az északi népeknél fennmaradt népviseletekre. De ide helyezi őket temetkezési szokásuk is, a kőládák, vagy urnák fölé emelt kurgánok. A leletek szerint egy ilyen halomba egész nemzetség temetkezett. Ugyanúgy földszáncsal és cölöpökkel megerősített gyűrűkkel vették körül nemzeti telepüket, mint az általunk délnyugaton ismert avarok.

Mivel a borostyánkő út régóta összekötötte az északi népeket Európa déli részével, ezért nem meglepő, hogy Etruszk-római dísz tárgyak, fémeszközök, ékszerek, pénzek kerültek elő területeiken.

A bronzkortól saját fémfeldolgozó műhelyeik, bányáik és kovácműhelyeik vannak. Ebből az időből már hivatalosan is elismerik a lett, litván, észt, lív nép jelenlétét. A kora vaskorban folytatódott a kereskedelem. Sarlók, kapák, kések, kaszák bizonyítják a behozatalt, sőt, a saját műhelyek tevékenységét,

Hagyományos étrendjük igen egyszerű. Kenyerüket korpás rozslisztből sütik. Húst inkább csak télen, és pedig szárított vagy füstölt állapotban esznek. Nemzeti italuk a taar, amelyet lisztnek és kenyérhéjnak vízben erjesztése után főzik ki.

A családi életet felette értékelik, az agglagényt mindenki megveti, pártában maradt leány alig lehetséges.

Az észt nyelv a nagy uralaltáji nyelvcsoporthoz tartozik s a finn nyelvvel szinte azonos. Észtország, továbbá az Ösel-sziget lakói és Livland nagy része beszéli. A revali vagy északi tájszólásból fejlődött az észt irodalmi nyelv.

És jön egy nagyon érdekes megállapítás. Tudjuk, hogy az 1600-as évekig a székelyek a rovás ábécét használták. Ezt aztán a betörő Habsburg hadak, ahol megtalálták, elpusztították. Alig maradt meg néhány írásos emlékünk. És náluk?!

A 30 éves háború előttről nincsenek az észt népnek nyelvemlékei. Miután 1617-ben az orosz háború véget ért és a béke feltételei szerint a lengyel hatalom Livlandban megszűnt, s az iskolák és egyházak működésüket ismét megkezdték. De már a latin betűs írásmódot tanították. Úttörő volt ezen irányban Stahl **1630-ban**, midőn a keresztény vallás alapelveit kiadta észt nyelven, rövid kérdésekbe foglalva. Utána következett Rossinius, ki Luther kátéját fordította észtre (Riga 1632).

Vagyis a korakorszaktól ott élő népnek minden időben fejlett anyagi kultúrája volt, de szellemi, csak az utolsó 400 esztendőbe került szegényeknek. Hát igen! Így

¹⁰ Megnézem a térképen – aesti – nyugatra fekszik a tőle északkeletre lévő fenn(t)i néptől. Milyen nyelven nevezték meg magukat?

¹¹ Világtörténet I. 94. old.

¹² U.o. 176 old.

írunk mi történelmet. De mást is jelent a fenti megállapítás, azt, hogy a kereszténység a 17. században vetette meg alapjait, éspedig a Lutheránizmus. Addig az ősi fényvallás hívei voltak.

Lettek, a neolitikum idejéről a lubana-tavi települést tárták fel, amelynek tőszomszédait az észteknél találjuk. Arról írnak, hogy a litvánokkal, sundokkal és a régi poroszokkal együtt az indo-európai nép- és a nyelv- törzs balti ágának külön lett-litván elágazását alkotja. De ugyanakkor, ugyanazon források arról írnak, hogy finn eredetű elszlávosodott nép. Hogy a Livlandi nyelvet beszélik. A sundokokról nem sokat írnak, de a helynevek szerint ősi nagy területen élő népet neveztek így északon, mely Angliától, Németország, Dánia, Svédország, de még észak Amerika területén is megtalálhatók.

Mások kuroknak nevezik őket. A Kura folyó azonos a sokat emlegetett kaukázusi Kyros, vagy Cyrus folyóval. Az alsó szakasza hajózható. S ezzel már nyomon is vagyunk.

Történelmük nekik is abból áll, hogy igyekeznek elkerülni a „haladást”. Különösen a németek kedvelték őket, majd az oroszok ölelték keblükre.

Érdekes módon úgy vették, hogy ez az élet velejárója. Népköltészetükből szinte hiányoznak a harci dalok. Annál nagyobb számmal vannak gyengéd és mély érzelmű mitológiai, szerelmi, alkalmi és bús dalaik, melyekből mintegy 40 000-et gyűjtöttek egybe még a 19. sz.-ban. (Riga 1874). Nem kisebb számúak és szellemesek a lettek találós meséi, közmondásai és mondái. Költészetükkel szoros összefüggésben volt zenéjük és táncuk, régi tősgyökeres lett néptáncaik erős hagyományőrző jellegükkel, eredetiséggel tűnnek ki.

Litvánok

Litvánok. A lettekkel, régi poroszokkal és shmudokkal ¹³az indogermán nép, és nyelvcsalád u. n. balti vagy szláv-litván ágának egyik mellékágát, a litván ágat alkotják. PL.

Szőkék, erős testalkatúak, vallásosak, nagymértékben babonásaknak írják és olyanoknak, akik szívósan ragaszkodnak ősrégi pogány szokásaikhoz. Római katolikusok, de a görög katolikus templomokba járnak, mert római katolikus egyházukat annakidején Miklós cár Litvániában rendeletileg a görög katolikkal egyesítette.

Hogy ne magyarázkodjak. A szegényes litvánok mindég fontos tényezői voltak a környezetükben lévő országok történelme alakulásának. Szerepük a székelyekéhez volt hasonló. Véletlen? Nem mondanám. Tessék megfigyelni viseletüket, hímzésüket.

¹³ Másképp szamogít, Szibériai (Szabiria) tunguz vidékéről származó ősnép. Eredeti finn-ugor.

Komolyan állítják, hogy Litvániát Kr. u. 850. óta lakják. Az ilyen történelmi igazságok a mi múltunkból is ismeretesek. Ezért is mutattam be a valós helyzetet a fenti fejezetben a kora kőkorszaktól kezdődően. Történelmükre vonatkozó írott adatokat 1230 előttről megsemmisítették az Oroszok és a Poroszok egyaránt.

Addig a litván törzsek szabad nemzetségekben éltek. Látszólag szigorúan elkülönzött kasztjaik voltak a papok, fejedelmek (litván Kningas, lett Kungs), harcosok, birtokosok, szabad nép. Írott törvényeik nem voltak. A legfőbb hatalom az első pap (Kriwe, Kriweito) kezében volt. A gyilkosságot és lopást igen szigorúan büntették. Főfoglalkozásuk a földművelés és a kereskedelem volt.

Vagyis jellegzetes ősnépi társadalom, amit manapság katonai demokráciaként emlegetnek.

Első nagyhercegükül Ringoldot említik (1230-35). Fia Meindoog megkereszteltette, és királynak koronáztatta magát (1252.) a rigai érsek által. Átengedte a német lovagrendnek Samaitent és Schlaudent, és halálának esetére egész birodalmát nekik ígérte. 1261-ben azonban elpártolt a keresztény vallástól. A német lovagrend egyik hadát a Durbe melletti véres ütközetben megsemmisítette és a pogány poroszokat lázadásra izgatta. A következő 20 év majdnem mindenikében betörték a lovagrend birtokaiba, amit a rend meg-megtorolt, anélkül azonban, hogy a Litvánok betöréseit meg tudta volna akadályozni.

Komoly haderőkkel, kemény gazdasági élettel kellett rendelkezzenek, mert Gedimin (1315 óta) az Irpenj folyó mellett kivívott győzelem után (1321) meghódította a későbbi Oroszország egy részét. Megalapította Vilna és Troki városát. A lengyel Vladiszlav szövetségében a lovagrend ellen, melyet János cseh király segített és 1340-ben a lovagrend egyik várának ostrománál kapott halálos sebet. Utóda, Olgerd (1345-77), elragadta a ruténektől a Bug melléki Podlachiát (1366); ugyanazon időben a perekopi tatárokat is legyőzte. Novgorodot és Pskovot rábírt arra, hogy védnöksége alá hajoljanak. Testvére Keisztut támogatásával a lovagrend ellen szakadatlanul háborút viselt. A két testvért Rudaunál 1370-ben megverték, de Vilna meghódítása 1378-ban a lovagrendeknek még sem sikerült. 1386-ban Olgerd legkisebb fia, Jagelló (1377-1434) Krakóban megkereszteltette magát és a Vladiszláv nevet vette fel. Hedviggel, a lengyel korona örökösével való házassága révén Lengyelország királyává lett. 1392-ben az általa meggyilkolt Keisztut fiát Witowt önálló nagyherceggé választották a litvánok. A nagyherceg ismétellen szövetséget kötött a Német-lovagrenddel Lengyelország ellen, de a rendre végzetes 1410-iki tannenbergi ütközetben Jagelló oldalán harcolt. Meghódította 1404-ben Szmolenszk hercegséget.

Eközben a litvánok nagy része a katolikus vallásra tért. A Bug mellett levő Gorodljában 1413-ban tartott gyűlés elhatározta, hogy a litván nemesség egyesülve a lengyel nemességgel, a királyok és nagyhercegek választása, továbbá közös, fontos ügyekről való tanácskozás céljából közös országgyűléssé alakuljanak. Habár Magyarországgal jó viszonya volt, hiába törekedett arra, hogy Zsigmondtól, aki egyben német császár is volt, királyi címet kapjon, mert a lengyelek megakadályozták ezt.

Ugyan az volt a viszony Lengyelország és Litvánia között, mint Erdély és Magyarország esetében. Legtöbbször a trónörökös herceg a kisebb terület vezetőjeként, egy helyi főúr irányítása mellett „tanulta a mesterséget”. Witowt halála után nemsokára Czartoryski herceg, és III. Ulászló lengyel király öccse, Kázmér litván herceg lett a vezetőjük. (1444.-től lengyel király.)

A Litvániával egyesült orosz területeken a XVI. sz. elejéig rész-fejedelmek uralkodtak. IV. Kázmér halála után (1492) a lengyelek második fiát, I. János

Albrechtet választották királyukká. A Litvánok a király harmadik fiát, Sándort választották nagyfejedelemüké. (1501-től lengyel király.) Ezzel jó ideig Lengyelország és Litvánia egy fejedelem alatt maradt. A két országnak minden állami ügyben való teljes egyesítése az 1569-iki lublini országgyűlésen történt. A délnyugat-oroszországi litván tartományok Lengyelországhoz kerültek. Mindkét országnak közös szenátusa és országgyűlése volt Varsóban, de 1673 óta minden harmadik országgyűlést Grodnóban kellett tartani.

Lengyelország harmadik felosztásánál, 1795-ben Litvánia legnagyobb része Oroszországhoz került, mely belőle hat kormányzóságot alkotott: Vilna, Kovno, Grodno, Mohilov, Vitebszk, Minszk: a kisebbik rész Poroszországhoz került, de 1807-ben a varsói nagyhercegséggel egyesített és 1814-ben, mint a kongresszusi Lengyelország része szintén Oroszországnak jutott. Litvánia 1830-ban és 1863-ban részt vett az Oroszország elleni lengyel felkelésben.

Később a litván hadsereg az orosz vörösgárdisták fő ellensége lett. Mégis a szovjethatalom megerősödése után jelentős autonómiát kaptak, mint szövetségi köztársaság. A külügyi hírszerzés nagyjából belőlük került ki. Napjainkban önálló állammá vált megint.

Számik (Lappok.)

Lappföld őslakóit, a finn-ugor néptörzshöz sorolják, pedig testalkatukat tekintve különböznek a finnektől. Feltűnően kisebbek, mint Skandinávia s általában Európa többi lakói. Testük átlagos magassága alig 1,6 m. Arcuk széles, álluk hegyes, szájuk nagy, pofacsontjaik kiálló, orruk széles, szemeik szűk metszésűek. Hajzatuk sötétbarna és sima, arcszínük sárgás. Víg s szelíd jelleműek. Családszeretőek és roppant becsületesek.

Területeiken a mi fogalmaink szerint szinte lehetetlen az emberi élet. A messze északi vidékek népe. Kanada északi részein és az USA legfelsőbb államában szinte kizárólag ők alkotják az alaplakosságot. Norvégiában, Svédországban, Finnországban és Oroszországban is élnek. Murmanszk környékén a vörös demokrácia szinte teljesen eltüntette őket.

A nemzetközi törvények számukra megengedik a bálnavadászatot. Élettereik nagy része nemzetközi természetvédelmi rezervátum, amelyben ők tökéletesen beleilleszkednek.

Rénszarvascsordáikkal ide-oda vándorolnak. Önállósághoz és bizonyos jómódúsághoz 300-500 rénszarvas szükséges. De kitűnő halászok, prémvadászok.

Maradjunk a rénszarvasoknál. Az első nagytestű állat, amit az ember házasított. Megtanulta az állatok gondozását, felhasználását először élelemként, majd igavonó és hátas állatként. Ezen tudás alapján sikerült majd felhasználni a lovat és a szarvas marhát. Senki sem emlegeti, hogy óriási ugrást jelentett az

emberek életében. Ma technikai forradalomnak nevezhetjük. A lappok a legősibb magasszintű anyagi kultúra megőrzői.

És most jön a hihetetlen. Az ősnép egy nemzetségét, a számikat nevezzük ma lappoknak. Épp annyira pontos a lapp megnevezés, mint amikor az Erdélyi lófőszékely nemest anyaországban lerománnozzák. Állítólag Svédországban 20.000, Finnennél 6.000, Norvégiában 40.000 él. Ez is annyira pontos, mint a másfélmillió erdélyi magyar. Hogy legalább háromszor annyian vagyunk – kit érdekel?

György Horváth László erdélyi riporter számára ismerős a helyzet¹⁴ „Engem sem anyakönyvezhettek magyarul születésemkor Erdélyben. Engem is román iskolába kényszerítettek... de ott és akkor kommunizmus volt.” – írja keserű szájjal.

Az iskolában svéd nyelven kellett tanítani a híres északi demokráciában. Egyetlen lapp-számi nyelven beszélő pap van az egész országban. A családban is megtiltották az anyanyelv használatát. Éljen a demokrácia !? Ilyent még a román diktátor sem mert megpróbálni. Az is igaz, hogy a székelyek nem annyira türelmesek, mint a számik.

De miért nem hagyják saját mivoltukban élni a számikat? Mert ők voltak az első telepések északon. Mert a legősibb álltenyésztésből élnek ma is. Mert rovás ábécével **írnak**. Trianon után az északi számikat rátelepítették a déliekre rénszarvas csordáikkal együtt. Életterüket szétszabdalták több ország között. Vidékeikre völgyzáró gátakat építettek. Ez az állapot 1980-ig tartott. Azóta hirtelen megjelent a népviselet, az anyanyelvű iskola, a büszke nemzettudat. Ujból felveszik saját nevüket.

SVÉDEK

---

¹⁴ ÜZENET Az erdélyi református egyházkerület gyülekezeti lapja. 2009 jan. 15.

Hazájuk napjainkban kiegyensúlyozott gazdasági, politikai élettal rendelkező állam. A tulságosan is komolyan vett demokrácia példája. A következetes hagyománytiszteletet, függetlenségük védelmét összhangba tudták hozni a változó időkkel.

A földrajzi, éghajlati viszonyokról: körülbelül i.e. 8.500 – ig., hideg éghajlat és sarki növényzet jellemezte. Ettől 3.500 évig gyors melegedés után megjelent az erdei fenyő, de a tölgy is. A balti medence azonban még mindég zárt tó volt. Aztán i.e. 5.000-2.500 között az évi átlag hőmérséklet 2,5 C. fokkal volt magasabb, mint napjainkban. A meleg éghajlat egészen i.u. 500-ig tartott. Ekkor nyílt meg a balti medence az atlanti óceán felé.

Minden esetre már 10.000 évvel ezelőtt emberek éltek a félszigeten. Kőeszközöket négy jelentős lelőhelyen tárták fel. A többi ma víz alatt van. Kőfejszék, nyílhegyek, balták, halászsvarsák, agyagedények kerültek napvilágra. A jól szervezett rézkori közösségekre jellemző cölöpépítmények maradványai a folytonosságot bizonyítják. Bronzkorszakból a Bohuslanben található sziklarajzokon láthatók a skandinávok többbevezős hajói, tengeri csatái és hosszú bronzkarddal meg kerek pajzzsal felszerelt harcosai. De nemcsak halásztak, meg háborúztak, hanem ekével szántották a földet. Bronzeszközeik a magyarországi leletekkel szinte azonosak. Gyönyörű színes kerámiájuk az Erősd-Tisza kultúra északi testvére.

Jelezgetem a hasonlóságokat. Ezt tettem mind a négy kötetben. Mert ez volt. Ha a svédek tanulmányozzuk, jussanak eszünkbe a herulok. Erdély, Magyarország területén. De a svédeknél is vezető szerepet töltöttek be. Közülük került ki az a két-három ezer család, akiket svéd nemességként ismerünk. Az ő vezetési gyakorlatuk tette, hogy a svéd életszínvonal - tehát a termelési módszerek, az elosztás mikéntje - sokkal fejlettebb volt (ma is az), mint a környező államokban.

Furcsa dolgok? Olvasom egy óvatos tollú, de fiatalabb és aránylag többet utazgató újságíró cikkét.¹⁵ Ismert tények, de érdemes újra említeni. „Báthory Istvánnak skandináv testőrsége volt.(...) Árpád apánk második felesége varég (viking) hercegnő volt.” Emlegettem a viking magyar kalandozások egyídejűségét. St. Gallenről ír a szerző: „... egy alkalommal hosszasan és jót ittak együtt őseink ott, ahogyan azt a frank krónikás megörökítette... Régóta otthon vagyunk

---

¹⁵ György Attila Skandináv haza – Polgári Élet VII évfolyam 40 szám.

Svédországban, Dániában, Norvégiában. Őseik az Eddák szerint is Attilával harcolták fel magukat mai lakóhelyükig.”

Aztán ott vannak a „**Quádok**, svéd törzsű ókori nép, a felnémeteknek egyik ága, mely korábban a Duna folyó északi partvidékén lakott. Tanyájuk a Morva és az ismeretlen Cusus (Vág?) folyók közt volt, Magyarország ÉNy-i részében: a Vág, Garam és Ipoly mentén.” PL.

Egy részük a markomannokhoz szegődött, királyuk Vannius alatt és nagyjából békés viszonyban élt Rómával, egészen Marcus Aurelius idejéig, amikor a markomann háborúban a jazigok (jászok) szövetségesei. Életterükben komoly erődítéseket építettek. Az egyik sáncuk a Garam mellett kezdődött Kéménd és Bény között és É-i irányban Új-Barsig haladt; a másik erődítés az Ipoly-vonalát védte Hellenbától és Szobtól Selmecig. Viszont a jászok a Csörsz-árokkaal gondoskodtak magukról.

Három évszázadot háborúztak a rómaiakkal, jászok, markománok, szarmaták állandó szövetségében. Állítólag keveredtek egymással. Ez biztos, mert egyazon nép, a hun-szkíta nemzetségek különböző megnevezései a sok, okosan lejegyzett „nép név.”

Ők is, a markomannok is összekeverednek a szarmatákkal és svédekké v. svávokká lesznek, akik a gótoktól nyugatra egész Dalmáciáig lenyúlva laktak. Az Antonius oszlopán lévő reliefek után ítélve derék ijászok és ügyes lovasok lehettek. PL.

Mikről is olvastunk eddig? Erdélyből induló herulok. Pannónia területén élt quádokból svédek lesznek, aki aztán dél Európában laktak. De hogy kerültek mindannyian északra? Úgy hogy azonos nép jelenlétét ecsetelgetik különböző nevek alatt. Aztán magyaráztatnak.

Olvassunk el még egy ilyen érdekességet.

Svéd nyelv az északi germán nyelvekhez tartozik, amelyek közt a dán nyelvvel együtt a keleti ágat alkotja. A legrégebbi S. nem különbözik a többi északi nyelvtől. PL.

Érdekes módon eddig a többi észak-keleti nyelveket a finn-ugor családhoz sorolták. A svédből egyszerre germán lett. Valójában így is jó, csak a kavarássok elsimítása végett tértem ki rá. A korai nyelvemlékeket lehetőleg teljesen kiirtották s csak a XIII.-XV. sz.-béli terjedelmes, már latin betűkkel írt könyvek, okiratok alapján lehet tanulmányozni az ó-svéd nyelvet.

A reformáció óta fejlődő új svéd az ó-norvég-izlandi nyelvvel összehasonlítva eleinte csekély különbséget mutat. Azonban külső hatások következtében változik. Hozzájárult a kereszténység felvétele után a latin nyelv templomi, iskolai használata. Ugyanekkor cserélték fel az eladdig főleg a köveken fennmaradt rúnairást a latin betűk. Biblia-fordításaik révén - főleg Andreä Lőrinc, Petri testvérek, Stjernhjelm, Dalin a XVII. - XVIII. sz.-ban – kialakítottak egy irodalmi nyelvet a sveariken (a Mälár-tó melletti) nyelvjárásból. Az ország királyai, I. Vasa Gusztávtól II. Gusztáv Adolfig, ezt tették általánossá. Hozzájárult a nyelv fejlesztéséhez a gótok által felvirágoztatott nemzeti irodalom is. Mégis a 19. sz.-ban mintegy húsz dialektust beszéltek. És régi nyelvjárásokat, mint a Dalarnetartományi és a Gottland-szigeti. Ezeket már a XIII. sz.-ban tartományi törvényeket jegyezték le.

*

A svéd hősmondák szerint az Upsalában székelő vezetők ragadták magukhoz a fő hatalmat. Az első királyi és egyúttal főpapi dinasztia az Ynglingeek voltak. Utánuk a Sköldiungok családja, mely szintén Odin istentől, illetőleg annak fiától származtatta magát. Mondabeli hősök Ring Sigurd (740 körül), aki a híres Bravállacsatában versenytársát legyőzte. A hős Loodbrok Ragnar (800 körül) és Björn Jernsida (Vasderekú), egytől egyik híres viking-vezér.

A X. század végén Győzedelmes Erik (935-1000) az egész országot és még Dániát is jogara alatt egyesítette. A keresztény vallásról azonban hallani sem akart. Még évszázadokig tartott, míg az új hit terjedni kezdett. A nép még akkor is ellenállt, mikor Olaf, Erik fia megkeresztelkedett. Változtak a körülmények. Inge (a Stinkil-családból) az upsalai pogány szentélyt felégette, A keresztény hitet a vezetők kezdték terjeszteni, a XII. sz.-tól. Szent (IX.) Erik (1155-60) nemcsak a papságot dédelgette, hanem Finnországot saját fennhatósága alá hajtotta. Utóda VII. Károly (1160-68) az upsalai érsekséget alapította (1163). Szinte egy évszázadon át belső hatalmi villongások következtek. Briger, Stockholm alapítója (1255), a Hanzával kötött újabb szerződések útján az ország iparát felvirágoztatta. Az ő tevékenysége tette végül is nagyhatalommá Svédországot.

Mindég komoly technikai fölényvel, iparral, tengeri kereskedelemmel rendelkező állam volt, ami az északi népekre jellemző. Ők nem nagyon hagyták a bizánci kavarodást behatolni életükbe. Amikor ezt már tüzzel, vassal ki akarták kényszeríteni, a szászoknál megjelent a reformáció. Ez a valláságazat kizárja az

északi népek életteréből a déli államok erőszakos befolyását. Lehetett bárki katolikus, senkit sem zavart. De azt nem engedték, hogy vallási köntösben hódítók rabló csapatai tönkre tegyék országaikat.

Svéd tisztaszoba és svédországi vásár ma.

Hogy miként használták később a megteremtett lehetőséget, azt ismerjük. A mai helyzetet is. A kemény diktatúra idején székelyeink Svédországba szökdöstek. Hajni komámasszony visszahozta a családját a változások után. Érdeklődtem a nyelvről. Elmesélte, hogy két hónap után semmi gondjuk sem volt a beszéddel. Egy félév múlva még hangsúlyukból sem lehetett észrevenni az odaszármazott embert. Ellenben az arabok, görögök nagyon nehezen tanulták. Sokan ott ragadtak a csíki rokonságból. Az éghajlat olyan, mint székelyföldön, a nyelv nagyon közel álló, az emberek szintén. Vagyis nekünk nem idegenek.

NORVÉGIA

Normannok, szorosabb értelemben véve Skandinávia lakói. Félelmetes csapataikat, melyek a skandináviai partoktól a IX. sz. kezdete óta huzamosabb időn át Európát elárasztották, a németek és franciák normannak, az angolok, dánok és az írek ostmannoknak hívták. Önmagukat « vikingar»-oknak vagyis harcosoknak nevezték. A „kalandozások”, okait, szövetségeseit, eseményeit már bemutattuk. Egész Európát és Észak Afrikát végig portyázták.

Kelet felé is vonultak Rhosból (Svédország) és a Balti-tenger körül lakó népeket, a finneket, észteket állítólag adófizetőiké tették.

Az értékeléssel valami baj van, mert.

Itt «szövetségesek»-nek, varingok (varägok) hívták őket. PL.

A varégeket jól ismerjük. Szkíta kun népesség, amelyből a viking keveredés és a bizánci kereszténység felvétele után, a 14. század közepéig kezd kialakulni az orosz nép. De valami baj van a „nép névvel”, mert Koreától Kisázsiaig a testőr csapatok neve a varég, varang, varing.

Igen érdekes a kalandozásaik eredménye az Atlanti-óceán északi-, nyugati-szigetein és partvidékein. Miután az Orkney Faröer és Shetland szigeteket elfoglalták 860 körül Naddodd letelepedett Izlandban, melyet Harald norvég király kényszeruralma idejében az elégtelen kivándorlók rövid idő alatt benépesítettek. De még Izlandon túl is eljutottak. «Vörös» Erich 986-ban telepedett meg a korábban fölfedezett Grönlandon. Leif nevű fia «Vinland»-ba, Észak-Amerika partjára is ellátogatott, melyet az ott vadon talált szőlőről nevezett el így. Karlsafna Thorfinn 997-ben állandó telepet akart Amerika földjén alapítani, de ebben a skralingok (eszkimók) támadásai gátolták meg. Más Izlandbeliek tovább délre, egészen Hvítramannalandig, a mostani Karolináig hatoltak előre. Állítólag nem használták ki felfedezéseiket, de mostanában ezt erőteljesen megkérdőjelezi a szakemberek egy része.

Mielőtt tovább mennénk, nézzük meg a norvég nők ruháit. Norvég anya kislányaiva a karácsonyfa előtt. Jelzem, nem csíkból rendelte a család ünnepi ruháit. A jobboldali képen az ősi szőnyegmintákat láthatjuk a szőttes szoknyákon, kötényeken.

A kereszténység behozatalának hatása a régi hit kiirtásával az ősi nemzeti hagyományok, a skandináv elem egy részét is megsemmisítette. Az ősi szervezetek hanyatlása, a «szép hajú» Harald nevéhez kötődik. A kezdő királyság és a haldokló nemzeti hatalom között lefolyt harcok rettenetes vad jellegű harcok, a kereszténység és a pogányság közötti küzdelmekben s a trónörökösödési harcokban.

II. vagy Szent Olaf 1020 körül a keresztény hitet megszilárdította az országban s a kisebb főnököket hódolatra kényszerítette. Nagy Kanut dán király Olafot 1030-ban a Stiklestad mellett vívott csatában megverte, s így egy időre az ország dán uralom

alá került. 1035 után Szt. Olaf fia, Magnus felszabadította és 1319-ig saját nemzeti királyai uralták.

Majdnem 70 évig trónutódlási viszályok során hol svéd, hol dán uralkodók kapcsolták országukhoz. Aztán a három ország egyesült kalmár unió név alatt, (1397). Svédország 1524-ben elszakadt, Norvégia azonban, melyhez még Izland szigete is tartozott, egészen 1814-ig Dániával egyesítve maradt.

Svédországnak 1812-ben Finnországról Oroszország javára le kellett mondania. Kárpótlásul, hogy Anglia- és Oroszországgal együtt, a franciák és szövetségeseik ellen hadat viselt, úri gesztusként oda ajándékozták Norvégiát. De az egyesülés nem ment olyan könnyen. Keresztély dán herceg ez időben, Norvégiában dán helytartó volt. A norvég nép soraiban pártot toborzott. Gyűlésre hívta össze a nép képviselőit Eidswoldbba, akiknek alkotmánytervezetet terjesztett elő. Ezt 1814 máj. 17.-én elfogadták s állami alaptörvénnyé emelték, Keresztélyt pedig királlyá választották. Azonban a svéd trónörökös betört és a norvég hadat bekerítette. Majd engedte elillanni és oly fegyverszünetet javasolt, melynek értelmében az új alkotmány megtartása mellett, mint önálló ország egy király alatt Svédországgal egyesülnek. A norvégek ezt az ajánlatot 1814 aug. 14.-én elfogadták és a svéd-norvég uniót (personal-uniót) megkötötték. Ilyformán ezentúl Norvégia független és önálló királyság Svéd dinasztia alatt. De nem volt minden rózsás. Mi tudjuk az Osztrák-Magyar Monarchia éveiből.

1844-ben I. Oszkár trónra léptekor javultak a viszonyok. Az új király ugyanis több rendbeli engedmények (az ország címerének és lobogójának használata, a Szt. Olaf-rend alapítása stb.), de az alkotmánynak hűséges megtartása által a nép szeretetét is kivívta magának. XV. Károly, aki 1859-ben követte atyját a trónon, belpolitikáját is tiszteletbe tartotta. 1864 nov. 4.-én mindkét országban megülték az unió 50 éves jubileumát, 1865-ben pedig revízió alá vették az alaptörvényeket, 1872 szept. 18.-án II. Oszkár követte bátyját a trónon. A század végén megnyílt a vasúti közlekedés a két ország fővárosai között, mely összeköttetés nagyban elősegítette az unió gazdasági politikai életét.

A 20. sz.-i történelmét ismertté tették a világháborúk, amikor nem nagyon gyúrakodtak ide-oda csatlakozni. Minden este ma is óvja politikai és elsősorban gazdasági függetlenségét az Európai nagypolitikától. Az EU-ba sem lépett be.

Izland (Iceland)

Neve azt jelenti jeges föld. Ősi kiejtése isa. Egyik rúnának is a neve. A székely gyerekek így nevezik a csicsonkát. Vagyis a könnyen sikló jég ösvényt. Aztán, hogy ők tudnak-e norvégül, vagy a norvégek székelyül, annak csak a fennvaló a megmondhatója.

Jég az van. A gleccserek sok helyen a partok közeléig érnek. A vulkánikus sziget óriási lávaömléseiről a nagy lávamezők tanúskodnak. Ilyen a Thingvalla, az Odada Hraun a sziget közepén. Ebben van a legnagyobb, Askja nevű kráter (58 km²), amelynek fenekén meleg vizű tó terül el.

De nagy kiterjedésű legelői virágzó állattenyésztést tesznek lehetővé. Legtöbb a juh. Tartanak fejős teheneket. Lovaik kicsinyek, de gyors futók olyanok, mint a kárpáti huculok. A sziget lakatlan részeibe rénszarvasokat telepítettek be.

A tőkehal, a hering halászata egyik legfontosabb élelemforrásuk.

Első telepesei a vaskorszakban kötöttek ki a szigeten. Kelták voltak. A lakosság zöme később Norvégiából költözött oda. A norvégek Naddodr, Gardar és Floke-Vilgardarson hajósoktól vették hírét a szigetnek. Egy Ingolf nevű norvég egész nemzetségével oda költözött, 874-ben megalapította Reykjavik városát. A szigetet magát a partjain észlelt zajló jég után Eisland, vagy Snealand (hó országnak) nevezték el. Ingolf után mások is érkeztek, különösen, hogy Harfagr Harald király elviselhetetlen igája alól meneküljenek. Az új lakosok államot nem alkottak, hanem ősi szokás szerint szétszórtan fekvő házaik- és majorjaikban külön életet folytattak. Később bírákat és vallási főnököket (Godi = vezető) választottak maguk közül.

A legfőbb döntéshozó szerv az Aldding (Althing) volt, vagyis a szabad férfiak gyülekezete, melyben 144 tag vett részt. Minden nyáron, 14 napon át tanácskozott a Thingvalla-síkon. Ott hozták a törvényeket és ott szabták ki a büntetéseket. Az egyetlen tisztviselő (a lögsögumadr - törvénykimondó) itt számolt be munkájáról. 965 óta az egyes kerületek élén is állottak választott vezetők - thingek, 1004-ben, pedig Njal mint legfelsőbb törvényszéket az Ötösök-tanácsát alapította meg. Közigazgatás nem volt.

A X. sz. legvégén Tryglavson Olaf norvég király 3 hithirdetőt küldött. Az első püspökség mind a mellett csak 1080-ban alapított Skalholtban és Gizurr volt az első püspök. Ő rendelte el a tizedet és alapította a második püspökséget is Holarban. De az egyház szervezete nem felelt meg a keresztény Európában uralkodó kánoni szabályoknak és a celibátust hírből sem ismerték az Izlandi papok. PL.

El is hiszem. Mikor az ortodoxoktól érdeklődtem a nőtlenség bevezetéséről a Katolicizmusban, vallástörténészeik egybehangzóan az 1530-as évet mondták. Ez nagyon is egyezett a csiki viszonyokról szóló adatokkal. Magát a kereszténység mai formája szerinti elterjedését is lehet, hogy újra kellene dátumozni – nemcsak Izlandban.

De a normális helyzet csak néhány századot tartott. Az izlandi családok közötti versengés (Sturlunga-harcok) lehetségessé tették V. Hakon norvég királynak, hogy a szigetnek előbb egyházi, majd politikai kiváltságait 1219 óta lépésről-lépésre aláássa és az egyes főnököket (Jarl) pénzzel hódolatra bírta. Utódja, VI. Magnus a szigetet 1264-ben Norvégiához csatolta. Mikor a norvég trón 1380-ban a dán királyok hatalmába került, ők lettek az új urak.

Ami a külkereskedelmet illeti, a norvég királyok ugyan a többi külföldi államokkal való kereskedést eltiltották, ami azonban angol és dán hajósoknak nem igen tetszett. A dán királyok korában, különösen 1450 után Hanza hajók rendszeresen felkeresték. Liszt, élelmiszerek, sör és iparcikkekért beszózott halakat, bőroket cseréltek be.

Izlandi hőszigetelt lakások. A ház előtt halászatra öltözött férfi.

Az izlandi nyelv az északi nyelvek közé tartozik. A szigetország földrajzi helyzete folytán legjobban megőrizte eredeti tisztaságát és erejét. Nyelvtana és szókinca ma

is ugyanaz, mint a XIII. sz.-ban, amikor először kezdték latin betűkkel följegyezni. Mert természetesen a rúnákat elpusztították az új urak.

Költeményeik nagyrészt nyolcsoros strófából állnak. Hangsúlyos verselés a magyarban is jellegzetes felezőnyolcas sorokkal, alliterációval. A Fornyrdislag a hazai mítosz és a hősköltemények alakja. Ebben az alakban maradtak ránk az Eddadalok, a Harald, Eirik és Hakon norvég királyokról szóló dalok, a Haleygjatal. Egil Skallagrímsson költeményei. A történelmi mondák és az epigrammatikus improvizációk.

Az izlandi prózairodalmon a maga nemében egyedül álló saga-irodalmat kell értenünk.

A mi mondáinktól eltagadták a történelmi hitelességet. Az izlandi saga azonban az izlandi történelem alapja. Más tárgyú elbeszélést is értenek alatta. Ott is megindult a támadás ellenük, mert, megkülönböztetnek teljesen hiteles saga-kat és olyanokat, amelyeknek csak kiindulási pontja történelmi valóság. A szerint amint Izland történelméről szólnak, vagy más skandináv népekről, megkülönböztetünk Islandinga sögur és Fornmanna sögur-t. Mindenikben a nyugalom hangja, szigorú valóság, egyszerűség és nagy jellemző erő van.

Egész Izlandban ismert a Landnámabók (az első betelepültek és utódaikról szóló genealógiai munka), s a Sturlungasaga (a Sturlung-család és Izland szabadsága elvesztésének története).

*

A XIV. sz.-ig az északi népek nyelve tökéletesen egyezett egymással, a XIV. sz.-ban azonban az északi államok nyelv tekintetében már két tisztán megkülönböztethető csoportra oszlottak: a délkeletire, tehát a dán és svéd nyelvre, s az északnyugatra, azaz a norvég és izlandi nyelvre. Később mind a négy állam nyelve különvált egymástól. A különválás Norvégia és Izland közt késett leginkább, s csak a XV. sz. vége felé következett be. A tulajdonképpeni északi nyelv (norsk tunga) egyedül Izlandban maradt fenn egész napjainkig.

A kereszténység bevitelével az írásjegyek is reformálódtak az északi népeknél. Természetes, hogy kezdetben csak latin szavakat írtak latin betűkkel, s az anyanyelv jegyeit tovább is rúnákkal rótták.

„Az északi nyelvek XIII. és XIV. sz.-ból származó írás- emlékei nagy formaérzékről, szabályosságról és díszről tanúskodnak. A század végével, amikor a papír mindinkább tért hódított, e csin sok tekintetben csökkent”. PL.

Ismerjük a folyamatot. Nálunk állítólag Szent István törvényeitől kezdve vált általánossá a latin ábécé. Az is igaz, hogy a 17. sz.-tól idegen zsoldosok hadaival pusztította a „magyar király” Erdélyben, de Magyarország más részein is az ősi írást. De a II. világháború előtt még használták a hajdúsági, hortobágyi csikósok, gulyások, vagy a székelyföld hegyei között élő „analfabéta” pásztorok.

DÁNIA

Összefüggő földrész volt a mai Skandináv félszigettel. Lakossága, anyagi és szellemi kultúrája azonos volt az ősnépével. Írásuk a rúnáknak nevezett rovásábécé. Alapvallásuk a napkultusz. Nemcsak tengerész, hanem lovas nép is.

Első említést Dániáról a massiliai Pytheásnál találjuk, ki utazásaiban Jütland nyugati partjait érintette. E vidékre teszik a kimberek hazáját s innen indultak az V. sz.-ban az angol és szász törzsek Britannia meghódítására.

A dánok első királyaként Harald Hildetandot említik, 695.-ig. A történészek a 20. sz. közepéig nem nagyon írogattak a valós dán multról.

Korábban annál érdekesebb és méginkább valótlanabb következtetésekkel kápráztatták el a kedves olvasókat. A mesetörténelmet összhangba hozták az általánosan elfogadott európai - minden valóságot mellőző - propaganda történelemmel.

A viking korban elfoglalják a svédek, majd a norvégek. Nagy Károly ellenfele Siegfried elesik. Később Harald felvette a kereszténységet (826). Az «Öreg» Gorm, a szigeteket Jütlanddal egyesítette a dán állam alapját megvetette.

A német főurak rögtön ellene léptek. I. Henrik német király visszaszorította az Eider-ig s az új-keresztény egyház befogadására kényszerítette. Fiát és utódát a «kékfogú» Haraldot, I. Ottó császár győzte le s egy ideig hűbéri viszonyba kényszerítette. Az állandóan legyőzött dánok közben meghódítják a Brit szigetvilágot. Érdekes!

Harald unokája, Kanut v. Knut (1014-35) a középkori skandináv-történet legkimagaslóbb alakja. Meghódította Norvégiát és Angliát, a német birodalomtól visszarágatta Slezviget s az ily módon megalapított nagy skandináv-angol birodalmat igyekezett a polgárosodás útjára vezetni. Halála után a birodalom felbomlott, Anglia és Norvégia különvált.

(1076-1134), A XII. sz. közepén Dánia uralmát a vendek által lakott Meklenburgra és Pomeraniára is kiterjesztette. a dán királyság a jütlandi félszigeten kívül a szigeteket, Slezviget és a skandináv-félsziget déli részeit foglalta magában. A régi választott főnökök hatalma a királyé mellett ekkor már gyengült, és a királyi testőrségből új nemesség kezdett alakulni.

A XII. század második felében Dánia hatalma fellendült. Nagy-Waldemar (1157-1182) elismerte ugyan 1162-ben Barbarossa Frigyes császárt hűbérurának, de meghódította Rügen szigetét s befolyását Norvégiára is kiterjesztette. Fia, VI. Knut (1182-1201) a papságot és nemességet kiváltságos rendekké emelte s Holsteint és Hamburgot is meghódította. Igyekezett a nemzeti rendű társadalomból egyenesen polgárivá alakuló hamza államokban feudális rendszert bevezetni. Utóda II. Waldemar (1202-1241), ki a bibliai kereszténység bajnokaként lépett fel, hódítani kezdett. A német birodalom vallási belzavarait felhasználva elfoglalta Lauenburgot, sőt - II. Frigyes császár 1215-ben forma szerint is átengedte neki a keleti tenger mellett fekvő német birodalmi tartományokat. 1219-ben az észtek ellen viselt kereszties háborúban megszerezte az uralmat a balti tenger keleti partvidékei fölött, s Hamburgot meg Lübeket is hatalmának elismerésére kényszerítette. E hódításokat elsősorban 1400 hajóból álló hajóhadának s 160,000 emberből álló szárazföldi hadseregének köszönhetette.

Erős a királyi hatalom – mégis. A katonák a nemzetségek soraiból álltak hadrendbe. A városok és a vidékek gazdasági erejéből. A királyok igyekeztek abszolút monarchiát létrehozni, melynek következményeképp magukra maradtak. Nagyszámú nemzetség függetlenítette magát.

Dán viking ősi ház. Nagycsalád számára emelt épületek. Dán napszekér.

A nemesség II. Kristótot 1320-ban hitlevél kiadására kényszerítette. E hitlevél a négy rend: papság, nemesség, polgárság és a földművesek jogait a királyi hatalommal szemben törvényben biztosította. Másképp ez ismert jelenség Európa szerte, ahol a központosítási törekvések az ősi nemzetségek jogaira rovására törtek.

IV. Waldemar (1340-1375.) a rendek jogait 1360-ban kiadott oklevelében megerősítette, s a távol fekvő Észtföldet a német lovagrendnek eladva, hatalmát a svédek és a Hanza városok rovására igyekezett gyarapítani. Kezdetben Gothlandot a svédektől elhódította, a Hanza városok hadait leverte s 1363-ban előnyös fegyverszünetre lépett velük. Négy év múlva, mikor Waldemar külföldön volt, a szövetkezett Hanza-városok és a svédek megújították a támadást, s Koppenhágát is elpusztították. A dán rendek ekkor a király tudta nélkül 1370-ben Stralsundban békét kötöttek, mely a Hanza-városoknak fölötté fontos kiváltságokat biztosított, sőt a rendek még azt is megfogadták, hogy a jövőben csak olyan királyt választanak, ki a Hanza-városok tetszését is bírja.

Erich pomerániai herceget mind a három országban örökösnek ismerték el, 1397-ben a három ország rendjei elfogadták a kalmári unió név alatt ismeretes alaptörvényt. Ennek értelmében a három ország fölött ezután mindig egy király uralkodik. Erich halála után közösen választják az új királyt, mindenik ország megtartja a maga jogait és törvényeit, de közösen viselnek háborút, kölcsönösen védelmezik egymást s idegen államokkal csak együttesen köthetnek szövetséget, szerződést. A három ország egyesített erejével az akkori királynő, Margit megpróbálta Slezviget újra Dániához csatolni, 1412-ben meghalt. Unokaöccse Erich vette át a vezetést, de a svédek nem szívesen tűrték a dán felsőséget, több ízben fellázadtak s Erich végre is kénytelen volt Svédország élére külön helytartót állítani (1434). Sikertelenül harcolt a holsteini grófokkal és Slezvig birtokáért s végül a dán nemesség is felkelt ellene. Erich mint száműzött halt meg 1459-ben a pomerániai hercegségében. Az unió azonban fennmaradt 1524-ig.

II. Keresztély diktatórikus vezetése miatt Svédország kiválik az unióból. Ezért helyébe nagybátyját I. Frigyet (1523-1533) választották, az ő idejében határolják el magukat az északi államok a déleurópai vezetési módszerektől. Az 1527-iki odensei országgyűlésen Luther követőinek türelmet biztosított, sőt később Bugenhagen reformátornak teljesen szabad kezét adott s a megüresedett püspökségeket a reformációhoz tartozó papokkal töltötte be. Ugyanekkor elterjedt a reformáció Norvégiában is. III. Keresztély uralkodása alatt az 1536-iki koppenhágai országgyűlés a vallásreformációt keresztülvitte, mégpedig Luther szellemében. Az egyházi javakon a király és a nemesség osztoztak, a papság teljesen elvesztette világi hatalmát s háttérbe szorult. Az országgyűlések helyett a birodalmi tanács emelkedett nagy jelentőségre, mely a fő koronahivatalnokokból és a király által a főnemesség soraiból kinevezett tanácsosokból alakult. Az ország választó ország volt és az uralkodó családnak nem volt örökösödési joga, a királyok kénytelenek voltak a nemzetségvezetőknek mind nagyobb és nagyobb engedményeket tenni.

A reformáció hirtelen elterjedése nem volt véletlen. Ma tudjuk, hogy a biblia szószerint azonos minden keresztény vallási irányzatban. Román történész mutatta meg nekem a korabeli református dán bibliát. Közel 30 kilós. Keménykötéssel, bronz kapcsokkal és sok metszettel. Benne van az apokrifek egy része. A metszetekben, bármilyen fejezetet is mutat be, megjelenik egy férfi alakja, aki jegyzetfüzetébe írja az eseményeket. A vallástörténész szerint egy hallhatalant ábrázol, akinek a feladatköre, hogy jegyezze az események alakulását, későbbi elemzés céljából. Számomra ez megdöbbentő. Sohasem hallottam erről. Nem lép közbe, csak figyel.

Az embernek szabad akarata van. Azonos a mi keresztény dogmáinkkal, de ugyanakkor erősen „eretnek” felfogásnak tűnik.

Az unió keretében is változtak az erőviszonyok, mely 1643-ban háborúra vezetett. Torstenson svéd hadvezér leverte a dánokat s IV. Keresztély a brömsebroi békében kénytelen volt Jemtland és Herjedalen tartományokat, továbbá Gothland és Ósel szigeteket a svédeknek átengedni és őket a vám alól felmenteni. Okosabb volt belpolitikája. Sokat tett a pénzügy, egyház- és iskolaügy, valamint a hajózás és kereskedelem fejlesztésére. A svédek elleni háború folytatódott. Keresztély fia III. Frigyes, ki a roeskildei (1658) és kopenhágai (1660) békekötésekben Dánia összes birtokait a Sundon túl átengedte a svédeknek s lemondott a Slezvig fölött gyakorolt hűbérúri jogairól is.

Közben a tengeri kereskedelmi utakért folytatott küzdelmek egyre élesebbé váltak.

Az angolok erőszakoskodásai, kalóz jellegű támadásai, kik 1799-ben és 1800-ban több dán hajót elraboltak arra bírták a dán kormányt, hogy 1800 dec. 16-án az Oroszország által alakított Anglia ellen irányult szövetséghez csatlakozzék. Anglia ezt hadüzenetnek tekintette s az angol flotta Parker és Nelson vezérlete alatt 1801 ápr. 2.-án a dán flottát Kopenhága előtt megverte s magát a fővárost is bombázta. Nemsokára az orosz cár az angolokkal kibékült, így Dánia is kénytelen volt Angliával szerfölött káros, kereskedelmét teljesen megbénító békére lépni. Az Anglia ellen emiatt keletkezett gyűlöletet még magasabb fokra csigázta az angol kormány újabb erőszakossága 1807-ben. Azon hitben ugyanis, hogy Napóleon Anglia ellen irányuló terveinek kivitelénél a dán flottát is felhasználhatná, az angol kormány Dániát előre ártalmatlanná akarta tenni s 1807-ben 25,000 emberből álló hajóhadat küldve, Dániát szövetségre szólította fel, s biztosíték gyanánt a dán flotta és Kronenborg átadását követelte. Mivel a koronaörökös a követelést visszautasította, az angolok Kopenhágát három napon át újra bombázták s a dán hajóhadat, mint zsákmányt magukkal vitték. Ez Dániát teljesen Franciaország karjaiba hajtotta s VI. Frigyes (1808-1839) csak akkor pártolt el Napóleontól, mikor a szövetségesek a lipcsei csata után Jütlandot is meghódították. Az 1814 jan. 14-én megkötött kielii békében Dánia kénytelen volt Norvégiát (cserében svéd Pomerániáért) Svédországnak, Helgolandot pedig Angliának átengedni. Arra kötelezte magát, hogy a svéd trónörökös (Bernadotte) hadseregét tízezer emberrel fogja támogatni Napóleon ellen. A bécsi kongresszus e békét annyiban módosította, hogy Dánia svéd Pomeránia helyett Lauenburgot kapta s e hercegség, valamint Holstein birtoklásának révén, a német Bundnak tagja lett. A marcangoló fenevedek tovább tépték.

1864 febr. 1.-én osztrák (Gablenz) és porosz (Wrangel) csapatok lépték át az Eidert, febr. 5.-én elfoglalták a Danewerket s míg a poroszok ápril 18.-án a düppeli sáncokat foglalták el, az osztrákok Jütlandba vonultak. Miután a nagyhatalmak londoni konferenciája által tett közvetítő ajánlatot Slezvig megosztására Dánia visszautasította, a háború újra kezdődött. A poroszok Alsent foglalták el, az osztrákok pedig egész Jütlandot. Az aránytalan mérkőzésnek végetvetendő, a dán kormány jul. 18.-án fegyverszünetet kötött s az 1864 okt. 30.-án megkötött bécsi békében Slezvig, Holstein és Lauenburg hercegségeket Ausztriának és Poroszországnak átengedte, kik kevéssel utóbb, amint Bismarck tervezte volt, a prédán összevesztek. Dánia földrajzi fekvése és szomszédai miatt rég el kellett volna tűnjön a világ politikai térképéről. Azonban a királyi család és a dán politikai elit tevékenysége folytán átvészelte a két világháborút. A másodikban kivívta magának az emberiség elismerését. Ma a legstabilabb gazdasággal rendelkező országok egyike Európában.

Sikereinek titka véleményem szerint, az ősi családok töretlen jelenléte az ország vezetésében napjainkig.

A dán nyelvet az izlandi nyelvjáráshoz sorolták. A selandi nyelvjárásból fejlődött a XV. sz. után a dán irodalmi és társadalmi nyelv. Elsőnek Broby Eriksen írta meg nyelvtanát 1668-ban. A dán nyelvben korábban az ősi írásmódot, betűket használták. A rúnákat. Nagyon nehezen tértek át a latinos írásmódra. Helyesírását a 19. sz-ban külön miniszteri rendelet útján szabályozták. De nem biztos, hogy a nyelv javára. Például a kettős magánhangzókat (aa, ee, ii) eltörölték. Két fődialektus különböztethető meg benne: a dán kontinentális és a dán szigeteken élő nyelvjárás.

Hollandia

Három szomszédja van: Németország, Belgium és az Északi-tenger. Több mint egymillió lakosú nagyvárosai: Amszterdam, Hága és Rotterdam. Mindhárom a tengerszint alatti mélyföldön. Az országhoz hozzátartoznak a szélmalmok, gátak, csatornák, a tulipán, fapapucs és a jellegzetes női fejfedők. De egy nagyon régi magasszintű kultúra is.

A hollandokat nagyon nyugodt, de ugyanakkor találékony és hihetetlenül dolgozó embereknek tartják. A mai napig is nagyon tisztességesek. Legendák keringnek róluk.

Valamiért azonban a történelmüket igyekeznek szőnyeg alá seperni. Ennek az okait kerestem. Holle anyó, a Nagyboldogasszony északi nevét viseli. Ő a nap, a hold megszemélyesítője. A gyerekek tudják, hogy amikor Holle anyó megrázza a dunyháját, abból szállingál le a szép fehér hó. Holl-(e)-an-dia.

Hága neve latin betűs oklevélben először a X. sz.-ban fordul elő 922-ben.

Dietrich hágai gróf és utódjai Egmondot és a hozzá tartozó birtokokat a Zuydar-tó környékén lakókat lassan meghódították. Nem lehetett könnyű a hódítás, mert a Ny-i frízek még évszázadok múltán is védték függetlenségüket.

Amit róluk írnak elég zavaros, esetleg tudatosan kavart. 1424 -ig hét Vilmos királyról szól a történelmük. Aztán 1424-ben Burgundiai Fülöp lett a király.

Megnéztem a térképen mekkora a távolság Burgundia és Hollandia között. Az is igaz, hogy az utóbbi síkvidékkel határos. De egy sütet kenyeret megeszel, amíg Amszterdamtól eljutsz a Szajna forrásvidékéig. Vagyis Burgundia széléig. Hogy Németalfölddel azonosítják a hollandok történelmét, azzal tökéletesen egyetértek. Végeredményben ez a terület az, amelyik a Hanza kereskedelmi vidékek mezőgazdasági nyersanyagát szolgáltatta. Egymást kiegészítve, gyakorlatilag a világkereskedelem elindítói voltak. Talán ez is egyik ok, amiért a később előtörekedett államok igyekeztek őket legalább történelmileg elhomályosítani. Zeeland, Brabant városok már az 1200-as években régi, fontos kézműves-ipari központok voltak.

A textilipar kezdetei. Korai viking szövőállvány.

Gyakorlatilag itt jönnek létre először a céhek. Elsősorban kivitelre dolgoznak, és az árukat nagyhasú, látszólag lomha kereskedelmi hajóikkal hordták a világba. Brabant híres kikötőjében, Antwerpenben ezerszámra horgonyoztak a világ minden tájáról érkező hajók. De nemcsak a Hanza kereskedőké, állandóan befutott portugál, spanyol, angol szállítmány.

1531-ben létrejött az Antwerpeni tőzsde. A homlokzatán felírat: „Az összes nemzetbeli és nyelvű kereskedők szolgálatára.” Itt kaptak helyet „a legbefolyásosabb európai pénzemberek irodái; az antwerpeni tőzsdén naponta mintegy 5.000, különböző nemzetiségű kereskedő gyűlt össze.”¹⁶

Hollandiában és Zeelandban nagyszabású gátépítési és mocsár-lecsapolási munkákat végeztek. A tengertől elhódított földeken hatalmas tejjgazdaságokat rendeztek be. Sajtjaik a hónapokig úton lévő hajók legénységének egyik fő eledele volt. Mi a spanyolokat, angolokat és portugálokat számítjuk a nagy tengeri kereskedők közé. Kihagyjuk a számításból azt, hogy a hollandok korábban megjelennek, jóformán mindenhol. Úgy viselkednek a világ különböző tájain létesített kereskedelmi bázisaikon, hogy nem nagyon tör ki ellenük lázadás sehol. A mai napig is kitűnő a gazdasági kapcsolatuk például Indonéziával. Enyhe nosztalgiával várják szakembereiket.

Természetes, hogy ez a hatalmas gazdasági erő felkeltette a Habsburgok kapzsiságát. 1519-ben a burgundiai hercegséget V. Károly bekebelezi, s ezzel a 17 tartomány között a hollandok is spanyol fennhatóság alá kerülnek. Ez 1648-ig tart, amikor újból elismerik teljes függetlenségüket. De ez az időszak vérbe, nyomorba, külső és belső háborúba sodorta az északiak jóindulatú népét.

V. Károly két dolgot ismert. A háborút és a térítést. Annyira aggódott a koronája alá kerülő emberek lelki üdvéért, hogy inkább elpusztította őket, mintsem sokáig szenvedjenek ezen a világon. Miután Spanyolországban a katolikus térítés ürügyén leszámoltak minden ellenfelükkel, a jól bevált forгатókönyv szerint tovább pusztítottak, raboltak két világrészen Krisztus nevében. Hollandiában, ahol a lutheranizmus, kálvinizmus, anabaptizmus a katolicizmussal párhuzamosan létező és tevékenykedő vallások voltak, 1525-től könyörtelen törvényeket kezdtek kiadni a nem katolikusok, „eretnekek” ellen. Ezeket hirdetményeknek nevezték.

1556-ban V. Károly fia, II. Fülöp került a trónra. Hirtelen megnövelte az északi tartományokban állomásozó spanyol katonaság létszámát, 14 új püspökséget alapított, akiket inkvizíciós jogokkal ruházott fel. Egy évre rá államcsődöt jelentett be, amely óriási veszteségeket okozott a németalföldi gazdasági életben. 1560-ban megadóztatta a spanyolországi gyapjúkivitelét. Ezzel felére csökkent a németalföldi import. Katonai eszközökkel gátolta az angolokkal való együttműködést. Ugyanis ellenséges viszonyban volt Angliával. Ellenben az északi államokban több tízezer

¹⁶ Világtörténet, IV. kötet, 272. old.

ember dolgozott az angol, és a Hanza kereskedelmi hálózat áruinak előállításában. Ezért megindult egy tömeges kivándorlás.

Az óceánok uralmát féltő spanyolok tönkre akarták tenni az északi versenytársakat. Természetesen vallási térre terelődött a konfliktus. Egy inkvizítor szerint a tengerparti városok környéke tele volt eretnekekkel. A „pogány” prédikátorok meghallgatására az emberek tömege fegyveresen gyűlt össze. Amikor 1564-ben egy tisztségétől megfosztott szerzetest, Cristophus Fabriciust ki akarták végezni, akkor a nép fegyveresen kelt a védelmére. A spanyol abszolútizmus lépéseit a nemzeti elnyomás aktusainak tekintették.

Létrejön egy nemesi ellenzék, amely létrehozza a Megegyezés Szövetséget. Előjogaikat szegezték szembe az abszolútizmussal. Vissza akarták szerezni a katolikus egyház számára elvett birtokaikat. Követelték az eretneküldözés enyhítését. 1566 augusztusában nyílt fegyveres felkelés robbant ki. A nemesek, manufaktúramunkások, kézművesek, parasztok tömegei lerombolták a katolikus templomokat, kolostorokat, elpusztították a szentképeket, szobrokat, de az értékeket átadták a városok előljáróinak, hogy az újrafelépítésre fordítsák. Ezen a pénzen katonai csapatokat állítottak fel. Kiszabadították a börtönbe zárt eretnekeket. Több mint 5.500 templomot és kolostort pusztítottak el. Elégették a kiváltságokat tartalmazó okleveleket.

Pármai Margit, Spanyolország németalföldi helytartója rájött, hogy az egész politikai rendszert akarják megszüntetni. Gyorsan hozzájárult az Inkvizíció megszüntetéséhez, és a kálvinista istentiszteletek megtartásához. Erre 1567-ben hatalmas hadak élén Alba herceg bevonult Brüsszelbe. Az ország valamennyi nagyvárosában és erődjébe spanyol helyőrségeket helyezett, akik úgy bántak a „tűzrealókkal”, mint a spanyol gyarmatok bennszülötteivel. A lakosság egy része menekült. Lehetetlen adókulcsokat vezettek be. Erre Észak-Hollandiában nagy parasztfelkelés tört ki. Ugyanakkor Zeeland, Friesland együtt a holland tengerészekkel, halászokkal „tengeri gueux” (koldus, így nevezték a spanyolok a németalföldieket) néven könnyű, gyorsjárátú hajóikon szálltak szembe a spanyolokkal. Volt olyan, hogy 46 hajóból álló spanyol hadat fogtak el. Más alkalommal 30 hajóból álló karavánt. Spanyol városokat rohantak le.

Spanyolország gyorsan kibékült Angliával. Erzsébet királynő kizárta a vízen harcoló északiakat az angol kikötőkből. Erre ők, 1572-ben rajtaütéssel elfoglalták a Rajna torkolatában fekvő Brielle kikötővárost. Az északi tartományokban általános felkelés robbant ki. Kezükbe került Veere városa, ahol a spanyol hadsereg legnagyobb fegyverraktára volt. Alba herceg új seregeket hoz, megtámadja Haarlemet és Leydent. Ahol lehetséges volt, a felkelők átszakították a gátakat, amikor a spanyol hadsereg mélyföldön tartózkodott.

Madrid 1573-ban visszahívta Alba herceget. Három évig mintha csend lett volna, de utána fellázadnak a spanyol katonák. Végigvonulnak az országon gyilkolva, pusztítva. Ezért Brüsszel utcáin a lakosok leöldösték a spanyolokat és cinkosaikat. Újból egy általános felkelés robban ki. A spanyolok mindenütt behúzódnak a fellegrárokba. Innen csapnak ki a városokra. Antwerpenben például mintegy 8.000 embert gyilkoltak le, kínoztak halálra, és 1.000 házat égettek fel. Gentben a Tizenhét Nyolc Bizottsága elfogta a spanyolbarát „véres tanács” tagjait, és egy részüket halálra ítélte. 1579-ben Arras-ban két tartomány nemesi képviselői szövetséget kötöttek, hogy II. Fülöppel megegyezzenek. Erre fel Hollandia, Zeeland, Utrecht és Friesland, valamint Flandria és Brabant létrehozta az Utrechti Uniót, melynek célja a spanyol uralom megszüntetése. 1581-ben hivatalosan bejelentették

II. Fülöp németalföldi trónfosztását. Ekkor a franciák is belépnek, Anjou herceggel az élen, hogy Németalföld egy részét országukhoz csatolják. Az északi tartományok felveszik a Németalföldi Egyesült Tartományok nevet, amit Hollandiának is neveztek. Mivel Orániai Vilmos többször ingatagnak bizonyult, az új ország élére Leicester angol gróftól hívják meg. Csatlakoznak az angol-francia hadakhoz, amelyek a spanyolokkal álltak háborúban.

Miután Hollandia függetlenségét kivívta, újból hatalmas gazdasági fellendülés következett be. A textilipar, a hajóipar elsősorban külföldi megrendelésre dolgozott. Az új ország flottája kétszer nagyobb volt, mint az angol és francia flotta együttvéve. Egyik fő kereskedelmi partnerük Oroszország volt. Holland biztosítótársaságok és bankok létesültek, amelyek nagyszabású betét és hitelműveletekkel foglalkoztak. A spanyolok csak 1648-ban ismerték el az új államot. A déli részeken azonban megmaradt a spanyol fennhatóság. Például Antwerpen majdnem elsorvadt emiatt. Ellenben Amszterdamban akadémia alakult, Leydenben 1575-ben egyetem.

Árpádsávos zászló a kereskedő hajókon? És a kiállított viselet. Ilyen volt az indulás

Miért írtam le ezeket az eseményeket? Mert aki Erdély valós történelmét ismeri, tudja, hogy nemcsak Magyarország, de Erdély is ugyan ilyen elbánásnak volt alávetve. Mikor egy kicsi pénze került a Habsburgoknak, csaptak be a zsoldoshadak. Tűzzel-vassal irtották a magyarságot, távoli vidékekről hoztak ide telepeseket. És mindezt a katolicizmus nevében. Hosszú távon több kárt okoztak Rómának, mint a vandálok.

Még néhány mondat a németalföldi-holland kultúra szintjéről. Olyan festőik voltak, mint Pieter Bruegel (1525-1569), Rubens (1577-1640), Rembrandt (1606-1669).

Nem hagyhatjuk ki Rotterdami Erasmus (1466-1536) munkásságát. A holland humanista görögről latinra fordította a Bibliát, és az egyházatyák műveit. A fordításban, és különösen a kommentároknak érdekes humanista szövegértelmezést érvényesített. Írhatnék egyéb műveiről is. Engem csak egy dolog foglalkoztat. Miért kellett ebben az időszakban görögről latinra fordítani a Bibliát, amikor állítólag az már több mint ezer éve megtörtént? Ez egy olyan furcsa helyzet, amire jó volna, ha felfigyelnének, elsősorban a holland kutatók, de másoknak is nagyon érdekes lehet.

Belgium

Nevét régi lakóitól, a Fir Bolg törzsétől kapta. A kelta népcsaládhoz tartoztak. Egy részük Írországba települ át. Az ottani krónikák tisztázzák, hogy a név a férfiak bő gatyájának megnevezéséből (hólyag, zsák) származik.¹⁷

Julius Caesar Kr. e. 51-ben meghódította és Gallia Belgica néven Galliához csatolta. A római uralomnak a száli frankok betörése vetett véget; 486 után a frankok országához tartozott, a verduni szerződés alapján pedig (843) Lothar és Kopasz Károly osztották fel maguk közt. A 870-ben kötött mersen-i szerződés értelmében Artois és Flandria a nyugati frank országhoz került, a Maas-tótól keletre fekvő részeket pedig Lotharingiai hercegség címmel a keleti frank országhoz csatolták.

Konrád (937-953) uralma idején a magyarok is többször végig fésülik az országot az avar szakrális kincsek keresése közben.

A hűbérrendszer kifejlődése által több apróbb hatalom keletkezett a lotharingiai hercegség romjain, mint a brabanti, luxemburgi és limburgi hercegség, a hennegau-i grófság, a namur-i és antwerpeni örgrófság, végül a mastrichti és lüttichi püspökség.

II. Konrád császár, mint német birodalmi hűbérré emelt igényt Belgiumra és hosszadalmas harcok után az országot csakugyan elfoglalta. Hatalmát fiára, Henrikre ruházta, kit a solothurni gyűlésen belga királynak választottak. 1038 után a német császárságnak volt egyik melléktartománya. A Hohenstaufok bukása után azonban a Belgium és Németország között fennállott kapocs lazult. IV. Károly halála után az ország több apró fejedelemségre oszladozott, melyek idővel - Savoya és Mömpelgard kivételével - Franciaország fennhatósága alá kerültek.

Artois és Flandria grófságok gazdag és szabadságszerető polgárai évek hosszú során át szívós harcot folytattak a francia királyok ellen. Az örökös grófi család férfiágának kihaltja után (1384) mindkét tartomány élére a Burgundi hercegi család került, mely 1406-73-ig örökösödés és vétel útján a többi tartományokat is megszerezte, úgyhogy a XV. század közepétől a gazdag burgundi hercegség Németország és Franciaország között hatalmas politikai ellentét forrása lett. Merész Károly herceg bukása azonban (1477) rohamosan véget vetett ennek az emelkedésnek. Országát a szomszédok feldarabolták; Burgund nagyobb része - a németalföldi tartomány - leányának, Máriának hozományaként Miksa főhercegre, III. Frigyes német császár fiára szállott. 1512-ben pedig Burgundot a kölni birodalmi rendek külön kerületként a birodalomhoz csatolták. V. Károly, azonban megint családi birtokának tekintette s 1548-ban fiára, II. Fülöp spanyol királyra hagyta.

A következményeket láthattuk Hollandiánál.

A franciák, rendszerint Belgium földjén támadták meg a spanyolokat és békekötéskor az ő területéből szakítottak ki egy-egy darabot. Sokat szenvedett XIV. Lajos háborúi s a spanyol örökösödési háború alatt, melynek végén az utrechtrastadi békekötés értelmében Németalföld névvel Ausztriához került.

VI. Károly uralma nem vált az ország hasznára. Olyan súlyos adókat vetett ki az osztrák-németalföldi tartományokra, hogy ezek Aneessen céh-főnök vezetése alatt fegyvert ragadtak. Az osztrákok azonban leverték a felkelést és Anneessen-t lefejezték (1719 szept. 20.).

Mária Terézia uralma alatt (kinek nevében lotaringiai Károly kormányzott) a gazdasági élet fellendült. Ekkor alapították többek között, a Belga Tudományos Akadémiát. II. József uralma nagy tervekkel indult, amiből nem sok következett be. Sokkal komolyabb következményei voltak reform-kísérleteinek. Már az egyházi viszonyokat szabályozó rendeletei visszatetszéssel találkoztak, de amikor az általa elismert Joyeuse entree nevű szabadságlevél ellenére kezdett uralkodni, a nép

---

¹⁷ Lásd Timaru-Kast Sándor. A fehérló fiai 169 old. Püski kiadó 2008

fegyvert ragadott és Van der Noot ügyvéd vezérlete alatt Józsefet trónvesztettnek nyilvánította (1788). Az osztrák kormányzó habozása, az osztrák csapatok veresége (1789), a brüsszeli őrség fegyverletétele (dec. 11.) csak szították a tüzet s dec. 26-án a brabanti rendek. 1790 jan. 11-én pedig az összes belga tartományok képviselői Egyesült Belga Államok néven önálló országot alkottak és a kormányzás teendőit kongresszusra bízta. Bender osztrák vezér az országot ismét meghódításra bírta. II. Lipót nevében kihirdette az amnesztiát és az alkotmány megtartását is megfogadta.

A béke nem volt tartós. Az 1792-ben Franciaország és Ausztria között kitört háborúban Belgiumot szemelték ki a csaták helyéne. Végül Franciaország kebelezte be és 9 departementra osztották. Napóleon bukása után a szövetségesek Belgiumot és Hollandiát előbb osztrák kormányzóra bízta, a bécsi kongresszus pedig azt határozta, hogy e két országból Németalföld névvel önálló királyság alakuljon, melynek koronáját Orániai Vilmos Frigyesnek ítelték oda. Vilmos herceg 1815 márc. 23.-án felvette a németalföldi királyi címet. Látszólag minden megoldódott. De...

Brüsszelben, hol francia agitátorok régóta szították az izgatottságot, 1830 aug. 25.-én a Portici-i néma című opera előadás adta meg a jelt a nyílt lázadásra. Utána a többi város lázadt fel. A gyűlölt igazságügy miniszter (Maanen) palotáját, a rendőrségi palotát és az állami nyomdát lerombolták és a királyi zászlók helyébe brabanti lobogókat tűztek. Szept. 24.-én új kormány alakult, mely okt. 4.-én kikiáltotta Belgium függetlenségét. E határozatot a nov. 10.-én Potter elnöklete alatt egybegyűlt kongresszus megerősítette, mely egyúttal 187 szavazattal 13 ellenében az alkotmányos monarchiát jelölte ki a jövődöbéli állam formájául, mely határozat végét vetette a köztársasági Potter és társai reményeinek. Az Orániai családot kizárták a trón birtokából. A holland király a nagyhatalmak londoni kongresszusához fellebbezett, de hiába.

Amíg a londoni kongresszus jóváhagyta alkotmányát, a Brüsszelben 1831 febr. 3.-án egybegyűlt kongresszus az új királyválasztás iránt intézkedett. 1831 febr. 23.-án Anglia ajánlatára Lipót szász-koburgi herceget választotta meg belga királynak.

A királyi ház érdekes politikát folytatott az első perctől. Először is, mint kis állam semlegesnek nyilvánította az országot a körülötte folyó hatalmi harcokkal szemben. Az ellene irányuló övön aluli ütésekét egyesén kivédte.

Emlékezzünk, hogy 1848. forradalmi év volt Európában. Arra is, hogy Párizsból indult ki. Kitűnően előkészített háttér tevékenység előzte meg. Jól szervezett tüntetések, fegyveres összecsapások, belső viszályok meg kellett volna gyengítsék a környező államok vezetését, lehetőséget szolgáltatva ezáltal a beavatkozásra. Az eseményeket ismerjük. Nézzük Belgiumot. A francia februári forradalom egy percig sem ingatta meg a trónt. Lipót király azonnal késznek nyilatkozott, hogy koronáját a nemzet rendelkezésére bocsátja, ha e lépés által a forradalmat távol tarthatja. A nyilatkozat még a radikálisokat is lefegyverezte. A kamarák rendkívüli adót szavaztak meg, a kormány pedig a választási jog gyakorlására előírt cenzust 20 frankra szállította le. 1848. év márc. végén a francia határon benyomuló munkások Belgiumban is forradalmi mozgalmat akartak támasztani. Azonban nem akadtak követőkre.

Sem az 1866-os német háború, sem az 1867. évi luxemburgi kérdés Belgiumot semleges állam létére nem érintette. A német-francia háború kitörésekor gyorsan mozgósított. Mikor Mac Mahon aug. végén az Ardennek közé vezette hadát, már 80 ezer belga katona őrizte a határt. A sedáni fegyverletétel után több ezer francia

katona menekült át. A kormány elszedette a fegyvereiket és az antwerpeni és beverloo-i táborba internálta őket.

Belpolitikai téren azonban meggyűlt a bajuk a klerikális párttal. A közoktatást teljesen a papságnak szolgáltatta ki. Volt külön klerikális egyetem, voltak a jezsuiták gondjaira bízott gimnáziumok és a freres ignorantis vezetése alatt álló elemi iskolák. A kolostorok s a barátok száma néhány év alatt óriási mértékben emelkedett.

A Bismarck által Németországból elűzött jezsuitákat és az azokkal rokon szerzeteseket a kormány százával telepítette be az országba. Úgy nézett ki, hogy a kezükbe ragadják a hatalmat. Hogy a választások terén észlelt botrányos korrupciót megakadályozzák 1877. július 7-én törvényt hoztak, mely eltiltotta a papságot a gyóntatószéknek választási agitációra való felhasználásától.

Az új iskola-törvényt, mely a papság befolyását a vallásitanításra szorítja, 1879. június 11. szavazták meg. A kormány XIII. Leó pápát kérte fel közvetítésre, de mikor megtudta, hogy titokba helyben hagyta a püspökök ellenszegülését, megszüntette a diplomáciai összeköttetést a Vatikánnal (1880. június 5.), Vanutelli pápai nuncius számára pedig kiállította az útlevelet. Azonkívül parlamenti vizsgálatot indított a klérus politikai szereplésének kiderítésére. Az állami gimnáziumok (Athénéés) és középiskoláik számát tetemesen megszorította és 50 felekezet nélküli leányiskolát alapított.

Az 1884. szeptember 20-án elfogadott új törvény tetszésére bízta a községeknek, hogy saját költségükön önálló községi iskolát tartsanak, v. a barátokra és apácákra bízott magániskolákba küldjék gyermekeiket.

Gyarmatbirodalmuk is stabilizálódott. II. Lipót király 1885-ben felvette a Kongó-állam fejedelme címét, melyet a Berlinben összeült Afrika-kongresszus ajánlott fel neki, és Stanley-t nevezte ki az új állam helytartójának. Ugyanebben az évben nyitotta meg az Antwerpenben rendezett világiállítást.

Az 1888. júniusi. választások nem változtatták meg a pártok számarányát. Az őszi ülészak fő tárgya a flamand nyelvnek, mint hivatalos nyelvnek való kimondása volt. Ezt a javaslatot mindkét kamara elfogadta.

Az ország ma is kétnyelvű. A betelepettek nyelvét, a franciát is hivatalos nyelvé tették. A régebbi lakosok a flamandok. Nevük a VII. század krónikáiban fordul elő először; ekkor csak Bruges városának környékét, a régi menapii nép földjének egy részét értették rajta, későbbben azonban mindig nagyobbodott a területe. A gazdagság és hatalom forrása az ipar, különösen a posztószövés és a kereskedelem volt. Legnagyobb hírre tettek szert Bruges vásárai, a posztószövés központja pedig Ypres volt. A hollandi v. németalföldi nyelvnek nyelvjárását beszéljük. A XVI. sz.-ban ez volt Flandria és Brabant udvarának irodalmi nyelve. Irodalomtörténete 1830-ig a hollandival azonos.

A 20. század eseményeit ismerjük. A két világháború után Belga, Holland és Luxemburg gazdasági szövetségét nevezték a Benelux államoknak. Ma Bruxelles az Európai unió központja.

IRORSZÁG

Az írekről sokáig csak annyit tudtam, hogy terroristák, sohasem fogadták el az Angol korona civilizációs tevékenységét és, hogy Szent István királyunk fejére ír püspök helyezte a koronát. De később furcsa dolgok kezdtek előbukkanni. Kiderült,

hogy Nyugat-Európában a katolicizmus, vagy pontosabban az új kereszténység első korai terjesztői.

Korai Ír templom. Semmiképpen sem lehet rájuk fogni a bibliai kereszténység jelzőjét. Elsősorban megfigyelő tornyok és védművek, amely a szkíta népekre jellemző Írországtól kelet Ázsiáig.

Az élet mintha erre a témára akarta volna állítani figyelmemet. Megszületett Bosztonban családjunk legkisebb tagja, Izabella. Az édesanyja a legősibb amerikai családok egyikéből származik. Nevét mindég csak hallottam, hogy Kelly család. Aztán apatársam névjegykártyáján látom, hogy Kaali név szerepel. Megdöbbsentem, mert rögtön egy erdélyi székely falu jutott eszembe, Mezőkál. Rákérdeztem a származásukra, és az új rokon büszkén mondta, hogy ősei ír telepések voltak. Arról azonban már semmit sem tudott, hogy Káli istennő Indiától székelyföldre, s onnan Írorszáig évezredek át a halál, pusztító győzelem istennője volt, aki óriások fejét vágta le, legyőzte a démonokat, két kezével pusztított, másik kettőt pedig óvón terjesztette népe fölé.

Ennek a népnek a nagy vallásossága is olyan indíték volt, ami miatt más szemmel kezdtem nézegetni a róluk írtakat. Azt mindenki tudja, hogy kelta népesség. A keltákról meg Herodotos tisztázza, hogy T-Hargita-osz apó szkíta ős gyerekeitől származnak. Híresek az ír mondák, legendák, melynek párját a székelyföldön szinte változatlanul megtaláljuk. Manók, koboldok, óriások, fák, sziklák, hegyek, folyók szellemeit. Csupán az ő fekete lovuk - a rossz szellem - nálunk fekete kutyaként jelenik meg. A híres amerikai sztepp eredetileg írországi népi tánc. Igen ám, de székelyföldön ugyanazt megtaláljuk ceples, ceppel néven.¹⁸

De mit jelenthet az ír név? Valamit felír? Felró? Észak-amerikai indiánok egyik nemzetségének neve az író-kéz. A magyar gyógyírt kenetet a beteg testrésze. Másik értelme az, hogy végig írolod jelenthet simogatást, de kézzel való gyógyítást, energia átvitelt. Aztán kapcsolatba hozzák a szerelmi bájitalokkal, a varázslással stb.

Nagyon bonyolultnak néz ki az egész. De amikor tudjuk, hogy leírt, külön tevékenységi területként működő ősvallás nem létezett, az emberek egész életfilozófiája, gondolkodásmódja, társadalmi elvárásai az ősök, az atya, az anya istenek, a tóremek, vagyis szentek tisztelete egységes egészet alkotva hatotta át egész lényüket, az ír szónak már nagyon közel jutottunk az értelméhez.

Már az úr szónál vagyunk. Az úr szolgálínál, a druidáknál. Az meg köztudott, hogy nagyon magas szintű druidaasszonyok szolgálták Írországból az ősvallást.

*

¹⁸ Erről bővebben a Hol vagytok székelyek? Című kötetemben írtam.

Nagy-Britanniától Ny-ra, az Északi-csatorna, az Ír-tenger és a Szt. György-csatorna választja el. Alacsony föld. Közép-magassága szerint 123 m. Legmagasabb hegycsúcsa, a Carrantushill (1037 m). A jégkorszakban a grönlandiakhoz hasonló gleccserek takarták. Ennek köszönheti, hogy keleti oldalán a partok laposak és sok a zátony. A nyílt óceán felől tele vannak keskeny, fjordszerű öblökkel és szorosokkal. Ezekben és ezek körül egész útvesztője van a kis szigeteknek, amelyek a nagy szigetnek voltak részei. 14 olyan természetes kikötője van, amely a nagy tengeri hajóknak és 51, amely a parti hajóknak nyújt biztos védelmet.

Tavakban is nagyon gazdag, mert szélei magasabbak, mint belseje. Európa azon országai közé tartozik, amelyekben tőzegrétegek a legnagyobb területeket (11 450 km²) takarják. Azok szolgáltatják leginkább a tüzelőanyagot. Gránit a sziget alapja, de a mészkő is igen gyakori.

A tőzegrétegek jelenlétét érdekes módon a Honfoglalás mondasor világítja meg.¹⁹ A mondák szerint bizonyos időközönként a lakosság egyrésze hirtelen kipusztul. Érezhetően árvizek miatt, melyek a tenger felől csaptak rá az ír földre. Nagyon következetesen jön újból és újból a szkíta utódoktól az utánpótlás.

Az első, akiről már beszélnek Partholón. Őshazája Szicíliában, vagy valahol a balkánon. A monda szerint egy özönvíz után 312 évvel indul az ír földre. Újabb katasztrófa után Kr.e. 500 körül jön Nemed népe (a név értelme szent, nemes v. sógor). A **Káspi-tó vidékéről** érkeznek és a mondabeli Tuan hatalmas agancsos táltos szarvasként fogadja őket. Ez a **csodaszarvas** vezeti telephelyeikre. Felesége Maca az **Em(e)se** két fiúnak ad életet.

Később egy újabb katasztrófa után a fiak közül először Fir Bolg (Hunor-ág) tér vissza ősei földjére. Ez kb. Kr.e. 250-ben. Mások szerint 100 körül.

A negyedik honfoglalási hullám Tuatha Dé Dannan (Magor-ág) nevéhez fűződik. Ők Danu/Anu istennő népét képezik. Feltehetően az égből jöttek, mert nagyon okosak és bölcsék voltak, írják a krónikák. A mondabeli Tuatha, sólyom képében várja őket. Bevezetik a táltos királyságot és megalkotják a druidák rendjét. Nevükhöz fűződik a Griffes-indás művészet megjelenése a Brit-szigeteken.

Az ötödik honfoglalás Mil népéhez kötődik. Eredetileg Galam a vezér neve. Felesége Scotá. Az asszony nevéhez kötődik Skócia megalapítása. A német történészek a szkíta névből származtatják a Scotá nevet.

Érdekessége a honfoglalásoknak, hogy mindég ugyanazon nemzetség érkezik különböző területekről és mind fejlettebb, összetettebb társadalmi rendet, szervezettséget hoznak magukkal. Szinte nyomon lehet követni az ősközösség felbomlását keleten és ennek átsugárzását a legnyugatibb pontra, Írországba. Állandóan „visszatérnek”, pedig szinte értelmetlennek látszik.

*

Szegény, terméketlen vidék, de a tenger közelsége s az írek szorgalma, makacssága mégis fenntartotta ezt a népet. Annak ellenére, hogy az angolok szívesen elpusztították volna őket. Nézzük a 19. sz. végi helyzetet. (1891)

A kisbirtokosok között kevés az önálló birtokos a legtöbb csak bérlő. Olyanok, akik élethossziglan, 61, 31 v. 21 évre bérelnék és olyanok, akiktől a bérlet bármikor elvehető. Az úgynevezett ír paraszt tehát oly helyzetben van, hogy csak csekély területet kapván, azon egy sár- v. agyagkunyhóban lakik, kis földjén magának és családjának egyedüli táplálékát, a burgonyát termeli. A bérösszeget pedig

¹⁹ Bővebben Timaru-Kast Sándor: A fehérló fiai c. kötete 165. oldaltól „A honfoglalók népe” c. fejezetben.

napszámosként keresi meg. Ez okozza az írek nagy elégtelenségét és a tömeges kivándorlást Amerikába. PL.

Volt 2 318 953 férfi és 2 385 797 nő. Értelmiséghez tartozó 214 243, szolgálatban levő 255 144, kereskedő 83 173, mezőgazda 936 759, iparos 656 410, határozatlan foglalkozású 2 559 021. Vallás szerint 3 547 307 (75,4%-a) római kat., 600 013 (12,8%) anglikán, 444 974 (9,5%) presbiteriánus, 55 500 (1,2%) methodista, 17 017 független, 5111 baptista, 3032 queker és 1798 izraelita.

A számok beszélnek. A lakosságnak több mint fele bizonytalan helyzetű napszámos. Háromnegyede római katolikus, a többinek biztos megélhetése van. A szabadságjogaival büszkélkedő Anglia részeként.

Vajon azért volt a baj, hogy az írek másképp mondták a „Hiszekegyet”? Korántsem. Már eddig is láthattuk, hogy ha valahol rabolni, gyilkolni támadt kedve az erősebbnek, rögtön a vallást vette elő. Ha református volt valaki azért ölték, ha katolikus, azért ha „pogány” megazért. Figyeljük meg Írország történelmét.

Sheela-na-gig kelta földistennő – Írországból.

*

A sziget legrégebbi lakói a szkíták testvérei, a kelták voltak. Mentés maradt a rómaiak hódításától úgy, mint „műveltségétől”. Az ír krónikások is, kik a X. sz.-ban és később írtak, a hőskorszak fényében tüntetik fel hazájukat. Kr. u. 430 körül Patrik nevű skót barát a kereszténységet terjesztette a szigeten, melyen távol a kontinenst dülő háborúktól, tudós, de katonailag jól megerősített kolostorok emelkedtek.

1152-ben a Droghedába gyűlt papok alávetették magukat a pápai szék fennhatóságának és Patrik utódának, az armaghi érseknek, kivel még más három érsek osztozkodott a főpásztori teendőknél.

Politikailag a sziget akkoriban (XII. sz.) 5 nemzetségi területre oszlott, úgymint: Leinster, Munster, Ulster, Connaught és Meath. Ezek élén nagyobb kiváltságokkal felruházott választott főnökök álltak. Nőrablás miatt Leinsterből elűzött Dermot főnök 1167-ben II. Henrik angol királytól segítséget kért. Ez vezérével, Fitz-Gerald Móricot, azután Strongbow grófot küldte át a szigetre, ki Waterfordot és Dublint hatalmába kerítette. Azután pedig, 1171 decemberben maga kelt át az ír csatornán és Dublinban ültette fel székhelyét. IV. Adorján (angol születésű) pápa Henriket külön bullában a sziget meghódítására felhatalmazta, így az ír papság ellenállás nélkül hódolt meg az angol királynak. Csak Roderich, a nyugati vidékek ura mert az angol királlyal dacolni. Ezzel a sziget politikai tekintetben két részre szakadt.

A keleti részeken az angol király volt az úr, aki erőszakkal űzte el az ősbirtokosokat, jobbágyok sorsára kárhoztatva azokat. A lefoglalt birtokokat pedig angol bárókra ruházta és az egész területen az angol jogot és közigazgatást vezette be. A sziget nagyobb fele, a «vad Írország», egyelőre mentve maradt az angol inváziótól. Később Földnélküli János az ír bárókat leverte és elzáratta. 1315-16-ban az ír

főnökök Skócia királyát, Bruce Róbertet hívták segítségül a közös ellenség, az angolok ellen. Bruce meghallgatta kérelmüket és öccsét, Eduárdot küldte el, kit az írek trónra ültettek. Három év múltán azonban Eduárd elesett, mire az angolok a sziget legnagyobb részét elpusztították. E háborút fosztogatás, általános nyomor követte. A XIV. sz. végén II. Richárd újra hódolatra kényszerítette a bárókat, de ez is múló sikernek bizonyult és 1398-ban a király helytartóját, March grófot megölték. A két rózsza közötti polgárháború következtében pedig még jobban megingott az angolok hatalma.

VIII. Henrik (1509-1547) hatalmas sereggel indult ellenük. Ágyúival a nemzetségek várait sorban rommá lövette. 1542-ben, «Írország királyának» nevezte magát. Helytartói, Skeffington és Grey Lénárt lord kényurak voltak a szigeten. A katolikus papságnak Henrik által elrendelt üldözése és a reformáció pedig éppenséggel nem tetszett az íreknek. A nemzet zömének nem kellett sem az új angol liturgia, sem az angol nyelv. Ebben az időben lett a katolikus vallás az a kapocs, mely az egész ír nemzetet egyesítette.

A reformáció VI. Eduárdnak uralkodása alatt sem tudott ír földön gyökeret verni. Nem esett tehát nehezebbre Máriának (1553-58), hogy a katolikus vallás uralmát a szigeten restaurálja. Csakhogy utóda, Erzsébet (1558-1603) újra a protestantizmus terjesztéséhez fogott és a katolikus egyház birtokait kíméletlenül elkobozta. Ez erőszakra az írek felkeléssel feleltek. Több külföldi fejedelem, első sorban II. Fülöp spanyol király, a pápák, továbbá földönfutó angol katolikusok és a jezsuiták oly hathatósan támogatták O'Neillt, a felkelők vezérét, hogy ez 1595-ben már hazájának teljes felszabadítását kívívta.²⁰ Ekkor azonban, Mountjoy lord hatalmas serege az íreket néhány hónap alatt leigázta, Tyrone grófját fogságra vetette. Utóda pedig, Chichester Arthur, felhatalmazása értelmében az anglikánus vallást tette meg az uralkodó vallásnak, az ír elemet nemcsak hogy elnyomta, hanem több helyt teljesen kiirtotta és a szigetnek tetemes részét, 574 645 holdat, angol gyarmatosoknak adományozta.²¹ *„Ebben a vérengzésben és erőszakos gyarmatosításban keresendő az írek későbbi felkeléseinek és az angolokkal szemben táplált ősi ellenszenvüknek okai”.* PL.

Az írek 1641 okt. 23.-án More Roger és O'Neill vezérlete alatt újból fegyvert fogtak és rettenetes bosszút álltak elnyomóikon. Néhány nap alatt az írek és a velük szövetkezett angol katolikusok körülbelül 40-50 000 protestáns angolt megöltek. 1649 aug. 15.-én Cromwell kötött ki a szigeten. Kikiáltotta fiát, Károlyt királynak és edzett, fanatikus hadával az Ormond báró által védelmezett Drogheda város alá vonult, melynek lakóit kard élére hányatta. 9 hónap alatt majdnem az egész szigetet újra leigázta. Felosztotta az ír parlamentet, 30 képviselőt az angol parlamentbe küldött, a további intézkedéseket pedig vejére, Iretonra és Ludlowra bízta. Vezérei az íreket birtokaikból mindenünnen elűzték és Connaught tartomány területére szorították, ahol a protestáns angol lakosság felügyelete alá helyezték, avagy tömegesen mint rabszolgákat Jamaikára küldték. A gazdátlaná vált földeket pedig Cromwell katonáinak és angol gyarmatosoknak adományozta, míg körülbelül 100 000 ír hazátlanul bolyongott külföldön. Ez volt a harmadik, angoloktól elkövetett országos birtokrablás, mely Írország viszonyait teljesen felforgatta. Jogosan mondták történelméről, hogy könnyekkel és vérrel van írva.

211.- Tara- Melltű VII. sz. Írország. Magasfokú, napjainkig elérhetetlen technikával készült ékszer, amelyet eddig csak a Hun-szkíta, pelazg és etruszk művészet mutatott fel Európában.

²⁰ Az adott helyzet miatt a Spanyolok és a Jezsuiták határozottan a jó oldalon álltak.

²¹ Figyeljük meg a forgatókönyvet. Ugyanaz, mint Magyarországon. A magyart el kellett volna tüntetni. Indok, hogy javarésze kálvinista volt. Írországból indok, hogy javarésze katolikus volt.

A Stuartok restaurációja (1660) nem igen változtatott az írek nyomorán. II. Károly felbontotta ugyan az angol-skót-ír törvényhozás unióját (1660) és beszüntette a katolikusok üldözését, de elkobzott birtokaikat nem adta vissza.

Újabb felkelés robbant ki 1690 jul. 1.-én az angolok a Boyne vize mellett leverik őket. De az írek azon túl is elszántan folytatták a védekezést, mígnem Ginkell tábornok 1691 jul. 12.-én Aughrim táján legyőzte a felkelőket. A türelmetlen győztesek és különösen az angol parlament kegyetlen mézárálással töltötték ki bosszújukat a leigázott népen. Sejtette ezt az a 12 000 ír honvédő is, ki nem bízva Ginkell szavában, Amerikába menekült. A felkelésben részt nem vett hátramaradottakra is súlyos büntetések neheztedek. Birtokaikat elkobozták, és a hivatalokból kizárták őket. A parlamentet ugyan a kormány egybehívta, de ennek tagjait a tönkrement angol gentryk sorából választották, kiknek a kormány a lopást és erőszakot is elnézte, ha vele tartottak. Az ír parlamentnek egyébiránt csak az a joga volt, hogy az angol titkos tanácsnak rendeleteit elfogadja, vagy elvesse. Kezdeményezési joga nem volt.

1691 óta az angolok az ír barom és juh, valamint a gyapjú bevitelét Angliába eltiltották és azt sem engedték meg, hogy ír kereskedő Angliába utazzon. Rendkívüli szigorral szerkesztett törvények értelmében a kat. főpapokat a szigetről kitoloncolták. Az alsó papság nem hagyhatta el lakóhelyét. Katolikus nem vállalhatott nyilvános hivatalt, nem vehetett el protestáns nőt, nem rendelkezhetett szabadon vagyonával stb.

Írország helyzete 1691 óta olyan volt, hogy az angol Green szavai szerint: «egyetlen angol sem tekinthet arra vissza szégyenkezés nélkül». Ez a nyomás csak élesztette az írek kedélyében szunnyadozó bosszú érzését és oka lett azoknak a forradalmi mozgalmaknak, melyek az ország történelmét 1760 óta, a legújabb időkig jóformán megszakítás nélkül betöltik. Az első mozgalom a mondott év körül kóborló napszámosok, hajléktalan munkások és elűzött bérlők köréből indult ki, akik kegyetlen uraikon véres bosszút álltak. Az éj homályában, hosszú fehér ingbe burkoltan (innen nevük: Whiteboys, fehér fiúk) szoktak megjelenni áldozatuknál és éppen oly rejtélyes gyorsasággal tűntek el, mint a hogy előbukkantak. A Whiteboys után a Hearts of oak (kemény- v. tölgyfa-szívűek) támadtak, akik a közmunkákat és a robotot kárhoztatták. Az általános rettegés dacára a kormány csak akkor hagyott fel némiképpen az elnyomás rendszerével, mikor az É.-amerikai gyarmatok háborúja Írországban is nagyfokú forrongást idézett elő. Enyhített az ír katolikusokat és presbiteriánusokat sújtó törvényeken, függetlennek ismerte el az ír parlamentet az angol parlamenttől és az ír felsőházat tette meg a bíraskodás legfelső fórumának (1782).

Összesen valami 10 évig élvezte „kiváltságait” az ország. De nemsokára megújult az előbbi nyomás, hol egyházi, hol politikai téren. Összeesküvésekre is sor került. Először a Right boys (a jog ifjai) léptek fel. A gazdákat a tized megtagadására sarkallták. 1791 novemberében Belfastben, Wolf Antal elnöklete alatt fegyveres szervezet alakult, az United Irishmen egyesülete, mely fokozatosan a nyílt felkelés ösvényére terelte híveit és a forradalmi Franciaország szövetségét kereste. Az angol parlament a francia forradalom visszahatásától tartva, Pitt indítványára tett is némi engedményt. Ámde ezek az engedmények nem elégítették ki az «Egyesült íreket». A kormány tehát megint erőszakhoz nyúlt, a fegyveres szövetekezést feloszlatta és

lefegyverezte, a városokba nagyobb őrségeket helyezett el és az 1782 óta hatályban levő Habeas Corpust újra felfüggesztette.²²

Megszüntették az ír parlamentet. Londonba kellett küldeni (1801 után) 32 peert (ezek között 4 püspököt) az angol felső-házba, míg az alsó-házba 100 képviselőt választott Írország. Viszontszolgálat fejében az íreknek ugyanazon jogokat és kiváltságokat kellett volna élvezniük, mint az angoloknak. Ez a megígért jogegyenlőség azonban csak írott malaszt maradt, mert III-ik György király Pittnek felterjesztésétől megtagadta a szentesítést és így az írek 7/8-része, a katolikusok kizárva maradtak az összes közhivatalokból. A jogegyenlőség megtagadása újra forrongásba hozta a szellemeket és az 1802-ben alakult «Catholic Association» annak kivívását tűzte napirendre. Hosszadalmas küzdelmek után a kormány engedett az írek és az őket támogató angol liberálisok követeléseinek és a parlament elé vitte a katolikusok emancipációjáról szóló törvényt, melyet a parlament heves ellenzés után megszavazott és IV. György 1829 ápr. 13-án szentesített. Ezzel (a lord-kancellárság kivételével) nemcsak az összes hivatalok, hanem a parlament is megnyílt a katolikusok előtt.

Ha megfigyeltük a fentieket, tipikus példáját láthattuk az emberi jogok eltiprásának. Az erősebb „törvényeket hoz” és kiszedi a gyengébb kezéből a kenyeret. És mindez vallási köntösben.

Az 1845-46-os rettenetes ínség minden más érdeket háttérbe szorított. Sok ezer ír kénytelen volt kivándorolni.

Az Amerikába menekültek újabb és újabb terveket szőttek hazájuk felszabadítására. Abban a reményben, hogy az északamerikai polgárháború az Unió és Anglia között is kenyértörést fog előidézni. O'Mahoney alatt 1861 végén megalapították a féniak társulatát, melynek végcélja a gyarmati sors lerázása és egy Ír Köztársaság létrehozására irányult. A társulat legügyesebb tagja, Stephens magában Írországban szervezte az összeesküvést és a The Irish People gyűjtő cikkeivel már nagyon is tűzbe hozta a szenvedélyeket. A kormány 1865. szeptemberben a mozgalmat fegyveres erővel elnyomta, a nevezett lap szerkesztőit perbe fogta és Luby, O'Learat és O'Donnovan Rossát deportációra ítélte. 1867 febr. 11-én körülbelül 800 ír fegyvert fogott és Chester fellegvárát próbálta elfoglalni, de támadásukat visszaverték. Hasonló sors érte az Unió területéről Kanada ellen intézett felkeléseket.

Mihelyt Gladstone 1869-ben miniszterré lett, az ír **anglikán** egyház állami jellegét eltörölte. Az egyház ingó vagyonából (161/2 millió font) csak 61/2 milliót hagyott meg annak birtokában, a többit iskolákra és jótékonyági célokra fordította. Tehát, addig az ír anglikán papok kaptak egy kisebb fizetéskiegészítést az államtól. Ezt elvették tőlük. Anglikán, vagy katolikus ez már nem számított. Ír volt a fejére kellett ütni. A templomok pénzéből elrabolt 100 millió fontot. Oda adta az iskoláknak (angol nyelvűek voltak) és az írországba betelepedett birtokosoknak.

Állítólag próbált enyhíteni az évszázados rablások, gyilkosságok, elnemzetlenítés borzalmain. De már későn. A rablók ellen beindult egy új védekezési forma, amit azóta is „terrorizmusnak” nevezünk. A hadsereggel, ágyukkal végrehajtott népiertást pedig győztes hadjáratoknak.

1882 máj. 6.-án az invincibles párt emberei a dublini Főnix parkban Cavendish ír államtitkárt és titkárát, Burket, világos nappal meggyilkolták. A tetteseket később elfogták és kivégezték, de a harc tovább folyt és számtalan merényletet szült az elnyomó angolok élete és rabolt birtoka ellen. Erre a Gladstone-kabinet Július 15-én

---

²² Az emberi jogokat tartalmazó okirat

életbe léptette a Prevention of crimes billt, mely szerint rendkívüli törvényszékekre ruházta a bíraskodást, a gyülekezési jogot megszorította s a tanúk titkos kihallgatásáról gondoskodott. Az ír forradalmárok erre dinamitrobbanásokkal válaszoltak angol és skót földön, mire a parlament az Explosives-bill törvényt hozta. Vagyis a rablógyilkos rendőrt kiáltott.

Bérletmegtagadás, a bojkot és a passzív ellenálláson megtört a kormány minden erőlködése. 1888 elején ugyan szövetségesre tett szert XIII. Leó pápában, ki az ápr. 20.-án kelt enciklikájában a bojkotot és az erőszakos kihágásokat elítélte. Csakhogy a különben oly buzgó írek ez alkalommal nem hallgattak a pápa szavaira.

Az angolok ígéretésekkel próbálták leszerelni az íreket. Az 1895 febr. 5.-én felolvasott trónbeszédben a Roseberry-kabinet megpendített ugyan némi reformot; így a tulajdonosok és a bérlők közötti törvény hiányainak kiegészítését és az elűzött bérlők segélyezését, de napirendre sem tűzték. A kormány amint ezt Morley államtitkár 1895 febr. 12.-én kifejtette, az Írországból dühöngő ínségen könyöradományokkal és közutak építésével törekszik segíteni és ezek fejében 80 000 fontot kért a parlamenttől. Van egy közmondás „Ígérd meg, ne add meg, attól nem szegényedsz meg.”

Ez így folyik napjainkig is. A brit propagandafilmegekben sokszor bemutatják a „jóindulatú” angol tisztet és a kegyetlen ír terroristát. Azt azonban nem, hogy a brit titkosszolgálat minden újabb kínzási, akaratmegtörési módszereit ma is az íreken próbálja ki. Belfast utcáin páncélozott járműveken töltött fegyverekkel cirkálnak az angol katonák a brit civilizáció nevében.

Miért ragaszkodnak az írek, vagy akár a Csíkszéki székelyek annyira a katolicizmushoz, hogy minden megaláztatást, népirtást, eltérnek hitükért? Ez maradt meg népi azonosságukból. A nyugati vallásrendszerben az ősvallás szimbolikája, ünnepei, istentiszteleti formái szinte változtatás nélkül megmarad a katolikus hitben. Könnyen lehet azonosítani a fényvallással, amelyik tényleg a hívők érdekeit szolgálta, maradéktalanul. Napjainkig fennmaradtak a napkorongban található ír keresztiek. A kereszt előtt álló, kezével áldást osztó Krisztus-ábrázolások.

Az ír templomok sajátos alaprajza, formái. Emlékezzünk, hogy a bibliai kereszténység úttörői nyugaton az írek voltak. Ha Róma még az őskereszténység képviselőjének érné magát minden ír „terroristát” szentjei közé kellene avasson.

SKÓTOK

Skócia, ma Nagy-Britannia É-i része és egyike azon országoknak, amelyekből az egyesített angol királyság alakult. Lakóinak száma 1851-ben 2.888.742, és 1891-ben 4.025.647.

Negyven év alatt a hatalmas népesség ugrás, ami nem bevándorlókból származik. 1891-ben a lakosságnak csupán 5, 23 % beszélte a gall és angol nyelvet egyaránt. A többi, egyedül az ősi kelta-gall nyelvet. Nyelvüket nem tudták elvenni az angolok. Vallásukat sem. Pedig nagyon igyekeztek, 1893-ban például; az anglikán egyháznak van 7 püspöke, 168 temploma és különösen a nemesség közt a hívei. Mégis összesen csak 80,000 vallotta magát anglikánnak. A skót egyház hívei 1353 parókiában 612,411, a szabad skót egyházé, amely 1843-ban keletkezett, 1.327,060; a baptistákból, independensekből, metodistákból és unitáriusokból álló egyesült presbiteriánus egyházé 188,706. A római katolikus egyház üldözése itt is az angol korona politikájának egyik legfontosabb eszköze volt. Hivatalosan elismerték, hogy van 2 érseke, 4 püspöke, 366 papja és 365,000 híve. Igenám de a statisztikákból

hiányzik 1.452.440 ember. Ateisták? Nem hiszem. De azt igen, hogy csaltak a közölt adatokkal. Ismerem a jelenséget szűkebb környezetemből. Romániában 3,5 millió magyarból elismernek 1.5.-öt. A Havasalföldi és Moldvai cigányokból a 10 millió helyett 0,8 milliót. Maguk a románok nevetik a helyzetet és a cigányokat „régimának” nevezik. (Csattanója - olyan régi, hogy megfeketedett).

A földbirtokot gyakorlatilag kicsavarták a skótok kezéből. Ugyanazon statisztika szerint 600 tulajdonos bírta az országot 4/5-ét. Az atholi hercegnek 194,640 és a sutherlandi hercegnek 176,454 k.-hold birtoka volt. Ez is ismert. A törökök visszavonulása után dél Magyarországon a bécsi udvari szállító pékmester két vármegyét kapott egyszerre földbirtokként.

A nagybirtokosok földjeiket bérlőknek adták. Ennek fejében eleinte termékkel fizettek, a XVIII. század végétől, pedig évi bérösszeget.

Miután a földet elrabolták tőlük az ősi háziiparból fejlett iparágakat hoztak létre. Segítette még őket az ország általajkincs tartalékai, és hajózási hagyományai. Ezüsttartalmú ólomércek. Vasércbányái, rézércbányái, széntelepek a Firth of Forth és Glasgow között. Edinburg körül a széntelep 204 km²-nyi területet foglal el. A szénmennyiség egy részét Glasgown és Leithen keresztül exportálták. A pamut-, vászon-, a gyapjú-, juta-ipar, gépgyártás is jelentékeny volt. Glasgow látta el földünk egy jó részét jóddal, szódával. Kémiai és orvosszerek, gombkészítés, gyarmatcukor-finomítás Edinburgban. Jelentősek voltak porcelángyárak, üveghutái és papiros-malmok. Híres a whisky-égetés. Hajógyártás különösen Clyde mellett. 1893-ban a skót gyárakban 237 hajó épült. 1891-ben az iparban foglalkoztatottak az aktív lakosok 12 %-át, teszi ki. Nem említik a tengerészeket, mert kiderülne, hogy az angol kereskedelmi és a hadiflotta zöme skótokból, írekből és welszиеkből állt. De még a hadsereg is. Erzsébet királynő kalózkapitányaitól a II. világháború legsikeresebb parancsnokáig Montgommery tábornokig egyaránt.

*

Eleinte azt tartották, hogy hatezer évvel ezelőtt népesedett be a szigetvilág. Aztán 2006 után kiderült, hogy egy barlangban sokkal korábbi ember-maradványokat találtak. De egy ennél érdekesebb esemény borítja fel a különböző népek behatolásának történelmét a világnak erre a ma is fontos sarkában. A csontok DNS. –e megegyezett egy helybéli tanáremberével. Nem tudom, hogy miért, de engem meg sem lepett.

A nagy vándorláskor kelták árasztották el az országot, kik két nagy ágra szakadtak: a brit s a gall ágra. Az előbbiekhöz tartoztak a piktek a mai Skóciában s a skótok Írországbán. PL.

Hát igen! Nagy volt a kavár. De nem az ókori szigeteken, hanem a történetírók fejében. A piktek jóval a szkíta származású kelták előtti időkből ismeretesek É.-Afrikában, Ny.-Európában, vagy akár a Kárpát-medencében egyaránt. A kelták nem hódítók voltak, hanem egy jellegzetes műveltséget terjesztő, szakember csoport. Nyelvük, alapkultúrájuk még nem vált külön abban az időben. Mindannyian az ősnéphez tartoztak. A babiloni nagy zűrzavar megindulása után sem lehet azt állítani, hogy az új népek észrevehető befolyást gyakoroltak ezekre a vidékekre.

Díszítő elem, az ősi kelták jellegzetes kultúrájának emléke. Baál ábrázolás

Britanniának északi részét a rómaiak Kaledonia néven csak Kr. u. az I. sz.-ban ismerték, de e mellett még Albu-nak Albán-nak (lat. Albania) is nevezték.

Claudius császár idejében meghódítják Britannia déli részét. Azt állítják, hogy az északi részt pedig, vagyis Kaledoniát Agricola római helytartó hódította meg Kr. u. 78-80-ban. A lóditások azonban nem maradandók. Persze, hogy nem. Senkinek sem kellett egy idegen agresszív nép saját életterében. Félték is tőlük a rómaiak. És nem ok nélkül.

Noha Hadrianus császár 122-ben Britannia északi határán, az északon lakó barbárok támadásai ellen tengertől tengerig, a Tyne torkolatától a Solway-öböl, erős sáncot építtetett (Hadrianus fala), Antonius Pius császár pedig egy másik sáncot emelt a Firth- és Clyde-öböl között, melyet Severus császár megerősíttetett. Mindez nem nyújtott elég védelmet az északi népek meg-megújuló támadásai ellen. *„És mikor 409-ben a rómaiak légióikat kivonták a provinciából, az teljesen védtelenül oda volt dobva a barbároknak prédául. PL.*

Csak épp nem elég világos, hogy ki is volt a barbár. Az, aki betört más ember életterébe, hazájába, vagy az, aki mégiscsak védekezett. De aztán jön a propaganda.

A következő kor Skócia történetében a sötétség s bizonytalanság kora. Az első biztos adat a VII. sz. elejéről maradt fenn. Ekkor S. négy különböző országra oszlott. Északnyugaton az Írországból bevándorolt dalriadi skótoknak volt országuk, melyet Fergus és testvérei Loarn és Angus alapítottak. Ettől kelet felé a piktek országa terült el egészen a Forth-öböl. A délnyugati vidéket az alclydei britek, a délkeletit a berniciai anagolok foglalták el. PL.

A „bizonytalanság korából” feltárt épületek.

Valóságban az őslakosság folytatta évezredek óta megszokott életét. Tisztelték egymás nemzetségi területeit, melyet nagycsaládok csoportjai műveltek. Vallásuk az eltagadott, vagy inkább elhallgatott őskereszténység volt. Mások a fogalom

elkülönítése végett fényvallásnak nevezik. Az is igaz, hogy ezen a területen elég hamar átveszik a bibliai kereszténységet, de nagyon kétlem, hogy mindez hamarabb történik, mint a 11-12. század. De mit is írnak róluk?

Már a VI. sz. első felében terjesztette szt. Columbán a piktek között a kereszténységet, kik a skótokkal együtt **az ó-ír keresztény egyházhoz szítoztak** A régi pikt főváros valószínűleg Scone volt. 844-ben az anyai ágról pikt származású Kennet Mac Alpin skót király szerezte meg Scone trónját. Az egyesült birodalom neve a X. sz. elejétől Alban királyság. A X. sz.-tól gyakori s véres háborúk folytak a rabló normann kalózzokkal és angolszászokkal, akik hűbéreseikké akarták tenni a skótokat. Ez I. Malcolm uralkodása alatt (943-54) részben sikerült is az angoloknak. És ekkor nyerte el mai Skócia nevét.

Tehát keresztények voltak, mint Eur-ázsia nagy része. Azt, hogy mikor ismereték el a római pápa fennhatóságát semmiképp sem lehet komolyan venni. Azt azonban igen, hogy elég hamar rátérnek a bibliai kereszténység nyugati formájára. Sokkal hamarabb, mint a hivatalos egyházszakadás. (!)

II. Malcolm volt az utolsó király az ősi skót családból. Őt 1034-ben leányának fia, Duncan követte, kit 1040-ben hadvezére Macbeth megölt. A gyilkost 14 évi uralkodás után Duncan fia III. Malcolm 1057 aug. 15-én ölte meg. Mikor 1066-ban a normannok Hódító Vilmos alatt Angliát meghódították, Malcolm a legitim trónörökös, az angolszász Edgár pártjára állott. Bár ötször betört Angliába, a hódítót mégsem tudta onnan kiverni. Számos menekültnek nyújtott menedékhelyet, de ezzel fellazította az ország ősi nemzetségi rendszerét. Csak a skót felföld őrizte meg régi kelta egyszerűségét, szokásait, erkölcsait. Fiai közül I. Dávid uralkodása alatt (megh. 1153.) Skócia normann módra hűbérállammá alakult át. Unokája, Vilmos 1165-ben angol fogságba került s mikor kiszabadult, koronáját mint hűbérajándékot kellett Angliától (II. Henrikől) elfogadnia. 1214-ben fia II. Sándor a francia koronaherceg szövetségese, Földnélküli János ellen Anglia déli részébe benyomult, de végül kénytelen volt III. Henriknek hűbéresköt tenni és az angol király egyik nővérét nőül venni. Ezzel az angol királyi család bármikor igényt tarthatott a skót koronára.

Később I. Eduárd angol király teljesen alárendelt hűbéreseként kezelte a skótokat. Ezért Baliol francia segítséggel függetleníteni akarta magát. De Eduárd legyőzte s fogságba vetette. Ezután angol helytartók kormányozták az országot, minek eredményei gyakori felkelések voltak.

1370-ben kihalt a Bruce-ház férfiága és II. Róberttel a leányágon rokon Stuart-ház jutott a trónra választás útján. És ez így folytatódott évszázadokon át.

A skótok eredetileg erős hitű katolikusok voltak. Híresek a Skót barátoknak nevezett bencések csoportja, kik a X. sz.-ban Németországban letelepedetek és kolostorokat alapítottak. Így Köln, Regensburg, Erfurt, Würzburg, Memmingen, Augsburg stb. városokban. Bécsben alapítottak zárdát és Budapesten.

A Stuart Mária elleni mozgalom miatt a vezető körökben átvették a protestáns eszméket. De ezzel sem értek semmit. Az angol koronának nem voltak vallási előítéletei. Annál inkább anyagi. Nekik adó kellett s katona.

1554-ben az anyakirálynő vette át a kormányzást, ki a Knox János tüzes beszédeinek hatása alatt veszedelmesen terjedő protestantizmus kiirtására törekedett. És ez ilyen volt, ilyen most is. Mint a nyuszi sapkája. Aztán a két állam egyesült.

Az unió-aktát 1707. január 27-én a skót, március 16. az angol parlament elfogadta. Az egyesített két királyság neve Nagy-Britannia lett. A közös parlamentbe a skótok is küldtek képviselőket, a felsőházba 16 peert, az alsóházba, 45 követet. De

ez kényszer házasság volt. Az 1716. és 1746-ban tett kísérletek, hogy Skóciában a Stuart-házat visszahelyezzék a trónra, meghiúsultak.

Wells

Egykoron független, majd Angliához tartozó hercegség, a sziget Ny-i partján, az Ir-tenger, Szt.-György-csatorna, és a Bristol-csatorna közt, 16.069 km² területtel.

Óslakói a kelta kimriek. Midőn az V. sz.-ban az angol szászok Britanniába betörték, a kelta lakosság egy része a hódítók elől hegyeibe menekült és itt megőrizte nemzeti jellegzetességeit, amely nyelvre, szokásokra és erkölcsökre nézve az angol elemtől mai napig is elüt. Annyira, hogy az első világháború idején külön altiszteket kellett a Wellszi legénység mellé állítani, mert nem ismerték az angol nyelvet.

Az angol-szász királyok korában egymástól független fejedelmek alatt éltek, 1066 után a normann uralom rémei voltak. II. Vilmos király, hogy támadásaiknak útját állja, országa határaitra őrgrófokat (marchers) állított. II. Henrik keseredett neki, hogy a Wellsziek leigázását előkészítse. 1157-ben kezdte meg támadásait, de csak 1171-ben volt képes ideiglenes nyugalmat elérni azzal, hogy felhagyott támadásaival. A későbbi hercegség bizonyos foku leigázása csak I. Eduárdnak sikerült 1276-ban. Az a kegyetlenség, amellyel az angol marcherek eljártak, Llewellyn fejedelmet 1282-ben fölkelésre készítette, de vereséget szenvedtek, vezérük is elesett. Testvére Dávid folytatta a harcot, de 1283-ban Eduárd elfogta és kivégezte. 1284-ben Wellset az angol koronával egyesítette²³ és vele, mint meghódított tartománnyal bánt, 1301-ben pedig a hercegséget fiának és a trónörökösnek adta hűbérül a Wellsi hercegi címmel. Az angol királyok a szabadság eltiprása után főképpen a bárdok kiirtására törekedtek, akik énekeikkel a nemzeti szellemet ébren tartották és a népet több ízben szabadsága visszavívására ösztönözték. Owen Glendower bárd és fejedelmi sarjadék 1400-ban fölhasználva a IV. Henrik korában támadt angolországi zavarokat, kítűzte a lázadás zászlaját. Csak IV. Henrik uralmának vége felé sikerült az angoloknak uralmukat megerősíteni. 1536-ban VIII. Henrik alatt beolvasztották Angliába, mint hercegséget, és lakói állítólag az angolokkal egyenjoguakká lettek. Mint külön hercegség ugyanolyan politikai helyzetük volt, mint amilyent már többet láttunk. Ez gyakorlatilag az ország bizonyos foku függetlenségét jelentette. A mindenkori trónörökös viselte, viseli ma is a Welszi hercegi címet.

Mi mindég figyelemmel kísértük testvérnépünk sorsát. Arany János balladájában a bárdok kegyetlen sorsával saját népét figyelmeztette. Nyelvük, szokásaik nagyon hasonlóak még ma is a vidéken élő magyarságunkéval.

ANGLIA

Kelták földje, mondhatnám piktek, ír-, skót- szkíták, Welsziek őshazájának. A lényeg ugyanaz. Évezredek át békében éltek a szigetvilágban az emberek, amíg be nem köszöntött a babilonia sötétség kora. A latin gondolkodást terjesztő légiók.

Később megjelennek az angolszászok, akik az V. században Britanniába átkelt angeln, szász s jüt törzsek összeolvadásából keletkeztek. A piktek és skótok

---

²³ Ha ezeket a „magasztos” eseményeket meg szeretnénk érteni, érdemes újra olvasni Arany János „A Welszi bárdok” című balladáját.

ellen irtóháborút folytattak. A harc körülbelül 150 évig tartott, részleteiről azonban Gildas, Nennius és Beda Venerabilis leírása dacára sincsenek becsületes tudósítások. A harc eredménye az volt, hogy a brit (kelta vagy másként kymri) elem részben Irországba, Wales-ba, Cornwales-ba és Skóciába szorult.

Az angolszászok által alapított apró „királyságok” voltak: Kent (melynek 449-ben történt alapítását Hengistnek tulajdonítják a regék), Sussex, Wessex, Essex, Ostangeln, Mercia és Northumberland, mely utóbbi Deira és Bernicia egyesüléséből alakult. E hét állam képezte az angolszász heptarchiát.²⁴ Azt tartják, hogy az első királyságot a jütök alapították, a másodikat, harmadikat és negyediket a szászok, a többit az angeln törzsbeliék.

A későbbi események nemlétező időben bevezetik a mostani szemszögből felépített történelmet.

A kenti Ethelbert (a frank Berta férje) 597-ben szent. Ágostontól a keresztséget elfogadta, és a szárazföldi államokkal kapcsolatot teremtett. Nevezetesebb uralkodó volt még Ethelfried²⁵, ki 588-ban Bernicia és Deira egyesítése által alapját vetette a northumberlandi királyságnak. Ugyancsak ő hódoltatta meg a Chester vidékén lakó briteket is, a skótok betöréseit pedig visszaverte. Hatalma Eadvin-re szállt (617-633), kit Paulinus yorki püspök keresztelt meg. Penda, Mercia királya, a pogányok vezére 633-ban Heathfield-nél (Yorkshire) leverte Eadvin seregét, s Eadvin is elesett.

Wessexi Ekbert (802-839) mind a hét angolszász országot egyesítette, utolsónak Kent-et. Az új országot «Anglien»-nek (Angolország) nevezte. Az egyeduralkodó megalapítását sietette, hogy a régi királyi családok egymásután kihaltak és a dánok (= normannok) 787 óta mind sűrűbben és sűrűbben törtek az országba. De unokája, Ethelstan (926 -49), Brunanburch mellett (937) tönkre verte hadaikat.

Minden esetre nagyon szoros gazdasági és nemzetségi kapcsolat létezhetett a brit sziget és az északi tenger partvidéke között annak alapján, amit később írnak a történészek. Sven király, (1014-16), Angliát állítólag leigázta. Sven fia, Nagy Kanut (Cnut), nemcsak a dán és angol, hanem a svéd és norvég koronát is viselte (1016-35). Vagyis létezett egy elég korai „Kalmár Unió” amivel fentebb félezer év távlatában találkoztunk. De erről valamiért csend van. Mert a király korábban sem „örökölte országait” mint a mesékben. Ha választották királykodott, ha nem – nem.

1042-ben az angolszász fejedelem, Hitvalló Eduard lépett a trónra. Utána sógora Harold foglalta el a trónt (1066). Normandiából Hódító Vilmos 1066 őszén átkelt a csatornán és 60,000 emberével Harold hadát Hastings-tól néhány órányi távolságban, Senlac mellett megtámadta. A normann nyilasok és lovasok Harold, csupán bárdokkal felszerelt gyalog hadát könnyűszerrel szétverték. Harold maga is kétségbeesett ellenállás után elesett, Vilmos pedig bevonult Londonba, ahol magát karácsony napján angol királlyá koronáztatta. Ezzel az angolszászok korának vége szakadt és kezdetét vette a normannok kora.

*

Az új keresztény hit elterjedésének története meglehetősen érdekes, de homályos. A legenda szerint, szent. Patrik alapította meg Irországban az V. század kezdetén a keresztény egyházat, amiért is a római egyház őt Irország védszentjévé avatta. Ő térítette meg a skót piktek egyik főnökét is, Columbanust, kinek engedelmével Ily (= Jowa) szigetén az első kolostort alapította, melynek apátjai s tagjai a térítés munkáját folytatták. Ez az ősrégi ír-skót egyház némely hitbéli kérdésben mást tanított, mint a római egyház. A római pápa fenhatóságáról (primatus) például még mit sem tudott.

²⁴ Jellegetes szkíta szervezeti forma. Gondoljunk a hetitákra, a hét törzsrre, erdély hét várára, stb.

²⁵ Érdemes a magyar olvasónak figyelmesen elolvasni a nevet.

De egyébről sem. A kelta, germán, magyar, és még sorolhatnám, kereszténységnek nem sok köze volt a bibliai utód valláshoz. Az egészben az a legérdekesebb, hogy mégis igazuk van a nyugati keresztények írástudóinak, amikor határozottan állítják – a kereszténység korán terjed Ny.-Európában. Sokkal korábban az V. sz. előtt. Ez alakul át később néhány változtatással a mai tartalommal ismert vallássá.

A kelta egyház sok tudóst nevelt, kik a frank birodalom művelését is magukra vállalták. *725-ben, pedig Ina wessexi király, a legenda szerint a «péterfillér» («peterpenny») fizetését vállalta el, még pedig oly szándékkal, hogy az egybegyűlt összegből Rómában «angol iskola» alapíttassék, melyben fiatal angolok oktatást nyerjenek. Ethelvulf király ezt az «angol iskolát» 855-ben nyitotta meg másodizben és ez év óta az iskola fentartásának érdekében évenként minden családtól 1 ezüst penny-t szedett. Más adatok szerint Offa, Mercia királya küldte be ez adót először Rómába (790). PL.*

Ezt írja a lexikon. Részben igaz is. Itt is van egy bökkenő. Ha még emlékezünk az első fejezetekben leírtakra, ekkoriban még Róma nem a ma ismert egyházi központ. Az Ibér Galiciában volt az ismert pápaság, amelyet később az Avignoni pápák megjelenése szorított háttérbe. A 725-beli legenda tények elferdítésére épül. Tessék elképzelni! Egy ezüstöt minden családtól. Egy ökör két-három ezüst volt. A későbbi „okírat” gyártó kissé elvetette a sulykot, vagy abban az időben írt, amikor az újvilág nemesfém készletének kirablása komoly pénzhígulást eredményezett nyugat Európában. Az tény, hogy létezett magyar, kelta, gall zarándokház rómában, Krisztus urunk két apostolának sírjához. De az nem került ilyen hatalmas összegbe, és nem iskola volt. István királyunknak fel kellett újjítani, mert nagyon rég használatba volt.²⁶

*

A mai Anglia magja első időkben «százados kerület»-ekre oszlott (hundreds, cents); ama szabadok és nemesek, kik a százados kerületnek nevezett vidéken együtt laktak, havonként egyszer tartották közös gyűléseiket (hundredgemot), melyben ügyeiket függetlenül intézték.²⁷ Több százados kerület később a grófság-ot képezte (shire, scira), melynek tagjai évenként kétszer tartottak gyűlést még pedig a gróf (earl - örl) elnöklete alatt. Voltak még városi kerületek (townships), melyek rendszeren tengerparton feküdtek és falakkal vették körül. A hét apró ország élén királyok állottak (kings). A király legfőbb hadvezérül és bíróul szerepelt, ki az egyes grófságok vezetését grófok-ra és sheriffek-re bízta. Ama tisztviselő, kit «gróf»-nak neveztek, elsősorban bírói, később politikai teendőket végzett, a sheriff ellenben a pénzügyre és a közjövödelemre ügyelt. A királyi méltóságot a szabadok választás útján töltötték be. A király oldalán a bölcsek tanácsa állott püspökök-, a grófok- és meghatározott számú thanokból. Jogköréből származott utóbb a «nagy tanács», a parlament, melynek a királyi hatalom növekedésével jogköre kisebbedett. Ezen a gyűlésen választották a királyt²⁸, ez a gyűlés szavazta meg az adókat és birtokadományozásokat, ez hozta a törvényeket, ez döntött minden fontosabb állami és egyházi kérdésben, valamint a nagyok pöreiben. A törvényeket Kentben jegyezték

²⁶ Nem lenne érdektelen, ha valaki nekifogna és megírná Róma szakrális történelmét mellébeszélések nélkül.

²⁷ Ismert forma. A mai napig fennmaradt a székelyek és a kozákok katonai nyilvántartása századonként. Névszerint. De ez csak összesítő szemle (lustra) anyag. A társadalmi tulajdon alapja a nagycsalád tízes gazdasági területe, a fálvak, székek, amit fennti anyagunk százados kerületnek, és a „föld”, land, stb., amit grófságnak titulál egy sokkal későbbi formát visszacsempészve a nemlétező időbe.

²⁸ Aki felesküdt arra, hogy hüen szolgálja választóit. Ha nem tette, minden teketória nélkül letették. Sőt! Felelősségre vonták, ha kellett. A továbbiakban újból egy jóval későbbi állapotot vetít vissza szinte ezer évvel a bemutatott anyag.

fel legelsőbben (a VII. sz); említendők még a wessex-i és mercia-i törvények (VIII. sz). Az angolszászok törvényhozója állítólag Nagy Alfred²⁹ ki a régiebb törvényeket összeírta és újabbakat is alkotott, melyek együttvéve az angol közjog-nak alapját képezik. Később az angolszász törvényeket mégis, «Hitvalló Eduárd törvényei»-nek szokták nevezni.

Ikertestvére a székely, frank, germán „falutörvényeknek”. Az angolszász népjognak nemzeti ó-szász nyelven törvényhozási formában történt följegyzései. Kialakulási folyamata az emberi közösségek megjelenésétől a XIII. század végéig tartanak. A kelta nem írott jogból, az u. n. «common law» alakul át írott törvénné.

Szász törvénykönyv

Az angol nyelv, elemeit tekintve, talán a legvegyesebb az új nyelvek között. Alapját a kelta, majd az angol szász képezi, melynek további fejlődésére nagyobb hatása voltak később a normann elemnek. A szigetvilági kelták nyelve két dialektusra oszlott: az ir-gälre, melyen a nép Írországban, a skót felföldön és Man szigetén nagyrészt még ma is beszél, a kymriai brittre, melyet Wales-ben és a francia Bretagne legészaknyugati részeit, Cornwall félszigeten használnak.

A római hódítás alatt a latin nyelv is csak nagyon csekély hatással volt a kelta népnyelvre. Állítólag a -chester (castrum) és a -coln (colonia) végű helységnevek (mint: Chichester, Manchester, Dorchester, Lincoln stb.) mutatnak Angliában latin eredetre. De ha tudjuk, hogy a chester épp olyan körtér, mint a kreml az oroszoknál, a colon – porond, korond formában ma is él és eredetileg nagyobb nemzetségi életteret jelölt, egyből elesik a latin korai hatása. Az angol nyelvnek sok román eleme későbbi hatás eredménye. Főleg a kereszténység behozatalának tulajdonítható. A szászok és más alnémet törzsek az V. század közepétől nyelvjárásukkal is hatottak a keltákra. A dánok hódításai szintén. Leglátványosabb hatást az őslakók nyelvére a norman hódítás fejtette ki. Hódító Vilmos a normann nyelvet, a langue d'oïl egy tájnyelvét, az udvar, a biráskodás és az oktatás nyelvét tette Angolországban úgy, hogy a latin csak a tudomány, az ősi kelta pedig a köznép nyelve maradt.

A sok keveredés, átalakulás miatt a nyelv kialakulása még ma is tart. Shakespearet le kell fordítani a mai angolra. Minden keveredés egyszerűsítette az új nyelvet. Ezért vált ma világnyelvvé. Érdekes, hogy az írásuk – legalábbis az angliai – hagyományos formája megőrizte az ősi kelta szavak lényegét. Hiszen az összetevő nyelvek, mind kelta sarjak. Ilyen szempontból Varga Csaba tanulmányozta az angol nyelvet és írt érdekes könyvet a tapasztalatról.

*

Írott történelmének kezdetén furcsa módon alakul Európa nyugati szigetvilágának sorsa. Eleinte nagyon is keleti szomszédai irányítása alatt áll. Később minden

²⁹ Ugyanolyan papíron született mondai személy, mint Nagy Károly.

eszközt felhasznál, hogy ő legyen a hódító, az erős. És végül neki sikerül legjobban. Miért? Földrajzi helyzete központi szereplővé tette. Mikor még a hajózás alig lépett ki a Földközi-tenger medencéjéből, akkor is legfontosabb „útkereszteződés” volt a szigetvilág. Mikor a Hamza hajósokat emlegetni kezdik, legfontosabb támaszpontjuk itt van. Ez műhelyeket, kikötőket, szálláshelyeket igényelt. Munkát adott és gazdasági fejlődést biztosított. A legrégebb időktől. Ezért gyúrakodik, aki csak teheti birtoklására.

Hódító Vilmos uralkodása alatt (1066-1087) Anglia nagy változáson ment keresztül. A normandiai király és bárói a normand nyelvet, szokást, erkölcsöt és a Franciaországban kialakuló hűbérrendszert ültették át Anglia földjére, míg az ó-angol nyelv a hivatalos használatból kiszorult. Vilmos király azt a feudális elvet hangoztatta, hogy az összes földbirtok az ő tulajdona és hogy alattvalói csak az ő kegyéből birhatnak földet. Mindazon angolszászokat, kik ellene fegyvert fogtak, ősi birtokaiktól megfosztotta és az elvesztett birtokokat saját hűveire ruházta át. Ily módon egészen új, normann nagybirtokos nemesség keletkezett. A hűbéri kötelezettség alapján adományozott birtokokat, a birtokos nevét és hűbéri feladatait Vilmos egy nagy telekkönyvbe jegyeztette fel (Domesday-Book), mely fennmaradt.

Az angolszász alkotmányt nem törölte el, hanem még tovább fejlesztette. Az angolszász királyok törvényes utódának tekintette magát és azt akarta, hogy alattvalói is annak tartsák. Másképp olyan ellenállást váltott volna ki, amellyel nem tudott volna megbirkózni. Átlátta, hogy saját báróival szemben az angolszász alkotmányban ellensúlyt találhat. Meghagyta tehát a régi kelta jogok szerinti felosztást. A «nagy tanácsra» meghívta a nagyobb, olykor az összes hűbéreseket, akikkel azután az országos ügyek, béke, háború és az adó fölött tanácskozott. E gyűlésből fejlődött ki idővel a rendi országgyűlés, a parlament.

Gyakorlatilag nem változtathatott az ősi szokásokon, mert csak azt fogadták el akkoriban. A tipikus feudális társadalom csak a történészek elméleteiben létezett.

I. Henrik alatt (1100-1135), akit tudományos hajlamai miatt Könyvesnek neveztek, kezdett a normann és az angolszász népelem egymáshoz közeledni és összeolvadni. A városok látványos fejlődésével találkozunk. London városa I. Henriktől kapta első szabadságlevelét.

Az Anjou vagy Plantagenet királyok sorát II. Henrik uralkodása (1154-89) nyitja és vele együtt a központosítási törekvésekét is. Céljai a királyi hatalom erősítése, a belső béke megszilárdítása. Kifelé pedig az angol fennhatóságnak Skóciára, Wellsre és Írországra való kiterjesztése. Az 1176-ban Northamptonban tartott birodalmi gyűlésen Angliát 6 kerületre osztotta és ugynevezett utazó bírakat nevezett ki e kerületek számára. A király nevében törvényt ültek és az adó behajtását ellenőrizték. Az esküdtiséket olyformán szervezte, hogy annak tagjai (12-12 polgár minden grófságból) nemcsak mint tanúk, hanem mint bírák is működtek.³⁰ Udvarában 5 tagu törvényszéket létesített, melyhez pörét mindenki fellebbezhette. Ebből a királyi kuriából idővel a legfelsőbb törvényszék fejlődött ki, mely napjainkig fennmaradt. A kincstári hivatal működését tágította; megengedte, hogy kisebb hűbéreseket, kik a személyes hadi szolgálattól valami okból szabadulni kívántak, a pajzspénz lefizetése által a honvédelmi kötelezettségtől megválthassák magukat. Ez az újítás annyiban is előnyére vált Henriknek, amennyiben e pajzspénzen tőle függő zsoldos hadat toborzott és hadjárataiban nem szorult többé annyira a nagyobb hűbéreseire, mint

---

³⁰ Nálunk ülnököknek nevezték őket.

elődei. A hadsereg fegyverzetét is korszerűsítette. Bevezette az íjász egységeket, hosszú íjakkal. Ez évszázadokon át fölényt biztosított az angol hadaknak.

Legidősebb fia, Oroszlánszívű Rihárd követte a trónon (1189-99), aki csak a bátorságot örökölte atyjától. Uralkodásának legnagyobb részét Angliától távol töltötte. Részt vett a III. kereszties hadjáratban, visszatérése közben pedig Lipót osztrák herceg elfogta. 100.000 márka ezüstön váltották ki, de a király folytatta kalandos életét. Utána öccse, Földnélküli János következett a trónon (1199-1216). Első dolga volt, hogy unokaöccsét, a bretagnei Gottfriedet, aki igényt emelt az angol trónra, megölte (1203). E miatt II. Fülöp Ágost bírái elé idézte, és mert nem jelent meg, mint gyilkost Franciaországban fekvő összes birtokaitól megfosztotta.³¹

János király

Az 1208-ban megindított kereszties háborúk megadták a kedvező alkalmat a francia királyi hatalom kiterjesztésére az addig csaknem egészen független déli részekre is. II. Fülöp Ágost (1180--1223) a kontinensen lévő angol hűbéres birtokok tetemes részét is elfoglalta.

János erre háborút kezdett a francia király ellen, melyben azonban több ízben vereséget szenvedett és birtokainak nagyobb részét elvesztette. Az országban, mely a háború okozta vér- és pénzádó terhe alatt görnyedt, elégedetlenség támadt, mely nőtt, mikor János 1213 máj. 15.-én Pandulf pápai nuncius kezétől pápai hűbér-birtok gyanánt fogadta Anglia és Írország koronáját s hűségesküt tett Ince pápának, akinek évenként 1.000 márka ezüstöt ígért adó fejében.

A nemesek és polgárok fegyvert fogtak és képviselőik Jánost 1215 jul. 15.-én a Windsor mellett elterülő ruinnimedi mezőn a Magna charta libertatum c. szabadságlevél aláírására kényszerítették. A király megesküdt a chartára, de azért egyébire sem gondolt, mint boszúra. Panaszos levelére III. Ince pápa, kit a papság és Langton érsek-primás ellenzéki fellépése kétszeresen sértett, Jánost az eskü alól feloldotta, Langtont felfüggesztette, az országot kiátkozta. János erre rabló zsoldos hadat gyűjtött, mellyel saját országát fosztotta ki.

Ez okozta végzetét. Anglia ekkor már korának fejlett államai közé tartozott. Kézműipara, kereskedelme komoly gazdasági és kulturális erőt jelentett. Az erő a polgárság kezében volt.

Oxfordban az első kancellárt 1214-ben nevezték ki. Az egyetemi testületek szervezetére, a tanításra és vizsgákra vonatkozólag már korán rendeleteket adtak ki amelyeket Laud kancellár (1630-41) íratott össze.

A korona I. Henrikre szállott (1216-1272). Az Oxfordba egybehívott gyűlés ellenőrizte a királyi hatalmat. A rendek itt 15 bárót biztak meg azzal a feladattal, hogy a király Itevékenységét rendeleteit szemmel tartsák, ellenőrizzék. Henrik király angol nyelvű oklevélben alávetette magát a főúri ellenzéknek, melynek többi határozatait is (oxfordi províziók) elismerte. A határozatokból kifolyóan a nemesi rend alkotmányos

³¹ Normandiáról van szó. Másképp a jó kifogás sosem rossz. Indok kellett a Párizs környékén lévő területek elfoglalására.

jellegű uralma³² ellenőrizte a monarchikus államformát. Henrik a pápában és a francia királyban bízva fegyvert fogott a bárók ellen. Montfort Simon Leicester grófja, a polgárság, különösen London város a fő- és köznemesség, sőt a papság egy részének segítségével sereget gyűjtött és a királyt a Lewes mellett vívott csatában (1264. május 14-én) elfogta. Eközben Eleonora királynő a kontinensen gyűjtött ura érdekében pénzt és sereget. Újabb polgárháború réme fenyegette Angliát. E válsággal szemben Montfort 1265 jan. 20.-án Oxfordba országos gyűlést hívott egybe, amelyre nemcsak a bárókat (főnemeseket és főpapokat), hanem a kisebb nemesség és a polgárság képviselőit is meghívta, mégpedig minden grófságból két lovagot, a városokból 2/2 polgárt. Ez a gyűlés hivatalosan is a parlament nevet viseli. A parlament a Magna chartát szentesítette, az idegeneket a király tanácsából kizárta, a magas állású hivatalnokokat az alkotmány megtartására kötelezte és mindenekelőtt véget vetett a királyi abszolutista törekvéseknek. Később törvénybe iktatták, hogy Angliában a király csakis a parlamenttel együtt hozhat törvényt.

Anglia hirneve és tekintélye a kontinensen megemelkedett III. Eduárd (1327-77), idejétől. Nyilvánvalóvá vált az ország gazdasági, de főleg technikai fölénye szomszédaival szemben.

1340 óta a parlament véglegesen a felső- és az alsóházra oszlott. A királyság pézügyeit ők hagyták jóvá. A parlament szüntette be (1366) a Földnélküli János óta a pápának fizetett évi adót és a trónörökösödést is szabályozta. Határozott a háborúról és a békekötésről. Eduárd alatt szorította ki az angol nyelv a latint a hivatalokból és az iskolákból, a francia nyelvet pedig a társalgásból.

Több mint száz évig aránylag nyugalom volt. Ezt robbantotta szét a harminc évig (1455-85-ig) tartó élethalál-küzdelem a Lancaster- és York-család között. A családok hadi jelvényei után a piros és fehér rózsza közötti háborúnak szokás nevezni.

Ehhez a korhoz kötődik III. Richárd (1483-85), akit a nagy angol költő testi-lelki szörnyetegnek festett. Azzal kezdte uralkodását, hogy IV. Eduárd két fiát hatalmába kerítette és miután magát az idősebb fiú helyett protektorrá, majd királylyá megválasztatta, mind a kettőt meggyilkoltatta. De még így sem birta zsarnok uralmát megszilárdítani. IV. Eduárd leányát akarta nőül venni, de emiatt felkelés tört ki. A mozgalom élére Tudor Henrik richmondi gróf, a Lancaster-családnak Bretagneba menekült és most francia segéllyel visszatérő sarja állott, aki a hatalomhoz és életéhez görcsösen ragaszkodó Richárdot Bosworthnál legyőzte. (Futás közben életét is vesztette.)

A Tudor-család uralkodása VIII. Henrikkel indult, aki 1509-1547 között uralkodott. Ő lépett be először az Európai uralmi harcokba. Trónralépte után apósa, Ferdinánd spanyol király oldalán XII. Lajos francia király ellen harcolt és másik szövetségese, Miksa német császár társaságában Guinegatenál meg is verte a franciákat. Vezérei a franciák szövetségését, IV. Jakab skót királyt űzték ki Angliából (1513). 1521-ben V. Károly német császár és spanyol királlyal lépven szövetségre, megújította a franciák (I. Ferenc) ellen támadásait.

Henrik felesége, Katalin spanyol infánsnő (V. Károly nagynénje). Csakhogy a hitbuzgó, korosabb nő gyermekei, egy lányka (Mária) kivételével mind elhaltak. Közben nejének udvarhölgye, Boleyn Anna iránt szerelemre gyult. Elhatározta, hogy elvál Katalintól. Abban az időben szövetségese volt VII. Kelemen pápának és így némiképen a válópör kedvező eldöntésére számíthatott. Ámde 1527-29-ben újra

---

³² Ugyanazon helyzet, mint Magyarországon Szent István királyunktól 1848-ig. Hozzátesszük, hogy a nemesség nem jelentett mindenképp földbirtokot. Mi is ismerjük a cégtáblát „Nemes Tseresnés János tsizmadia” Angliában, aki komolyabb vagyont szerzett, akár kereskedelemmel, iparral, vagy kalózkodással, főnemesi rangot kapott. (lord) A földeket a legnagyobb fiú örökölte. „A többiek a tengert”

Károly győzött I. Ferenc és VII. Kelemen felett, akit Károly zsoldosai el is fogtak és így a válópör függőben maradt. E váratlan fordulat hírére a parlamenttel egyetértve, a kat. egyháztól elszakadt és megvetette az angol nemzeti anglikánus egyház alapját, melynek maga lett a feje és védnöke. Cranmer Tamás, az új canterburyi érsek Henrik első házasságát felbontotta és Boleyn Annát adta hozzá nőül. A parlamentnek mind a két háza helyeselte a reformáció behozatalát. A polgárháborúkban elszegényedett felsőház ugyanis zsákmányt remélt a szekularizált egyházi javakból, az alsóház pedig a virágzó iparra és kereskedelemre gondolva nem zúgolódott.

Itt álljunk meg! Északkeleti rokonaiknál Luther Márton 1517. okt. 31-én ragasztja ki a wittenbergi vártemplom ajtajára a 95 tételt, elindítva ezzel a reformációt. Óriási viszhangja volt. 1522-ben megjelent az Új-, 1534-ben az Ó-testamentum fordítása. Valami baj van a házasság miatti vallásforma cserével, mert már 1522-ben Luther vitaíratot közöl VIII. Henrik ellen, aki a szentségek hetes számát védelmezi. Vagyis öfelsege nem is annyira a hálószobával foglalkozott. Választói, a polgárság igénye volt a pápától független egyház. A katolicizmus számukra a délkeleti versenytársak érdekképviselője volt. Egyedi, angol reformációt hozott létre a polgárság érdeke, melyet a király személyesített meg.

Utóda Mária (1553-58), VIII. Henrik és a katolikus Katalin hitbuzgó leánya, a katolicizmus hatalmának visszaállítására vállalkozott. Abban a reményben választotta II. Fülöp spanyol királyt férjének, hogy ez a hatalmas és fanatikus uralkodó a protestáns vallás lerombolásában segítségére lesz. Azonban csalódott, mert Fülöp a menyegző után nemsokára hazavitorlázott és többé nejevel nem törődött. Így a királynő saját erejéből kezdte az ellenreformációt, melynek eleinte az óvatos parlament kevés akadályt gördített útjába. Eltörölték az angol királyi egyház vezető szerepét. Visszaállították a római pápa fenhatóságát. a pápai nunciust visszahívták, a prot. főpapokat pedig elűzték. De amellett máglyákat is raktak, melyeken többi között Gray Janka, Cranmer érsek, több püspök és számos protestáns teológust megégettek, amiért «vérengző»-nek nevezték el Máriát. Nemsokára azonban a spanyol király érdekében céltalan háboruba kezdett a franciákkal, kik Calaiszt, az angolok utolsó várát a kontinensen megadásra kényszerítették. Ennek híre nagy elégtelenséget keltett. Mikor IV. Pál pápa az elkobzott kat. egyházjavakat visszakövetelte, a parlament ezt a követelést, mint keresztülvihetetlent, visszautasította. Mária váratlanul elhalt. Jól időzítve?

VIII. Henrik kisebbik leánya, Erzsébet lépett most a trónra (1558-1603), kit addig féltékeny nővére a Towerben fogva tartott. Diadalmenetben vonult be Londonba és Cecil (lord Burleigh) és más vezetők tanácsára hallgatván, kezdte uralkodását. Mindenekelőtt a reformációt állította vissza. Újra felvette az angol nemzeti egyház fejének méltóságát. Azokat a papokat és főhivatalnokokat, kik őt az egyház fejének elismerni vonakodtak, állásaikról elmozdította, de ugyanúgy a tulbuzgó protestánsokat, akik a katolikus felfogásra emlékeztető anglikánus dogmákat és a liturgiát nem találták elegendő radikális újításnak.

Erzsébet uralkodását az angol történelem egyik fénykorának nevezik, ennek okai az anyagi virágzásban és a valóban fényes külügyi politikában keresendők. Nemcsak Európában emelkedett Anglia a legelső tengeri hatalom helyére, hanem az Elő-India és É.-Amerika földjén alapított gyarmatok annyira felvirágoztak, hogy a többi gyarmatosító európai állam irigységét keltették, Drake pedig még a Csendes-oceánon is lobogtatta az angol zászlót. Az angol kalózkapitányokból lordokat, nemzeti hőseket gyártott. Gyakorlatilag az ő kalózzai tették világhatalommá Angliát, a többi kalóz-kereskedő államok elé.

A szellemi és tudományos fejlődés a királynő pártfogása alatt lépést tartott az anyagi jólét emelkedésével. Spencer meg Shakespeare versenyezve magasztalták királynéjukat. Ugyanúgy alakult a külpolitika. Stuart Mária skót királynőt letartóztatta és arra akarta kényszeríteni, hogy az angol trónra emelt igényeiről mondjon le és tisztázza magát a férjgyilkosság vádja alól. Utóbb (1587), az Erzsébet élete és uralkodása ellen szőtt összeesküvésben való részvétele miatt lefejezték. Kapott az alkalmon II. Fülöp, mert ezzel leverhette az angol tengeri uralmat. Hadjáratot indított Erzsébet ellen, kinek vezérei azonban a «legyőzhetetlen armádát» 1588-ban szétverték. Ez a minden várakozást felülmúló diadal Erzsébet hírnevét és Anglia tengeri fölényét fokozta és egyúttal függetlenségét is biztosította. Napjainkban derült ki, hogy az angol hadak technikai fölényükkel, a saját öntésű szabvány kaliberű hajóágyúikkal verték szét a náluk nagyobb ellenfelet.

Halálos ágyán Stuart Mária fiát, Jakab skót királyt jelölte ki utódának.

Jakab (1603-25), az első Stuart, pedáns tudós és szeszélyes hajlamu fejedelem volt, ki politikai tekintetben az abszolutizmusnak, egyházi tekintetben, pedig a anglikánus egyháznak volt hive. A parlament (1604) kikelt önkénye ellen s más kérdésekben sem értett egyet a királlyal. Jakab az angol-skót uniót szeretne volna életbe léptetni, ámde a parlament ennek ellenszegült. Amikor a katolikusokat kezdte üldözni, ez a protestánsok türelmetlenségét is fokozta. Végül a király a perlekedő parlamentet feloszlatta s így tett II. parlamentjével is. Azután hét évig parlament nélkül uralkodott.

Az Erzsébet utáni királyok nem értették meg, hogy Angliának nem uralkodóra, hanem csupán díszletre van szüksége külföld felé. A kereskedők, iparosok megteremtették saját világbirodalmukat hadsereggel, hírszerzőszolgálattal együtt. Ezt nem tudta felfogni később Károly király sem. Központosító törekvései miatt letartóztatták.

Cromwell lovasaival a fogoly királyt a parlament biztosainak kezéből elraboltatta (1647) Fairfax seregestül Londonban temett, hol több királpárti tagot a parlamentből kizárt és a forrongást elnyomta. Most Cromwell kezdett Károly királlyal alkudozni, hogy az alkotmányos monarchiát, a kivívott vallási és politikai szabadságot, de amellet saját és hiveinek életét és szabadságát is biztosítsa. Azt követelte, hogy a tisztek kinevezését engedje át a parlamentnek és mondjon le az anglikánus egyház felett gyakorolt hatalmáról.

A király e két sarkalatos kérdésben azonban nem volt hajlandó engedni. Számított a parlamenti többségére és arról is tudott, hogy a skótok az érdekében Angliába nyomultak. Mihelyt tehát Cromwell arról győződött meg, hogy a megbizhatatlan Károly csak időt akar nyerni, megszakította a tárgyalásokat. Először a skótokat űzte vissza, azután megrostálta a parlamentet, melynek 96 mérsékelt tagját kizárta, és végre a csonka parlamentből bizottságot alakított, mely 12 lorddal egyetértve, Károlyt a törvény és alkotmány ellen elkövetett bűneiért, a polgárháborúban kiontott vér fejében, és mint Anglia külellenségeinek szövetségesét halálra ítélte. 1649 jan. 30. a királyt lefejezték.

A csonka parlament Károly kivégeztetése után a királyságot és a felsőházat eltörölte és köztársaságot alapított, melynek élére 42 tagból álló államtanácsot állított. Ennek legbefolyásosabb tagja, mondhatni feje Cromwell lett. Titkára pedig Milton. Alig hogy az államtanács működését megkezdette, Irország katolikusai és a skótok a királyság érdekében fegyvert fogtak. Cromwell azonban mind a két felkelést vérözönbe fojtotta és a skótok táborában lévő trónörökös, Károly herceget futásra készítette. Dunbar (1650 szept. 3.) és Worcester mellett (1651 szept. 3.) kivívott diadalo után Skócia is Cromwell parancsára követeket küldött az angol

parlamentbe, szintúgy Írország. Így a hármaskirályság parlamentáris uniója erőszakkal létre jött.

A külpolitika terén Anglia ritkán látott olyan sikereket, mint Cromwell napjaiban. Tengeri fölényét először Németalfölddel érezte, mely az Act of Navigation által veszélyeztetve érezvén közvetítő kereskedését, háborút kezdett Angliával. Azonban Blake angol admirális győzött Hollandia fölött, mely 1653-ban békét kért. Egy évvel később Spanyolországgal tört ki háború, melyben az angolok (mint a franciák szövetségesei) Jamaika szigetét és Dünkirchent ragadták el a spanyoloktól és a spanyol ezüst-flottát is prédául ejtették. Anglia, mint az európai protestantizmus védnöke lépett fel és a kontinensen is érvényesítette befolyását az üldözött protestánsok érdekében. I. és II. Rákóczi György fejedelmek is összeköttetésben álltak Cromwellel.

Halála után Monk tábornok, a skót hadtest parancsnoka hadával Londonba vonult (1660. február) és a hosszú parlamentnek még életben levő tagjait összehívta. Ez a parlament, melyben a royalisták többségben voltak követeket küldött Hollandiába Károly herceghez (I. Károly fiához), ki a Bredában aláírt proklamációjában a vallásgyakorlat szabadságának, az alkotmány és a parlament kiváltságának megtartását megígérte, közböcsánatot hirdetett és azt ígérte, hogy a hadsereg hátralevő zsoldját kifizeti. A beiktatás után a királyi ház köré csoportosuló nemességről kiderült, hogy semmit sem tanult és semmit sem felejtett.

A Stuart-monarchia restaurálása minden tekintetben gyökeres változást vont maga után. A parlamentben immár a bosszúálló «gavallérok» vitték a főszerepet és ámbár Károly ezt maga nem kívánta, irtó háborút kezdtek a királygyilkosok, vagyis mindazok ellen, akik I. Károly ellen indított perben szerepeltek. Halálra ítélték Károly bírúit és még Cromwell kiásott tetemét is bitóra szegezték. Egyházi tekintetben megújították az anglikánus államegyház hivatalos jellegét és azokat a protestáns papokat, kik az Act of uniformityt elismerni vonakodtak, állásaiktól elmozdították. A katolikusokat és a nonkonformistákat minden állami hivatalból kizárták; a hadsereget feloszlatták; az angol-skót uniót felbontották és külön skót parlamentet hívtak egybe. Midőn Károly az 1673-iki parlamenttől új segélypénzeket kért, a parlament mindaddig megtagadta, mignem Károly a katolikusok részére kiadott türelmi rendeletet visszavonta és a Test-actát aláírta, mely szerint minden állami tisztviselőnek, tisztnak és a parlament minden tagjának arra kellett megesküdni, hogy nem hisz az oltári szentség, illetve az átlényegülés dogmájában. A katolikus angolok ezt az esküt nem teheték le és ennél fogva az összes hivatalokból kizárattak.³³ Utóda még jobban kiélezte az ellentéteket, mire az ország politikusai behívták Orániai Vilmost. Ő a politikai és vallásszabadság³⁴ védelmét írta zászlójára. 1688 nov. 5.-én kikötött Angliában és diadalmenetben vonult be a fellélegző Londonba, míg Jakab, mindenkitől elhagyatva, egymagában futott XIV. Lajoshoz, aki neki St. Germainban lakóhelyet és évdíjat biztosított.

Vilmos azonnal egybehívta a parlamentet, mely 1689 jan. 22.-én kezdte gyűléseit, de nem lévén törvényes király által egybehívva, csak gyülekezetnek nevezte magát. Első dolga volt, hogy Jakab királyt törvénytelennek nyilvánították és a trónt (Jakab szökése folytán) üresedettnek jelentették ki, egyúttal Vilmost és nejét, Máriát, királylyá választották. Máj. 11.-én a skót parlament ugyanezt a határozatot hozta. De

---

³³ Ez a törvény 1829-ig maradt érvényben.- Éljen a nagy angol demokrácia! Az alábbiakban meglátjuk, hogy Anglia a lehető legcinikusabban letiport mindenkit, aki bel-v. –külföldön a polgárság érdekeit sértette.

³⁴ Ezt értsük úgy, hogy az anglikán vallását. A következőkben még sok riasztó eseménnyel találkozunk.

mielőtt III. Vilmos a trónt elfoglalhatta, egy újabb szabadságlevelet kellett elismernie, mely az angol jog negyedik talpköve. Declaration of rights c. szabadságlevél az alkotmányos uralmat biztosította, a parlamentáris kormánynak útját egyengette. Vilmos királynak esküvel kellett fogadnia, hogy a felmentési jogról lemond, hogy az esküdszék függetlenségét nem fogja befolyásolni, hogy a bírák függetlenségét, a parlamenti szólásszabadságot és a sajtószabadságot tiszteletben fogja tartani. Meg kellett ígérnie, hogy többször fog parlamentet egybehívni és a parlament engedélye nélkül nem fog adót kivetni, állandó hadsereget állítani, és hogy **a protestánsoknak megengedi a fegyverviselést**. Végül, hogy a parlament illetőleg a minisztertanács engedélye nélkül nem fog külföldre utazni. Ettől fogva a belpolitika terén a két nagy párt, a whig- és a tory-párt váltogatták egymást az uralomban, a külpolitikát maga Vilmos intézte.

Mikor XIV. Lajos harmadik (másként rabló-) háboruját (1688-97) megkezdte, Vilmos tekintélyes koalíciót hozott létre a franciák ellen. Az 1700-ban kitört spanyol örökösödési háboruban, az előző évben kötött szerződéseket semmibe sem vevő Lajos ellen harcolt és 1701-ben újabb nagy koalíciót hozott létre ellene. Az akkor kormányzó whig-párt folytatta a háborút, melyben Marlborough, Szavójai Jenő herceggel válllvetve, több döntő csatában megverte a franciákat. (Igy 1704-ben Höchstädt-Blenheimnél, 1706-ban Ramilliesnél, 1708-ban Oudenardenél és 1709-ben Malplaquetnél.)

Magyarországon a whig-kormány Stepney lord és később Raby követek által II. Rákóczi Ferenc függetlenségi háboruját diplomáciai eszközökkel támogatta. Több ízben próbálkozott, hogy a bécsi udvart a felkelőkkel szemben engedékenységre bírja.

A whig-párt Anglia és Skócia egyesülését is törvénybe iktatta (1707 máj. 6.), mely szerint a két királyság ezentul egy közös, protestáns királynak fog hódolni. Felvették a Nagy-Britannia nevet. Írország ellenben minden tekintetben Anglia gyarmatává süllyedt és az ír parlament csak azt a jogot tarthatta meg, hogy az angol parlament által hozott törvényeket becikkelyezze. A katolikus írek pedig, a lakosság óriási többsége, minden hivatalból kizárattak.³⁵ Ennek az ír kérdés lett a következménye, mely a XVIII. század óta egészen a jelen óráig Anglia szégyene.

De nemcsak az írekkel viselkedtek így az angol kereskedők. Ugyanazt tették az Észak-Amerikai őslakósokkal, mint a spanyolok délen. Később az amerikai gyarmatokon élő angol és német telepeseikkel bántak ugyanúgy. Így került sor a tengeren túl a függetlenségi háborúra.

Mihelyt a Filadelfiában gyűlésező kongresszus 1776 jul. 4.-én az egyesült gyarmatok függetlenségét kimondotta, kirobbant az elkeseredett háború, melyben nemcsak az amerikai gyarmatosok, hanem a pártjukra álló Franciaország, majd Spanyolország és Hollandia is részt vettek. Anglia 1783-ban a versaillesi békében a 13 északamerikai gyarmat függetlenségét elismerte, Franciaországnak átengedte Tabagót és Senegambiát, Spanyolorzágnak pedig Floridát és Minorcát.

Még javában dúlt a hétéves háboru, a leigázva tartott Írországban nemzeti mozgalom támadt, melynek vezérei az ír parlament önállóságát és az ír ipart tönkretevő angol vámrendszer eltörlését követelték. Az angol ellenzék helyeselte az írek követeléseit, a francia kormány pedig titokban támogatta a felkelőket. Az angol kormány eleinte engedett. De arra hivatkozva, hogy a francia forradalom kitörése után francia ügynökök a zöld szigetet az angol zsarnokok ellen rendszeresen fellázították a

---

³⁵ A bekezdés a PL. ből kivonatolva. A fenti sorokat nem én írtam De tökéletesen egyetértek vele. Ugyanebben az időben, ugyanez történik Erdélyben, melynek függetlenségét a Habsburg ház rabolta el.

kormány a tory-párt és a mérsékelt whig-párt sürgetése folytán a régi véres módszert alkalmazta Irországbán

Napoleon fellépése erősen veszélyeztette a külföldi angol érdekeket.

Ennek ellensúlyozására 1804-ben Pitt miniszterelnök I. Sándor cárral, IV. Gusztáv svéd királlyal és I. Ferenc osztrák császárral szövetséget kötött (1805). A döntő pillanatban Napoleon, ki az Anglia elleni támadást maga sem tartotta kivihetőnek, az osztrák hadüzenet hírére hadával Ausztria ellen sietett, melynek egyik hadát Ulmban megadásra kényszerítette, másik hadát pedig (az oroszokkal együtt) Austerlitz mezején szétverte. Tengeren azonban egymás után veszteségek érték a franciákat. Nelson megveri Trafalgarnál a francia-spanyol hajóhadat (1805 okt. 21.) és az angol kalózhajók rémséges kárt tettek a franciák és szövetségeseik gyarmataiban és hajóiban. Az óriási angol tengeri fölény miatt kényszerül Napóleon Európa elfoglalására, hogy az angol termékek számára bezárja a kontinens piacait. Az oroszokat is ezért támadja meg. Azonban, jól ismert az eredmény.

Miután Napoleon az 1812-es orosz háborúban elveszti hadereje nagyrészét, I. Sándor cár (1812 jul.) megnyitotta az orosz kikötőket az angol hajók előtt. Napoleon első lemondása után Wellington ki akart vonulni a kontinensről, de még Belgium földjén értesült arról, hogy Napoleon Elbáról visszatért Párisba, ahonnan XVIII. Lajos Brüsszelbe menekült. A bécsi kongresszus parancsára Wellington azonnal Franciaország ellen fordult. Napoleon Brüsszel környékén, Waterloonál jun. 18.-án megtámadta. Ebben a csatában Wellington győzött (a segélyül érkezett Blücher és a poroszok közreműködésével). A győzők most másodízben vonultak be Párisba és míg Napoleont egy angol hadihajó Szt. Ilonára vitte, a bécsi kongresszus, melyen a konzervatív Wellington és Castlereagh képviselték Anglia érdekeit, folytatta a 100 nap alatt megszakított tárgyalásait. A kongresszus az I. és II. párizsi békének ama pontjait is helyben hagyta, melyek értelmében Anglia gyarmatbirodalma Malta, Tabago, Ile de France s a Sechelli szigetekkel (volt francia birtokokkal), továbbá a Foktartományyal, Cejlonnal (hollandi birtok) és Helgolanddal (dán birtok) növekedett. Ehhez járult a Jón szigetek fölötti protektorátus. Indiában is terjedt az angol befolyás. Ausztrália pedig új gyarmattá növekedik. A francia háborúkat tehát mindenképpen roppant nyereséggel fejezték be az angolok. Ekkor már a világ első tengeri állama, amelynek szilárd alapon nyugodott a földkerekséget felölelő gyarmatbirodalma. Közben megindította hosszú távu diplomáciai, titkosszolgálati, de néha katonai lépéseit a Habsburg birodalom, Oroszország és Németország ellen, amiben csendestársa a nagyon legyengült Franciaország. Fő célja a Török Birodalom szétforgácsolása és tagállamainak megszerzése volt. Az eseményeket láttuk az előbbi fejezetekben.

A tory Liverpool-kabinetben Canning miniszterelnök több whig-párti minisztert vett fel kabinetjébe, kikelt Metternich politikája ellen, különösen a görög kérdésben. 1827 jul. 6.-án szerződést kötött Oroszországgal, a harcoló görögök érdekében a portánál közbe léptek. I. Ottó, az új görög király, Anglia pártfogása alatt kezdte meg uralkodását. Ezzel megvetették lábukat a Balkánon. Titokban szervezgették a balkáni felszabadító mozgalmakat. Katonai szakértőkkel segítették és fegyvereket adtak el nekik.

Ázsiában is igyekeztek egyeduradalomra szert tenni. A Keletindiai Társaság előjogait ugyan további 20 évre meghosszabbították, de monopoliumának látszólag véget vetettek és az indiai hivatal ellenőrzési hatalmát növelték.

Otthon a nyomor által O'Connell zászlaja alá hajtott irek az Anglia és Irország közötti unió felbontását követelték («repeal») és hazájuk függetlenségét sürgették.

A második nagyon sikeres korszaka következett az országnak. Viktória királynő kora. 1840 febr. 10.-én unokatestvéréhez, Albert koburgi herceghez ment nőül, aki azután Prince-Consort címen minden fontosabb politikai kérdésben befolyást gyakorolt a nagy szeretettel rajta csüngő királynőre.

De az ir kérdés nem változott. A magas gabonavámok eltörlését követelték, amelyek útján a nagybirtokosok a búza és egyéb gabonaneműek behozatalát a kontinensről önzően megakadályozták.

A gabonavámok eltörlésének kérdése, az O'Connell által vezetett ir mozgalom és a növekvő pénzügyi hiány sok gondot okozott. De Peel az újabb miniszterelnök nem rettent vissza a legembertelenebb megoldásoktól sem.

Kinával és Afganisztánnal háború folyt. Arra kényszerítette Kinát, hogy meghatározott számu kikötőibe angol hajókat fogadjon és nagy hadi sarcot fizessen. Afganisztánban, ahol az angol hadosztályokat 1842 januárjában törbe csalták és felkoncolták, Pollock tábornok új csapatokkal Kabult is hatalmába kerítette, a fellázadt benszülötteken véres boszút állt, de 1843-ban csapatait visszavonta. Franciaország az egyiptomi kérdésben szenvedett vereség miatt duzzogott.

A sok külső hadjárat államadósságokat okozott. Ez érdekes, hogy miért, mert ma is ez történik. Ha valahol a világban az angolok érdeke megkívánta az állam küldte a hadsereget és viselte az összes kiadást. Ezért bankkölcsonöket kellett felvegyen. Angol bankoktól. Állami vagyont tett be garanciaként. A „pacifizált”, vagyis összelőtt, megtízedelet lakosságu távoli országokból újból jött az áru és a pénz. De ez a kapitalista cégek számlájára. Ismerős ugy-e?

Hogy az évi hiányon segítsen, Peel tory elvei dacára a whig-párt eszközeihez nyult és 3% jövedelmi adót indítványozott a jobbmóduak és gazdagok terhére, és a gabonavám lejobb szállítását javasolta. Ezt mind a két házban, bár csekély többséggel, de elfogadták.

A külügyminiszter Palmerston a kontinensen dúló szabadságharcokban látszólag a népeknek érdekeit védelmezte. Anglia tökélyre fejlesztette a nemzetközi hírszerzés minden formáját. Nem hivatalosan. Nem kormány szervként. Ahány kereskedő hálózat létezett, annyi hírszerző szolgálat. Egy jó külügyminiszternek csupán az volt a dolga, ami Erzsébetet és később Viktória királynőt nagyra tette. Odafigyelni a társaságok igényei miatt szerzett hírekre. Lassan le lehetett törni a Habsburg házat, a franciákat, a szultánátust, bekebelezni a spanyol gyarmatok nagyrészét. Figyelni – nehogy a németek nagyon megerősödjének.

Anglia számára elérkezett az az idő, amikor az igazság bajnokaként léphetett fel. A szultánátus, a Habsburg- és a Romanov ház túlközpontosított uralma, az őket másoló kisebb koronás fők hibái állandó elégedetlenséget szültek Európában. Mindenhol megjelentek a jóindulatú, nem hivatalos angol „szakértők.”

Szicilia szigetén a nápolyi kormány ellen felkelés támadt, Palmerston nyíltan támogatta a felkelőket zsarnok királyuk, a «Re Bomba» ellen. Éppen úgy a szárd király és tanácsosainak nemzeti és liberális politikáját, melyben az egységes Italia eszméit segítette.

Miért és hogyan? Már ismerjük Európa politikai, gazdasági helyzetét ebben az időben. Franciaország és a Török Birodalom legyengült. Keleten a két nagy uralkodóház igyekezett bekebelezni a török területeket. Németország egyre erősödött gazdaságilag, katonailag egyaránt. Csak idő kérdése volt egy gazdaságilag egységes erős állam létrejötte.

Európában a túlságosan vallás-központú birodalmak (török, spanyol, potugál stb.) annyira túlhajszolták eszmei hóbortjaikat, hogy elfelejtették főbb dolgaikat és egyre

másra veszítették el gyarmataikat a világon. A hollandok megtartották hódításaik egy részét, és igyekeztek kimaradni az európai marakodásokból.

A két nagy uralkodóházat (Habsburg, Romanov) lefoglalták belső bajaik. Többszempoliságú államaikban erős elnyomó, de majdnem feudális szinten működő titkosrendőrségeket, cenzúrát, börtönrendszert tartottak fenn. Nem sok idejük maradt a világ ügyeire figyelni. Franciaország túlbonyolította az ügyeit, elvesztette legértékesebb gyarmatait és európai vezető szerepét. Sőt. Az angol gazdasági titkosszolgálat kísérleti telepévé változott. Itt alakultak ki a szocialista, kommunista, nemzeti szocialista mozgalom eszméi, amit olyan jól lehetett használni az európai helyzet befolyásolására, sőt nem egyszer fejre állítására.

Az angol gazdaság azonban Erzsébet királynő óta a külső piacok jövedelméből gyarapodott. Évszázadok óta új értékrend alakult ki. Ha valaki egy hajóval kereskedni indult annak elsősorban hírekre volt szüksége. Hova menjen, mit vigyen, mit hozzon? Működött a világot behálózó hírszerzés. De nemcsak gazdasági. Politikai is. Ha valahol háború készülődött fegyvert, ruhát lehetett eladni. Ha valakik nagyobb értékeket szállítottak, a tisztességes kereskedők kalózzokká váltak. Aki sokat rabolt abból lord, admirális, gyarmati kormányzó lett érdemei elismeréséül. Mái is legendás nemzeti hősöknek számítanak.

Leghatásosabb módszerük az volt, hogy a hanyatlóban lévő birodalmak számára segítő nagybácsiként léptek fel. A magyar szabadságharcot is figyelemmel kísérték. A szultánt arra bírták, hogy a magyar emigránsokkal jól bánjon, és ne szolgáltatssa ki őket Ausztriának. Kossuth diadalmenetben vonult végig Londonban. Később fegyverrel látták el a magyar emigrációt. Egy új forradalom kirobbantását igyekeztek elősegíteni. Hogy pedig a szultán Ausztriával és Oroszországgal szembe állhasson, Palmerston angol hadihajókat küldött Konstantinápolyba annak esetleges megvédelmezése céljából.

Ahogy az érdek megszűnt, eltűnt a jóindulat is. A fiatal Görögországgal látszólag csekély okból, nagyon is megérezte hatalmát.

A villafrancai fegyverszünet a magyar emigráció terveinek véget vetett és Palmerston magaviselete is az emigráció iránt teljesen megváltozott. Kossuthot még csak fogadni sem akarta többé. A kabinet ennek ellenére megengedte, hogy Kossuth Lajos a francia segítséggel tervezett magyar felkelés ügyében Londonban, Manchesterben, Bradford- és Glasgowban népgyűlést rendezzen.

1851 decemberében pedig a III. Napoleon francia császár által elkövetett államcsíny a királyné engedélye és kollégái tudta nélkül Palmerston helyeselte. A kapkodó francia saját országának okozott kárt. De a többiek nem értették meg. Be kellett adnia lemondását. Csakhogy a sértett politikus átment az ellenzékhez és néhány héttel később volt társait megbuktatta. Gyakorlatilag Palmerston az angol Talleyrand, a szuper diplomata, aki azonban nem saját személyét tolta előtérbe, mert volt egy hagyományos gazdaság-politika és hozzá a megfelelő hálózat, amit felhasználhatott.

A krími háború tapasztalatai arra bírták a következő angol kormányokat, hogy a kontinens ügyeibe való beavatkozástól egy ideig látszólag távol tartásuk magukat. Annál lázasabb sietséggel folyt a hódítás a gyarmatokon és a beavatkozás a gyarmatokkal szomszédos országokban. Perzsiában fegyverekkel elérte, hogy a kereskedelmi előnyöket biztosítsa Angliának. Kinával az indiai kereskedelem érdekében éppen háborúra készült, mikor (1857.) Elő-Indiában összeesküvésre, majd a sepoys-lázadásra került sor. A lázongást az angol csapatok vérözönben elfojtották. A kormány megsokallván a keletindiai társulat részéről történt hibákat és

erőszakoskodást, melyek a felkelést előidéztek, 1858-ban a társulatot feloszlatta és Indiát egyenesen a koronának rendelte alá.

Tiszta kalmár-politikát folytatott az északamerikai polgárháború idején, mely az angol gyapotkeltetési iparnak nagy kárt okozott. A déli konfederált államokat pénzzel, fegyverrel, tengeri haderővel támogatta anélkül azonban, hogy „semleges” álláspontját elhagyta volna. Végül az anglia területén épített és felszerelt kalózhajók által okozott károkért fizetnie kellett.

Az ország védelmi képességét sem veszítették szem elől. 1860-ban a parlament 11 millió fontot utalványozott a partok megerősítésére, a hajóhad növelésére és a katonaság létszámát is emelték.

A választások után 1874-től kerül kormányra Disraeli. Az új konzervatív minisztérium elnöke a gyökeres belügyi reformoktól idegenkedett, s az ír kérdésre erőszakkal válaszolt. Összes erejét az angol világbirodalom hatalmának emelésére fordította. Az «Imperial policy» volt végcélja, az angol érdekeknek érvényre emelése az egész földkerekségen. 1874-ben a Fidzsi szigetcsoporthoz elfoglalta. 1876-ban Disraeli (Viktória királyné óhaja szerint) keresztül vitte a parlamentben, hogy India császárság rangjára emeltesse és a királynő az indiai császárnő címet használhassa. A Déli-Afrikai gyarmatokból és köztársaságokból Beaconsfield Anglia fennhatósága alatt szövetséget akart alakítani. Midőn pedig Transvaal holland lakosai (a boerok v. búrok) e tervtől idegengedtek, az angol kormány fegyverrel kényszerítette őket a brit fennhatóság elismerésére (1877 április).

Az 1877-78-as orosz-török háború idején Hornby tengernagy a Basika-öbölből indulva keresztül hatolt a Dardanellákra és Konstantinápoly szomszédságában, a Herceg szigeteken vetett horgonyt. A sanstefanói béke feltételei érdekeit sértették annyira, hogy a teljesen törökbaráttá lett kabinet a legerélyesebb hadi készülétekre határozta el magát és az orosz háború kikerülhetetlennek látszott.

Így a berlini béke leszállította az oroszok területi és pénzügyi követeléseit. A szultán Ciprust átengedte Angliának, mely ennek fejében a kisázsiai török birtok megtartásáért vállalta el a kezességet.

A XIX. sz. második fele volt az, amikor a szocialista mozgalmakat Franciaország helyet - aki ellen eredetileg megindították - Ausztria-Magyarországra és Oroszországra irányították.

Anglia szépen terjeszkedett. Afganisztánban felkelés tört ki. Az indiai alkirály csapatokat küldött. 1879 májusában a Gandamakban aláírt béke értelmében az Indiából Afganisztánba vezető hegyi szorosok a határvidékkel együtt, az angolok kezébe kerültek és azon felül angol követ indult Kabulba, hogy a kánt állandóan ellenőrizhesse. De a követet (Cavagnari őrnagyot) és kísérőit a dühös afgánok megölték. A kormány újból boszuhadjáratot intézett az afgánok ellen. Kabinetek váltakoztak, sőt nagyhatalmak is napjainkig, de az afgán embert azóta zaklatják.

Ropogtak a fegyverek zulu földön, Dél-Afrikában. A háborúk nyomában pedig ipari- és pénzügyi válság járt. Hozzájárult, hogy Irországban a rossz termés és hihetetlen kizsákmányolás következtében éhség és ragályos betegség dühöngött, ami az amúgyis elkeseredett ireket újból fegyverbe kényszerítette.

Az afgán háborúnak Roberts tábornok serege hamar véget vetett. Csakhogy Afganisztán északi határain előnyomuló oroszok piszkálták az Indiát féltő angolok figyelmét.

Transvaalnál a boerok (1881.) fegyvert ragadtak és az angolokat Laingsnál és Majubahill táján alaposan elverték. Erre a Gladstone-kabinet békét kötött a paraszt-köztársasággal (1881 márc. 23.), mely visszanyerte autonómiáját, de a külügyi kérdésekben továbbra is az angol protektorátusnak maradt alárendelve.

Egyiptomban az angol befolyás felkelést szült, melynek a hadügyminiszter, Arabi pasa állott az élére. 1882-ben Seymour tengernagy Alexandriát megbombázta, és Arabi hadát szeptember 13.-án Tel el Kebirnél megfutamította. Ezzel a brit befolyás a Nilus völgyében helyre volt állítva és az angol kalmárvilág nem késett ezt a sikert kiaknázni.

A gyarmatként kezelt Írországból pattanásig feszült a helyzet. Megtagadták a bérfizetéseket, fegyverkeztek. Anglia kemény lépésekre szánta el magát. De az ír bérlők az ostromállapot kihirdetése és vezetőjük, Parnell elzáratása óta egyáltalában nem fizettek bérletet, és a kormány nem rendelkezett móddal és eszközzel, hogy ezt a szívos népet megpuhítsa. Még abban a ritka esetben is, ha a merénylőket és gyilkosokat tetten érték, a vizsgálat nem vezetett célhoz, mert az esküdtek nem hoztak marasztaló ítéletet.

A «nemzeti liga» és a «legyőzhetetlenek» csapata Cavendish lord ír államtitkárt és segédjét, Burket, Dublinban világos nappal meggyilkolta. (Ekkora terrorizmust! Vissza mertek ütni?). A kormány erre egyrészt új intézkedést dolgozott ki, melynek értelmében rendkívüli törvényszékek foglalták el az esküdtek helyét, másrészt azonban a bérlet-hátralék könnyebb törlesztéséről szóló tervezetet terjesztett a parlament elé, mely mind a kettőt elfogadta. Ekkor ugyanis már a kormánypártban is sokan aggodalommal kísérték az ír események fejlődését, sőt több tekintélyes liberális képviselő ki is lépett a pártból.

1886. január 1.-én bekebelezték Birmát.

1887 jún. 21.-ét az egész ország nagy ünnepekkal ülte meg Viktoria királynő uralkodásának ötven éves jubileumát. Jellegzetes hangulatban.

Ugyanez év ápr. 4.-én Londonban az összes angol gyarmatok megbízottjai kongresszusra gyülekeztek, melyben az egyes gyarmatok tengeri haderejének fölemelését határozták el.

Összeütközésre vezetett a halászlaj jog kérdése É.-Amerikával, mert az USA választott bizottsága az Angliának kedvező határozatait 1888 augusztusában elvetette.

Anglia viszonya a kontinens nagyhatalmaival egyre barátságosabb lett. Évszázadok óta felismerték, hogy a fokozott jólétet a gyarmatok kirablása biztosítja. Így aztán együtt léptek fel. Az arab zendülés kitörésekor Német-Afrikában (1888 szept.) a két állam közösen a partokat zár alá helyezte és a rabszolgakereskedést megszüntette. Érthető. Már nem volt érdekük Amerikába olcsó munkaerőt szállítani. A berlini konferencián pedig (1889 jún.) a Szamoa-szigetekre nézve is megegyeztek. E jó egyetértést betetőzte a német császár látogatása Angliában (1889). Látszólag minden jól ment. De az angol trónörökös figyelmeztette Baden- Badenben az ott nyaraló osztrák császárt, hogy ne nagyon közeledjék Németország felé. Az öreg császár nem hallgatott rá s ezzel nemsokára teljesen átírta közép Európa térképét.

Anglia megkezdte hadi erejének szaporítását és az 1889 májusában elfogadott törvény értelmében hajóhadát 70 hadihajóval növelte. A szárazföldi sereget is. Már készülődött a negyedszázad múlva bekövetkezendő nagy leszámolásra. A Zambezi-kérdés megoldásában Anglia önző módon kényszerítette (1890 aug. 5.) a gyöngye portugál kormányt feltételei elfogadására. Portugáliában e miatt zavarok törtek ki, a kabinet lemondani kényszerült, a parlament nem szentesítette a szerződést, Erre Anglia 1891 máj. 28.-án új egyezséget köt Németországgal. Végleges megállapodásra jutottak az afrikai határvonalakra nézve, különösen a Togo-területen s K.-Afrikában. Németország megkapta továbbá Helgolandot, s ezért lemondott Vitu és Szomál területek védnökségéről az angolok javára sőt, protektorátusát is elismerte Zanzibar fölött. De mások is voltak a játékban.

Ez ellen egy 1862-ben kötött szerződésre hivatkozva Franciaország tiltakozott, s csak akkor adta beleegyezését, amikor elismerték Franciaország 'védnökségét' Madagaszkár fölött s megengedték, hogy a franciák Algériából D.-i irányban a Csád taváig nyomulhatnak.

Munipur hindu államban a kitört trónviszályok rendezésére odasiető Quinton tábornok seregét a benszülöttek fölkoncolták, s a vezért megölték. 1891 júniusában. torolták meg az angolok a manipuríták teljes leigázásával és „megbüntetésével”. A keletafrikai angol társaság jövedelmeit Lobengula, a matabelek főnökének felkelése veszélyeztette. Közbeléptek a kormánycsapatok. Ezzel kapcsolatban a „közvélemény” a társulat birtokában levő terület és a Masonaföld államosítását követelte.

A délafrikai társulat igazgatója és Foktartomány új miniszterelnöke a híres Rhodes Cecil egész Dél-Afrikának egyesítését tervezte, a Matabele-föld gyarmatosítását erélyesen folytatta és a transvaali parasztköz társasággal háboruzott. Kongo-állammal Anglia szerződést kötött, mely a Csád tótól keletre fekvő, azelőtt Egyiptom fenhatósága alá tartozott vidékeket (Bahr el Gazal) Kongo-államnak engedte át, amivel a németek és a franciák érdekeit sértette.

Ugandát az angol kormány a pénzből és fegyverekből kifogyott délafrikai angol társaságtól teljesen átvette, nehogy ez a fontos és nagy ország más európai gyarmattartó állam kezébe kerüljön. A Kína és Japán között kitört háboruban Japánnal előnyös kereskedelmi szerződést kötött. Új-Zélandon a nőknek is megadták a szavazási jogot és az összes ausztráliai angol gyarmatok maguk között szűkebb, Angliától független szövetség alapításáról tanácskoztak, mely terv azonban csak a világháború után valósult meg.

És az angol fegyverek dörögtek a világon.

Még sorolhatnám. De ebből is levonhatjuk a tanulságot Anglia világgazdasági szerepéről Erzsébet királynő uralkodásától (16. sz.) a második világháborúig. Európában mindég segítőkész nagybácsinak tünt. A szigetvilágban kérlelhetetlen zsarnok, amit átvitt a gyarmataira is világszerte. Az új szellemet Hódító Vilmos vitte be a Hamza kereskedők világából. Itt aztán virágozhatott. Mivel nem engedték a királyi egyeduralmat megerősödni, az országot mindég a pénzemberek vezették. Később a helyzet változásával a világ csendőrének szerepét átruházták volt gyarmatukra az Amerikai Egyesült Államokra. De hagyományaikhoz ragaszkodnak. Erről sokat tudnának beszélni az irek. Azonban mai is a világpolitika egyik legfontosabb irányítója Anglia.

Kedves olvasó!

Ha már eljutott a könyv végére nagyon kíváncsi ember lehet. Másképp rég letette volna a kötetet. Tudom, hogy hihetetlen, szinte dühítő dolgokat írok benne. Sohasem hittem volna, hogy valamikor ilyen következtetésekre jutok. De a tények makacs dolgok. Ahogy elmerülsz bennük, úgy visznek egy elképzelhetetlenül pontos és idegesítően valós világba. Itt két választásod marad – megtorpanasz és írogatsz a jól kitaposott uton, vagy fejrallítod eddigi világképedet. Az utóbbi nagyon zavaró, idegesítő, de ez maga a csupasz valóság.

De hogy ír meg? Első formájában hétszer ennyi anyagot halmoztam össze. De ki adna ki egy akkora könyvet és főleg ki olvasná el? Három évig forgattam, rövidítettem, de mindég új anyagok jelentek meg. Főleg új következtetések. Kibukkantak a hihetetlenül szemtelen hamisítások. Okíratok, könyvek, legendák – melyeket nagyon tiszteltem eddig, bíztam az ott leírtakban – cinikus hamisításoknak bizonyultak. Történelmi „események” késői kitalációknak.

Nagy Sándor hadjárataitól Nagy Károlyig, a magyar „honfoglalásig”, népvándorlásokig. Kiderült, hogy mindez egy világos, egyszerű multat kellett eltakarjon.

Először is, hogy a bibliai kereszténység az őskereszténységből váltott eszmevilágot. Uralkodási vágyból. Maga az új egyházak is szenvedő alanyai a változásoknak. Hogy volt egy ősnép – a valódi Ádám és Éva – ebből alakultunk ki mindannyian. Az ősnép ma is él a világon. A nyelváltások nem is olyan régiek.

Az eltagadott, de jól felismerhető történelem rég kezdődött. Kükuten a pekingi ősemlék korából. 300.000 évvel ezelőtt. Nemcsak eszközöket készített, de helyneve Ázsiában, Európában nagyon sok helyen fennmaradt. Tehát beszélt. Nyilas – Ménrót apánk – 21.600 éve (i.e. 19.600) az első szakrális király.

Az egységes nyelvet, jogszokásikat használó társadalom gondolkodásában törést jelentettek a 7-6.000 éve megjelenő sémi pásztornépek. Újabb évezredek múltán kezdnek szétválni a nyelvek.

Első utódnépek: Arab, Zsidó, Görög, Latin i.e. 900 – 600 között jelennek meg.

A sokat emlegetett hunok, szkíták, kelták az ősnép töretlen utódai. Számos és számtalan néven emlegetjük őket és a nevek „vándorolnak”. Az emberek nem. De később nyelvet váltanak.

A szkíta nyelvjárások két zseniális szakértője Cirill és Metód létre hozza a szláv alapnyelvet. Természetesen írásjeleket is készítettek a nyelvhez. Először a glagolitának nevezett ősi írást használták, majd a Cirill ábécét. Ennek időpontját **855 körül** –re teszik. Ez után készülhetett el a bibliafordítás, mely a liturgia és az iskola nyelvévé vált. Az első szláv nyelvet felvett nép a bolgár, keresztény nevén Simon cár uralkodása alatt – meghalt 927-ben.

Oroszok – Közép és északi Szkíta ág. Nyugat Kazária területén. A kijevi Igor herceg özvegye Olga, 955-ben felvette Konstantinápolyban a kereszténységet. Az orosz történészek saját néptudatuk megjelenését 1350-re teszik.

A legkésőbbi a Szlovák-Tóth, magyar területen a 18. sz.-tól kezdődően gazdasági okok miatt váltanak nyelvet.

Mohamed próféta 631-ben hirdeti meg a dzsihádot, vagyis az egyén belső harcát az iszlám tanainak elfogadásáért. A Föld lakosságának 19,3 %-a iszlám hívő, ami 1.278,3 millió embert jelent.

Román nyelvek. Állítólag a római légiók „civilizációs” hatására alakulnak ki a latin hatására. Valójában sokkal későbbiek és a jól átgondolt, mesterségesen feljavított szakrális célokra használt latin utódnyelvei.

Az első francia – kelta gall nyelv. E nyelven készült írásműveket már a X. századra teszik. Közép-francia – 1539 - I. Ferenc a törvénykezés nyelvévé lépteti elő a latin helyett. **Új-francia**, amelyet a **XVII. sz.-tól** kelteznek. Csak XIV. Lajos korában, a francia akadémia segítségével kapta meg határozott alakját.

Spanyol Kelta - keletkezése kb. XV. ,elterjedése nem korábbi, mint a 16. század. V. Károly és II. Fülöp idejére tehető.

Olasz – siculi, etruszk, latin nyelvekből alakult ki. Firenzei nyelvjárás. Hivatalos nyelvvé 19. sz. Garibaldi fellépése, az Olasz állam létrehozása után válik.

Román – Pelazg utódnép az Adriai tenger partjáról. Elsődleges élettere Albánia – Makedónia – Görögország. A dalmát majd a génuai kereskedők által a Duna alsó folyásának két partján létrehozott kereskedelmi telepek népe. Ekkortól zsinoviceknek, cincároknak, majd a 16. sz.-tól Bécs által rájuk kent Oláhoknak, Vlahoknak nevezték. Románia és a románok neve akkor keletkezett, mikor Moldva és Havasalföld Cuza Sándort közös fejedelmévé választotta (1859) A Római Birodalom hajdankori neve – Románia. Egyben népnevet is változtatott. Másfél évszázad alatt nyelvét is látványosan átalakították.

Germán, germeni = hajtás, utód. Nyugati-szkíta utódok. Gall – kelta nép. Ősnép. A korábbi eméletek Turáni, majd Indogermán népnek tartották. Hozzá sorolták az északi népeket, gótokat és a ma németnek nevezett nyelvterületet. A német nyelv a reformáció következménye. Luther Márton szász nyelvre fordítja a bibliát ez lett a ma ismert hivatalos német nyelv alapja.

Az angol az ősnyelv változatainak összeolvadása egy aránylag rövid történelmi időben. Hatott rá a latinra fordított biblia is.

Kizárólag Európa népeinek kialakulásával foglalkoztam. Az ősnépeket csak ott említem, ahol a vallást, nyelvet váltó népek ellen védekeznek. A gyarmatokra áttelepített népalakító nyelveket sem mutattam be külön. Imitt amott említődtek.

Fő cél az volt, hogy végül is öntsünk tiszta vizet a pohárba, hogy ki kicsoda Európában. És miért?

Ajánlott olvasmányok:

Heribert Illig: Időugrások, All Print 2005

Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története, Osiris Kiadó, Bp. 1999

Michael O. Wise: Az első messiás -Kiadó Gold Book KFT.

Alekszej Tolsztoj: Első Péter

V.G. Jan.: Batu kán

V.G. Jan.: Tatárjárás

Barabási László: Székely Magyar történelem Attilától napjainkig

Louis Bréhier: Bizánc tündöklése és hanyatlása Bp. 1999

Bendefy László: A magyarság kaukázusi őshazája. Gyereyán országa BP. 1942 Reprint kiadás 1999.

Michael Wood: „Az első civilizációk nyomában” Alexandra kiadó 2005

Orbán Dezső – Grandpierre Attila Fejezetek a székelység történetéből.

Kárpátia kiadó BP. 2009.

Goldziher Ignác: Az iszlám

Mario Alinei: Ősi kapocs - Magyar etruszk nyelvrokonság Allprint 2005

Heribert Illig. Kitalált középkor Allprint kiadó 2002.

Uwe Topper: Kitalált történelem. Naptárunk titkai Allprint kiadó 2008

Gömbös Tamás „A szerzetes és lovagrendek címerei és viseletei”
John Hogue „Az utolsó pápa” Alexandra Kiadó

TIME világtörténelmi atlasz

Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete

Fehér Mátyás Jenő „Az avar kincsek nyomában”

Fehér M. Jenő: Középkori magyar inkvizíció. BP. Gede testvérek

Timaru Kast Sándor: „Magyar kelták, kelta magyarok”

Timaru-Kast Sándor: A fehérlő fiai

C. Giurescu és D. Giurescu: a románok történelme, Bukarest, albatros kiadó,
1971-es kiadás

Varga Csaba: Jel, jel, jel

Az ősi írás könyve

A kőkor élő nyelve

Idő és ABC - Fríg kiadó Budapest.

Borovszky Samu: „A népvándorlás kora” A Nagy Képes Világtörténet sorozatban
jelent meg a Révai testvérek és a Franklin Társulat kiadásában. Hasonmás
kiadásban, 1999-ben jelentette meg a Babits Kiadó Szekszárdon.

Strabón: Geographika - Gondolat Kiadó Budapest 1977. Fordította DR. Földy József.

Badiny Jós Ferenc: Sorsdöntő államalapítás Bp. 2000

Jankovics: Marcell a Nap könyve

Balogh Béla: A végső valóság hetedik kiadás

Radics Géza: „Eredetünk és őshazánk”

TÜRK ATTILA: AZ OSMÁN BIRODALOM TÖRTÉNETE, ANNO KIADÓ, 2007